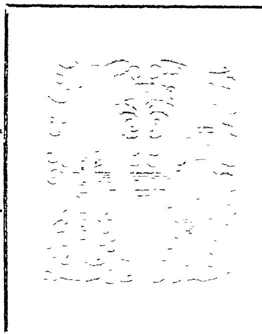
శ్రీరస్తు.

ఉత్తరకాండము.

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందు ప్రధానాంధ్రపండితుఁడగు
అభినవాంధ్రవాల్మీకి

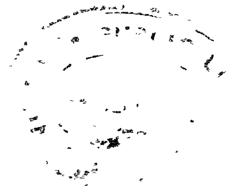
చెన్నపురి:

వారిచేఁ బ్రకటితము.

324.

విషయసూచిక.

ఉత్తరకాండము.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము

ఉత్తరకాండము - ౧-వ సర్గము.

క. శ్రీరమ్యానుగుణశోభా,పారావారా! మునీంద్ర ♦ వారార్చితప
త్సారసయుగళా! సీతా,శ్రీరమణీకృతవిహార! ♦ శ్రీరఘువీరా!.

మహామునులు రాముని జూడవచ్చుట.

క. విను మవ్వలివృత్తాంతం,బును సర్వసురారినాశ ♦ మును జేసి యశం
బునఁ [1]బ్రాప్తరాజ్యుఁడగు రా,మునిచెంతకు వచ్చి రెలమి ♦ మునివరులెల్లన్.

చ. మనముల రామచంద్రమహి ♦ మంబు నెఱింగినవారు గాన నా
తని నుతియింప లక్ష్మణునిఁ ♦ దద్దయు సూక్తుల సంస్తుతింపఁ జ
య్యన నమరేంద్ర దిగ్వసతు ♦ లైన మహాత్ములు కౌశికుండు స
ర్వనుతుఁడు గాలవుండు ముని ♦ వర్యుఁడు గార్గ్యుఁడు రైభ్యనాముఁడున్. ౧౪

ఆ. వఱలుకీర్తి యాయు ♦ వక్రీతుఁ డట్లె మే
ధాతిథికి సుతుండు ♦ తత్త్వవిదుఁడు
కణ్వుఁ డతులయశముఁ ♦ గ్రాల వర్ధిలు చున్న
చ్యవనుఁ డనఁగఁ బరఁగు ♦ నట్టిమునులు. ౨ 3

సీ. దక్షిణదిశనున్న ♦ తపసులు భూసురుల్ నముచిస్వస్త్యాత్రేయ ♦ నాము లవలఁ; [చి
బ్రముచియునత్రియు ♦ సుముఖుండువిముఖుండునయ్యగస్త్యునిగూడి ♦ యరుగుదెం
రట్టులె పశ్చిమ ♦ మందున్న [2]కవషి పృషద్గు ధౌమ్యులు ముని ♦ సత్తముఁడగు
రాధేయుఁడును శిష్య ♦ రాజితో వచ్చిరి; గౌతముండు వసిష్ఠ ♦ కశ్య పాత్రి
మునులు విశ్వామిత్రుఁ ♦ డును జమదగ్ని భరద్వాజులను ముని ♦ రాజు లేదు

తే. గురు మహాత్ములు వచ్చి రు ♦ త్తరమునందు
సతతవాసంబు చేయుచు ♦ సమధికమగు
మహిమ నొప్పారుదురు; సర్వ ♦ మాను లిట్లు
జ్వలనసమ తేజు లఖిలశా ♦ స్త్రజ్ఞ వరులు. ౬౪ 4

క. శ్రుతులను సాంగములుగ స,మ్మతి నెఱిఁగినవారు ప్రీత ♦ మానసులును నై

---

1 ప్రాప్తరాజ్యుఁడగు-అనుచోఁ దొలియక్షరమగు "ప్ర" యనునది గాయత్రియం దేకవిం
శత్యక్షర మని తెలియందగు 2 మ్నాకండు కవషీ ధౌమ్యః-అనిమహాభారతీరుఁసాదః.

ప్రతిహారిమూలముగఁ దనుఁజాగమము దెలుపంగఁ దలఁచి ♦ శాంతము చెలఁగన్.

ఆ. కూరుచుండి; రంతఁ ♦ గోరి యగస్త్యుండు, ద్వారమందునున్న ♦ వానిఁ గాంచి
మునులమైన మేము ♦ చనుదెంచి యుండుట, దాశరథికిఁ దెల్పఁ ♦ దగుదు వీవు.

చ. అన విని ద్వారపాలకుఁ డ♦హార్యతపోధనుఁ డౌనగస్త్యస
న్మునివచనంబు రీతిఁ దర్వ ♦ బూని మహామతియైన రాముని౦
గనఁ జని యింగితజ్ఞుఁడయి ♦ క్రమ్మనయజ్ఞుఁడు దక్షుఁడున్ జిరం
తనగురుశీలయుక్తుఁడును ♦ ధైర్యయుతుండును నొట నేర్పునన్. ౯॥ 7

ఉ. పున్నమనాఁటిచంద్రుఁ డనఁ ♦ బొల్చు సుఖద్యుతి నొప్పు రాము సం
పన్నునిఁ గాంచి మీకడకు ♦ భవ్యమతుల్ మును లెల్ల రాఁగ న
భ్యున్నతుఁడౌ నగస్త్యముని ♦ యుక్తను మొప్పఁగ వచ్చియున్నవాఁ
డన్న వచస్సు శ్రోత్రముల♦యందుఁ బడన్ రఘురాముఁ డాదృతిన్. ౧౦॥

తే. బాలసూర్యసమప్రభుల్ ♦ పరమమాను
లరుగుదెంచుట కానంద ♦ మతిశయిల్ల
ద్వారపాలకుఁ గని యిట్లు ♦ పలికె; మునులఁ
బనుపు మిచటికి మర్యాద ♦ గనఁబఱచుచు. ౧౧॥ 9

చ. అన విని ద్వారపాలుఁ డపు ♦ డాదృతి వారల లోని కేగుఁడీ
మునివరులార! యన్న ముని♦ముఖ్యులు లోనికి నేగి; రంత నా
జనపతి వారిరాకఁ గని ♦ సత్వరమే యెదురేగి దోసి లొ
గ్గి నిలిచి పాద్యమర్ఘ్యము నొ♦గిన్ దమిమీఱఁగ నిచ్చి యంతటన్. ౧౨ 10

ఉ. ధేనువు నిచ్చి సాదరమ♦తిం బ్రణమిల్లి వరాసనంబులన్
దా నవు డేర్పఱం దెలిపెఁ; ♦ దన్మునివర్యులు స్వర్ణచిత్రితం
బై నెఱి విస్తృతిం జెలఁగి ♦ యర్హముగాఁ దగి దర్భలోపలన్
బైన మహాజినంబు గడు ♦ వంకముగాఁ దగునాసనావళిన్. ౧౩ 11

క. కనుఁగొని యథార్హవిధిచే, నసుపమసంప్రీతి రాము ♦ నాదృతిఁ గనుచున్
మును లెల్లఁ గూరుచుండిరి;, మనువంశవిభూషణుండు ♦ మానుల నెల్లన్. ౧౪

చ. వరుసఁగ వారివారి కుశల♦వార్తలఁ జక్కఁగఁ బ్రశ్నచేసి యా
దరమున శిష్యసంఘములఁ ♦ దత్పరిచారకులన్ మహాదర
స్ఫురణము మీఱ క్షేమమును ♦ సుస్మితవాక్కులఁ బ్రశ్నచేయ భూ
సురమును లెల్ల వేదములఁ ♦ జొక్కపుఁబాండితిఁ గల్గి యుండుటన్. ౧౫॥

తే. రాము నీక్షించి సూనృత♦రమ్యవాక్కు
లొప్పఁ బల్కిరి దీర్ఘబా♦హూ! రఘూద్వ

* కుశాంతరానద తేషు మఁగచర యుతేషుచ-అనిమూ.

హా! మహాత్మక! కుశలంబె ♦ యలరె మాకు
మాయదృష్టవశంబున ♦ నీయయోధ్య. ౧౭ 14

చ. అరుల నడంచి క్షేమమున ♦ నంతటఁ బ్రోచుచు నున్ననిన్ను ని
త్తరుణమునందుఁ గంటిమి; ని♦తాంతపురాకృతభాగ్యరేఖ నా
సురరిపు [1]లోకరావణుని ♦ శూరుని రావణుఁ జంపి తీవు; నీ
కరయఁగఁ బుత్రపౌత్రయుతుఁ♦డై తగు నాజగదేకవీరునిన్. ౧౮ 15

చ. అనిఁ బొలియించుటన్న నొక ♦ యబ్బురమే యని తోఁచుఁ; జాపముం
గొని త్రిజగంబులం గలఁపఁ ♦ గోరుదు వేని జయింపనోపు; దీ
వనుపమశక్తి నీవిషయ♦మందొక సంశయ మింత లేదుసూ;
దనుజులఁ జంపి జానకిని ♦ ధర్మునీషు సుమిత్రనందనున్. ౧౯ 16

ఆ. నీకు హితమె కోరు ♦ నిర్మలాత్ముని లక్ష్మణుని వినీతుఁ గూడి ♦ యనుపమాన
విజయలక్ష్మిఁ గూడి ♦ విలసిల్లు నినుఁ గంటి,మిచట మాయదృష్ట♦మెన్నఁదరమె.

క. జనులకు సోదరులకున్, మనములు వికసిల్ల వంశ♦మండనుఁడవు గాఁ
దనరారు నిన్నుఁ గనుటే, యనుపమమోదంబు మాకు ♦ ననవరతంబున్. ౨౦

సీ. దుర్ధర్షుఁడౌ ప్రహ♦స్తుండును వికటుండు నలమహోదరవిరూ♦పాక్షు లాయ
కంపనుఁ డనఁబడు♦క్రవ్యాదు లనిమొనఁ దెగిరి నీచేతన య♦దృష్టమహిమ;
దేహప్రమాణంబు ♦ దేనికన్నను జగంబున నెక్కువే లేదో ♦ యనుపమాన
భీకరముగునట్లు ♦ వెలయునట్టి శరీరము గలు నాకుంభక♦ర్ణాహ్వయుండు

తే. తెగియె నీచేత సిద్ధి య♦దృష్టమె యగుఁ;
ద్రిశిరుఁ డతికాయుఁ డట్టులె ♦ తెగిరి, మఱి న
రాంతకుం డనువాఁడు దే♦వాంతకుండు
బలపరాక్రము లనిఁ దెగి♦పడిరి గాదె ౨౧ 19

క. ఘనబలులు భీమదర్శను, లనుపమశౌర్యమున నొప్పు♦నట్టి నికుంభుం
డును గుంభుఁడు కుంభశ్రవ,సునితనయులు తెగిరి కాదె ♦ క్షోణీశ! యనిన్.

క. సమరంబున నీదునదృష్టమునన్ [2]గాలాంతకయమ♦సంకాశులుగా
క్షమఁ దగు యుద్ధోన్మత్తుం,డు మత్తుఁడును యజ్ఞకోపుఁ♦డును నీచేతన్. ౨౨

తే. మఱియు ధూమ్రాక్షుఁడును లస♦న్మహితసాయ
కాగ్నిఁ బడఁజేయఁ బడిరి గా; ♦ యసురవీరు
లైన వీరెల్ల శస్త్రాస్త్ర♦హస్తులగుచుఁ
గదనమును ఘోరముగఁ జేయఁ♦గాఁ జెలంగి. ౨౩ 22

క. పితృపతితుల్యాంబకసం,తతిచేఁ జంపంగఁ బడుట ♦ తగినయదృష్టం
బె తలంపఁగ శ్రీరామా;, దితిజేంద్రునితోడ నీకుఁ ♦ దీవ్రతరముగన్. ౨౬ 25

1 [illegible]-అనియు. 2 [illegible]-అనియు.

తే. ద్వంద్వయుద్ధంబు చెల్లంగ ♦ దానవారు
లకు నవధ్యుఁడుగాఁగ బ♦లంబుచేత
నలరు రావణుఁ జంపి జ♦యంబు గంటి
వది యదృష్టంబు గాదె? మ♦హాత్మ! రామ!. ౨౮ 24

చ. (విను దశకంఠుఁ డీల్గుటన ♦ విస్మయ మంతగఁ గాక యుండు నా
తనితనయుండు చచ్చుటయొ ♦ తద్దయు విస్మయదాయకంబు మా
మనముల నెన్నఁ గాలమె స♦మస్తవిధంబుల ధిక్కరించె నా
తని ననిఁ దోఁచుచున్నయది ♦ దారుణరూపుఁడు వాఁడు రాఘవా!.) 25

తే. అని బరాభవ మింతయు ♦ నాదశాస్యునకు రణంబునఁ గల్గె న♦నంగ విని న
దెప్పుడును లేదు కాలంబు♦తప్పె నతని,కందులకె ద్వంద్వయుద్ధమ♦ట్లమరె రామ!.

సీ. రావణియును సము♦రంబునఁ బోరెను; జచ్చి రిద్దఱు నదృ♦ష్టమున నట్లు
కాలంబు పరుగిడు♦కరణిఁ బైఁబడనచ్చు నాయింద్రజిత్తుసా♦యకముఖమునఁ
బడక లక్ష్మణుఁ డుండె ♦ భగవదాశయమట్లు విజయంబునీమ్రోల♦ వెలసె రామ;
యింద్రజిద్వధము మే ♦ మెల్లర మాలించి సంతసించితిమి ని♦శ్చయము సర్వ

తే. భూతములకు నవధ్యుఁడై ♦ పొలిచి భూరి
మాయ ధరియించి యున్న య♦మర్త్యనాథ
జిత్తు నాతనిఁ జంపుట♦చేత విస్మ
యంబు మిక్కిలి గల్గె మా♦యందఱకును. ౩౧ 27

క. ఈకర్బురశూరవరుల్, గాక యిఁకం గామరూప♦కలితులు పెక్కం
డ్రో కాకుత్స్థా! నీదగు, ప్రాకటభాగ్యమునఁ దెగిరి ♦ ప్రధనమునందున్. ౩౨

క. వీరా! పుణ్యము సౌమ్యము, నై రాజిలు నభయదాన ♦ మమరావళికిన్
శ్రీరంజిల భాగ్యంబున, ధారణి వర్ధిలుదు వీవు ♦ దస్యుహరుఁడవై. ౩౩ 29

ఆ. జయము నీకుఁ గల్గె ♦ సంతోష మయ్యె మా, కనుచుఁబల్కు భావి♦తాత్ములైన
మునులవాక్యములను ♦ విని సువిస్మయమునఁ, జేతు లొగ్గి పలికె ♦ శ్రీరఘుపతి.

చ. పరమపవిత్రులార! గురు♦పౌరుష మొప్పెడు కుంభకర్ణు భీ
కరతనుఁడైన రావణునిఁ ♦ గాదని రావణి నెన్న నేల? యు
ర్వరఁ గడు వీర్య మొప్ప భట♦పాలకుఁడైన ప్రహస్తు నమ్మహో
దరుని విరూపనేత్రుఁడను ♦ దానవవీరుని మత్తనామునిన్. ౩౫ 31

తే. మఱియు నున్మత్తుఁడను దైత్య♦ముండను దుర
మందు నొప్పు దేవాంతకు ♦ నట్లె యాన
రాంతకుని గురువీర్యులై ♦ యలరు వీరి
వదలి రావణి నుతియించి ♦ పలుక నేల?. ౩౬ 32

సీ. అతికాయుఁ ద్రిశిరసు ♦ నాధూమ్రలోచను వీర్యాధికుల వీరి ♦ విడిచి రావ
ణుని నుతింపఁగ నేల? ♦ మునులార! యాతనిదగు ప్రభావం బెట్టి ♦ దతనిబలము
విక్రమ మెట్టిది? ♦ విషయ మెద్దానిని గొని రావణునికంటెఁ ♦ గొడుకుఁ బెద్ద
యని పల్కుచున్నారు; ♦ లది నేను వినఁదగునట్టిదె యైనచో ♦ *నాజ్ఞగాఁగ
తే. మదిని దలఁపక విజ్ఞప్తి ♦ మాడ్కిఁ దలఁచి
యది రహస్యముగాకున్న ♦ ననువదింపుఁ
డేను వినఁగోరినాఁడ, దే♦వేంద్రు నెట్టు
లాతఁడు జయించె వరముల ♦ నందె నెట్లు. ౮౦౪ 33

క. జనకుని మించిన బలమును, దనయుం డేలాగుపొందె ♦ దశకంఠుం డా
తనికంటె నల్పబలుఁడౌ, నని చెప్పఁగ హేతు వెద్ది ♦ యారిసి చెపుఁడీ ౮౦ 34

చ. జనకుని మించి పుత్త్రుఁ డెటు ♦ సంగరమందు జయించె నింద్రు, నా
దనుజుఁడు సద్వరంబులను ♦ దా నెటు లెవ్వనివుండి పొందె నో
మునివర! యంచు మౌనిగణ♦ముఖ్యు నగస్త్యుని జూచి [1]ప్రశ్నచే
సినసను నాదృతిం గనుచుఁ ♦ జెప్పుము సర్వము వానివృత్తముల్. ౮౨ 35

ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨ - వ సర్గము.

అగస్త్యుఁడు రామునకుఁ బులస్త్యవంశమును విస్తరించి చెప్పుట.

చ. అనిన మహాత్ముఁడై తనరు ♦ నట్టి రఘూత్తమువాక్య మాదృతిన్
విని గురుతేజుఁడైన ముని♦వృద్ధుఁడు కుంభభవుం డగస్త్యుఁ డి
ట్లనియెః రఘూద్వహా! వినుము ♦ [2]యాతువరుండగు రావణుండు భూ
వినుతబలాధికుండయిన ♦ వృత్తము నాతని భూరితేజముల్. ౧౪ 36

చ. అరుల వధించినట్టి విధ ♦ మాతఁ డవధ్యుఁడు శత్త్రురాజి కె
క్కరణిగ నయ్యెనో విస్మృతిఁ♦గా వచియించెద; వానియన్వయ
స్ఫురణము జన్మరీతియును ♦ బూన్కి వరంబుల నెట్లు గాంచెనో
వరముల నెవ్వ రిచ్చిరో వి♦భాసురతేజ! వచింతుఁ జక్కఁగన్. 3 37

చ. మునుపు కృతాఖ్యమైన యుగ♦ముఖ్యమునన్ రఘురామ! బ్రహ్మకుం
దనయుఁడు తాఁ బ్రజాపతి పి♦తామహతుల్యుఁడు బ్రహ్మమానియై
తనరుఁ బులస్త్యనామకుఁడు; ♦ ధర్మసుశీలతలందుఁ దద్గుణా
ళిని నుతియింపఁగాఁ దరమె ♦ లేదయె నూ! తప మట్టిమౌనికిన్. ౮౪ 38

---

* న ఖ ల్వాజ్ఞాపయామి వః-అనియూ. 1 తత్పృచ్ఛత శ్చాస్య మునీంద్ర సర్వమ్-అనియూ.
2 యాతువరుండు=రాక్షసశ్రేష్ఠుఁడు. యాతురక్షసీ-అని అమరము.

ఉ. ఆతనివైభవంబు గల♦యట్టి వినుతించు టదెట్టు లన్న వి
ఖ్యాతపితామహాత్మజని♦యం చని చెప్పుటె చాలుఁ గాని యిం
తే తగు వైభవం బెఁగ♦నెట్లగు; నాతఁడు బ్రహ్మపుత్త్రతన్
బ్రీతిదుఁడై సురావళికి♦విశ్వహితుండును నై మహాత్ముఁడై. ౯ 39

చ. సుగుచిరసద్గుణాఢ్యుఁడయి♦క్షోణిని సద్గిరియుంచు విస్తృతిం
బరఁగెడు మేరుభూమిధర♦పార్శ్వమునన్ దపమాచరించుని
ర్భరకుతుకంబునన్ జనియెఁ;♦ బావనమాతృణబిందునాశ్రమం
బరుదుగ నొప్పు నందుఁ దన♦యాత్మ ముదంబును బొంద నాతఁడున్. ౧౦ 40

సీ. ధర్మాత్ముఁడగుచు స్వా♦ధ్యాయనియతి నింద్రియంబులు తెగఁ దపం♦బు చటఁ జేయు
చుండంగ నయ్యాశ్ర♦మోర్వికిఁ జని సురకన్యలు పన్నగ♦కన్య లలరి
రాజర్షికన్యకా♦రాజియు నచ్చరల్ విఘ్న మొనర్చిరి♦విపులనియతి;
కెట్లన నాకన్య♦లెల్లఁ గ్రీడింపఁగ నాప్రదేశముఁ జేర♦నరిగి రద్ది

తే. తలఁప సర్వర్తుసుఖముల♦వెలసి రమ్య,కాననంబయి తనరును♦గాన నిత్య
మందు విహరించువేడుక♦నరుగుచుండి;, రా ప్రదేశము రమణీయ♦మై వెలయుట.

క. మునిపతిపులస్త్యుఁ డచ్చట, ననుపమనియమంబుఁ బూని♦యాపరమేశున్
మనమున నిడి తప మొనరుపఁ, గని వారలు కొంతమంది♦కలనాదములన్.

క. పాడుచు నాడుచు వీణెలఁ, బోడిమి మీటుచుఁ దపంబుఁ♦బూనినమునికిన్
గూడని విఘ్నము నవ్విరి,బోఁడు లనిందితలు చేయఁ♦బూనిరి మిగులన్. ౧౧

క. తననియమంబును జెఱుప,గను బూనినవా రటంచుఁ♦గడుఁ గ్రుద్ధుండై
ఘనతేజుఁ డామహాముని, యనియె; న దేకన్య మాను♦కాంతికమునకున్. ౧౨

క. నను గాంచ నచ్చునో యా,వనజేక్షణ తాల్చు గర్భ♦భారంబును; నా
విని యామహాత్ము వాక్యం,బును నాకన్యకలు బ్రహ్మ♦మునిశాపమునన్. ౧౩

క. కలఁగుచు దప్పక గర్భము, పలు కిది సత్యం బటంచు♦భయపడి యాను
స్థలముం జేరుట మానిరి;, పలు కది తృణబిందురాజ♦పతిమునిసుతయున్.

క. వినదయ్యెఁ; గాన నిర్భయ,మున నయ్యాశ్రమపదంబు♦ముదిత ప్రవేశిం
చి నిరతి విహరించుచు నటఁ, దనచేడియ లోకతుకయును♦దన కగపడమిన్.

తే. ఒంటినుండియు విహరించు♦చుండె; నట్టి
కాలమున గురుతేజుఁడై♦క్రాలు నాపి
తామహాత్మజుఁ డాపుల♦స్త్యసురమౌని
వరుఁడు సత్తపసునఁ దా నె♦భావితుఁడయి. ౧౪ 48

క. ఒనరిచె స్వాధ్యాయంబును; వనజేక్షణ యంత వేద♦వరనిస్వనమున్
వినుచుఁ దపోనిధి నమ్మునిఁ,గని యప్పుడె పాండుదేహ♦లితయు నగుచున్.

ఆ. న్నక్షకగర్భభార♦ము బరుచు నుండఁగ, నిద్ది యేమటంచు♦నింతి తనదు

గర్భదోష మెఱిఁగి ♦ కలవిలపా టొంది,దానివిధ మెఱుంగఁ ♦ దలఁచి తరలి.
క. తనతండ్రియాశ్రమమునకుఁ, జని నిలిచెన్; సిగ్గుతోడఁ ♦ [జాన యవనతా
నన యాచు నుండ] నావిధిఁ,గనఁబడు తనతనయ నచటఁ♦గని తండ్రియనెన్.
క.[నిను నెవ్వఁడు శపియించెను?, గను లెఱుఁగక విప్రియంబుఁ♦గావించితి వె
వ్వని కెవని చెంత కేటికిఁ,జనితి వచట నేమి ఫలము ♦ జరగెఁ గుమారీ!.] 52
క. తరుణుల కవివాహితలకుఁ,గర మర్హముగానిది గద ♦ గర్భం బిది యె
వ్వరుసం దాల్చితి వమ్మా, సరిగా నెఱిఁగింపు; మనినఁ ♦ జానయు వగతోన్. 53
క. జనకుఁ దపోధనునిం గన్గొని దైన్యము దోఁపఁ బలికెఁ ♦ గొంకు మనమునన్
గన కంజలిబంధంబున;, జనకా! కారణ మెఱుంగఁ ♦ జాల నిజముగన్. ౨౧
క. తను విది యేవిధి గర్భం,బును దాల్చనొ; తొలుత నేను ♦ మునివర్యుఁడనం
గను జాలి భావితాత్ముం, డనఘుఁడు నగు నప్పులస్త్యు♦నాశ్రమవరమున్. ౨౨
క. కన నేగితి నట స్వసఖీ,జనమును వెదుకంగ; నచట ♦ సఖి యొక్కతెయుం
గనఁబడకపోయె నిద్విధిఁ, గనఁబడియెను గర్భ మేమి♦కతమో యెఱుఁగన్.
క. రూపవిపర్యాసం బిది, యీపగిదిగఁ గానఁబడఁగ ♦ నెంతయు భీతిన్
నీపరిసరమును జేరఁగ, నీపగిదిన్ వచ్చితి నని ♦ యింతి పలికినన్. ౨౩౫ 57
చ. ధరణిపమౌనిసత్తముఁ డు♦దాత్తతపఃప్రతిభావిశేషసుం
దరతనుఁ డంత నెమ్మదిని ♦ ధ్యానయుతంబగు నట్లొనర్చి మౌ
నిరమణుకృత్య మెల్లఁ దన♦నిర్భరశక్తి నెఱింగి; మౌనిభూ
వరమణి భావితాత్ముఁడు వి♦భాసుర తేజుఁడు తద్వశంబునన్. ౨౮౫ 58
క. మును పొసఁగినట్టి శాపం,బును జక్క నెఱింగి తనదు♦పుత్రికనుం దో
డ్కొనిపోయి పులస్త్యునితో,ననియె; మహాత్మా! మహాగుణాన్విత యిదినూ!.
ఆ. నాకు నాత్మజాత ♦ నారీశిరోమణి, తానె కోరి వచ్చెఁ ♦ దమిని గాన
భిక్ష దీనిఁ గొనుము ♦ వేవేగ సత్తపో,నియతి నింద్రియములు ♦ నెఱి కృశింప
క. అనవరతనియమముల నొప్పు నీకు శుశ్రూషణంబుఁ ♦ బూని యెపుడు చే
యును నిస్సంశయము మని యిటు, తన మ్రోల వచించు రాజ♦తపసి పలుకులన్.
క. అనుపమధర్మహితంబుల, విని యాకన్యను గ్రహింప ♦ వేడుకపడి యి
ట్లనియెను; గాని మ్మట్టులె, మునివర్య! యనంగ మోద♦మున నాతండున్. ౨౯
క. తనపుత్త్రి యథావిధిగా, మునిపతికిఁ బులస్త్యునకును ♦ బొంగి యొసఁగి య
ల్లనఁ జనియె స్వాశ్రమంబున;,కనుపమనుగుణముల నామె ♦ నాత్మేశ్వరునిన్.
క. నిరతము రంజిలఁ జేయుచుఁ, బరితోషమునన్ వసించె ♦ బతిచెంత; నసం
తర మాపుల స్త్యమునిపతి, తరుణీమణిశీలవృత్త♦తకు ముద మందెన్. ౩౦ 61
క. ఈరీతి హర్ష మొందుచుఁ, జారుమహాతేజుఁడైన ♦ సంయమి ప్రీతుం
డై రమణిఁ గాంచి పలికెన్;, నారీమణి! నీదునద్గుణశ్రీ కాత్మన్. ౩౧ 62

క. పరితుష్టుఁడనై తిని ని, త్తరుణంబున నన్నుఁ బోలు ♦ తనయు నొసఁగెదన్;
దరుణీ! యాపుత్త్రుఁడు మన, యిరువురవంశములకీర్తి ♦ నెంతయుఁ బెంచున్.

తే. వంశకర్తయునగుఁ జుమ్ము ♦ వరతనూజుఁ
డతఁడు పౌలస్త్యనామకుం♦డౌ; *నదెందు
చేత వేదంబు నేఁ దగఁ ♦ జెప్ప వినియె
నందున నతండు విశ్రవుం ♦ డనఁగఁ బరఁగు. 3౨౪ 67

క. సుంతయు సందియ ముండదు, కాంతా! యన నామె మదిని♦గడు హర్షంబున్
గాంతునిపైఁ బెనుభక్తియు, నింతయునన్ రాక తనర ♦ నేగె గృహంబున్.

ఆ. అచిరకాలమునకు ♦ నంత నాతన్వియుఁ
గనియె విశ్రవసునిఁ ♦ దనయుఁ నతఁడు
మూఁడులోకములను ♦ గూడ విశ్రుతకీర్తి
ధర్మములు చెలంగ ♦ నిర్మలమతి. 3ర 69

చ. శ్రుతులను నేర్చి జంతుతతిఁ ♦ జూచినఁ బ్రీతి చెలంగు చుండ సం
తతసమదర్శియై నియమ♦తత్పరుఁడై కడుఁ శీలవంతుఁడై
పితృసముఁడై తపంబునను ♦ బెంపు వహించుచు విశ్రవుండు మా
నితతిని బూజ్యుఁడై యలరె ♦ నిర్మలమౌ యశ మావరింపఁగన్. 3౯౪ 70

రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

3 - వ సర్గము.

విశ్రవసునకుఁ గుబేరుఁడు జన్మించుట.

క. తరువాతఁ బులస్త్యమునీ,శ్వరసుతుఁడౌ విశ్రవసుఁడు ♦ సన్మునియుఁ దప
శ్చరణంబున కుద్యతుఁడై, పరమంబగు నియతిఁ దంద్రి♦భంగిం గొనియెన్. ౧

క. నూనృతమె పలుకుచున్ శాం,తానూనాచారములును ♦ స్వాధ్యాయంబున్
మానసశుద్ధియు నొప్పఁగఁ, దా నేభోగములయందుఁ ♦ దగులక మతియున్.

క. నిరతము ధర్మపరాయణుఁ, డురుతరమతివిభవుఁడునయి ♦ యొప్పఁగ జగతిం
బరమంబగు తద్వృత్తముఁ, బరికించి మనోముదంబు ♦ భాసిల్లంగన్. ౨ 73

క. మునివరుఁడు భరద్వాజుఁడు, తనపుత్త్రిక భార్యగాఁగఁ ♦ దా నిచ్చె మహా
మునికిన్ విశ్రవసునకున్, వనితామణి శీలసుగుణ♦వర్ణిత యగుచున్. ౨౪ 74

తే. దేవవర్ణిని యనఁగ నిం♦తియును దనరెఁ
నాభరద్వాజసుత నిట్లు ♦ లబ్ధిఁ గొనుచు
విశ్రవసుఁడు సంతానంబు ♦ వేగ పడయు
కోరికను బూని యద్ది చే♦కూరు నట్లు. 3౪ 75

---

*యస్మాత్తు విశ్రుతో వేద స్స్వయై షోఽధ్యయతో మమ - ఆనిమూ.

చ. మనమున నెంచి శ్రేయ మస♦మానము గల్గఁగ లోఁ దలంచి యిం
తని వచియింపరాని ముద♦మందుచు మానివిభుండు విశ్రవుం
డనుపమ తత్కళత్రమున♦యందు సుశీల్యసమన్వితుఁ సుతుఁ
గనియె మహాద్భుతాకృతిని ♦ గల్గినవాని శమాదిసద్గుణుఁ. ౫౹ 76

క. మనుమఁడు కల్గ నాతని, జననసమయఖేచరాళి♦సంపత్తిని గ
న్గొని సంప్రహృష్టుఁడై యా,తనిభాగ్యం బనద్భుతముగఁ♦దన రెడు ననుచుఁ.

తే. మదిఁ దలంచెఁ బులస్త్యుండు; ♦ మఱియు నతఁడు
శ్రేయము నొసంగు సద్బుద్ధిఁ ♦ జింత చేసి
ధనవిభుండు గాఁగలఁడు స♦త్తనయుఁ డితఁ
డనుచు దేవర్షులను గూడి ♦ యాత్మ నెంచి. ౬౹ 78

సీ. *విశ్రవస్తుల్యుఁడై ♦ వెలయుట విశ్రవసున కాత్మజుం డౌటఁ♦దనయుఁ డితఁడు
వైశ్రవణుండనఁ ♦ బరఁగు విశ్రుతుఁడగు ననియె; నంతట నాతఁ♦డనుదినంబు
వృద్ధిఁ గాంచుచు ♦ వెలసి తపోవనంబున కేగి నేయి పో♦సిన హుతవహు
కరణిఁ దేజంబు ని♦కామము వెలయఁగ వృద్ధి నొందెను; మతి♦విభవుఁడైన

తే. యాతఁ డయ్యాశ్రమపదంబు♦నఁదె యుండి
యొక్కనాఁ డిట్లు మది నెంచె; ♦ నురుతరనియ
తిని దగఁ ధర్మమునె చేయు♦దు నిఁక నదియె
పరమగతి దానిమించిన ♦ దరయ లేదు. ౧౦౹ 79

చ. అని తలపోసి వేయి యగు ♦ హాయనముల్ తప మూని చేసె నా
వనమున; నిట్లుగా నియతి ♦ వారనిపూన్కి భయంకరంబుగాఁ
గనఁబడునట్లు సత్తపము ♦ గాఢముగా నొనరించె; నంత హా
యనములు వేయియుఁ గడువ ♦ నవ్వేల నయ్యెయి వృత్తులం దమిఁ. ౧౧౹

తే. తానె కల్పించుకొనియెఁ; ద♦త్తమమగు విధి
జలము కొన్నాళ్లు త్రాగుచు ♦ శ్వసనుఁ గొంత
కాల మాహారముగఁ గొంత♦కాల మేమి
తినక యొకయబ్ద మట్లు చిం♦తింప కెలమిఁ. ౧౨౹ 81

సీ. వేయి వర్షంబు లీ♦విధమునఁ బుచ్చెను; దప మిట్లు చూడంగ ♦ దారుణముగఁ
జేయువైశ్రవణుని ♦ చెంతకు శక్రాదిసురగణంబులఁ గూడి ♦ పరమహర్ష
మునధాతయరుదెంచి♦వినుతిచేయఁగఁదగునయ్యాశ్రమపదంబు♦నందుఁజొచ్చి
యిట్లని పల్కె; నో♦హితమతీ! సువ్రతా! వత్సా! భవత్కర్మ♦వైభవమున

తే కెంతయును దృప్తినొందితి ♦ నింక వరము
నడుగు మేలగు నీకు వ♦రార్హుఁడవుగఁ

---

* యస్మా ద్విశ్రవసోఽపత్యం సాదృశ్యా ద్విశ్రవా ఇవ, తస్మా ద్వైశ్రవణో నామ-అనిమూ.

దోఁచె మామది మాకు హి♦తుఁడవు నీవు;
నాఁగ వైశ్రవణుఁడు శతా♦నందుఁ బరము. ౧౫ 85

క. తనయాశ్రమమునకున్ వచ్చిన వానిం గాంచి మ్రొక్కి ♦ చిత్తము హర్షం
బునఁ దేలఁగ భగవంతా!, వినుమా! లోకేశ! వరము ♦ వేఁడుక నీయన్. ౧౬

క. మనమునఁ గోరుదువేనిన్, ధనరక్షణమందు నాకుఁ ♦ దగు నిచ్ఛ కృపం
గొని ఫలియింపఁగఁ జేయుము; యనఁ బరితుష్టాత్ముఁ డగుచు ♦ నబ్జజుఁ డంతన్.

క. సురగణములతో నట్లే, కరుణించితి ననుచు హర్ష♦కలితుం డగుచున్
బరికించి యతని కిట్లనె, మరలన్ దిక్పాలు సుగుణ♦మండను నొకనిన్. ౧౭

తే. నాలుగవవాని సృజియింప ♦ నామనంబు
నందు నెంచితి నింద్రయ♦మాప్పతులకుఁ
దగినపద మిచ్చితిని నీకు ♦ దానివంటి
పద మొసంగెద నీప్సితం ♦ బొదవు దాన. ౧౮ 86

చ. కనుకనె నీవు దానిఁ గొనఁ♦గాఁ జనవయ్య నిధీశతన్ మనం
బునఁ దలపోరన ట్లొదవు♦పో; వరుణేంద్రుపరేతరాజుల
ట్లనుపమలోకపాలకుఁడ♦వై యిఁక నాల్గన లోకపాలకుం
డను యశ మొందు దీవు; మఱి ♦ యర్కసమానముఁ బుష్పకాఖ్యమున్. ౧౯

తే. ఈవిమానము యానార్థ ♦ మిత్తు నీకుఁ
గొనుము త్రిదశులతోఁ దుల్య♦తను గను మిఁక
నీకు శుభమగు మేమెల్ల ♦ వే కదలెద
మాత్మవసతులకున్ వచ్చి♦నట్లు వత్స'. ౨౦ 88

క. వరయుగళము నీకొసఁగుట, వరయుం గృతకృత్యులనుయి ♦ నట్లే యనుచున్
సురగణముతోడ శతధృతి, మరిగెన్ స్వస్థానమునకు ♦ నవ్వని నంతన్. ౨౧

చ. వనజభవాదు లిట్లుగ న♦భస్థలమార్గమునందుఁ బోన నా
ధనపతి దోసిలొగ్గి ప్రణ♦తుంబగు నాత్మ చెలంగఁ దండ్రి నిం
గనుఁగొని పల్కె నివ్విధి; న♦ఖండ పితామహునత్కృపన్ వరం
బును మదిఁ గోరినట్లుగను ♦ బూజ్యపదాంబుజ! పొందినాఁడఁ జూ, ౨౩ 90

ఉ. ఉండెదుతావు నాకు నము♦నోత్తముఁడైన హిరణ్యగర్భుఁ డా
ఖండలపూజ్యుఁ డాజ్ఞ నొసఁ♦గం డది యేలొకో? కాన నీవు నే
నుండఁగ నర్హమౌ వసతి ♦ నొప్పుగ నెంచి యనుగ్రహింపు నే
నుండెడుతావు జంతువున ♦ కొక్కఁడు డే నిసుమంతపీడనున్. ౨౪ 91

ఆ. కల్గఁ జేయకుండఁ♦గా నుండఁ దగు నన, దనయుమాటలు విని♦మునివరుండు
విశ్రవసుఁడు ధర్మ♦విదుఁ డిట్లు పల్కె నో, సాధుధిషణ! విను వ♦చనము దీని.

చ. కలదు త్రికూటపర్వత మ♦ఖండతరాయతకూటజాల ము
జ్జ్వలతరయామ్యసింధుతట♦సన్నిధిఁ దద్గిరిశిరాఁగ దేవవ
ర్యలలితవర్తనం బన మ♦హాద్భుతరీతి విశాలగోపుర
స్థలమయి లంకనాఁ బరఁగుఁ ♦ జారుతరంబుగ నోకుమారకా!. ౨౬౻ 93

క. మును విశ్వకర్మనిర్మిం,చెను రాక్షసు లుండఁదగిన♦క్షితిపయిఁ బొగడం
గను దగు నమరావతివలెఁ, గనకప్రాకారసుపరి♦ఖాయంత్రములన్. ౨౭ 94

క. అలరు నది శస్త్రముల న,జ్జ్వలకాంతిని గాన నందు ♦ నంవాసము నీ
కలషుముదం బిడు నట్లొ, కలుగదు సంశయము నీసు♦ఖములకు నందున్.

సీ. పుర మది కమనీయ♦తరమయి పెలసిల్లుఁ దోరంపుఁ గనకపై ♦దూర్యతోర
ణాలంకృతం బగు ♦ నది విష్ణుమూర్తిభ యార్దితులగు దను♦జాళు లెల్ల
వర్జింప శూన్యమై ♦ పరఁగుచు నున్నది; దనుజు లందఱు రసా♦తలము నొంది
నందున జనశూన్య♦మయి నాయకుఁడు లేక భాసిల్ల కున్నది ♦ పరమసుఖము

తే. గలుగఁజేయును గావునఁ ♦ గదలి యచటి
కరుగుమా! పుత్ర! దోష మే ♦ నుందు లేక
బాధ యేమియు లేక ని♦వాసయోగ్య
మనుచు ధర్మాత్ముఁడగు తండ్రి ♦ యనువదింప. ౩౦౻ 96

క. అనుపమమును ధర్మిష్ఠం,బును నగు వాక్యంబును విని ♦ భూధరమూర్ధం
బున నున్న లంక రాక్షసు, లనుపమమోదమ్మునన్ స♦హస్రము గొలువన్. ౩౧

తే. అచిరకాలంబునకె భవ♦నములశౌన,నమున రాక్షసనికరపూ♦ర్ణమయి తనరు
నన్నపితృవాక్యమునకుఁ బ్ర♦హర్ష మొంది,ధర్మమతియయి రాక్షస♦తతులఁ గూడి.

క. ధనపతి సుఖముగ వాసం,బును జేసెన్ సాగరంబె ♦ భూరిపరిఖగాఁ
దనరారు లంకలో; నం,త నతం డపు డప్డు తనదు♦ధర్మమతి దగన్. ౩౪ 99

క. వనజాసనుఁ డొసఁగిన యు,య్యనపనుపుష్పకవిమాన ♦ మాధారముగాఁ
జని తల్లిదండ్రి నడఁకువ, యనురాగము నొప్పఁ గనుచు ♦ నరుగుచు నుండెన్.

క. సురగంధర్వనుతుండయి, సురనారీనృత్తములను ♦ శోభిలు నన్మం
దిర మొప్పఁ గాంతి రవివలెఁ, గర యలరుచుఁ జనియెఁదండ్రి♦కడకర్థపుఁడున్.

మూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪ - వ సర్గము.

రాక్షసులపూర్వవృత్తాంతమును రాముని కగస్త్యుండు చెప్పుట.

చ. అని యిటు పల్కు కుంభభవు♦నప్పలుకుల్ విని విస్మయంబు నె
మ్మనమునఁ దోఁప నార్యనుతు♦నంకనుఁడా రఘురాముఁ డప్పు డి

ట్లనియెను, లంకలో దనుజు ♦ లంతకు ముప్పు వసించి రెట్టు లం
చనితలయూఁచి సుస్మితము ♦ హాసిత్రరంబుగ మోమునం దగన్. ౧ 102

[1]సీ. త్రేతాగ్నితుల్యమహా ♦ దేహమ్ములన్ మించుచయ్యగస్త్యమునీంద్రు♦నంతఁ దృష్టి
మెఱయంగఁ బలుమఱు ♦ మించు వేడుకఁ గాంచి పలికె, నో భగవంత♦పరమవిస్మ
యావహంబగు వాక్య ♦ మీవిధమున వింటి మును లంక రాక్షసు♦లనుదినంబు
పాలింప నుండెడి నన్ ♦ పలుకు విన్నప్పుడు కలుగక యున్నె ని♦కామసంశ

తే. యమ్ము; రాక్షసు లప్పుల♦స్త్యాన్వయమునఁ
గలిగినట్లుగ వింటిని ♦ గాదె? యిపుడు
వేఱొకరినుండి రాక్షసుల్ ♦ వెలసి రనుచుఁ
దెలుపఁబడియెను మీచేత ♦ నెలమిమీఱ. ౪ 103

తే. రావణునికంటెఁ గుంభక♦ర్ణప్రహస్త, వికటనామాసురులకంటె♦వినుతహరణ
పటువులైన దశాస్యసం♦భవులకంటె, వారుబలవత్తరులుగాఁగ♦వఱలువారొ.

క. వారలపూర్వం బెవఁడో?, పేరెద్దియొ! వాసిదైవ ♦ పృథుబల మనఁగా
నేరీతి నలరునో? దను,జారియు నేతప్పుచేత ♦ ననురుల నెల్లన్. ౫ 105

చ. పురి నట నుండఁగూడదని ♦ పూని రసాతలసీను కేగున
ట్లురుతరశక్తితోఁ దఱిమెనో? వివరించి సమస్తవార్తలన్
గరుణను దెల్పు మోయనఘ! ♦ కౌతుక మయ్యె వినంగ నాకు ని
త్తరుణమునందు సంశయవి♦తానము నామదిఁ దోఁచుదానినిన్. ౬ 106

[2]ఆ. భానుఁ డంధకార♦పటలంబు మాయించు, నట్లుతొలఁగఁ జేయు♦నయ్య! యనుచు
నర్థవాక్యపదజ మైన సంస్కారాభి,మండితమయి యలరు♦మాట పలుక. ౭

[3]క. విని యాశుభవాక్యంబును, మునిపతి మదిలోన సర్వ♦ము నెఱింగియు సుం
త నెఱుంగనివానివలెన్, నచునడిగెడు నని రసంత ♦ నవ్వు జనింపన్. ౮ 108

తే రామునిం గాంచి పల్కెఁ; బూ♦ర్వమున విరించి
పద్మసంభవుఁ డంబర♦ప్రముఖములను
వరుసమీఱ సృజించి యం♦భస్సుల నటు
పుట్టఁగాఁ జేసి కాపాడఁ ♦ బూని యవల. ౯ 109

ఆ. జంతువుల సృజించె; ♦ సరగున నయ్యవి, యేమి చేయువలయు ♦ నింక ననుచుఁ
బలుకుచును బిపాస ♦ పటుతరక్షుత్తును, బీడచేయ వాని♦భీతిఁ గనలి. ౧౦ 110

క. తమజనికిహేతు వగునా,కమలాసనునికి ఘనీతి ♦ కన్పడఁ జేరెన్
మమతన్ నవ్వుచు సంతటఁ, గనులజుఁ డాభూతములను ♦ గాంచి మృదూక్తిన్.

---

1 త్రేతాగ్నిసమవిగ్రహమ్-అనిమూ. 2 సంస్కారాలంకృతం శుభమ్-అనిమూ. సంస్కారాలంకృతం పదవాక్యార్థసంస్కారసంయుతమ్-అనివ్యాఖ్య. 3 ఈషద్విస్మయమాన స్తమ్-అనిమూ. ఈషద్విస్మయమానః=సర్వజ్ఞోఽప్యజానన్నివ పృచ్ఛతీతి విస్మితమ్-అనివ్యాఖ్య.

క. వినుఁడో భూతములారా, వనముల యస్మన్మహిమఁ ♦ జాలింపుఁ డటం
చని బహుమానము తోఁపంగను బలికెను; [భూతములును ♦ గమలజుఁ బలుకుల్.
క. వినియు క్షుధావిష్టములై, వనముల నవ్వేళఁ గొనఁగ ♦ వాంఛించెను గొ
న్ని, నియతివదలక జలముల, నవిరతము రక్షింతు మనుచు ♦ నబ్జజునాజ్ఞన్. ౧౨
ఆ. పలికెఁ గొన్ని భూత♦ములు బ్రహ్మయును వాని
యాశయం బెఱింగి ♦ యపుడు వానిఁ
దత్పరతను గాంచి ♦ ధాత్వర్థసంయుత
ముగ వచించె నేరు♦పు గడు మీఱ ౧౩ 114
*ఆ. యక్షధాతు వలరు ♦ భక్షణార్థంబునఁ, బాలనార్థ మొసఁగఁ ♦ జాలు రక్ష
ధాతు వట్టు లగుటఁ ♦ దర్కింప యక్షణ,మునను యక్షనామ♦మునఁ జెలంగు.
క. పరఁగును రక్షశ్శబ్దము, పరిపాలన మొప్పఁ జేయ ♦ బాగనుటను] మీ
రరయఁగఁ గొందఱు జలములఁ బరిరక్షింతుము తగంగ ♦ భవదాజ్ఞ మెయిన్.
క. అని కొందఱు, భక్షించెద,మని కొందఱు పల్కుతీరిట ♦ నాఁకలిగొనియున్
గన కాఁకలి పల్కిన భూ,తనికరములు నాదుపల్కుఁ ♦ దమిఁ గొనఁగఁదగున్.
సీ. జలముల మేము ర♦క్షణము చేయుదు మని యేభూతములు పల్కె ♦ నిచట నవ్వి
రాక్షసు లనెడు పే♦రం దగి యుండను,భక్షింతు మే మని ♦ పల్కె నెవ్వి
యవి పిల్వఁగాఁబడు ♦ యక్షులన్ పేరున, నని యాజ్ఞచేసెఁ నా♦యబ్జభవుఁడు
పల్కి యీవిధి తన♦పద్ధతిఁ దా నేగె; నంతట సోదరు♦లైన హేతి
తే. యును బ్రహేతియు రాక్షసు ♦ లోకకీర్తిఁ
బ్రభువు లారాక్షసుల కైరి ♦ పరసిమ్మాద
నలును మధుకైటభ ప్రతి♦ఘులును గాఁగఁ
దనరి వారిద్దఱును మహో♦త్తరులు నైరి. ౧౭ 118
క. వనమున కేగెఁ బ్రహేతియు, ఘనతపముం జేయుకొఱకుఁ♦గా ధర్మమతిన్
వినుతచరిత్రుఁడు హేతియుఁ, దనపది యత్నంబు చేసె ♦ దారక్రియకై. ౧౮
ఆ. అతఁడు కాలభగిని♦యును భయావహయును
యాహ్వయమ్మునను భ♦యయను దాని
బెండ్లియాడెఁ దానె ♦ పృథుతరమతి; యంత
దనుజవిభుఁడు హేతి ♦ తన్వియందు ౧౯ 120
క. కనియెను విద్యుత్కేశుం,డను తనయుని బుత్రవంతు♦లగు వారలలో
ఘనుఁ డీతండను విఖ్యా,తిని కనియెం దాను; నట్టి♦ధీరునిసుతుఁడున్. ౨౦ 121
క. అతిశయదీప్తార్కనిభుం, డతులితతేజుండు సలిల♦మంతరమున నుం
డి తగం గన్పడునట్టుగ, హితమున వర్ధిల్లె శౌర్య♦విస్ఫూర్తి మెఱయన్. ౨౧

* యక్షేతి భక్షణే ధాతు స్తథా రక్షస్తు పాలనే-అనియా.

చ. తనయుఁడు భద్రయౌవనముఁ ♦ దాఁ గని రాక్షసవర్యుఁడై తనం
తన గురుశౌర్య మొప్పఁగ ని♦తాంతము రాజిలఁ గాంచి హేతి యా
తనికిని బత్నిఁ గూర్చు ప్రమ♦దంబును బొందె; ననంతరంబ యా
ఘనుజవరుండు హేతి సుతు ♦ దారయుతుం బొనరించుకోరికన్. ౨౧౪ 123

క. తనురుచి సంధ్యాతుల్యను, వనితామణి సంధ్యతనయ ♦ వరలక్షణయు
క్తను సాలకటంకట యనఁ, గను బరఁగెడుదాని సుతుని♦కయి వరియించెన్. ౨౩

క. రామా! విద్యుత్కేశున, కామహిళామణి నొసంగ♦నగు వరుఁడు మహా
ధీమంతుఁ డనుచు సంధ్యయుఁ, దా మదిఁ దలపోసి యొసఁగెఁ♦దనపుత్రికనున్.

సీ. అంతవిద్యుత్కేశుఁ♦డను రేంద్రుఁడా సంధ్యతనయామణిం గళ♦త్రము గ్రహించి
పౌలోమితో దేవ♦పతివిహరించెడుగతిని గ్రీడించె; రా♦ఘువ! యిటువలెఁ
గొంతకాలం బేగఁ ♦ గోమలి యాసాధ్వి సాలకటంకట ♦ జలధివలన
ఘనరాజి గర్భంబు ♦ గనునట్లు లప్పతివలన గర్భముఁ దాల్చె; ♦ వరుసదాని

తే. గర్భ మయ్యది జలధర♦గర్భతుల్య, కాంతి యలరార వెలసె నా♦కాంత మంద
రాద్రికిం బోయి యగ్నిజం♦బైన యొళ, గర్భమును గంగ వదలిన♦కరణిఁ బ్రీతి.

క. కనియెను దనయుని; నందే, తనగర్భమునుండి పడిన♦తనయు మఱచి యా
వనితయు సురతప్రియయై, పెనిమిటితోఁ గ్రీడ సలిపెఁ ♦ బెంపెసలారన్. ౨౮

క. వనితావిసృష్టగర్భము, ఘనశబ్దసమాస్వరమయి ♦ క్రమ్మరతరంబై
తనరారె నందుఁ బుట్టిన, తనయుఁడు *శరదర్కరుచిర♦తన్ గన్పడియెన్. ౨౯

క. పిడికిలి తనవదనంబున, నిడుకొని మెల్లమెల్ల బాలుఁ ♦ డేడ్చెను నపు డీ
శుఁడు సర్వమంగళాంబయు, తుఁడు వృషభాగాధుఁ డగుచుఁ ♦ దోయదవీథిన్.

క. అరుగుచు శిశు వేడ్చెడునా, స్వరము వినంబడఁగ గిరిజ♦సహితుండై క
ర్బురసూనుఁ జేష్ట సుండుటఁ, బరికించెను; వానిఁ జూచి ♦ పార్వతి కరుణన్.

చ. పరశివు వేఁడె నంతఁ దన♦భార్య వచించినమాట నెంచి యా
దరమున నాపురాంతకుఁడు ♦ తద్దనుజాత్మజుఁ దల్లితోడ వయ
స్ఫురణమునన్ సమానునిగఁ ♦ జూడఁగ నొప్పెడునట్లు చేసి ని
ర్జరత నొసంగె నవ్యయుఁ డ♦రాతినిషూదనుఁ డక్షరుం డటన్. ౩౨ 131

చ. పురము నొసంగె నభమ్మునఁ ♦ బొల్పుగ నొప్పెడునట్టిదాని భూ
ధరతనయాప్రియంబుఁ బడి♦తేశసుపూర్ణము చేయువేడ్క నీ
శ్వరియును రాక్షసావళికిఁ ♦ జక్కనిదా వర మిచ్చె నెట్లనన్
ధర నికమీఁద రాక్షసని♦తంబినులెల్ల మదు క్షణత్రిగన్. ౩౩ 132

క. కనుదురు సద్యోగర్భం, బును బ్రసవము తత్క్షణమునఁ ♦ బోలుచు జననితో
డను దుల్యమౌ వయస్సును, దనయునకుం గల్గియుండుఁ ♦ దథ్య మ్మిది యా.

* గ త్రు శిశు స్తనదర్క, గనుద్యుతిం-అనిమూ

తే. అనియె; నంత సుకేశుఁ డ♦ య్యభ్యుదయవరము
చేత గర్వించి యద్భుత♦ శ్రీసమృద్ధిఁ
గాంచి ప్రభువగు హరునిప్ర♦క్కన సుబుద్ధి
యాతఁ డనియెన్నఁ దగినట్టు ♦ లెసఁగి మఱియు. ౩౪ 134

క. నిరతము భక్తిపరుండై, పురవర మంబరగతంబుఁ ♦ బొంది తమిఁ బురం
దరుఁబోలి సంచరించెను, హరకరుణాప్రాప్తవిభవుఁ♦డై సుస్థిరుఁడై. ౩౫ 135

నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫ - వ సర్గము.

సుకేశునకు మాల్యవంతుఁడు, సుమాలి, మాలి యనుకొడుకులు పుట్టుట

క. వరలబ్ధు సుకేశుని భాగ్యరతుం గని గ్రామణియను ♦ గంధర్వుఁడు భా
స్కరతుల్యదేహరుచియై, వరఁగు సతిని కొక్కపుత్త్రి ♦ భాసిలు రామా!. ౧

క. దేవవతి యనఁగ రెండవ, శ్రీవలె విఖ్యాతయగుచుఁ ♦ జిత్రజాశరమే
గావలె నరఁదగు రూపము, యౌవనమును వెలయ నొప్పు ♦ నట్టి తనూజన్.

క. దనుజశ్రీవలె ధర్మంబున నిల్చు సుకేశునకుఁ బ్ర♦మోదంబున; నా
వనితయు వరలబ్ధసుపో,ధనునిం బ్రియుఁ బతిని బొంది ♦ తద్దయు వేడ్కన్.

చ. ధనమును గాంచి నిర్ధనుఁడు ♦ తా మదిఁ బొంగెడునట్లు తుష్టినిం
గనియె; సుకేశుఁ డాతరుణిఁ ♦ గాముకశత్రముఁ బోలుదాని నే
యనిశముఁ గూడి యంజనసు♦పోగజసంభవ మొందియున్న హ
స్తినిచయనాయకుండు సుఖ♦తిం దనచేడియఁ గూడి వేడుకన్ ౪ 139

తే. అలరు నట్లు ముదంబును ♦ నందియుండె;
నంత నా దేవవతియందు ♦ నాసుకేశుఁ
డాత్మజుల మాల్యవంతుని ♦ నసురవరు సు
మాలి బలశాలియయినట్టి ♦ మాలి దనుజు. ౫ 140

సీ. త్రేతాగ్నిసంకాశ♦ దేహులఁ ద్రిణయనసముల మువ్వురను రా♦క్షసవరులను
గనియె; నాసుతులు లో♦కత్రయంబట్టు లవ్యగ్రులై త్రేతాగ్ను♦లట్టు లుండి
యుత్సాహ మనుశక్తి♦యును బ్రభుశక్తియు మంత్రశక్తియు ననఁ♦ బహితమంత్ర
ములు మూఁడు మహిని సు♦జ్జ్వలరీతిఁ బొల్చెడుపడ వున నుగ్రులై ♦ వాతపిత్త

తే. ములును శ్లేష్మము ననెడు వే♦గులనఁ దనరు
నామయంబులరీతి భ♦యంకరులయి
యలరి రిట్లు సుకేశుని♦ యాత్మభవులు
మువ్వురు త్రేతాగ్నిసమ తేజ♦ములఁ దనర్చి. ౬ 141

క. దినదినము వృద్ధినొందిరి, కనుఁగొనియు సుకేశుఁ జేయఁ♦గా రోగము లె
ట్లనయము వృద్ధిని మిగులం, గను నోషధు లసమములగు♦కాంతిస్ఫూర్తిన్. ౯

క. జనకుండు తపోబలమునఁ, గనియె వరప్రాప్తిలబ్ధ♦కమ్రైశ్వర్యం
బని యెఱిఁగి మేరుభూధర,మునకుం గృతనిశ్చయులయి ♦ భూరితపంబున్.

చ. జనవరుపఁ బోయి; రగ్గిరి మ♦హోగ్రములౌ నియమంబులన్ మహా
దనుజులు వారు గైకొనుచు ♦ దారుణమై తగి భూతసంఘభీ
తిని గలిగింపఁ జాలి నియ♦తిన్ గడు రాజిలు సత్తపంబుఁ జే
యను నవు డూని; రంత దను♦జాధిపు లెంతయుఁ బూన్కి మీఱఁగన్. ౧౦

తే. సత్య మార్జవ మమలన్ ♦ సమధికగుణ
ములను గూడుచు దుష్కర♦ములను నడచు
వెలయుతపములచే లోక♦ములను మూఁడిఁ
టిని దపింపఁగఁ జేయుచు ♦ మనుజపితతి. ౧౧ 145

క. సురలను నసురుల నెల్లన్, బరమూర్తిని బొందఁ జేసి ♦ బహుదుష్కరమై
పరఁగఁ దపం బొనరించిరి; తరువాతన్ లోకవిభుఁడు ♦ ధాతయుఁ బ్రీతిన్.

చ. అనుపమమౌ విమానము న♦యందు వసించి సుకేశపుత్రులన్
గనికర మొప్పఁగాఁ బిలిచి ♦ కాంతస్ఫుదూక్తిని బల్కె నిట్లు; మీ
కును వరదుండ నైతి మదిఁ ♦ గోరిక యేమొ? యనంగ నింద్రము
ఖ్యనిఖిలదేవతాయుతుని ♦ నబ్జజు వారలు గాంచి భక్తితోన్. ౧౨ 147

చ. వరదునిగా నెఱింగి తమ♦వర్ష్మము లెల్ల వడంకు భూరుహో
త్కరములు నాఁ జెలంగఁ బలు♦కంగఁ దొడంగిరి చేతు లొగ్గి; యో
పరమకృపామహార్ణవ! త♦పంబునఁ దృప్తిని బొంది మాకు స
ద్వరము నీయఁగాఁ దలఁచి ♦ వచ్చితివేని మదీయవాంఛలన్. ౧౩ 148

సీ. వినుమ మజేయులమయి ♦ విమతులను జయించి చిరజీవులమయి యే♦చింత లేక
యొకట నొకరుగూడి ♦ నొందుచు నభివృద్ధి నుండఁగా వరములు♦నొసఁగవలయు;
ననెడు సుకేశుని♦తనయులఁ గని యట్లె యగుఁ గాక యని; విభుం♦డాత్మలోక
మున కేగె; బ్రహ్మ ని♦ప్రతికరవత్సలుం డగుగంగ రాత్రించ♦రాధిపతులు

తే. వారలంతట విధిదత్త♦వరముల గత
భయులుగా నొప్పి త్రిదశుల♦నరుసఁ బూర్వ
సురల బాధింపఁ దొడఁగి; ర♦సురులచేతఁ
జంపఁ బడుచు మౌనీంద్రుల♦సమితి పాఱియు. ౧౪ 149

క. సురలును జారణులును ద, ప్పరయుచుఁ గాపాడునట్టి ♦ యధిపుఁడు లేమిన్
నిరయస్థులైన మనుజుల,కరణిగ నుండంగ; దనుజ♦కాంతులు దీప్తిన్. ౧౫

క. అలరుచు శిల్పివరుం డనఁ, బొలుపారెడు విశ్వకర్మ ♦ బుధనుతుఁ గృత్యం

బుల నవ్యయుఁడగు సుకృతిం, గలుమహాగుం గాంచి తృప్తి♦బదలుకొనంగన్.

చ. పలికిరి రాఘవా! యిటులు; ♦ భవ్యతరోజసుఁ దేజముల్ మహా
బలమును గల్గి యాత్మగుణ♦పౌరుషముం గలవారలందు మి
క్కిలి యశ మొంది దిక్కులను ♦ గెల్చి చెలంగెడు దేవతాళికిన్
గల హృదయేప్సితంబు లొసఁ♦గంగల దివ్యలసద్గృహంబులన్. ౧౯ 152

ఆ. కట్టి యిచ్చునట్టి ♦ ఘనుఁడ వీవే కావె, గాన గుణమనీష! ♦ కడు జవమున
మాకుఁ గట్టి యిమ్ము ♦ మహితసౌధములను;, శీతశైలమేరు♦శిఖరులందు. ౨౦

క. మందరమను భూధరవర,మందును నీయిచ్ఛ దేని♦యందుం గలదో
యందు మహేశ్వరగేహ మ,నం దగు సౌధంబు సన్న♦నంబున నిపుడే. ౨౧

క. ఒనరించి యొసఁగుమా! చక్కనిరీతి ననఁగఁ జిత్ర♦కౌశల మలరం
గను దగిన విశ్వకర్మయుఁ, దనభుజగారంబు మెఱయ ♦ దనుజేశ్వరులన్. ౨౨

క. కని పలికె మీరు వసియిం,పను దగు తావుల వినుండు; ♦ పర్వత మొకఁ డుం
డును దక్షిణవార్ధితటం,బునయందుఁ ద్రికూట మనఁగఁ ♦ బొల్చెడురుచులన్.

ఆ. మఱి సువేల మనఁగ ♦ మహి నొప్పు భూధర
మొండు గలదు దాని♦యందు నింద్రుఁ
డలరి యుండునట్టి ♦ యమరావతిని బోలి
యుండు మీకు వాస ♦ మొప్పు నందు. ౨౩ 157

సీ. ఈపర్వతములందు ♦ నెందైన నుండనో దనుజులారా! భూమి♦ధరమునడుమ
నలరుకూటంబున ♦ నంబుదం బనఁదగి యలరారుదానియం; ♦ దరయఁ బత్తు
లకునైనఁ బోవఁద♦గక *టంకవిచ్ఛిన్నదిక్చతుష్కంబయి ♦ తేజరిల్లు
నచ్చోట ముప్పది ♦ యోజనము లంతటి విస్తీర్ణమారీతి ♦ విమల మగుచు

తే. యోజనశతాయతంబునై ♦ యొప్పునట్లు
కనకవరణావృతంబయి ♦ కనకతోర
ణావృతంబయి లంకాహ్వ♦యమునఁ బరఁగు
పురము శక్రాజ్ఞచే నేను ♦ పూర్వ మొకట ౨౪ 158

క. కరకౌశలము గనంబడ, వరమణిఖచితంబు నగుచు ♦ భాసిల్లుగృహో
త్కరముల నలరఁగఁ గట్టితి, సురరిపువరులార! యందు ♦ శుభతమరీతిన్. ౨౫

ఆ. ఎవరిబాధ లేక♦యే యుండఁ దగుఁ గాన
నట వసింపుఁ డింద్రుఁ ♦ డాదియైన
యమరు లాదరమున ♦ నమరావతిని బొంది
నటు దురూహమైన ♦ యట్టి లంక. ౨౬ 160

క. దనుజసమూహావృతులై, మనమున నేశంక లేక ♦ మహితోత్సాహం

---

* టంకచ్ఛిన్నచతుర్దిశ-అనియూ.

బున నుండుఁ జరుల నొంచుచుఁ, గనకుండఁగ శత్రువీడఁ ♦ గలకాలంబుక్.
క. సిరు లలరఁగ నివసింపుఁడు;, పరమాద్భుతరీతి నంచుఁ ♦ బలుకు నతఁడా
క్ర్పరిపాటిని విని రాక్షసు,లను లంతట లంక కేగి ♦ వైభవము రక్. ౨౭౹ 162
క. దనుజసహస్రాఢ్యులు, గన దుష్కృతిఫలములను దగుచుఁ ♦ గ్రాలుచు మోదం
బున నివసించిరి;, రామా, వినుతంబై హేమగేహ♦వితతం బగుచుక్. ౨౮౹
క. కదలింప నశక్యంబై, పొదలెడు ప్రాకారపంక్తి ♦ భూరిపరిఖయుక్
మదికిఁ బ్రమోదం బొసఁగం,గఁ దనక్ రాజిల్లు లంకఁ ♦ గర్బురవర్యుల్. ౨౯
క. సుర లమరావతి నొందిన,కరణిక్ గురువైభవములఁ ♦ గ్రాలుచు నివసిం
చిరి; స్వేచ్ఛమీఱ నీవిధి, సురవైరులు కాపురంబు ♦ సొంపుగఁ జేయక్. 30
సీ. ఆసమయమ్మున♦యందు నర్మదయను గంధర్వి బహుధర్మ♦కలితచిత్త
యలరారుచుండె; నా♦యతివ హ్రీశ్రీకీర్తిసన్నిభద్యుతిగల ♦ సాధుపుత్రి
కాత్రయంబును బ్రీతిఁ♦గాంచె; రాక్షసజాతి గానిదయ్యును నామె♦కన్యకలను
జ్యేష్ఠక్రమంబునఁ ♦ జెలఁగి యాకర్బురవరులకు సంపూర్ణ♦వైభవమున
తే. మించు చంద్రునివలె నొప్పు♦మృదుముఖముల
నలరు నారీమణుల నిచ్చె ♦ నసురవరులు
ముగురు గంధర్వకన్యకల్ ♦ ముగురు ప్రీతిఁ
గాచుచుండిరి; నర్మద♦కన్యకలను. 33 166
క. *దనుజేంద్రులకుక్ హార్దం,బున నుత్తరనామధేయ♦మునఁ బొల్చెడు తా
రను బెండ్లియాడ నిచ్చెను, దనుజాధిపు లాసుకేశ♦తనయులు రామా!. 33౹
ఆ. పెండ్లియాడి వారిఁ ♦ బ్రేమమీఱఁగఁ గూడి
యచ్చరలను గూడి ♦ యమరు లెట్లు
విహారణంబు చేసి ♦ రహరహంబును నట్లె
క్రీడ సల్పి; రంత ♦ క్షితితలేంద్ర!. 3౪ 168
క. తనుజితరతియై సుందరి, యనఁ బరఁగెడు మాల్యవంతు♦నంగన, యతఁ డా
వనితామణియందుం గని,యెను దనయులఁ దద్విధంబు ♦ నెఱిఁగింతు విభూ!.
తే. యజ్ఞకోపాఖ్యుఁడును విరూ♦పాక్షదుర్ము
ఖాహ్వయులు వజ్రముష్టియు ♦ నట్లె మత్తుఁ
డనెడువాఁడు సున్మత్తుండు ♦ నతిబలాఖ్యుఁ
డైన సుప్తఘ్నుఁ డనువార ♦ లైరి సుతులు. 3౬ 170
క. అనలాహ్వయమునఁ బరఁగెడు, తనయయు సుందరికిఁ బుట్టె ♦ ధరణీనాథా!
దనుజేంద్రుఁ డాసుమాలికి, వనితామణి కేతుమతియు ♦ భార్య యగుఁ గదా.
క. పరిపూర్ణశశినిభానన, తరుణులలో మేటి యగుచుఁ ♦ దనపతిప్రాణో

* దైవత్యే భగదైవతే-అనియూ.

త్కారమున కంటెను మిక్కిలి,యనురాగమునఁ దన్నుఁ జూడ ♦ నొప్పెను రామా!.

క. దనుజేంద్రుఁ డాసుమాలియుఁ, గనియెఁ గుమారులను బుత్రి ♦ కలదీర్ఘభుజా!
విను మెఱిఁగించెదఁ గ్రమముగఁ, దనసతియందంత నతఁడు ♦ దారగుణులనున్.

సీ. ఆత్మజన్ములఁ బ్రహ ♦ స్తాకంపనాఖ్యుల వికటాఖ్యుఁ గాలకా ♦ ర్ముకుని దండుఁ
డనువాని ధూమ్రాక్షు ♦ నతిబలశాలియై యలరుసుపార్శ్వు,సం ♦ హ్రాదిఁ బ్రఘసు;
భాసకర్ణుం డనఁ ♦ బరఁగువారల నూఱి పుష్పోత్కటాఖ్య చేఁ ♦ బొలుచుదాని
నమలశుచిస్మిత ♦ యగు కైకసిని నక్షైకుంభీనసిని గనెఁ ♦ గూఁతులఁ దమి;

తే. మాలియును రాక్షసునిభార్య ♦ మహితహాస;
వసుధయన నొప్పు గంధర్వి ♦ వారిజాక్షి
యక్షసుతతోడ నుద్దియై ♦ యలరుఁ జారు
నయనశోభను గనుచు బ ♦ ళియని మెచ్చ. ౧౭౪ 174

క. విను మానుమాలియనుజుం, డనురాగము మీఱ భార్య ♦ యందుఁ బడసె స
త్తనయుల నెఱిఁగించెద నో,మనుజాధిప! వినుతసకల ♦ మంగళసుగుణా!. ౧౭౫

క. అనిలానలసంపాతులు, ఘనుఁడై తగు హరుఁడు వీరు ♦ కడు సుగుణయుతుల్
మనయవ్విభీషణునకున్, మనసునకున్ బ్రీతిఁ గూర్చు ♦ మంత్రులు రామా!.

క. మాలేయులైన వీరలు, చాలబలాఢ్యులు మహారి ♦ శమనులు నగుచుం
గ్రాలిరి; మాలిప్రముఖులు, పాలితదనుజాళు లగుచు ♦ బహుపుత్రకులై. ౧౭౭

చ. దనుజులఁ గూడి శక్రముఖ ♦ సర్పసమగ్రనిశాచరారులన్
మునులను నాగదానవులఁ ♦ బూనిక మీఱఁగఁ గష్టపెట్టుచున్
ఘనగతి గాలి మించి త్రిజ ♦ గంబుల నష్టము లేక స్వేచ్ఛఁగాఁ
జనుచును మృత్యువట్లు పృథు ♦ సంగరసీమలఁ దేజ మొప్పఁగన్. ౧౭౮ 178

క. వరదానగర్వితులుగాఁ, బరఁగుచుఁ గ్రతుకార్యములకు ♦ భంగము తారే
యరయుచుఁ జేయుచుఁ బొల్చిరి, ధరణీశా! వారిఁ జెనకఁ ♦ దలఁపరు సురలున్,

ఐదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬-వ సర్గము.

దేవతలు శంకరునకడ కేగి దానవబాధం జెప్పుట.

చ. దనుజులచే తమ్ముఁ బరిపీడితులై ♦ [illegible] నొచ్చి యా
మునులను సత్తపోధనుల ♦ ముందిడుకొంచు సుపర్వులెల్ల భీ
తిని గని యామహేశ్వరుని ♦ దేవవిభున్ శరణంబుఁ గోరఁగాఁ
జని; రట వెండికొండపయి ♦ సర్వసుపర్వసుపూజితాంఘ్రియై. ౧ 180

సీ. జగములఁ బుట్టింప ♦ సమయింపఁగాఁ బెంపఁ గర్తయై, పుట్టువు ♦ గనక పొల్చి
యవ్యక్తరూపుఁడై ♦ యఖిలలోకాధారుఁడగుచు పరమునిదయి ♦ యఖిలమునకుఁ

దానె గురుండయి ♦ దర్పకాంతకుఁడయి త్రిపురహరుండయి ♦ త్రిణయనుఁడయి
పొల్చెడునట్టి యా♦భూతనాథుం గాంచి యంజలిం బట్టి యి♦ట్లనిరి భీతి

తే. గదదోక్తుల; భగవంత! ♦ కామహరణ!
యాసుకేశునితనుజాతు ♦ లజునివరము
లంది గర్వించి యెల్లర ♦ ననిశ మేచి
బాధ చేయుచునున్నారు ♦ పరమపురుష!. ౮ 181

చ. సురరిపు లీవిధిం గడఁగి ♦ స్రుక్కఁగఁ జేయఁగ మానివాసముల్
కర మశరణ్యరీతిఁ గని ♦ కాంతము లయ్యెను దిక్కులేనివై
పరఁగెను; స్వర్గపత్తనము ♦ బాగుగఁ బ్రోచెడు సర్వదేవతే
శ్వరుఁడు పదచ్యుతం గనియె ♦ వారలు కంఠముఁ బట్టి త్రోయుటన్. ౫౨ 182

క. సురపురిఁ గ్రీడించెద రా,శరవీరులు మఱియు నేనె ♦ చక్రిని దేవే
శ్వరుఁడైన హరుఁడ నేనే, పరమేష్ఠియు నేనె దేవ♦పతియును నేనే. ౫౪ 183

ఆ. యముఁడ నేనె వరుణుఁ ♦ డనువాఁడు నేనె నే, నబ్జవైరి నర్కుఁ ♦ డనఁగ నేనె
యనుచు నొక్కఁ డొక్కఁ ♦ డజనరదానద,ర్పితులు గానదనుజ♦పతులు సతము.

చ. అనిమొన దుష్ప్రధర్షులయి ♦ యాడుచుఁ బాడుచు నున్నవార లా
దనుజులసేవకుల్ మఱియు ♦ దారుణరీతులఁ బల్కుచుండు రా
దనుజభయార్తులైన మముఁ ♦ దప్పక ప్రీతి గ్రహించి కావవే
[1]తను వశివంబుఁ దాల్చి సుర♦దస్యుల వారలఁ జంపు మోవిభూ!. ౮ 185

ఆ. అభయ మిమ్ము మాకు; ♦ నని దేవతలు వేఁడ
నీలలోహితుండు ♦ నిఖిలసురులఁ
గాంచి [2]యాసుకేశ♦కర్బురతనయులు
తనకు భక్తు లగుటఁ ♦ దలఁచి మదిని. ౮౪ 186

చ. తనయులవంటివార లనిఁ ♦ దన్మృతినిం గలిగించు టెట్టులం
చును దలపోసి యిట్లనియె ♦ సూనృతవాక్కుల; భక్తులార! నే
నని నలవానవోత్తముల ♦ నర్హము గాదు వధించు టెన్ని మీ
కును దగునట్టి మంత్రమును ♦ గొంకక చెప్పెద నాలకింపుఁడీ!. ౮౪ 187

క. దనుజుల వారలఁ జంపెడు,ఘనుఁ డెవఁడో యొకఁడు గలఁడు ♦ గల దద్దానన్;
జనుఁ డిట్టి సముద్యోగం,బును గైకొని దివిజులార! ♦ మునివరయుతులై. ౧౦౫

క. శరణుని విష్ణుప్రభుఁ బరమేశ్వరునిన్ దర్శించి వేతలు ♦ వాఁడె యనుచు శ్రీ
పతుఁ గోరుఁ డావిభుండును, బరిమార్చును వారి నెల్లఁ ♦ బౌరుష మలరన్. ౧౧

1 అశివం వపు రాస్థాయ జహి దైవతకంటకాన్ - అని మూ. 2 సుకేశం ప్రతి సాపేక్షః - అని
మూ. కేశస్య స్వాశ్రితత్వాత్ తత్పుత్రనిధానాచిత్య ఇత్యాశంక్యేత్యాహ - అనివ్యాఖ్య.

చ. అని పరశంకరుండు పర♦మాద్భుతరీతి వచింప నీశునిం
గని జయశబ్దపూర్వకము♦గా నుతియించి నిశాచరేంద్రభీ
తిని వెత లొందువారగుటఁ ♦ దెల్పిన విష్ణు నమోఘభూమికిన్
జని దరచక్రశోభితుని ♦ శార్ఙ్గధరుం గని భక్తిమీఱఁగన్. ౧౨ 190

చ వలగొని మ్రొక్కి స్తోత్రముల ♦ వాసవముఖ్యులు సన్నుతించి దో
ర్బలముల విఱ్ఱవీఁగు సుర♦వైరుల మాలి సుమాలిముఖ్యులన్
గలవిలపాటుచేతఁ బలు♦కంగఁ దొడంగిరి; దేవదేవ! శ్రీ
విలసితవక్ష! మా వెతల ♦ విందువు గాక సుకేశపుత్రకుల్. ౧౩ 191

క. వరదానగర్వితులు ముగ్గురు త్రేతాగ్నులను బోలి ♦ క్షోణి వెలయుని
ర్భరతేజంబులఁ గ్రాలుచుఁ, బ్వరపడి మాస్థానములను ♦ దయమాలి విభూ!.

క. బలవంతంబుగఁ గొని యుజ్జ్వలలంకానగరమందు ♦ వసియించిరి వా
రలు; లంక త్రికూటాఖ్యాచలమున దుర్గమముగాఁగ ♦ సాంద్రవిభూతిన్.

తే. వెలయుచున్నది రాక్షస♦వీరు లెపుడు
మమ్ము బాధించు టే తమ♦సమ్మదంబు
గాఁగ నెంచుచున్నారు; ♦ గాన వారి
మాహితము గోరి వధియింపు ♦ మధువిరోధి. ౧౬ 194

క. శరణముగ నిన్నుఁ గంటిమి, సురనాథా! దిక్కు నీవె ♦ చూ! మాకెల్లన్;
నిరుపమచక్రంబున నిర్జరవైరి ముఖాబ్జములను ♦ క్ష్మాస్థలిఁ బడఁగన్. ౧౭

చ ఒనరుతునంచు మాకు వర♦మో మధుసూదన! యిమ్ము, గేహముల్
గనఁ జనువార మార్తిని ని♦కామము పొందిన మాకు దిక్కు నీ
వనుచును నమ్మినార మిఁక ♦ నన్యుఁడు లేఁడు సుమీ! దురాత్ములన్
వనజభవప్రదత్తవర♦వారమదోద్ధతులన్ సబంధులన్. ౧౮ 196

క. దనుజుల వారిని భాస్కరుఁ, డనూననీహారరాశి ♦ నాత్మకరములన్
బనిపూని చెండుగతిఁ జక్రనితాంతస్ఫూర్తి మాయఁ♦గాఁ జేయఁదగున్. ౧౯

కవిరాజవిరాజితము:—

అని యిటు దేవత♦లందఱు పల్క జ♦నార్దనుఁ డాదృతి ♦ న్యాయముగా
దనుజుల కెంతయు ♦ దారుణభీతిని ♦ దానె యొసంగఁగఁ ♦ దక్షణమే
మనమున నెన్నుచు ♦ మానుఁడు భీతుల ♦ మ్రందఁగఁ జేసెద ♦ మాఱ్తుర నే
సని మఱి పల్కెను ♦ నాహరుసత్కృప ♦ నామితభూతుల ♦ నంది తగన్.

తే. దర్పమున మించి యున్న యా♦దనుజవర్యు
నాసుకేశుని నెఱుఁగుదు ♦ నతనిసుతుల
నాత్మ నెఱుఁగుదు వారల♦యందు జ్యేష్ఠుఁ
డగుఁ గదా మాల్యవంతుఁ డో♦యమరులార!. ౨౧ 199

క. దనుజాధములను హర్యాదను మిక్కిలి మీఱి యున్న ♦ దర్పయుతుల నే
ననిఁ జంపెదఁ గ్రుద్ధుఁడనై మనమునఁ లసురలార! భయము ♦ మానుఁడు మీరల్.

క. అనియిటు ప్రభవిష్ణుం డా, జనార్దనుఁడు విష్ణుమూర్తి ♦ సాంద్రకరుణఁ బ
ల్కిన నిర్జరులా దేవుని, వినుతించుచు నేగి రెంతో ♦ వేడ్క నసతికిన్. ౨౨

క. తరువాత మాల్యవంతుఁడు, సురవర్యులయుద్యమంపుఁ ♦ జొప్పును విని సో
దరులను వీరుల నిరువురఁ, బరికించి వచించె నిట్లు ♦ ప్రౌఢిమ మెఱయన్. ౨౩

-ః- మాల్యవంతుఁడు తనతమ్ములతో దేవతలప్రయత్నముఁ దెల్పుట. -ః-

ఉ. సోదరులార! దేవముని ♦ లొక్కటఁ గూడి మహేశుఁ జేరఁగాఁ
బోఁదగునంచుఁ బల్కికొని ♦ పోయి క్రుధన్ మనలన్ వధింప నెం
తే దగువాఁడు శంకరుఁ డ ♦ హీనధరుం డని శంభుఁ గాంచి స
న్మానము మీఱఁ ద్ర్యంబకుని ♦ మ్రోలను నిల్చి వచించి రివ్విధిన్. ౨౪ 203

క. వరదానబలోద్ధతులై, పురహరణ! సుకేశదనుజ ♦ పుత్త్రులు ముగు రు
ర్వర భీతి లేక తిరుగుచుఁ, బరభీకరతనువు లొప్పఁ ♦ బరిపరి మమ్మున్. ౨౫

ఆ. కరుణ యింత లేక ♦ గాఱియ పెట్టుచు, నున్నవారు దేవ! ♦ యుగ్రభీతి
గలుగఁ జేయుచున్న ♦ కఠినరాక్షసతర,స్కృతుల మగుటచేత ♦ నింద్లయందు.

క. మేము వసింపఁగఁ జాలక, యీమెయి నిట వచ్చినార ♦ మిఁక మాహితమున్
గామహరా! మది నెంచుచు, వే మర్దింపుము మహాత్మ! ♦ విషధర! యీశా!.

క. అరులను హుంకారమ్మునఁ, బరిమార్చెడువాఁడ వీవె ♦ పటుహుంకృతి నీ
సురవైరుల దహియింపుము, కరుణాకర! యంచు వేఁడఁ ♦ గా నప్పలుకుల్. ౨౬

*క. విని యంధకసూదనుఁ డాత్మను సంతసపడక కరము ♦ మస్తకమును నే
వను బూని విదల్చుచు నిట్లనియెను; సురలార! రాక్ష ♦ సాధిపు లనిలోన్. ౨౭

తే. నా కవధ్యులు కాన మం ♦ త్రంబు మీకుఁ
జెప్పువాఁడను వారలఁ ♦ జెండువానిఁ
దెలియనగు దానఁ; జక్రగ ♦ దలను దాల్చి
కరము లొప్పంగ రిపుజన ♦ కాలుఁ డగుచు. ౨౯ 209

క. పీతాంబరంబుఁ దాలిచి, శ్రీతరుణీప్రియుఁడు నగుచుఁ ♦ జెలఁగు హరిని సం
ప్రీతిని శరణముఁ గనుఁడీ, యీతరుణమునం దనంగ ♦ నీశ్వరుపలుకుల్. 3౦

చ. విని సుర లాహరోక్తమగు ♦ విస్తృతమంత్రము మంచి దంచు నా
యనఘుని దర్పకారిని మ ♦ హాత్ముని మ్రొక్కుల సంతసంబునుం
గన నొనరించి యంత మురఘ ♦ స్మరుసద్మముఁ జేరి చెప్పి రా
తనికి సమస్తమున్; హరియుఁ ♦ దద్దయు నార్తిని గన్నవారలన్. 3౧ 211

* శిరః కరం చ ధున్వాన ఇదం వచన మబ్రవీత్-అనిమూ. ధున్వాన ఇతి సురోక్తస్యా సహ్యతాద్యోతనమ్-అనివ్యాఖ్య.

క. శతమఖముఖ్యులఁ గని యా, దితిజుల నెల్లకను నే వ♦ధించెద మీరల్
గతతాపు లగుచు నుండుం, డతిశయమోదమున నంచు ♦ నాదృతిఁ బలుకన్.

క. సుర లరిగిరి, భయభీతులఁ, బరిరక్షించెదను దేవ♦వైరుల నెల్లం
బరిమార్తు నంచుఁ బ్రతినను, హరి యొనరిచెఁ గాన దాన♦వాధిపులారా!.

క. మనమున దీనిఁ దలంపుఁడు, వనజాక్షునిబాధ గనక ♦ నర్తిలు టెట్లో
మును పాహిరణ్యకశిపుం, గనుపసుబలులైన దేవ♦తారులు కలనన్. ౩౩

సీ. హరిచేతఁ దెగిరి; మ♦హాభుజుండై తగు నక్కాలనేమి సం♦హ్రాద నముచు
లును రాధయను ఖ్యాతిఁ♦దనరిన రాక్షసాంగనకుఁగుమారుఁడై ♦ఘనబలాఢ్యుఁ
డై నరాధేయుండు ♦ నారీతి బహుమాయి యనువాఁడు ధార్మికుం♦డైనలోక
పాలుఁడన్ కన్బర♦పతి యమళార్జునుల్ హార్దిక్యుఁడునుశంభుఁ♦డను దనుజుఁడు

తే. మఱి నికుంభకుఁడను నిట్టి ♦ మహితసత్వ
బలసమగ్రనిశాచర♦పతులు దాన
వులును రణమున హరిఁ దాఁకి ♦ గెలువుఁ గొనుట
వినఁగఁ బడలేదు; తలపోయ ♦ వీర లెల్ల. ౩౬ 215

క. క్రతుశతముల నొనరించియు, హితఫలములఁ బొంది మాయ♦లెల్లఁ దెలియఁగాఁ
గృతసర్వశస్త్రశిక్షకు, లతిభయదులు శత్రువులకు♦నై ఘనమతులై. ౩౭

చ. అనిమొన వేనవేలుగ సు♦రాధిపుఁ డో హరిఁ దాఁకి యంతకుం
గనఁ జని రీచరిత్రమును ♦ గాఢముగాఁ దలపోసి యేవిధం
బునఁ బనిచేయ క్షేమమును ♦ బొందుదుమో యటు చేయఁ బూనుఁడీ
మనల వధింపఁ బూను హరి ♦ మ్రందఁగఁ జేయ నశక్య మెట్టులున్. ౩౮

చ. అనిన సుమాలి మాలియును ♦ నవ్వచనంబుల మాల్యవంతుఁ డి
ట్లని వెత నూని పల్క విని ♦ యన్నను గాంచి వచించి రిట్టు; [1]లిం
ద్రుని భగుఁ డర్యముండు గని ♦ తోరపువేడుకఁ బల్కునట్టు; లో
ఘనధిమణా! యభీష్టములఁ ♦ గాంచితి మిచ్చితి మెల్లయర్థముల్. ౩౯ ౪ 218

క. చక్కఁ బఠించితి మాదృతి, మిక్కిలి భాగ్యములఁ గూర్చి ♦ మేలని పొగడన్
దిక్కుల నేలితి మాయువు, నిక్కముగ నపారము గద? ♦ నిర్మలకీర్తీ!. 219

తే. ఆమయంబులు తగులని♦యట్టు లొప్పు
కాయములఁ బొందితిమి, సరి♦గా స్వధర్మ
మెల్ల జరపితి; [2]మత్క్షోభ్య♦మే యనఁ దగి
శస్త్రవీచికమగు దేవ♦సాగరమును ౪౦ ౪ 220

---

1 ఊచతు ర్భ్రాతరం జ్యేష్ఠ మశ్వినా విప వాసవమ్-అని పాఠాంతరము గలదు. భగంశా విప వాసవౌ-అను పాఠము తెలుచుగాఁ గానఁబడు. భగంశౌ=అనఁగా భగుఁ డర్యముఁడు నను సూర్య మూర్తిభేదదేవతలు. 2 దేవసాగర మక్షోభ్యం శస్త్రోర్మిం ప్రవిగాహ్య చ-అనియూ.

క. లీలఁ బ్రవేశించితి మఱి,జాలంబులఁ బాఱఁదోలి ♦ సరి యెవ్వ రనుచుం
గ్రాలితిమి గదా? మృత్యువు, గ్రోలఁ గలదె ప్రాణవాయు♦కూటము దేవా!.

క. హరిహరసురపతిశమనులు, దురమున ననశక్తిచేతఁ ♦ దొలఁగక నిల్వం
దరమని తలఁతురె; భీతిలి, యరుగెత్తుదు రట్టి మనకు ♦ భయ మెట్లు లగున్.

క. మనకును హరికిని ద్వేషం, బనఁ గలుగదు హేతు వేమి? ♦ యందులకున్, శ్రీ
శున కపకారము నంతయు, మనవంకం గల్గ దెపుడు ♦ మాట లిఁకేలా?. ౨౩

చ. మనపగవారిదోషమున ♦ మాధవుచిత్తము చంచలించెఁ గా
వున మన కెల్లసైన్యములఁ ♦ బ్రోగు నొనర్చి సురారివీరులం
గొని కడు నైకమత్యమునఁ ♦ గొంకక దేవతలన్ వధింత మా
యనిమిషులే కదా మనల ♦ నంతము నొందఁగఁ జేయఁ బూనుటల్. ౨౨౪

చ. అని యిటు హెచ్చరించి మఱి ♦ రాయతసత్త్వులు సైన్యయుక్తులై
యని యొనరింపఁగాఁ దగిన♦యట్టి తెఱంగు పొసంగె నంచుఁ జ
క్కనిగతిఁ జాటఁ బంచి బల♦కాంతుల నెల్ల బహూకరించి చ
య్యన నలజంభవృత్రదను♦జాధిపసేనలు వోలెఁ బూన్కితోన్. ౨౬ 225

క. సురపురి కేఁగిరి పెనుసం,గర మొనరింపంగ; భూప♦కాంతా! రామా!
సురవైరు లిట్లు నిశ్చయ,పరులై యుద్యోగ మలరఁ ♦ బటుసత్త్వములన్.౨౬౪

తే. తనువు లప్పుడు వెలుఁగొందఁ ♦ దరలి చనిరి;
రథములను నెక్కి వారణేం♦ద్రములఁ గూడి
*గిరిసమానంబులగు సాధు♦తురగములను
ఖరవృషభరాజి; నుష్ట్రాళిఁ ♦ గడఁగి యెక్కి. ౨౭౪ 227

సీ. శింశుమారముల నా♦శీవిషంబులఁ గచ్ఛపంబుల మకరమీ♦నంబుల గరు
డోపమంబులు గాఁగ ♦ నొప్పు పక్షుల సింహములను వ్యాఘ్రంబుల♦భూరిరోష
ముల నొప్పు పందిగ♦ముల సృమరంబులఁ జమరీమృగంబుల ♦ సరభసముగ
నెక్కి లంకాపురం ♦ బొక్కటఁ బాసి రాక్షసులు నిర్భరబల♦గర్వ మెల్ల

ఆ. సురలతోడఁ బోర ♦ సురపురి కేగిరి;, భూతము లెవి లంక♦పురమునందుఁ
గాపురంబు చేయుఁ ♦ గడుభయసూచకం,బులగు చిహ్నములను♦బోలఁ గాంచి.

క. పుర మిద్ది వినాశముఁ గను,కరణిని గన్పట్టె ననుచుఁ ♦ గనలి హృదయముల్
పరిచలనము నొందఁగ నె,వ్వరుసం జూచినను గుండు ♦ వదలక యుండెన్.

చ. అరదము లెక్కి యిట్టు లసు♦రాధిపు లెల్లరు వేనవేలుగాఁ
బరుగిడుచుండి రాదివిజ♦వారముఁ గూల్పఁదలంపుచేత; ని
క్కరణిఁ బ్రయత్నపూర్వకము♦గాఁ జనువారికి మార్గమందె దు
ర్భరములుగాఁగ దుశ్శకున♦వారము లప్పుడు తోఁచె ముందటన్. ౨౯౪ 230

---

* హర్యక్షగిరిసన్నిభైః-అనిమూ,

తే. తమ్ముఁ గాలము పురికొల్ప ♦ దారుణభయ
ముసు గనంబడఁ జేయుచు ♦ భూతము లొగి
విషమసంస్థానములనుండి ♦ వికృతరూప
ములను బొల్చుచుఁ దోఁచెను ♦ విలయ మనఁగ. ౫౭ 231

క. భూమిని నాకాశంబున, నామెయిఁ గన్పడుచు రాక్ష♦సానీకము లు
ద్దామాహవమునఁ దప్పక, యే స్మృతిఁ గను నంచుఁ దెలుపు♦చీకతిఁ దోఁచెన్.

సీ. అంబుదంబులు పర్వి ♦ యస్థుల నుష్ణర క్తంబును వర్షించెఁ; ♦ గంధి హద్దుఁ
దాఁటెను భూరిభూ♦ధరములు చలియించె నట్టహాసమ్ముల ♦ నాచరించు
చును మేఘనిస్వనం♦బును బోలు ధ్వని గల్గ నాడుచు భూతస♦హస్రములొగిఁ
బై పయిఁబడుచుండె ♦ భయదదర్శనముల నక్కలునున్ దారు♦ణముగఁగూయ

తే. సాగె; గ్రద్దలపిండు వి♦శాలభాగ, మాక్రమించి ముఖంబుల ♦ నగ్నికణము
లట్టె పడుచుండ నంబర♦మందు వారి,పై నలాతచక్రంబునఁ ♦ బర్వి తిరిగె.

క. అరుణచరణయుక్తములై, పరఁగి కపోతములు భీతిఁ ♦ బరుగిడఁ దొడఁగెన్
ద్వరపడి శారిక లట్లే, పరుగిడెఁ గాకములు నభ్ర♦పథమునఁ జనుచున్. ౫౮

తే. *అఱచుచుండెను బిల్లులు ♦ నట్లె ద్విపము
ఖములు ఘోషించుచుండె ర♦క్కసులు చాల
బలమదంబులు గల్గిన♦వార లౌట
నమ్మహోత్పాతములను ల♦క్ష్యంబు గొనక. ౫౯ 235

తే. పాశములఁ గూర్చి మృత్యువు ♦ పట్టి తమ్ము
నీడ్చుచుండుటఁ జనుచుండి ♦ రిది యసహ్య
మని తలంపక; యప్పుడు ♦ దనుజవరుల
కందఱకు ముందు నుత్సాహ ♦ మతిశయిల్ల. ౫౯ 236

క. ఘనబలులు మాల్యవంతుం, డనఁగ సుమాలియును మాలి♦యనఁగ నలరు నా
దనుజేంద్రులు క్రతువులకున్, ధనంజయులరీతి నుగ్ర♦తం జని రంతన్. ౬౦

చ. దనుజులు మాల్యవచ్ఛిఖరి♦తల్లజమున్ సతతంబు నాశ్రయిం
చినగతి మాల్యవంతు పర♦మేరుమహాసంభవు నిర్జరుల్ వలెన్
ధన మిడు దాత యాచకుల♦తండమురీతి సమాశ్రయించి; రా
దనుజవరేణ్యవాహినులు ♦ దారుణమేఘరవంబుచాడ్పునన్. ౬౧ 237

క. ధ్వని చేయుచు విజయేచ్ఛలఁ, జనియెన్ మాలియును భూరి♦సైన్యముదానిన్
దనశక్తి నడుపుచుండెను; వనజాక్షుఁడు దనుజవరులు ♦ వాసవపురినిన్. ౬౨

తే. పట్టుకొన నెంచి వచ్చుట ♦ పాడి తప్పి
యుద్ధతిని బూని యుండుట ♦ యొక్క దేవ

* బిడాలా నైద్వీపాదయః-అనుపాఠము వ్యాఖ్యానకర్త లంగీకరించినది. మార్జాలా వై ద్వీపాదికాః-అనుపాఠముకూడఁ గలదు

దూతవలనను విని మదిఁ ♦ బ్రీతిఁ గొనియె
యుద్ధమును జేయఁ దగునను♦నూహ నపుడు;. ౬౩ 240

చ. మనమున యుద్ధనిశ్చయము ♦ మాధవుఁ డివ్విధిఁ జేసి దివ్యమై
తనరి సహస్రసూర్యరుచి♦ధామమునాఁ గనుపట్టుచుఁన్ జయం
బును గలిగించు సత్కవచ♦ముఁన్ ధరియించి క్షయంబులేని బా
ణనికరపూర్ణతూణముల ♦ నైజవిలాసము మీఱుచుండఁగన్. ౬౪ 241

సీ. మూఁపుల బంధించి ♦ భూరిఖడ్గముఁ దాల్చి శ్రోణిసూత్రముఁగట్టి♦సొంపుమీఱ
శంఖగదాచక్ర♦శార్ఙ్గముఖాయుధవరములఁ గరములఁ ♦ బట్టి శైల
సంకాశుఁడై పక్షి♦సత్త్వంబునన్ మించు వైనతేయుని నెక్కి ♦ వాసవాది
సురలను గావ నా♦శరులను ద్రుంపంగఁ జనియె వేగంబునఁ ♦ జక్రపాణి;

తే. యిట్లు తార్క్ష్యునిమూఁపుపై ♦ నెక్కి శ్యామ
వర్ణమున దేహ మొప్పంగఁ ♦ బచ్చనిరుచి
నలరు నంబరమును దాల్చి ♦ హారి మెఱుపులఁ
గూడి మేఘము స్వర్ణాద్రి♦కూటముపయి. ౬౬ 242

క. విలసిల్లెడుచాడ్పున నుజ్జ్వలశోచి స్తతి వెలింగె; ♦ సకలమునిసుప
ర్వులచేత సిద్ధగంధర్వులచే ఫణివర్యయక్ష♦రుద్రులచేతన్. ౬౭ 243

క. వినుతింపఁబడుచుఁ జక్రాసినిశాతమహాయుధములు ♦ జృంభచ్చాపం
బును శంఖముఁ గరములఁ దాల్చి నిశాచరసైన్యములను ♦ జేరెం బ్రీతిన్.

చ. గరుడునిపక్షయుగ్మమునఁ ♦ గల్గినవాయువుచే బలంబు లా
తురపడఁ గేతనంబులును ♦ దూల మహాస్త్రము లిందు నందు సం
గరధరణిం బడంగ సుర♦కాంతవిరోధులసేన లఘు *ప్ర
స్తరములు దూల నీలఘను♦శైలమువోలెఁ జలించె నెంతయున్. ౬౯ 245

ఆ. పలలరక్తపంక♦పరిభూషితములు యుగాంతవహ్నిసన్ని♦భాంగములును
నుగ్రములును నైన ♦ యుసుతరాయుధముల, హరినినొంచిరరిస♦హస్రములని.

ఆఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭ - వ సర్గము.

విష్ణుమూర్తి మాలిం బొలియించుట

క. హరిగిరి నారాక్షసజలధరములు శరవృష్టినిన్ ని♦తాంతధ్వను లం
బరమున మ్రోయఁగ ముంచిరి, గురుమేఘము లమితవృష్టిఁ♦గురిసి గిరివలెన్.

* చచాల తద్రాక్షసరాజసైన్యం చలోపలో నీల ఇవాచలేంద్రః-అనియా.

క. శ్యామచ్ఛాయను నిర్మలుఁ, డా మాధవుఁ డప్పు డల్ల♦నగు తనురుచి ను
ద్దాములగు రక్కసులచే, నామెయి నావృతుఁడు నగుచు ♦ నతిఘోరముగన్.
క. అతివృష్టిగురియుమేఘవి,తతి చుట్టుకొనంగఁ జూడఁ♦దగు నంజనమున్
క్షితిధరమువోలె నొప్పెను;, దితిజులచాపచ్యుతములు ♦ తీక్ష్ణాశుగముల్. ౨
[1]క. శలభంబులు కేదారము,వలె మశకము లద్రివరము♦వలె నమృతఘటం
బుల వనమక్షికములు, వలె, జలనిధిమకరంబు లట్లు ♦ సాంద్రతరములై. ౩
తే. [2]అనిలవజ్రమనస్సుల♦యట్టి గతుల
హరిని జొచ్చెను విలయంబు♦నందు లోక
ములు హరిం జొచ్చునట్టులె; ♦ భూరిరథము
లందు నున్నట్టి వీరు లా♦యురవములను. ౪ 251
క. కరియూథపతులు కరులను, దురగారోహకులు సాధు♦తురగంబుల [3]నం
బరచరులగుచుఁ బదాతులుఁ, ధరణీధ్రము లనఁగఁ బొల్చి ♦ దారుణభంగిన్. ౫
క. శరశక్తియష్టితోమర,పరికరములఁ గొంచు వైచి ♦ పద్మదళాక్షున్
దురమున నూపిరి పుచ్చఁగఁ, దరుణము లేకుండఁ బేర్చి♦తా రాగిఁ గ్రుధచేన్.
క. వినతప్రాణాయామ మ,వనీసురనియార్పు లావు♦భంగిఁగ నొనరిం
ప నిశాచరశరహతుఁడై, యనూనమీనాళి నబ్ధి♦యనువున ననిలోన్. ౬
ఆ. సుంత నొచ్చి, శార్ఙ్గ ♦ మంతటఁ గొనుచు దు
ర్ధర్షుఁ డగుచుఁ బేర్చి ♦ దానవులను
నొంచె బాణవితతి; ♦ మించి విష్ణువు మఱి
చాప మెట్టి వంచి ♦ సరభసగతి. ౭ 255
చ. శరములశక్తి నారిఁ గడు♦కెం జెవిదొడ్డకు దాఁకి లక్ష్య మే
వరుసను దప్పకుండఁగనె ♦ వజ్రముఖంబులు శాతపుంఖభీ
కరములు చిత్రవేగములు ♦ గాఢరుచిమలున్నైన బాణముల్
పరఁగఁగఁ జేసి దానవులఁ ♦ బంపె సురాలయ మొంద నత్తఱిన్. ౮ 256
క. శతములు సహస్రములుగా, దితిసుతదేహములు భూమిఁ ♦ ద్రెళ్లెఁ; నిటులు దై
త్యతతుల శరవర్షంబున, నతివృష్టి నిగుడ్చుజలధ♦రావళిఁ గడఁకన్. ౯ 257
ఆ. వాయు వేచి వేగ ♦ మాయించుకైతెఁ జేసి,పాంచజన్య మనఁగఁ♦బరఁగు శంఖ
మొత్తె శౌరి పూరు♦షోత్తముఁ; డుదధిసం,జనితమైన పాంచ♦జన్య మట్లు. ౧౦
ఆ. బలముకొలఁది నొత్తఁ♦బడి భీమనిర్హ్రాదమ, మట్టె నిగుడఁజేసె ♦ నఖిలలోక
ములఁ గలంపఁ దాను ♦ బూనినయట్లుగ, నిట్లు పాంచజన్య ♦ మెసఁగుధ్వనిని.
క. దనుజుల భీతులఁ జేసెను, వనమున మృగరాజు సమద♦వారణముల భీ

1 శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పర్వతమ్-అనిమూ. 2 వజ్రానిలమనోజవాః - అనిమూ.
3 పాటాలా శ్చాంబరచరాః-అనిమూ.

తిని బొందఁ జేయులాగున;, ధ్వని నద్దానిని వినంగ ♦ దానవసేనల్. ౧౧ 260

చ. తురగసమూహముల్ నిలువఁ ♦ దోఁపమిఁ బాఱెను, గర్వమేది కుం
జరములు నిల్చె, వీరు లొగి ♦ స్యందనవిచ్యుతి నొంది త్రెళ్లి గు
ర్వరపయి; నంతఁ దీవ్రతర♦బాణము లావరచాపవిచ్యుతిం
ద్వరితములై సుపుంఖములు ♦ వజ్రనిభాస్యము లొప్పుచుండఁగన్. ౧౨౹ 261

చ. దనుజులఁ ద్రుంచి చొచ్చె క్షితి; ♦ దారుణశార్ఙ్గధనుశ్చ్యుతంబులౌ
సునిశితసాయకంబు లనిఁ ♦ జోద్యముగా దనుజాళిఁ ద్రుంప వ
జ్రనిహతపర్వతాళివలె ♦ రాక్షసు లారణభూమిఁ గూలి; రం
త నచట విష్ణుచక్రనిహ♦తంబులు రాక్షసభూరిగాత్రముల్. ౧౩౹ 262

తే. క్రొత్తనెత్తురు ప్రవహింప ♦ నత్తఱి వ్రణ
ములు గనంబడఁ బర్వత♦ము లొగి స్వర్ణ
ధాతువుల నొప్పుగతిఁ గనఁ♦దగి చెలంగె;
శంఖరాజరవంబును ♦ శార్ఙ్గరవము. ౧౪ 263

క. హరి యొనరించెడు పెనుహుం, కరణనినాదంబు దనుజ♦కాంతులరవముల్
ధర వినఁబడకుండఁగ మ్రిం,గె రయంబున; నంతలోనఁ ♦ గేశవుఁ డాజిన్. ౧౫

చ. దనుజులకంఠనాళములఁ ♦ దచ్ఛరపంక్తిని, జంచలంబులౌ
ధనువుల నట్టిదా ధ్వజవి♦తానము, స్యందనపంక్తిఁ, దూణరా
జిని, దగు కేతనావళులఁ ♦ జెచ్చెఱ శాతశరాళి వైచి భూ
మిని బడునట్లు చేసె; మఱి ♦ మిత్రునినుండి మహోష్ణరోచులున్. ౧౬ 265

తే. జలధినుండి తరంగముల్, ♦ శైలవరము
నుండి నాగేంద్రములు, మహో♦ద్దండజలధ
రంబునుండియు సలిలధా♦రలును వెడలు
భంగి హరిచాపనిర్ముక్త♦బాణతతులు. ౧౭ 266

క. త్వర వెడలె శతసహస్రము, లరుదుగ, శరభములచేత ♦ హరివర్యములున్
హరిచేతన్ ద్విరదంబులు, [1]ద్విరదతతిన్ వ్యాఘ్రములును ♦ బెద్దపులులచేన్.

తే. చిఱుతపులులును నహ్వాని♦చే శునకము, లల్లె శునకాళిచేఁ బిల్లు ♦ [2]లట్టిపిల్లి
గములచేసర్పములును,నా♦గములచేత,నెలుకలును బాఱఁ జేయున♦ట్లేచియనిని.

ఆ. విజయకాంక్షనున్న ♦ విష్ణువుచే దితి,తనయవరులు పూర్విఁ ♦ దఱుమఁబడిరి
కూడ ముట్టఁబడిరి♦కొందఱు, మఱికొంద,ఱందె చంపఁబడిరి; ♦ హరియు నవల.

చ. దనుజుల నిట్లు చంపి మధు♦దానవసూదనుఁ డెంతొ హృష్టుఁడై
తనదగుపాంచజన్యము ను♦దారరవంబును నొత్తెఁ [3]దోయదం

1 ద్విరదేన యథా వ్యాఘ్రాః - అనియూ. 2 మార్జారేణ యథా సర్పాః-అనియూ. 3 తోయదం సురరా డివ-అనియూ.

బును సురరాజు గర్జనము ♦ భూరితరంబుగఁ జేయ నాజ్ఞయి
చ్చు నటులు; నంత రాక్షససి♦మూహనసాయకభీతి నొందుచున్. ౨౩ 270

చ. సునిశితశంఖనాదమున ♦ సోలుచు భగ్నమనోరథంబునై
దనుజబలంబు లంకకు ని♦తాంతజవంబునఁ బోవఁజొచ్చె; ని
ట్లనిమొన నాత్మసైన్యముల ♦ నాహరి నాయకశక్తి నొంప నె
మ్మనముల భీతిఁ గాంచుచు న♦మానుషపౌరుష మెల్లఁ బోవఁగన్. ౨౪ 271

క. పరుగెత్తుచుండఁ గన్గొని, శరవర్షమునన్ సుమాలి ♦ చక్రధరుని సం
గరమున నిల్పెను సేనలఁ, బరిమార్పక యుండునట్లు ♦ పౌరుష మలరన్. ౨౫

చ. అనిమొనఁ జక్రపాణి నతఁ♦ డంబకపంక్తి హిమంబు తీవ్రభా
నునిబలెఁ గప్పె, రాక్షసులు ♦ నూత్నబలంబులఁ బెంపుమీఱి యా
దనుజవరేణ్యుఁ గాంచి పటు♦ధైర్యము నొందిరి; రోష మూని తే
జును బలముం జెలంగ దను♦జుల్ మరలన్ బ్రతుకం దలంపఁగన్. ౨౬

తే. ఆసుమాలియుఁ బటునాద ♦ మడర హరిని
మార్కొనియె; నిట్లు పూన్కిని ♦ మధుమథనుని
పైకిఁ జని *లంబమానమై ♦ భవ్యమైన
భూషణము దీసి వైచి పెం♦పునఁ గరంబు. ౨౭ 274

క. చలియింపఁ జేయుచుం గరి,వలె నప్పుడు ప్రీతి నార్చెఁ ♦ బటువిద్యుత్తుల్
గలమేఘముపోలిక; నా,జలజాక్షుం డంతఁ గ్రోధ♦సాంద్రుం డగుచున్. ౨౮

చ. కనదురురత్నకుండలముఁ♦గాఁ దనరారుచుఁ దచ్ఛిరంబు, ని
స్వనమును జేయుచుండఁ దన♦సత్త్వముఁ బైపయిఁ బొంగుచుండ నా
తనిరథచోదకుండయిన ♦ దానవుశీర్షముఁ ద్రెంచె నశ్వముల్
పనివడి యీడ్చె భ్రాంతిఁ గని ♦ పాలకహీనము తోట నంతటన్. ౨౯ 276

సీ. భ్రాంతంబులౌ తద♦శ్వము లిట్లు చెలరేఁగి రథముఁ ద్రిప్పఁగ మహా♦రాక్షసుండు
స్యందనంబున నుండి♦సంచరించుచునుండె నతిశయభ్రాంతేంద్రి♦యాశ్వవితతి
చెలరేఁగ ధృతిసుంత♦గలుగనివగు వలె; నాయశ్వములఁ ద్రుంచె♦హరియు; నంత
నమ్మహాబాహుని ♦ హరిని సుమాలిదా తద్రథంబును ద్రుంచి ♦ దారుణాంబ

ఆ. కముల నలరువానిఁ ♦ గని మాలియును సాయ
కాంచితమయి యొప్పు♦నట్టి చాప
మూని పౌరుషంబు ♦ మూర్తీభవించిన
ట్లడరె మార్కొనంగ ♦ నతులగతిని. ౩౦ 277

చ. హరి నిటు దాఁకి చాపవర ♦ మంతట సజ్యము చేసి చారుక
ర్బురపరిభూషితాంబకస♦మూహము వైచిన నద్ది క్రౌంచభూ

* ఉత్క్షిప్య లంబాభరణం భూస్వన్ కర మివ ద్విపః-అనిమూ.

ధరమును జొచ్చుపక్షుల వి♦ధంబున నాహరిఁ జొచ్చె; మాలి యి
క్కఱణిని వైచు సాయకని♦కాయము చేఁ బరిపీడితాంగుఁడై. ౩౨ 278

క. మురవైరి చలింపక సం,గరమున నిలువంగఁబడియెఁ ♦ గడుధీరత; సు
స్థిరమతి యింద్రియగణముల, నిరతమ్ము జయించినట్టి ♦ నిత్మలు మనుజుల్.

తే. ఆధు లేమియు బాధింప♦నట్లు దనుజ
శరము లేమియుఁ జేయంగఁ ♦ జాలవయ్యె;
నంతటన్ భూతభావనుం♦డైన హరియు
జ్యాస్వనంబు నిగుడ్చి యా♦యసురపైన. ౩౩ 280

క. అరిసూదనుండు గావున, శరనికరము మాలి నొంపఁ ♦ జాలినదానిన్
బరఁగించె; నంబకము లవి, వరవజ్రతటిత్సమాన♦భాసురములుగన్. ౩౪ 281

తే. మాలి దేహంబు నొంది క♦మ్మనిరుధిరముఁ
ద్రావెఁ బాములు క్షీరంబుఁ ♦ ద్రాగునట్లు;
చక్రి యీరీతి నమ్మాలి ♦ జన్యవిముఖుఁ
జేసి దేవత లెల్లను ♦ జెలఁగుచుండ. ౩౫ 282

చ. కరముల శంఖచక్రములు ♦ కార్ముకవర్యగదల్ వెలుంగ నా
యరిమకుటధ్వజంబుల మ♦హాధనువున్ దురగంబులన్ లస
చ్ఛరములచేత భూమిఁ బడు♦చందముగా నని చేసె; నంతటన్
విరథుఁడు మాలి శౌర్యమునఁ ♦ బేర్చి గదాయుధహస్తుఁడై తగన్. ౩౬ 283

చ. అరయము డిగ్గి భూధరము♦నగ్రమునుండి మృగేంద్రమట్లుగాఁ
బరుగిడి పక్షినాయకుని♦ఫాలము నా గదచేత నొంచె [1]నీ
శ్వరు యమునట్లు వజ్రమున ♦ శైలము నింద్రునిరీతి; నంతఁ గ
ర్బురవరు నాయుధాభిహతిఁ ♦ బొంకము దూలి ఖగేశ్వరుం డనిన్. ౩౭ 284

చ. అతిశయవేదనాతురత ♦ నంగము క్రుంగఁ జలించి చక్రియు
ధ్రతి యడుగంటఁ జేసె; నిటు ♦ దానవనాథుఁడు మాలి ఘోరతం
బతగవరేణ్యు నొంచుటయుఁ ♦ బద్మదళాక్షుఁడు మారకుంటయున్
దితిజులు చూచి యార్చుటయు ♦ దిక్కుల నిండెను దన్నినాదముల్. ౪౦ 285

ఉ. దానవు లెల్ల హర్షమున ♦ దారుణరావము లట్లు చేయఁగా
దానవవైరి వాసవుని♦తమ్ముఁడు చక్కఁగ నాలకించి పెం
పూని పరాఙ్ముఖుండగుచు ♦ నొప్పు తొలంగిన పక్షినాయకుం
డా నవు డాదరించి కను♦దమ్ముల క్రోధశిఖల్ వెలుంగఁగన్. ౪౧ 286

చ. గరుడునిసాధ్వసం బుడిపి ♦ క్రమ్మఱ నాతఁడు చక్కనుండఁగా
గురుతరశక్తిఁ జేసి [2]యనిఁ ♦ గొంకియు మాలిని జంపు నిచ్ఛచేఁ

1 స తయా గరుడేశాన మీశాన మివ చాంతకః-అనిమూ. 2 పరాఙ్ముఖో ప్యుత్సృజ్య మాలే
శ్చక్రం జిఘాంసయా-అనిమూ.

బరఁగఁగఁ జేసెఁ జక్రమును; ♦ బార్థివసత్తమ! రామచంద్ర! యా
నిరుపమచక్ర మత్తతిని ♦ నిర్భరభాస్కరమండలాభమై. ౭౨ 287

ఉ. కాంతుల నాకసంబు వెలుఁ♦గంగను జేయుచు భీషణాంగమై
యంతటఁ గాలచక్ర మిదె ♦ యంచుఁ దనుం గనుఁగొంచు రాక్షసుల్
చింతిల మాలిమస్తకముఁ ♦ జేర్చె క్షితిస్థలి నొక్కవ్రేటునన్;
వింతగఁ జక్రకృత్తమయి ♦ భీమణమై దనుజేశుశీర్షమున్. ౭౩ 288

ఉ. నెత్తురువాహినుల్ వెడల ♦ నింగి సురల్ తమిఁ బొందఁ బూర్వమ
త్యుత్తమహా సుధారసము ♦ నొక్కటఁ ద్రాగెడురాహుమస్తకం
బెత్తిన వేడ్కఁ ద్రుంప నది ♦ యెట్లు క్షితిం బడె నట్టిభంగిఁగా
నత్తతి ధూళి బ్రుంగె; నవు ♦ డయ్యమరేజ్యులు సంప్రహృష్టులై. ౭౪ 289

తే. కలిగియున్నబలంబుల♦గొలఁది సాధు
సాధు వంచను శబ్దముల్ ♦ సకలదిశలఁ
బర్వఁ జేయుచు నార్చిరి; ♦ పటుసుదర్శ
నమున మాలి యడంగుట ♦ సమరసీమ. ౭౫ 290

క. కని మాల్యవత్సుమాలులు, దనుజానీకములతోడఁ ♦ దద్దయు శోకం
బున లంక కేగఁ జొచ్చిరి;, వినతాతనయుండు కరుణ ♦ విష్ణువుచేతన్. ౭౬

తే. ఊఱడింపంగఁబడి పూర్వ ♦ మొప్పునట్లు
తనరి తనగురుపక్షవా♦తమున దనుజ
వితతిఁ బాఱఁగఁ దోలె వి♦వృద్ధకోప
చిత్తుఁడయి; యంత దనుజులఁ ♦ జెలఁగి హరియు. ౭౭ 292

సీ. మార్కొని యుద్వృత్తి♦మహితచక్రంబున నాననంబులఁద్రెంచి♦యార్భటించి
గదచేత వక్షముల్ ♦ గడఁగి పిండిగఁ జేసి యల్లె లాంగలమునఁ♦నాయుధమునఁ
గంఠముల్ ఛేదించి ♦ త్క్రొత్తలంబున నించి ముసలంబునన్ శీర్ష♦ములఁ బగుల్చి
ఖడ్గంబునుం బూని ♦ గాత్రంబులం జెండి బాణజాలంబులఁ ♦ బడలు పఱచి
తే. యందఱికి నన్నిరూపులై ♦ యాహవంబు
చేయరాక్షసబలములు ♦ చేయునట్టి
దేమియును లేక రాక్షసు ♦ లెల్ల నింగి
నుండి పడి రబ్ధిజలముల ♦ నొక్కమాఱు. ౭౯ 293

చ. హరియు ధనుర్విముక్తచటు♦లాంబకవజ్రతతిన్ మహాసురో
త్కరముఁ గలంచె దానవులు ♦ గాసిలి ధూతవిముక్తకేశులై
దరమునఁ జంచలాలతలు ♦ తోరముగాఁ గనుపట్టు మేఘముల్
నిరుపమవజ్రసంహతిని ♦ నిల్వక యిట్టటు పాఱుకై వడిన్. ౮౦ 294

క. చని; రిట్లు బాణతతు లొ,య్యన వేషంబులను బాప ♦ నాత్మాస్త్రము లె

ల్లను నేలఁ గూల ఛత్రము, లనూనగతి భిన్నములయి ♦ యవనిం బడఁగన్.

తే. ప్రేగు లెల్లను వెలికి రా ♦ భీతి లోల
నేత్రములు గానఁబడుచుండ ♦ నిఖిలదనుజ
బలము లున్మత్తనిభములై ♦ పాఱఁదొడఁగె;
నంతసింహార్దితద్విప♦సంతతివలె. ౨౧ 296

చ. కరులును రాక్షసుల్ కలఁగి ♦ గాఢగతిం బరువెత్త నార్వఁగా
హరియును వెంటఁ దాఁకుచుఁ ద♦నంతన పిల్చుచు బాణజాలముల్
త్వరపడి వైవ నవ్వితము ♦ బాధల నొందఁగఁ జేయు నాత్మభీ
కరశరజాలముల్ వదల ♦ త్క్ష్మాస్థలి నయ్యవి నిండి యుండఁగన్. ౨౨ 297

క. దనుజాళి కాలమేఘము, లనిలాహత కాలఘనము♦లట్లుగఁ జలియిం
చెను; జక్రప్రహరణములఁ, దనువులు తెగ శీర్షములును ♦ ధరణిని రాలన్.

క. పెనుగదవ్రేటుల మర్మము, లనూనరక్తమున బ్రుంగ ♦ నసివ్రేటులచే
తను రెండుగఁ జీల్పంబడి, తనువులు కన్పడఁగఁ బర్వ♦తంబులపోల్కిన్. ౨౩౪

క. వరమణికుండలహారము, లురుతరగతి వ్రేలుచుండ ♦ నొక్కమొగిన్ నీ
లరుచుల్ గలమేఘము లనఁ, బరఁగు మహాసురులు నేల♦పైఁ బైపైనన్.

ఆ. పడుచునుండ నీల♦పర్వతంబులు నేలఁ, బడెడుచందమయ్యెఁ ♦ బార్థివేంద్ర!
రామచంద్ర! యట్టు ♦ లామధుసూదనుఁ, డరుల నెల్లఁ గలఁచె ♦ నాహవమున.

ఏడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮-వ సర్గము.

మాల్యవంతుఁడు మొదలగు రాక్షసులు పరాజయ మొందుట.

చ. వెనుకొని పద్మనాభుఁ డిటు ♦ పేర్చి రాక్షసుఁ ద్రుంప నెల్లచోఁ
గనుఁగొని మాల్యవంతుఁడు వ♦గన్ హతశిష్టులఁ గూడి సంగరం
బును విడనాడి యింటికిని ♦ బోవఁ దలంచెను వేల దాఁటి యం
బునిధియుఁ బోవుచందమునఁ ♦ బొంగెడు మాధవు నంతఁ జూచుచున్. ౧

మ. అరుణాక్షుండయి కోప మూని మకుటం ♦ బల్లల్లనం ద్రిప్పుచున్
బురుషశ్రేష్ఠుని బద్మనాభుని రణం♦బున్ జేయుచున్నట్టి భీ
కరరూపుం గని యిట్లు పల్కెఁ; దగునే ♦ *కంజాక్షు! నారాయణా!
నిరతంబై తగు క్షత్రధర్మ మనుచున్ ♦ నీ వేల యూహింపవో?. ౨౪ 303

చ. తెలియవు యుద్ధధర్మముల♦తీరు రణంబును మాని పోవుదు
ర్బలులను మమ్ముఁ బ్రాకృతుని♦భంగి వధించెదు వెంటనంటి; యే

---

* నారాయణ న జానీషే క్షత్రధర్మం సనాతనమ్-అనిమూ.

ఖలుఁడు పరాఙ్ముఖుండయి ప♦గం బఱగెత్తెడు వైరిఁ జంపునో
తలఁప నతండె హంత యన ♦ ధాత్రిని బిల్వఁబడుఁ జనార్దనా!. ౩౫ 304

చ. అతఁడు సమస్తపుణ్యముల ♦ నారసి చేసెడువార లొందు స
ద్గతియన నొప్పు స్వర్గమును ♦ గాంచఁగ లేఁడు; దరంబు చక్రముఁ
వితతగదఁ గరంబులను ♦ వేడుకఁ దాల్చిన నీకు నంగరే
చ్ఛ తనరినఁ ద్వదీయమగు ♦ శౌర్యము దోర్బలముఁ సమస్తముఁ. ౪౫ 305

చ. కలిగినయంతవ ట్టిదిగో ♦ కాలు గదల్పక నిల్చువాఁడ ని
మ్ముల ననిఁ జూపవయ్య! యని ♦ ముందుగ నిల్చిన మాల్యవంతు ని
శ్చలగురుమాల్యవచ్ఛిఖరి♦చాడ్పునఁ గాంచి వచించె నిట్లు; లా
బలరిపుసోదరుండయిన ♦ పంకజనాభుఁడు విక్రమంబునఁ. ౬ 306

చ. సురలను మీరు మార్కొనుచు ♦ స్రుక్కఁగఁ జేయఁగ భీతి నొంది యె
క్కరణిని దిక్కులేక నను ♦ గావు మటంచును వేఁడ వారి కా
దరమునఁ గొంక కే నభయ♦దాన మొసంగితి రాక్షసాళి సం
గరమునఁ జంపువాఁడ నని ♦ కర్బురవర్య! వరం బొసంగితిఁ. ౭ 307

ఉ. దానినె కాచువాఁడఁ; బ్రమ♦దం బిడుకార్యము దేవతాళి కె
ద్దో నిజ మద్ది నాకును మ♦హోత్తమమై యసురాళికంటె నిం
పై నెగడుఁ ద్వగం జనుచు ♦ నల్ల రసాతలసీమ నిల్చినఁ
దానవులైన మిమ్ము రణ♦దర్పము పొంగ వధించి తీరెదఁ. ౮ 308

[1]చ. అని యిటు లాపరాఙ్ముఖుల ♦ నంపఱఁ జంపినపాపముల్ ప్రతి
జ్ఞను నెఱపం దలంచుటను ♦ సద్గతిభంగకరంబు లెట్టునో
నని యెడు భావ ముట్టిపడు♦నట్టులుగా వచియించు పద్మనా
భుని సురపాలకుం గ్రుధను ♦ బొల్చెడు రక్తసరోజనేత్రునిఁ. ౮౫ 309

క. కని మాల్యవంతుఁ డాతని, ఘనబాహ్వంతరము నొంచె ♦ గాఢతరంబై
తనరారుశక్తిచే; నా, దనుజేంద్రుం డిట్లు బాహు♦దర్పం బలరఁ. ౯ 310

క. పఱఁగించిన యాశక్తియు, నిరుపమఘంటాస్వనంబు ♦ నిర్భరమై యొ
ప్ప రమేశువక్షమున జల,ధరమున మెఱపట్లు పొల్చెఁ ♦ దదవసరమునఁ. ౧౦

[2]క. హరి శక్తిధరప్రియుఁ డం,బురుహాక్షుఁ డసురుశక్తి ♦ భూరితరంబుఁ

1 అథ పరాఙ్ముఖవధదోష స్స్వప్రతిజ్ఞాపాలనప్రసృత్తస్య నాస్తీత్యాహ-అనునవతారికయర్థ మింగుఁ జేర్పఁబడిన దని గ్రహింపఁదగు. 2 తత స్తా మేవ చోత్కృష్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః-అనియూ. శక్తిధర శ్శివః స ప్రియో యస్య-అని తీర్థులు శక్తిధరప్రియః - సుబ్రహ్మణ్యప్రియః మాహేశ్వరార్చనం చిత్యం-అని గోవిందరాజులు భేదాభిప్రాయముల నొందిరి. రాముఁడు కుమారస్వామిచెలికాఁ డనుట సమంజసము గాదు. బహుపురాణసమ్మతమగు నీశ్వరప్రియత్వమే సరిగా నున్నట్లు తోఁచెడు.

గర మాత్మశక్తి దానిసె, సురుతరగతిఁ బైకి లాగి ♦ యుగ్రాసురుపై. ౧౦½
ఆ. విసరివైచె; స్కందపిత్సృష్టశక్తి నా, నదియు హరికరచ్యుత ♦ తాంగి యగుచ
దనుజునల్ల నట్టె ♦ త్రాఁగఁగాఁ గోరుచు, నతులగతుల నిగిడె ♦ నంబరమున.
ఆ. అంజనాఖ్యమైన ♦ యచలంబు మాహేంద్రి, కోరినట్లు నిగిడి ♦ హారరత్న
భాసమానమైన ♦ పటుపను జేంద్రవ, తమున నశని గిరిశి ♦ ఖరమున వలె. ౧౨½
క. అతిజవమున వ్రాలెను; నా, దితిజుఁడు తచ్ఛక్తిభిన్న ♦ దివ్యకవచుఁడై
క్షితిఁబడియె మూర్ఛ గ్రమ్మఁగ, మతివిభవముతోఁ పనపుడె ♦ మరలస్మృతిఁగనెన్
చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతఁ గడు ♦ ధైర్యము మీఱ మహాచలంబు నాఁ
గనఁబడి కంటకప్రతతిఁ ♦ గ్రాలుచు నాయసమై వినీలమౌ
ఘనతరశూల ముద్ధతిని ♦ గైకొని మాధవువక్షమందు వై
చెను; సమరప్రియుం డగుచుఁ ♦ జెచ్చెఱ నింద్రసహోదరుం గ్రుధన్. ౧౪½
తే. పిడికిటన్ నొవ్వఁజేసి యా ♦ వెడఁగుదనుజుఁ
డొక్క ధనువంతదవ్వు తా ♦ నోడిగె వెనుక;
కంత నంబరమునుండి ♦ యద్భుతముగ
మేలు మే లను శబ్దంబు ♦ మించె మిగుల. ౧౬½ 317
చ. హరి నిటు నొంచి యంత వినతాత్మజు నొవ్వఁగఁ జేసెఁ; దార్క్ష్యుఁ డ
క్కరణిని నొంచుదానవునిఁ ♦ గన్గొని క్రోధము నొంది పక్షవా
తరయమునం బ్రభంజనుఁడు ♦ తద్దయు నెండినపత్రరాజి ని
ర్భరముగఁ దూలఁ జేయుగతిఁ ♦ బాఱఁగఁ జేసె; సుమాలి యంతటన్. ౧౮
ఆ. వైనతేయపక్ష ♦ వాతవిద్రావితు, నన్న మాల్యవంతు ♦ నచటఁ గాంచి
స్వబలములను గూడి ♦ చనియె లంకాపురి, కభిముఖుండు నగుచు ♦ నవమతిఁగని.
చ. గరుడునిపక్షవాతమున ♦ గర్వము వీడి తొలంగితిం గటా
దుర మింకఁ జాలు నంచుఁ దన ♦ తో వెనుకంజల వేయు రాక్షసో
త్కరములతోడ లంకకును ♦ గ్రమ్మఱి సిగ్గునఁ బోయె; నోమహీ
వర! రఘునందనా! దనుజ ♦ వర్యులు శ్రీహరిచేత నివ్విధిన్. ౨౦ 320
సీ. పెక్కుసారులు హత ♦ వీరులై చేప్పడి సంగరంబున నప ♦ జయము గల్గఁ
జేయఁగాఁబడి; రిట్లు ♦ శ్రీహరితోఁ బోరఁజాలక వారెల్ల ♦ సాధ్వసార్ది
తులునయి లంకలో ♦ నిలువంగ నొల్లక భార్యలతోఁ గూడ ♦ పటురయమునఁ
బాతాళమునయందు ♦ వసియింపఁ బోయిరి; ప్రఖ్యాతవీరులై ♦ పరఁగునట్టి
తే. వార లెల్ల సుమాలిని ♦ ప్రభువుగాఁగఁ
గొలిచి సాలకటంకటా ♦ ఖ్యలలితతర
వంశమును బొంగఁజేయుచు ♦ వఱలుచుండి;
రాహవంబున నీచేత ♦ నసురవరులు. ౨౩ 321

క. హేతుల్లైరో యెవ రెవ్వరు, క్షితిపైఁ బౌలస్త్యు లనఁగ ♦ స్థిరకీర్తిని ను
న్నతముగఁ బొందిన యాయా, దితిజేంద్రులు వారెవారె ♦ స్థిరవిభవాఢ్యా!.

ఆ. మాలిమాల్యవత్సు♦మాలులు పౌలస్త్య,కులజులకును బలఁపఁ♦గూటపురుషు
లగుచుఁ బ్రబలులగుచు ♦ నారాయణునికంటె, సకలవిధములం బ్ర♦శస్తతరులు.

చ. *దనుజుల వారలం ద్రిదశ♦దస్యులఁ జంపఁగ శంఖచక్రముల్
ఘనగదయుం గరంబులఁ ద♦గన్ వెలుఁగొందు మురారి తప్ప నిం
క నెవఁడు చాలు?; నీవనఁగఁ ♦ గంజదళాక్షుఁడు దేవనాయకుం
డనఁదగు నాననాతనుఁడ ♦ వౌదువు రాఘవ! మాట లేటికిన్. ౨౪ 324

క. మాయాంగృహీత దేహుఁడ, వీయసురులఁ జంపఁబూని ♦ తిట్లు ప్రభుఁడవై
యేయెడల నజేయుఁడవై, పాయక గతధర్మములను ♦ బాదుకొలుపఁగన్. ౨౫

క. అనుకూలమైన కాలం,బున నాలస్యంబు చేయఁ ♦ బూనక జన్మం
బును గనుచు ధర్మరక్షణ,మును జేయుచు శాత్రవవధ♦మునఁ దగు పూన్కిన్.

క. ఒనరించుచు శరణాగత,జనవత్సలుఁడవుగ నొప్పి ♦ క్షమఁ బొల్తువు రా
మ! నినుం బొగడం దరమే;, దనుజులయుత్పత్తి దీనిఁ ♦ దథ్యముగాఁగన్. ౨౭

తే. ఆనుపూర్విగఁ దెల్పితి ♦ నవనినాథ
సత్తమా! రావణాసురు♦జన్మము నిఁక
వానితనయులయుత్పత్తి ♦ వానిమహిమ
మెల్లఁ దెలిపెద వినవయ్య! ♦ యినకులేశ!. ౨౮ 328

క. చిరకాలంబు సుమాలియుఁ, జరియించె రసాతలమునఁ ♦ జక్రిభయమునం
గర మార్తినొందుచున్ గ,ర్బురులెల్లనుదన్నుఁ గొలుపఁ♦బొగులుచు నెదలోన్.

క. తనయులు వారలతనయులు, తనతో నుండంగఁ జక్రి ♦ తతిమినకతనన్
మనుజేంద్ర! యపుడు లంకను, ధనపతి నివసించి యుండెఁ ♦ దగినవిధమునన్.

ఎనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯ - వ సర్గము.

సుమాలి తనపుత్త్రికయగు కైకసిని విశ్రవసునియొద్దకుం బంపుట.

చ. జరగెను గొంతకాల మిటు ♦ చక్రిభయంబును సుంత వాసిక
ర్బురపతియూ సుమాలియును ♦ బొంగెడువేడ్క రసాతలంబు వా
సి రమణ మర్త్యలోకమును ♦ జేరి చరించె సమస్తదిక్కులన్;
నిరుపమనీలవారిదవి♦నిర్మలదేహము చెన్నమీఱఁగన్. ౧ 331

తే. తప్తకాంచనకుండల♦దీప్తు లొలయ
బద్మమును బాసి యొప్పు శ్రీ♦వలెఁ జెలంగు

* భవా న్నారాయణో దేవ శ్చతుర్బాహు స్సనాతనః-ఆనియు.

పుత్రికను గైకసిని గూడి ♦ భూమి నెల్లc
దిరుగుచు నొకానొకప్పుడు ♦ ధరణి నొకట ౨౪ 332

చ. తనజనకుం బులస్త్యసుత♦తల్లజు విశ్రవసుర్ మహీసురుర్
గనుcగొనుకాంక్షమీఱcగ ని♦కాయవిభూతిc జెలంగుపుష్పకం
బును దమి నెక్కి పోవు సుర♦పుంగవునంతటివాని యక్షువుర్
ధనదుని దాc గనుంగొనియె ♦ దారుణపావకసూర్యతేజునిర్. ౩౪ 333

తే. స్వేచ్ఛc జనువానిc గనుcగొని ♦ యెంతొ విస్మ
యమునc బాతాళమున కేగి ♦ యసురహితముc
గోరి మతిమంతుc డొటచే ♦ సారతరఫ
లంబు గలుగంగc జింతించె ♦ లలితరీతి. ౫౪ 334

క. దనుజులు విమలశ్రేయముc, గనcజాలు నుపాయ మెద్ది? ♦ కార్యం బెది చే
సిన వృద్ధినొందువారము, యని మదిc దలపోసి యాతc ♦ డాత్మతనూజర్. ౫౪

తే. [1]కైకసిని బిల్చి యిట్లని♦కర్బురపతి,యా సుమాలి వచించె; నో♦యాత్మజాత!
తగినవరునకు నిన్నియ్యc ♦ దగినసమయ, మిద్ది యలరారెయౌవన♦మిపుడు నీకు.

సీ. పాణిసంగ్రహణంబు ♦ ప్రార్థించినం దిరస్కార మొనర్తుమో ♦ వారికోర్కి
నీ వని భీతిల్లి ♦ నిన్నెవ్వ రడుగరు; మే మెల్ల నీచేయు♦మేలున నిలc
బ్రఖ్యాతి నొందcగా ♦ వాంఛించువారము ధర్మబుద్ధులమాటc♦దనయ! నీవు
భార్గవివలె సర్వ♦పావనగుణయుక్త వింక నొక్కటి గల ♦ దేమి యనినc

తే. [2]కన్యకుం దండ్రియౌట ని♦క్కముగ దుఃఖ
కరము; మర్యాదc గాంక్షించు ♦ పురుషులకును
సందఱకు నెవరుండు క♦న్యనువరించు
ననుట తెలియంగc బడమి నో♦యనుcగుcదనయ!. ౯ 337

క. జననీవంశముc దనప్రియ,జనకునివంశంబుc దాను ♦ జక్కనివరునిం
గొని కాపురమ్ము చేసెడు, ఘనవంశముc గోరుచుండు ♦ గన్య సుపుత్త్రిర్.

తే. ఎట్లు చారిత్రభంగ మీ♦యింతి కిలను
గలుగకుండునొ యనుచు నీ♦కులము లోగిని
సంశయము నొందుచుండు; నో♦సాధుశీల!
యట్టి నీ విప్డు మునివర్యుc♦డై యెసంగి. ౧౦ 339

చ. అనుపముcడై ప్రజాపతికు♦లాభరణంబుగc బుట్టి విశ్రవో
వినుతమహాహ్వయంబుc గని ♦ వృత్తిని ఖ్యాతిని గన్న మేటినిర్
గనc జను మీవె యస్మహితుc ♦ గాంక్షలు పొంగ వరింపు మోసుతా!
ధనపతి యెట్టివాcడొ యటు ♦ తా రలరారుచు సూర్యతేజులై. ౧౧౪ 340

1 పుత్రి! ప్రదానకాలోఽయం యౌవనం తే ఽతివర్తతే-అనిమా. 2 కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాంక్షిణామ్-అనిమా.

తే. చెలఁగుతనయులు నీకును ♦ గలుగువారు
సంశయం బింతయును లేదు ♦ సాధుశీల!;
యనిన నాకన్య తండ్రివా♦క్యమున నూను
గౌరవంబునఁ గైకొని ♦ కదలి యపుడె. ౧౧ 341

క. మునినియతిని విశ్రవసుం, డనూనతపమాచరించు ♦ నావనమునకుం
జనియెను; దదవసరంబున, మనుజేంద్రా! యప్పులస్త్య♦మానితనయుఁడున్. ౧౨

తే. అగ్నిఁ బ్రణయించి హోమకా♦ర్యంబు జరపు
చుండె నాయింతి తనతండ్రి ♦ చండవిక్ర
మాదులన్ ఖ్యాతుఁడౌనుగా ♦ యతనితనయ
నౌట నే గౌరవార్హనె ♦ యగుదు ననుచు. ౧౩

క. జనకునియందలి గౌరవ,మును నమ్మి చతుర్దశుచిని♦బోలి వెలుఁగునా
ముని *దారుణమగు నత్తఱిఁ, గనఁబోయి తదీయపదయు♦గనికటమందున్.

ఆ. ఆననమును వంచి ♦ యవని నంగుష్ఠాగ్ర,మునను మరల మరల ♦ నొనర రాచు
చుండెఁ; బూర్ణచంద్రు♦నొప్పునఁ దగుమోము, గల్గి సుకటియైన♦కాంతఁజూచి.

క. పరమోదారుండై ముని,వరుఁ డిట్లను స్వీయదీప్తి♦భాసురుఁ డగుచున్
సరసిజలోచన! యెవ్వని,వరపుత్రివి నీవు కార్య♦భారము దేనిన్. ౧౬ 346

చ. మనమునఁ బూని నన్ను బహు♦మానము మీఱఁగఁ గాంచవచ్చితో;
పని యిది హేతు విద్ది యని ♦ పల్కు యథార్థము భద్రమాను నీ
కని వచియించు మౌనికిఁ గృ♦తాంజలియై యిటు పల్కె; నోమునీ
శనికరపూజితా! తెలుపఁ♦జాల మదాగమనప్రవృత్తులన్. ౧౭ 347

క. అనుపమమగు మీమహిమం,బున నే నాయభిమతంబుఁ♦బోల నెఱుఁగఁ జా
లినవారు మీరు యొక్కట, వినిపించెద బ్రహ్మమౌని! ♦ విశ్వనుతయశా! ౧౮

చ. జనకునిశాసనంబున నె ♦ చయ్యన వచ్చితి మిమ్ముఁ జూడ, నన్
జనములు కైకసీ యనుచుఁ ♦ జక్కఁగఁ బిల్తురు, నేను జెప్పనా
ప్పనవిషయంబు లివ్వె యిఁకఁ ♦ బ్రీతిని దక్కినదాయుదంతమున్
మునివర! నీవె యారయఁగఁ ♦ బోలు మహాత్ముఁడ వౌట నం చనన్. ౧౯

మ. తరుణీవాక్యము నాలకించి మదిలో ♦ ధ్యానించి తద్వార్త నా
దరణం బొప్ప నెఱింగి యిట్లనియె నో♦తన్వీ మదాత్తేభసుం
దరగంభీరగతీ! యెఱుంగఁబడియెం ♦ దవ్వచ్చు త్తవీథిలన
త్పరమాహ్లాదకరప్రవృత్తి యిదె చె♦ప్పం బూనితిం బ్రీతిచేన్. ౨౦ 350

క. నావలనం బుత్రులఁ గనఁ,గా వలచినదాన వీవు ♦ కాని మ్మటులే
భావజకేళిని దేలం,గా వచ్చు నటంచుఁ బెండ్లి♦కార్యము జరపేన్. ౨౧ 351

* సా తు తాం దారుణాం వేలా మచింత్య పితృగౌరవాత్ - అనిమూ.

తే. పరిణయంబాడి శాస్త్రోక్త♦పద్ధతి నిటు
లామెతోఁ గ్రీడసల్పుచు ♦ నమలధర్మ
మతియయిన విశ్రవసుఁ డిట్లు ♦ మరలఁ బలికె
భార్యఁ గైకసినిం గాంచి ♦ ప్రమద మలర;. ౨౨ 352

ఉ. దారుణమైన కాలమునఁ ♦ దన్వి! ననుం గనవచ్చి తీవు త
త్కారణ మారయం గలుగఁ♦గాఁ దగినట్టి ఫలంబుఁ దెల్పెదన్
సారసనేత్ర! పుత్రులను ♦ జాలఁగ దారుణకృత్యులన్ మహా
దారుణరూపులన్ సతత♦దారుణచిత్తజనప్రియాత్ములన్. ౨౩॥ 353

ఆ. క్రూరకర్ములైన ♦ ఘోరరాక్షసులను, గనుదు వీవు చారు♦కటివిలాసి
నీ! యనంగ నామె ♦ యాయుత్తమస్వాంతు, భర్తఁ గాంచి మ్రొక్కి♦పలికెనిట్లు.

సీ. బ్రహ్మవాదివి నీవు ♦ భగవంతుఁడవు గాన నిట్టి నీవలననే ♦ యిట్టి క్రూర
కర్ములౌ తనయులఁ ♦ గన నొల్ల నాపయి దయఁ జూపఁ దగునని ♦ దార యిట్లు
ప్రార్థింప నమ్ముని♦పతియును మరల నిట్లనియెను రోహిణి ♦ నాత్మదారఁ
గని పూర్ణశశి పల్కు♦కరణి; నోశుభవక్త్రజలజమహా! కడపటఁ ♦ గలుగఁబోవు

తే. తనయుఁ డస్మత్కులాచార♦మునకుఁ దగిన
వాఁడు ధర్మాత్ముఁడును నయి ♦ వర్ధిలంగఁ
గలఁడు; నా విని యాముని♦కాంత సుంత
యూఱడిలి యుండెఁ; గాల మ ♦ ట్లొక్కరీతి. ౨౬॥ 355

క. ఒకకొంత గడచె నంతట, సకలజగత్క్షోభకరుఁడు ♦ దశగ్రీవుని భీ
తికరాకారుని రక్కసు, వికటమహాదంష్ట్రుఁ దనయు ♦ వింశతిభుజునిన్. ౨౭

క. అరుణోష్ఠు దీప్తమూర్ధజు, నురుతరముఖు నంజనాద్రి♦యొప్పున నలుపై
పరఁగుకళేబరమునఁ దగు, గురుమూర్తిని గాంచె నట్టి ♦ కొడుకు జనింపన్.

తే. పలలభక్షకములుగాఁగఁ♦బరఁగు నక్క, లగ్నిమంటలు కబళంబు♦లట్టులుమిసెఁ
దిరిగె నపసవ్యగతులను♦దీనవక్త్రములను వలయంబులుగ భయ♦ముగలుగంగ.

*చ. ఘనములు రక్తముం గురిసి ♦ గాఢరవంబు భయంకరంబుగా
వినఁబడఁగా ఖరధ్వనులఁ ♦ బెల్లుగఁ జేసెను; వ్యోమమందు న
వ్వనరుహబాంధవుండు రుచి♦భాసురుఁడై యులరారకుండె, మే
దిని బడియెన్ మహోల్క లొగి ♦ దిర్దిర భూమి చలించె నంతయున్. ౩౧॥

చ. అతిభయదంబుగా విసరె ♦ నత్తఱి వాతము, లెట్టివారియు
ద్ధతికిని క్షోభముం గనక ♦ తాను జెలంగు సముద్రుఁ డార్తుఁడై
మతివిభవంబు దూలఁ బలు♦మాఱును క్షోభము నొందె; నంత నా
సుతునకు బ్రహ్మతుల్యుఁడయి ♦ శోభిలు విశ్రవసుండు నెమ్మదిన్. 33 360

* ఘోరాశ్చ ఖరనిస్వనాః-అనియూ.

తే. పదిశిరంబులతోడ నుద్భవము నొందెఁ, గాన నీతఁడు భూస్థలిఁ గాంచుఁ గాక
తా దశగ్రీవుఁ డను పేరుఁ దగినరీతి;, ననియె నవ్వేళఁ గైకసి యాత్మజాతు.
క. ఘనబలునిఁ గుంభకర్ణునిఁ, గనియెను నవ్వానిమేను గాంచు ప్రమాణం
బును మించినతనుమానము, గనువాఁడు జగంబులందుఁ గలుఁగఁడు రామా!.
తే. వారితర్వాతఁ గైకసి పేర శూర్ప
ణఖయనం జను వికృతాననం గుమారి
కను గనియె; నంతఁ గైకసిగర్భుమందుఁ
గడపటితనూజుఁ డొక్కఁడు గలిగె రామ!. ౩౫ 363
క. తనయుం డాతఁడు ధర్మం, బున నొప్పెడు స్వాంత మలరఁ బొలిచి మహాకీ
ర్తిని మించె విభీషణుఁ డనఁ, గ నాతఁ డుదయింప దేవగణములు ప్రీతిన్.
క. కురియించిరి సుమవృష్టిని;, సురదుందుభు లట్టె మ్రోసె సురపథమున ని
ర్జరులకుఁ బ్రాణప్రదమై, పరమంబగు సాధుసాధు పదయుతమగుచున్. ౩౬
ఆ వాక్య మొండు దివిని బరఁగె వినంబడు, నట్టు లాకుమారు లమ్మహాట
విని మహాజనులను వృద్ధిని బొందిరి, దశవదనుఁడు వెలసి తనయులందు.
క. క్రూరుఁడు జగదార్తికర, ప్రారంభుఁడు నగుచు బాహుబలమున నొప్పెన్
సారబలుండు ప్రమత్తుం, డై రాజద్ధర్మకృత్యులైన మునివరుల్. ౩౭ 367
తే. త్రాస మొందఁగఁ జేయుచు నాసఁ ద్రిజగ
ములను భీతిలఁ జేయుచుఁ జెలఁగి నిత్య
తుష్టుఁడై స్వేచ్ఛఁ జరియించె దుష్టుఁ డగుచు;
నతనియనుజన్ముఁడై ధర్మమతియు నగుచు. ౩౮ 368
క. అనయము ధర్మమునందే, తనవృత్తి వెలుంగఁగా నతం బధ్యయనం
బును నియతాహారమ్మును, దనకుండ విభీషణుండు తా నలరారెన్. ౩౯
చ చనియెను గొంతకాల మిటు సాధుచరిత్రుఁడు విత్తనాయకుం
డనుపమకీర్తిశాలియగునట్టి కుబేరుఁడు పుష్పకంబుపై
జనకుని జూడవచ్చె; రుచిసాంద్రుఁడు విత్తపుఁ డిట్లు రాఁగ నా
తనిఁ గని రాక్షసోచితనితాంతకుబుద్ధిని బొంది యంతటన్. ౪౦ 370
క. తనపుత్త్రు దశగ్రీవునిఁ, గని కైకసి యిట్టు లనియెఁ; గడుఁ దేజమునన్
గనఁబడు వైశ్రవణుని నన్నను జూడుము భ్రాతృతన్ మనంబునఁ గనిన్.
తే. సమముగా నుండుఁ గద మీకు, సతతతేజు
నతని నిట్లున్న నిన్ను నియ్యదనునఁ గనుఁ
గొనుము తెలియును భేదంబు; తనయ! యమిత
విక్రమా! యెట్టి యత్నమ్ము విస్తృతముగ. ౪౩ 372
క. ఒనరించిన ధనపతివలెఁ, గనఁబడుదువో యత్న మట్లు గాఁ జేయుము వే;

యను తల్లిమాటఁ జక్కఁగ, విని శూరుండైన యతఁడు ♦ వేడుకమీఱన్. ౮౮

క. కనియెను నతులామ్నాం,బును నంతఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెఁ ♦ బూని ధనపున
ట్లనుపమతేజముఁ గాంచం;గ నిట్లు వచియించెఁ దల్లిఁ ♦ గైకసిఁ గనుచున్.

తే. అంబ! సత్యము వచియింతు ♦ నన్నతోడ, సముఁడనో యధికుండనో ♦ సరగనగుదు
నతుల తేజంబునం గాన ♦ నాత్మఁ గల్లు, తాపమునుమానవమ్మ! యి ♦ త్తరుణమందు.

చ. అని యిటు లూఱడించి మది ♦ నందినకోపముచేత నప్పుడే
యనుజులఁ గూడి దుష్కర మి ♦ దా ననఁ జాలు తపంబు చేయ నె
మ్మనమున నిశ్చయించుకొని ♦ మామకవాంఛను సత్తపంబుచే
తనె యిట నొందువాఁడ నని ♦ తద్దయు యత్నము చేసి యంతటన్. ౮౯

క. తనకోరిక ఫలియింపం,గను జేయు తపంబుఁ జేయఁ ♦ గా గోకర్ణం
బను నాశ్రమమున కేగెను;, దనుజేంద్రుం డంత సచటఁ ♦ దమ్ములతోడన్.

ఆ. ఉగ్రవిక్రముఁడయి ♦ యుసుతపం బొనరించి, దానిచేత నప్పి ♦ తామహుండు
మోద మందఁ జేసె ♦ నాదయానిధి జయా,వహావరముల నిచ్చి ♦ వఱలఁ జేసె.

తొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦-వ సర్గము.

బ్రహ్మ రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు వరముల నిచ్చుట

చ. అన విని రామచంద్రుఁడు మ ♦ హామునితో వను నన్నదమ్ములా
వనమున నుండిరో యెటులు ♦ భద్రదమౌ తపమాచరించిరో
వినవలతున్ మునీంద్ర! యన ♦ వేడుక మీఱ నగస్త్యమౌని యి
ట్లనియెను బ్రీతమానసుని ♦ నారఘురాముని గాంచి యోవిభూ!. ౧ 379

చ. గురుబలులై మహావ్రతముఁ ♦ గోరి యొనర్పఁగఁ బూని యాసహో
దరులు మహోగ్రధర్మములఁ ♦ దా రొనరించెడు వేడ్కఁ జొచ్చి రా
ధరణిని; గుంభకర్ణుఁ డట ♦ ధర్మపథస్థితుఁడై మహామతిన్
నిరతము నిల్పి గ్రీష్మమున ♦ నిశ్చలభక్తిఁ దపంబు చేయుచున్. ౨ 380

క. పంచాగ్నిమధ్యమంబున, సంచితగతి నిల్చి వృష్టి ♦ యవనిఁ గురియఁగాఁ
గాంచి తదీయజలంబున, ముంచుచుఁ దనమేను సంప్ర ♦ మోదము మెఱయన్.

క. వీరాసనంబు గైకొని, యారీతిన్ శిశిరకాల ♦ మందు నియతిమైఁ
గోరి జలాంతరమే యా,ధారంబుగ నయుతసంఖ్యఁ ♦ దగువత్సరముల్. ౩

తే. తపమొనర్చెను ధర్మత ♦ త్పరత నియత
మానసుండయి సత్పథ ♦ మూని యిట్లు
కుంభకర్ణుం డొనర్ప; నె ♦ క్కొను ముదమున
నవ్విభీషణుఁ డతిశుద్ధుఁ ♦ డగుచు నియతి. ౪ 383

సీ. ధర్మచిత్తుండయి ♦ ధర్మపరుండయి తనపాద మొక్కండు ♦ ధరణి నిల్పి
యైదువేలేండ్లు ని♦యమము తప్పకయుండఁ దపమొనర్చెనుదాని♦కపరిమితము
దము నొంది యచ్చరల్ ♦ తగ నాట్యమాడిరి క్షోభిల్లియును దేవ♦కూటమతని
పయిఁ బుష్పవృష్టిని ♦ బరఁగంగఁ జేసిరి; తరువాతఁ బంచవ♦త్సరసహస్ర

తే. ములు దినేశ్వరుఁ గనుచు ని♦ర్మలహృదయుఁడు
వెలయ స్వాధ్యాయధృతచిత్త♦విషయుఁ డగుచు
నూర్ధ్వమస్తకబాహుఁడై ♦ యొక్కపాద
మవని నిల్పియె తపము చే♦యంగఁ దొడఁగె ౮ 384

క. సురలకు నందనమున నెక్కరణిని గాలంబు జరగఁ ♦ గ్రవ్యాదవరుం
డురుమతియును విభీషణుఁ, డరాతిహరుఁ డిట్లు నియతుఁ♦డై తపమూనన్.

తే. జరగెఁ బదివేల యేండ్లంత;♦సహజు లట్లు,దశగళుండుగ్రమైనట్టి♦తపముచేయఁ
బూని యాహారమేమియు ♦ మాని వేయి,వత్సరములుండి వేయువ♦ర్షముతుది.

క. తనశిర మగ్నికి నాహుతిఁ,గను జేయుచు నిట్లు నియతి ♦ గడలుకొనఁగ వాం
ఛను బూని తపము చేయం,గను దొమ్మిదివేలయేండ్లు ♦ గడచె శిరములున్.

క. అనలునకుఁ దొమ్మి దాహుతి,గను జేయంబడియె; నంతఁ♦గడుఁబూన్కిఁదపం
బును జేయఁ బదవవేయియుఁ, జనుదెంచెను బదవశిరము ♦ జ్వలనున కెలమిన్.

తే. ఆహుతిగ నీయ ఛేదింప ♦ నాత్మఁ దలఁచు నవసరంబునఁ గిన్నర♦దివిజమౌని
వరులతోఁ గూడి పరమేష్ఠి♦యరుగుదెంచి తత్తపంబునకుంబ్రీత♦చిత్తుఁడగుచు.

క. మనమున మెచ్చితి నీతప,మునకు దశగ్రీవ! వత్స! ♦ భూరినియతిచే
ఘనమగు నీతప మనుచున్, దనకరుణం దెలియపఱచె ♦ దశవదనునకున్. ౧౩

క. వర మడుగుము ధర్మజ్ఞా!, త్వరపడి నీమదిని గల్గు♦వాంఛ యెదియొ నేఁ
గరుణ నొసంగెద నీదగు, పరిశ్రమం బిద్ది కాదు ♦ ఫలరహితముగన్. ౧౪

చ. అనిన దశాస్యుఁ డెంతయును ♦ హర్షము పొంగెడునాత్మతోడ నా
వనరుహసంభవాంఘ్రివర♦వారిరుహంబులు సోఁక మస్తకం
బును దగ వంచి మ్రొక్కి పరి♦పూర్ణమనోరథ మబ్బ నాకు నం
చనుపమహర్షగద్గదస♦మన్వితవాక్కునఁ బల్కె నివ్విధిన్. ౧౫ 392

చ. వనరుహసంభవా! జగతి ♦ వర్ధిలు ప్రాణుల కెల్ల సంతతం
బును మృతినుండి తప్ప నొక ♦ పోలిక వేఱుభయంబు గల్గ దే
మన నిలమృత్యుతుల్యుఁడగు ♦ నట్టి విరోధియు లేఁడు గాన నే
మనమున నిర్జరత్వమును ♦ మంచి దటంచుఁ దలంచి కోరెదన్. ౧౬ 393

*చ. సరసిజసూతి రావణుఁడు ♦ స్వాంతమునం గల కోర్కిఁ దెల్ప ని
క్కరణి వచించె; వత్స! దశ♦కంధర! సర్వవిధంబులందు ని

---

* పపాత పుష్పవర్షం చ క్షుభితాశ్చాపి దేవతాః-అనియూ.

ర్జరతయు నీకుఁ గల్గదు వ♦రం బటు లియ్యఁగఁ గాదు నాకును
వరము నతఁడొక్కఁ డారసియె ♦ వాంఛ గోరుము కాని నిచ్చెదన్. ౧౭ 394

క. అని లోకకర్త యీవిధ,మునఁ జెప్పిన చారువాక్య♦మును విని పరమే
ష్ఠిని గాంచి ముందు నిలువం,గను బడి దోసిలి యొసంగఁ♦గా నతఁ డనియెన్.

సీ. గరుడోరగులచేత ♦ గంధర్వదైత్యరాక్షసులచే యక్షని♦ర్జరులచేతఁ
జావకుండఁగ నాకు ♦ శాశ్వతా! లోకేశ వర మిమ్ము వీరి క♦వధ్యుఁడనయి
సంచరించెద; నింక ♦ క్షమగల్గు నితరజంతువులందు నంతయేఁ♦దోఁచకుండుఁ
జింత నా కెట్టిఁగిఁ ♦ జెలఁగి నేమానుషాదినిఖిలప్రాణులఁ ♦ దృణము లట్లు

ఆ. తలఁచువాఁడ దేవ♦తతిపూజితా! భయం
బనఁగ లేదు నాకు; ♦ ననుచు నిట్లు
దశవదనుఁడు పల్క ♦ దాశరథీ! ధర్మ
మతి పితామహుం డ♦మర్త్యసముతుఁడు. ౨౦౪ 396

చ. విని దనుజేంద్ర! నీవు నను ♦ వేడుకఁ గోరినయట్లె యీను నీ
మనమున మోద మందు మని ♦ మన్ననతో మఱియున్ వచించె; నిం
కను గల దొక్క పల్కు విన♦గాఁ దగు నీ కది మేలుఁ గూర్చు నో
దనుజవరేణ్య! పావకహు♦తంబులు నీతల లెల్లఁ జక్కఁగన్. ౨౨౪ 397

క. అనఘా! పూర్వవిధంబునఁ, గనఁబడి యలరారు; మఱియుఁ ♦ గ్రవ్యాదవరా!
*విను మొక్క వరము నిచ్చెదఁ, గన నద్ది దురాసదంబు♦గాఁ జెల్వరున్. ౨౪

చ. మనమున నెట్లు కోరుదువొ ♦ మామకవాక్యముచేత నట్ల నీ
తను విది యొప్పుచుండుఁ జుము ♦ దానవనాయక! యంచుఁ బల్క న
వ్వనజవిభుండు చెప్పినటు ♦ పంక్తిగళాస్యము లెల్లఁ బూర్వరీ
తిని నలరారె మొల్చి కడు ♦ దీప్తుల మించుచుఁ జిత్రరీతులన్. ౨౬ 399

తే. ఇట్లు దశకంఠునకు వర ♦ మిచ్చి బ్రహ్మ
యంతట విభీషణునిఁ గాంచి ♦ యమలవాక్కు
లలర నిట్లని పల్కె; నా♦యన! నితాంత
ధర్మబుద్ధివి సువ్రత♦తత్పరుఁడవు. ౨౭౪ 400

క. వర మడుగుము యనిన న్విని, నిరతము ధర్మాత్ముఁ డగుచు ♦ నెగడును గాన
సురపాలకునకు నతు లిడి, సురుచిరగుణరశ్మివిధుని♦చొప్పునఁ దగుచున్. ౨౯

చ. అలరి వచించె నిట్టులు కృ♦తార్థుఁడ నో భగవంత! నాకు ని
మ్ముల వర మీయ వచ్చితివి ♦ మూలము లోకుల కెల్ల నీవెగా
తలఁపఁ బెద్దరుండవు ని♦తాంతదయన్ ననుఁ జూతువేని కో
ర్కుల నొసఁగంగఁ జిత్తమునఁ ♦ గోరుదువేని వరంబుఁ గోరెదన్. ౩౦ 402

* వితరామి చ తే సౌమ్య! వరం చాన్యం దురాసదమ్-అనియూ,

క. పరమాపదలం బొందిన,తరుణంబుననైన ధర్మ♦తత్పరమగుచున్
బరఁగెడునటు నాచిత్తముఁ, గరుణింపుము ధార్మికుండ♦కడు ఘనుఁడు గదా.
*క. విను శిక్షితంబు గాకయె, వనజభవా! నాదుచిత్త♦వర్తనమునకున్
గన నస్త్రంబై నవిధం,బున బ్రహ్మాస్త్రంబుఁ బ్రముద♦మున నా కిమ్మా. ౩౧ 404
సీ. బ్రహ్మచర్యాదికా♦శ్రమముల నెల్లప్డు నాబుద్ధి వానిఁ బొం♦దంగఁ గోరు
చుండునో యందందు ♦ నుపతరధర్మిష్ఠ యగునట్లు వరమీయ♦వయ్య, తత్త
దర్హధర్మంబుల ♦ నరసి పాలించెద; భగవంత! వర మిదె ♦ తగఁ బరమ ము
దారము నత్యంత♦ధర్మయుక్తంబునం చని గోరితిని హిత♦మాట; జగతి
తే. ధర్మమునం దనురక్తులౌ ♦ నిర్మలులకు
నుంత దుర్లభ ముండదు ♦ శుభగుణాఢ్య!;
యనిన సుప్రీతుఁడయి బ్రహ్మ ♦ యవ్విభీష
ణునకు నిట్లని చెప్పె నో♦యనఘ! వినుము. ౩౨ 405
క. మన మీవిధమున ధర్మం,బున నలరుచు నీకుఁ గల్గె ♦ బుధనుత మగుచున్
గనుక వరం బిటు గోరితి, ననూనగతి నట్లె నీకు ♦ నగు సాధుమతీ!. ౩౩ 406
క. అరిసూదనా! విభీషణ!, సురరిపుకులమందు జనియుఁ ♦ జొప్పడియును ధ
ర్మరతిన్ నీచిత్తం బి,క్కరణిం బొలుపొందె దానఁ ♦ గడు నలరితిఁ జూ!. ౩౪
క. ఒసఁగితి నమరత్వము నీ,కసమానవరంబుగాఁగ; ♦ నంచని మది నిం
పెసలారు వేడ్క వీడ్కొని, బిసరుహజని కుంభకర్ణు♦విషయముఁ గనఁగన్. ౩౫
చ. మనమున నెంచి యాతనికి ♦ మానసవాంఛయుఁ దీరునట్లు తాఁ
జని వర మీయ నెంచు వన♦జప్రభవుం గని నిర్జరుల్ భయం
బునఁ గరముల్ ముడించి సుర♦పూజితపాదసరోరుహా! మహా
దనుజుఁడు వీఁడు దుష్టమతి ♦ దర్పసమగ్రుఁడునై చెలంగుటన్. ౩౬ 409
చ. వరముల నీయ నెంచకుము ♦ వానిభయంబున లోకజాల మె
క్కరణి భయంబులం గనునొ ♦ కావుము దేవ! యటంచు నిర్జరే
శ్వరులను వేఁడుచుండునొ భ♦వన్మతి కెంతయుఁ గ్రొత్తగాదుగా;
పరమకృపాకరా! యితఁడు ♦ పాపమనీషుఁడు నందనంబునన్. ౩౭ 410
తే. సంచరించెడు నప్సర♦స్సప్తకంబు
నింద్రునసుచరదశకంబు ♦ నెంతమంది
యో మహర్షులు మానవు ♦ లొక్కరీతి
నేడ్చుచుండఁగ మ్రింగె నిఁ♦కేమి గతియొ. ౩౮ 411
క. వరములఁ బొందనితఱి ని,క్కరణిం గావించె నితఁడు ♦ క్రౌర్యంబు మెయిన్
వరములనే పొందినచో, నరసి జగత్త్రయము మ్రింగు ♦ నసురుఁడు వేడ్కన్ ౩౯

* అశిక్షితం చ బ్రహ్మాస్త్రం భగవన్ ప్రతిభాతు మే-అనిమూ.

క. వరదంభంబున వీనికి, గురుతరమోహంబు నీవు ♦ కూర్పుము దేవా!
నిరతోపకృతియు లోకో,త్కరములకా దీన సమ్మ♦తం బితనికి నౌ. ౪౦ 413

తే. ఇదియె వీనికి శిక్షయై ♦ యెసఁగుఁ జుమ్ము
*చారురుచిసాంద్ర! యనుచు ని♦ర్జరులు తెలుపఁ;
బద్మసంభవుఁ డగు బ్రహ్మ ♦ పద్మనయనఁ
బద్మమాలిని శారదఁ ♦ బత్నిఁ దలఁచె. ౪౧ 414

చ. మనమున నివ్విధిం దలఁప ♦ మానిని శారద పార్శ్వసీమఁ దోఁ
చెను; బతిప్రక్కనన్ నిలిచి ♦ చేతుల నొగ్గి వచించె నిట్టు లో
వనరుహసంభవా! యిదిగో ♦ వచ్చితి నేపనిఁ జేయ నాజ్ఞయో
యనినఁ బ్రజావిభుండు తన♦యుంగనఁ గన్గొని యప్పు డిట్లనున్. ౪౨-౫ 415

క. దనుజేంద్రునివదనంబున, వనజాక్షీ! వాణి! దేవ♦వాంఛ యెటులో య
ట్లు నిలువుమా! యన వాణియుఁ,జని నిల్చెను వదనమందు;♦సరసిజభవుఁడున్.

క. కోరు మహాబాహూ! మది, నారసి నీకిష్ట మెదియొ ♦ యన బ్రహ్మవచ
స్సారము విని యద్దనుజుం, డీరీతి వచించె దేవ♦ తేశ్వర! నాకున్. ౪౪-౫ 417

తే. పెక్కుసంవత్సరములు సం♦ప్రీతి నిద్ర
పోవ నాకిష్ట మనిన; నా♦ దేవవర్యుఁ
డట్లె యగునని వరమిచ్చె ♦ నమరు లజుఁడు
సంతసించిరి వదలెను ♦ శారదయును. ౪౬-౫ 418

చ. శతధృతిఁ గూడి దేవతలు ♦ చయ్యన సంబరవీథి కేగ భా
రతి తను వీడిపోవ రఘు♦రామ! దశాస్యసహోదరుండు స్వ
స్థితిఁ గనెఁ దెల్వియందుఁ; గుము♦తిందగు నాతఁడు చింతనొందె దుః
ఖితుఁడయి యిట్టి మాట నను ♦ గీడ్పఱుపం దగువట్టు లక్కటా. ౪౭ 419

ఆ. మోమునుండి యెట్టు ♦ లీమెయి వెడలెనో, మోసపుచ్చఁబడితి ♦ నే సురవర
వితతిచేత, బ్రహ్మ♦వెంబడి వచ్చిన, వారుగారె త్రిదశ♦వర్యు లిటకు. ౪౮ 420

ఆ. ఏమి చేయువాఁడ ♦ నింకఁ గార్యము తప్పె
నను మ వగలఁ బొగిలె ♦ నంత నిట్లు
వరము లొంది మిగుల ♦ భాసిల్లుచున్ సహో
దరులు ముగురు నొకవి♦ధమునఁ గూడి. ౪౮-౫ 421

క. అరిగిరి శ్లేష్మాతకివన, ముసుసుఖసంబంచు నందు ♦ నొక్కవిధమునం
గరము విహారము సల్పిరి, వరములచేఁ గలుగు శక్తి♦వైభవ మలరన్. ౫౦

పదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

* దీయతా మమితప్రభ-అనిమా.

౧౧ - వ సర్గము.

{ రావణుఁడు లంకనుండి కుబేరుని వెడలఁగొట్టి నతఁడు పౌరులతోఁ గైలాసమున కేగుట. }

చ. వరముల నొంది పౌత్త్రు లిటు ♦ వర్ధిలుచుండుట తా నెఱింగి స
త్వరముగ నాగలోకమును ♦ బాసి సుమాలి భయంబు వీడి క
ర్బురులను గూడి వచ్చెఁ దన♦పుత్త్రియు నామెకుమారు లుండు నా
ధరణికి; వానివెంటనె ని♦తాంతపరాక్రమయత్నముల్ తగన్. ౧ 423

ఆ. అతనిమంత్త్రులైన♦యట్టి మారీచప్ర,హస్తులును మహోద♦రాహ్వయుండు
వితతబలముచేత ♦ వెలయు విరూపాక్షుఁ, డస్త్రై వెడలి రపుడు ♦ లడలునట్లు. ౨

క. తనమంత్త్రులైన బలవ,ద్దనుజులతోఁ గూడి ప్రీతిఁ ♦ దరలి దశాస్యుం
గని కౌఁగిలించి యీవిధి, ననియె సుమాలియును; నోద♦శాస్యా! వత్సా!. ౩

క. చిరకాలచింతితార్థము, నిరుపమమా నీయదృష్ట♦నియతి లభించెన్
సురలందు మేటి, త్రిభువన, పరిపాలకపూజ్యుఁడు నగు ♦ పరమేష్ఠిదయన్. ౪

తే. ఇట్టివరమును బొందితి ♦ వింతె చాలుఁ;
బృథులబాహూ! కలంగి మే♦మెల్ల నెవని
భయమునన్ లంక వే విడి ♦ పఱచి నాగ
భువనమును జొచ్చినారమో ♦ పొంక మెడల. ౫ 427

క. దనుజారియైన మాధవు, ఘనభయమది సోలఁగిపోయెఁ♦గా, పలుమరు నా
తనిచేఁ బరాజితులమై, వినుతగుణా! స్వాలయముల ♦ విడిచి భయమునన్.

ఉ. అందఱ మొక్కచోఁ గలిసి ♦ యార్తి రసాతల మాశ్రయంబు గాఁ
గం దగు నంచుఁ బాఱితిమి; ♦ కర్బురవాసముగాఁ జెలంగుచున్
సుందరసౌధహర్మ్యముల ♦ శోభిలు లంకయు నస్మదీయమై
యెందును సాటిలే కలరు ♦ నిప్డు బుద్ధిబలంబు పెంపునన్. ౭ 429

చ. ధనపతి నీకు నన్న తన♦తండ్రియనుజ్ఞను దానియందు న
త్యనుపమభోగము ల్గనుచు ♦ హర్షముతో నివసించియున్నవాఁ
డనఘ! మహాభుజా! యెటుల♦నైనను దానిని బూన్కిమాన కో
య్యన మన మాక్రమింపఁ దగు ♦ నయ్యది యెట్టు లటన్నఁ జెప్పెదన్. ౮

తే. సామదానమ్ములను గాని, ♦ శౌర్యమునను,గాని, మన మాధనేశునిఁ♦గదలఁజేసి
కైకొనుట లెస్స; నీవు లం♦కకు విభుండ, వగుదు వేసంశయమ్ము లే♦దంతె కాక.

సీ. మాకెల్లఁ బ్రభుఁడవై ♦ ప్రాకటబలదర్పముల నొప్పుచుం గ్రాలఁ♦గలవు; వత్స!
యడుగునఁ బడిన యీ♦యసురులవంశంబుఁ బైకెత్తఁగాఁదగు; ♦ వంశ మిద్ది
నీయందె యాశతో ♦ నిలిచియున్నది ప్రతిష్ఠను గాంచు వేడుక;♦స్వామి వనినఁ
బ్రభువె యున్నను మాకుఁ♦బరగతి యన్నను నీవె కావే యెందు♦నిలుచు తావు

తే. కలుగ దించుక యని యిట్లు ♦ పలుకుతల్లి
దండ్రిమాటల వాలించి ♦ దశవదనుఁడు
ధనదుఁడగు మాకు గురుఁ డిట్లు ♦ తగదు నీకుఁ
బలుక నని తాతయాశయ♦ములను మాన్చె. ౧౨॥ 432

క. దనుజేంద్రుఁడు బలశాలియు, ఘనకీర్తియునైన యతఁడు ♦ కడఁక నిటులు ప
ల్కినమాటచేఁ దిరస్కృతిఁ, గనియుంతసుమాలియించు♦కయుఁబలుకఁడుసూ!.

క. మనుమనియాశేయు మిది యని, దనమదిఁ జక్కంగ నెఱిఁగి ♦ తగ దిఁకఁ బలుకం
గను సంచు నూరకుండెను; వనమున నటఁ బంక్తిగళుఁడు ♦ వసియింపంగన్.

చ. జరగెను గొంతకాల మిటు ♦ శాస్త్రహితంబుగ నిట్లు పల్కక
ర్బురవరు నాదశాననుని ♦ బొందుగఁ గాంచి సకారణంబుగా
నరసి ప్రహస్తుఁ డొక్కతఱి ♦ నల్లన నిట్లని పల్కె రాణ్ణయ
స్ఫురణము మీఱ; దీర్ఘభుజ♦శోభిత! యోదశకంఠ! యోవిభూ!. ౧౫ 435

క. మును తాత వినఁగ నీచెప్పినమాట యసంగతంబు ♦ పృథ్విని నెందున్
గనినన్ సౌభ్రాత్రము శూరనికరమున కెన్న లేదు ♦ రాక్షసనాథా!. ౧౬

సీ. వినవయ్య! యీపల్కు ♦ మునిపతియగు కశ్యపునకు భార్యలుగల♦రనఘమతులు
భగినులు పరమసూ♦పంబులఁ దగువార లదితియు దితియును♦నాహ్వయముల
నలరువారలు; వారి♦లందు నయ్యదితియుఁ ద్రిభువనేశ్వరులయి ♦ తేజరిల్లు
తనయుల నెపిజాలఁ ♦ గనియెను, దితియును గశ్యపాత్మజాలను ♦ గాంచె సుతుల

తే. దైత్యులగు నాసుతులకు ని♦త్యంబు నిలువ
నగర మీలంక సాధున♦నములతోడ
జలధితోడను బర్వత♦సమితితోడ
నిశ్చయింపంగఁబడియెఁ జూ ♦ నిఖిలనుగుణ!. ౧౭॥ 437

చ. ధరణిని నిందు నిల్పి వర♦ధర్మవిదగ్ర్య! మహామతీ! నిరం
తర మురుతేజముల్ వెలయ ♦ దానవు లొప్పిరి; విష్ణు వంత సం
గరమున శౌర్య మొప్పునటు ♦ కర్బురవర్యులఁ జంపి యెందునన్
సరి యన లేని లోకములఁ ♦ జక్కఁగ శోభిలువాని మాఁటినిన్. ౧౮॥ 438

క సురలకు నిచ్చెను: నీ వొక్కరుఁడవె చేయంగ లేదు ♦ గద ద్రోహము సో
దరునకు నిర్జరదానవవరాచరితమార్గ మిద్ది ♦ వఱలుం జుమ్మీ!. ౧౯॥ 439

క. కనుక న్నాపలు కియ్యది, ఘనమున యుక్తం బటంచు ♦ మైకొని చేయం
జనుఁ గార్య మిట్టు లని చెప్పినయాతనిమాట లెల్ల ♦ విని మోదమునన్. ౨౦

క. తనమది నెంచి ముహూర్తము, దనుజేంద్రుం డతఁడు చేయఁ♦దగు నక్షేయం
చని పల్కె; నంతపిర్యం, బున నొప్పు దశాననుండు ♦ పొంగెడుతమితోన్.

తే. ఆప్రహస్తుఁడు తనకు నే♦యభాగమునందుఁ
దెలిపెనో మార్గమును దాని ♦ నెలమి నపుడె
దానవుల నెల్లరం గూడి ♦ తద్వనంబుఁ
జేరె; నంతఁ ద్రికూటసం♦స్థితిని గాంచి. ౨౨ 442

క. ధనపతిచెంతకు దూత్యం,బునకుఁ బ్రహస్తునిని వాక్య♦ములు పల్కెడు నే
ర్పున నొప్పువానిఁ బంపుచు, దనుజేంద్రుం డతనితోడఁ ♦ దా నిట్లనియెన్.

క. చనుము ప్రహస్తా; వేగమె, దనుజేజ్యుని విత్తనాథుఁ ♦ దగఁ గని నీవి
ట్లనవయ్య నాదుమాటగ, ననూనసామాదిగాఁగ ♦ నలరు తెఱఁగునన్. ౨౪

క. మంత్రిమంతులైన దానవ,వితతికి సీలంక మున్నె ♦ విధి యేర్పఱిచెన్
హితమతికి నీకు నద్ది వ,సతియయ్యెం గాదె తగదు ♦ సౌమ్యా! నిలువన్. ౨౫

తే. అతులవిక్రమ! యద్దాని ♦ నరసి నాకు, నీ వొసంగిన నాకును ♦ నెమ్మి తనరు
ధర్మమును గాచినట్లుగఁ ♦ దగుదువీవు,ధర్మపాలనమును జేయు ♦ ధనద! యనుము.

చ. అనినఁ బ్రహస్తుఁ డట్లె చని ♦ యర్థవిభూత్తమపాలితంబుగాఁ
దనరెడు లంకఁ జేరి సత♦తంబు ధనంబున యాచకాళి నె
మ్మనములు తృప్తిచే నలర♦మాడ్కి నొనర్చు కుబేరుఁ గాంచి యి
ట్లనియెను; సువ్రతా! సునుహి♦తాయతబాహువిలాస! యోగిభూ!. ౨౭ 447

తే. సర్వశాస్త్రవిచక్షణా! ♦ సాధుశీల!, త్వత్సహోదరుఁడగు దశ♦వదనుఁ డనుప
వచ్చినాఁడను దూతను ♦ నిచ్చటికిని;, శాస్త్రసారంబు తెలిసిన ♦ సరసమతివి.

చ. కనుక నె నాదువాక్కు వినఁ♦గాఁ దగుఁ బ్రాజ్ఞవరా! ధనేశ! మీ
యనుజుఁడు పంక్తికంఠుఁ డిటు ♦ లాడుమ యంచు వచించె నట్టు లే
మనవి యొనర్తు; రమ్యము, సు♦మాలిముఖాఖిలవిక్రమోల్లస
ద్దనుజవరేణ్యపాలితము ♦ తా మును లంక యి దెన్న మాదె యా. ౨౯

చ. మనవి యొనర్తు నట్లగుట ♦ మాకమైత్రగు నీపురంబు లం
కను దయచేయుమంచు నిను ♦ గాదిలిసోదరు విశ్రవస్సుతుఁ
ఘనమతి వేఁడువాఁడ నిదె ♦ కామము వాయుదిదీనిఁ దీర్పఁగాఁ
జను పలు కిద్ది సామమయి ♦ సజ్జనపూజ్యమునౌఁ దలంపఁగన్. ౩౦ 450

చ. అని యిటు రావణోక్తిగఁ బ్ర♦హస్తుఁడు పూన్కి వచింప విశ్రవ
స్తనయుఁడు చక్కఁగా విని ని♦తాంతము వాక్కులఁ బండితుండు గా
వున నిటు పల్కె నాతనికి ♦ బొల్పుగఁ గాంచి; పురంబు దీని మ
జ్జనకుఁడు నా కొసంగె దను♦జవ్రజశూన్యముగాఁగ నొప్పుచున్. ౩౧ 451

తే. దానమానాదిసద్గుణ♦తతులచేత
యక్షులెల్లరు నను గూడి ♦ యరుగుదెంచి
యున్నవా రిందు; దశకంఠుఁ ♦ డున్నయెడకుఁ
బోయి పల్కుము దానవా! ♦ నాయనుమతి. ౩౩ 452

సీ. నాదగు రాజ్యంబు ♦ నగరంబు దీని నో పృథులబాహూ! నీవు ♦ నెలమి ననుభ
వింపుము శాత్రవ♦విరహితంబుగ, మఱి యవిభక్తముగ నె రా♦జ్యమును నాదు
వసుజాలమును గాంక్ష♦వర్ధిల్లనను గూడి యనుభవించుట లెస్స♦యనుచుఁ బల్కు
మని దూత నటు పుచ్చి ♦ ధనపతి జనకుని యంతికంబున కేగి ♦ యతులభక్తి

తే. వందనం బిడి రావణు♦వాంఛ నెల్ల
గురువునకుఁ దెల్పెఁ బూని యో♦గురువరేణ్య!
దశవదనుఁ డంపె దూతను ♦ దానవాళి
భుక్తపూర్వము నా కిమ్ము ♦ పురమటం చనుచు. ౩౬॥ 453

క. ఏది యాచరింపఁదగు నీ, యెడ ననునన నే ధర్మరీతి ♦ నానతి యిమ్మా
సదమలహృదయా! యన భూ, మిదివిజముని విశ్రవసుఁడు ♦ మిక్కిలినీతిన్. ౩౮॥

క. తను వేఁడుచుఁ బ్రాంజలియై, మనమున నేచింత లేక ♦ మహితవిచారుం
డును నయితగుతనయుని నా, ధనదునిఁ గని యిట్టు లనియె ♦ దయ యొప్పారన్.

క. వినవయ్య నాదువాక్యముఁ, దనయా! గురుబాహుబలుఁడు ♦ దశవదనుం డా
య్యన నాచెంత వచించెను, బని యిటు గాదంచు నేను ♦ బలుభంగులుగన్.

క. భీతిల్లుచట్లు పల్కితి, నాతఁడు దుర్మతియె యనుచు ♦ నరసియె ధర్మం
బాతతమర్యాదను నీ, వీతఱిఁ జెడఁ జూచితి వని ♦ యెసఁగెడుక్రుధచేన్. ౩౯

క. పలుమరుఁ బల్కితి; శ్రేయం, బలఘుతరంబైన ధర్మ ♦ మల రెడురీతిన్
బలికెద వినుమా!; *దుర్మతి, ఖలుండునౌ నాతఁ డబ్జ♦గర్భవరములన్. ౪౦

క. ఒడ లెఱుఁగక గురుమాన్యులఁ, గడుఁ పలఁపఁ డెఱుంగఁ డేమి♦కారణ మన న
య్యెడ నే నిచ్చినశాపము, కడు దారుణమైన ప్రకృతి♦గల్గ నొనర్చెన్. ౪౧

క. కనుక మహాబాహూ! చ,క్కనిరీతి గిరీంద్రమైన ♦ కైలాసమునుం
గనఁ బొమ్మందు నివాసం, బును జేయు, సహానుచరస♦మూహుఁడ వగుచున్.

క. పురమును లంకఁ ద్యజింపుము, పరచుగిరీంద్రంబునందుఁ ♦ బావనగతులన్
నిరుపమయై మందాకిని, తరంగిణీప్రవరయగుచుఁ ♦ దనరుచునుండున్. ౪౩॥ 461

సీ. సవితృసంకాశకాం♦చనపంకజంబులఁ గుముదోత్పలంబులఁ ♦ గొమరుమిగులు
నితరసుగంధిపు♦ష్పతతిఁ బొల్పెసఁగు నుత్తమవారితో నది ♦ యమరియుండు;
నందు నిర్జరవరు, ♦ లచ్చరల్, గంధర్వు లురగులు, కిన్నరు ♦ లురుముదముల
విహరణవాంఛల ♦ నెలయుచు నిరత మాయంభస్సులం గ్రీడ♦లాడుచుంద్రు

తే. గాన నందుండఁ దగు నీకుఁ ♦ *కనఁ గఠోర
దనుజుఁ డగుదశకంఠుతోఁ ♦ దగదు వైర
మద్ది చేకొన లాభంబు ♦ నందు టరిది
యతఁ డలభ్యవరంబుల ♦ నజునివలన. ౪౫॥ 462

* వరప్రదానసమ్మూఢో మాన్యామాన్యాన్ స దుర్మతిః-అనిమూ.

క. కర మరుదైనతపంబున, నొరులకు నందంగరాని ♦ యొప్పునఁ గనుటల్
వరతనయా! యెఱుఁగుదు గద;, త్వరగాఁ జనుమనఁగఁ దండ్రి ♦ వచనముభక్తిన్.

క. విని తండ్రియెడలఁ గల్గిన, ఘనగౌరవమున నతండు ♦ కదలి యమాత్యుల్
తనదారపుత్రులున్ బుర,మునఁ గల యెల్లరును తాఁగఁ ♦ బూనికమెఱయన్.

క. ధనవాహనములఁ గైకొని, చనియెఁ; బురంబద్ది విగత ♦ జనమై మును వుం
డిన పొల్పు దూల శూన్యము,గ నయ్యె నోరామచంద్ర! ♦ కడువేగమునన్.

తే. యోజనంబులు ముప్పదై ♦ యొప్పు నాయ
తమున నలరారు పుర మది ♦ త్వరగ నిర్జ
నమును నిర్భయమును నైనఁ ♦ బ్రమద మొప్ప
నా ప్రహస్తుఁడు వేగంబ ♦ యరిగి యచట. ౪౬౬ 466

క. తనమంత్రులు తమ్ములు గొ,ల్వ నితాంతప్రీతి నొప్పు ♦ వాని దశముఖున్
గని మహాత్మా! వినుమా!, యని యిట్లని పల్కె; ధనదుఁ ♦ డతిభీతుండై.

క. చనియెను లంకాపత్తన,మును విడిచి పురంబు శూన్య ♦ ముగ నున్నది; య
మ్మును గూడి ప్రవేశింపుము, దనుజులధర్మంబు నెఱపఁ ♦ దగు నని పలుకన్.

క. అనుజన్ములతో బలవా,హనములతో లంకఁ జొచ్చె ♦ నలరి ప్రహస్తుం
డును వెంట రాఁగ; లంకయు, ధనదుఁడు విడనాడి పోవఁ ♦ దా శూన్యముగన్.

తే. కానఁబడుచును సువిభక్త ♦ ఘనపథముల
నలరుచుండె; నద్దాని దే ♦ వారి చేరె
స్వర్గమును జేరు దేవేంద్రు ♦ భంగి; నంత
దనుజులభిషేక మొనరింప ♦ దశవదనుఁడు. ౪౭౦ 470

చ. పురమునఁ దా వసించెఁ గడుఁ ♦ బొంగుచు నంతట నీలవారిదో
త్కరరుచిఁ గ్రాలు రాక్షసు ల ♦ ఖండపరాక్రము లెల్ల నిండ నా
పుర మలరారె; విశ్రవసు ♦ పూజ్యసువాక్కులఁ గల్గు గౌరవ
స్ఫురణమునన్ గుబేరుఁడును ♦ సొంపయి చంద్రవిచిర్మలంబునై. ౪౭౧ 471

ఆ. అరుదుగాఁ జెలంగు ♦ నట్టి కైలాసంబు,నందు సౌధరాజి ♦ నలరునట్లు
పురముఁ గట్టఁబంచి ♦ సురపురి శక్రుండు, వోలెఁ దా వసించె ♦ లీల మెఱయ.

పదునొకొండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౨ - వ సర్గము.

రావణుఁడు మందోదరిని వివాహమాడుట.

క. అనుజాతాన్వితుఁడై యా,దనుజేంద్రుఁడు పట్టభద్ర ♦ తం బొంగుచు యో
జన చేసె భగిని శూర్పణ,ఖ నెవ్వరికి నిత్తు ననుచుఁ ♦ గాంక్ష చెలంగన్. ౧

ఆ. కాలకేయుఁడైన ♦ క్రవ్యాదవర్యున, కాత్మభగిని ప్రీతి ♦ నలరి యొసఁగె
దానిభర్త పేరఁ ♦ దనరు విద్యుజ్జిహ్వుఁ, డనఁగ; నంత నాప ♦ శానసుండు.

చ. అనుజ నొసంగి యిట్లు మృగ ♦ మార్గము కానల సంచరించుచున్
గనియె మయాఖ్యదానవుని ♦ క్ష్మాపతినాయక! కన్యకానహా
యుని; నతనిం గనంగ మది ♦ నొప్పెడుప్రీతిని బల్కె నిట్టు; లో
యనఘ! మనుష్యులున్ మృగము ♦ లారయ లేని మహావనంబునన్. ౩౪ 475

తే. హరిణశాబకనయన నీ ♦ యంగనామ
ణిని సహాయంబుగాఁ గొని ♦ నిలిచి యున్న
వాఁడ వెవ్వఁడ వీవు ? దు ♦ ర్భరము కాన
నిందు వసియింపఁ గారణం ♦ బేమొ యనిన. ౪ 476

చ. తను నిటు ప్రశ్నచేయు సుర ♦ దస్యునిఁ గాంచి మయుండు పల్కె; నో
దనుజవరా! మదన్వయక ♦ థావిధ మంతయు నీకుఁ దెల్పెదన్
వినఁదగు; హేమనాఁ బరఁగు ♦ విశ్రుతరూప యొసంగునే కదా
వనితను దాని నచ్చరను ♦ బంకజనేత్రను బూర్వ మీవునన్. ౬ 477

క. వినియే యుందువు దానికి, నను భర్తను జేసి రెల్ల ♦ నాకులు దివిజే
శునిఁ బౌలోమికివలెనే; వనితామణి దానియందు ♦ వాంఛలు మిగులన్.

సీ. పంచశతాబ్దముల్ ♦ పరమసుఖంబులఁ బడసితి నవల నా ♦ భామినియును
దివిజకార్యమును బూ ♦ ర్తింజేయఁ బదునాఁడు వర్షంబు లేగె న ♦ వ్వాలఁ జతుర్ద
శాబ్దంబు దాఁటిన ♦ నాహేమకొలకుఁగా హేమమయంబయి ♦ యొసఁగు వజ్ర
వైదూర్యచిత్రితం ♦ బై దగు పురమును గట్టినాఁడను మాయఁ ♦ గైకొని తమి;

ఆ. నందు హేమ లేమి ♦ నతిదుఃఖితుండనై, దీనుఁడనయి యుంటిఁ ♦ దెలుపరాక
యున్న నాసుపుత్రి ♦ మున్నన మీఱఁగాఁ, దీనిఁ గొని పురంబు ♦ దాని వదలి.

క. [1]వనమున నిందున్నాఁడనా;, దనయామణి యిద్ది నాదు ♦ తనూభవపున్
గనికరమునఁ బెంపంబడె, దనుజేంద్రా దీని కెవఁడు ♦ తగువరుఁ డనుచున్.

చ. [2]తనయను గూడియే వెదుక ♦ ధర్మమటంచుఁ దలంచి దానికై
చనియెదఁ గన్యఁ గన్న పిత ♦ చాలఁగ దుఃఖము లొందు మానకాం
క్షును దగునేని లోకమునఁ ♦ గల్గినదే కద యిద్ది; కన్యయే
జనకుని వంశమున్ జనని ♦ సంతతి సంశయ మొందఁజేయుఁ జూ. ౧౧౪ 481

క. తనయులఁ బడసితి నిర్వుర, వనితామణివలన నేను, ♦ ప్రథముఁడు పేరం
దనరెను మాయావి యనన్, విను మవ్వల దుందుభియును ♦ విశ్రుతుఁడయ్యెన్.

---

1 ఇయం మమాత్మజా రాజన్ తస్యాః కుక్షౌ వివర్ధితా-అనిమా. 2 కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాంక్షిణామ్, కన్యా హి ద్వే కులే నిత్యం సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి-అనిమా.

చ. తెలిపితి నింతవట్టును మ♦దీక్ దలపోసి యథార్థ మెల్ల నేఁ
దెలియఁగఁ గోరినాఁడను సు♦ధీవర! యెవ్వఁడ వీవటంచు ని
న్నలమి; నటంచుఁ బల్కెఁడు న♦హీనపతిక్ మయుఁ గాంచి యీవిధిం
బలికె దశాననుండు తగు♦భంగిని, దానవవర్య! నే ననన్. ౧౪ 483

క. తనయుండఁ బౌలస్త్యునకున్, జననుత! నాపేరు విను ద♦శగ్రీవుఁడు నా
జను లందురు విశ్రవసుం, డనుమాని మదీయజనకుఁ♦డగుఁ జుమ్మతఁడే.

తే. వనజభవునకు మూఁడవ♦వాఁడు నాఁగ
వానివార్తల నాలించి♦ బ్రహ్మమాని
తనయునింగా నెఱింగి యా♦త్మను బ్రమోద
మందె మయదానవుం; డంత♦ నాత్మజాత. ౧౬ 485

క. మనమునఁ దలఁచెను నాతని,కి నిచ్చుటయె చాల మేలు♦ కీర్తియుఁ దగు నం
చని; యప్పు డాత్మహస్తం,బున నాదశకంఠహస్త♦మును గొనుచుఁ దమిన్.

క. మోహమునఁ బ్రహసన మొప్పఁగ,నీమాడ్కిం బలికె రాక్ష♦సేంద్రుఁడునుయుఁ; డీ
మామకతనయను రాజా!, హేమకుఁ దనుజాతఁ గాఁగ♦ నెఱుఁగం దగుఁ జూ.

తే. కన్య మందోదరి యనంగఁ♦ గ్రాలు దీని
భార్య గాఁగ గ్రహింపు మో♦యార్య! యనిన
నట్లె యగుఁగాక యనుచు ద♦శాస్యుఁ డనియె;
నంత శ్రీరామచంద్ర! యా♦యడవియందె. ౧౯ 488

క. అనలుని నుండెడు నట్లుగ, నొనరించి కరగ్రహణము♦ నొగి విధిగాఁ జే
సెను; రామా! మయుఁ డాతని,జనకుం డిడినట్టి ఘోర♦శాప మెఱిఁగియున్.

తే. కులము పెంపొనుహాం బిడ్డ♦ యుంపఁ గీర్తి
నంతె చాలు నటంచుఁ గ♦న్యకి నొసంగి
చాల యద్భుతశక్తిచేఁ♦ గ్రాలు శక్తి
నిచ్చె నద్ది యమోఘమై♦ యెసఁగు నెందు ౨౦ 491

క. నిరుపమతపమున మయుఁ డా,వరశక్తిని బడసె దాని♦ వైచియె నీసో
దరు లక్ష్మణు మూర్ఛితుఁ జే,సె రామ! నీవెఱుఁగుదు వది♦చెప్పెద మీఁదన్.

క. ఈరీతిన్ లంకేశుఁడు, దారపరిగ్రహము చేసి♦ తనపురవరముం
జేరి సహోదరులకునున్, దారలఁ గూర్పంగ మదిని♦ దలఁచి ముదమునన్.

సీ. వైరోచనునిపుత్త్రి♦కారత్నమునకుఁ దాఁ బుత్త్రియై సద్గుణ♦భూషితయయి
తనరి వజ్రజ్వాల♦ యను పేర రాజిల్లు కన్యక నాకుంభ♦కర్ణునకును
భార్యగా నొనరిచెఁ♦ బరమకృపాచిత్తుఁ డగుచు గంధర్వనా♦యకుఁడు నగుచు
నలరారు శైలూషు♦నాత్మజ ధర్మజ్ఞ సరమను నావిభీ♦షణున కింతి

తే. గాఁగ నొనరించె; నాపేరు ♦ గలిగె నెట్లొ
తెలియఁ బలికెద నాకన్య ♦ కలుగునపుడు
తల్లి మానసకాసార♦తటమునందు
నుండె మేఘోదయం బప్పు ♦ డొప్పెఁ గాన. ౨౪ 493

క. సర నది కన్యకయుండిన, ధరణీపర్యంత మట్టె ♦ తాఁ బొంగెను సుం
దరరీతి నలరుకన్యయుఁ, బరిదేవన మట్టె చేసె ♦ భయము గదురుటన్. ౨౫

తే. తనయ యేడ్చుట నాలించి ♦ తల్లి స్నేహ
మున వెసం జనుదెంచి యుం♦కను సరోవ
రంబ! పొంగకు మనెడు న♦ర్థంబు గలుగ
నింక 'మా వర్ధయస్వ' యం♦చెన్ని యింతి. ౨౬ 495

*క. పలికినకతమున నామం, బలరెను జూ సరమ యనఁగ ♦ నవ్వేల సహజ
న్ములు రావణాదు లెంతయుఁ, జెలఁగిరి క్రీడావిశేష♦సిద్ధులఁ గనుచున్. ౨౭

క. దారాన్వితులై మువ్వురు, చారుత గను నందనమున ♦ సాంద్రక్రీడన్
గోరెడు గంధర్వులగతి,గా రమ్యక్రీడ సల్పఁ♦గాఁ దొడఁగిరి నూ!. ౨౮ 497

క. కనియెను మందోదరి మే,ఘనాదుఁ డన నొప్పు పుత్రు ♦ గాఢబలాఢ్యున్
జననాథ! యింద్రజిత్తని, యనుదురు మీ రెల్ల; నతని ♦ నాహవభీమున్. ౨౯

చ. జననము నొందునప్పుడె యె♦సంగెడు శక్తిని రావణాత్మజుం
డనుపమభూరినాదమున ♦ నబ్దసమూహముఁ బోలి నించె లో
కనిచయ మాధ్వనిన్ జడతఁ ♦ గాంచెను లంకయు, దాన రావణుం
డొనరిచె మేఘనాదుఁ డన ♦ నొప్పు నితండని నామధేయమున్. ౩౦ 499

తే. అతఁడు రావణుభవ్యమా ♦ నంతిపురము
నందు వరయువతులు తన్ను ♦ నరసి ప్రోవ
దారుసంఛన్నవహ్ని వి♦ధమున వృద్ధి
నొందెఁ బలిదండ్రు లామోద ♦ మొందునట్లు. ౩౧ 500

పండ్రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౩ - వ సర్గము.

— రావణుఁడు కుబేరుఁడు పంపిన దూతను జంపుట. —

చ. సరసిజసూతివాక్యకోటులు ♦ సంభవ మొందెనొ దానియాజ్ఞ చే
గురుతరరూపముం గొనుచుఁ ♦ గోరి తపంతనె కుంభకర్ణుఁ డ
ర్బ్బరమునఁ బొందె నిద్ర భయ♦ముం గలిగించెడునట్లు లంక నా
తరుణమునందు; నన్నను ని♦తాంత బలాఢ్యునిఁ గాంచి యొక్కటన్. ౧ 501

* మా వర్ధయస్వేతి తత స్సా సరమాభవత్ -అనియు.

ఆ. కుంభకర్ణుఁ డనియెఁ ♦ గుదియించెడిని నిద్ర
నన్ను దానవేంద్ర! ♦ నాకు నిద్రఁ
బొంద నాలయంబు ♦ నిం కమర్పఁగఁ బంపు;
మనిన నాదశాస్యుఁ ♦ డాదరమున. ౨ 502

క. పనియందు నేర్పుగల శిల్పినికరములఁ బిలువఁ బంపి ♦ వే నిర్మింపుం
డు నిశాంతము నిద్రకు; నా, విని వారలు విశ్వకర్మ♦విధమున నంతన్. ౩

క. [కైలాససన్నిభంబౌ, నాలయముం గట్టి రందు] ♦ నది వెడలుపునం
గ్రాలెను యోజన మంతది,యై లలిఁ దద్విగుణమైన ♦ యాయత మలరన్.

క. కనఁదగి బాధావిరహిత, మనూనసుఖదాయకంబు ♦ నయి గృహ మొప్పెన్;
గనకస్ఫటికమయంబులు, ఘనములు చిత్రమ్ములగుచుఁ♦గడుఁ గమ్రములై. ౫

క. అలరారెడు స్తంభోత్కర,ములచే వైడూర్యరత్న♦ములఁ గట్టిన మె
ట్టులచేఁ జిరుగంటలచేఁ, బొలుపొందెను దద్గృహంబు ♦ పూజ్యతమముగన్.

తే. దంతనిర్మితతోరణ♦తతులచేత, స్ఫటికవజ్రసువేదికా♦పటలిచేతఁ
జెలఁగి సర్వసుఖంబులు ♦ గలుగఁ జేయఁ, జాలునట్లు గట్టించె ద♦శవదనుండు.

క. [1]అనిశము సుఖదంబై యొప్పెడు నగాంచిన నాథువుగనె ♦ తోఁచుచుఁ బుణ్యం
బును బొందఁ జేయు స్వర్ణా, ద్రిని గల సుహాసుట్లు ముగుల♦దివ్యంబగుచున్.

క. తనరారునాగృహోత్తమ,మును జొచ్చి పరుండి నిద్రఁ♦బొందెను దితిజేం
ద్రునితమ్ముఁడు తత్కాలము, చనియెను వేలకును వేల♦సంవత్సరముల్. ౭

క. ఆనిద్రనుండి లేవక,యే నెమ్మిం గన్నరీతి ♦ నెసఁగెను; నిటు లా
దానవుఁడు నిద్రపోవం,గా నిజవిక్రమము తీవ్ర♦గతి మెఱయంగన్. ౮ 510

క. మునిదివిజుల గంధర్వుల, ననిమొన మార్కొనుచు నల్లె ♦ యక్షుల నెల్లన్
బనిపూని దశగ్రీవుఁడు, తనకున్ దాసులుగ నుండఁ ♦ దాఁ జేసెఁ గ్రుధన్.

క. విను మింకను రామా! నం,దనముఖముల నుపవనములఁ ♦ దద్దయు హర్షం
బును గల్గఁజేసి చిత్రము,గ నొప్పు వాసిన్ హరించెఁ ♦ గ్రౌర్యము మెఱయన్.

చ. కరులు తరంగిణీవ్రజముఁ ♦ గాఱియ పెట్టెడునట్లు వాయువుల్
తరువుల నూఁచుచందమున ♦ దారుణవజ్రము భూరిపర్వతో
త్కరములఁ ద్రెంచుచాడ్పునను ♦ ధ్వంసముచేసెను గ్రీడవోలెఁ గ్రో
ధరతిని నిష్కుటంబులను ♦ దానవనేత సురల్ తపింపఁగన్. ౧౧ 513

చ. ధనపతి ధర్మవేత్తయయి ♦ తాను జెలంగి కులానురూపమా
తనదుసువృత్తముం దలఁచి ♦ తమ్మునివృత్తము నట్టు లుంటయున్

1 సర్వత్ర సుఖదం నిత్యమ్-అనివ్యాఖ్యానకర్త లంగీకరించినపాఠము. సర్వర్తుసుఖదం నిత్యం అనునొకపాఠముకూడఁగలదు.

మనమున నెంచి భ్రాతృతను ♦ మానితరీతిని జూపఁ గోరి దూ
తను దశకంఠుచెంతకు హి♦తంబును దెల్పఁగఁ బంపె లంకకున్. ౧౨। 514

తే. అతఁడు లంకాపురిం జొచ్చి ♦ యువిభీష
ణుని గనుంగొన ధర్మంబు ♦ ననుసరించి
యతని సత్కారములఁ దన్పి ♦ యాగమనము
దెలుపుమా యని ప్రశ్నించి ♦ లలితభణితి. ౧౩। 515

క. ధనపతియు జ్ఞాతులయు శివ,మును జక్కఁగఁ బ్రశ్నచేసి ♦ ముదమున నతనిం
గొని సభయం దాసీనుని, దనుజేంద్రునిఁ జేరఁబోయి ♦ తా నాతనికిన్. ౧౪।

క. కనఁబఱచెఁ బంక్తికంఠుని;, ధనపతిదూతయును స్వీయ♦దారుణతేజం
బున వెల్గుచున్న దనుజే,శుని గాంచి జయాశిషముల ♦ సొరిదిఁ బొగడుచున్.

ఆ *ఒకముహూర్త మూర♦కుండి పరార్థ్యాస్త
రణము వెలయఁ గాంతి ♦ రాజిలంగ
నలరు నాసనమున ♦ నధివసించిన దశ
కంఠుతోడఁ బలికెఁ ♦ గన్రుభణితి. ౧౬। 518

సీ. దానవేంద్రా! నాకు ♦ ధనపతి దెల్పిన వార్త సర్వంబు నే ♦ బలుకువాఁడ
నద్ది మీయన్నయే ♦ యనుపదించిన దంచుఁ దలపోయఁగాఁదగుఁ;♦బలుకదేమి
యనిన, నిద్దఱకు సౌ♦మ్యా! వృత్తకులములు సదృశంబు లగుఁజుమ్ము♦సాధురీతి
నింతదాఁకను సాగె ♦ నిద్ధచారిత్రసంగ్రహము చేయంబడెఁ ♦ గాన నింక

తే. సాధుధర్మవ్యవస్థితి ♦ శక్యమేని
చేయఁదగు, నన్న నౌట నేఁ ♦ జెప్పువాఁడ
ధర్మములఁ గొన్ని నాపల్కఁ ♦ దమి గ్రహింపు
నందనోద్యానమును నీవు ♦ డెంద మలర. ౧౮ 519

క. సుర లెల్లన్ వాపోవఁగఁ, బరిభగ్నముఁ జేసియుంటఁ ♦ బరికించితి నే
వరమునులను జంపుటయున్, బరమార్తిని బొందివింటిఁ ♦ దపోత్కృత్యములున్.

క. సురలకు నుద్వేగం బన,వరతము గల్గించె వింటి ♦ వరుసగ నేనున్
సురవైరినాథ! నీచే, నిరాకృతుఁడ నైతిఁ గాదె ♦ నిర్హేతువుగన్. ౨౦ 521

క. దానంబున మర్యాదల, మానితులగు బాంధవులు వి♦మానార్హులుగా
దానవవృత్తిని గొను నీ,చే నిరతము బాధితులయి ♦ చేడ్పడి రకటా!. ౨౧।

తే. నేను హిమగిరిపృష్ఠంబుఁ ♦ గానవచ్చి,తిని గదా రౌద్రమగు వ్రత♦మునుదగంగ
నాశ్రయించి ధర్మంబుల♦నాచరింప, నియతచిత్తుండనై జితేం♦ద్రియుఁడనగుచు.

క. పరశివుఁడు పార్వతీయుతుఁ, డురుకరుణామూర్తి యందు ♦ నొప్పగ నాచే
వరభక్తిఁజూడఁగాఁబడె;, సురవిభుఁడు త్రయీమయుండు ♦ శుభదుండొకటన్;.

* సతత్రోత్తమపర్యంకె పరార్థ్యాస్తరణాన్వితే-అనిమూ.

తే. అతని దర్శించుతఱి దేవి♦యందు నాదు, సవ్యనేత్రంబు వ్యాపించె♦సాధ్వి సకల
మంగళాలయ యెవతెయొ ♦ పొంగు వేష్క,నిట్టులున్నదటంచు నే♦నెలమిమీఱ.
క. ఇతరంబగు కారణ మే,వితమునఁ బరికింపలేదు ♦ విశ్వేశ్వరుసం
గతి పార్వతి యనుపమమై, చ్యుతియన లేనట్టి రూప♦శోభితయగుచున్. ౨3
ఆ. అలరుచుండె నీశు♦నంతికంబున; నంత, దేవి దివ్యమహిమ♦చే విదగ్ధ
మయ్యె నాదుసవ్య♦మగు నక్షి రేణువి,ధ్వ స్తమైన జ్యోతి♦వలెనె యచట
ఆ పింగళత్వ మొందెఁ ♦ బిదప నే నటనుండి, కదలి విస్తృతమయి ♦ క్రాలు శిఖరి
యన్యతటమునందు ♦ నబ్దమ్ము లష్టోత్త,రశతములు నిరంత♦రవ్రతమ్ము. ౨౪
క. ఒనరించితి నియమం బిది, యనూనవిధిఁ బూర్ణమైన ♦ నందు మహేశుం
డనఘుఁడు దేవుఁడు ప్రీతిం, గను మనమున హృష్టుఁడగుచుఁ♦గనిసనుఁబలికెన్.
క. పరదేవినిరీక్షణమున, నురుపింగళతం జెలంగె♦నో నయనం బీ
కరణిని గావున సువ్రత!, పరమకృపాచిత్తుఁడనయి ♦ పరఁగితి నీపై. ౨౬ 530
క. అనుపమధర్మజ్ఞా! నీ, వొనరించిన యీతపంబు ♦ నోహో మేలం
చును మెచ్చితి మదిఁ బ్రీతిం, గనినాఁడను వ్రతము దీనిఁ ♦ గడఁకన్ నేనున్.
*క. ఒనరించితి నీవును జే,సినవాఁడవు విత్తనాథ! ♦ క్షితి నీరీతిన్
ఘననియమంబున నిటు దీ,నిని జేసినవాఁడు లేఁడు ♦ నిజ మిది సుమ్మీ!. ౨౭
క. ఇరువురమే తప్ప మఱే, పురుషుండును జేయలేదు ♦ పూర్వము నేనే
నిరుపమమగు నీవ్రతమును, ధరణిం బుట్టించినాఁడఁ ♦ దగునియమమునన్.
క. ధననాయక! యట్టివ్రతం,బును జేసినవాఁడ వౌటఁ ♦ బూనుము నాతో
డను మైత్రి నెఱప, సౌమ్యా!, ఘననియమం బొప్పఁ దపముఁ♦గావించితినూ!.
క. గెలిచితి వింద్రియవారం,బుల ననఘా! సఖుఁడ వైతి ♦ వో నా కింకన్
గులపాలక! నా దేవియుఁ, గలఁగి భవత్సవ్యనేత్ర♦కమలము మహిమన్. ౨౯
క. తనరూపము గాంచినకత,మునఁ గాల్చెను గాదె యింక ♦ ముందిది ధాత్రిం
దనరారుఁ గీర్తనీయం,బును రహస్యము నగుచు నుంత ♦ పొగులకు మాత్మన్.
సీ. పెంపొందు నేకాక్షి♦పింగళాహ్వయమును శాశ్వతంబుగ నీదు♦సవ్యనేత్ర
మనియెఁ; నిట్లాశంక♦రునిసఖిత్వముఁ గాంచి తదనుజ్ఞ నొంది స్వ♦స్థానమునకు
వచ్చితి నే నిందు ♦ వరుసఁగ నీపాపనిశ్చయంబును వింటి ♦ నీవు పూను
కార్యం బధర్మమై ♦ కన్పట్టుచున్నది, కులదూషణంబునై ♦ వెలసెఁ గాన
తే. దాని మానుము చిత్తంబు ♦ ధర్మయుక్త
ముగ నొనర్పుము, దేవతల్ ♦ మునివరులును
దద్వధోపాయమును గూర్చి ♦ తలఁచుచున్న
వారు గావున మానఁగా♦వలయు నీవు. ౩౧ 531

* మయా చైత ద్వ్రతం చీర్ణం త్వయా చైవ ధనాధిప, తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చరే ద్వ్రత మీదృశమ్-అనియూ,

క. అని ధనపతిమాటలుగా, వినిపించెను దూత! వాని ♦ విని దశముఖుఁడున్
గనియెం దీవ్రక్రోధం,బును వెంటనె దానిచిహ్నా♦ములు పైఁ నొప్పెన్. ౩౩

*చ. పటపట పండ్లు గీటి గురు♦బాహువు లుద్ధతి నప్పళించి య
ప్పటికిఁ సురక్తకాంతిఁ గను♦పట్టెడునక్షులతోడ నిట్లనున్
బటుతరరోష మొప్ప నిటు♦వంటి దురుక్తుల నీప్రభుండు చె
ప్పుటయును నీవుపల్కుటయుఁ ♦ బొందుగ వింటిని మాట లేటికిన్. ౩౪ 539

క. మాయన్న నిన్నుఁ బంపఁగ, నీయొకకున్ వచ్చినాఁడ ♦ వీవు తగదురా
యోఁ సుధమా! యిట్లాడఁగ, నాకును చెప్పినది హితము ♦ దగునే? నాకున్.

క. ధనరక్షకుఁ డగు నాతఁడు, వను నీతినసున్వితుని నో♦నర్పం బూనెన్
గన నిద్ది నాకు హితమునఁ, జనునే? యీనెపముచేత ♦ శంకరుచెలిమిన్. ౩౫

తే. యక్షపతి చేయుచుండుట ♦ యాదరమునఁ
దెలిపినాఁడవు మూర్ఖ! యీ♦పలుకు లెల్ల
విని క్షమింపను మన సొప్ప ♦ దనుచు మఱియుఁ
బలికె; నోదూత! భ్రాతయం ♦ చలుక నొనక. ౩౬ 542

సీ. క్షమియించినాఁడఁ జూ♦చాల కాలము గురువతఁడు జ్యేష్ఠుఁడు నాకు♦ననుచుఁ గరుణ
నిప్పుడు నీవన్న ♦ యీపల్కు విన నది పోయెఁ గ్రొత్తగ బుద్ధి ♦ పొలిచె నాకు
బాహువీర్యంబె నా ♦ కూహింప సాయమై యుండ ముజ్జగముల ♦ నుక్కడంతు
నీముహూర్తమునందె ♦ యేను నీరాజునిమిత్తంబుగాఁ బూన్కి ♦ మించి లోక
తే. పాలకుల నల్వురను యమ♦పట్టణమున
కనిపెదను జూడు నాశక్తి ♦ యనుచుఁ బలికి
ఖడ్గమును జేతఁ బూని యి♦క్కడకు వచ్చి
హితము బోధించెదవె యంచు ♦ నేపుమీఱి. ౩౭ 543

చ. కరమున ఖడ్గ మూని యిది♦కార్యము కాదని యెంచ కట్టె దు
స్తరతరఖడ్గపాతమున ♦ ద్రెస్థలిపైఁ బొరలాడుచుండ భీ
కరుఁడగు రావణుండు వడి♦గా నొనరించెను దూత; నంతటన్
దురితమయాత్ములై చెలఁగు ♦ ధూర్తుల రక్కసులం బ్రియంబునన్. ౪౦ 544

తే. పిలిచి తినుఁడని యాతని ♦ పీనుఁ గొసఁగె;
నంత స్వస్త్యయనాహ్వయం♦బైన కార్య
మొనరిచి రథంబు నెక్కి లో♦కనిచయజయ
మాత్మఁ గాంక్షించి పోయె నా♦యన్నపురికి. ౪౧ 545

పదమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

* హస్తౌ దంతాం శ్చ సంపీడ్య వాక్య మేత దువాచ హ-అనిమూ.

౧౪ - వ సర్గము.

రావణుఁడు కుబేరునిపై దండెత్తిపోవుట

క. దనుజేంద్రుండు మహోదరుఁ, డనఁగఁ బ్రహస్తుండు సార♦ణాఖ్యుండు శుకుం
డును మారీచుండు నసం,గను ధూమ్రాక్షుం డనంగఁ ♦ గ్రాలు సచివులన్. ౧

చ. అని నొనరింపఁ గోరుచు న♦హార్యబలోత్కటులైన వారలన్
దనుజులఁ గూడి *శ్రీయలర ♦ దారుణకోపమునన్ జగంబు లో
య్యన దహియింపఁ బోవునటు ♦ లాధననాయకుఁ డున్నచోటికిం
జనియె; ముహూర్తమాత్రమున ♦ సర్వవనోపవనాద్రివారమున్. ౨½ 517

క. పురములను దాఁటుచున్ స,త్వరముగఁ గైలాసశిఖరి♦తల్లజమును జే
రె రహిన్ దద్గిరినుండిన, సురయోనులు యక్షు లపుడు♦శూరవతంసున్. ౩

క. దనుజేంద్రు ధనదసోదరు, ననిచేయఁగ మిగులఁ గోరు ♦ నాతని గిరికిం
జనుదెంచిన దశవదనుని, విని మంత్రులఁ గూడి వచ్చి ♦ వేడుక ననుచున్. ౩½

క. అని యెఱిఁగి యక్షవరు లా,తనిమ్రోలన్ నిల్వలేక ♦ ధనపతి వసియిం
చినచోటికిఁ జని యాతని, కనుజునియాశయము లెల్ల ♦ నభివర్ణింపన్. ౪ 550

చ. ధనపతి యుద్ధమున్ సలుపఁ ♦ దద్భటసంతతి కాజ్ఞ యిచ్చె, నం
త నచటఁ బొంగి యాభటులు ♦ తద్దయుఁ బూనికఁ బోయి; రంత నా
ధనపసురారిసేనలకుఁ ♦ దద్దయు నబ్ధిఁ జెలంగు క్షోభము
ట్లనుపమసంగరమ్ము తగె ♦ నద్రిఁ జలింపఁగఁ జేయుపోలికన్. ౭ 551

తే. యక్షరాక్షససంకులం♦బైన యుద్ధ, మపుడు చెల్లెను దశకంఠు♦ననుఁగుమంత్రు
లెల్ల క్షోభించి; రట్టి యు♦ద్వృత్తిమీఱు,యక్షులం దాఁకి నిల్వలే♦నట్టివారి.

క. తనమంత్రుల వాహినులను, గని హర్షము మీఱ ధ్వనులఁ♦గావించుచుఁ దాఁ
జనియెను గ్రోధము పొంగన్, దనుజేంద్రుఁడు రావణుండు ♦ దర్పము వెలయన్.

చ. దనుజవరేణ్యమంత్రు లతి♦దారుణవిక్రము లంతఁ బోక యీ
సునఁ బెనఁగంగఁ బూనుటయు ♦ శూరులు యక్షులు వేయిమంది యొ
క్కని నసురేంద్రమంత్రిని ని♦కామరణోత్సుకుఁ దాఁకి పోరి; ర
య్యని దశకంధరుండు ముస♦లాసిగదాపరిఘాయుధంబులన్. ౧౦½ 554

ఆ. శక్తితోమరముల ♦ శత్రుసేనల నొచ్చు
నట్లుచేయుచును మ♦హోగ్రహమున
సేన లందుఁ జొచ్చె; ♦ మానక యాతఁ డు
చ్ఛ్వాసములను బుచ్చ ♦ కీసుఁ బూని. ౧౧½ 555

క. పరసేనల వధియించుచు, గురుధారలఁ గురియుచున్న ♦ ఘోరపయోదో
త్కరముంబోలుచు శరభీ,కరవృష్టిని ముంచె యక్ష♦గణముల నెల్లన్. ౧౨

* శ్రీమాన్ క్రోధా ల్లోకాన్ దహ న్నివ-అనిమూ.

క. పైనడరి యక్షవీరు ల,నూనాంబకవృష్టిఁ గురియ ♦ నూత్నోత్సాహం
బూని వ్యథం బొందక యే, దానవపతి నిల్చె వీర్య♦దర్పము లలరన్. ౧౨ 557

చ. జలదము లొక్కరీతి గురు♦శైలముపైఁ బెనువృష్టి నించినం
దలఁగక కొండయుండుగతిఁ♦గా నతఁ డొప్పుచు దుష్టబుద్ధియై
చెలఁగుటఁ గాలదండమని ♦ చెప్పఁగఁ జాలు గదాయుధంబు ని
మ్ముల ధరియించి యక్షులస♦మూహముఁ జొచ్చి పరాక్రమంబునన్. ౧౩

చ. యమునిగృహంబుచేరునటు ♦ లంపుచు; శుష్కతృణంబుఁ జొచ్చి యు
ద్యమమున విస్తరిల్లుచు మ♦హాశనుఁ డొప్పెడురీతి నెండుని
ధ్మములను గాల్చు నగ్నివలె ♦ దారుణవాతయుతాగ్నిపోల్కి బా
ణములను గాల్చె యక్షులగ♦ణంబుల రావణుఁ డాహవంబునన్. ౧౪ 559

ఉ. దానవనాథుమంత్రులును ♦ దర్పము లొప్ప మహోదరాదు లె
ల్లెని వధింప నౌ ననుచు ♦ నెంచి కుబేరభటాళి [1]నుంతయే
కానఁ బడంగఁ జేయఁగను ♦ గాఢమరుద్గతి నంబుదావళుల్
కానఁగ రాక క్షీణతను ♦ గాంచువిధంబున యక్షు లయ్యెడన్. ౧౫ 560

సీ. కొంద ఱాయుధహతిఁ ♦ గూలిరి, భగ్నాంగులై కొంద ఱయ్యని♦యందుఁ బడిరి
మృతులయి, కొంద ఱు♦ద్ధత బాణహతులయి యతితీక్ష్ణదంతాళి ♦ నట్టె యోష్ఠ
ములను గీటుచు భూమి♦తలమున శయనించి; రతిభీతిఁ గొంద ఱ♦న్యోన్య దేహ
ములనుసమాశ్లేష♦ముల నొక్కటిగఁ జేర్చియాయుధములభూమి♦యందువదలి

తే. కూలములు నీటితాఁకునఁ ♦ గూలునట్లు
సంగరంబునఁ బడిరి య♦క్షప్రవరులు;
[2]ధరణి యుద్ధంబు చేయుచు ♦ దారుణాంబ
కములఁ బ్రాణము లొగిఁ బోవఁ♦గాఁ ద్వరపడి. ౧౭ 561

క. సురలోకమునకు గుంపుగ, నరుగుచు యక్షుల్ చెలంగు ♦ నవసరమున సం
గరమును జూచెడు మౌనీ,శ్వరులకు నంతరము కానఁ♦బడదయ్యె దివిన్ ౧౯

చ. తనమొన లిట్లు భంగ మతి♦దారుణరీతిగఁ బొందియుంట నా
ధనపతి గాంచి బాహుబల♦దర్పము లొప్పఁగ నక్కటా! బలం
బున నసమానులౌ భటులు ♦ పోరున నిట్లయిరే యటంచు య
క్షనిచయవీరులన్ బనిచె ♦ సంగరకౌతుక ముల్లసిల్లఁగన్. ౨౦ 563

చ. శరణము గమ్ము వీరవర! ♦ శత్రువశార్దితులై రణంబునన్
బరిభవ మొందుచున్న భట♦వారవరేణ్యుల కంచు నొక్కనిన్

1 అల్పావశేషా స్తే యక్షాః కృతా వాతై రివాంబుదాః-అనిమూ. 2 యుధ్యతాం పృథివీతలే-అనిమూ.

నిరుపమవిక్రమక్రముని ♦ నిర్జరవీగుని బోనివాని స
త్వరముగ నాథనేశ్వరుఁడు ♦ తా ననికిం బనిపెం గడుం గ్రుధన్. ౨౧ 564

మ. అనిలోఁ జేష్పడి యక్షనాయకుఁడు శౌ♦ర్యం బేది తా రేగనుం
డిన యక్కాలమునందు యక్షతతినా♦క్రీర్ణస్థలిం జేరి రా
ధనపప్రేషితయక్షసైన్యవిభుఁ, డు♦ద్యత్కౌతుకం బొప్ప వ
చ్చెను యుద్ధంబున కాతనిం గనుచు నా♦సేనల్ ముదం బొందఁగన్. ౨౨

తే. అతఁడు సంయోధకంటకుం ♦ డనఁగఁ బరఁగు
ననిమొనం జొచ్చి యాతం డ♦హార్యశక్తి
స్వబలముల నేఁచు *మారీచుఁ ♦ జక్రనిహతి
నొంచె విష్ణువు మును వాని♦నొంచినట్లు ౨౩ 566

క. గిరినుండి పడియె నాతఁడు, ధరణిని బుణ్యంబు తఱుఁగఁ ♦ దత్సురపురినుం
డి రయంబునఁ బడు మర్త్యుని,కరణిన్ మారీచుఁ డాత్మ♦గర్వము దూలన్.

తే. ధరణినుండి ముహూర్తమా♦త్రమున స్మృతిని
గలిగి తా లేచి మారీచుఁ ♦ డరిగి తీవ్ర
సంగరముచేసె నాతని♦శక్తిఁ దూలి
యక్షపతి భీతిఁ బరుఁగిడె ♦ నంతలోన. ౨౪ 568

క. కనకవిచిత్రాంగంబుగఁ, గనఁబడి వైడూర్యరజత♦కలితం బగుచున్
జను లెవ్వ రాజ్ఞ లేకయె, చనరాక భయంకరభట♦సముదయయుతమై. ౨౫

ఆ. అలరుచున్న తోర♦ణాంతర మాదశ
వదనుఁ డట్టె చొచ్చె; ♦ వారిరాకఁ
గాంచి రామచంద్ర! ♦ యంచితగతి సూర్య
భాను వనెడు ద్వార♦పాలకుండు. ౨౬ 570

క. ఘనశక్తి నడ్డగించెను;, జనరా దిందనుచుఁ బల్కి ♦ సంభసగమనం
బును వారింపఁగ నింతయు, దనుజేంద్రుఁడు సరకుఁ గొనక ♦ దర్పం బలరన్,

క. నిలువకయె పోవుచుండఁగ, ఖలుఁ డీతం డనుచు యక్ష♦కాంతుఁడు గ్రుధచేఁ
బెలుచం దోరణ మపుడు పెకలించి యాదనుజవర్యుఁ ♦ గడు నొప్పించెన్.

క. తోరణసంతాడితుఁడై, ధారలుగా రక్త మొలుక ♦ ధాతుద్యుతు ల
వ్వారిగ స్రవింప నొప్పెడు, భూరితరంబైన శిఖరి♦పోల్కిఁ గనఁబడెన్. ౨౭

సీ. శైలకూటాభమై ♦ గ్రాలెడు తోరణంబునఁ గొట్టఁబడి నుంతే♦యును జలింపఁ
డయ్యెను; శ్రీరామ! ♦ యబ్జజుం డిచ్చిన వరములమహిమచేఁ♦ద్వరఁగ నతఁడు
తత్తోరణంబుచే♦త నె యక్షవర్యుని ద్వారపాలకు మోఁదె ♦ దాన యక్షుఁ
డటఁ బడియెను జూర్ణ♦మై యంగములురాల;, నంతటయక్షులా♦యసురవర్యు

* తేన చక్రేణ మారీచో విష్ణునేవ సమాహతః-అనియూ.

ఆ. విక్రమంబుఁ గాంచి ♦ వెన భయమువీడితు
లగుచు నదుల గుహల ♦ నాయుధాళి
వదలి శాంతులయి వి♦వర్ణాస్యులై చొచ్చి
రింకఁ జంపు మమ్ము ♦ నీతఁ డనుచు. ౩౦౪ 574

పదునాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౫ - వ సర్గము.

{ రావణుఁడు మాణిభద్రాదుల నోడించి కుబేరుని మూర్ఛితుం జేసి పుష్పకంబుం గొని మరలుట. }

చ. అనిమొన భీతులై పఱచు ♦ యక్షుల వీరుల వేనవేల నా
ధనపతి గాంచి యక్షగణ♦తల్లజుఁడై తగు *మాణిచారునిం
గని యిటుపల్కెఁ; యక్షవర! ♦ కానిపథంబున సంచరించు పా
పనిలయు నీదశాస్యుఁ దగు♦భంగిని జెండుము నేర్పుమీఱఁగన్. ౧౪ 575
క. శరణము కమ్మా త్వర సం,గరరంగమునందు యక్ష♦కాంతులె యయ్యెన్
సురవైరిభీతులయి యి,క్కరణిం బరుగిడెడు నాదు♦గణపాలురకున్. ౨ 576
క. అని యాన తిచ్చినం గ్ర,న్నన దానికి భుక్తిశిరము♦నం దాల్చి దురం
బున దుర్జయుఁడను నామం,బునఁ గాంచిన గురుభుజుండు♦పొంగెడుకాంక్షన్.
తే. మాణిభద్రుండు ధనపతి♦మంత్రి నాల్గు
వేలయక్షులతోఁ గూడి ♦ విక్రమించి
సంగరము చేసె; నాభట♦సముదయములు
గదలు, ముసలంబులును, ప్రాస♦గణము మఱియు. ౩ 578
తే. శక్తి,తోమర,ముద్గర,♦సముదయములు
కరములం గ్రాలుచుండ ర♦క్కసులఁ దాఁకి
పటుతరంబగు బలమున ♦ బడలువడఁగఁ
జేయుచున్ జొచ్చి రనిఁ జేయు♦సేనలందు. ౪ 579
చ. కరశరలాఘవంబు లొగిఁ ♦ గన్పడఁగాఁ దుములాహవంబు భీ
కరగతిఁ జేయుచుండఁగ ని♦కామబలంబున నొక్కయక్షుఁ డా
శరుఁ గని యుద్ధ మిమ్ము బల♦శాలివయే నన రక్కసుండు సం
గరమను భిక్ష యిచ్చితిని ♦ గైకొను రమ్మికఁ జూత మం చనన్
బరవస మొప్ప శ్యేనముల♦భంగిగ లాఘవ మొప్పమీఱఁగన్. ౫ 580
ఆ. తుములయుద్ధమందు♦ధూర్తుఁడొక్కఁడుపిల్వ,నిచ్ఛయింపయుద్ధ♦మిప్పు డనుచు
నొక్కరుండు పల్కుఁ♦జక్కనై నిల్వుమిం,చొక్కరుండుపల్కు♦నుక్కు మిగుల.

* ధనాధ్యక్షో మహాయక్షం మాణిచార మథాబ్రవీత్ - అనిమూ. మాణిచారః మాణిభద్రః - అనివ్యాఖ్య. మాణిభద్రునకు మాణిచారుఁడనియును నామము గలదు.

క. అని తుములంబుగ జరగం,గను వేడుక నిర్జరులును ♦ గంధర్వులు చ
క్కనిజ్ఞాననిధులు నాఁ జను, మునులును జనుదెంచి వ్యోమ♦మున నిల్చి తగన్. ౮

సీ. కనుఁగొని విస్మయం♦బును బొంది రెంతయు; నంతఁ బ్రహస్తుండు♦యక్షవరుల
వేయి మందిని జంపె♦వేయిమందిని మహోదరుఁడు వధించె దు♦ర్దాంతబలుఁ ల;
నతికోపమును బొంది♦యతిదురాత్ముండగు మారీచుఁ డొకక్షణ♦మాత్రమునసె
యక్షసహస్రద్వ♦యంబును వధియించె న్యాయంబు వదలక ♦ యక్షు లెల్లఁ

*ఆ. జేయు యుద్ధమేడ? ♦ మాయాబలాశ్రయం,బై నిశాచరకృత♦మైన యుద్ధ
మేడ? రామచంద్ర! ♦ యినకులదీపక!, యట్టు లోట దనుజు ♦ లధికు లనిని. ౯

క. దనుజేజ్యుఁడు ధూమ్రాక్షుఁడు, చని తగ నమ్మాణిభద్రు ♦ సమధికబలుఁ దాఁ
కి నిశితముసలంబున నా,తనివక్షముఁ గాంచి మోఁదె ♦ దాన నతండున్. ౯౹

క. చలియింపక గదఁ గైకొని, యలఘుతరంబైనశక్తి ♦ నాధూమ్రాక్షు౦
జలమున నొప్పించిన ని,మ్ములఁ దల పగులంగ దనుజ♦ముఖ్యులు వగవన్.౧౦౹

ఆ. విహ్వలించి యతఁడు ♦ వే ధరఁ బడియెను; రణమునందు నోట♦రక్తమొలుక
నట్టె యొరిగియున్న♦యాధూమ్రనయనుని, గాంచి మాణిభద్రుఁ♦గడఁగిచంప.

క. పరుగిడెను దశగ్రీవుఁడు, త్వరపడి చనుదెంచుదనుజ♦వరు, లయవైశ్వా
నరుఁ బోలువానిఁ గ్రుద్ధునిఁ, బరికించి కుబేరమంత్రి♦వర్యుఁడు పూన్కిన్.

క. చనుదెమ్మా ఫల మబ్బెడు, ననిశక్తిత్రయము వైచి ♦ యాతని నొంచెన్;
దనుజేంద్రుం డత్తఱి నా,తనిముకుటస్థలము సద్గ♦దాహతి నొంచెన్. ౧౩౹

సీ. తద్గదానిహతి నా♦తనిదైన ముకుటంబు ప్రక్కకు నొరిగెను; ♦ బ్రథన మిట్లు
చేయుచు దనుజేంద్రుఁ♦డా యెడఁ దన్ను నామాణిభద్రుఁడుతీవ్ర♦మార్గణముల
నొవ్వఁగాఁ జేసిన ♦ నొచ్చినయట్లుండ కలరారె నదిమొద ♦ లాకుబేర
మంత్రివర్యుఁడు పార్శ్వ♦మౌళి యనంబడె; బవరంబునన్ మాణి♦భద్రుఁడిట్లు

ఆ. మతిమహత్వ మేగఁ ♦ జ్యుతిఁ గని విముఖుఁ డై
యుండ దనుజవర్యు ♦ లొక్కపెట్టు
నార్వఁ దద్రవం బ♦హార్యంబునన్ నిండె;
నంత మాణిభద్రు♦నపజయంబు. ౧౬ 589

క. విని ధనపతి రావణుచే, ననిఁ బడుయక్షులసహస్ర ♦ మందుం గని య
క్షనికరము లెల్ల వెంటం, జనుదేరఁ బురంబు వెడలి ♦ చనుదెంచెఁ గ్రుధన్.

క. ధవపతి గదఁ దాలిచి చెం,తను శంఖము పద్మ మనఁగఁ ♦ దగు నిధులకు నే
ఘను లధిదేవతలో వా,రనునయమునఁ గొల్చి రాఁగ ♦ నాహవకాంక్షన్.

•తే. ప్రోష్ఠపదశుక్రు లనఁబడు ♦ భూరిశక్తి
యుక్తసచివులు వెంటరా ♦ నొప్పుమీఱి

* క్వచ యక్షాగ్నం యుద్ధం క్వచ మాయాబలాశ్రయమ్-ఆనిమూ.

దూరమున నున్న రావణుఁ ♦ జేరఁ బోయి
తండ్రి యిచ్చిన శాపము ♦ తగిలియుంట. ౧౮½ 592

క. తనయందు జ్యేష్ఠగౌరవ, మునుపని సోదరునిఁ గాంచి ♦ యొప్పుమనసుతో
ననియెఁ; బైతానుహాకుల,మునకుం దగినట్లు దుష్ట♦బుద్ధీ! దనుజా!. ౧౯½

క. నే నెంతో యొత్తి చెప్పితిఁ, గాని మదుక్తంబు నొనవు♦గా పాపాత్మా!
దీనికి ఫలంబు వెనుకఁ, గానంబడుఁ జుమ్ము నీకె ♦ కడుఁ గ్రూరంబై. ౨౦

... ము♦భూరిదోష
మునకుఁ బరిపాకమును జక్కఁ ♦ బొంది నిరయ
మొందినప్పుడు నీమది ♦ కొప్పుఁ దెలియఁ
గలదు; మోహంబుచేత నొ♦క్కండు భువిని. ౨౦½ 595

క. అన్నము లేనికతంబున, నెన్నక విష మట్టె ద్రావు ♦ నెఱుఁగం డదియుం
దన్నుం జంపెడు నని విష, మన్నమువలెఁ గాక పక్వ♦మాతరుణమునఁ. ౨౧

తే పలువికారంబులను బెట్టఁ ♦ గలఁగి యపుడు
తాను జేసిన కార్యంబు ♦ త ప్పటంచు
దానిఫలమును గంటి ని♦ త్తఱి నటంచుఁ
దెలిసికొను వాఁడు; దానిచే ♦ ఫలము గలదె. ౨౧½ 597

సీ ధర్మయుక్తంబుగఁ ♦ దనరునే యొకదైవ కర్తృకంబున నీకుఁ ♦ గలిగె నిట్టి
క్రూరత్వ మందుల♦కుఁ దేవతలు నిన్నుఁ గొని యూడరనుటయై♦నను దెలియవు
మహిని నెవ్వఁడు పితృ♦మాతృభ్రాతృప్రభృతులను దేశికులను ♦ దూలనాడి
యవమతి నొందించు ♦ నతఁడు ధర్మనివశంగతుఁడయి తత్ఫల♦మతిశయముగ

తే. నందుఁ గాంచు; నశాశ్వత♦మైన తనువు
నందు నమ్మిక గలిగి య♦త్యంతశుద్ధ
మైన తపము నార్జింపని♦యతఁడు వెనుక
మూఢుఁడై చచ్చి తనకర్మ♦మునకు గతిని. ౨౨ 598

క. కనుఁగొని తపియించును జూ;, విను ధర్మమువలన రాజ్య♦వితతధనములం
గను సుఖము, నట్లధర్మం,బున దుఃఖము గల్గుఁ; గానఁ ♦ బొరిసుఖములకై.

క. ఒనరింపవలయు ధర్మం,బును బాపము విడువవలయు ♦ భువిఁ బాపఫలం
బును బొందంబగు నీయాత్మను దుఃఖముగాదె ఫలము ♦ దానికిఁ గుమతీ!. ౨౩

తే. కాన నాత్మాపఘాతార్థ♦మై నరుండు
మూఢుఁడై చేయు బహుపాప♦ములను; సాధు
బుద్ధిరహితున కెవనికే ♦ నిద్ధరణిని
జనకముఖసేవలేక స్వే♦చ్ఛగను సుమతి. ౨౩½ 601

, కలుగదుపో; దైవంబే, యిలఁ జర్యలఁ గలుగఁజేయు ♦ నెసఁగైన విధిఁ

దొలఁగక దాన హాత్తుండగుఁ, జెలఁగుచు నేకర్మములను ♦ జేయునొ తానై.

తే. అట్టిఫలము నెపొందు; ని♦య్యవనియందు, బుద్ధిబలరూపముల, విత్త♦మును దనయుల
శౌర్యధీరత్వములమహా♦శక్తిమహిమ, ముల స్వకృతపూర్వకర్మ రా♦సులవలననె.

క. ఫలములఁ బొందుదురు మనుష్యులు; నీమతి యిట్టిరీతి ♦ నొదవుటచేతన్
గలుగును నరకము తప్పక, కులపాంసన! నిర్ణయ మిది ♦ కుమతులకె గదా? ౨౯

ఆ. ఖలుఁడ వౌట నిన్నుఁ ♦ గని మాటలాడఁగాఁ, జనఁదటంచుఁ బలికి ♦ ధనదుఁ డసుర
వర్యుచెంతనున్న ♦ బలదర్పులగు మంత్రివరుల నొంచెఁ దీవ్ర ♦ బాణతతుల. 30

క. ధనపతిఁ గనుఁగొని రామా!, యనుపమబలయుక్తులయ్యు ♦ నా మారీచా
దినిఖిలమంత్రులు దీనతఁ, గను మోములఁ దొలఁగి చనిరి ♦ కడు వేగమునన్.

మ. ధనదుం డంత గదాభిఘాతమున నా♦దైత్యేంద్రమూర్ధంబుఁ జ
క్కనిలక్ష్యంబుగఁ గాంచి మోఁదుటయుఁ ద♦ద్ఘాతంబుచే నొవ్వ కా
దనుజగ్రామణి సుంతయేనియును ద♦త్స్థానంబునే వీడ కుం
డెను; వారంతఁ బరస్పరంబు యశముల్ ♦ నిల్పంగ లో నెంచుచున్. 3౧

క. ఇతరేతరంబు శస్త్రప్రతతుల నొప్పించుచున్ వి♦రామము గనకే
చ్యుతి నొందక విహ్వలులై, యతితరమగుబడలికలను ♦ నందక యచటన్. 3౨

తే. ఒకరి నొకరు జయింప ను♦ద్యుక్తు లగుచు
నని నమర్షమునుం జేసి ♦ రపుడు ధనదుఁ
డార్చి యాగ్నేయ మనెడు ది♦వ్యాస్త్ర మట్టె
మౌర్వి సంధించి దశవక్త్రు♦గర్వ మడఁప. 33 609

క. అడరించె నంత దశవదనుఁడు వారుణదైవతంబు♦నన్ దీవ్రమునా
గడిఁది మహాస్త్రముచేఁ దా, నుడిపెను దచ్ఛక్తి బలము ♦ లోహో యనఁగన్.

చ. దనుజవిభుండు తత్ప్రహిత♦దారుణమంత్రయుతాస్త్ర మిట్లుగాఁ
జనునటు చేసి కృత్రిమపు♦జన్యము చేయఁగ *రాక్షసార్హమై
తనరెడుమాయఁ గైకొని శ♦తంబులు వేలును గాఁగ రూపముల్
కనఁబడఁ జేసి యార్చె; దశ♦కంఠుఁ డొకప్పుడు వ్యాఘ్రరూపమున్. 3౪

తే. గిరివరాహజీమూతసా♦గరమహీరుహాదిరూపంబులను దైత్య♦యక్షరూప
ములనుగొని కానఁబడియెను ♦ బలువిధమ్ములైనరూపంబులను జేసె ♦ నద్భుతముగ.

క. కనఁబడ కుండె నొకప్పుడు, కనఁబడుచునె పొగడుచుండెఁ ♦ గడుఁ గ్రూరముగా
నని యిట్లు సాగ నంతటఁ, దనకు మహాస్త్రం బనంగఁ ♦ దగు నొక్క గదన్. 3౬

చ. కరములఁ ద్రిప్పి యక్షగణ♦కాంతుని మూర్ధముపైన మోఁదె; న
క్కరణి గదాభిఘాతమునఁ ♦ గాయము నొవ్వఁగ విహ్వలించి భీ

---

* తతో మాయాం ప్రవిష్టస్స రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః - అనిమూ.

కరముగ నల్ల గాఱఁగను ♦ గంపము నొంది నికృత్తమూలమై
తరువరమా నశోకమువి♦ధంబునఁ ద్రెళ్లె ధనేశుఁ డుర్విపై. ౩౮ 614

చ. ధనపతి యిట్లు మూర్ఛిలి ని♦తాంతము విస్మృతిఁ గాంచఁ బద్మము
ఖ్యనిధిసుకుల్ వగం బొగిలి ♦ యాతని వేగమ నందనాఖ్యమా
వనమును జేర్చి యాశ్రమముఁ ♦ బాపిరి శీతలసత్క్రియాదులన్;
దనుజవిభుండు యక్షపతిఁ ♦ దా నని గెల్చి ప్రహృష్టచిత్తుఁడై. ౩౯ 615

ఆ. అతనిపుష్పకము జ♦యాంకముఁ గైకొనె, నావిమానవర్య ♦ మమలమౌక్తి
కవ్రజాభినిబిడ♦కమనీయహారాభి,శోభితంబు మిగుల♦సుందరంబు. ౪౦ 616

సీ. సర్వకాలంబును ♦ సమధికవాంఛల నొసఁగఁ జాలినఫల♦విసరములను
రాజిల్లు భూరుహ♦రాజంబు లొప్పంగఁ గాంచన స్తంభసం♦కలిత మగుచు
వైడూర్యతోరణ♦భాసమానంబయి కామగమంబుగాఁ ♦ గ్రాలి కామ
రూపంబునై గురు♦పాపహారంబునై తగు మనోజవమునఁ ♦ బొగడఁబడుచు

తే. నాకసంబునఁ బోనేర్చి ♦ యమలరత్న కనకసోపానములఁ జెన్నుఁ♦గాంచి తప్త
భర్మమయ వేదికలుగల్గి♦బహువిచిత్రశిల్పముల నక్షయంబయి♦చెలఁగిమఱియు.

క. సురలను మోయంగాఁ దగి, నిరతము దృక్చిత్తములకు ♦ నిశ్చలసుఖమున్
బరమంబు నిచ్చుచున్ విధి,పరినిర్మితమై యొసంగి ♦ భక్తివిధములన్. ౪౩

ఆ. అతివిచిత్ర మగుచు ♦ నఖిలకామప్రద,మగుచుఁగాంతమయి మ♦హార్హ మగుచు
నాతిశీతమగుచు ♦ నాత్యుష్ణమగుచు శు,భంబు సర్వకాల♦భ సుఖదము. ౪౪

క. దనుజేంద్రుఁ డవ్విమానం,బును వీర్యవినిర్జితంబుఁ ♦ బొందెడుకాంక్షన్
గని యెక్కి త్రిభువనంబులు,తనవశములెయయ్యె ననుచుఁ♦దలఁచెఁగుమతియై.

క. ఘనతరదర్పంబున నా,ధనపతి నిట్లు విజయించి ♦ తాఁ గైలాసం
బుననుండి దిగియె దానవు, లనూనరీతులు నుతింప ♦ నాత్మ నలరుచున్. ౪౫

క. తన తేజంబున విజయం,బు నీవిధిం గాంచి శౌర్య♦మున నొప్పుచుఁ జ
క్రనిహారకిరీటంబులు, తనకున్ హార్షంబు నీయఁ ♦ దద్యానంబున్. ౪౬ 622

తే. హర్షమున నెక్కి సభయందు♦నలసహూతవ,హునివిధంబున రాజిల్లి♦తనవిభవము
దేవతలు చూచి మెచ్చున ♦ ట్లావిధమున,నద్రిదిగియె గెయక్షులు♦వ్యసనమంద.

పదునేనవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౬ - వ సర్గము.

{ రావణుని నందికేశ్వరుఁడు శపింపఁ గోపంబునఁ గైలాసంబు నెత్తి యవమానింపఁబడి శంకరు నుతియించుట. }

క. తనయన్నఁ గుబేరుని ని, ట్లని మొన నోడించి రాక్ష♦సాధీశుఁడు చ
య్యన స్కందుం డుదయించిన,వనమును శరవణ మనంగ ♦ భాసిలుదానిన్. ౧

క. కనఁజనియె; నంతటం దద్దనుజాధీశ్వరుఁడు రుద్ర♦దైవత మగుచున్
వనరుహామిత్రమరీచులఁ, గనదురురూపంబు నొరఁ♦గ మ్రుత్తరంబై. ౧

క. రెండవసూర్యునిరీతిగ, మండెడునటు తోఁచుచున్ స♦మస్తశరణ ము
ద్దండమునై శరవణ మనఁ, గొండాడం బడుచునున్న ♦ కొండను గనియెన్.

క. శరవణమను నామంబునఁ, బరఁగెడు నాకొండ నెక్కి ♦ భవ్యతరవనాం
తరమును గాంచెను: నచ్చట, నగపుష్పక మనగ కే న♦భంబున నిలిచెన్. ౩

సీ. పుష్పకం బచ్చటఁ ♦ బోవకుండుటఁ గాంచి కామగం బిద్ది యి♦క్కరణి నగతి
తను బొందె నేమొకో ♦ యని దశగ్రీవుండు సచివులతో నెంచి ♦ సమధికమగు
నాత్మేచ్ఛరీతిగా ♦ నసుగ నీపుష్పక మేలొకో నిలిచిన ♦ దీగిరిపయి
నివసించి నట్టి యే♦నిశ్చలమతి యిట్టి కార్య మొనర్చెనో ♦ గాక వేఱు

ఆ. గలదె యనుచు నుండ ♦ లలితబుద్ధిస్ఫూర్తి
వెలయుచుండ మంత్రి♦వితతి నిపుణుఁ
డై చెలంగుచున్న♦యట్టి మారీచుండు
దశవదనునిఁ గాంచి ♦ తా వచించె. ౪ 628

ఉ. దానవనాథపుష్పకము ♦ తా నిఁక మీఁదటఁ బోవకుండఁగా
మానుట కేదొ కారణము? ♦ మంచిది యుండక బో దదెట్లనం
గా నిపు డీగిరీంద్రమునఁ ♦ బ్రాలెడుశృంగమునందు నున్న యీ
మానవవాహనుండు స్వవి♦మానము సాగకయుండఁ జేసెడిన్. ౬ 629

తే. ఇట్టి యద్భుతమాకర్మ ♦ మొన్న నతని
దే యటంచుఁ దలంచెద; ♦ నిట్లుగాక
యున్న ధనదుని దక్క నిం♦కొకని నొరుని
నీవిమానము గొనిపోవ ♦ నెంచ దేమొ ?. ౭ 630

క. కనుకనె ధనపతి లేమిని, జనకున్నది గిరిని దాఁటి ♦ సహాజగతి నటం
చనుచుండఁ గృష్ణపింగళ,తనుఁడై వామనుఁడు నగుచుఁ ♦ దా ముండియునై.

తే. వికటుఁ డౌచుఁ గరాళుఁడై ♦ వితతబలుఁడుఁ
బ్రహ్వభుజుఁడును నగు నంది ♦ రాక్షసేంద్రు
పార్శ్వమునఁ దోఁచి యిట్లని ♦ పలికె భవుని
యనుచరుండౌట శంకలే ♦ కతనిఁ గాంచి;. ౯ 632

క. దనుజేంద్రా! దశవదనా!, వెనుకకుఁ జను మింక నిందు ♦ విషమాక్షుఁడు గౌ
రిని గూడి క్రీడ సల్పెడు, *దనుజులకున్ రాక్షసులకు ♦ దానవులకునున్. ౧౦

క. గరుడులకు భుజంగములకు, గురుబలులౌ యక్షవీర♦కూటమునకు ని
ద్ధరఁ గల్గు భూతతతికి శిఖరి యిద్ది యగమ్యముగను ♦ గావింపఁబడెన్. ౧౧

* దైత్యదానవరక్షసామ్-అనిమూ.

క. మరలుము దుర్బుద్ధీ! యీ, ధరణీధరమందుఁ జాల ♦ తడవొనరిచినన్
మరణంబు తప్ప; దిప్పుడె, యరిగిన నది లేకయుండు ♦ నని పల్కుటయున్.

క. ఆనందిమాటలన్ విని, దానవనాథుండు మదిని ♦ దారుణకోపం
బూని [1]కడుఁగుండలములం, గానంబడు కంపమునను ♦ గ్రాలుచు మఱియున్.

క. అరుదుగఁ గన్పడుకోప,స్ఫురణంబున రక్తనేత్ర ♦ పూగముఖుండై
సరగునఁ బుష్పకమును దిగి; హరుఁ డెవ్వఁ డటంచుఁ గడున ♦ హంకారమునన్.

క. గిరిమూలముఁ జేరెను; శం,కరునకు దూరముననుండి ♦ కడుఁ దీవ్రుఁడై
పరఁగెడుశూలాయుధమును, ధరియించి ద్వితీయహరుఁడె ♦ తలఁప నితఁ డనన్.

క. అలరారునంది నట ని,ర్మలబుద్ధిఁ జెలంగువాని ♦ రాజధరుని శ్రీ
లలితపదసేవకుని ని,మ్ములఁ గాంచి దశాననుండు ♦ మోదము తనరన్. ౧౪

క. వానరముఖమున నాతఁడు, గానంబడు టెన్ని మూర్ఖ ♦ కలితమతియునై
తానపుడు నవ్వెఁ బక్కునఁ, [2]బానీయయుతాభ్రమట్లు ♦ పరిహాసమునన్.

క. హరు రెండవతను వనఁగాఁ, బరికీర్తితుఁడై చెలంగి ♦ భగవంతుండై
ధర నొప్పు నంది కోప,స్ఫురణంబున వచ్చియున్న ♦ సురరిపు నతనిన్. ౧౫

చ. కనుఁగొని పల్కె నిట్లు; దశ ♦ కంఠ! దురాత్మక! వానరాకృతిం
గని తగు నన్నుఁ గాంచి మది ♦ గర్వము నొందినవాఁడ వౌటఁ ద
క్కనివిధిఁ జూడ కెంచులకుఁ ♦ గా నిటు నవ్వి పరాభవించితో
[3]ఘనపవిపాతమట్లు ననుఁ ♦ గాంచి ప్రహాసము చేసినాఁడవో. ౧౬ 642

తే. కనుక మద్వీర్యసంపన్ను ♦ లనుపమాన
మత్సమానతేజస్కులు ♦ మహితశక్తు
లునగు వానరు లిద్ధర ♦ ణిని ద్వదన్వ
యమును నశియింపఁ జేయ నా ♦ యభిమతమున. ౧౭ 643

క. జనియింతురు; నఖదంష్ట్రా,శని నాయుధములుగఁ గొనుచు ♦ లీలమెయిన్ ద
క్కని పోల్కిఁ బోరుసల్పం,గను జాలి పరాక్రమమున ♦ గాఢబలములన్. ౧౮

సీ. మనసుపోలిక వేగ ♦ మునను శైలములట్లు చరియింపఁగను వారు ♦ చాలియుంద్రు;
వార లొక్కటిగను ♦ జేరి [4]సహామాత్యతనయుండవౌ నీదు ♦ దర్పబలము
లను,మహోత్సేధంబుఁ ♦ బనివడి విభజించి విలయ మొందఁగఁ జేయఁ ♦ గలరు; దనుజ!
నిన్ను నిప్పుడె చంప ♦ నేనె చాలుదుఁ గాని వధియింపఁగా రాదు ♦ భగవదాజ్ఞఁ

తే. బూర్వజని స్వీయకర్మస ♦ మూహమున నె
హతుఁడవైతివి నీవె యం ♦ చానుహోత్సుఁ

---

1 ఇతి నందివచ శ్శ్రుత్వా క్రోధా త్కంపితకుండలః-అనియూ. 2 సతోయ ఇవ తోయదః-అనియూ. పానీయ మనఁగా జలము. 3 అశనీపాతసంకాశ ముపహాసం ప్రముక్తవాన్-అనియూ. 4 తే తవ ప్రబలం దర్ప ముత్సేధం చ పృథగ్విధమ్-అనియూ.

డైన నంది వచించిన ♦ నపుడె దేవ
దుందుభులు మ్రోసె సుమవృష్టి ♦ తోఁచె నపుడు ౨౧ 645

చ. వరబలుఁ డాదశాననుఁడు ♦ వర్షము పుష్పమయంబుగాఁగ నం
బరముననుండి యుప్పతిల ♦ వారక దుందుభు లెల్ల మ్రోఁగ శం
కరపరభక్తువాక్యము త♦గం గుదియింపఁగ వాని నెల్లఁ గా
వరమున లెక్కచేయక రయ ♦ పర్వతమున్ వడిఁ జేరి యిట్లనున్. ౨౨ 646

తే. గోపతీ! పుష్పకవిమాన ♦ మీపగిదిగఁ, బోవకుండఁగఁ జేసె నీ♦భూధరంబు
కారణం బేమొ దానికై ♦ గడఁగి దీనిఁ, బెల్లగించెదఁ జూడుమ♦ద్వీర్యమిచట.

క. అనుదినము శంకరుం డీ,ఘనగిరిపయి నేప్రభావ♦కలితుండయి కే
ళిని సల్పునో రాజువలెన్, గనఁ డిదె సాధ్వసము చెంతఁ ♦ గలదనియాత్మన్.

క. కనుఁగాక దాని నిఁకమీఁద ననుచు నీరీతిఁ బల్కి ♦ దశకంఠుండున్
దనబాహువులం ద్రిప్పుచుఁ, జొనిపెన్ భూధరముక్రింద ♦ శూరత పొంగన్.

చ. కరముల నిట్లు చొప్పఱిచి ♦ క్ష్మాధరవర్యముఁ దూఁగునట్లు ని
ర్భరతరశక్తిఁ జేసె; గురు♦పర్వత మయ్యది యట్టె లేచి య
త్తరుణమునన్ వడంకె నిటు ♦ ధాత్రిధరంబు వడంక నద్ది మం
దిరముగనుండుశంకరుని ♦ దేవవిభున్ భజియించునిర్జరుల్. ౨౫ 650

క. పరికంపించిరి; శివునుం,దరి పార్వతి పర్వతంబు ♦ తత్తఱి [1]పడుచోఁ
గరము భయంపడి వడఁకుచు, హరుఁగౌఁగిటఁ జేర్చెఁదానె♦యాతురమొప్పన్.

చ. తనసతి సత్వరంబుగను ♦ దన్నిటు కౌఁగిటఁ జేర్చ శంకరుం
డనఘుఁడు దానికారణము ♦ నాత్మ నెఱింగెను సర్వవేత్త కా
వునఁ గడు నవ్వుచున్ దనుజ♦భూరిపరాక్రమ మెల్లఁ గాంచి చ
క్కనియొకయాటరీతిగ ము♦ఖంబున సుస్మిత మంకురింపఁగన్. ౨౬ 652

మ. చరణాంగుష్ఠముచే విలాసముగ నా♦క్ష్మాభృద్వతంసంబు ను
ర్వరఁ జేరన్ వడి నొత్తఁ బీడితములై ♦ రక్షోభుజంబుల్ ధరా
ధరవర్యంబు పయిం బడంగ ధరణీ♦ధాత్రీధ్రమధ్యస్థలిన్
బరమార్తిం గనె; దానవేంద్రసచివ♦వ్రాతంబు లశ్లాటకున్. ౨౮ 653

చ. మనముల విస్మయంబుఁ గని ♦ మాఱు వచింపఁగ నోడియుండి; రా
దనుజవరుండు రోషమునఁ ♦ దత్కృతదోఃపరిపీడనంబునన్
గనలి మహావిరావమును ♦ గ్రన్ననఁ జేసెఁ ద్రిలోకముల్ చలిం
చెను దదుదీరితధ్వనికిఁ; ♦ జేడ్పడి మానవు లెల్ల నత్తఱిన్. ౨౯ 654

క. ధ్వనియిది యెటు గల్గెనో యని, మనముల భీతిల్లి లోక♦మండలివిలయం
బని తలఁచిరి దేవత లా,ధ్వనిచే సంక్షుబ్ధు లగుచుఁ ♦ దమమార్గములన్. 30

1 ‘పడుచో’ అనుపదమునందుఁగల ‘చో’ అనునక్షరము గాయత్రియిరువదిరెండవ యక్షరము.

క. చని రప్పుడె పయనం బై;, [¹ఘనపర్వతరాజి పగిలెఁ ♦ గరులా ర్తిని గ
ర్జనము లొనర్చెను బలుమరు, ననూనసత్త్వములు గల్గు♦నట్టి ప్రముఖులున్.

తే. పెక్కుపర్యాయములు ధ్వనుల్ ♦ పిక్కటిల్ల
నార్చి రిది యేమి ప్రళయమో ♦ యంచు జలధు
లట్టె కలఁగె వసుంధర ♦ యతిశయముగ
వడఁకె; నాగగంధర్వులు ♦ భయము మిగుల ౩౨ 657

క. చనువార లట్టె నిలిచిరి;,] ²దనుజేంద్రామాత్యు లెల్ల ♦ దారుణకులిశం
బునఁ బిండిచేయు విలయం, బని తలఁచిరి త్రోవలందు ♦ నరుగుచు భీతిన్. ౩౩

క. సురనాథప్రభృతులు మో,దరహితులై నిల్చి; రంతఁ ♦ దధ్వని విద్యా
ధరులును సిద్ధులు యక్షో,త్కరపూజ్యులు వినుచు నేమి♦ధ్వనియిదియనుచున్.

తే. వెఱఁగుపడి; రంత దానవ♦వీరుమంత్రు, లార్చుచున్నవిభుం గాంచి♦యభవునీల
కంఠుని బార్వతీపతిఁ ♦ గరము తృప్తి, నందఁ జేయుమహాదేవుఁ♦డతఁడెదిక్కు.

క. శరణం బతఁడే యొరుఁ డొ,క్కరుఁ డీయిల లేఁడు నతులఁ ♦ గరుణారాశిన్
బురహరు నలరింపుము స్తుతి,వరముల దిక్కెవె యనుచుఁ ♦ బలుకుము రాజా!.

క. కరుణానీరధి కావునఁ, బరితుష్టుండగుచు నిన్నుఁ ♦ బాలించు ననన్;
బరికించి వారిపల్కులఁ, బరిపూర్ణు వృషధ్వజున్ స్వ♦భావమహితునిన్. ౩౭

సీ. సామమంత్రంబుల ♦ సాధునుతిప్రతతులను నుతించుచుఁ ♦ బలుకుల నెన [లొగి
మస్కరించుచుఁ గృపా♦మహితాత్మ! కావవే యనుచు నార్చుచునున్న♦³యబ్దము
వేయి గతించె; నీ♦విధమున నలరింప సంప్రహృష్టుండయి ♦ శంకరుండు
శైలాగ్రముననుండి ♦ చరణపద్మాంగుష్ఠమును లేవనెత్తి యా♦దనుజుబాహు

ఆ. పులకుఁ బీడమాన్పి ♦ పలికె; శ్రీరాఘవా!, దశవదనుని గాంచి♦తమిని బొంది
నాఁడ నీవిషయము♦నన్ ⁴నీదువీర్యశౌం,డీర్యములకు మదిని ♦ నేను మెచ్చి.

క. కరుణన్ నినుఁ గాపాడితి, ధరణీధర మాక్రమింపఁ ♦ దత్పీడ నిరం
తరమున్ ధ్వనిచేసితి భీ,కరముగ; లోకత్రయంబు ♦ కలగుండుపడన్. ౩౯

క. ధ్వనియొనరించితి వీలో,కనిచయముల్ మాఱు మ్రోయఁ♦గా భీతిల్లం
గను జేసితి వక్కారణ,మున వీరా! రావణాహ్వ♦మున నిఁకమీఁదన్. ౪౦

క. ధర వర్ధిల్లుము; దేవా,సురయక్షులు మఱియు జగతి ♦ శోభిలు నితరుల్
పరికీర్తింతురు రాక్షస,వర! నిను రావణుఁడునాఁగ ♦ వర్ధిలుపేరన్. ౪౧ 666

---

1 ఇందధికపాఠశ్లోకములకు సంఖ్యవేయఁబడియున్నదని యెఱుంగవలయు. వ్యాఖ్యలేకుంటయే అధికపాఠమనియెఱింగించును. 2 మేనిరే వజ్రనిష్పేషం తస్యామాత్యా యుగక్షయే-అనిమూ. 3 సంవత్సరసహస్రం తు రుదతో రక్షసో గతమ్-అనిమూ. 4 ప్రీతోఽస్మి తవ వీర్యాచ్చ శౌండీర్యాచ్చ దశానన-అనిమూ. శౌండీర్యాత్ ధైర్యాత్-అనివ్యాఖ్య.

తే. లోకరావణుఁడవు నీవు ♦ నీకరణిని, శబ్దమొనరించువార లి♦జ్జగతి లేరు;
నాయనుజ్ఞను బొంది దా♦నవవరేణ్య!, కోరినట్టులు చనవయ్య ♦ భూరిగతిని.
చ. అని యిటు శంకరుండు ప్రియ♦మారఁగఁ బల్కఁగ నాలకించి యి
ట్లనియెను దేవదేవ! కరు♦ణాకర! ప్రీతుఁడ వైతివేని నా
కును వరమిమ్ము నిన్నిపుడు ♦ కోరెద నిర్జరరాక్షసాళిచే
దనుజులచేత గుహ్యకవి♦తానముచే సురగాళిచేతనున్. ౪౩ 668
తే. [1]మఱియు గంధర్వవితతిచే ♦ మహితబలులు
నెవరొ యవ్వారిచే నని ♦ [2]నిటు వధింపఁ
బడక యుండఁగవలయు నా♦పల్కు దీని
సార్థకము చేయవయ్య మ♦హాత్మ! దేవ!. ౪౪ 669
చ. మనుజుల లెక్కచేయ నొక♦మాడ్కిని నాకును భక్ష్యలౌట వా
రనిమొన నిల్వలేరు విబ♦లాంగులు వారలు; బ్రహ్మ నాకు ని
చ్చెను జిరకాలముం బ్రదుక ♦ శ్రీగళ! కొంత గతించె దాన నిం
కను జిరకాలముం బ్రదుకఁ♦గాఁ దగుఁ గాన గతంబు నాయువున్. ౪౫
తే. మరల దయచేయవయ్య! యు♦మాధవా! త్వ
దీయశస్త్రమునా విని ♦ యాయుమేశుఁ
డాత్మఖడ్గముఁ జంద్రహా♦సాహ్వయము నొ
సంగె గతమైన యాయు వొ♦సంగె మఱియు. ౪౬ 671
చ. హరుఁడు వచించె నిట్టులు మ♦దస్త్రము దీని నవజ్ఞచేయకే
నిరతము చూడవయ్య! మది ♦ నిల్వక దీని నవజ్ఞ చేయ మా
పరిసరసీమఁ జేరు నిది ♦ పవ్వచ సంశయ మింత లేదు; నా
సురరిపునాయకుండు రిపు♦సూదనుఁ డాహరుఁ డిట్లు తానుగన్. ౪౭ 672
తే. ఆహ్వయము రావణుం డని ♦ యాదరమునఁ
బెట్ట సంతోష మింపొంద ♦ నట్టె లేచి
శంకరునకు నమస్కార♦సమితిఁ జేసి
పుష్పకం బెక్కి చనియెను ♦ భూమిఁ దిరుగ. ౪౮ 673
చ. ధరణిఁ జరించుచున్ గడఁగి ♦ దానవనాథుఁడు రావణుండు భూ
వరులకు విక్రమాఢ్యులకు ♦ బాహుబలంబున బాధఁ గూర్చుచున్
దిరిగెను స్వేచ్ఛ దిక్కుల వి♦దిక్కుల; సంతత యుద్ధదుర్మదుల్
నిరుపమ తేజులైన ధర♦ణీపులు కొందఱు శౌర్యమొప్పఁగన్. ౫౦ 674
ఉ. ఆతనియాజ్ఞ మీఱి సుభ♦టాదులతో నశియించి రంతటన్
భూతలనాథు లింగితము ♦ పోల నెఱింగినవారు కొంద ఱా

1 రాక్షసై ర్గుహ్యకై ర్నాగై ర్యే చాన్యే బలవత్తరాః-అనిమూ. 2 ఇటు వధింపఁబడక యుండఁగవలయు=అనఁగా నెవ్వరు కొట్టఁబడకుండునట్లుగా ననిభావము.

భ్రాతృవరైకగర్వితుని ♦ దానవు దుర్జయుగా నెఱింగి *న
చ్చేతము గల్గు వృద్ధులు వ♦చించినచొప్పున న్యాయరీతిగన్. ౫౧ 675

తే. ఓడితిమి నీకు మేమని ♦ యొప్పఁ బలికి
దర్పబలయుక్తు గర్వితు ♦ దనుజపతిని
సాగనంపించి రానున్న♦చావు నెట్లొ
యుక్తిఁ దప్పించుకొని మని ♦ రోరఘువర!. ౫౨ 676

పదునాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౭ - వ సర్గము.

వేదవతిచరిత్రము.

క. విను మవల రామచంద్రా!, ఘనభుజుఁ డా దనుజవరుఁడు ♦ క్ష్మాతలమున నెం
దును స్వేచ్ఛగాఁ జరించుచు, వన మా హిమగిరికిఁ జెంత ♦ భాసిలుచుండన్.౧

క. వనసుమనోజ్ఞతఁ గన్గొనఁ,గ నిచ్చలుం గోరుచుండెఁ ♦ గావున విహరిం
చెను; రావణుండు నవ్వన,మునఁ గృష్ణాజినము జడలఁ ♦ బొంకముమీఱన్.

క. ధరియించి మౌనివృత్తిని, గరము విరాజిల్లుచుం బ్ర♦కాశించెడు ని
ర్జరనారివోలెఁ దేజ,స్స్ఫురణంబున మెఱయుచున్న ♦ శుభతమఁ గన్యన్. ౨

క. కనుఁగొనియె; రూపవిభవం,బున నొప్పుచు సువ్రతంబుఁ ♦ బూనిన యాక
న్యను జూచి చక్క నవ్వుచు, మనసిజశరవిద్ధుఁ డగుచు♦మఱి మోహమునన్.

తే. చిత్తమెంతయుఁ గలఁగినఁ ♦ జేరి యిట్లు
పలికె; నోమంగళాలయా ! ♦ భవదనూన
యౌవనమున కనర్హమౌ♦నట్టు లిట్లు
వనిఁ బ్రవర్తించుచున్నావు ♦ వనిత! తగునె. ౩౫ 681

చ. కనుఁగొన నద్భుతం బగుచుఁ ♦ గ్రాలును దావక రూప మిట్టిదా
తనువున కీతపోనియతి ♦ దారుణమై తగు యుక్త మెవ్విధం
బునఁ దలపోసినం దగదు♦పో; లలనామణి! నీదురూపముం
గన నుపమానశూన్యమయి ♦ కాంతమగాఁ దనరారుఁ జుమ్మిలన్. ౭౫ 682

క. కామోన్మాదకరంబుగ, నీమానితరూపవిభవ ♦ మెల్ల నరులకున్
గామిని! గన్పడియెడుఁ గద, యీమాడ్కిఁ దపంబుచేయు♦టెట్లు తగునొకో.

తే. వయసు చెల్లినవారి కి♦వ్విధమువునఁ దప
మానుపద్ధతి నియతంబె ♦ యౌను గాని

* అపరే దుర్జయం రక్షో జానంతః ప్రాజ్ఞసమ్మతాః-అనియు.

నిన్నుఁ బోలినతరుణుల ♦ కెన్నఁదగదు;
తండ్రి యెవ్వఁడు నినుఁ బిల్చుఁ ♦ దనయ యనుచు. ౫ 684
చ. అనుపమమంగళాంగి! యఘ ♦ మంటదు నీమదియందుఁ జక్కనై
కనఁబడు నీమొగంబు, నినుఁ ♦ గాంతనుగా విధిఁ బొంది యెవ్వఁడీ
తనువిభవంబుఁ గొల్లగొనుఁ ♦ దత్పురుషుండె ధరిత్రిఁ బుణ్యభా
క్కని వచియింప సందియము ♦ లారయఁ గప్పడకున్న విత్తజిత్. ౬ 685
క. నినుఁ గూర్చి ప్రశ్న మివ్విధ,మునఁ జేసెదునాకు సర్వ♦మును దెల్పు శ్రమం
బనయం బిది యేమిటికో, విన వేడుక యయ్యె ననుచు ♦ వివరింపంగన్. ౭
చ. దనుజవరేణ్యప్రశ్నమును ♦ దత్తరుణీమణి సద్యశంబునుం
గనినమహాత్మురాలు విని ♦ కన్యకగావున సాధుశీలయై
వినుతతపంబె చారుతర♦విత్తముగాఁ గల యామె యాతనిం
గని విధి నాతిథేయమును ♦ గ్రక్కునఁ దా నొనరించి యిట్లనున్. ౮ 687
సీ. బ్రహ్మర్షియై మహా♦ప్రభగల్గి శ్రీమంతుఁడై బృహస్పతికిఁ బ్రి♦యాత్మజుఁడయి
మతివిభూతిని బృహ♦స్పతితో సమానుఁడై తగుకుశధ్వజునకుఁ ♦ దనయ నేను
మహితాత్ముఁడై వేద♦మంత్రముల్ సంతతంబు జపించునాకుశ♦ధ్వజున కొకట
వాఙ్మయకన్యనై ♦ ప్రభవిల్లితిని గాన నను వేదవతి యని ♦ ఘనుఁడతండు
తే. పిలిచె; నంతట దేవమ♦ర్త్యులును యక్ష
గరుడ, గంధర్వ, రాక్షసు ♦ లురగపతులు
వచ్చి నాతండ్రిఁ గాంచి యీ♦వారిజాక్షి
గోరి వచ్చితి మిమ్ము మా♦కుం దరుణిగ. ౧౦ 688
చ. అని వచియింప నాజనకుఁ ♦ డాసురనాయక! నన్ను నీయకే
పనిచెను, దానికారణముఁ ♦ బల్కెదఁ జక్కఁగ నాలకింపు; నా
జనకున కాయమర్త్యపతి ♦ చక్రియె యల్లుఁడు కాఁదగున్ మఱో
క్కనికి నొసంగఁ జాల నిఁకఁ ♦ గన్యక నన్నతలంపు రాజిలున్. ౧౧ 689
క. కనుకనె లోకత్రయపతి, వనజాక్షుండైన చక్రి ♦ వరియించును నా
తనయామణి నను నాశయ,మును బూనియెయొరునకీయఁ ♦ బూనకయతఁడున్.
తే. ధర్మమతిగాన విష్ణునిఁ ♦ దలఁచుచుండె;
నద్ది విని బలదర్పితుం♦డై సురారి
పతియునగు దంభుఁడనువాఁడు ♦ పరమకోప
పరవశుండయ్యెఁ; గానఁ బా♦పమతి యతఁడు. ౧౩ 691
క. జనకుఁడు నిద్రింపఁగ నా,దనుజుఁడు నడిరేయి వచ్చి ♦ దారుణపాపం
బునకుం బాల్పడి చంపెను;, దనపతి మృతినొంద నాదు ♦ తల్లివగచుచున్. ౧౪
చ తనవిభు నార్తనాదములు ♦ తద్దయు మ్రోయఁగఁ గౌఁగిలించుకొం
చనుపమపుణ్యరాశియయి ♦ యగ్నిని జొచ్చి త్యజించె దేహ; మా

జనకునివాంఛ యల్లునిగఁ ♦ జక్రిని గాంచుటయే గదా యటం
చును మదిలోఁ దలంచి యది♦నూన్కృతమై తగునట్లుచేయఁగన్. ౧౫ 693

క. దనుజవిభూ! మది నెంచితి, జనకుఁడు మృతిఁ జెందఁ గాంచి ♦ స్వాంతాభీష్టం
బును దీర్పఁజాల కివ్విధ,మునఁ జచ్చె, గదా యటంచుఁ ♦ బొగులుచు నేనున్.

క [మృతిచెందిన నేమాయెను, బితృకాంక్షనుదీర్పఁజనును♦బ్రియమున ననుచున్]
హితశపథం బొనరించుచుఁ, జ్యుతిలేనితపం బొనర్పఁ ♦ జొచ్చితి నిందున్. ౧౭

క. పలికితి నావృత్తాంతముఁ, గలిగిన యంతయును నీకుఁ ♦ గ్రవ్యాదవిభూ!
తలఁపఁగ నారాయణుఁడే, చెలఁగం దగు భర్తయగుచు ♦ క్షితిపయి నాకున్.

క. పురుషోత్తమునకు నే సతి, నరయఁగ నింకొకఁడు భర్త ♦ యగువాఁడు మనో
హరుఁడు జగంబున లేఁ డిది,స్థిరమగు; నారాయణుని బ♦తిం బడయంగన్.౧౯

క. ఘోరంబగు నియమంబును, నీరీతిం బూనియుందు ♦ నిచటఁ బులస్త్య
శ్రీరాజదన్వయోద్భవ!, యోరాజా! నేను నిన్ను ♦ నొగి నెఱుఁగుదుఁ జూ.

క. జగముల మూఁడింటను జ,క్కఁగ సాగెడువార్త లెల్లఁ ♦ గాంతు మదిని నేఁ
బొగడొందుతపోబలమున, ఖగవాహనుదివ్యపాద♦కమలనుభక్తిన్. ౧౯ 699

చ. అన విని పంక్తికంఠుఁడు మ♦హావ్రత మూనిన కన్య నామెనుం
గనుఁగొని పుష్పకంబు డిగి ♦ కామశరవ్రజపీడితాత్ముఁడై
యనియె; మృగాక్షి! చారుకటి♦హారిణి! నీకిపు డిట్టిబుద్ధి క
ల్గను గతమేమి యం చెదఁ ద♦లంపఁగ గర్వితవంచుఁ దోఁచెడిన్. ౨౦ 700

తే. వయసుచెల్లినవారికే ♦ వఱలుఁ బుణ్య,సంచయము ప్రౌఢవయసున♦మించువారి
కర్బకులకుఁ బ్రకాశింప ♦ దమలనుగుణ,సంయుతవు నీవుపల్కఁగాఁ♦జను నెయిట్లు.

క. భువనత్రయసుందరివం,చు వినుతిచేయంగ రుచుల ♦ శోభిలుభీరూ!
ప్రవిమలయౌవన మిత్తఱి,ని వఱలు నీకెంతొ కాంతి♦నిం గూర్చునదై. ౨౨

క. నే నన లంకాపతినై, దానవులకు విభుఁడ నగుచు ♦ దశవదనుఁ డనం
గా నొప్పువాఁడ యశముల,చే నిత్యము వెలయువాఁడ ♦ శ్రీనిలయాంగీ!. ౨౩

చ. కనుక నె నాకు భార్యవయి ♦ కాంక్షలు తీఱఁగ సర్వభోగముల్
మనమున కెక్కఁ బొందుము; స♦మస్తజగత్పతి విష్ణువంచు నీ
వనితివి గాదె యేని నిపు ♦ డాతఁడు వీర్యమునం దపంబునన్
ఘనబలభోగజాలములఁ ♦ గాఁడు సమానుఁడు నాకు సుందరీ!. ౨౪ 704

క. కోరితి వాతని నేలొకో;, భీరూ! నా నాలకించి ♦ వేదవతి మహో
ద్ధీరాజిత, యిట్లనకుము, యోరాక్షసరాజ! యనుచు ♦ నొప్పుగఁ బలికెన్. ౨౫

సీ. ఎల్లెడ వ్యాపించి ♦ యెల్లలోకములకు నధిపతియయి వినుతా♦ర్చితాంఘ్రి
పంకజుండయి, యొప్పు♦పద్మాక్షునిన్ నీవు దక్కఁగా మతిమంతుఁ ♦ డొక్కఁడైన

నవమానపఱచునే;♦యని వేదవతి పల్క నాగ్రహంబున దశా♦స్యాసురేంద్రుఁ
డాత్మకరంబున ♦ నాకన్యభవ్యమూర్ధజములఁ బట్టె; న♦ద్దనుజుఁ డిట్లు

ఆ. తనదుమూర్ధజములఁ ♦ దాఁకిన నోర్వక
వేదవతియుఁ గ్రోధ♦వివశ యగుచు
నంతదాఁకఁ ద్రెంచె ♦ నాత్మకరంబున
[1]నామె హస్తముజ్జ్వ♦లాసియట్లు. ౨౯౹ 706

క. మెఱయుచుఁ గేశంబుల నా,తఱి రెండుగఁ జేసె; నంత ♦ దారుణరోషం
బఱిముఱి వృద్ధిం బొందఁగఁ, గఱకునిశాచరుని వానిఁ ♦ గాల్చువిధమునన్.

తే. అగ్నిఁ బ్రణయించి దేహంబు ♦ నందు వేల్వ
నిశ్చయము చేసికొని మ్రోల ♦ నిల్చియున్న
యతని కిట్లని పల్కె; నో♦యసుర! మూర్ఖ!
యోయనార్యా! మనంబున ♦ నొప్పు మాని. ౩౦౹ 708

క. ననునవమానించితి విం,కను నే బ్రదుకంగ నెంచఁ ♦ గనుక నిచట నీ
వును జూచుచుండఁ జొచ్చెద, ననలునిఁ; బాపాత్ముఁ డవగు ♦ నసురా! నీచేన్.

క. ఏ కారణమున నవమతి, నీకరణిం బొందితినొ మ♦హీస్థలి నిచటన్
నీకంతలుంతనార్థం,బై కడువడిఁ బుట్టుదాన ♦ నసురా! మరలన్. ౩౧ 710

ఆ. నెలఁతచేతఁ బాప♦నిశ్చయుండై తగు,నట్టి పురుషుఁ డంత♦మందునట్లు
చేయఁబడుట శక్య♦మే యెడలను గాదు, శాప మిచ్చి నిన్నుఁ ♦ జంపఁ జనును

[2]క. ఘనతప మెల్ల నశించును;, విను మూర్ఖా! నేను మిగుల ♦ విధిఁ జేయుతపం
బును, దత్తము హుతమునునయి,తన రెడుపుణ్యంబునుంత♦తగియుండినచోన్.

క. దానిబలంబున ధర్మం, బూనినమహనీయునకు మ♦హోత్తమునకు నే
మానితవృత్తి నెసంగెడు, మానసమున నలరుసుగుణ♦మండితసుతనై. ౩౪

క. జనియింతు నయోనిజనై, యని శపథం బొప్పఁ జేసి ♦ యతిశయముగ మం
డినజ్వలనుఁ జొచ్చె దేవత, లనూనసుమరాశివృష్టి ♦ నాసాధ్విపయిన్. ౩౪౹

క. కురిపించిరి ముదమున నం,బరతలముననుండి; [యంత ♦ భామామణియున్
మరలం బుట్టెను లంకా,పరిసరమునఁ బంకజమునఁ ♦ బద్మసమభయై. ౩౫౹

చ. దనుజవిభుండు దాఁ గొనియెఁ ♦ దత్కమలంబును బూర్వరీతి నం
దనుపమరీతి నొప్పు హరి♦ణాక్షిని గాంచి సరోజగర్భమో
యనఁదగు కాంతిచే నలరు ♦ నౌర! యిదంచు గ్రహించి యింటికిం
జని సచివోత్తమా! యిదిగొ ♦ చక్కని లేమ యటంచుఁ జూపినన్. ౩౬ 716

క. తరుణీలక్షణములయం,తరములఁ జక్కఁగ నెఱుంగు ♦ దనుజవరుం డా

---

1 అసి ర్యాభిత్వా కర స్తస్యాః-అనియూ. 2 శాప్తేత్వయి మయోత్సృష్టే తపస శ్చ వ్యయో భవేత్-అనియూ.

తరుణిం గని దశవదనునిఁ, బరికించి నచించె; దనుజ♦వర్యా! వినుమా!. ౩౬౫

తే. ఇట్టి సుశ్రోణియే నీదు ♦ నింట నున్న
మృతిని గల్పించు; నన విని ♦ యింతినపుడె
యర్ణవంబున వైచె నా♦యన్నుమిన్న
ధరణినిం బొంది జనకుఁ డ♦ధ్వర మొనర్ప ౩౭౫ 718

క. హాలముఖమున దున్నఁగ నా,యిలనుండియె పైకి లేచె ♦ నీసుదతియె భూ
పలలాముండగు జనకున, కిలాధిపా! పుత్త్రి యనఁగ ♦ నెసఁగెం జుమ్మా!. ౪౦

క. వనితామణి యామెయె నీ, కనువగు భార్యగఁ జెలంగె ♦ నామె కమల, నీ
వును విష్ణుమూర్తి వగుదువు, సనాతనుఁడ వీవు రామ♦చంద్రా! వినుమా!.

మ. మును తా వాని వధింతునన్నశపథం♦బుం దీర్పఁగా నెంచి యా
వనితారత్న మమానుషం బగుచు దే♦వస్తుత్యమా త్వద్బలం
బును న్యాయంబుగ నాశ్రయించి క్షితిభృ♦ద్బాహాభ నారావణుం
మును క్రోధంబునఁ జంపియున్న యతనిం ♦ బోకార్చెఁ జూ! రాఘవా!.

ఆ. ఇట్టె మరల మరల ♦ నీమహాభాగ వేదవతి మర్త్యలోక♦ధామమందు
జనిని గాంచఁగలదు ♦ సాధుహాలాననో,త్కృష్టభూమియందు ♦ నిర్ధరీతి. ౪౨

క. అనలశిఖోపమయై మే,దినిఁ బుట్టంగలదు సుమ్ము; ♦ దేవసుతా! యా
వనితయె కృతయుగమున నొ,ప్పెను జక్కనియాహ్వయమున♦వేదవతియనన్.

క. దనుజుని వానిం జంపం,గను త్రేతాయుగమునందుఁ ♦ గలిగె మహాత్మం
డన నొప్పు జనకునన్వయ,మున సీత యనంగ భూప♦ముఖ్యా! రామా!. ౪౩౫

క. సీతాముఖమునఁ బుట్టుట, సీత యనం బిల్చి రెల్ల ♦ క్షితిజనులు జగ
ద్విఖ్యాతచరిత్రగ, సీతయుఁ జెలువొందెఁ జుమ్ము ♦ శ్రీరఘురామా!. ౪౪

పదునేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౮ - వ సర్గము.

రావణుఁడు మరుత్తుయజ్ఞమును బాడుచేయుట.

చ. అనలునియందు వేదవతి ♦ యవ్విధిఁ జొచ్చిన రావణుండు చ
య్యనఁ జనియెన్ విమానవర ♦ మాదృతి నెక్కి యనంతఁ గ్రుమ్మరన్;
*జనుచు నుశీరబీజ మన ♦ త్స్థాలలనాతిలకంబు నాఁగ నొ
ప్పిన యొకదేశమందు సుర♦బృందము గూడి యజించుభూపతిన్. ౧౫ 726

క. కనియె మరుత్తనువానిని, దనుజేంద్రుం; డంత నచట ♦ ధరణీసురదే
వనిచయములతో ధర్మము,ల నెఱింగిన బ్రహ్మవాని ♦ లలితపథమునన్. ౨

---

* ఉశీరబీజ మాసాద్య-అనిమూ, ఉశీరబీజమితి దేశనామ-అనివ్యాఖ్య.

క. సురగురుపుత్త్రునిఁ దమ్ముం, డురునియమసమన్వితుండు ♦ హుతవహతేజ
స్స్ఫురితుఁడు సంవర్తుం డధ్వరమును జేయించుచుండెఁ ♦ దా నధిపతియై. ౩

చ. దనుజునిరాకఁ గాంచి వర♦దానముచే నని దుర్జయుండు గా
వున సమరంబు గూడదని ♦ భూరిభయంబున వానిఁ గాంచ కొ
య్యనఁ దమ కిచ్చవచ్చినటు ♦ లత్తఱిఁ దాల్చిరి రూపముల్, తముం
గనుఁగొనరానియట్లు; సుర♦కాంతుఁడు దాల్చె మయూరరూపముల్. ౪ 729

క. సమవర్తియు వాయసరూపముఁ దాల్చెను దొండయట్లు ♦ పరఁగెఁ గుబేరుం
డు మహితహంసాకృతిఁ బాశముఁ దాల్చిన దిగ్విభుండు ♦ సరగునఁ బూనెన్.

సీ. తక్కిన దేవత ♦ లొక్కొక్కరూపంబుఁ దాల్చి; రంతట మహా♦దనుజుఁ డాతఁ
డశుచియౌ సారమే♦యంబుఁ జొచ్చినయట్లుయజ్ఞవాటముఁజొచ్చె♦నరినిషూద
నా! రాఘవా! దేవ♦తారివిభుం డట్లు చొరఁబడి యటనున్న ♦ క్షోణివిభునిఁ
గనుఁగొని నాకు సం♦గరభిక్ష నిమ్ము లేకున్న నోడితి నని ♦ యొప్పఁ దప్పి

తే. చెప్పుమా; యన్న నమ్మరు ♦ త్తప్పు డతనిఁ
గాంచి నీ వెవ్వఁడ వని ప్ర♦శ్నించె నవల
సపరిహాసంబుగాఁ బల్కె ♦ జంభభేది
వైరి; భూపాలకా! నీవు ♦ భయములేక. ౭ 731

క. ఆదర మింతయు లేకయె, నాదర్పము తెలియ కే ధ♦నపతి కరయఁగా
సోదరుఁడనైన రావణుఁ,గాఁ దెలియక నన్నుఁ బల్కు ♦ గర్వితు నిన్నున్. ౮

క. కనుఁగొని ప్రీతుఁడ నైతిని;, వినుమీ ముజ్జగములందు ♦ విక్రమమున న
న్నను మార్కొని యపజయముం, గనఁ జేసి విమాన మిద్ది ♦ గైకొను నన్నున్.

క. తెలియనివాఁ డెవ్వండేఁ, గలఁడే నీ వొక్కరుఁడవు ♦ గాక మఱియు నా
బల మెఱుఁగనివాఁ డుండునె;, పలికితి వెటు లనెడుదనుజ♦పాలకు నతనిన్.

క. కనుఁగొని మరుత్తు పప్పుడిట్లనియెను; నీకంటెఁ బెద్ద♦యగు విత్తపభుం
డని నోడె నీవు మార్కొనఁ, గను ధన్యుఁడ వీవె కావె ♦ క్రవ్యాదవరా!. ౧౧

క. కలఁడే నీకుం దుల్యుఁడు, గలఁడే శ్లాఘ్యుండు ముజ్జ♦గంబుల [వినుమి
మ్ములధర్మము చెడ నడపిన, యలఘుక్రియ శ్లాఘ్య మెట్టు ♦ లగు దనుజేంద్రా!.

క. జనములు మెత్తురె దానిన్, గన లోభముతోఁ జెలంగు♦కార్యమ్ము జగం
బున శ్లాఘ్య మెట్టు లగు, దుర్జను లొనరుచు నట్లు జ్యేష్ఠ♦సహజునినసిలోన్.

ఆ. పాఱఁదోలి జయము ♦ పాటించి శ్లాఘించు,కొనెద వేల?] పూర్వ♦జనిని నీవు
దోషరహిత మగుచుఁ ♦ దోఁచెడు ధర్మముల్, చేసి సద్వరములఁ♦జెందితి వని.

క. వినియుంటిని, నీ విప్పుడు, ధనదుని సోదరుని నోర్చి ♦ తత్పుష్పకమున్
గొనినాఁడ నంచుఁ బల్కితి, వనయము గద యశ్రుతంబె ♦ యగునిది నాచేన్.

చ. నిలువుము కొంతసేపిచట ♦ నేఁ జనుదెంచెద నన్నుఁ దాఁకి దో
ర్బలమునఁ బోరి యోకుమతి! ♦ ప్రాణయుతిన్ మరలన్ గృహంబునం
గలపరివారముం గనఁగ ♦ గాఢగతిం జనలేవు, సాయకం
బుల శితభర్మపుంఖముల ♦ భూరిగతిం బరఁగించి నిన్ననిన్. ౧౪ 740

క. పనిపెక యముప్రోలికి నంపఁ, చనుపమకోపంబు నొంది ♦ యంతటఁ జాపం
బును దాల్చి సాయకంబుల, ధనువున సంధించి రణము ♦ దానవుతోడన్. ౧౫

క. ఒనరించుకౌతుకంబునఁ, జనుచుండం గాంచి యప్డు ♦ సంవర్తుం డా
తని నడ్డగించి స్నేహం,బునఁ దగు పల్కులను బల్కఁ ♦ బూనె నియతిచేన్.

క. మునిపతి యాటను నెమ్మన, మున నధ్వరధర్మ మెంచి ♦ భూపతి నతనిం
గని నావాక్యము వినఁదగు, నని యెంచితివేని యుద్ధ ♦ మర్హం బెటులౌ. ౧౬

క. సంగర మిత్తతి నీకు నొ,సంగదు శుభ; మొకటి వినుము ♦ సత్రం బిదియా
నంగజహారదైవత మీ, సంగరదంభమునఁ జక్క ♦ సాగకయున్నన్. ౧౭ 744

క. కులమును దహియించును; జు, మ్మలఘుమఖవ్రతము చేయు ♦ నతనిమనమునం
గలుగం దగునే క్రోధము, సలుపందగు నయ్యవ్రతియు ♦ సంగర మవనిన్.

చ. అని యొనరించుచో జయము ♦ నందుట సంశయ మెల్లకాలమున్
దనుజుఁ డితండు దుర్జయుఁడు ♦ ధాతృవరంబులఁ గాంచినాఁడు; నా
విని గురు వాక్యమున్ నృపతి♦వీరవరుండగు నమ్మరుత్తు చ
య్యన సశరంబుగాఁ దగు శ♦రాసనవర్యము డించి గ్రక్కునన్. ౧౮ 746

ఆ. వెనుక మరలి వచ్చి ♦ మనము స్వాస్థ్యంబున
నలరఁ గ్రతువు చేయ ♦ నపుడు కడఁగె;
*నంత నాతఁ డోడె ♦ నంచు శుకుండను
దానవుండు దిశలఁ ♦ దారసిల్ల. ౧౯ 747

క. అజితుండగు మారాజే, విజయంబును గాంచె ననుచు ♦ విపులముదమునన్
గజిబిజిగ నార్చె; నంతట, విజయప్రమదంబు చెలఁగ ♦ వేడుక పడుచున్. ౨౦

సీ. యజ్ఞవాటముఁ జొచ్చి♦యందధ్వరముఁ జూడవచ్చియుండినముని♦వరులఁగసిని
భక్షించి వారల ♦ వర్ష్మరక్తంబున సంతృప్తుఁడై పరి♦చరులఁ గూడి
రావణుం డేగె ధ♦రాస్థలిఁ గ్రుమ్మర; నంతట వాఁ డేగు ♦ టరసి యింద్ర
ముఖులైన నిర్జర♦ముఖ్యులు తా పూనియున్న రూపంబుల ♦ నొగి వదలుచు
తే. స్వస్వరూపంబులం దాల్చి ♦ వారు తమకుఁ
బ్రాణదానంబు చేసిన♦భంగి నలరు
జంతువులఁ గాంచి యిట్లని; ♦ రంత నింద్రుఁ
డలరి నీలబర్హంబునఁ ♦ జెలఁగు నెమలి. ౨౧ 749

---

* తత స్తం నిర్జితం మత్వా ఘోషయామాస వై శుకః-అనివ్యాఖ్యాత లంగీకరించినపాఠము.
నై దిః-అనియొకపాఠము కలదు.

చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె మదిఁ ♦ గ్రాలెడుహర్షమునన్ మయూరమా!
విను ముపకార మీవు కడు♦వేడుక ధర్మవిదుండ వౌటఁ జ
క్కనివిధిఁ జేసి తిప్పుడు ఖ♦గప్రముఖుండవు గాన నీకు నె
మ్మనమునఁ బ్రీతి నొందితిని ♦ మామకనేత్రసహస్ర మెంతయున్. ౨౩౪ 750

క. తనరారఁగలదు బర్హం,బున నీకున్ నేను వర్ష♦మును గురిపింపం
గను బూనఁ బ్రీతిలక్షణ, మనూనమగు సమ్మదంబు ♦ నందఁగలవు నూ!. ౨౪

క. అని నెమిలికి వర మిచ్చెను, గనికరమున దేవనికర♦కాంతుఁడు; రామా!
మును నీల బర్హమే యుం,డెను బర్హికి నిర్జరౌఘ♦నేతవరమునన్. ౨౫ 752

తే. చిత్రరీతిగ నపుడు పొ♦ల్చెను; యముండు
తనరు ప్రాగ్వంశమున నిలి♦చిన బలిభుజ
మును గనుంగొని కాకమా! ♦ మనము ప్రీతి
నందె ప్రీతుఁడనైన నే ♦ నాదరమున. ౨౬౪ 753

క. వినిపింతుఁ బ్రాణు లీజగ,మున నాచే వివిధరోగ♦ములఁ బీడింపం
గనుబడుచునుండు నితరము,లను బోలి విపత్తుఁ గన క♦లరుదువు నీవున్. ౨౭

తే. నేనుఁ బ్రీతుండ నైతిని ♦ గాన నీకుఁ,గలుగకుండును రోగముల్ ♦ వలదు శంక
నావరంబున మృతిని గ♦న వికఁ నీవు, నరులు చంపినచో మర♦ణంబు గనుదు.

తే. ఇతరరోగాళిచే నీకు ♦ మృత్యు వంట
దింక నాలోకముననున్న ♦ యెల్ల నరులు
క్షుద్భయార్దితులగువారు ♦ క్షోణి నీవు
చక్క భుజియింపఁ గనుదురు ♦ చాలఁ దృప్తి. ౨౯° 756

తే. కనుక నాలోకమున నున్న ♦ మనుజులకొఱ
కవని నెవ్వారు పిండంబు ♦ లర్థి నిడుదు
రవ్వి నీవు భుజింపంగ ♦ నలరుఁ దృప్తి
యిందుఁ గలవారి కెల్ల న♦హీనరీతి;. ౨౯౪ 757

క. వరుణుం డంతట గంగా,తరంగిణీతోయములను ♦ దమిఁ గేళుల నా
తురతం గను హంసంబును, బరికించి ఖగేంద్ర! నాదు♦పలుకులు వినుమా!.

ఆ. ప్రీతితోడఁ జెప్ప ♦ నీతఱిఁ బూనితి;, సౌమ్య! నీదు దేహ♦చారువర్ణ
మబ్జమండలాభ ♦ మగుఁ జుమ్ము నీతను,చ్ఛాయ శుద్ధఫేన♦సమతఁ గాంచు.

చ. అనయము నాశరీరమగు ♦ నంబువులం దమి నొంది కాంతమా
తనువు చెలంగ నొప్పుదువు ♦ తద్దయుఁ బ్రీతిని బొందుచుందు వీ
యనువున నాదుప్రీతిఁ గను ♦ మంచు వచించెను; [1]రామచంద్ర! హం
సనికర మంతకున్ మునువు ♦ చక్కని నీలవుఁజాయ మించఁగన్. ౩౨౪ 760

1 హంసానాం హి పురా రామ నీలవర్ణ స్సపాండురః-అనిమూ.

సీ. పాండురవర్ణంబు ♦ పరఁగుచుండఁగ నుండె నమలపక్షములు నీ♦లాగ్రసంయు
తములు, భుజాంతర ♦ మచటను బాలతృణాగ్రవర్ణంబుగ; ♦ నంత ధనదుఁ
[1]డద్రిపై నున్నట్టి ♦ యాతొండఁ గనుఁగొని, కనకవర్ణముపోల్కిఁ♦గ్రాలువర్ణ
మిచ్చెద నీకు నే ♦ నెలమి నీశీర్షంబు కనకకాంతిని బొల్చు ♦ ననవరతము
తే. నక్షయంబయి; యీహేమ ♦ మట్టి వర్ణ, మలరునీకును నాప్రీతి♦గలిగియున్న
కారణంబున; నని వర♦గణము వాని, కిచ్చి యజ్ఞోత్సవమునుసం♦తృప్తిమీఱ.
క. వరమునికరుణ నదెట్లో, పరిపూర్తిం గనఁగ రాజ♦పరమాదృతి నా
సురవరులఁ బంప గృహముల, కరిగిరి వారెల్ల వచ్చి♦నట్లు విభీతిన్. ౩౬

పదునెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౯ - వ సర్గము.

అనరణ్యరాజు రావణునితోఁ బోరి మడియుట.

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతట మ♦హాత్ము మరుత్తు జయించినాఁడ నం
చని నొనరించు కోర్కిని ధ♦రాధిపు లేలుమహాపురంబులం
గనుఁగొనఁ గోరి పోయె; వడి♦గా నిటు పోయి మహీశవర్యులన్
ఘనబలులన్ జలేశసుర♦కాంతసమానులఁ బిల్చి యుద్ధతిన్. ౧ 763
ఆ. యుద్ధభిక్ష నొసఁగుఁ ♦ డోడితి మనియైనఁ
బలుకు డిద్ది నాకుఁ ♦ గలుగు నిశ్చ
యంబు లేకయున్న ♦ నరుగఁడు రావణుఁ
డనుచు, విడువఁ డిట్టు ♦ లనుచుఁ దలఁచి ౨ 764
క. [2]మనమున నిశ్చయ మెట్టులొ, గనుఁడని పలుకంగ; భీతిఁ ♦ గనకుండియుఁ జ
క్కనిబుద్ధి విరాజిల్లియు, ననుపమధర్మంబుఁ దెలియు ♦ నట్లొప్పియునన్. ౩
క. గురుబలము గల్గి యుండియు, ధరణీశ్వరు లెల్లఁ గూడి ♦ తగ నెంచి మహా
పరబలగర్వితుఁ డగుటను, బరికించి పరాజితులమె ♦ బవరమునందున్. ౪ 766
క. అని పలికిరి; [3]దుష్యంతుం, డనురాజును సురథభూవుఁ ♦ డాగాధిగయుల్
ఘనకీర్తి పురూరవసుఁడు, దనుజేంద్రా! యోడితిమని ♦ దగఁ బల్కిరి సూ!. ౫
క. వారల మాని యయోధ్యను, జేరి మహాసురుఁడు శక్రు♦చే రక్షితమా
భూరిసురాలయమట్లు మ,హీరమణాను హేంద్రుచేత ♦ నెసఁగువిభూతిన్. ౬
క. పరిపాలితమై తనరెడు, పురము నయోధ్యాహ్వయంబుఁ ♦ బొడఁ గని దేవే

1 కృకలాసం గిరౌ స్థితమ్-అనిమూ. 2 తత స్త్వభీరవః ప్రాజ్ఞాః పార్థివా ధర్మనిశ్చయాః, రాజాన స్సుమహాబలాః-అనిమూ 3 దుష్యంత స్సురథో గాధి ర్గయో రాజా పురూరవాః-భిన్న భిన్నకాలవర్తినోపి దుష్యంతాదయః స్వస్వకాలే రావణం ప్రతి జితత్వవాదం వదదానా దుక్తవంతః-అనిమూ. దుష్యంతాదినామములఁగలరాజులు రావణునికాలమందుఁ గూడ నుండిరని తెలియందగు.

శ్వరసమబలు ననరణ్యునిఁ, బరికించి దురంబు నొసఁగు ♦ పార్థివ! యనియెన్.
క. అనిఁ జేయుశక్తి లేదే, ననరణ్యా! యోడినాఁడ ♦ నని పల్కుము; నా
పను పిది యనియు వచించిన, విని పాపాత్ముని సురారి♦వీరునిపలుకుల్. ౭
క. అవమతిఁ గల్గించుటచే,త వడిన్ సంక్రుద్ధుఁ డగుచు ♦ దానవుతో ని
ట్లు వచించెను దనుజేంద్రా!, ప్రవిదారణకాంక్ష నీకుఁ ♦ బరఁగునయేనిన్.
తే. ద్వంద్వయుద్ధం బొసంగితి ♦ త్వరగ నీవు, సపరికరుఁడవు గానిల్వఁ♦జనునుజుమ్ము
సర్వసంసిద్ధుఁడనయి నే ♦ జన్యమునకు, వత్తు నంచని పల్కె నా♦వసుధనేత.
సీ. మునుపె రావణుశౌర్య♦మును వినియుండుట బలవిక్రమంబులఁ♦బ్రబలియున్న
యానరేంద్రునిభటు ♦ లారావణునిఁ జంపువాంఛలఁ బరికర♦వారములను
గైకొని వెడలిరి; ♦ కరు లొక్క పదివేలు తురగముల్ లక్ష స♦త్వరముగాఁగఁ
జను రథంబులు పెక్కు ♦ సంఖ్యభటేంద్రులు పెక్కువేలుగనొప్పి♦యొక్కరీతి
ఆ. బయలువెడలె; నిట్లు ♦ బలములు భూస్థల, మావరించి యప్పు ♦ డనికి రాఁగ
సరథభటము గాఁగఁ ♦ జనుదెంచునరపతి, బలములకును దనుజ♦బలములకును.
క. జరగెను సంకులసంగర, మురు భీతిని గల్గఁజేయ ♦ నొప్పి యపుడు త
ద్ధరణీంద్రరాక్షసేంద్రులు, పరమాద్భుత మొంది చూడఁ ♦ బౌరుష మలరన్.
చ. ధరణిపతీంద్రుసైన్యములు ♦ దానవనాథుబలంబుతోడ సం
గర మొనరించి వేగమ ని♦కామహుతంబగు ద్రవ్య మగ్నిలోఁ
ద్వరగ నశించునట్లు చెడె ♦ దారుణసంగర మిట్లు చేసి ని
ర్భరబలవిక్రముల్ మెఱయ ♦ రాజిలియున్ ధరణీశసద్భటుల్. ౧౪ 775
ఆ. మండుచున్నయగ్ని♦కుండంబునం జొచ్చు, శలభగణముపోల్కి ♦ శత్రువీర
వరుల నోర్వలేక ♦ వసుమతి శయనించి;, రంత సుహుతహవ్య♦మగ్నియందు.
క. త్వరగ నశించెడులాగునఁ, గరమాశ్చర్యంబుగాఁగ ♦ గంపడఁగె; మహీ
వరుఁ డిట్లుగ నశియించెడు, పరబాధితభటులఁ గాంచి ♦ పరిఖిన్నుండై. ౧౫
క. *జలనిధిలోఁ బడి యెట్టులు, సలిలౌఘవిరాజితములు ♦ శైవలినులు తా
రలరక యడంగులాగున, బలములు నశియించె ననుచుఁ ♦ బటుకోపమునన్.
చ సురపతి చాపవర్య మన ♦ శోభిలుకార్ముక మంది జ్యాలతన్
బరిపరి లాగుచున్ నృపతి♦వర్యుఁడు తీవ్రరుడావిలాత్ముఁడై
సురరిపునాథు మార్కొనఁగ ♦ శూరతఁ బోవఁగ నడ్డమై మహా
త్తరముగఁ బోరి రాయసుర♦తల్లజుమంత్రులు విక్రమంబునన్;. ౧౬ 779
సీ. సారణశుకులును ♦ మారీచుఁడును బ్రహస్తాదులు ననరణ్యు♦నధికతీవ్ర
బాణజాలములచే ♦ భగ్నాంగులై పాఱె; రాతురంబునఁ బాఱు♦నట్టిమృగము

* మహార్ణవం సమాసాద్య వనాపగశతం యథా-అనిమూ. వనం జలం తత్పూర్ణనదీశతం ఆర్షో హ్రస్వః-అనివ్యాఖ్య.

లను బోలి; యంతట♦మనుజేంద్రుఁ డిక్ష్వాకుకులనందనుఁడు మదిఁ♦గోపమూని
రావణుమాఱ్కొని ♦ చేవ బాణాష్టశతంబుల నొప్పించెఁ ♦ దచ్ఛిరముల

తే. జలదములనుండి వారిధా♦రలు గిరీంద్ర
శృంగమునఁ బడి యేమియుఁ ♦ జేయఁ జాల
నట్టు లా బాణములు దను♦జాధిపతిని
గుందుఁ బొందంగఁ జేయక ♦ కూలె నిలను. ౨౨ 780

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతటను ♦ దారుణకోపము నొంది యానృపుం
గని యఱచేత మస్తకము ♦ గాఢరయంబున నొంచె దానిచే
తనె కడు నొచ్చి యాతఁడు ర♦థంబుననుండి మహిం బడెం దనూ
దనువు చలింపఁగా వివశ♦తన్ మృతి చెందిన రీతి నంతటన్. ౨౩ 781

తే. పిడుగుపాటునఁ గాలుచు ♦ వృక్షరాజ
మడవిఁ బడునట్లు లిలఁబడు ♦ నతనిఁ గాంచి
రావణుఁడు నవ్వి యిక్ష్వాకు♦రాజ! యనుచుఁ
బిలిచి వచియించె నాపైన ♦ నలుకఁ బూని. ౨౪ 782

క. తలపడితివి దానికి నిటఁ, గలిగెనొకో ఫల మదెట్లు♦గా మనుజేంద్రా!
కలుగఁడు ముజ్జగముల నిమ్ముల ద్వంద్వాహవము చేయఁ♦బూనునతఁడునూ!.

చ. అనుపమభోగజాలముల ♦ నందుచు నాదగుదోర్బలంబునన్
వినవొకొ యంచుఁ బల్కు రణ♦వీరుని రావణుఁ గాంచి ప్రాణముల్
చనునటులున్న యానృపతి♦సత్తముఁ డిట్లని పల్కె మెల్లఁగా;
దనుజ! యిఁకేమి చేయఁదగు ♦ దర్పము చెల్లుట నీరణావనిన్. ౨౬ 784

క. [1]దురతిక్రమమౌఁ గాలము, పరికింపఁగ నే జయింపఁ♦బడలేదు సుమీ
దురమునఁ దనుఁ దా వినుతులఁ, బరితృప్తిం జెందునట్టి ♦ పాపాత్మునిచేన్. ౨౭

ఉ. కాలము మోసపుచ్చె ననుఁ ♦ గారణ మైతివి నీవు నే నిఁకం
బోలఁగ నేమి చేయఁదగుఁ ♦ బోవఁగ నున్నవి ప్రాణముల్ దురం
బోలి నొనర్చుచోఁ బఱచి ♦ యోడినవాఁడను గాను దుర్మతీ!
బాలిశ! పోరుచుండియె భ♦వచ్ఛరసంగతి నిట్టులైతిఁ జూ!. ౨౮ 786

సీ. ఇక్ష్వాకుకులమున ♦ కెల్ల నీవాక్యంబు లవమతి నిచ్చుట ♦ నరసి నేను
బల్కెద నొకమాట ♦ [2]భక్తి నిచ్చితినేని హోమంబు చేసితి♦నే మఱియును
దపము సల్పితినేని ♦ దగురీతిఁ బ్రజలను బాలించితినయేని ♦ పల్కునాది
సత్యంబె యగుఁగాక; ♦నిత్యంబుమహితంబె యైనయీయిక్ష్వాకు♦మానితాన్వ

1 కిం శక్య మిహ కర్తుం వై కాలో హి దురతిక్రమః, న హ్యహం నిర్జితో రక్షః! త్వయా చాత్మ ప్రశంసినా-అనిమూ. 2 యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః, యది గుప్తాః ప్రజా స్సమ్య క్తదా సత్యం వచోఽస్తు తే-అనిమూ.

తే. యమున దశరథభూపతి ♦ కాత్మజన్ముఁ
డగుచు రాముం డనంగఁ బు♦ట్టఁ గలఁ డింక
నతఁడె నీప్రాణములఁ దీయు♦నట్టివాఁడు
నాఁగ జలధరభూరిస్వ♦నంబురీతి. ౩౧ 787

క. సురదుందుభి మ్రోఁగెను నం,బరతలముననుండి పుష్ప♦వర్షము గురిసెన్
నరపతి శాపం బిడున, త్తరుణంబున; నంతలోన ♦ ధాత్రీపతియున్. ౩౨ 788

క. తనువును వదలి త్రివిష్టప,మున కేగె నరేంద్రుఁ డిట్లు ♦ భూమిఁ బడిన నా
తనిఁ గాంచి విక్రమంబున, దనుజేంద్రుం డచటు వాసి ♦ తా స్వేచ్ఛఁ జనెన్.

పందొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౦-వ సర్గము.

నారదుఁడు రావణుని యమునితోఁ బోరుటకుఁ బురికొల్పుట.

చ. తిరుగుచు భూమిపాలకత♦తిన్ బెగ డొందఁగఁ జేయుచున్ సరో
త్కరములఁ జంపుచున్ మునివ♦తంసుని *నారదు మేఘసన్నిధిన్
బరఁగెడువానిఁ గాంచె సుర♦వైరివిభుం డొకనాఁడు; భక్తి నా
దరమున నంత నిట్లనియె ♦ దానవనాథుఁడు, రావణుండఁ జూ!. ౧ 790

క. మునివర్యా! మ్రొక్కెద మీ,కును గుశలమె, దర్శనంబు ♦ కోరిక నీయం
జనుదెంచు టదృష్టమె నా, కనఘా! యాగమన హేతు ♦ వరయఁ దలఁచితిన్. ౨

చ. గురుతర తేజఁడొంచు ముని♦కుంజరుఁడై తగు నారదుండు వి
స్ఫురదమితప్రభుండు దను♦జుం గని మేఘముచెంతనుండి యి
క్కరణి వచించెఁ; బుష్పకము ♦ గ్రాల మహావిభవంబుతోడ సుం
దరగతిఁ బోవనున్న సుర♦దస్యువిభూ! క్షణ మాగుమా యిటన్. ౩ 792

క. దనుజేశ్వరుఁడవు విశ్రవ,సునిసుతుఁడవు వంశమునను ♦ జొప్పడుమర్యా
దను బొందిన ఘనుఁడవు గా,వునఁ బ్రీతుఁడ నైతి మెచ్చుఁ♦ బోలును నిన్నున్.

క. దనుజుల గెల్వఁగ విష్ణువు, మును పొనరిచినట్టి కృత్య♦ములకు సమముగా
దనుజేంద్రా! గంధర్వా,దినిఖిలశత్రువుల నీవు ♦ తెం పొప్పంగన్. ౫ 794

తే. ఇపుడు బాధించుచుండుట♦కేన పార,తృప్తినొందితి; నే నీకు ♦ నించుకంత
చెప్పఁబూనితి వినఁగ నీ♦చిత్తమందు, వాంఛగలదేని వినవయ్య ♦ వైరిహరణ!.

చ. విని తరువాతఁ జేయఁదగు ♦ విక్రమకృత్యము నాకుఁ దెల్పు చ
క్కనిదగు శ్రద్ధ పూని వినఁ♦గాఁ దగు ముందఱ; దేవతాళికే
ననిమొనఁ జంపఁగాఁ దగ క♦హార్యబలంబున నొప్పువాఁడ వీ
వనఁగ నిదేటికో నరుల ♦ నందఱఁ జంపెద వాహవార్థివై. ౭ 796

---

* ఆససాద ఘనేతస్మిన్-అనిమూ.

తే. ఎపుడు మృత్యువశంగత ♦ మీ మనుష్య
వితతి యయ్యెనో యప్పుడె ♦ హతమె సుమ్ము
దాని మరల వధించుట ♦ దగదు గాదె;
దనుజసురవరయక్షగం♦ధర్వులకును. ౮ 797

క. సురలకు రాక్షసులకు నె,క్కరణిని జంపంగఁ దరము ♦ గాక వెలయు నీ
వరయక మనుజుల నొంచుట, పరికింప ననర్హ మనుచు ♦ భావింతు నెదన్. ౮½

సీ. శ్రేయస్సులొనఁగూడఁ♦జేయు కార్యంబుల నొనరింపఁగా బుద్ధిఁ ♦ గనక గొప్ప
వ్యసనంబులం గూడి ♦ వ్యాధిశతంబులచేతను జరచేతఁ ♦ జెడ్పడుచును
గలవిలపాటొంది ♦ యిలఁ గల్గు మనుజుల నెవ్వఁడు హింసించు ♦ నెఱుక లేక;
నిరతం బనిష్టముల్ ♦ పొరిపొరి రాఁ గుందుమనుజుల నోడించి ♦ యనిని గీర్తిఁ

తే. బొందఁగోరును సన్మతి ♦ నొందువాఁడు;,[1]క్షుత్పిపాసాజరాదుల ♦ సోలియున్న
దగుటచేక్షీయమాణం బె♦యగునిరతము,దుఃఖశోకసమ్మూఢమై♦తోఁచుఁ గాన.

క. మనుజౌఘము బాధింపం, జన దిఁక నాజోలిమానఁ ♦ జను; గురుబాహూ!
దనుజేంద్రా! మనుజుల నిఁకఁ,గనవయ్యా! కరుణ;మఱియుఁ♦గడుదుఃఖములన్.

చ. అనయముఁ బొందుచున్ సుఖము ♦ లందెడుకాల మెఱుంగ లేకయే
కనుఁగొనఁ జోద్యమౌ గతిని ♦ గార్యములం బొనరించుచున్ ధరం
గనఁబడువారి కేది గతి ♦ గన్పడకుండును; మర్త్యలోకమున్
గను మొకచోట వాద్యముల ♦ కమ్రరవంబును నృత్యరీతులున్. ౧౨½ 801

క. వినఁబడు ఘనతరమోదం,బున మర్త్యులు పొంగుచుంట ♦ బోలఁ గనఁబడున్
దనుజేంద్రా! యింకొక తా,వునఁ గన్నులనుండి నీటి♦బొట్టులు వరుసన్. ౧౩

తే. ధారలుగ నొచుఁ గాఱఁగా ♦ దారుణమగు
వ్యసనమునఁ గుందియున్నవా ♦ రగపడుదురు;
జనకమాతృసుతస్నేహ♦మునను దార
బంధువులపయిఁ గల మైత్రిఁ ♦ బడలువడుచు. ౧౩½ 803

తే. మోహితంబయిధ్వస్తమై♦ మొక్కలమగు,క్లేశజాలంబునంజిక్కి♦క్రిందుపడెడు.
మర్త్యలోకం బటంచునీ♦మది నెఱుఁగవు;,చాలుఁజాలునునీదువి♦జయములింక

క. విను మోహనిరాకృత మీ,జను లుండెడు లోక మిద్ది ♦ చంచచ్చౌర్యం
బున నొంపఁబడఁగ నయ్యో,చనునే గెల్చితివి దీని ♦ సౌమ్యా! దనుజా!. ౧౫

క. అనుమాన మింతయును లే;, దనూనబలసార! మనుజు ♦ లందఱు [2]యమసా
దనమునకుఁ దప్పకుండఁగఁ, జనువారె; పులస్త్యవంశ♦సరిదధిపశశీ!. ౧౬ 806

తే. పరపురంజయ! యప్పితృ♦పతిని లోక,భీకరుని యమనాముని ♦ బృథుపరాక్ర
మమునఁ జెండుము,ధర్ముఁడు♦ సమరమందు,నోడిపోయిన జగమెల్ల ♦ నోడి నట్లె.

---

1 క్షుత్పిపాసాజరాదిభిః-అనిమూ. 2 గంతవ్యం యమసాదనమ్-అనిమూ.

క. కనఁబడ దించుక సంశయ, మని పల్కిన రాక్షసేంద్రుఁ ♦ డనుపమ తేజం
బున వెల్గుచున్న నారదుఁ, గని వందన మాచరించి ♦ కడు మోదమునన్. ౧౬

*క. పలికెను బక్కన నవ్వుచుఁ, గలహప్రియ! దేవమౌని♦గణనాథ! సురా
వళికిని గంధర్వుల కి,మ్ముల మేలును గోరు దీవు ♦ ముద మొందితిఁ జూ!. ౧౭

క. చననున్నవాఁడ విజయం,బును గోరి రసాతలంబుఁ ♦ బొంగుచు నద్దా
నిని గెల్చిన భువనత్రయ,మును గెల్చినయట్లె యగును ♦ బో భుజశక్తిన్.

క. సురలను ఫణులను నే సం,గరమునయం దొప్పమీఱఁ♦గా గెల్చి పమున్
గరుణింపు మనుచు వేఁడెదు,కరణిగ నొనరించి యవలఁ ♦ గంధివరంబున్.

క. అమృతముఁ గొఱకు మథించెద, సమధికయత్నంబు మీఱ ♦ సాధుమునీంద్రా!
కమనీయగానలోలా!, తమ యానతి యే మటన్న ♦ దశకంఠునితోన్. ౨౦

క. మునివరుఁడై భగవంతుం, డనఁబడు నారదుఁడు పల్కె ♦ నసురేంద్ర! జయం
బును గోరి రసాతలమున,కును బో యెద ననుచుఁ బల్కి ♦ కోర్కి చెలంగన్. ౨౧

క. అరిగెదవు వేఱుత్రోవను, బరికింపఁగ హేతు వేమొ ♦ పల్కుము; విను క
ర్బురనాథ! శత్రుకర్శన!, దురూహముగ నొప్పుఁ జుమ్ము ♦ త్రోవ యిది యిటన్.

క. చను ధర్మరాజపత్తన,మున కీమార్గంబు యుద్ధ♦మున దుర్ధర్షుం
డన నొప్పు యముఁడు నా విని, దనుజేంద్రుఁడు పక్కున నగి ♦ దర్పముపొంగన్.

క. శారదఘనవర్ణుని నా,నారదుఁ గని యిట్లు పల్కె ♦ నా కార్యము చే
కూరెను యము గెల్చితి నని, మీ రెంచుఁడటంచుఁ బల్కె ♦ మించెడు వేడ్కన్.

చ. మునివర! మర్త్యలోకమును ♦ బూనికఁ బ్రోవఁగ నాత్మ నెంచి చ
క్కనికృప చూపినార లటు♦గావున దిక్పతులన్ జయింతు నే
ననుచుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసితి న♦హార్యబలోద్ధతి దాన నింక నేఁ
జనియెద ధర్మరాజు ననిఁ ♦ జంపఁగ దిక్కులఁ గీర్తి నింపఁగన్. ౨౫ 817

ఆ. ఎందు సూర్యపుత్రుఁ ♦ డేపున నివసించు, నట్టి పట్టణాళి ♦ కెటుగు వాఁడ
నో మహాత్మ! క్రోధ ♦ మూనిన నేఁ జతు,ర్దిగధిపతుల ననిని ♦ దెంపు మీఱ.

క. మారుకొని విజయ మందెద, శూరత నని శపథ మట్టె ♦ సురలు వినంగాఁ
గోరియె యొనరిచినాఁడను;, నారదమౌనీంద్ర! కావు♦నన్ యమపురికిన్.

క. అరిగెద యము మార్కొనియెద, దురమున విజయంబుఁ బొంది♦తోఁచెద మీదౌ
పరిసరమునఁ బ్రాణిసము,త్కరమునకుం గ్లేశ మిడెడు ♦ కాలుని కింకన్. ౨౮

తే. మృత్యువును బొందఁజేసి నే ♦ మించువాఁడ
ననుచు వలగొని మ్రొక్కి ద♦శాననుండు
హర్షమున మంత్రులం గూడి ♦ యరిగె దక్షి
ణాశనుం గూర్చి; యంతట ♦ నంబరమున. ౨౯ 821

* సంప్రహృష్టాభివాద్య చ, మహర్షే దేవగంధర్వవిహారసమరప్రియ-అనియూ.

క. గురుతేజుఁడు నారదముని,వరుఁ డొక్క_క్షణంబు ధ్యాన♦వైభవమున ని
ల్చి రహిఁ గ విధూమపావకు,కరణిఁ దీపించి యిట్లు♦గాఁ జింతించెన్. ౨౮

*సీ. ఆయుస్సు క్షీణింప ♦ నఖిలజగంబులు నింద్రాదులగు సుర♦లెల్లఁ గ్లేశ
మొందింపఁబడుదురో ♦ యొగి నేయమునిచేత; నట్టి కాలుం డెట్టు♦లపజయంబు
నొందును? ప్రాణుల ♦ కొనర స్వకృతదుష్కృతములకుఁ సాక్షి♦యే యగుచును
రెండవహవ్యవా♦హుండన నలరునో, యెవనిచే లోకంబు ♦ లెల్ల లబ్ధ

ఆ. సంజ్ఞములయి కదలఁ ♦ జాలునో, యెవ్వని
భీతి ముజ్జగములు ♦ ఖ్యాతి వదలి
పరుగులిడునో యట్టి ♦ భానుతనూజుని
యమునిఁ గూర్చి కర్బు♦రాధిపతియు. ౩౧౪ 823

క. చనుచున్నవాఁడు తానుగ, ననిచేయ విధాత, ధాత ♦ యఘము సుకృత మె
ల్లనుదానె యగుచుఁ ద్రిజగము,లనుగెల్చిన యమునిదోర్బ♦లవిలాసుఁగృతిన్.

క. గెలువం బూనె నదెట్టులొ, పలాశనాయకుఁడు; సర్వ♦భంగుల యముఁ జే
యిలఁ గార్యసాధకుండగుఁ, దులువ యితం డెట్టి కోర్కి♦తో యత్నంబున్.

క. ఒనరించునొ యము గెల్వఁగ;, మనము మహోహర్ష పూర♦మగ్నంబుగ నొ
ప్పను యమలోకమునకు నేఁ, జనియెద, యమదానవేంద్ర♦సంగర మెల్లన్.

క. కనుఁగొనియెద నేయత్నం,బున రావణుఁ డబ్జమిత్ర♦పుత్రుని గెలువం
గను బూనునొ వరగర్వం,బున నీతఁడు పోవఁ బూనెఁ ♦ బో యమపురికిన్.

ఇరువదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౧ - వ సర్గము.

రావణుఁడు నారదుల విడిపించి యమభటులఁ బాశుపతాస్త్రమునఁ జంపి యార్చుట

చ. అని మది నెంచి నారదమ♦హాముని తీవ్రగతిన్ నభంబునన్
దనుజుఁడు పల్కినట్టి నుడి ♦ తాఁ జని సౌరికిఁ జెప్పకోర్కితోఁ
జనియె యమాలయంబునకుఁ; ♦ జక్కనిధర్మముఁ బూని సాక్షిగా
ననలుని ముందు నిల్పుకొని ♦ యాదృతిఁ బ్రాణు లదెట్టికృత్యముల్. ౧౪ 828

క. ఒనరించినారొ వారల, కనుపగు ఫల మనుభవించు ♦ నట్లుగఁ గూర్పం
గను చూచువాని శమనునిఁ, గనియెన్; నారదుని మౌని♦కాంతుని ఘనునిన్.

క. కనుఁగొని యముఁ డర్ఘ్యాసన,ము నిచ్చి యర్ఘ్యంబు ధర్మ♦ముగ నిడి యారీ
తిని బల్కెఁ; దేవగంధ,ర్వనికర సంసేవితాంఘ్రి♦రాజీవయుగా. 3 830

* యేన లోకా స్త్రయ స్సేంద్రాః క్లిశ్యంతే సచరాచరాః, క్షీణే చాయుషి ధర్మేణ స కాలో జేష్యతే కథమ్-అనిము.

సీ. మునినాయకా! క్షేమ♦ము గద, లోకంబున ధర్మము చెడదుగ♦ద,మహనీయ!
మీరు వచ్చుటకు నే♦మి గలదో హేతువు, నా విని మహితుఁడౌ ♦ దేవమౌని
పలికె నిట్లని ధర్మ♦పాలకా! వినరింతు వినవయ్య కారణం♦బును మఱియును
దానికిని బ్రతివి♦ధాన మెయ్యదియొ చేయంగఁ దలంపుమా ♦ యర్కతనయ!
తే. వీఁడె వేర దశగ్రీవుఁ ♦ డోడిపోవ, నిన్ను సమరంబునం జేసి ♦ నీవు దుర్జ
యుఁడ వటంచుఁ దలంపక ♦ యుగ్రశక్తిఁ, దనకు వశ్యునిగాఁ జేసి♦కొనఁ దలంచి.
క. చనుదెంచెడు నీవిక్రమ,మును దెలియం; డిదియె బీజ♦ముగ నేను జవం
బున వచ్చినాఁడ రాజా!, విను నిన్నుం గాలదండ♦వితతాయుధునిన్. ౬ 832
క. దనుజుఁడు కాఁ డెవ్వం డైన నేమిచేయంగలండు; ♦ నానాధర్మ
ప్రనియతమనసా! శమనా!, యని యిటు మాట్లాడుచున్న ♦ యవసరమందున్.
క. దూరంబునఁ బుష్పకమవు, డారయ సుదయించు సూర్యు♦నట్లొప్పి కడున్
భారాజితమై కన్పడె, నారావణుఁ డెక్క నుజ్జ్వ♦లాంగం బగుచున్. ౮ 834
తే. ఆ ప్రదేశము పుష్పకా♦యత్తరుచులను
వితిమిరముగాఁ జెలంగె న♦వ్వేళ నదియు
నంతికము చేర వచ్చె; నా♦యసురవర్యుఁ
డచ్చ టచ్చటఁ గనియె భూ♦తాళి నెల్ల. ౯ 835
చ. ఒనరిచియున్న పుణ్యముల ♦ కున్నతపాపమహాంబురాశికిన్
గనఁదగునట్టి తుల్యఫల♦కాండముఁ బొందుచునున్నవారి; నిం
కను దనుజేంద్రుఁ డొక్కయెడఁ ♦ గాంచెను ధర్మునిసైన్యపంక్తులన్
దనుజులతోడ; నంత నొక♦తట్టున భీకరరూపయుక్తులై. ౧౦ 836
తే. ఉగ్రులై గాఢరవముల ♦ నొప్పఁ జేయు
యమునిదూతలు ప్రాణుల ♦ నటవధించు
చున్ మహార్తులఁ బొందించు♦చున్ జెలంగఁ
దాళఁజాలక ప్రాణివి♦తాన మార్తి. ౧౧ 837
సీ. ఆక్రోశ మొనరించి ♦ యయ్యయో యనుచుండఁ
గొందఱు వినరాని ♦ క్రూరశబ్ద
ముల నేడ్చుచుండఁ; బు♦రుగులు దేహములఁ జొచ్చి
యంగము ల్విదళింప ♦ నార్చుచుండ
దారుణాకృతు లొప్పు ♦ సారమేయంబులు
కఱవంగ బాధకు ♦ గాఢరవము
లొక్కకొందఱు చేయు♦చుండంగ, నొకకొంద
ఱందందు శ్రుతులకు ♦ నహితములయి
తే. భయమునుం గల్గఁ జేసెడు ♦ పల్కు లొప్పఁ
జేయుచుండంగఁ గనుఁగొనెఁ; ♦ జెప్పరాని

రీతిగా శోణితోదకంబై తనర్చు
వైతరణి యను క్రూరశైవలినియందు. ౧౩౪ 838

క. దూతలు సంతోషంబునఁ, బ్రేతములం ద్రోలి మరల ♦ వెలికిఁ దివియుచున్
జేతస్సులు దుఃఖింపఁగ, నాతఱిఁ జేయుటయుఁ జూచె ♦ నద్దశముఖుఁడున్. ౧౩౫

సీ. పెనములలోనఁ గాల్చిన వేఁడియినుకపైఁ బొరలింపఁగొందఱు ♦ బోరుమనఁగ,
నసిపత్రవనమునయందుఁ జొప్పింపంగ నంగముల్ తెగఁగొంద ♦ ఱకటయనఁగ
రౌరవం బనెడు నారకమందుఁ బడఁద్రోయఁ దాళఁజాలకకొంద ♦ ఱోలియేడ్వ
ఘోరశైవలినిలో ♦ బోరన ముంపంగఁ గొంద ఱాబాధకుఁ ♦ గుంది వగవఁ

తే. దీవ్రమా క్షురధారలఁ ♦ ద్రెంపఁబడిన
యవయవంబులు బాధల ♦ నార్తి నొంప
నేడ్వఁ గొందఱు, మఱికొంద ♦ ఱంతొ దప్పి
జలము వేఁడఁగ దొరకమి ♦ సందడింప. ౧౩౬ 840

క. ఆఁకలి కన్నము దొరకమి, నేకతమునఁ గళవళించి ♦ యేమి యనుటకున్
గాక శవాకృతిఁ గృశులై, యాఁకలికిన్ దీనులైన ♦ యట్టిమనుజులన్. ౧౩౭

తే. వర్ణముల్ చెడి కేశముల్ ♦ వదలఁ బాఱి,యున్నవారల,*మలముల ♦ నుగ్రపంక
ములను దాల్చిన యట్టివా ♦ రల వివస్త్రు, లైనవారలఁ బరుగెత్తు ♦ నట్టివారి. ౧౩౮

క. కనియెను రావణుఁ డాపథ,మున వేలకు వేలుగాఁగఁ ♦ బొగిలెడువారిన్
గనుచుం బోవుచు నొకచో, మనుజులఁ బుణ్యాత్మకులను ♦ మహితవిభవులన్.

సీ. చారువిమానముల్ ♦ సంతసంబున నెక్కి వాద్యనిస్వనములు ♦ భవ్యగీత
ములును జెలంగఁగా ♦ మోదంబునం బొంగుపుణ్యాత్ములను గాంచె ♦ భూమి నొకట;
గోదానములు చేసి ♦ గోవులపాల్ ద్రావియులరువారలఁ జూచె ♦ నందు నొకట,
నన్నదాతలుగాఁగ ♦ నవనిమించిన వారలన్నముల్ దినుచుంట ♦ నచటఁ గనియె

తే. గృహముల న్దానములు చేసి ♦ గృహములందుఁ
జక్కనిసుఖంబు లొందుచు ♦ సంతసమున
నలరువారలఁ గనియె, నం ♦ దందు రావ
ణాసురేశ్వరుఁడు యమపురి ♦ యందు నెలమి. ౧౩౯ 844

క. కనకము ముక్తామణులను, దనివారఁగ దానమిడిన ♦ ధన్యులు వానిన్
ఘనభూషలుగాఁ దాల్చుచు, మనములఁ బొంగంగఁ జూచె ♦ మఱియొకచోటన్.

క. గురుబాహుఁడైన కర్బురవరుఁ డొక్కెడ ధార్మికప్ర ♦ వరులను దేజ
స్స్ఫురణమున నొప్పుచుండఁగఁ, బరమముదం బొప్పనొక్క ♦ పట్టునఁ గనియెన్.

ఆ. స్వీయదుష్కృతముల ♦ చేత వధింపఁగాఁ, బడుచు ముందు కంటఁ ♦ బడినవారిఁ
బ్రబలుఁడైన దనుజ ♦ వర్యుండు విడిపించె, విక్రమమున నిట్టి ♦ విధి తగదని. ౧౪౦

* మలపంకధరాః క్రాంతాః - అనియు.

క. దనుజేంద్రుఁ డిట్లు వారల, ననూనదయమీఱ ముక్తి ♦ నందఁగఁ జేయన్
గనిరి మహార్తసుఖంబును, మనమున నెంచని దిదంచు♦మంచిదెయనుచున్.

క. బలవద్దనుజేంద్రునిచే, ఖలులగు నాపాపు లిట్లు♦గా మోక్షంబున్
జెలువారఁ గాంచఁగా వా,రలఁ గాంచుచున్న ధర్మ♦రాజానుచరుల్. ౨౩॥

చ. అతిశయకోప మూని దను♦జాధిపు మార్కొనఁ బర్వి రెత్తి; రు
ద్ధతి నిటు లేగి దిక్కుల ను♦దారముగా ధ్వని బర్వునట్టు లా
ర్చి తగనిరీతి నిచ్చటను ♦ జేసితివే పనియంచుఁ బల్కుచున్
జతనముమీఱ మార్కొనిరి ♦ శౌర్యము పొంగఁగ సాహసంబునన్. ౨౪॥

చ. పరుగునఁ బోయి పుష్పకముఁ ♦ బ్రాసములం బరిఘాళి భూరిము
ద్గరముల శూలతోమరవి♦తానములన్ వరశక్తులన్ మహా
త్తరగతి ముంచి రొక్కమొయిఁ ♦ దారు శతంబులు వేలుగాఁగ సం
గర మొనరింపఁ జుట్టుకొని ♦ గాఢబలంబులు చూపువేడుకన్. ౨౫॥ 851

తే. యమునిభటు లంత లెక్కింప ♦ ననువుగాని
భంగిఁ బటువీర్యముల సంగ♦రాంగణమున
వెనుకకుం బోవకుండెడు ♦ విక్రమమున
మారుకొని రావణుం గెల్పు♦నీరసమున. ౨౬॥ 852

చ. తరువుల వైచి శైలముల ♦ దారుణభంగిని నింపి ప్రాస ము
ద్గరముఖభీకరాయుధవి♦తానములం బడఁ గ్రుమ్మి; రంత భీ
కరబలులైన యాభటులు ♦ గాఢరయంబునఁ బుష్పకంబు న
త్తరుణమునందు భగ్నముగఁ ♦ దా రొనరించిరి పౌరుషంబునన్. ౨౭ 853

క. కనకమయంబగు శృంగం,బున మేఘము లావరించు♦పోలికగా ధ
ర్మునివీరభటులు పుష్పక,మునకున్ నలుదెసల నిల్చి ♦ భూరిక్రుధచేన్. ౨౮॥

సీ. పుష్పకాసనములఁ ♦ బొలుచు తత్ప్రాసాదముల వేదికాంగణ♦మ్ములను దోర
ణావళిఁ బాడుగా ♦ నపుడు చేసిరి మధువ్రతములు పుష్పసం♦తతిని క్రోధ
మొప్పినఁ బాడుగ ♦ నొనరించునట్లుగ; నాదిత్యవాసార్హ♦మైన యవ్వి
మాన మాసుభటవి♦తాన మారణమున భంజింపఁగాఁ *బటు ♦ బ్రహ్మతేజ

తే. మునఁ దనర్చుట నక్షయ ♦ మనఁగ నలరె;
నంతరావణుమంత్రు లి♦చ్ఛానుసార
ముగను బలమున్నదాఁకను ♦ దెగి రణంబు
చేయుచుండిరి రావణుం ♦ డేయుచుండె. ౩౦॥ 855

క. దనుజేంద్రుమంత్రు లాయో,ధనమున రక్తాబ్ధిమగ్న♦తనువులతో శ
స్త్రనికరహతులగు చుండియుఁ, దనివొందక పోరి రట్టి♦తరుణమునందున్.

* భజ్యమానం తథై వాసీ దక్షయ్యం బ్రహ్మతేజసా-అనిమూ.

తే. ఇరుదెగలవారు సంగర ♦ మేపుమీఱి
చేయుచుండంగఁ జూడంగఁ ♦ జిత్రమగుచుఁ
దోఁచె, యమదానవేంద్రసుం♦త్రులు చెలంగి
పోరుచుండిరి; యమభటు ♦ లీరసముల. ౩౩ 857

చ. [1]దనుజగణేంద్రుమంత్రిసము♦దాయముతో ననిసేయ మాని క్రో
ధనిరతి రావణాసుతుని ♦ దార్కొని శూలము లట్టె వైచి వృ
ష్టిని నిగుడంగఁ జేయుచును ♦ జేరిన మేఘము లట్లు చుట్టునుం
గనికర మింత లేక పటు♦కాండము లేయుచుఁ బోరి రంతటన్. ౩౪ 858

ఉ. వీరభటప్రహారముల ♦ వింతగ రక్తనదీప్రవాహముల్
భూరిభయంకరంబుగను ♦ బొంగుచు దేహము ముంప నంగముల్
సారము లేనిచందమున ♦ జర్ఝరితంబులుగాఁగఁ బుష్పసం
భారముతో నశోకతరు♦వర్యము తోఁచెడురీతి నొప్పుచున్. ౩౫ 859

చ. దనుజవరుండు క్రోధమున ♦ దారుణశూలగదాసిసంఘముల్
ఘనతరశక్తితో మరని♦కాయముఁ బ్రాసశరాళిఁ బ్రాణముల్
గొనుముసలంబులన్ శిలల ♦ గొప్పమహీజములన్ భటాళిపైఁ
దనభుజశక్తి యస్త్రసము♦దాయబలంబును మీఱ వైచుచున్. ౩౬ 860

క. అనిఁ జేసెను దరుశిలలును, గనదస్త్రము లొక్కపెట్టఁ ♦ గాలునిసైన్యం
బున వృష్టిపోల్కిఁ బడియెన్, గనుఁగొనఁగా దారుణమయి♦కడువేగమునన్.

క. సురవైరి ప్రయోగించిన, శరసంతతిఁ జెండి యస్త్ర♦సంతానంబున్
బరిమార్చి ఘోరరాక్షసవరు రావణు వేనవేల ♦ బాణంబులచేన్. ౩౮ 862

తే. వరుస నొంచిరి కాలుని♦భటులు చెలఁగి;
యాతనిం జుట్టుముట్టి మే♦ఘాళి పర్వ
తమువలెన్ భిండివాలసం♦తతిని శూల
ముల నిరుచ్ఛ్వాసునిగఁ జేసి ♦ రలుకఁ బూని;. ౩౯ 863

క. దనుజేశ్వరుండు కవచం,బును శోణితపంకదిగ్ధ♦మూర్తి యగుటఁ జ
య్యనఁ దీసి వైచి [2]పుష్పక,మున నుండక నిల్చెఁ గ్రుధను♦భూస్థలిమీఁదన్.

చ. ధనువుఁ గేలఁ బట్టుకొని ♦ దారుణబాణము లట్టె కూర్చి మే
దినిపయి నిల్చి విస్మృతిని ♦ దెప్పునఁ బాసి యిదేమి వీర లీ
యని నను నొంచువారె యను ♦ నర్థము దోఁప ముహూర్తమాత్రమున్
దనమది నెంచి క్రుద్ధుఁడయి ♦ దారుణరీతి యముండు నాఁ దగెన్. ౪౧ 865

చ. సురరిపునాయకుం డపుడు ♦ శూలియె దైవముగాఁ జెలంగ ని
క్షిచే నెసఁగు ♦ పాశుపతాస్త్రమె యిష్టదైవ నా

1 అమాత్యాం స్తాంస్తు సంత్యజ్య-అనిమూ. 2 స పుష్పకం పరిత్యజ్య పృథివ్యా మవతిష్ఠత, తత స్స కార్ముకీ బాణీ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః-అనిమూ.

నరిజనకాలమృత్యు వది ♦ యం చొగిఁ గార్ముకమందుఁ గూర్చి కా
వరమున జ్యానినాదమును ♦ బర్వఁగఁ జేయుచుఁ బండ్లు గీటుచున్. ౪౨ 866

చ. నిలువుఁడు నిల్వుఁ డంచుఁ గడు ♦ నిర్భరనాదము గల్గఁ బల్కి య
ప్పులలభుగీశ్వరుండు గురు♦బాహువు లట్టె విదిర్చి జ్యాలతన్
బెలుచ ధ్వనింపఁ జేసి తన♦విక్రమ మేర్పడ నట్టె దీటి య
బ్బలువిలుకాఁడు కార్ముకర♦వంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగన్. ౪౩ 867

సీ. ఆదివ్యశరము న♦య్యంతకాంతకుఁ డుగ్రుఁడై త్రిపురంబుల ♦ నడఁగఁ జేయ
వైచినగతి నట్టె ♦ వైచె నారభసయిఁ; బొగలేని హుతవహ♦మూర్తిఁ బోలి
యున్న యారావణు♦నుగ్రరూపమునె యాశర మప్డె తొలిచి ♦ చంచదుగ్ర
రశ్ములఁ జెలఁగి ఘు♦ర్మునఁ గాననమును దహియించునగ్నిచం♦దమున మెఱసి

తే. జ్వాలలం గ్రుమ్మరించుచు ♦ సత్వరముగ
*దానవానుగతంబయి ♦ తత్థ్సలమునఁ
గలుగు పొదలను దరువుల♦గముల నీఱు
చేయుచుం బరుగెత్తె నో♦హో యనంగ. ౪౪ 868

చ. అనుపమతచ్ఛరార్చులకు ♦ నాయమసైన్యము లెల్ల భస్మమై
యనిఁ బడె, దావదగ్ధవిత♦తావనిజాకృతి; నంత మంత్రులున్
దనుజులు తన్నుఁ గొల్వ భయ♦దంబగు విక్రమ మొప్ప గొప్పదా
నినదము వెల్వరించె ధర♦ణిన్ వడఁకించెడునట్టు లుగ్రుఁడై. ౪౫ 869

ఇరువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౨ - వ సర్గము.

యమునితో రావణుఁడు సంగరము చేయుట.

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణముల♦యందుఁ బడన్ రవిసూనుఁడౌ యముం
డా నిది మోదనాదము జ♦యంబును గాంచెను దానవుండు నా
సేన నశించె నంచెఱిఁగెఁ ♦ జిత్తమునం; దిటు లెంచి క్రోధమున్
బూని సురక్తనేత్రుఁడయి ♦ పోల్చి రణం బొనరించువేడుకన్. ౧ 870

చ. అరదము తెమ్ము వేగముగ ♦ నాయితముం దగఁ జేసి సూత! సం
గరమున కన్న, సూతుఁడు ని♦కామజవంబున ఘంటికారవం
బరుదుగ నొప్పనున్న రథ ♦ మద్భుతరీతిని బొల్చుదాని భీ
కరగతి నొప్పుదానిఁ గడఁ♦కన్ గొని తెచ్చి వచించె తేనితోన్. ౨ 871

మ. గురుతేజంబునఁ బొల్చునాయముఁడు సం♦కోచంబు లేకంత న
య్యరదం బెక్కెను; బాశముద్గరములన్ ♦ హస్తంబులం దాల్చి భీ

* క్రవ్యాదానుగతం రణే- అనిమూ.

కరరూపంబున మృత్యువట్టి నిలిచెన్ ♦ గాఢప్రమోదంబునన్
సరసీజాప్తునిపుత్త్రుమ్రోల; నదియే ♦ సర్వప్రపంచంబులన్. ౫ 872

క. విలయం బందఁగఁ జేయును, గలఁగక యవ్యయమునౌచుఁ♦గ్రాలుం జుమ్మీ
యలమృత్యువ; వంతఁ బార్శ్వస్థలి రూపముఁ దాల్చి కాల♦దండము నిలిచెన్.

తే. అదియె యమునకు సాధనం♦బై స్వతేజ
మున ధనంజయుఁ రీతిగఁ ♦ దనరి దివ్య
మగుచు నొప్పును స్యందన♦మందు నదియు
నిరుపమానంబుగాఁ దగి ♦ నిలిచె నంత. ౭ 874

సీ. యమునిపార్శ్వంబున ♦ నలఘారేఁ గాలపాశంబులు భయదరూ♦పంబు లగుచు
జాతవేదసునిసం♦స్పర్శము వలె నొప్పి తనుధారియైన ము♦ద్గరము నిలిచె;
నంతట లోకత్ర♦యం బాకులంబయ్యె, నమరులు వడఁకిరి ♦ యమునిఁ దీవ్ర
కోపమొందినవాని ♦ నాపగిదిం బోవ నున్నవానిం గాంచి ♦ యన్నిలోక

తే. ములు తపించెను; సూతుఁ డి♦మ్ములరథంబు
పయిని గూర్చుండి రుధిరప్ర♦భల వెలుంగు
నశ్వములఁ దోలె నార్చుచు ♦ ననురవమ్యఁ
దున్నచోటికి నతిజవ ♦ మొప్పునట్లు. ౮ 875

క. హరిహయసంకాశములౌ, తురగము లవి మనసుకంటెఁ ♦ దోరపుజవమున్
బరఁగంగ యమునిఁ జేర్చె స,మర మపుడగుచుండునట్టి ♦ త్స్థానలమునకున్. ౯

*చ. అరదము మృత్యుసంయుత మ♦హార్యము లోకభయప్రదంబునై
పరఁగి వికారరూపమున ♦ భాసిలుటం గని దానవేంద్రుపా
ర్శ్వరతిఁ జెలంగుమంత్రులు వె♦సన్ భయమందుచుఁ బాఱి రట్టె భీ
కరబలులయ్యుఁ గ్రోధమును ♦ గాంచియుఁ జేయఁగలేక యార్తులై. ౧౦

ఆ. అల్పసత్త్వ లగుట ♦ నతిభయ మాత్మల
డిందుపడఁగఁ జేయు♦టం దదీయ
దర్శనమున స్మృతియుఁ ♦ దప్పుటఁ బాఱి రా
యోధనంబు చేయ ♦ నోప మనుచు. ౧౧ 878

క. తనమంత్రు లఖిలదిశలకుఁ, జనుచుండుటఁ జూచి యాద♦శగ్రీవుఁడు లో
కనికరభయదంబగు నా,వనజాప్తకుమారురూప♦వైఖరిఁ గనుచున్. ౧౨

క. అరదము లోకభయప్రద, ముగుతరమగు టరసి క్షోభ ♦ మొందక నిలిచెన్
సురవైరి మదిని భయ మే,వరుసన్ జొరరామిఁ బోయె ♦ వచ్చినక్రోవన్.

శా. అంతన్ దండధరుండు తీవ్రగతి న♦య్యాదిత్యవిద్వేషి న
త్యంతక్రోధము మీఱఁ జూచి యిఁక నీ♦ధాత్రిన్ మనన్ వచ్చు దు

* దృష్ట్వా తు తే తం వికృతం రథం మృత్యుసమన్వితమ్-అనిమా.

ర్ధాంతుం డీయముఁ డంచు నెంచకయె సం♦గ్రామంబు చేయంగ ని
శ్చింతన్ వచ్చితివే యటంచు మదిలోఁ ♦ జింతించి యుత్సాహియై. ౧౩

ఆ. శక్తితోమరముల ♦ సరగున వైచెను, దనుజవర్యుమర్మ♦తతులు వాని
తాఁకునం జలించెఁ; ♦ దద్ధతికిన్ మర్మములు గలంగి నల్ల ♦ మునుఁగ నతఁడు.

క. ఘోరంబౌ తద్బాధకు, నోరుచుకొని నిలిచె వజ్ర ♦ మొగి బాధింపన్
భూరిమహీధర ముండెడు, తీరున] నిటు రావణుండు ♦ స్థితిఁ గని యంతన్.

చ. శరములపిండు నాయముని♦స్యందనవర్యము పైని వృష్టి ని
ర్భరగతిమీఱఁగా జలధ♦రంబులు భూస్థలి నించుమాడ్కిఁగాఁ
గురిసె; [శరంబు లయ్యవియు ♦ ఘోరతరంబగు వజ్రమట్లు భీ
కరములుగాఁ జెలంగి యటఁ ♦ గాలునిఁ గన్పడకుండ నిండినన్. ౧౬ 884

చ. ధరణిధరంబు మేఘములు ♦ దారుణరీతిని బెక్కువర్ణముల్
పరఁగఁగఁ గప్పుచందమున ♦ భాసిలె నయ్యముఁ డాశరాళిలోఁ;
ద్వరపడి ధర్ముఁ డాశరవి♦తానము నప్పుడు లీలవోలె భీ
కరశరసంహతిన్ మరలఁ♦గా నొనరించి మహోగ్రమూర్తియై. ౧౭ 885

ఉ. ఘోరశరంబులన్ రిపుల♦కూటము నొంచు నతండు నొంచె నా
వైరిని;] నంతఁ బోక రిపు♦వక్షమునన్ గురుశక్తి సాయకా
సారము నించె దానికిని ♦ జయ్యన మాఱొనరింపఁ బూనియున్
భూరితదీయబాణహతిఁ ♦ బొందుటఁ జేడ్పడియుండె సుంత తాన్. ౧౮

క. అరిజనకాలుఁడు కాలుఁడు, శరముల నొప్పించె నిట్లు ♦ జరగెను బెనుసం
గర మేడురాత్రు; లాసుర,వరుఁ డోడక మూర్ఛఁ గనక ♦ బవరము సలిపెన్.

సీ. యమరాక్షసుల కంత ♦ నయ్యెను దుములయుద్ధము,వారలిర్వురు♦ద్ధతులునౌట
విజయకాంక్షులు నౌట ♦ విపులాహవమునందు వెనుకంజవేయని ♦ వీరు లౌట
నొక్కరీతిగఁ బోరి; ♦ రుగ్రంబుగాఁ బోరువారలవిక్రమం ♦ బారయంగ
దేవగంధర్వులు ♦ పావనమతులైన మునులును సిద్ధులు ♦ వనజసూతి

తే. ముందు నిడుకొని వచ్చి తా ♦ రందు నిల్చి
చూచుచుండిరి; యమరాక్ష♦సులు కడంగి
సంగరము నిట్లు చేయంగ ♦ జగముల కది
ప్రళయముగఁ దోఁచుచుండె; నా♦రావణుండు. ౨౨

క. సురనాథాశనినిభమౌ, వరచాపము మ్రోయఁజేసి ♦ బాణమ్ముల నం
బరము నిరంతరమగున, ట్లురవడి నాయమునిమీఁద ♦ నుద్ధతిఁ బఱపెన్. ౨౩

సీ. శరచతుష్కంబుచే ♦ శమనునిమృత్యువు, దారుణబాణస♦ప్తకముచేత
నతని, సారథి బాణ♦శతసహస్రంబున యమునిమర్మంబుల ♦ నడలఁ జేసె:
దానికిఁ గోపించు ♦ తపనసూనునివదనమునుండి క్రోధధ♦నంజయుండు
వెలువడె నిశ్శ్వాస♦ములతోడ జ్వాలాళి మెఱయంగ జవమున ♦ మెఱపురీతి;

తే. నట్టి చిత్రంబు చూచి రా♦యమరదనుజ
రాక్షసులు క్రోధవహ్ని చే ♦ నీక్షణంబ
వైరిబలముల దహియింపఁ ♦ గోరె నీతఁ
డనుచుఁ దలపోయుచుండ న♦య్యవసరమున. ౨౬౪ 890
తే. కాలమృత్యువు లిరువురు ♦ గాఢకోప,యుక్తులై నత్వరోద్యమ ♦ మొప్పఁ జేయ
సిద్ధముగనుండి;రంతటఁ♦జెలఁగిమృత్యు,వట్టికోపంబుదీపింప ♦ యమునిఁ జూచి.
చ. ననుఁ దయఁ బూని పంపు మరి♦నాయకుమీఁదికి సంగరంబునన్
దునిమెద నీమహారిపుని ♦ దోడనె; నేఁ జనఁ గాచువారు లే
రనుట యెఱుంగు దీవు నిది ♦ యౌను స్వభావము నాకు వైరులం
దునుముట పూర్వ మెందఱినో ♦ దున్మితిఁ గాదె పరేతనాయకా!. ౨౮౪
సీ. సిరిచేత నెంతయు ♦ గరువంబుఁ గన్నట్టి యాహిరణ్యకశిపు ♦ వానముచియు
శంబరాసురుఁడును ♦ సంహ్రాదియును, ధూమకేతు*విసంధులు♦ ఖ్యాతబలియు
దంభనాముండగు♦దైత్యుండు దనుజేంద్రుఁడగువృత్రుఁడును బాణుఁ♦డనెడుదను
డట్లె కార్తవీర్యుం ♦ డనువాఁడు నరకాఖ్యుఁడామధుకైటభు ♦ లఖిలశాస్త్రజ్ఞుఁ
తే. వేత్తలైన రాజర్షులు ♦ వితతపన్న,గములు గంధర్వులాయుర♦గములు, దైత్య
యక్షులున్ మానిరాజన్యు♦ లచ్చరలును,నాబలంబున జీవితాం♦తంబు గనుట.
క. కనుఁగొనుచుందువుశమనా',వినుము యుగాంతంబునందుఁ♦బృథ్వియు జలధుల్
గను క్షయము నాకతంబున, ఘనపర్వతనదులు తరుని♦కాయము లెల్లన్.
తే. పేరుగాంచిన గొంపఱ♦వీరు గాక, బలయుతులు దుష్ప్రధర్షులు ♦ పలువు రట్టె
నాదుశక్తి నంతంబుఁ గ♦న్నార లీని,శాచరుం డెంత వీనిని ♦ జంపు టెంత.౩౩౪
చ. వనుపుము సాధువర్య! దితి♦పట్టిని వీని వధించి వచ్చెదన్
ననుఁ గని యెట్టివాఁడె యయి♦నన్ బ్రదుకం గలవాఁడె? ధర్మవి
ద్ఘనుఁడవు నీ వెఱుంగనిది ♦ కల్లనె; నేఁ గనఁగా ముహూర్తమె
నను బ్రదుకం డెవం డిదియు ♦ నాదుబలస్తుతి గాదు దేవరా!. ౩౫ 896
ఆ. ఇది యనాదిసృష్టి♦యే యని తలపోయఁ
జనును నాస్వభావ ♦ మనఁగ నిదియె;
యనిన సుప్రతాపుఁ ♦ డగు యముం డమ్మాట
విని పచించె నిట్టు ♦ లనుచుఁ గడఁక. ౩౬ 897
చ. నిలువుము మృత్యువా! యితని ♦ నేనె వధించెద నీక్షణంబునం
గలుషమయాత్ముఁడౌ నితనిఁ ♦ గాంచిన నాగ్రహ ముబ్బి పొర్లెడున్
విలయము నొందునట్టి దశ ♦ వీనికిఁ గల్గె నటంచు నేత్రముల్
జ్వలనునిరీతి క్రోధమునఁ ♦ జాఱఁగ నెఱ్ఱఁబడన్ మహోగ్రుఁడై. ౩౬౪ 898

* విసంధి ర్ధూమకేతు శ్చ-అనిముఖ్యపాఠము సంహ్రాది ర్ధూమకేతుశ్చ-అనిపాఠాంతరము. ఈ రెండుపేరులు నిటఁ జేర్పఁబడినవి.

క. భానుతనూజుఁడు యముఁ డా,దానవుఁ జంపంగఁ బూని ♦ తనకరమున నెం
తేని గ్రుధఁ గాలదండకముఁ, దా నందె నమోఘ మగుచుఁ ♦ దగునదిరామా!.

ఆ. దానిపార్శ్వమునందె ♦ దారుణరీతిని, బొల్చు కాలపాశ♦ములు బృహత్స
సంఖ్య నిల్పఁబడియె ♦ జ్వలనసంస్పర్శసం,కాశముద్గరంబు ♦ గ్రాలు నచట.

చ. తనువు ధరించి ముద్గరము ♦ దర్శనమాత్రముచేతఁ బ్రాణిజీ
వనముల లాగుచుండు నది ♦ వాంఛను దాఁకినఁ జెప్ప నేల? దా
నిని గడుఁ బూన్కి వైచినను ♦ నిర్గతజీవునిఁ జేయుచుండు; నం
త నతఁడు కాలదండమును ♦ దాఁకిన నయ్యది యట్టె యుండుచుఁ. ౭౯౹ 901

క. దనుజుని గాల్చెదురీతిని, గనఁబడియెఁ; యముఁడు తాఁకఁ♦గా భూరిబలం
బున నమ్మహనీయశరం,బు నితాంతము విస్ఫులింగ♦ముల నెగఁజిమ్మెఁ. ౮౦౹

చ దురమున నున్న యెల్లరును ♦ దోడనె యుజ్జ్వలకాలదండముఁ
సురరిపుఁ జంపఁగా యముఁడు ♦ శూరతఁ గైకొన భీతినొంది ని
ర్భరగతిఁ బాఱి; రంత సుర♦వారము లెంతయు క్షోభ మందె ని
ష్కారణిని సూర్యసూతి దశ♦కంఠుని జంపెదుకాంక్ష బొంగఁగఁ. ౮౨ 903

చ. కరమునఁ గాలదండమును ♦ గ్రక్కునఁ గైకొన నాత్మరూప మా
సరసిజసూతి కన్పఱచి ♦ సాధువచస్తతి నిట్లు పల్కెఁ; భా
స్కరతనయా! మహాభుజ! య♦ఖండతరానమవిక్రమా! నిశా
చరు నితనిం గఠోరతర♦సాధన మియ్యది వైచి యుత్తతిఁ. ౮౩ 904

క. చంపకు చంపకు మీతని, కింపారఁగ నేను వరము ♦ లిచ్చితిఁ ద్రిదశుల్
చంపఁగఁ జాలరు నన్నని;, తెంపున నోత్రిదశపర్య! ♦ తీవ్రక్రుధచేఁ. ౮౪

క. దనుజుని నీవిటఁ జంపినఁ, జను నానుడి వ్యర్థమగుచుఁ ♦ జండాంశుసుతా!
విను నీచే నావచనం, బనృతముగాఁ జేయఁబడఁగ ♦ నర్హమె చెపుమా?. ౮౫

తే. ఎవఁడు నావచనంబు న♦నృతము చేయు
నతఁడు మనుజుండె యైనను ♦ నమరుఁడైన
ద్రిజగముల నన్నృతములుగఁ ♦ దెంపు మెఱయఁ
జేసినట్లాను శంకలే ♦ దేసరణిని. ౮౬౹ 907

సీ. మత్ప్రియాప్రియజంతు♦మండలవిషయమై యాగ్రహంబొందిన ♦ యట్టి నీవు
కాలదండము వైవఁ ♦ గడు రౌద్రమై జగత్త్రయభయావహమయి♦దారుణగతి
స్వవిషయభూతులొ ♦ సకలప్రజలఁ దనవాతఁ బెట్టుకొనుచు ♦ భాస్కరసుత!;
యుద్ది యమోఘమై ♦ యెసఁగి మహాభీతికరమయి వైవ నె♦ల్లర వధించు

తే. దీని మృత్యుపురస్కృతం ♦ బైనదాని, మున్ను నేను సృజించితి ♦ సన్నుతాత్మ!
దనుజుతలపైన వైవఁగాఁ♦దగదు దీని, శాంతమూర్తివి నాదువ♦చనమువినుము.

క. దీనిని వైవఁగ నెవ్వం,డైన ముహూర్తంబు బ్రదుకఁ ♦ డట్టి శరము నో

భానుసుతా! యిదివైచిన, దానవుఁ డీతండు మృతిని ♦ దాఁ గనకున్నన్. ౪౮
క. మృతిఁ గాంచిన నట్లైన న,నృతమగు నాపలుకు గాన ♦ నీహేతువుచే
దితిజునిఁ జంపఁగఁ బూనిన, యతులితసాధనము దీని ♦ యమ! ధర్మపతీ!. ౪౯
క. ఉపసంహరింపు వైవకు, మిపు డీతనిపైన; సత్య♦మే యెప్పుడు ధా
త పలుకు ననియెడి కీర్తిని, దపనాత్మజ! నిలుపవయ్య! ♦ ధాత్రీస్థలిలోన్. ౫౦
తే లోకములమేలు కోరుదే ♦ నీకరణిని
జేయుమా! యంచుఁ బల్కిన ♦ నాయుదార
ధర్మచిత్తుఁడు యముఁడు వి♦ధాతఁ గాంచి
భక్తిమీఱఁగ నివ్విధిఁ ♦ బల్కె నపుడు. ౫౧ 912
తే. ఇదిగో నీకాలదండంబు ♦ నిపుడె నేను, వైవ మానితి స్వామివి ♦ నీవె నాకుఁ
గాదె నీయాజ్ఞ విడువంగఁ ♦ గలనెయిప్పు,డేమిచేయంగవలయునే♦నింకమీఁద.
చ పరముఁగఁ గన్నదర్పమున ♦ వర్ధిలు నీదశకంఠు నేను సం
గరమునఁ జంపకున్న నిటఁ ♦ గాఁదగు కార్యము లేదు నాకు నో
సరసిజజన్మ! యీదనుజ♦జాల్ముఁడు న గ్నకుండునట్లు నే
నరిగెదనంచుఁ బల్కుచు ర♦థాశ్వయుతంబుగఁ దా నదృశ్యుఁడై. ౫౩ 914
క. పరమేష్ఠిసెలవుఁ గైకొని, యరిగెన్; దశకంఠుఁ డంత ♦ యము గెల్చిన సు
స్థిరకీర్తిఁ జెందినటులే, పరమానందమున నాత్మఁ ♦ బరికించి తగన్. ౫౪ 915
ఆ. పుష్పకంబు నెక్కి ♦ పోయె యమాలయ
మపుడె వదలి; యముఁడు ♦ హర్ష మొందె
బ్రహ్మమొదలు దివిజ♦వారయుతుండయి
చనియె నారదుండు ♦ స్వర్గమునకు. ౫౫ 916

ఇరువదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౩ - వ సర్గము.

రావణాసురుఁడు రసాతలమునకుం బోవుట.

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డిట్లమర♦శల్లజు ధర్ము ననిన్ జయించి తా
నని నొనరించినట్టి విజ♦యావహకార్యము నెన్నుకొంచు మి
త్రనికరముం దమిం గనియె; ♦ దారుణరక్తపరీతగాత్రు సా
ధనవరజర్ఝరీకృతుని ♦ దానవనేతను గాంచి రాక్షసుల్. ౧ 917
క. చనుదెంచి చేరువకు నిం, తనరాని మహాద్భుతమున ♦ నలరారుచు నా
తని జయమున వర్ధిల్లం,గను జేయుచుఁ జారుపుష్ప♦కంబునఁ గడఁకన్. ౨
క. మారీచుఁడు లోనగుసుర,వైరులు రావణునితోడ ♦ వైభవమలరం
గా రంజిల్లుచు నెక్కిరి, వారల సాంత్వోక్తులఁ జేసె ♦ బల్కుల నతఁడున్. ౩

ఉ. అంత రసాతలంబుఁ జొర ♦ నాదనుజేశ్వరుఁ డెంచి దైత్యసం
క్రాంతము సర్పసంఘపరి♦రాజితమున్ వరుణాభిరక్షితా
నంతమునౌ పయోనిధి న♦నంతవిభూతిని జొచ్చి దైత్యుల
త్యంతము మోదమంద; నిటు ♦ లబ్ధిని జొచ్చి యనంతరంబునన్. ౪ 920

క. వాసుకిపరిపాలితమై, యేసరణి నెదుర్పరాక ♦ యొసఁగునగరమున్
శ్రీసంతతజుష్టమును స,రీసృపయుగ్భోగవతిపు♦రీతిలకంబున్. ౫ 921

క. కనుఁగొని యందలిఫణులన్, దనవశమున మెలఁగఁజేసి ♦ తరలి ప్రమోదం
బున [1]మణిమతియను పురికిం, జనియెన్; దనుజేంద్రులందు♦సాంద్రవిభూతిన్.

సీ. బ్రహ్మ యిచ్చినసద్వ♦రంబులచేఁ గ్రాలి కీర్తియశంబు ల♦కృత్రిమములు
గాఁ దగ రాజిల్లి ♦ క్రవ్యాదవీరులై తగునివాతకవచ♦దర్పవీర్యు
లప్పురంబున నుందు ♦ రవ్వారిఁ బిల్చెను సమరంబుచేయ ద♦శవదనుండు;
వారు బలాఢ్యులై ♦ బహువిధసాధనయుక్తులై యుద్ధమం ♦ దొప్పనట్టి

ఆ. మదము గల్గి వెడలి; ♦ రిదె వచ్చితి మటంచు
బలికి; రంత శూల♦ములఁ ద్రిశూల
ములను బట్ట సాసి♦కులిశ పరశ్వథ
ములను గ్రుమ్మఁ బూని ♦ రొలయువేడ్క. ౭ 923

క. దనుజులు రాక్షసులును దా,ర్కొని యన్యోన్యంబు గెల్వ♦కోర్కెల యుద్ధం
బును జేయుచుండఁగాఁ గడ,చెను [2]వర్షం బొండు నుంత♦చెందక కొంతన్.

క. ఇరువీడులందుఁ గన నొ,క్కరికైనను గెలుపుగాని ♦ గరువ మెడలి సం
గరమునఁ బాటుటగానీ, జరగక యని యొక్కరీతి ♦ సాగుచు నుండెన్.

సీ. ముజ్జగంబులయందుఁ ♦ బోవ సమర్థుఁడై దేవదేవుండయి ♦ పావనుఁడయి
తనరు విధాత యా♦తరుణంబునన్ హంసవరోహ్యమగు యాన♦వరము నెక్కి
యవ్యయుండగుటఁ దా ♦ నచటికి వచ్చెను జవ మొప్ప; నయ్యెడ♦సాగుచున్న
రణకర్మమును నిల్పి ♦ రాక్షసవరుల నివాతకవచులను ♦ బరమహర్ష

ఆ. మునఁ జెలంగి పిల్చి ♦ యనియె వృద్ధుఁడు పితా
మహుఁడు భావవిదుఁడు; ♦ మాన్యులార!
దశవదనుఁడు వీఁడు ♦ దనుజామరులకు న
జేయుఁ డగును జండి ♦ యేయెడలను. ౧౧ 926

క. సురదానవు లొక్కటియై, పరాక్రమించినను మీరు ♦ బవరంబునఁ జా
వరు మీకు నేను బూర్వము, వరముల నిచ్చితిని గాదె ♦ వరమతులారా!.

ఆ. కనుక మీసఖిత్వ ♦ మనుకూల మితనికి
ననుచుఁ దోఁచె నాకు ♦ ననుఁగుమిత్రు

1 యయౌ మణిమతీం పురీమ్-అనియూ. 2 సాగ్ర స్సంవత్సరో గతః-అనియూ.

లోకైకరీతిఁ గూడి ♦ యుండ సర్వార్థముల్
కలుగు సంశయంబు ♦ గలుగ దిందు. ౧౩ 928

క. అనినంత నగ్నినాత్మీగ, దనుజేంద్రుఁడు రావణుండు ♦ ధాతృననుజ్ఞం
గొని వారలతో సఖ్యం,బును జేకొనెఁ బ్రీతి మిగులఁ ♦ బొందెన్ మదిలోన్.

క. పరమేష్ఠి చనియెఁ; దదనం,తరము దశాస్యుండు దనుజ♦తల్లజులగుత
త్పురపాలకు లర్చింపం, గర మామోదమున నందుఁ ♦ గడపె శరత్తుల్. ౧౪

క. తనపురికంటె విశేషిం,చిన సుఖముల నందుఁ బొంది ♦ చిత్తముపొంగన్
దనుజు లొకొక్కరు వేఱొ,క్కనికిన్ బోధించుచిత్ర♦గతు లగుమాయల్.

క. వినుచున్ గ్రహియించెను జ,క్కనిరీతిని నొకటి కొదువఁ♦గా శతమాయల్
మనమున ధరించి యవ్వలఁ, జనియెన్ జలనాథుపురము♦సరణిం గనుచున్.

క. చనుచుండి యశ్మనామం,బునఁ గడు బెడఁగైన నగర♦మును గనె నందున్
ఘనబలముల మెఱయుచుఁ ద,క్కనవారిని లెక్కఁగొనక ♦ కృత్రిమయుతులై.

క. తనరారుకాలకేయులు, కనదున్నతవిభవయుక్తిఁ ♦ గ్రాలఁగ వారిన్
గని యుద్ధమునకు రమ్మన, దనుజులు వారెల్ల రాఁగఁ ♦ దా బలమొప్పన్.

తే. వారి వధియించి శూర్పణ♦ఖారమణుని
భూరిబలుని విద్యుజ్జిహ్వుఁ ♦ గోరి వైరి
బలము నాల్కను జాపి యు♦మ్ముల గ్రహించి
తినుచునుండఁగఁ గన్గొని ♦ తెంపుచేసి. ౧౯ 935

సీ. సోదరిపతి వీఁడు ♦ గాదె యం చెన్నక ఖడ్గముచేతఁ ద♦త్కంఠ మట్టె
తెగవేసె; క్షణమున ♦ నగణితబలశాలి వాని వధించి దో♦ర్బలము మెఱయ
నాల్గువందల దైత్య♦నాథుల నసిఁ జంపి యవ్వలఁ జని సితా♦భ్రాభమగుచుఁ
గైలాసమును బోలి ♦ క్రాలుచు దివ్యమౌ వరుణాలయముఁ గాంచె; ♦ వరుననందుఁ

తే. బాలు చక్క స్రవింపఁగా ♦ భాసురముగ
నలరుచుండిన సురభిని ♦ హర్షమలరఁ
గనియె నద్దాని పాలచే♦తనె జనించి
ధరణి క్షీరోద మనెడు సా♦గరము వెలయు. ౨౦ 936

ఆ. *ఎలమి నందు గోవృ♦షేంద్ర వరారణిఁ
గనియె శీతరశ్మి♦గణము మెఱయు
నట్టి రాత్రినాథుఁ ♦ డగుచంద్రుఁ డందుండి
యుద్భవించెఁ గీర్తి ♦ యొప్పుచుండ. ౨౨ 937

క. పరమర్షులు తత్ఫేనం, బరుదుగ నిత్యంబుఁ ద్రావి ♦ యాగోవు మహో

* దదర్శ రావణ స్తత్ర గోవృషేంద్రవరారణిమ్-అనిమూ. గోవృషేంద్రస్య మహావృషభస్య వరారణిం సాక్షాన్మాతరమ్-అని వ్యాఖ్య.

దరమునఁ గొల్చుచు జీవింతురు పీయూషంబు దానఁ ♦ దోఁచెం గాదే. ౨౩

ఆ. స్వధయె భుక్తిగాఁగఁ ♦ జను పితరుల కగు, స్వధ జనించె దాన ♦ జనులు దేని
సురభియనుచుఁ బ్రీతి ♦ శోభిల్లఁ బిల్తురో, యట్టి కామధేను ♦ వచట నుండ.

చ. దనుజవరుండు దానికిఁ బ్ర♦దక్షిణ మొప్పఁగ వందనంబుఁ జ
క్కనివిధి నద్భుతాహవము♦గా నొనరించి భయంకరంబుగాఁ
గనఁబడుచుం బలానళులు ♦ గావఁగ జీవనధార లెన్నియో
యనిశము పొల్చుచుండఁ దగు♦నట్టివిధంబునఁ జెన్నమీఱుచుం. ౨౪ 940

క. శరదభ్రనిభంబగుచుం, వరుణాలయ మచట వెలయఁ ♦ బరమముదమునం
బరిపరి మెచ్చుచు నెంతయుఁ, బరికించి దశాననుండు ♦ బరవశ మొప్పన్.

సీ. కావలియున్న బ♦లావళి మార్కొని కొందఱ వధియించి ♦ కొంక కట్టె
వారు తఱ మార్కొని ♦ బాణజాలంబుల నొప్పింపఁ జొచ్చి ద♦నుజవరుండు
వారిఁ గన్గొని యిట్లు ♦ పలికె మీరాజుతో నారాకఁ దెలుపుఁడీ♦ఘోరిబలుఁడు
రావణుం డిపుడు సం♦గ్రామకాంక్షను వచ్చె యుద్ధంబు చేయుమా♦ యుద్ధమునకుఁ

తే. జాల వే యోడినాఁడ నిం ♦ కేల యనుచు
నైననుం జెప్పుమనుడు భ♦యంబు గల్గ
దతని కంజలి చేసిన ♦ ననుచుఁ, బలుకు
నంతలో నాగ్రహ మ్మూని ♦ యతులబలులు. ౨౬ 942

క. వరుణునితనయులు తత్సుతు, లురుబలనాయకులతోడ ♦ నొక్కమొగిని వ
చ్చిరి గౌపుష్కరులను ని, ర్వురు సేనాపతులు భీక♦రులు దురమందుర్. ౨౮

చ. ఘనబలముల్ తముం గొలువఁ♦గా నుదయించు సరోజమిత్రుఁడో
యన వెలుఁగొంది కామగతు ♦ లద్భుతరీతిఁ జెలంగ నున్న స్యం
దనగణ మొప్పఁగా దనుజ♦నాథుని మార్కొని; రంత దారుణం
బనుపమరోమహర్షణము♦నౌ సమరంబు పొసంగె నత్తఱిన్. ౩౦ 944

చ. వరుణునిపుత్రు లెల్ల సుర♦వైరివిభుం దగురీతిఁ దాఁకి ర
త్తరుణమునందుఁ దత్సచివ♦తల్లజు లెల్లను దానవేంద్రు భీ
కరసచివాళితో దుర మ♦ఖండముగా నొనరించి; రంత నా
వరుణునిసేన లెల్ల క్షణ♦భంగము నొంది నశించె నంతటన్. ౩౧ 945

చ. బలములు క్షీణతం గనుట ♦ వారలు గాంచి మహాసురాంబకం
బులఁ గమఁ బీక నొంది రణ♦ముం బొనరించుట మాని వేగమే
యిలపయి కేగుదెంచి దను♦జేశునిఁ బుష్పకమందుఁ గాంచి భూ
తలముఁ ద్యజించి సత్వరర♦థంబుల నంబర మొంది యంతటన్. ౩౩ 946

తే తుల్యమౌ స్థాన మొందుటఁ ♦ దుపులయుద్ధ
మయ్యె నన్యోన్య మత్తఱి ♦ నమరదనుజ

సంగరముఁ బోలి యీనభ♦స్స్థలమునందు
వరుణతనయులు పిదప సం♦భ్రమముమీఱ. ౩౪ 947

చ. అనలునిబోలు బాణముల ♦ నాదనుజేంద్రుని నొంచి సంగరం
బున కిఁకఁ బూనకుండువిధ♦ముం బచరించి ప్రమోదచిత్తులై
ధ్వనుల నొనర్చి రద్ది బహు♦ధా దెసలందుఁ జెలంగె; నంత నా
దనుజవరుండు నొచ్చుటను ♦ దాను మహోదరుఁ డాత్మ నెంచుచున్. ౩౫

ఉ. దారుణకోప మొంది రణ♦ధర్మము నూని యిఁకేటి లోకమం
చారసి మృత్యుభీతిఁ గన ♦ కష్టు దురం బొనరింపఁ బూనె; న
వ్వీరుఁడు వారి మాఱ్కొని వి♦భీతిని గామగతుల్ చెలంగఁగా
మారుత మట్లు పోవుహయ♦మండలముల్ వధియించె నేర్పునన్. ౩౬ 949

క. గదచేత నిట్లు పితృపతి,సదనమునకు వానిఁ బనిపి ♦ శౌర్యంబున ను
న్మదుఁడై వారల యోధుల, నయుత నూర్వురను జంపి ♦ యత్యుద్ధతిచేన్.

క. విరథుల సంగరతలమున, వరుణాత్మజులఁ గని యార్చెఁ ♦ బటుతరముగ; ని
ట్టురవడిమీఱ మహోదరుఁ, డరిహయసారథుల స్యంద♦నావళిఁ గూల్చెన్.

క. ధరణిం బడియెను; బిదపన్, వరుణాత్మజు లెల్ల నని వి♦భగ్నరథములన్
బరికించి వదలి యపు డం,బరమున నిలుచుండి వ్యథల ♦ బడలక పూన్కిన్.

ఆ. ఆత్మశక్తి నిట్టు ♦ లలరి మహోదరుఁ, డాఁకి చాపములకు ♦ వీఁక గుణము
లట్టి కూర్చి భీక♦రాంబకములు వైచి, యతని నొంచి విడిచి ♦ యాతురమున.

ఉ. రావణుపైకిఁ బోయిరి దు♦రంబున నాతని నొంచు వేడ్కచే
నావరుణాత్మజన్ములు మ♦హత్తరరోషము పొంగ గుంపుగాఁ
జేవ; ధనుశ్చ్యుతంబులగు ♦ చిత్రశరావళి వజ్రమో యనం
గా వరపుంఖయుక్తము ని♦కామరణోత్సుక ముప్పతిల్లఁగన్. ౪౧ 954

చ. ఘనములు భూధరేంద్రమును ♦ గ్రమ్ముగతిన్ గురియింప నొచ్చి యా
దనుజవిభుండు క్రోధమున ♦ దారుణనేత్రము లొప్పఁగా లయం
బున ననలుండువోలె శర♦ముల్ గురియించుచు వారిమర్మముల్
పనివడి నొవ్వఁజేసె; భట♦పంక్తిని గూల్చెఁ దదుగ్రతన్ వడిన్. ౪౨ 955

సీ. అంతట మాన క♦య్యసురనాథుఁడు విచిత్రంబులౌ ముసలము♦ద్గరసమితుల
భల్లశతంబులఁ ♦ బట్టసంబుల శక్తితతుల శతఘ్నుల ♦ దారుణములు
గాఁ దగు తోమర♦గణముల దుర్ధర్షుఁడై వైచె వారిపై ♦ నంత భటులు
వారును దురమున ♦* పరకుంజరంబులు షష్టిహాయనములు ♦ జరపియున్న

తే. యవ్వి పంకంబునం జిక్కి ♦ యడలురీతిఁ
గుంది; రవ్వీర లార్తిని ♦ బొందు టెఱిఁగి

* మహాపంక మివాసాద్య కుంజరా షష్టిహాయనాః-అనిమూ.

పటుపరాక్రమశాలి రా♦వణుఁడు జలద
మార్చునటు లార్చి గొప్పగా ♦ హర్ష మొదవ. ౪౬ 956
ఉ. అంతట మాన కయ్యసురుఁ ♦ డావరుణాత్మజులన్ గలంపన
క్రాంతరవంబుమీఱ బహు♦శాయతసాధనరాజి వైచె; సం
క్రాంతశరాంగులై జలద♦రాజి నిరంతరధార లొప్ప దు
ర్దాంతవృష్టి నించెడువి♦ధంబునఁ బైపయి బాణజాలముల్. ౪౭ 957
క. పరఁగించు రావణుని దోః,స్స్ఫురణంబున కాగలేక ♦ క్షోణిని మూర్ఛా
పరవశులై పడి రెల్లరు;, దురమునఁ బడియుండఁ గాంచి ♦ త్రోడనె వారిన్.
ఆ. రణమునుండి మంది♦రమ్మును జేర్చిరి
సేవకులు; బలంబు ♦ చెలఁగ రావ
ణాసురుండు భటుల ♦ నటఁ గాంచి వరుణున
కెఱుకపఱుపుఁ డిప్పు ♦ డేగి మీరు. ౫౦ 959
చ. అనఁ బ్రహాసాఖ్యమంత్రి యసు♦రాధిపతిం గని యిట్లు పల్కె నో
దనుజవరేణ్య! ముందుగఁ బి♦తామహులోకమునందు గానముల్
విన వరుణుండు పోయెఁగద ♦ వేడుకఁ బిల్చెద వీవు సంగరం
బునకయి, రాజు లేనియెడఁ ♦ బోలునె యీవిధిఁ బిల్చు టారయన్. ౫౧
క. పని లేక నీవు పిల్చితి, వనఁదగు నీశ్రమము నిష్ఫ♦లారంభం బే
విను మతని వీరపుత్రకు, లని యొనరిచి యోడిపాఱి ♦ రనియు నెఱుఁగవో.
చ. వరుణునిమంత్రి యిట్లనఁగఁ ♦ బట్టఁగరాని ముదంబునన్ మహా
సురుఁడు స్వనామకీర్తులను ♦ క్షోణిని దిక్కుల నెల్ల తావులన్
విరివిగఁ జాటఁబంచి కడు ♦ వింతగ నాద మొనర్చుచుం జనెన్
వరుణుని యిల్లు దాఁటి తన♦వచ్చినత్రోవను బట్టి యేపునన్. ౫౪ 962
క. తనపురిఁ గన్గొను వేడుకఁ, జనియె నభోమార్గమున నె ♦ సకలదనుజులున్
దనుఁ గొల్వ విజయఘోషం,బును జేయుచుఁ జాగు లేగఁ♦బొంగెడు కాంక్షన్.

ఇరువదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

* అధికపాఠసర్గములు.

౧ - వ సర్గము.

రావణుండు బలిని జయింపఁ బోవుట.

చ. మనమునఁ దోఁచుహర్షమున ♦ మామకకీర్తిని వింటిరే యటం
చును దశకంఠుఁ డార్చుచును ♦ జోద్యముఁ గాంచుచుఁ బోవుచుండ నా

---

* ఇటనుండి యైదుసర్గములు వ్యాఖ్యాతలు అధికపాఠములని వ్యాఖ్య వ్రాయక వదలిరి. గ్రంథమున ముద్రింపఁబడినవని వదలఁజాలక రామాయణమున నింకొక్క శ్లోకమున్నను దెనిఁగించి కృతార్థుఁడను గాఁ దలంచుకొన్నవాఁడను గావఁ దెనిఁగించితిని.

తనిసచివుండు పార్శ్వమునఁ ♦ దాఁ బలుకంగనెలేక వెంట రాఁ
జనుచు మహాసురుల్ గొలువఁ ♦ జయ్యన నశ్మపురంబుఁ జూడఁగన్. ౧ 964

ఆ. మరలఁ జనియె యుద్ధ♦మదమునఁ బూర్వమె
చ్చటను జూచియుండెఁ ♦ జారుతరము
భాస్వరంబునైన ♦ పరమసౌధంబును
ముత్తియంపుహార♦ములఁ జెలంగి. ౨ 965

సీ. చారువైడూర్యర♦త్నోరుతోరణరాజి బెడఁగయి యెల్లెడ ♦ వేదికలను
దనరారి హాటక♦స్తంభంబు లొప్పార స్ఫటికవజ్రంబుల ♦ భాసురముగఁ
జేయంగఁ బడినట్టి ♦ చిత్రసోపానముల్ వెలయంగఁ గింకిణీ♦వితతు లొప్ప
భవ్యాసనంబుల ♦ భాసురంబై దేవపతిభవనంబు నాఁ ♦ బరఁగి యాగృ

తే. హంబు కనుపట్టఁగాఁ బ్రతా♦పాధికుండు
దశవదనుఁ డట్టె చూచి యు♦త్తమగృహం బి
దెవ్వరిదొ చూడ సౌమ్యమై ♦ యివ్విధమునఁ
గానఁబడియెడుఁ గనులకుఁ ♦ గమ్రమగుచు ౩ 966

క. మేరువొ సుందరనగమో, నా రాజిల్లుచును నొప్పె ♦ నాదుమదికి నీ
భూరిగృహంబు గనుంగొను, కోరిక జనియించెఁ గానఁ ♦ గొంకక యిపుడే ౪

క. చనుమా! ప్రహస్త! నీవటఁ, గనుఁగొనుమా! యెవరిదొక్కొ ♦కాంతగృహం బి
ట్లనుపమమై కనఁబడియెడు, నన విని యాతండు చిత్త♦మని యాగృహమున్.

చ. కనుఁగొని యందుఁ జొచ్చి యటఁ ♦ గానక యెవ్వరి; దీనిహేతు వే
మని తలపోసి ద్వారముఁ బ్ర♦హస్తుఁడు దాఁటి మఱొండు కక్ష్యనుం
గని యటఁ జొచ్చి యాకరణిఁ ♦ గక్ష్యల నేడిఁటి దాఁటి మీఁదటన్
గనియెను జ్వాల నుజ్జ్వలము♦గా నలరారెడుదాని నంతటన్. ౬ 969

క. దానికురంగటఁ బురుషుని, దానవపతుఁ డట్టె చూచెఁ ♦ దత్పురుషుం డా
మానవభక్షకుఁ గని ముద, మూని ప్రహాసంబు చేసె ♦ నొక్కవిధమునన్. ౭

తే. ఆమహాహాసము విని ప్ర♦హస్తుఁ డప్పు
డూర్ధ్వరోమాళియగుచు మ♦హోగ్రరీతి
మండు నాజ్వాలనడుమ హే♦మమయ మాలి
కాభిమండితుఁడై యున్న♦యట్టిపురుషు. ౮ 971

క. కనియెను; బురుషుం డాతఁడు, వనజాప్తునిరీతిఁ గాంతి♦భాసురుఁ డగుచున్
గనరాకయె ప్రత్యక్షుఁడు,మునివలె నందుండె; దనుజ♦ముఖ్యుం డంతన్. ౯

క. ఆవార్తను దెల్పినచో, రావణుఁ డేకార్యమును ద్వ♦రం జేయునొ యం
చావృత్తాంతముఁ దెల్పెడు,భావంబున మరలి చేరెఁ ♦ బ్రభునంతికమున్. ౧౦

క. చేరి దశాననునకుఁ బ్రియ, మారఁగ నవ్వార్త నెల్ల ♦ నాతఁడు తెలుపం
గా రావణుండు కన్గొను, కోరికఁ బుష్పకము డిగ్గి ♦ కొంకక మదిలోన్. ౧౧
తే. లోనఁ జొర నెంచెఁ జందురు ♦ నూని తలను
గాటుకను బోలి తనుకాంతి ♦ కానఁబడఁగ
భయదరీతి నప్పురుషుండు ♦ వానియెదుట
నిలిచె; ద్వారంబు నిండ ను♦జ్జ్వలతనువున. ౧౨ 975
సీ. అతఁడు జ్వాలాజిహ్వుఁ♦డై భయానకుఁడయి
యరుణాక్షుఁడగుచు శ్వే♦తాస్యుఁ డగుచు
బింబోష్ఠ మలరారఁ ♦ బ్రియమున నున్నట్టి
యూర్ధ్వరోముండయి ♦ యురుభయంబు
గలుగఁజేసెడు నాసి♦కయు గ్రాలఁ గంఠంబు
కంబుతుల్యంబుగఁ ♦ గానఁబడఁగ
గురుహనుండయి శ్మశ్రు♦కూటంబు గూఢమై
యలర నిగూఢాస్థి♦కలితుఁ డగుచు
తే. దంష్ట్రి లట్టె ప్రకాశింప ♦ దారుణాకృ
తిని వెలుంగు నప్పురుషుని ♦ దనుజవిభుఁడు
కనియె; నాతండు ముసల మొ♦క్కండు లోహ
మయమునుం గొని ద్వారంబు ♦ సమతఁ జేరి ౧౩ 976
ఉ. కావలికాచుచుండె; సుర♦కాండవిరోధియు నమ్మహాత్మునిన్
జేవఁ జెలంగువానిఁ గనఁ ♦ జిత్తము వేగ వడంకె రోమముల్
వావిరి నిక్కియుండెఁ దను♦వైభవ మెల్లఁ దొలంగి భీతిచే
భావ మడంగఁ గంపమున ♦ వర్ణము మాఱినయట్టు కన్పడెన్. ౧౪ 977
చ. తనమది దుర్నిమిత్తములు ♦ తద్దయుఁ దోఁచిన రామచంద్ర! యా
దనుజవిభుండు చిత్తమున ♦ దాఁ దలపోయుచునుండె; నంత నా
తనిఁ గని యమ్మహాపురుష♦తల్లజుఁడే యిటు పల్కె; నేమి నీ
మనమున నెంచువాఁడ వను♦మానము లేక వచింపు మిష్టమున్. ౧౫ 978
క. ఆలస్యం బొనరింపకు, మేల యిటం జొచ్చినావొ ♦ యెఱఁగింపుము నీ
శాలము నాతిథ్యంబుగ, నోలి మహావీర! నేనె ♦ యొసఁగుదుఁ జుమ్మీ. ౧౬
క. అని మరలఁ బలికె నోహో,దనుజేశ్వర! చక్క వినుము ♦ ధర్మాత్ము బలిన్
గని యాతనితో యుద్ధం,బును జేయుదొ లేక నన్నుఁ ♦ బొంగెదు కాంక్షన్.
క. మాఱుకొని వీర్యమొప్పఁగ, బోరుదువో తెలుపు మనినఁ ♦ బూరుషవర్యుం
డారీతిఁ బల్క మరలను, నా రావణు దేహమందు ♦ నాసమయమునన్. ౧౮
తే. గగురుపాటు జనించె; ని♦క్కరణి నుండ
ధైర్యమూని యాశరపతి ♦ తగ వచించె

నీగృహంబున నున్నవా ♦ రెవరో తెలుప
వయ్య వాగ్విద్వరేణ్య! నె♦య్యమున నీవు. ౨౦ 982

క. అని నొనరించెద నే నా, తనితో నీ వెంచి నట్టి ♦ ధైర్యముతో నా
విని యాపురుషుఁడు మరలన్, దనుజేంద్రునితోడఁ బలికె ♦ దారుణభంగిన్.

చ. దనుజవిభుండు కాపుర ము♦దారవిభూతిని జేయుచుండు నిం
దనుపమసత్త్వవిక్రముఁ డ♦హార్యబలుండు వదాన్యశేఖరుం
డనఘుఁడు సద్గుణాకరుఁడు ♦ హ స్తమునం దలరారు పాశముల్
గనఁబడ నొప్పు నాయముని♦కైవడి దుర్జయుఁ డెట్టివారికిన్. ౨౨ 984

క. బాలార్కునివలెఁ దేజము, గ్రాలఁగ యుద్ధంబులం బ♦రాజయ మన నే
కాలమునన్నైనఁ బొందక, పాలితదీనుండు నగుచుఁ ♦ బటుబలయుతుఁడై. ౨౩

సీ. దుర్జయుండయి యుంత ♦ ధూర్తుండు గాక యెప్రియములు పల్కుచుఁ♦బ్రీతి మీఱ
*గురువిప్రహితుఁడయి ♦ సరగునఁ గృత్యముల్ విభజించి చేయుచు♦విపులసత్త్వ
మలరఁ గాలంబు ని♦మ్ములఁ గార్యములఁ జేయఁ గోరుచు సత్య వా♦క్కుల నెపల్కి
శుభదర్శనుండయి ♦ శూరుఁడై దక్షుఁడై తనరి స్వాధ్యాయత♦త్పరుఁడు నగుచు

తే. సకలగుణరత్నజలధియై ♦ ప్రకటశక్తి
వెలయు బలిచక్రవర్తి యా♦లలితసౌధ
మందు నివసించుచున్నవాఁ ♦ డమర భుజగ
భూతమునిసంఘములు తన్నుఁ ♦ బొగడుచుండ. ౨౬ 986

క. సురభూతభుజగతతిచే, నిరతము భయమునఁగ నెఱుఁగ♦నేరఁడు బలి యా
పురుషవరేణ్యునితో నం,గర మెట్లొనరుతువో తెలియఁ♦గా నేరఁ జుమీ.

మ. బలితో యుద్ధముఁ జేయుకోర్కి మదిలో ♦ భావింప నీకున్నచో
బలినిం జూడఁగఁ బొమ్ము లోపలికి నీ♦ప్రాగల్భ్యముం జూపి ని
స్తులసత్త్వా! యనిఁ జేయవయ్య! బలముల్ ♦ తోడ్తోడ నే తేర దో
ర్బల ముప్పొంగఁగ నాలసింప కను న♦ప్పల్కుల్ చెవిం జొచ్చినన్. ౨౮

తే. పదితలల్ గల దానవ♦పతియు లోనఁ
జొచ్చె నాతని సెలవొంది ♦ శూరవర్యుఁ
డైన బలియున్నచోటికి ♦ నాబలియును
దశవదను రాకఁ గని ప్రమో♦దంబు పొంగ. ౨౯ 989

చ. ఒనరిచె నట్టహాసముచు ♦ హాయని నవ్వెను సూర్యరీతిగాఁ
గనుఁగొనరాని తేజమునఁ ♦ గ్రాలుచు నా దనుజేంద్రుఁ డుండి యం
త నిఖిలవిశ్వరూపుఁడయి ♦ తా నలరారుటఁ బం క్తికంఠు నొ
య్యనఁ గర మట్టె చాఁచి తన♦యంకతలంబును జేర్చి యంతటన్. ౩౦ 990

* గురువిప్రప్రియః స్వదా-అనిమూ.

చ. పలికె దశాస్య! దీర్ఘభుజ! ♦ భావమునం దలరారు నట్టికో
ర్కులు చెపుమా ఫలించునటు ♦ కొంకక చేసెద, నేల వచ్చితో
తెలుపుము దాఁపకుండ నని ♦ ధీరవరేణ్యుఁడు తన్నుఁ గూర్చి య
బ్బలి యిటు పల్క రావణుఁడు ♦ పల్కెను, వాగ్విభవంబు పొంగఁగన్. ౩౧౫

క. వినియున్నవాఁడఁ బూర్వం,బున నిను నారాయణుండు ♦ పూనిక బంధిం
చె నటంచు మహాభాగా!, వినుమే నాబంధములను ♦ విడిపింతుఁ దగన్. ౩౨

క. ఆపనికి నేను జాలుదు, నీపల్కిన సంశయం బ ♦ దెన్నఁగ లే దో
పాపహారా! ద్వారంబున, నేపురుషుని గంటినో య♦హీనబలయుతున్. ౩౨౫

ఆ. అతనిఁ దెలియ నేను ♦ నాత్మఁ గోరెద నన, బలియు నవ్వి యిట్టు♦పలికె; రావ
ణాసురేంద్ర! యెవని ♦ నడిగితివో విను,మతనిరీతి నెల్ల ♦ ననువదింతు. ౩౪

సీ. శ్యామాంగుఁడై ద్వార♦ముందున్నపురుషుండె నారాయణుఁడులోక♦నాయకుండు
వినవయ్య యతనిచే♦తనె దానవేంద్రు లు బలవత్తరులగు శూ♦రులు నితరులు
వధియింపఁబడిరి; దో♦ర్బలశాలియైన యాతనిచేతఁ బూర్వు లం♦తకును బూర్వ
లెండలో లోఁబడి ♦ యేవేళ నుండంగఁ జేయంగఁబడిరి; న♦న్నాయనఘుఁడె

తే. మున్ను బంధించె శమనుఁడే ♦ యెన్న నతఁడు
దాఁటరాదు తదాజ్ఞ నె♦త్తటిని నైన;
ధాత్రి నాతని నెవ్వాఁడు ♦ ధైర్యమూని
తలఁచు వంచింప రావణా! ♦ తెలుపవయ్య!. ౩౬౫ 995

క. భూతతతిన్ హరియించెడు, నాతఁడు ద్వారప్రదేశ♦మందు వసించున్
ధాతయు భువనేశ్వరుఁడును, ఖ్యాతిగ నాతండె కర్త ♦ కారయితయుఁ జూ!.

క. పరమాత్ము నతని నెఱుఁగవు, సురవైరివ నీవు నేను ♦ సూనృతముగఁ ద
ద్వరరూప మెఱుఁగఁ జాలము, పరముం డతఁ డెన్నభూత♦భవ్యభవుండున్. ౩౭

ఆ. ప్రభువు కలియు నతఁడె ♦ పాటింపఁ గాలంబు
తత్స్వరూప మగును ♦ ధరణిఁ గల్గు
భూతతతులఁ జంపు ♦ భువనత్రయమునకుఁ
గర్త యతఁడె సుమ్ము ♦ భర్త యతఁడె. ౩౯ 998

క. స్థిరచరభూతంబుల నా, పురుషుఁడె చంపంగఁ జాలుఁ ♦ బోకార్చి తుదిన్
ధరఁ బుట్టించును మరలన్, బరిపూర్ణుఁడు తుదయు మొదలు ♦ పరఁగ నతనికిన్.

క. కరణము కారణమునునై, పరఁగుచుఁ గర్తయును నగుచు ♦ భాసిల్లుఁ జుమీ
పురుషుం డాతఁడె దనుజేశ్వర! యిష్టము నొసఁగు నతఁడె ♦ భక్తుల కెల్లన్.

క. హుతమైనపదార్థము నా,మతిమంతుఁడె కుడుచుచుండు ♦ మహితవిభూతిన్
క్షితి కతఁడె నాయకుండగు, నతఁడె సుమీ ధాత గోప్త♦యన నొప్పారున్.

ఆ. ఇట్టి గొప్పభూత ♦ మీజగత్త్రియమున, వెదకి చూడ లేదు ♦ వినుము నీవు

నేను మనకుఁ బూర్వు♦లైన వా రెవ్వరో, వారి కెల్ల నతఁడె ♦ ప్రభువు సుమ్ము

*క. రశనను గైకొని యెవ్విధిఁ, బశువును బంధించి నిలువఁ♦బడఁ జేయుదురో
పశుతుల్యులైన మనలం, బశుపతి యాతండె కాచు ♦ బలము మెఱయఁగన్.

సీ. దనువృత్రశుకశుంభు ♦ లనువారు, మఱి నిశుం
భాఖ్యుండు దంభుండు ♦ నల్లికాల
నేమియుఁ బ్రహ్లాదుఁ ♦ డామాడ్కి వైరోచ
నుఁడు బలి కాలకే♦యుఁడును దార
కాఖ్యుండు ముచుకుందుఁ♦డనుదానవుఁడు వివ
ర్ధనుఁడు హిరణ్యాక్షుఁ ♦ డనుఘనుండు
మధుకైటభులును ధూ♦మసురవైరియు శంబ
రాహ్వయుండును యమ♦శాగ్నులును

తే. గంసకైటభమృదువుఁ ♦ ఖండవిక్ర,మాఢ్యులింకెందఱో మహో♦గ్రముగ తపము
చేసి రట్టై ప్రకాశించి ♦ రీసుమీఱి, విక్రమంబును జూపిరి ♦ [1]వృష్టి నిడిరి. ౪౬

చ. క్రతుశతముల్ విధిన్ సలిపి ♦ కాంక్షలఁ బొందిరి భూరిభక్తిచే
నతులితమాతపంబుఁ గడు ♦ నద్భుతరీతిని జేసి యోగమం
దతిశయనిష్ఠయుం గలిగి ♦ యాత్మ విశుద్ధముగాఁ జెలంగ సం
తతగురుభాగ్య మొప్ప క్షితిఁ ♦ దారు సుఖంబులఁ బొంది యెంతయున్. ౪౭

క. అతిథుల కిచ్చుచు విద్యా,మతులను దనరారి సుతుల♦మాడ్కిం బ్రజలన్
హితముగఁ బోషించుచు నే,క్షితిపతు లాత్మానురక్తిఁ ♦ జెందుదురో తగన్.

క. వారలఁ గాపాడుచు రిపు,భూరమణుల యుద్ధమందుఁ ♦ బొంక మడఁచుచున్
శూరులుగా నొప్పుచు నని, నారయ లోకముల సమత ♦ నంద కలరుచున్. ౪౮

తే. అభిజనోపేతులై వార ♦ లస్త్రశస్త్ర,విద్యలం దాఁటి తేఱుచు ♦ విగ్రహంబు
లందు వెనుకంజ వేయక ♦ యమరరాజ్య, మేలఁగాఁ గోరి దేవతా♦జాలము నని.

క. వేలకువేలుగఁ దఱుముచు, శ్రీలలనం బ్రీతిమీఱఁ ♦ జెంది వెలయుచున్
గ్రాలిరి గద! సురవిప్రియ, మోలిం గాంక్షించి తమకు ♦ నొప్పెడివారిన్. ౫౦

క. పరిపాలించుచు భోగో,త్కరముల నాసక్తి మిగులఁ♦గా మత్తులునై
ఖరకరుఁ డుదయించెడు నా,తరుణంబున వెలయురీతిఁ ♦ దారు వెలుఁగుచున్.

క. సురలకు భీతి జనించెడు,సరణిన్ వర్తించి రనుట ♦ సత్యమె గద; యా
సురవైరుల నారాయణుఁ, డరసి యుపాయంబు పన్ని ♦ యణఁచెం గడఁకన్.

క. హరి యందఱఁ బుట్టించును, హరియే మృతి నొందఁజేయు ♦ నవ్వలఁ దానే
పురుషోత్తముండు తనలోఁ, గర మరుదుగ మోదమందుఁ♦గాలముఁ గనుచున్.

---

* పశుం రశనయా యథా-అనిమూ. ఈపద్యోత్తరార్ధము దీనివివరణమే యని తెలియందగు.

1 వాంతి వర్షంతి చైవహి-అనిమూ.

చ. దనుజవరేణ్య! మత్కథిత♦దానవు లందఱుఁ గామరూపియా
వనజదళాక్షుదోఃపటిమఁ ♦ బౌరుషముల్ చెడఁ గూలి రట్టె, యే
దనుజులు దుష్ప్రధర్షు లన ♦ ధాత్రిఁ జెలంగిరొ యట్టి వారలే
యనిమొన విష్ణుశక్తిఁ గని♦నంతనె చెప్పక పాఱి రార్తులై. ౫౬ 1013
క. నిలువంబడి రణమొనరుపఁ, దలఁచినవా రెల్లఁ జనిరి ♦ ధర్మపురికి శ్రీ
లలనాపతిచక్రాయుధ, మఱుచుఁ గ ప్పావరించి ♦ యంగజుఁ ద్రుంపన్. ౫౭
చ. [1]అని యిటు పల్కి యబ్బలియు ♦ నాదశకంఠునిఁ జూచి యింక ని
ట్లనియె; నదే కనంబడెడు ♦ నాస్థలమందుఁ బ్రదీప్తపావకుం
డనఁదగి చక్ర మొక్కఁడు, మ♦హాబలశాలివి నీవు దానిఁ జే
కొని త్వరనాదుపార్శ్వమున♦కుం జనుదెమ్ము ప్రియంబు గూర్పఁగన్. ౫౮
క. తరువాత నావిముక్తికి, సురనాయకునిన్ జయించు ♦ చొప్పరసి వచిం
తు రయంబున గురుబాహూ!, సురవైరీ! చేయవయ్య! ♦ శుభకృత్యంబున్.
చ. అన విని రావణుండును మ♦హాబలశాలియె గాన హాసముం
బొనరిచి యాస్థలంబునకుఁ ♦ బోయె నదెచ్చట [2]దివ్యకుండలం
బనుపమకాంతి నొప్పుచు మ♦హాత్తరమై యలరారుచుండెనో
కనుఁగొని లీలచేఁ దనయ♦ఖండబలంబును గానుపింపఁగన్. ౬౦ 1017
చ. కరములఁ బట్టి యూఁచె నది ♦ క్ష్మాధర మట్లు చలింపకుండె న
వ్వరుసఁ గదల్పఁ జాలక య♦వార్యబలంబునఁ బూన్కి నింకనున్
బరమముఁ జక్రమున్ గదలు♦పం దలపోసెను లజ్జచేత న
త్తరుణమునందు నొక్కయెడఁ ♦ దత్పరమాభరణాంశ మొయ్యనన్. ౬౧
తే. పైకి లేచినయంతనె ♦ పడియె నేల
రావణుండు శరీరంబు ♦ రక్తవారిఁ
దొప్ప దోఁగంగ మూలంబు ♦ ధూర్తపరశు
ధార నఱుకంగఁ ద్రెళ్లెడు ♦ తరువురీతి. ౬౨ 1019
చ. దనుజవరుండు భూమిఁ బడఁ ♦ దత్సచివుల్ నభమందు నయ్యయో
యని పెనుశబ్ద మొప్ప వెత ♦ నంది యొనర్చిరి; రావణుండు చే
తనను ముహూర్తమాత్రమునఁ ♦ దాఁ గని లేచి వడంకుమేనితో
మనమున సిగ్గు దోఁపఁగను ♦ మై వినయంబున వంగియుండఁగన్. ౬౩ 1020
క. కనుఁగొని బలి యిట్లను; నో, దనుజేశా! రమ్ము చాలు ♦ దర్పం బిఁక నే
వినిపించెద సర్వము నీ, వనుపమబల మూని యెత్త ♦ నది లేచెఁ గదా!. ౬౪
తే. మణివిభూషితకుండల♦మండన మిది
నాకుఁ బూర్వము పుట్టిన♦నాకవైరి

---

1 ఏత ద్గృహీత్వా గచ్ఛ త్వం మమ పార్శ్వం మహాబల-అనిమూ. 2 యత్ర స్థితం మహ ద్దివ్యకుండలం రఘునందన-అనిమూ.

కర్ణభూషణ మగునది ♦ క్షయము లేక
యలరు నిచ్చోటఁ బడియె నీ♦యది మహాత్మ!. ౧౭౹ 1022

సీ. మణియొక రత్నాభి♦మండితభూషణ మొక్క పర్వతమున ♦ నొప్పుసాను
తటమునఁ బడియె మ♦కుటమును జేదిసామ్రాజ్యంబునం బడె ♦ మేదినిపయి
సంగరంబును జేయు♦సమయంబునన్; హిరణ్యకశిపునిదియౌ మ♦హోగ్రవీర్యుఁ
డాతఁడు నా తాత ♦ కగును బూర్వుఁడు వానిఁ జంపంగ నెవ్వరు ♦ చాలరనిని

తే. వ్యాధిమృత్యుద్వయంబున ♦ భయము లేక
యతఁడు వర్తిల్లుఁ బగలందు ♦ నట్లె రాత్రి
యందు సంధ్యాద్వయంబున♦యందుఁ జావు
పొందకుండ వరంబును ♦ బొందె నతఁడు. ౧౮౹ 1023

తే. ఆర్ద్రమగువస్తువునఁ గాని ♦ యట్లె శుష్క
వస్తువునఁ గాని యేశస్త్ర♦వరముచేతఁ
గాని యేయస్త్రమునఁగాని ♦ వాని కంత
మొందకుండఁగ విధివర ♦ మొకఁడు గలదు. ౧౯౹ 1024

క. తనపుత్రుఁడైన ప్రహ్లాదునితో వాదంబు గల్గెఁ ♦ దుది నద్ది భయం
బును గల్గఁ జేయునదియై, కొనసాగెను; వాద మిట్లు ♦ కొంకక చేయన్. ౨౦

తే. సకలలోకభయంకర♦ప్రకటశక్తి
ధీరుఁడైనట్టి విష్ణుమూ♦ర్తియును సర్వ
దృశ్యుఁడైన ప్రహ్లాదుని ♦ ధీరుఁ గావఁ
బూని నరసింహరూపంబుఁ ♦ దాను గొనియె. ౨౧౹ 1026

క. కనులను జూచినదంతయు, విను రావణ! కలఁత నొందె ♦ వీరుని దనుజేం
ద్రుని నాహిరణ్యకశిపుని, దనకరములఁ బట్టి తిగిచి ♦ తనయంకమునన్. ౨౨

తే. జక్క నిడుకొని నఖముల ♦ నుక్కుచెడఁగఁ
జించి చెండాడె నాతఁడే ♦ చిత్రరీతి
ద్వారమందున్నవాఁడు నూ ♦ వాసుదేవుఁ
డాతఁడె నిరంజనుండునై ♦ యలరువాఁడు. ౨౩ 1028

చ. సురతతి నాదిదేవుఁడయి ♦ శోభిలు నాభగవంతుతత్త్వమున్
వరుసగఁ జెప్పువాఁడ విను♦వాంఛ యొసంగునయేని పల్కెదన్
బరమమనోజ్ఞభావమున ♦ వార్తను దానిని నీమనంబునన్
నిరతము నిల్పెఁగాఁ దగును; ♦ నిర్జరనాథుల వేలసంఖ్యలన్. ౨౪ 1029

క. సురలను బదివేవుర నం,బరగతమునిసప్తకమ్ము ♦ బహుసంఖ్యల నా
పరమేశుఁడు వశగతులుగ, సురశక్తి నొనర్చె లీల ♦ నొప్పెడు పోల్కిన్.

క. తొలుతన్ ద్వారస్థలమున, నిలిచిన యాతండె యట్టి ♦ నిర్భరశక్తిం
జెలువారువాఁడు; నా విని, పలికెన్ బలితోడఁ ద్రిదశ♦వైరియుఁ గడఁకన్.

సీ. మృత్యువుతోఁ జేరి♦తేశ్వరుండుకృతాంతుఁ డాకఁడుండఁ జూచితి♦నుదగ్రమును
భయము గల్పించురూ♦పముఁ జెల్వారుచునుజ్జ్వలజ్వాలుఁడై ♦యొప్పిపాశ[న
హస్తుఁడై యూర్ధ్వరో♦మావళియై తగువరుణుని గాంచితిఁ; ♦ బటుతరముగ
దంష్ట్రలు వెలయంగఁ ♦ గగినవిద్యుజ్జిహ్వ సర్పవృశ్చికరోమ♦సంజ్ఞుల, మఱి
ఆ. భీమవేగుఁ డగుచు ♦ వెలయు రక్తాక్షుని
సర్వసత్త్వభయదు ♦ గర్వయుతుని
గాంచినాఁడ నతఁడు ♦ కమలమిత్రునిబోలి
దుర్నిరీక్ష్యుఁ డగుచు ♦ దురములందు. ౭౦౪ 1032
క. మరలింపరాక పాపుల, ధరణీశులఁ జెండి మెఱయు; ♦ దర్పంబున నా
సురవైరిని మార్కొని సం,గరమున జయమందినాఁడఁ ♦ గమ్రగుణాఢ్యా!.
ఉ. వారిని గాంచినప్పుడును ♦ బాహుబలంబున భీకరంబుగాఁ
బోరొనరించు నప్పుడును ♦ బుట్టదు భీతియుఁ జింతయుం మదిన్;
గారణ మేమొ యీపురుష♦కాంతుని నేఁ దెలియంగఁ జాల కి
ట్లారయుచున్నవాఁడఁ దెలి♦యన్ వినిపింపుము దానవేశ్వరా!. ౭౦ 1034
చ. అన విని యవ్విరోచనుని♦యాత్మజుఁడా బలి రావణాసురుం
గనుఁగొని యిట్లు పల్కెఁ; వినఁ♦గాఁ దగు నీతఁడు లోకనాయకుం
డనఁగను ధాతనాఁగ హరి ♦ యవ్యయుఁ డంచుఁ బ్రభుండటంచు స
ద్వినుతిని గాంచు నో దనుజ♦వీర! యితండె యనంతుఁడౌఁ జుమీ. ౭౧ 1035
సీ. నారాయణుండును ♦ నరసింహమూర్తియుఁ గపిలుండు విష్ణువు ♦ కమ్రదీప్తి
బుతుధాముఁడు సుధాముఁ♦డతిభయంకరరూపుఁడ పాశహస్తుండు♦హాతకిపుండు
ద్వాదశాదిత్యని♦భస్ఫూర్తి, యవ్యయుం డసితజీమూతతు♦ల్యాంగుఁ డమర
నాయకుండును స్వామిగా♦ పురుషోత్తముఁడును సిద్ధసత్తముఁడును ♦ నిర్మలుండు
ఆ. భక్తజనహితుండు ♦ భవుఁడు జ్వాలామాలి
గురుభుజుండు యోగి ♦ క్రూరహరుఁడు
జగములను ధరింపఁ ♦ జాలునీతఁడె సృజి
యించువాఁ డితండె ♦ యెలమిమీఱ. ౭౨ 1036
క. కాలుండై లోకమ్ముల, నోలిన్ హరియించుచుండు ♦ నురుబలుఁ డితఁడే
పాలకుఁడు యజ్ఞ యజ్ఞము, జ్వాలలనుం గ్రక్కుచున్న♦చక్రము నతమున్.
చ. కరమునఁ దాల్చువాఁడు హరి ♦ కంజవిలోచనుఁ డౌను దేవతో
త్కరమయుఁ డక్లై భూతసము♦దాయమయుండు జగన్మయుండు వి
స్ఫురతరరూపధారియయి ♦ శోభిలు జ్ఞానమయుండునౌ నుహా
త్తరతనుధారి దీర్ఘభుజ♦ధారియగున్ బలదేవుఁడై తగున్. ౭౬ 1038
ఆ. వీరహంత యితఁడె ♦ వీరచక్షుష్మంతుఁ
డవ్యయుండు జగము♦లందు గురుఁడు

పరమపురుషుఁ డంచు ♦ పరమునుల్ మోక్షార్థు
లితనిఁ బొగడుచుండు ♦ రెల్లకడల. ౮౭॥ 1039

క. పురుషుం డెనఁ డీతనినే, పరమునిగా నెఱుఁగు నతఁడు ♦ పాపావళిలోఁ
జొరఁబడక యవల నిల్చును; హరి నీతని సంస్మరించి ♦ యాదర మొప్పన్.

క. వినుతించి హోమకృత్యం,బున నలరం జేసి కామ♦ములఁ బొందుదు రీ
తనినుండి భక్తు లెల్లను;,దనుజేంద్రా! యనుచుబలియుఁ♦దమిఁదెల్పుటయున్.

చ. విని యలరావణాసురుఁడు ♦ వేగమె యచ్చటనుండి క్రోధపూ
ర్ణనయనుఁడై మహాస్త్రము క♦రంబునఁ దాలిచి పోయె దోర్బలం
బున హరినొంప; నిట్లు తను ♦ బోరున నొంపఁగఁ బూని వచ్చు నా
దనుజునిఁ గాంచి హస్తమున ♦ దారుణమౌ ముసలంబు గ్రాలఁగన్. ౯౦

చ. మనమున నిట్టు లెంచెఁ బ్రభు♦మండనుఁడౌ హరి వీని నిత్తఱిన్
దునుమను, శాపమున్ సతముఁ ♦ దోఁచినరీతి నొనర్చువాని నం
చును దలపోసి విశ్వతను♦శోభితుఁడౌ హరి బ్రహ్మకుం బ్రియం
బనుచు నదృశ్యుఁడయ్యె మను♦జాధిప! యోరఘువంశభూషణా!. ౯౧ 1043

క. హరియున్నద్వారసీమకు, సరగునఁ జని రావణుండు ♦ సరసిజనేత్రుం
బరికింపఁడయ్యె నచ్చటఁ, బరమామోదమున నార్చె ♦ బలముమెఱయఁగన్.

ఆ. ఆర్చి యంత వరుణు♦నాలయమ్మునునుండి, వెడలె మున్ను దాను♦విశ్వజయముఁ
గోరి వచ్చినట్టి ♦ భూరిమార్గంబును, బట్టి జయము నొంది ♦ నట్టు లంత. ౯౩॥

అధికపాఠము ప్రథమసర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

—రావణుండు సూర్యునిపైకి యుద్ధమును జేయఁబోవుట.—

మ. బలిసద్మంబును దాఁటి సూర్యుని జయిం♦పన్ బూని లో నెంచి యి
మ్ముల నారాతిరి మేరుశృంగమున స♦మ్మోదంబునం బుచ్చి వే
తెలివిం బొంది యహర్ముఖోచితములై ♦ దీపించుకృత్యోత్కరం
బులఁ జక్కం బొనరించి సూర్యతురగం♦బుం బోలుసద్యానమున్. ౧॥ 1046

తే. తా నధిష్ఠించె నావ్యోమ♦యానవరము
పవనుగమనమనోగతుల్ ♦ భాసిలంగ
విహరణక్షేత్రములఁ జాల ♦ వెలసి యరిగె;
నంతఁ దేజోమయుండయి ♦ యలరువాని. ౨॥ 1047

తే. స్వప్రకాశుని శుభదుని ♦ భాసమాన, కనకకేయూరభూషితుఁ ♦ గనకవస్త్ర
ధరుని శుభకుండలోజ్జ్వలుఁ ♦ *బరిమవక్త్ర,వికసనుని రక్తమాల్యసం♦వీతవక్షు.

* భా॥ ప్ర॥ నఖవికాసితం-అనిమూ.

క. నిరుపమ కేయూరయుగాం,తరభాసురపతకహారుఁ ♦ దతర క్తమనో
హారచందనదిగ్ధాంగునిఁ, గరముల వేయింటఁ దగఁ బ్ర♦కాశించువిభున్. ౪½

తే. ఆది దేవు నాదిత్యు స♦ప్తాశ్వవాహ,ముని ననాద్యంతమధ్యు లో♦కనిచయముల
కెల్ల సాక్షిగ నున్నట్టి ♦ యీశ్వరుని, నిర్జరప్రభు భాస్కరు ♦ నీరజాప్తు. ౫½

క. కనుఁగొని దానవనాథుం, డనూనరవి తేజమున మ♦హా ర్తిం గని యు
న్ననిఖిలభటనాథుఁ బ్రహ,స్తుని గని యిట్లనియె నోయి ♦ శూరవరేణ్యా!. ౬½

చ. చని రవిఁ గాంచి నాదయిన♦శాసనమున్ వినిపింపు మిట్టు లా
వనరుహమిత్రుఁడైన గ్రహ♦వర్యునితో దనుజేశ్వరుండు వ
చ్చెను సమరంబుఁ గోరి యిదె ♦ చేయుము సంగర మీవు చేయవే
ననిని జయింపఁగాఁబడితి ♦ నంచు వచింపుము సత్వరంబుగన్. ౭½ 1052

తే. ఒక్కపక్షంబు వీనిలోఁ ♦ జక్క నెంచి
కైకొను మటంచుఁ బల్కుమా ♦ కదలు మింక;
ననినఁ దద్వాక్యమును శిరం♦బున ధరించి
భాస్కరునియంతికమునకుఁ ♦ బటురయమున. ౯ 1053

క. చని పింగళునిన్ దండిని, గనియెన్ ద్వారమ్మునందుఁ ♦ గ్రాలెడివారిన్
వినిపించె రావణుని యా,జ్ఞను సర్వము వారి కంత ♦ సైన్యవిభుండున్. ౧౦

క. నిలిచె మతేమియుఁ బల్కక, జలజాప్తమరీచిజాల♦సంతప్తుండై
పలుకుల వానిం గైకొని, చెలఁగెడు మోదమున దండి ♦ చేరెన్ రవినిన్. ౧౦½

ఆ. భక్తిమీఱ మ్రొక్కి ♦ ప్రల్లదుండగు రావ,ణుని ప్రతిజ్ఞఁ దెలిపె ♦ దనుజవిభుని
పలుకులెల్ల దండి♦వలనఁ జక్కఁగ విని, శ్రీసరోజమిత్ర♦శేఖరుండు. ౧౧½

*క. తనబుద్ధి నెంచి యాతనిఁ, గని యిట్లని పల్కె; దండి ♦ కడు రయమొప్పన్
జని గెల్వు మతని లేదే, నని నోడితి నంచుఁ బల్కు♦వమ్మ్య నియతిచేన్. ౧౨½

క. మనమున నీకెటు తోఁచునో, యనఘా! యభ్భంగిఁ జేయ♦నగు; నేఁ గాలం
బును బుచ్చఁ జాలవృథగా, నను మాన్యునిపల్కులఁ గొని♦యరిగి దనుజుతోన్,

తే. పలికెనూర్జిత్తినెల్లనె♦భ్భంగితనకు, నర్కుఁడాగఁ దెల్పె నట్టులే♦యప్పలుకుల
దండివలన నెఱింగి యు♦ద్ధంకరీతి, విజయఘోషంబుచాటించి♦వెడలె నతఁడు.

అధికపాఠము రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

3 - వ సర్గము.

రావణుఁడు మాంధాతతోఁ బోరుసల్పుట.

చ. వనజహితుం ద్యజించి చని ♦ స్వర్ణమహీధరదివ్యశృంగమం
దనుపమవిక్రముం బలరు♦నట్లుగ నానిశిఁ బుచ్చి చంద్రుతో

బుద్ధిపూర్వం దివాకరః, గచ్ఛ దండిన్ జయ సైన్యేనం నిర్జితో౽స్మీతి వా వద-అనియూ.

నని నొనరింపఁ బోయి కమ♦లారి యొసంగెడు లోకముం గనుం
గొనియె; నటన్ రథంబుపయిఁ♦ గోమలదివ్యసుమాభిమండితుల్. ౩ 1060

తే. దివ్యచందనలిప్తాంగుఁ♦ దేవకన్య,కాభిసేవితుఁ జంద్రుని♦ నంబరమున
నరుగువానినిగనియె; నా♦యమృతకిరణుఁ,డచ్చరలతోడరతిసుఖం♦బనుభవించి.

సీ. చుంబనసుఖములఁ♦జొక్కి మేల్కొనుచున్న చంద్రుని దేవవై♦రీంద్రుఁ డట్టె
కనుఁగొని సంతోష♦కలితుండై యచ్చోట నిల్చి పర్వతు ముని♦నికరనాథుఁ
గనియె; దశగ్రీవుఁ♦డనఘు మహాత్ముని నాతనిఁ గాంచి యి♦ట్లనియె దేవ
మానీంద్ర! స్వాగతం♦ బే నిదె ప్రశ్నించెదను నాయదృష్టంబు♦నను నిచటికి

తే. వచ్చితిరి మీరు, రథ మెక్కి♦ వఱలు నీతఁ
డెవ్వఁడో యప్సరస్తతు♦ లెల్లఁ గొలువ
[1]విగతమందాక్షుఁడై యిట్లు♦ వెడలినాఁడు
భయము నుంతేయు నెఱుఁగని♦పాటుపడుచు. ౫ 1062

చ. అన విని పర్వతుం డనియె♦ నర్హమతీ! వినవయ్య! [2]వత్స! యీ
తనిచరితంబు సర్వమును♦ దథ్యముగా వివరింతు; నీతఁ డ
త్యనుపమమౌ తపోనియతి♦ నన్నిజగంబుల గెల్చె, బ్రహ్మనున్
దనమహిమాతిరేకమునఁ♦ దద్దయు మోదము నందఁజేసెఁ జూ!. ౬ 1063

తే. ఎద్ది సుఖములఁ గూర్పంగ♦ నెసఁగుచుండు,స్థానమైయట్టి మోక్షప♦దంబుఁ జేరఁ
జనుచునున్నాఁడు లోకముల్♦ శౌర్య మొప్ప, నీవు గెల్చినరీతి నీ♦పావనమతి.

క. అనుపమతపమున లోకము,లను గెల్చెను; బుణ్యయుగ్వి♦లాసంబున సో
ముని ద్రావి పోవుచుండును, ఘనమతు లేశంక మదిని♦ గాంచక స్వేచ్ఛన్. ౮

క. శూరుండవు సత్యవ్రత,ధీరుండవు గాన నొక్క♦తెఱఁగు వచింతున్
గోరిక వినఁదగు నియమా,దారులు వీరెల్ల సాధు♦తత్త్వజ్ఞవరుల్. ౯ 1066

తే. కాన వీరలవిషయమై♦ క్రౌర్య మూన
రెట్టివారైన నని పల్కి♦ నింతలోన
నరద మెక్కుండు పెనుకాయు♦ మలర దీప్త
మగుచు జాజ్వల్యమానమౌ♦ నంగ మొప్ప. ౧౦ 1067

క. గీతంబుల వాదిత్ర,వ్రాతంబుల నలరుచున్ జ♦వంబునఁ జనఁగాఁ
బ్రీతిం గని రావణుఁ డో,తాతా! యీరథము నెక్కి♦ తగువిభవమునన్. ౧౧

క. చనువాఁ డెవ్వఁడొ విలస,త్తనువున నలరారుచున్ స♦తంబును మ్రోలన్
మన మలరఁ గిన్నరులు చ,క్కనిగానము చేయఁ ద్రిదశ♦కాంతలు పేర్మిన్.

తే. ఆడుచుండనుసోహారం♦బైనకలిమి,నరుగుచున్నాఁడువీఁ డెవ్వఁ♦డయ్య యనిన
మునివరుండైనపర్వతుం♦డనియె;నితఁడు,శూరుఁడుగ్రాహవములను♦గోరు మదిని.

1 నిర్లజ్జతాస సంయాతి భ-ఘ్ర్యాసం నవిందత-అనిమూ 2శృణువత్స యథాతత్త్వమ్-అనిమూ.

చ. అనిని మరల్పరా దితని ♦ నాహవరంగములందు సాయకా
లిని దనువెల్లఁ జీల్పఁబడ ♦ లీలయుఁబోలెఁ బెనంగెఁ; బుణ్యమూ
ర్తి నితని సాధుకీర్తిని న♦తిస్థిరచిత్తుని [1]స్వామిమేలునే చే
యను దనయంగముల్ వదలి♦నట్టి మహాత్మునిగా నెఱుంగుమా!. ౧౩౫ 1071

క. ఇతఁడే సంగరముల నుద్ధతులగుపరవీరవరుల ♦ దారుణబాణ
ప్రతతుల సేనలతోఁ జంపి తగన్ జిష్ణ్వతిథియగుచుఁ ♦ బ్రియ మలరారన్.

క. చనుచున్నవాఁడు తనమన,మునఁ దోఁచినచోటికేగు ♦ పుణ్యుం డితఁడో;
వనితలు నర్తనగీతము,లను జక్కఁగఁ గొల్వ నితఁ డ♦లరు దనుజేంద్రా!. ౧౪

చ. అన విని రావణుం డనియె ♦ నమ్మునిఁ గ్రమ్మఱ; నీతఁ డెవ్వఁడో
చనియెడు సూర్యతేజమునఁ ♦ జక్కఁగ దివ్యరథంబుతోడ నా
విని యలపర్వతుం డనియె ♦ వీరవరా! వినవయ్య! యల్లదే
కనకవిమానమందుఁ దమిఁ ♦ గ్రాలు మహాత్ముఁడు కానవయ్యెడున్. ౧౬౫

క. సురవనితాయుక్తుండై, పరిపూర్ణసుధాంశునిభల♦పనుఁడై తగువాఁ
డురుతరకాంచన మర్థుల, కరుదుగ నిచ్చినమహాత్ముఁ ♦ డనుచు నెఱుఁగుమా!.

క. అతిచిత్రాభరణాంబరుఁ, డతులిత తేజస్వి దివ్య♦మౌ యానమునన్
గతివై ఖరిసజ్జనసం,గతిచేఁ జనుచున్నవాఁడు ♦ క్రవ్యాదవరా!. ౧౭ 1076

క. అనుపల్కు పర్వతోక్తిని, విని రావణుఁ డిట్టు లనియె ♦ విశ్వసుతా! యీ
చనుచున్న రాజులందున్, ననుమార్కొని సంగరం బ♦నం దగువ్రాజన్. ౧౮

ఆ. నాకు నొసఁగునట్టి ♦ నరనాథవర్యుండు, భూరితేజుఁ డొకఁడు ♦ వీరవరుఁడు
కలఁడె వేగ పల్కఁ♦గాఁ దగుధర్మజ్ఞ!, [2]తండ్రి వనఁగ నీవె ♦ తలఁప నాకు.

చ. అని పలుకంగ రావణున♦హంకృతి నాత్మఁ దలంచి యిట్లనున్
మునిపతి పర్వతుం; డసుర♦ముఖ్య! మహీధరవర్య! స్వర్గసీ
మను వసియింపఁ గోరుదురు ♦ మాన్యులు వీరలు సంగరంబు చే
యను దలపోయ రీన్నృపతు ♦ లాహవకాంక్ష యె నీకుఁ గల్గినన్. ౨౧ 1079

మ. వినవయ్యా! దశకంధరా! జగతిలో ♦ విఖ్యాతుఁడై చిత్రమా
ల్యనిబద్ధాంగుఁడు చిత్రభూషణసువ♦స్త్రాలంకృతుం డున్నతుం
డనఘుం డేడగుదీవ్పముల్ మనిచి యు♦ద్యద్దీప్తిచే నొప్పుచున్
మనుజేంద్రేంద్రుఁడునాఁగ నొప్పు నిలలో ♦ మాంధాతృనామంబునన్. ౨౨

ఉ. సంగరభిక్ష యిచ్చు దను♦జప్రవరా! యని పర్వతుం డనం
బొంగుచు రావణుం డనియె; ♦ భూపతి యెందు వసించు మానిరా
ట్పుంగవ! నాకుఁ జెప్పు మెనఁ ♦ బోయెద నానృపుఁ డున్నచోటికిం
కం గలదయ్య! దీని కధి♦కంబగు పండువు నాకు నెత్తఱిన్. ౨౩ 1081

1 స్వామ్యర్థే త్యక్తజీవితః-అనిమా. 2 ధర్మజ్ఞ పితా మే త్వం హి పర్వత-అనిమా.

చ. అన విని పర్వతుండు దను♦జాధిపుఁ జక్కఁగఁ గాంచి యిట్లనున్
విను యువనాశ్వపుత్త్రుఁ డతి♦పౌరుషుఁ డు రాజవరేణ్యుఁ డాతఁ డా
య్యన నిల నేడుదీవుల మ♦హాబ్ధియె సీమగఁ గల్గువాని నే
ర్పునను జయించి యిత్తఱిని ♦ బోయెడు స్వర్గమునున్ జయింపఁగన్. ౨౮

సీ. అనునంతలోన మ♦హాబాహుఁ డా రావణాసురేంద్రుఁడు బ్రహ్మ♦యాదరమున
నొసఁగినవరముల ♦ నురుగర్వ మడరంగఁ గాంచె నయోధ్యాధి♦కాంతు వీరు
మాంధాతృనాముని ♦ క్ష్మాపతివర్యుని నేడుదీవుల స్వేచ్ఛ♦నేలుఘనుని
స్యందనంబును నెక్కి♦చనువానిఁ దేజంబునను జెలంగెడువానిఁ♦గనకమయము

తే. చిత్రము నమూల్యమునయి సం♦సిద్ధదంబు
నైన భాసురహారంబుఁ ♦ బూని దివ్య
తనువునం బొల్చువాని న♦త్యంతరమ్య
హారగంధాభిరాముని ♦ నమలమతిని. ౨౯ 1083

క. కనినంతనె దశవదనుం, డనియెను; సంగరము నాకు ♦ నాతిథ్యముగాఁ
గ నొసంగు మో నృపాలా!, యనురావణుఁ గాంచి నవ్వి♦యాతఁడు పలికెన్.

చ. తనువునఁ బ్రాణము ల్నిలుప ♦ దానవనాయక! యెంచవేని న
న్ననిమొన మార్కొనంగఁ జను♦నంచు వచించెడురాజుపల్కులన్
విని దశకంఠుఁ డిట్లనుఁ; గు♦బేరుని నప్పతి ధర్మునిన్ జయిం
చినతఱి భీతినొంద నిఁక ♦ క్షిత్యధిపున్ నరు నిన్ను మార్కొనన్. ౩౧ 1085

తే. కలుగఁబోవునొ భయ మోరి! ♦ ఖలవిదారి
యనుదశగ్రీవునకు, నంచు ♦ నాగ్రహమున
నతని దహియింపఁబూని న♦ట్లాజ్ఞ చేసె
సమరదుర్మదులయి పొల్చు ♦ సచివులకును. ౩౨ 1086

క. దనుజేంద్రునాజ్ఞఁ గైకొని, మనుజేంద్రునిపైన దుష్ట♦మతులగుమంత్రుల్
సునిశితశరతతివర్షం,బును గురిసిరి క్రూరు లగుటఁ ♦ బొంగెడుకాంక్షన్. ౩౩

చ. శరములు మేను సోఁకఁగనె ♦ చండబలంబున నొప్పుభూధవుం
డురుతరకంకపత్త్రముల ♦ నొక్కక్షణంబునఁ బ్రాణపంచకం
బరయక తీయువానిఁ గొని ♦ యారజనీచరముఖ్యులన్ మహో
దరశుకసారణాహ్వయుల ♦ దర్పసముగ్రుని నాప్రహస్తునిన్. ౩౪ 1088

క. మారీచు నయ్యకంపనుఁ, గోరి విరూపాక్షు నొంచె; ♦ క్షోణీశవరున్
మాఱుకొని యాప్రహస్తుఁడు, ఘోరాంబకపంక్తివృష్టిఁ♦గురిసెన్ మిగులన్.

తే. శరము లవ్వి శరీరసం♦స్పర్శనంబు, చేయకుండఁగ నడిచె వి♦చిత్రరీతి
శాతశరముల; మాంధాతృ♦చక్రవర్తి, యంత విడువక వారిపై ♦ నడరి కడఁక.

సీ. భల్లంబులును భిండి♦వాలభుసుండికల్ తోమరంబులు వైచి ♦ భీమపావ
కుఁడు శలభంబులఁ ♦ బొడవడంచినయట్లు నొవ్వఁజేసెను; గ్రుధ ♦ నివ్వటిల్ల;
నంతట మానక ♦ యాప్రహస్తునిఁ బంచతోమరంబుల నొంచి♦తోడనె నృపుఁ
డద్రుల భేదించు ♦ నవ్వజ్రమో యనునట్టి ముద్గరమును ♦ నాయుధమును
తే. గిరగిరం ద్రిప్పి క్రౌంచభూ♦ధరము స్కంధుఁ
డట్టె పగులించువిధమున ♦ నతిజవమున
వైచె రావణురథముపైఁ ♦ బడఁగ వజ్ర
పాతమట్లు రథంబుపైఁ ♦ బడియె నదియు. ౩౯ 1091
క. దానం జలియించి మహా,దానవుఁ డటఁ బడియెఁ దేవ♦తల్లజుధ్వజమో
నా నిర్గత తేజుండై;, మానవపతి ప్రీతుఁ డగుచు ♦ మహిమము వెలయన్. ౪౦
క. బలమున నుప్పొంగెను, జం,ద్రలసత్కాంతులను సాగ♦రంబునఁ గలనీ
రలరారెడు క్రియ రక్షో,బలములు హాహారవముల ♦ బడలి యసువులన్. ౪౧
ఆ. విడిచినట్లె యుండి ♦ వెస రావణుం జుట్టు, ముట్టి నిలిచె; నంత ♦ నెట్టకేల
కతఁడు తెల్వి నొందె ♦ నంత లోకవిరావ,ణుండు రావణుండు ♦ గండు మిగిలి.
క. నరపతి దేహము సునిశిత,శరములఁ బీడించి యతని♦స్యందనమును ద
త్తురగముల నొంచె దోర్బల, ముఱుతరముగఁ గన్పడంగ ♦ నుద్యమ మలరన్.
చ. అరదము పోయినన్ మఱొక♦స్యందన మెక్కి నృపుండు ఘంటికా
పరమరవంబునం బ్రబలు ♦ భాసురశక్తిని వైచె రావణా
సురుపయి దోర్బలంబు తగ, ♦ శోభిలుశక్తియు సూర్యకాంతియో
నిరుపమదావపావకుని ♦ నిర్భరమై తగు మంటయో యనన్. ౪౪ 1096
క. కరము వెలుంగుచు నరపతి,కరవిచ్యుతిఁ గాంచి నిగుడఁ♦గా నాశక్తిన్
సురవైరి శూలమున ని,ర్భరవిక్రమ మలర *మిడుతఁ ♦ బావకురీతిన్. ౪౫
తే. భస్మముగఁ జేసి యమదత్త♦బాణ మట్టె
చాపమునఁ గూర్చి గుణరావ♦సంకులముగ
వైచెఁ; దద్బాణఘాతంబు ♦ వపువు నొంప
మూర్ఛితుం డయ్యె మాంధాతృ♦భూవిభుండు. ౪౬ 1098
చ. కనుఁగొని యాప్రహస్తముఖ♦కర్బురవర్యులు సంతసంబునన్
ధ్వనులను దిక్కుల న్నెఱపి ♦ దారుణరీతిగ నార్వసాగి; రా
మనుజవరేణ్యుఁ డొక్కక్షణ♦మాత్రమునన్ మును పొప్పురీతిఁ దె
ల్విని గని దుష్టమంత్రు లట ♦ వేశ్క నుతింపఁగఁ బొంగుశత్రువున్. ౪౭
క. కనుఁగొని యాతనిపరిచరు, లనూన ముఁదమంది యుండు ♦ టారసి మది బొం
గునితాంతకోపమున శ,త్రునికరదుర్ధర్షుఁ డగుచుఁ ♦ దోఁచి కడంకన్. ౪౯

* పతంగ మివ పావకః-అనిమూ.

తే. *పుష్పవత్తుల్యతనుకాంతి ♦ బొంగఁ జాప, ముంది భీకరశరవృష్టి ♦ నానిశాచ
రేంద్రుబలములఁ బీడించె; ♦ నృపునిచాప,రవముచేతను సాయక♦రవముచేత.

క. కలఁతిం గను పాథోనిధి, వలె రాక్షససేన లెల్ల ♦ భయమున మిగులం
జలియించె; నంత నిరుర్వర,బలములు మూర్ఛనఁగననియు♦భయదంబయ్యెన్.

చ. చెలఁగెడుక్రోధ మొప్ప గురు♦చిత్తము లత్తఱి నందడింప ని
స్తులజయకాంక్ష లుప్పతిల ♦ క్షోణివిభుం డసురేంద్రుఁ డప్పు డు
జ్జ్వలశరచాపఖడ్గములు ♦ భాసురరీతి వెలుంగ వీరులై
తలపడి పోరి; రంత నృప♦తల్లజుఁ డాసురవీరుఁ బూన్కితోన్. ౫౨౪ 1103

క. నరపతిని రావణుండును, శరవృష్టిని ముంచి; రట్టె ♦ సమధికకోపం
బిసువుర వ్యాపించెను నా,తరుణంబున సాంద్రమగుచు ♦ దారుణమగుచున్.

క. ఇతరేతరవిజయేచ్ఛల, నితరేతరతీవ్రబాణ♦వృష్టిఁ దనువు లు
ద్గతరక్తధారలను దే,వతతుల్ గనఁ జీల్పఁబడెడు♦భంగిగ నుండెన్. ౫౮

చ. ధనువునఁ గూర్చి రౌద్ర మను ♦ దారుణమంత్రపురస్కృతాస్త్రమున్
దనుజవరేణ్యుఁ డుద్ధతిని ♦ ధాత్రివిభూత్తముపైని వైచె; నా
జనపతి యగ్నిబాణమును ♦ జాపమునన్ వడిఁ గూర్చి దానిచే
తనె మరలించె రౌద్రశర♦తల్లజమున్ సురలెల్ల మేలనన్. ౫౫ 1106

సీ. దశవదనుండు గాం♦ధర్వమహాస్త్రంబుఁ బరఁగించె, మాంధాతృ♦ధరణివిభుఁడు
వారుణాస్త్రంబున ♦ వడి దాని మరలించె; నంత ధాత్రీపతి ♦ యసురవరునిఁ
జంపువేడుక భూత♦చయభయావహమగు బ్రహ్మాస్త్రమును జేతఁ ♦ బట్టుకొనియె;
రావణుండును శంక♦రప్రసాదంబునఁ బడసినఘోరరూ♦పమగు పాశు

తే. పతమహాస్త్రంబు త్రైలోక్య♦భయద మట్టె
కరమునం బట్టె; వారిట్లు ♦ కరములఁ గొని
నట్టి యస్త్రంబులం గాంచి ♦ యఖిలభూత
ములును జలియించె; శంకరుం ♦ డెలమి మీఱి. ౫౬౪ 1107

క. వర మిచ్చె రావణున కా,ప్పరమాస్త్రము వశగతమయి ♦ భాసిలునంచున్
నిరుపమసాధన మయ్యది, కరమునఁ గ్రాలంగ ముజ్జ♦గంబులు మిగులన్. ౫౭

తే. వడఁకె స్థావరజంగమ♦ప్రాణితతులు
కలఁత నొందెను; సుర లెల్లఁ ♦ గళవళించి
రిదియె ప్రళయం బటంచు నా♦గేంద్రు లెల్ల
తలఁచి; రత్తరుణంబున ♦ ధ్యాననియతి. ౫౯ 1109

క. కని యావృత్తాంతంబును, మునివర్యులు గాలవాహ్వ♦మునఁ దగునతఁడున్
ఘనుఁడు పులస్త్యుఁడు వేగము, చనుదెంచిరి వారికడకు ♦ సంగరమాపన్.

* చంద్రార్కసదృశద్యుతిః-అనిమూ.

క. చనుదెంచి నరపతిం గ,న్గొని తగునే యిట్టు లీవు ♦ ఘోరాస్త్రంబుల్
గొనఁ జాలు నింక నం చా,తని మాన్పి యనంతరంబ ♦ దనుజేశ్వరునిన్. ౬౦

క. పరిహాసోక్తుల నిపు డీ,ధరణీశుని గెల్వఁగలవె? ♦ తా నపజయ మే
వరుసను గనఁ డీతఁడు నీ,పరాక్రమము చాలు నింక ♦ బవర ముడుగుమీ.

క. అని పల్కి వారి కిర్వుర,కును సఖ్యముఁ గూర్చి చాలఁ ♦ గుతుకంబున వే
చనిరి యథాగతపథమున, మనముల హర్షంబు పొంగ ♦ మహితగతులచేన్.

అధికపాఠము మూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪ - వ సర్గము.

చంద్రునితోఁ బోరఁ బ్రయత్నించు రావణుని బ్రహ్మ వారించుట.

క. ధరణీసురమానులు చన, సురవైరివిభుండు తన్ను ♦ శూరునిగా న
త్తరుణమున నెంచి తనపరి, చరులెల్లను దోడరాఁగఁ ♦ జనియె నవలికిన్. ౧

సీ. పదివేలయోజనల్ ♦ పరఁగుమరుత్పథంబును దాటెఁ బుష్పకం♦బునఁ జెలంగి
దాఁటి యవ్వల బల♦దర్పముల్ మెఱయంగ సర్వసద్గుణములఁ ♦ జాలఁగ్రాలు
హంస లేన్థలమున ♦ నరుదార నుండునో యలమరుత్పథము, న♦న్వలనుమెఱయ
దానిని వేగంబ ♦ దాఁటెను దశయోజనాయతంబగు నద్ది ♦ యంచు లెక్క

తే. పెట్టఁబడుచుండు నటనుండుఁ ♦ బెనురవముల
నలరు సితవారిధరవర్య♦ములు త్రివిధము
లగుచు *నాగ్నేయములు పక్ష♦జాహ్వయములు
బ్రాహ్మములు నాఁగఁ బేరులు ♦ వఱలుచుండ. ౨ 1115

క. తరువాత వాయుమార్గము, గురుజవమున దాఁటె నద్ది ♦ కొమరారు నను
త్తరమై మూఁడవదగుచును, నిరతము చారణులు సిద్ధ♦నిచయము లందున్.

క. మన మలరఁగ నివసింతురు, గన నది పైదాని యత్తె ♦ గ్రాలుఁ బ్రమాణం
బున; నంతఁ జతుర్థంబగు, ననిలపథం బుత్తరించె ♦ నారావణుఁడున్. ౪

చ. అనవరతంబు భూతతతు ♦ లందు వినాయకుఁ గూడి క్రీడ న
ల్పును, దదనంతరంబ గురు♦పుష్పక మెక్కియె పంచమంబుగాఁ
దనరెడువాయుమార్గమును ♦ దాఁటె సహస్రదశప్రమాణయో
జనముల నొప్పు నద్దియును ♦ సర్వసరిద్వరి గంగ యుచ్చటన్. ౫ 1118

తే. అలరుచుండును గుముదాదు ♦ లైన నాగ
ము లటఁ గుంజరతతు లెన్నొ ♦ చెలఁగుచుండు
శీకరంబులఁ జల్లుచుఁ ♦ జెన్నుమీఱ
నవ్వి గంగాజలంబుల♦యందు సతము. ౬ 1119

---

* ఆగ్నేయాః పక్షజాః బ్రాహ్మః స్త్రివిధా ఇతి గంస్మృతాః - అనిమా.

క. మునుఁగుచుఁ దేలుచుఁ బుణ్యాంబును జక్కఁగ నేకరించు♦పోలిక నుండున్;
విను రామచంద్ర! యాకరు, లనవరతము తొండములను ♦ నవలికిఁ జిమ్మన్.

[1]క. అనిలుం డాజలమును దట,మునకుం బడునట్లు వీవ ♦ ముగ్ధతరములై
గనఁబడుకుంజంబులఁ బడఁ,గ నదియె హిమరూప మగును♦గా శ్రీరామా!.

సీ. అవ్వల నాఁడవ♦దగు వాయుమార్గంబు వేయియోజనముల ♦ వెలయుదానిఁ
జొచ్చి నాదానవ♦శూరుండు గురుతరదివ్యతేజా! రామ! ♦ తేజరిల్లు
పుష్పకారూఢుఁడై ♦ పోదలు నచ్చోటనే గరుడుండు సతతంబు ♦ క్రాలు శక్తి
జ్ఞాతిబాంధవగణ♦సత్కృతుండై; యంత వేయియోజనముల ♦ విస్తరిల్లు
తే. సప్తమంబగు పవమాన♦సత్పథంబు
నొందె; నచ్చట ఋషులెల్ల ♦ నుందు రెలమి
నవలఁ బదివేలయోజనా♦యతమరుత్ప
థమ్ము నష్టమసంఖ్యాక ♦ మమ్మహాత్ముఁడు. ౧౩ 1122

క. కనఁబోయె; నందు గంగయు, ననిశము స్థితిఁ గాంచుచుండు ♦ నాకాశసరి
త్తనుఖ్యాతి దేవపథమున, [2]ననిలుఁడు ధరియింపఁగా మ♦హావేగంబున్. ౧౪

చ. గురుతరనిస్వనంబునఁ ద♦గుం బృథివీవర! రామచంద్ర! యం
బరమున నవ్వలన్ రుచుల ♦ భాసిలుచంద్రునివాసలోక మా
దరమునఁ దెల్పువాఁడఁ బ్రమ♦దంబు నొసంగెడువార్త యద్ది, త
త్పరమున లోకమెందు సుఖ♦భావుకముల్ దగఁ బొల్చుచుండుఁ జూ!. ౧౫

తే. అద్ది యెనుబదివే లగు♦నామడలను
విస్తృతిం గాంచు నందుండు ♦ విధుఁడు ఖేచ
రాళి తారాగణావృతుం ♦ డగుచు నతని
[3]శతశతసహస్రరశ్ములు ♦ వితతములుగ. ౧౬ 1125

తే. అతనిమండలముననుండి ♦ యఖిలలోక
ములను భాసిల్లఁజేయు, స♦కలసుఖముల
సత్త్వముల కెల్ల నిచ్చుచు ♦ జగతి మించు;
నంతఁ జంద్రుండు దశకంఠు ♦ నచటఁ గాంచి. ౧౭ 1126

క. శీతాగ్నిని దహియింపఁగఁ, జేతస్సున నెంచి నట్లు ♦ చిత్రగతుల నా
దైతేయవిభుని ముంచెను, ఖ్యాతహిమప్రభల నొక్క ♦ క్షణమాత్రమునన్.

---

1 తతః కరికరా ద్భ్రష్టం వాయునా లోలితం భృశమ్, జలం కుంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ-అనిమా. 2 వాయునా ధార్యమాణా సా మహావేగా మహాస్వనా-అనిమా. 3 శతంశతసహస్రాణి రశ్మయ శ్చంద్రమండలాత్-అనిమా. ఈచంద్రలోకము మర్త్యలోకమునకుఁ బ్రకాశము నిచ్చునట్టి చంద్రలోకము గాదని యెఱుంగునది

చ. దనుజవరేణ్యమంత్రులు [1]ని♦తాంతహిమాగ్నికిఁ దాళలేక భీ
తిని బరిపీడితాంగులయి ♦ దిక్కఁ కరావణుఁ డంచు నెంచి; రం
త నచట దండనాయకుఁ డు♦దారమనీషుఁడు నౌ ప్రహస్తుఁ డా
ర్తిని జయశబ్దపూర్వముగ ♦ దేవరిపూత్తముఁ గాంచి యిట్లనున్. ౧౯ 1128

క. దనుజేంద్ర! శీతరశ్ములఁ, దనువులు కంపించెఁ బోవఁ ♦ దగ దిఁక మరలం
జను నిటనుండియె చంద్రుని,ఘనహిమసురశ్ములను దనుజ♦గణముల కెల్లన్. ౨౦

తే. సాధ్వసం బావహించెను ♦ స్వాంతములను;
వీఁడు రాజేంద్ర! తనకాంతి♦వితతి శీత
కరుఁడు నాఁబడు దహనుని♦కరణి నితని
యంతరంగంబు వర్తిల్లు ♦ నంచుఁ దలఁతు. ౨౧ 1130

చ. అనెడు ప్రహస్తవాక్యముల ♦ నా దనుజేశ్వరుఁ డాలకించి యిం
తని వచియింపరానిదగు ♦ నాగ్రహ మూని శరాసనంబుఁ జ
య్యనఁ జలియింపఁ జేసి కఠి♦నాయతరావముతోడ దానఁ జ
క్కనిగుణ మట్టి కూర్చి [2]శర♦కాండములం బరఁగించి నొంపఁగన్. ౨౨

చ. శతధృతి యీవిధంబుఁ దన ♦ చక్కనివానసమందుఁ గాంచి యు
ద్ధతుఁ డితఁ డంచు నెంచి త్వరఁ ♦ దా నటఁ జేరి దశాస్య! విశ్రవ
స్సుత! గురుబాహురాజిత! వి♦శుద్ధమనస్సునఁ బొల్చుచంద్రుఁ డీ
హితమతి నొంపరాదు చను ♦ మిచ్చటనుండక వచ్చినట్లుగన్. ౨౩ 1132

చ. శరముల నొంపరా దితని ♦ సర్వజగత్ప్రియవర్తనుండు స
త్కరుఁడు ద్విజేంద్రుఁ డిట్టిఘనుఁ ♦ గాఱియపెట్టఁగ నేల! మంత్ర మా
దరమున నిచ్చువాఁడ నది ♦ తప్పక ప్రాణము దీయు భీతినిన్
గరము తొలంగఁ జేయు నది ♦ కప్రమతిన్ స్మరియించువానికిన్. ౨౪ 1133

తే. మృత్యుభయమును దొలఁగించు ♦ మేలుఁ గూర్చు
ననిన నంజలి యిడి రావ♦ణాసురుండు
పలికె; సంతృప్తి నాపయి ♦ నలరు నేని
నే ననుగ్రాహ్యుఁడ నగుదు♦నేని తండ్రి!. ౨౫ 1134

సీ. ఈఁదగునేని మం♦త్రేశ్వరు నా కిప్డె ధార్మికోత్తమ! సుమం♦త్రంబు దాని
జపియించి సకలని♦ర్జరులందు నిర్భయుండనయి వర్తించెద ♦ వనజగర్భ!
దానవులందుఁ ద్రి♦దశులందుఁ బతులయందు నామదిని భ♦యంబు లేక
యుండఁగా వలెనంచు ♦ నొగిఁగోరుచుందును;గాననిమ్మామంత్ర♦మో నితాంత

తే. ధర్మబుద్ధీ! మహాత్మ! మీ♦దయను నాకు
భయము గల్గదు నా విని ♦ బ్రహ్మ పలికె

1 స తు శీతాగ్నినా శీఘ్రం-అనిమూ. ఇట శీతాగ్నియనఁగా శీతబాధ యని యర్థము చేసి
కొనవలెను. 2 నారాచైః సం ప్లావీసమత్-అనిమూ.

మంత్ర మొసఁగెద నీకు నీ♦మంత్రవరముఁ
బ్రాణములు పోవునట్టివి♦పత్తునందు. ౨౮ 1135

క. ఉపయోగింపం దగు నం, చిపుడే వచియించువాఁడ ♦ నెప్పుడు దానిన్
జప మూని చేయకుము దైత్యపతీ! శుభదంబు మంత్ర ♦ మది యగుఁగానన్.

తే. అక్షసూత్రము గొని దాని♦నమలభక్తి, జపము చేయుము నీ కప♦జయము లేదు
జపము మానిన సిద్ధింప♦దపరిమితసు,ఫలదమయ్యును; వినుమింకఁ♦బరమనియతి.

క. ఆమంత్రము వచియించెద, నోమాన్యా! దాని నొక్క♦మొగిఁ గీర్తింపన్
భీమాహవముల విజయం, బేమియు సందియము లేక♦యే గల్గుఁ జుమీ. ౩౦

సీసమాలిక:—

దేవదేవేశ! యో♦దివిజాసురనమస్కృతా! మహాదేవ! వం♦దనము నీకు
భూతభవ్యా! హర! ♦ భూరిపింగళనేత్ర! బాలుండ వగుదు రూ♦పమున వృద్ధ
వలె నుండుదువు, నీవు♦వైయాఘ్రవసనచ్ఛదుఁడవ, ట్లె యారుణే♦యుఁడవు, త్రిజగ
ముల కీశ్వరుఁడవు, వి♦భుండవు, హరుఁడవు, హరితనేమివియుగాం♦తాగ్ని వనలుఁ
డవు, లోకపాలకుఁ♦డవు, లోకశంభుండ, వట్లె మహాభుజుఁ ♦ డనఁగ నీవె
యోమహాదేవేశ! ♦ యోమహాశూలీ! మహాదంష్ట్రి! కాలంబు ♦ వగుదు వీవు,
కాలరూపివి, నీల♦కంఠుండవు, మహోదరుఁడ వీవు, దేవాంత♦కుఁడవు, వేద
మయుఁడవు, మఱియున♦వ్యయుఁడవు, పశుపతివగుదువు, శూలంబు♦హస్తమందు
బట్టియుందువు, నేత, ♦ వట్టివిధంబున గోప్తవు, శివుఁడ వ♦గుదువు, హరివి [వి
జటి, ముండియు, శిఖండి, ♦ పటుయశుండు, లగుడి యననొప్పుదువు, నీవె♦యఖిలగణ
భుఁడవు, సర్వాత్మవు, ♦ భూతేశ్వరుండవు, సర్వభావనుఁడవు, ♦ సర్వదుఁడవు
సర్వహారివి, మఱి ♦ స్రష్టవు, గురుఁడ, వవ్యయుఁడవు, ధూర్జటి♦వియుఁ, బినాకి
యనఁబడువాఁడ, వో♦యఖిలేశ్వరా! దేవుఁడవు, కమండలుధరుం♦డవు, మహాత్మ!
మాననీయుండవు, ♦ గానప్రియుండవు, ప్రణవస్వరూపివి, ♦ పార్వతీశ!
యర్హణీయుండవే ♦ యగుదువు, సామవేదగుఁడవు, మృత్యువ♦వగుదు, మృత్యు
దూతవు, పారియా♦త్రుఁడవు, సువ్రతుఁడవు, బ్రహ్మచారి వనంగఁ ♦ బరఁగు దీవు
యోగివి, గృహి వన ♦ నొప్పుదు, వీణాపణవతూణవంతుఁడ ♦ వవుదు వీశ!
యమరుఁడ వీవె, యో♦యఖిలేశ! దర్శనీయుఁడ వీవె, బాలసూ♦ర్యునివిధమున
భాసిల్లువాఁడవు ♦ భగవంతుఁడవు శ్మశానములఁ జరించెద ♦ వుమకుఁ బతివి,
శత్రుంజయుండవు ♦ జ్వరహర్త వగుదువు పాశహస్తుండవు, ♦ భానుదంత
పాతనుండవు మఱి ♦ భగనేత్రహర్తవు ప్రళయకాలస్వరూ♦పంబు నీవె
యుల్కాముఖుండవై ♦ యొప్పువాఁడవు నీవె యగ్నికేతుఁడ వీవె♦యమలమునివి,
దీప్తుండ వగుదువు ♦ దివ్యరూపుఁడవు విశాంపతి వన నీవె ♦ సర్వభంగు
లను సమర్థుఁడ వీవె ♦ యనఘాత్మ! యున్మాదమోహకరుఁడవు ♦ భూరిదివిజ

వతివి వామనుఁడవు ♦ వాసుదేవుఁడవు ప్రాగ్దక్షిణ్యుఁడనుపేరఁ ♦ దగుదు వీవె
చక్రహస్తుండవు ♦ సకలచమూ స్తంభనుఁడవు ప్రతిష్ఠంభ♦నుఁడవు సర్వ
కాలరూపివి ఋతు♦కర్తవు మఱి ఋతువవు మధుకాఖ్యుండ ♦ వవుదు వీవు
మధువవు శ్రీకర♦మహనీయమూర్తివి శ్రితజనావనుఁ డనఁ ♦ జెలఁగు దీవు
జగముల సృజియించు ♦ సరసిజయోనివి కర్త నజుఁడ వీవె ♦ కరుణ మెఱయు
పురుషుండ వగుదువు♦పో శాశ్వతుం డీతఁ డనఁగవానస్పత్యుఁ♦డనఁబడుదువు
వర్ణత్రయుఁడు భూత♦భావనుండు త్రినేత్రుఁ డఖిలధర్మాధ్యక్షుఁ♦డనఁగ నీవె
పరికీర్తితుఁడవు శ్రీ♦పాలకా! యోవిరూపాక్ష! భాన్వయుతతు♦ల్యప్రభా! మ
హాత్మకా! బహునేత్ర!♦యఖిలదేవేశ్వరా! యభిదేవ. తుహినప్ర♦భాంకితజట!
పూర్ణేందుతుల్యాస్య! ♦ పూర్ణకృపాఢ్య! నర్తక! లాసక! శరణ్య!♦రమ్యరూప
సర్వదేవాత్మకా! ♦ సాధుసుబ్రహ్మణ్య! సర్వభూతనివాస! ♦ సర్వబంధ!
మోచకా! వంచక! ♦ మోహన! సర్వైకధారీ! వరోత్తమ ♦ ధాతృరూప!
భక్తసంఘాభీష్ట♦వరప్రదా! హరి శ్మశ్రురాజిత! ధను♦ర్మహిత యనఁగఁ
బరమాత్మ! లోకాధి♦పతి! సనాతన! యని పిలువంగఁ బడుదువు ♦ ఖలజనహర!
యనెడునీనామాష్ట♦కాధికశతసంఖ్య నేను వచించిన♦దీని నుత్త
మమును బాపహరము ♦ నమలఫలప్రదంబును శరణార్థుల♦కును శరణ్య
మును దశగ్రీవ! నీ♦వును భక్తి జపియింపు మరివినాశక మిద్ది ♦ యగునటంచుఁ
దన్మంత్రమును బ్రీతి♦దను జేంద్రునకొసంగికమలోద్భవుఁడు శాశ్వ♦తమగునాత్మ

తే. లోకమున కేగె; దానవ♦లోకభర్త
బ్రహ్మచే నిట్లు వరములఁ ♦ బడసి మరలఁ
దిరుగఁ బూనుచు హర్షంబు ♦ దీటుకొనఁగ
దుష్టమతి మాన కాత్మకుఁ ♦ దోఁచినట్లు. ౫౨౪ 1139

క. చరియించుచు మార్గంబున, ధరణీశమహర్షి దివిజ♦తల్లజకన్యో
త్కరమును గంధర్వులనూ,త్నరుచిరయౌవనముగల్గు ♦ తరుణులఁ బట్టెన్.

అధికపాఠము నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫ - వ సర్గము.

రావణుఁడు కపిలమహర్షిని గాంచి యుద్ధముచేయఁ బూని యవమానము నొందుట.

చ. [సరసిజసూతి యీపగిది ♦ సద్వరముల్ దశకంఠనామక
ర్బురపతి కిచ్చి వే స్వపద♦ముం గనఁ బోవఁగ రావణుండు స
ద్వరములఁ బొంది పూర్వగతి ♦ వైభవ మొప్పఁ జరించుచుండె] ని
ష్కరుణిని గొంతకాలము ని♦కామముదంబున లోకజాలముల్. ౧ 1141

క. కనుచుం బౌరుషమును శ్రీ,విని జూపుచు లంక కరిగి ♦ వేడుక మరలన్

జని జయ మందెడు కాంక్షను, దనపురమును వెడలి సచివ♦తతి గొలువంగన్.

క. పడమరదిక్కున రాజిలు, కడలికిఁ జనె; దానినడుమఁ ♦ గలద్వీపమునన్
బడబానలనిభదీప్తులు, గడు మెఱయు మహాత్ముఁ డొకఁడు ♦ కనఁబడెనంతన్.

క. నిరుపమకనకచ్ఛాయలఁ, బరఁగెడు దేహంబుతోడ ♦ బ్రహ్మర్షి యొకం
డుగ్రతరతప మొనరుచుచున్, బరికింపఁగ నయ్యె నొకఁడె ♦ పంక్తిగళునిచేన్.

ఆ. ప్రళయకాలమందు ♦ భాసిల్లు ననలుండు
పైకి లేచినట్లు ♦ భయదరూపుఁ
డగుచుఁ గానఁబడియె ♦ నతఁడు దేవతలందు
దేవవిభుని మాడ్కిఁ ♦ దేజరిలుచు. ౪॥ 1145

సీ. గ్రహములలోన భా♦స్కరుని చందంబున మృగములఁ బంచాస్య♦ముగతి నేనుఁ
గులలోన దేవేంద్ర♦కుంజరోత్తమునట్లు పర్వతంబుల మేరు♦పర్వతంబు
భంగి వృక్షమ్ములఁ ♦ బారిజాతమురీతిఁ గ్రాలునా పురుషునిఁ ♦ గర్బురపతి
కుండంబు నడుమ ను♦ద్దండంబుగా వెల్గు ననలునిరీతిగా ♦ నమరువానిఁ

తే. [1]గమ్రబహువిధరవముల ♦ గర్జనంబు
చేయువానిని లంబబా♦హ్వాయతభయ
దునిఁ మహాజను భూరిదం♦ష్ట్రుని వికటుని
గంబుకంఠుని బింగాక్ష♦కలితు ఘనుని. ౫॥ 1146

తే. మఱియుఁ గైలాసశిఖరంబు ♦ మాడ్కి నున్న
తాంగు మండూకకుక్షి ర♦క్తాంబుజాస్యుఁ
[2]బద్మపదతలు భీమరూ♦పంబు గల్గు
వాని గురుకాయు గురుతర♦స్వనుని మునిని. ౬॥ 1147

క. అనిలుని మనమును వేగం,బున నోడించిన మహాత్ము ♦ భూరిభయదమూ
ర్తిని నాబద్ధనిషంగుని, గనదుద్యచ్చాపరౌఘు♦కలితుని నమలున్. ౭॥ 1148

క. జ్వాలాళిపరిక్షిప్తుని, నోలిం జిఱుగంటగుంపు ♦ లొక్కమొగి ధ్వనుల్
చాలఁగఁ జేయఁగ నొప్పెడు, శ్రీలలితుని [3]గర్బురసర♦సిజమాలికలున్. ౮

క. తనవక్షంబున రాజిలఁ,గను ఋగ్వేదంబు భంగిఁ♦గాఁ జూడఁగనై
కనకసరోరుహమాలిక, లనూనరుచి మించఁ దాల్చు♦నట్టి మహేశున్. ౯

క. కనకాచలసన్నిభు నా,మునివర్యుని నంజనాఖ్య♦భూమీధ్రమునాఁ
దనరారు పంక్తికంఠుఁడు, కని యుద్ధముఁ జేయఁబూనఁ♦గాఁ దగు ననుచున్

చ. తనసచివాళితోడను ని♦తాంతబలంబున శూలశక్తులన్
ఘనతరయష్టిపట్టసని♦కాయములన్ ధరియించి రావణుం

---

1 గర్జంతం వివిధై ర్నాదైః-అనిమూ. 2 పద్మ పాదతలం భీమమ్-అనిమూ. 3 కర్బురము = స్వర్ణము.

దనితరునాద మొప్ప మది♦యందు భయం బొకయింతలేక నా
ర్చెను; ముని, వ్యాఘ్రముం గనిన ♦ సింహముపోలికఁ బెంపుమీఱఁగన్. ౧౧

క. శలభముఁ గనుదంతీంద్రము,వలె భాగము గాంచు మేరు♦పర్వతము క్రియన్
జెలఁగెడు నదివేగముగను, జలనిధిగతి నప్రకంప్య♦సత్త్వం డగుచున్. ౧౨

క. పురుషుం డాతఁడు దితిజేశ్వరుఁ గని యిట్లనియె; నీకు ♦ శ్రద్ధయు మది సం
గరమునఁ గలదే నిప్పుడె, పరిమార్చెద, దుష్టమతివి ♦ పరికింపంగన్. ౧౩

ఆ. అనియె; [1]నంత రావ♦ణుని వేగమునకంటె
వేయిమడుఁగు లెక్క♦వే యగు జవ
ములు సహస్రములు స♦కలలోకభయదముల్
గానఁబడియె మౌని♦కాంతునందు. ౧౪ 1155

సీ. గ్రహములపంక్తినాఁ ♦ గ్రాలె నాతనిదృష్టి యద్భుతంబుగ నట్టి♦యవసరమున
దంతముల్ గొఱుక ను♦ద్భవమగుచప్పుడు యంత్రశబ్దమువలె ♦ నతిభయంక
రముగ నత్తఱిఁ బర్వె; ♦ నమలధర్మము తపం బఖిలజగత్సిద్ధి ♦ కాశ్రయములు
గానుండునవి ముని♦కాంతు నూరుద్వయమున నొప్పుగఁ గు ఱిఁ♦గనఁబడియెను
తే. బంచశరుఁ, డట్టులే కటి♦భాగమందుఁ, జెలఁగి రంత విశ్వేదేవ♦తలు మరుత్తు
లతనిశీర్షస్థలంబున♦యందుఁ దగిరి, వసువు లెనమండ్రు మధ్యమ♦భాగమందు.

క. కనఁబడి రాతనికుక్షిన్, వననిధు లొప్పారె, దెసలు ♦ పార్శ్వస్థములై
తనరారె, సర్వసంధులఁ, గనఁబడియెన్ మారుతములు ♦ కడుఁ జిత్రముగన్.

తే. పృష్ఠభాగమునందును ♦ బితరు లలరి
రతనిహృద్భాగమున బ్రహ్మ ♦ యపుడు తోఁచెఁ
బావనములగు గోభూను♦వర్ణదాన
ములు తదీయలోమాశ్రితం♦బులుగ నొప్పె. ౧౯ 1158

క. హిమగిరియు హేమకూటం,బు మందరము మేరుభూధ్ర♦మును [2]నరుఁడా బ్ర
హ్మమునీంద్రుశస్థిసంభూ,తములుగఁ జూపట్టె నట్టి♦తరుణమునందున్. ౨౦

క. ధరణియు వక్షస్థస్థమై, పరఁగె శరీరంబునను న♦భము వ్యాపించెన్
వరమునిశరీరసంధుల, నరుణగ సంధ్యాద్వయంబు ♦ నగపడి వెలసెన్. ౨౧

సీ. జలనమ్ము మేహన♦జనితమై యలరారె బాహువులందును ♦ బరఁగి రపుడు
ధాతృవిధాతలు, ♦ తద్ధస్తములభగపూషాహ్వయులు పుట్టి ♦ పొలిచి; రంత
నాము తాకుంబగు♦నైరావతము, శేషవాసుకికంబళా♦శ్వతరు లట్లె
కర్కోటకుఁడు ఫణి♦కాంతుఁడై తగుధనంజయుఁడు తక్షకుఁడన ♦జాలునతఁడు
తే. మఱియు నుపతక్షకుండును ♦ మానికరజ
ములను దగ నాశ్రయించి యి♦మ్ములను ఘోర

1 తథా వేగసహస్రాణి సంశ్రితాని త మేవహి-అనిమూ 2 నరం తు తం సమాశ్రిత్య-అనిమూ.

విషము వెడలంగఁ గ్రక్కుచు ♦ వెలసి, రగ్ని
వదనమున, రుద్రులుఁ గ్కంధ♦భవులు నైరి ౨౪ 1161

తే. పశుమాసర్తువులు నగు ♦ భవ్యదంష్ట్ర
లందుఁ; గుహలువనఁబడుచున్న ♦ యమవనయును
నాసయందును, దానిరం♦ధ్రములయందు
వాయువులు తోఁచె గళమున ♦ వాణిదేవి. ౨౫ 1162

క. కనఁబడియె సరస్వతియనఁ, జను నామెయె; నశ్విదేవ♦సంజ్ఞులు చెవులం
దునఁ దోఁచిరి, శశిభాస్కరు, లనూనతన్నేత్రభూంతు ♦ లైరి, రఘువరా!. ౨౬

తే. వెలసె వేదాంగములు బహు♦విధములైన
యజ్ఞములును సువృత్తవా♦క్యములు దేజ
మఖిలసిద్ధులు తపము ల♦య్యవసరమునఁ
దన్నరాకృతిమునివరు♦తనువునందె. ౨౭ 1164

చ. కనఁబడఁ గాంచి రావణుఁడు ♦ కార్ముకము న్శిలీముఖంబులన్
మునివరు నొవ్వ నేయ జవ♦ముం గనరాఁగ నతండు లేచి యో
దనుజశిశూ! క్షణంబు నిలు ♦ దర్పము చూపుదుగాని యంచు నా
తనిఁ *దనముష్టిఘాతమునఁ ♦ దద్దయు నొంపక నుంత నొంచినన్. ౨౮ 1165

క. మునివర్యముష్టిఘాతం,బున వక్షము నొవ్వఁ బంక్తి♦ముఖుఁ డిల వ్రాలెన్
దనుజునిపాటున కోర్వక, తనపైఁ బడవచ్చుదనుజ♦తతి నిజశక్తిన్. ౨౯ 1166

చ. పరుగిడఁ జేసి యమ్మునియు ♦ భాసురపంకజమాలికామనో
హరగురువక్షుఁడై కదలు♦న ద్రివిధంబున బుక్త్రయీగతిన్
బరఁగి సమీపదేశమున ♦ వైరిభయంకరరూపమౌ గుహాం
తరమును జొచ్చె; మేలుకొని ♦ దానవనాయకుఁ డాత్మమంత్రులన్. ౩౦ 1167

ఆ. తానె పిలిచి యిచటి ♦ మౌని యెచ్చటి కేగె
నో ప్రహస్త! చెపుమ ♦ యో శుకాఖ్య!
చనియె నెట కతండు ♦ సారణా! చూచితే
యతనిజాడ ననిన ♦ ననిరి వారు. ౩౧ 1168

క. ఆనరుఁ డీయెడ నిర్జర,దానవదర్పైకహరుఁడు ♦ తగ గుహఁ జొచ్చెన్
నా నతఁడు వేగ ఖడ్గముఁ, జేనందె సుపర్ణుఁ డహిని ♦ జేకొనుభంగిన్. ౩౨

చ. కరమున ఖడ్గ మొప్ప భయ♦కంపితదేహుఁడు గాక శీఘ్రమే
యరుదగు దానిద్వారమున ♦ నల్లనఁ జొచ్చె దురాత్ముఁ డౌట; న
త్తరుణమునందుఁ దద్బిలముఁ ♦ దానటు చొచ్చి తదంతరంబునన్
బురుషుల నంజనాచలముఁ ♦ బోలు వినీలతరాంగులన్ గనెన్. ౩౪ 1170

---

* తేన ముష్టిప్రహారేణ స్వల్పమాత్రేణ లీలయా-అనిమూ.

సీ. కేయూరములఁ దాల్చి♦ మాయుధపాణులై శూరులై యరుణంపు♦హారములను
రక్తచందనమును ♦ రమణీయముగ నొప్పఁ గంగుళీయకసుహా♦రాదిభూష
ణాభిమండితదేహు♦లై యుండఁగాఁ గాంచె; నందు సంప్రీతిచే ♦ నాడుచున్న
మూఁడుకోటులమహా♦త్ములఁ గాంచె; వారలు నిత్యోత్సవంబుల ♦ నెగడి శాంత
తే. సాధ్వసులునయి విమలులై ♦ జ్వలన తేజు
లగుచు విహరించుచుండి ర♦ట్లలరువారి
భీమవిక్రముఁ డానుర♦వీరుఁ డచట
ద్వారముననుండియే కాంచె♦ భయమునూని. ౩౯ 1171
[1]క. నరు లాత్రికోటిసంఖ్యులు, పరభయమే లేక స్వేచ్ఛఁ ♦ బాడుచునుండం
బరికించె మునియుఁ దొలి యొక్కరణిం గన్పడియె నట్లు♦గా వారెల్లన్. ౪౦
క. మునితుల్య దేహములఁ జక్కనికాంతుల మెఱసి రూప♦కలన బలమునన్
గన నేకంబుగఁ గన్పడుచును విక్రమ మేకరీతి ♦ శోభిలుచుండన్. ౪౧ 1173
సీ. నాల్గుభుజంబుల ♦ నరుల-మహోత్సాహులను గాంచె రావణుఁ♦డు నిటు వారిఁ
గాంచి గగుర్పాటుఁ ♦ గని బ్రహ్మవరమును గాంచినందున వేగ ♦ క్రమ్మఱంగఁ
గలిగె; నంతట నటఁ ♦ గమ్రభుజంగశయ్యను శయనించిన ♦ యట్టిఘనుని
బాండురంబు నమూల్య♦వస్తువై తగుకౌస్తుభంబున భాసిలు♦వానిఁ గనియెఁ;
తే. బురుషుఁ డాతండు శయనించి ♦ భుజగరాజు
తన్ను నంతటఁ జుట్టి యు♦ద్దండరీతి
నలర దివ్యాంగరాగముల్ ♦ హారములును
నాభరణజాలములు మెఱ♦యంగ నొప్పె. ౪౨ 1174
చ. సురుచిరవస్త్రధారిణియు ♦ శుభ్రతరాంగియు నై త్రిలోకసుం
దరతరభూషణంబునయి ♦ తద్దయు మించెడు సాధ్వి చారుచా
మరమును దాల్చి హస్తమున ♦ మానితలీలల నందు నుండె; నా
తరుణియె లక్ష్మి పద్మయనఁ ♦ దద్దయు లోకవిమోహనాకృతిన్. ౪౩ 1175
ఆ. అలరుచుండె; నంత ♦ నాచారుహాసినిఁ, గాంచి హర్ష మొంది ♦ కర్బురేంద్రుఁ
డాత్మ నాసుసాధ్వి ♦ నతులసింహాసనస్థను గ్రహింప నెంచి ♦ దర్ప మొప్ప.
క. తనసచివు లెవ్వరేనియుఁ, దనచెంతను లేకయున్నఁ ♦ దా దుర్మతి శా
వున [2]గరములఁ బట్టఁ దలంచెను మన్మథపరవశైక♦చిత్త మలరుటన్. ౪౫
క. నిదురించునర్వరాజముఁ, బొదలుచు గ్రహియింప నెంచు ♦ పోలికఁ గాలం
బదయుతఁ బురికొల్పఁగ జక్రిదయితఁ జేకొనఁగఁ జూఁచెఁ ♦ గే లాతురుఁడై.
తే. అందు శయనించియున్న మ♦హాభుజుండు
[3]పావకావకుంఠితుఁ డయి ♦ పరఁగుచక్రి

1 త్రిస్రః కోట్యో మహాత్మనః-అనిమూ. 2 హస్తైర్గ్రహీతుం తా మైచ్ఛత్-అనిమూ. 3 పావకే నావకుంఠితః-అనిమూ.

యామె గ్రహియింపఁ బూనుట ♦ నాత్మ నెఱిఁగి
కప్పుకొనియున్నవస్త్రంబు ♦ కడకుఁ ద్రోసి. ౨౭ 1179

క. దనుజేంద్రుని గన్గొని చక్కనిరీతిఁ గప్పి; నతని ♦ గాటపుఁ దేజం
బున సందీప్తుండగు లోకనిచయరావణుఁడు చాలఁ ♦ గలఁతం గనుచున్. ౨౮

క. ముసఘూర్ణదీర్ఘవాతం,బున మూలముఁ ద్రెంప భూజ♦ము పడెడునటు వ్రా
లెను భూమిపైన నాతనిఁ, గని యిట్లని పల్కె మాని♦కాంతుఁడు ప్రీతిన్. ౨౯

క. దనుజశ్రేష్ఠా! లెమ్మా, గన నిత్తఱి! మృత్యుముఖముఁ ♦ గమలజువర ముం
డిన కతన బ్రదికినాఁడవు, చను రావణ! యిపుడు లేదు ♦ చావిట నీకున్. ౩౦

చ. అన క్షణలబ్ధసంజ్ఞుఁడయి ♦ యారజనీచరవీరుఁ డద్భుతం
బును గలిగించు విక్రమము ♦ పొంగఁగ నామహితాత్ముఁ గాంచి సం
తసె మది భీతి చేరుటయుఁ ♦ దా నిలనుండి యదెట్లొ లేచి యి
ట్లనియెను రోమహర్షణము ♦ నందిన మేను చెమర్చుచుండఁగన్. ౩౧ 1183

సీ ప్రళయానలునిపోల్కి ♦ భాసిల్లి శౌర్యసంపన్నుండ వగు నీ వె♦వ్వఁడవొ చెపుమ
సకలదేహాంతర♦స్థాయివై తగు దేవదేవుఁడవో నేను ♦ దెలియఁ జాల
నని దేవకంటకుం ♦ డయి దుర్మతియునైన రావణుం డాడిన♦ బ్రహ్మాననంబు
మోమునం దోఁప, జీ♦మూతగంభీరవాక్కులు నిట్లు పల్కె నో♦క్రూరదనుజ!

తే. యచిరకాలంబునందె శౌ♦ర్యమున నేను
నిను వధించెద నాచేతఁ ♦ గనుదువు మృతి
ననిన దశకంఠుఁ డతిభక్తి ♦ నంజలి యిడి
పల్కె నిట్లని చతురాస్యు♦పల్కువలన. ౩౨ 1184

*క. నే నిల మృతిగనువాఁడను,గా నోమహితాత్మ! మునుపు ♦ కల్గినవాఁడే
మానుగఁ బుట్టుకఁ గనువాఁ,డే నిఁక మత్తుల్యశూరుఁ♦డే లేఁ డెందున్. ౩౩

క. సురలందుఁ గూడ లేఁ డో,పరమాత్మా! బ్రహ్మవరముఁ ♦ బాటింపనివాఁ
డరయంగ నెట్టివీరుఁడు, ధరణిన్ లేఁ డింతవట్టు ♦ తథ్యము స్వామీ!. ౩౪

క. పరిహారము లేదా యజు,వరమునకుఁ బ్రయత్నమెట్టి ♦ భంగి నొనరుపం
దరమే గాదు జగత్త్రయి, సరసిజభవువరముఁ ద్రిప్పఁ ♦ జాలు మహాత్మున్. ౩౫

క. కనఁ జాలకున్నవాఁడను, వినవయ్య! సురాధినాథ♦విబుధుండైనన్
గన మది సాధ్వస నటులైన,ను నీచే మృతియె గల్గి♦నన్ మేలుగదా!. ౩౬

క. ఇతరునివలనన్ నాకున్, మృతి గల్గక యుండుఁగాక ♦ యొప్పుడైనను మ
న్మృతి నీచేనైన నదా, క్షితి శ్లాఘ్యతరంబు సుమ్ము ♦ కీర్తికరము నా. ౩౭

* ప్రజాపతేస్తు వచనాన్నాహం మృత్యువశంగతః, నహి జాతో జనిష్యో వా మత్తుల్యో
వా సురేష్వపి. అనిమా.

సీ. అని భీమవిక్రముం ♦ డైనయారానణుం డా దేవదేవుని ♦ యంగమందు
సచరాచరంబగు ♦ జగములు మూఁడింటిఁ గనియె వసావాదిత్యు♦లును మరుత్తు
లారుద్రగణములు ♦ నశ్వి దేవతలు సిద్ధావళి పితరులు ♦ యసుధనదులు
సర్ణవగిరినదు ♦ లఖిలవిద్యాధరుల్ శ్రుతులు త్రేతాగ్నులు ♦ వితతతార
తే. లెల్ల గ్రహములు గంధర్వ ♦ లుల్లసిలెడు
నంబరము సాధ్యచారణు ♦ లఖిలవేద
విదులు మునిపన్య లాఫణి♦వితతి గరుడు
లింకనుం గల దానవు ♦ లెల్లసురలు. ౬౩ 1190
తే. మఱియు రాక్షసులును దైత్య♦మండలంబు
సూక్ష్మరూపంబులం గొని ♦ శోభిలి రల
శయనసంస్థుని యఖిలవ♦క్షములఁ దనిన
ధర్మచిత్తు నగస్త్యుని ♦ దాశరథియు. ౬౪ 1191
క. కనుఁగొని యిట్లని పల్కెను; మునివర! ద్వీపస్థుఁడగుచుఁ♦బొలుచుపురుషుఁడా
తనిచెంత మూఁడుకోటులు, కనఁబడు నవ్వార లెవరొ ♦ కరుణం జెపుమా.
క. పురుషుం డట శయనించిన, నిరుపమదేహాన్వితుండు ♦ నిర్జరదైత్యో
త్కరదర్పహరుం డెవ్వఁడొ, వరమునిచంద్రా! వినంగ ♦ వాంఛ యలరెఁ జు.
చ. అనుటయు రామువాక్యమును ♦ హర్షమునన్ విని యాయగస్త్యుఁ డి
ట్లనియె; వచించెదన్ రఘువ♦రాన్వయభూషణ! యాలకింపుమా
వినవల తేని ద్వీపమున ♦ వేడ్క వసించిన యాసనాతనుం
డనఘుఁడు దేవదేవుఁడు మ♦హాత్ముఁడునౌ కపిలుండునాఁ జనున్. ౬౭ 1194
తే అతఁడె నారాయణుండగు ♦ నాది దేవుఁ
డలరు శంఖగదాచక్ర♦ములఁ ధరించి
విధాతయై ♦ పాలించి హర్త
యగుచు నాద్యంతహీనుఁడై ♦ యవ్యయుఁడయి. ౬౮ 1195
సీ అచ్యుతుండై విష్ణు♦వై శాశ్వతుండయి తనరారు నతనిముం♦దటను నృత్య
మును సల్పువారలు ♦ ఘనులు దేవతలు నూ! తేజఃప్రతాపముల్ ♦ దివ్యరూప
మలవడునవ్వార ♦ లానరహూపుఁడొ కపిలతుల్యులు గాఁగఁ ♦ గ్రాలువార
లనతికోపుండగు ♦ నతఁడు చూచినమాత్ర పాపనిర్భయుఁడయి♦పరఁగు దనుజుఁ
తే. డచట బూదిగఁ బడఁడయ్యె ♦ నఘప! రామ!
భిన్నగాత్రుండునై యట ♦ వితతగిరివి
ధమున భూమిని బడియెను ♦ దారుణవచ
నాంబకంబుల నాదైత్యు ♦ నమ్మహాతుఁడు. ౭౦ 1196
క త్వరపడి భేదించెను; భూ,వర! రామా! ఘాతుకుఁడగు♦నాఁడు రహస్యం

బరయమి వెలిఁ బుచ్చెదుగతిఁ; జిరకాలమ్మునకు స్మృతినిఁ♦జెందెదనుజుఁడున్.

చ. దనుజులతోడ మంత్రిసము♦దాయము లుండెడుచోటి కేగి చ
య్యన సచివాళిఁ గూడుచు ద♦శాననుఁ డప్పుడె లంక కేగె; నం
చని మునిపల్క దాశరథి ♦ యాస్యమునన్ స్మిత మంకురింపఁగా
ననియె మహాద్భుతం బి దని ♦ యచ్చటనున్న మహాత్ము లందఱున్. ౨౩౪

క. కన విన నాశ్చర్య మిదం, చని రచ్చటి కీశగణము ♦ లసురులతో ని
ప్పని యాశ్చర్యం బని చ,య్యనఁ బల్కిరి పిదప రాఘు♦వాంతికసీమన్. ౨౪

తే. వెలఁగుచున్నవిభీషణుఁ ♦ డలరి పలికె
నద్భుతము వచ్చె స్మృతికి ని♦డాఁ బురాత
నము మహాగాథ యనఁగ బ్ర♦హ్మముని రామ!
వింటివి గదా? మదీరిత♦వృత్త మిట్లు. ౨౫౪ 1200

క. వినిపించితి మనుహర్ష ం,బును నీపూజయును జిత్త♦మును బొంగింపం
గను జనియెదమన నమ్మునిఁ, గని యెల్లరచిత్తములను ♦ గరఁగించునటుల్.

తే. పలికె రాముండు; మునిసంఘ♦పతి! మహాత్మ!
యింకనున్ రావణునిచేత ♦ లెల్లఁ జెపుమ
వినఁగ వేడుక యయ్యె నా♦కనుచుఁ బలుక
మునివరుం డాదరమున ని♦ట్లనియె మరల. ౨౭ 1202

అధికపాఠము ఐదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౪ - వ సర్గము.

—రావణుఁడు బలవంతముగా స్త్రీలను గొనివచ్చుట.—

క. తనకుం దోఁచినయట్టులు, చనుచున్ దిక్కుల జయించి ♦ చారుతరయశం
బును సంపాదించుచు ముద,మున నింటికిఁ బోవుసమయ♦మున నొక్కతఱిన్.

క. నరపతిగంధర్వమునీ,శ్వరనిర్జరకన్యకలను ♦ సముధికగర్వ
స్ఫురణమునఁ బట్టుచున్ ద,త్పరిరక్షకతం జెలంగు ♦ పడఁతిని బురుషున్. ౧౪

క. కనినంతనె వధియించుచుఁ, దనపుష్పకమందు నేద్చు ♦ తత్కన్యకలన్
మనమున నిర్దయతోఁ జే,ర్చి నిశాటుఁడు పోవుచుండెఁ ♦ జిత్రగతులచేన్. ౨

ఆ. యక్షభుజగమనుజ♦యాతుధానులకన్య,కలను దైత్యదాన♦వులతరుణులఁ
దా గ్రహించె; వారు ♦ తద్దయు వగలచే, బాష్పజలమువిడిచి♦బయలుపడుచు.

సీ. శోకాగ్నిసంభవా♦స్తోకజలంబుల ముంచిరి పుష్పకం♦బును నితాంత
సువ్రతలైన యా♦సుందరీమణు లెల్ల నదులు కంధిని భువ♦నముల నింపి
నట్లు శోకపువారి ♦ యాపుష్పకము నిండు నట్లొనర్చిరి; భుజం♦గాంగనలును
గంధర్వకాంతలు ♦ బ్రహ్మపతిమునిపుత్రికలును దానవకన్య♦కలును దైత్య

ఆ. కన్యకలును బుష్ప♦కంబున వందలకొలఁది గూడి పగలఁ ♦ గుంది; రంత
దీర్ఘ కేశనిచయ♦దేదీప్యమానలై, కమ్రదేహములను ♦ గ్రాలు సతులు. ౫
క. పరిపూర్ణచంద్రవక్త్రలు, స్ఫురదుద్యత్పీనకుచలు ♦ పొలుపగు [1]వజ్రో
త్కరవేదికాంతరప్రభ, లరుదుగఁ దగు నట్టిలలన ♦ లయ్యసురునిచేన్. ౬
ఆ. బలిమిఁ బట్టుకొనఁగఁ♦బడిరి; స్యందనకూబ
రాభములగు శ్రోణు ♦ లమరు వారు
నిర్ఝరాంగన లన ♦ నీటుగులుకుడువారు
తప్తకనకరుచులఁ ♦ దనరువారు. ౭ 1209
క. మనములఁ బొంగెడువగలన్, ధనంజయార్చిస్సమాన♦దారుణశుక్సం
జనితమహాతాపంబులఁ, దనువల్లిక లట్టె వాడఁ ♦ దా రేడ్చి రొగిన్. ౮
తే. వారినిశ్శ్వాసవాయువు♦చే రయమునఁ
బుష్పకం బెల్ల తావులఁ ♦ బొక్కి యుండి
యగ్నిహోత్రంబునాఁ దగె ♦ నావిమాన
మగ్నిహోత్రనిరుద్ధమై ♦ నట్టె వెలసె. ౯ 1211
క. దనుజేంద్రువశమునం జిక్కి నితాంతము శోకములను ♦ గ్రిందువడుచుఁ జ
క్కనిమోములు దీనత్వముఁ, గనఁ జూపులు నట్టె కాఁగఁ ♦ గాంతామణులున్.
తే. షోడశాబ్దవయస్సుచే ♦ శోభిలుచును
సింహవశగతమృగముల♦చేష్ట లొప్ప
నేడ్చుచుండి; రందొకనారి ♦ యెంతొ యార్తిఁ
దనను దనుజుండు తినునేమొ ♦ యనుచు వగచె. ౧౧ 1213
క. ఒకయంగన దుఃఖంబున, వికలమనం బొప్ప దనుజ♦వీరుఁడు ననుఁ జం
పక మానఁడంచుఁ దలఁచెను, సకలనితంబినులు శోక♦జలధి మునుఁగుచున్.
క. తలిదండ్రుల భర్తల భ్రాతలఁ దనయులఁ జిత్తములను ♦ దలఁచుకొనుచు ని
ష్ఠులఁ బొరలాడెడు విధమున, నిలఁ బొరలిరి చాలవగల♦నేడ్చుచు మఱియున్.
[2]చ. తనయుఁడు నన్నుఁ గానక ని♦తాంతము చింతలఁ జిక్కి యెవ్విధిన్
మనఁగలఁడో, ననుం గనిన ♦ మాతయు భ్రాతయు శోకసాగరం
బుననె మునింగి పోవుదురు ♦ హో యకటా నిజదైవతంబు భ
ర్తను నెడఁబాసి యెట్లు మను♦దాన దురాత్మునిచెంత, నేనిఁకన్. ౧౪ 1216
క. అని విలపించుచు మృత్యువు, మనమున ధ్యానించి తల్లి! ♦ మానుగ నీచెం
తను జేరునట్లు నన్నుం, గొనిపొమ్మా యముగృహమున♦కున్ గడుదయతోన్.

1 తథా వజ్రవేదీమధ్యసమప్రభాః-అనియూ. 2 ౧౪-వ శ్లోకమునుండి యొకస్త్రీ దుఃఖించి నట్లు "హాకథన్ను కరిష్యామి" అనిచెప్పి ౧౭-వ శ్లోకమునుండి బహువచనమునఁ జెప్పఁబడినది. అనఁగా నందఱు కలిసి దుఃఖించు నట్లనిభావము.

క. తొలిజన్మమున నెట్టులో, యలఘుతరాఘం బొనర్చి ♦ నయ్యెనొ లేదే
నిల నిట్టి క్రూరగతిచే,తులఁ బడి దుఃఖాబ్ధియందుఁ ♦ ద్రోయఁబడుదు నే.

క. కనఁ జాల నింక దుఃఖం,బున కిద్దానికిని నంత♦మును మదిలోనన్;
జని యిది సీ! నీచంబగుఁ, గనఁగలదే సారమిందుఁ ♦ గలయ వెదకినన్. ౧౬

క. జని యిది బుద్బుదతుల్యం, బనఁ దగినది మనుజలోక ♦ మన్నిఁటికంటెన్
జను వధమాధమ మనఁగా, మనుజుఁడు ధర్మాత్ముఁ డిందు ♦ మన కగపడు నే.

ఆ. జగము లెల్లఁ బాడు ♦ తగ మన కిందొక్క
బంధు వైన లేఁడు ♦ బలయుతుఁడగు
నీదురాత్ముచేత ♦ నెల్ల దుర్బలబంధు
జనులు తెగిరి కాచు♦జనుఁడు లేఁడు. ౧౭ 1221

క. తారక లాయుధితార్క్ష్యని,చే రయముచఁ బొదుగఁబడి వి♦చిత్రంబుగఁ దే
జోరహితములగుకైవడి, నీరావణుఁ డట్టు త్రుంచె ♦ నీసున మగలన్. ౧౮

క. బలవంతుఁ డీతఁ డౌటం, బొలియించు తెఱంగు లేదు ♦ పో దుర్వృత్తిం
దలపోసి తన్నుఁ దానే, ఖలుగాఁ దలఁపం డిదేమి ♦ కాలమహిమమో. ౧౯

తే. దుష్టబుద్ధికి వీనికి ♦ దోఃపరాక్ర
మం బనూనము పరులని♦తంబినులను
బలిమిఁ బట్టుట దుష్కర్మ ♦ మిల మహోఘ
మితఁడు పరకాంతలను గూడ ♦ నెంచుకుమతి. ౨౦ 1224

క. కనుక వధూకృతమరణం,బును బొందఁ గలం డటంచుఁ ♦ బూనికమీఱన్
వనితారత్నము లార్తుల, మనములు గలఁగంగఁ బలుక ♦ మంచి దిటు లగున్.

క. అని తెల్పునట్లు దుందుభి,నినదమ్ములు పర్వె నభ్లై ♦ నింగిని మోదం
బున నిల్చి పుష్పవర్షం,బును గురియఁగఁజేసి రావి♦బుధు లత్తఱినిన్. ౨౧

ఆ. లలన లిబ్లు వనిత♦లవలన మృతిఁ గల్గ, శాప మిఁడిన దనుజ♦సత్తముండు
నిష్ప్రభుండుగాఁగ ♦ నిల్చెఁ బతివ్రత, లపుడు పొగులునట్టు ♦ లసురవిభుఁడు.

క. మనమున నిర్గతమోదుం, డనూనతేజోవిహీనుఁ ♦ డయ్యె; నవల నా
వనితామణు లిటు లేడ్వఁగఁ, జని లంకాపురముఁ జొచ్చె ♦ శౌర్యముపొంగన్.

చ. దనుజులు తన్ను స్తోత్రములఁ ♦ దన్పఁగఁ బూర్వర మిట్లు చొచ్చి చ
క్కనిసుఖమబ్బ నింక నను♦కాంతఁ జెలంగఁగ నుండునంత; నా
తనినహజన్మయై మిగుల ♦ దారుణరూపము గల్గి స్వేచ్ఛగాఁ
దనకు లభించురూపమున ♦ ధాత్రిఁ జరించెడు నింతి పొక్కుచున్. ౨౨ 1229

క. చనుదెంచి యన్నపదముల,కును మ్రొక్కి మఱింత వెతలఁ ♦ గుందెడునాశూ
ర్పణఖను లేవఁగ నెత్తి ద,యను బూని మృదూక్తులొప్పు♦నతిశాంతముతోన్.

తే. ఊఱడించుచుఁ బలికె; *నే♦మో వచింపఁ
బూని యేడ్చెదు సోదరీ! ♦ ముందు నేమి
వగలకుం గారణమొ యిట్లు ♦ వచ్చి నాదు
పాదములపయిఁ బడనేల? ♦ పలుకు మింక. ౨౬ 1231

చ. అన విని బాష్పరుద్ధనయ♦నాంబుజయై దనుజేంద్రుచెల్లె లి
ట్లనియె; మహాబలుండవయి ♦ యన్నవునై తగు దీవు నాపతిం
దునిమితి, వందుచే మదికిఁ♦దోఁప దదేమియు భర్తలేమి న
న్ననుదురు భర్తృహీనయని ♦ యార్తి మునింగితి దాన నే నిటన్. ౨౭ 1232

సీ. కాలకేయులు వీర♦కాంతులు బలవిక్రమాఢ్యులు పదియు నా♦ల్గైనవేలు
తెగిరి నీచేత నా♦తీవ్రాహవంబునఁ బ్రాణాధికుండగు ♦ భర్త తెగియె
బలశాలి యాతఁడు ♦ భ్రాతవు నీవు నా కరికల్పుఁడవయి యి♦ట్లతనిఁ దునిమి
నాఁడవు సహజాత ♦ నాకున్న దొక్కతె యనియైనఁ దలపోయ ♦ వక్కటకట!
తే. కాన నీచేత నేను ని♦క్కముగఁ దెగిన, దాననే యైతి బంధువై ♦ తనరు నీదు
కుమతిచేత వైధవ్యదుః♦ఖమును బొంది, తిని మహార్తిని దాని నే♦ననుభవింతు.

క. దనుజేంద్ర! సోదరీపతి, యనువుగ రక్షింపు సమర♦మందు నతనినిన్
దునిమియు సిగ్గును బొందవు, మనమున నిటు చేయుటెల్ల♦మంచియె తెలియన్?.

చ. అని యిటు లేడ్చుశూర్పణఖ ♦ యాడినపల్కుల నాలకించి సాం
త్వనవచనంబులం దనిపి ♦ తా నిటుపల్కెను సామపూర్వకం
బనఁదగురీతిఁ; జాలు నిఁక ♦ నార్తిని బొందఁగ లాభ మేమియుం
గనఁబడ దొక్కమాట వినఁ♦గాఁ దగు నిన్నిఁక సర్వకాలమున్. ౩౩ 1235

క. దానంబున మిక్కిలి బహుమానంబునఁ దన్పువాఁడ ♦ మహిళామణిరో!
నే నన జయకాంక్షలు మది, నూనఁ బ్రమత్తుండ నగుచు ♦ నొక్కవిధమునన్.

చ. శరముల వైచుచున్ రిపులఁ ♦ జంపుచు నుండుదుఁగాని యుద్ధమం
దొరులను స్వీయులం దెలియ ♦ నోసహజాతరో! యుద్ధదుర్మదున్
శరతతివైచువానిఁ గని ♦ సైఁపక చంపితి నీదుభర్తగా
నరయఁగఁ జాల నైతి నటు ♦ లౌట విచారము నొంద నేటికిన్?. ౩౬ 1237

క. ఇక్కాలంబున కనువగు, నెక్కార్యము చేయువలయు ♦ నెఱిఁగింపుము నే
నక్కఱగా నొనరించెద, నక్కార్యము నీహితంబు ♦ నాత్మఁ దలఁచుచున్.

తే. అనుపమైశ్వర్యయుతుఁడయి ♦ యలరు ఖరుని
నాశ్రయించి తత్సన్నిధి ♦ నలరు మింక
నతఁడు నీకన్నయగుఁ గాదె, ♦ యతివ ఖరుఁడు
పదియు నాల్గువేలగు సుర♦వైరులకును. ౩౭ 1239

* భద్రే వక్తు మర్హాసి మే ద్రుతమ్-అనిమూ.

క. పతియై వారల నడుపఁగ, మతి నీవేమైనఁ గోరు ♦ మంచి దొనరుతున్
గృతకృత్యవు గమ్మని యన, నతఁ డర్హుఁడు విక్రమాఢ్యుఁ ♦ డగునతఁ డిలలోన్.

క. పినతల్లికిఁ బుత్త్రుఁడు ఖరుఁ, డనుమానం బేల? నీదు ♦ నాదేశంబున్
గొనసాగించును సోదరి!, యనూనబలయుక్తుఁడగుచు ♦ నాతఁడు త్వరగన్.

క. చను నా దండకమనఁబడు,వనమును బాలింప నతని ♦ బలముల కెల్లన్
దనుజేంద్రుఁడు దూషణుఁడే, చను నధిపతిగాఁగ వీరు ♦ సాంద్రబలులునూ!.

*క. మును క్రుద్ధుండగు భార్గవుఁ, డనయం బీతావు రాక్ష ♦ సావాసము కాఁ
జనునంచు శాప మిడియెన్,గనుక నె మనవార లుండఁ ♦ గలరు ధ్రువముగన్.

తే. దండకారణ్యమునఁ బిన ♦ తల్లికొడుకు
ఖరుఁడు దితిజాధిపతియయి ♦ నిరత మీవు
చెప్పినట్టులె నెమ్మదిఁ ♦ జేయఁగలఁడు
నాతిరో! యని పల్కి సై ♦ న్యములఁ బంపె. ౨౧ 1244

సీ. పదునాల్గు వేలస ♦ ద్భటులను దోడ్కొని ఖరుఁ డప్పుడే దండ ♦ కావనంబు
నకుఁ బోయె, నా సేన ♦ లోకభంగిఘోరమానాకారములుగల్గి ♦ యరిగెఁ బెలుచ
ఖరుఁ డెందు భీతిలే ♦ కయె గ్రాలుచుండుట నాసైన్యములతోడ ♦ నరిగి యందు
నిష్కంటకంబయి ♦ నెగడురాజ్యంబును బాలించె, నంత రా ♦ వణుని చెల్లె
తే. లైన శూర్పణఖయు నందు ♦ నధివసించెఁ
బ్రీతయై; తనమాటకు ♦ నేతఱి ఖరుఁ
డడ్డు చెప్పక చేయంగ ♦ నసురు లెల్లఁ
దనపలుకు చేయుచుండ ను ♦ ద్దామభంగి. ౨౨ 1245

ఇరువదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౫ - సర్గము.

రావణుఁడు మధుపురమ్ముపై దండెత్తుట.

ఉ. రావణుఁ డిట్లు ఘోరవన ♦ రాజి నొసంగి ఖరున్ స్వసోదరిన్
దా వెసఁ బంపి హృష్టుఁడయి ♦ దారుణ మాచు నికుంభిలాఖ్యచే
భూవినుతంబునై పరఁగు ♦ భూరితరోపవనంబుఁ జొచ్చెఁ బెం
పావహిలంగఁ దమ్ములును ♦ నాతనితోఁ జని రెంతొ వేడుకన్. ౧ 1246

తే. లంకచెంగట నది యొక ♦ లంకమగుచు
నలరు; నట యూపశతముల ♦ వెలసి చైత్య

---

* స హి శప్తో వనోద్దేశః క్రుద్ధే నోశనసా పురా, రాక్షసానా మయం వాసో భవిష్యతి నసంశయః-అనిమూ. ఈశ్లోకము వ్యాఖ్యగలపుస్తకమున లేదు. కథానుబంధముగా నున్నందున బుస్తకాంతమం దున్నదానిని దెనిఁగించితిని,

ములవిరాజిల్లుచుఁ సంప♦దలఁ జెలంగు
నట్లు చేయంగఁబడు మఖం♦బరసి యతఁడు. ౩ 1247

క. కనె నందు మేఘనాదునిఁ, దనయగ్రతనూజు శత్రు♦తరుదావాగ్నిన్
ఘనతరకృష్ణాజినధరు,నిని గుశయుఁగమండలువును ♦ నియతిం గొనుచున్. ౪

క. తనరారువానిఁ గన్గొని, చని బాహువు లట్టె చాఁపి ♦ చక్కనియాలిం
గన మొనరిచి తృప్తుండై, తనయా! యిట్లుండనేల? ♦ తత్త్వము నాకున్. ౫

క. ఎఱిఁగింపవలయు ననఁగాఁ, దఱి యెఱిఁగి వచింపనేర్చు♦ధన్యుఁడు ఘనుఁడున్
మఱియుఁ దపోవిభ్రాజితుఁ, డెఱిఁగింపఁగ నర్హుఁ డగుచు♦నెసఁగెడుకవియున్.

క. దనుజేంద్రుని నా రావణుఁ, గని యజ్ఞసమృద్ధిఁ గొఱకుఁ♦గా నిట్లనియెన్;
వినవయ్య! దానవేంద్రా!, పని యిద్ది యుపక్రమింపఁ ♦ బడువిధ మెల్లన్. ౭

ఆ. తెలుపువాఁడ నీకుఁ ♦ దేటతెల్లంబుగ, నీతనూజుఁ డితఁడు ♦ నియతి సప్త
యజ్ఞములను జేసె ♦ నవివిస్తృతములయి, యలరె వాని పేరు ♦ లనువదింతు. ౮

సీ. ఆది నగ్నిష్టోమ ♦ మశ్వమేధంబు నవ్వల భూరికాంచన♦లలితదక్షి
ణాలనొప్పుయజ్ఞ మ♦వ్వల రాజసూయంబు వఱలు గోమేధంబు ♦ వైష్ణవంబు
నొనరించె; నిత్తఱి ♦ సురుతరనియమముల్ తగ మహేశ్వరదేవ♦తాకమైన
యజ్ఞంబు చేయంగ ♦ నాసక్తిఁ గని పూనె నది దుర్లభంబునా♦యందు వరము
తే. లీశ్వరుం డిచ్చెఁ దాన య♦హీనకరుణ
నిత్తఱిణమందె వరము ల♦వెవ్వియనినఁ
గామగంబగు రథ మొండు ♦ కదలుచుండు
నంతరిక్షంబునం దది ♦ యుద్ధలేక. ౯ 1253

క. దేనం జీఁకటి పుట్టునొ, దానవవర! [1]తామసియనఁ♦దగు మాయను, బెం
పూని వరంబులఁ బడసెన్, దీనిం గొన సంగరంబు ♦ తీవ్రముగాఁగన్. ౧౦

ఆ. సాగుచుండునపుడు ♦ శత్రువుల్ సురలైన
నసురులైనఁ జూడ ♦ నలవిగాక
యుండు, నెచట నీతఁ ♦ డుండునొ యాగతి
తెలియఁ బడదు గాన ♦ వెలయు నిద్ది. ౧౧ 1255

క. శరములచే నక్షయమయి, పరఁగెడు తూణీరయుగము ♦ బవరంబుల నె
త్తఱిణమునన్నైన దుర్జయ, మరిభీకరమైన పటుశ♦రాసన మితఁడున్. ౧౨

క. గొనియెన్ శంకరువలనన్, విను శత్రుధ్వంసకముగ ♦ వెలసెడునస్త్రం
బును బొందె నిట్టివరముల, దనుజేంద్రా! వడసె నీదు♦తనయుం డిచటన్. ౧౩

తే. యజ్ఞమిద్ది సమాప్తిని ♦ నందు నిపుడునిన్నుఁ జూడ నిరీక్షించి ♦ యున్నవాఁడు

1 మాయాం చ తామసీం నామ-అనిమా,

సీతనూజుఁడు నావిని ♦ నెమ్మిఁ గనక పలికె దశవదనుం; [1]దశో♦భన మిది యగు.

తే. దీన శత్రువు లింద్రాదు ♦ లూను నియతి
ద్రవ్యముల నర్చితులు గాదె ♦ రమ్ము చాలుఁ
జేయఁదగ దిది యోపుత్ర ! ♦ చేసినంత
చాలు, నాతోడ రమ్ము వి♦శ్వనుతసుగుణ !. ౧౮౪ 1259

తే. అనుచు నింటికిఁ గొనిపోయె ♦ నాత్మజన్ము;
ననుజు లెల్లను వెంబడి ♦ నరిగి రంతఁ
బుష్పకమునుండి వేగమ ♦ పూఁవుఁబోఁడు
లను దమిన్ దింపె వారెల్ల ♦ వనటఁబొంది. ౧౮౫ 1260

క. అనయము బాష్పసమాకుల,తను నేత్రమ్ములను సొంపు ♦ దప్పఁగ రక్షో
దనుజామరులకు రత్నము, లనఁ దగి లక్షణసమన్వి♦తాంగలతికలై. ౧౮౬

క. పలువిధములైన భూషణ,ముల స్త్రీయామలను తేజ♦ముల వెల్గుచు ని
ప్పుల బ్రుంగినట్టు లార్తిని, బొగులుచు నందుండి రట్టి ♦ పొలఁతుల నెల్లన్.

సీ. కన్నీరుసతతంబు ♦ మున్నీరుగా నొప్ప నేడ్చెడువారల ♦ నెట్లొ యొకటఁ
గాంచి విభీషణుం ♦ డెంచి ధర్మనుసీమ నిట్లని పల్కె; న♦హీనధర్మ
మలరువాక్యంబుల ♦ నన్నను గని యశం బర్థంబు కులము మ♦హాత్మ!యిపుడె
నశియింపఁ జేసి దు♦ర్యశమును గల్పించునట్టి యాచారంబు ♦ నేల చేయఁ

తే. బూనినాఁడవో జ్ఞాతుల ♦ కైన నిద్ది, మంచి దెట్లగు నీబుద్ధి ♦ నెంచి యిట్లు
తిరుగుచున్నాఁడ విట్టి య♦తివల నెల్ల, వారిబంధుల బెదరించి ♦ బలముకలిమి.

క. పరవనిత లనుచుఁ దలఁపక, స్మరబాధితచిత్తుఁడవయి ♦ చంచద్గతి నీ
తరుణులఁ దెచ్చితి రావణ!, పరికింపుము! యిద్ది తగిన♦పనియో కాదో. ౧౯౦

క. నిను మీఱి మధుసమాహ్వయు,దనుజుఁడు కుంభీనసిని ని♦తాంతబలమునన్
గొనిపోయె నక్కఁగ రావణుఁ, డనియె; విభీషణ! యిదేమి ♦ యన్యాయంబో.

తే. మధువనం బను దోర్బల♦మండితుండు
తెలుపుమా! యెవ్వఁడో మదిఁ ♦ దెలియఁబడదు
నాఁగ సంక్రుద్ధుఁడై రావ♦ణవిభుఁ జూచి
యిట్టులనియె విభీషణుం ♦ డిద్దరీతి. ౧౯౧ 1266

క. పరదారలఁ జెఱఁబట్టిన, పరమాఘుకర్మమునకు ♦ ఫల మిటుఁ గలిగెన్
సురవైరినాథ! వినుమా, పరికింపుము మది నిడెట్టి ♦ పాపకృతియొకో. ౧౯౨

సీ. మన పెన్న నెవ్వండు ♦ మాతామహుండగు నాతని కన్నదై ♦ యసురవర్యుఁ
డగుసుమాలికిఁ బెద్ద♦దైయె మాల్యవంతుఁ డన్ విఖ్యాతినొందుచు♦వృద్ధుఁ బ్రాజ్ఞుఁ
డును నగుఁ గద? మన♦జననికి జ్యేష్ఠదైయె పుష్పోత్కటాహ్వయం♦బున దనరుట
యెఱుఁగుదు కాదె నీ♦వింతియె కాక యస్మన్మాత పెన్న జ్యే♦ష్ఠపితయైన

1 దశోఘన మిదం కృతమ్-అనిమా.

తే. యట్టి యార్యుండు మాతామ♦హాగ్రజుఁ డగును
గాదె, తత్పుత్రికాపుత్రి♦కయగుఁ జుమ్ము
సాధ్వి కుంభీనసి యనంగఁ ♦ జను సుకన్య
మనకుఁ గలపినతల్లి కా♦త్మజయుఁ గలదు. ౨౪॥ 1263

క. అనలోద్భవయగు నామెయు, ననలయనం బరఁగు; మనకు ♦ నారయ ధర్మం
బున స్వసయగు నామెనె మధు,దనుజుఁడు చెఱఁబట్టెఁదనదు♦దర్పముపొంగన్.

క. తనయుండు మేఘనాదుఁడు, ఘనయజ్ఞం బొకటి చేయఁ♦గాఁ బూనెను నే
నును వారిమధ్యభాగం,బున నిష్ఠను భక్తి మెఱయఁ ♦ బూనినతఱినిన్. ౨౬॥

క. అనుజుండు కుంభకర్ణుఁడు, తననిద్రాగృహమునందుఁ ♦ దత్పరమతియై
దనుజేంద్రా! శయనించెను, దనుజేజ్యుఁడు మధువు తనదు♦దర్పస్ఫూర్తిన్. ౨౭

ఆ. మంత్రివరుల నెల్ల ♦ జంత్రపుబొమ్మల,కరణి నుంచఁ జేసి ♦ సురరిపులను
బింక మణఁగఁదన్ని♦ప్రియతమసౌధాంత,రమున నున్నయింతి♦మముతఁగొనియె.

క. విని యీవార్తను నావల,నను నీవిఁక శాంతినే గొ♦నందగుఁ, జంపం
గను దగఁ డాతఁడు రావణ;, యనుజను నొకవసున కీయ♦నగు భ్రాతలచేన్.

తే. ఐన నీదుష్టకర్మ మి ♦ ట్లినితాంత,పాపఫలము నొసంగె ని ♦ ట్లిపగిదిగ
నిప్పుడే దుష్టఫలముల ♦ నిచ్చె నిద్ది, విదితమయ్యెఁ గదా పృథి♦వీతలమున. ౩౦

క. అనిన విభీషణుపల్కుల,విని యాత్మకృతాఘకృత్య♦వితతిని నొంపం
గనుబడి తప్తాంభస్సులఁ,గనుపట్టెడు సాగరంబు♦గతి నుగ్రుండై. ౩౧ 1275

తే. అనుపమానకోపంబున ♦ నతఁడు తెల్ల
నరుణములుగాఁ గనంబడ ♦ నప్డు పలికె
నరదమును సిద్ధపఱుపుఁ డీ♦యాహవమున
కెల్ల శూరులఁ బిలిపింపుఁ ♦ డీయనువున ౩౨ 1276

చ. అనుజుఁడు కుంభకర్ణుఁడు మ♦హారణశూరులు రాక్షసోత్తముల్
ఘనతరసాయకాదులను ♦ గైకొని వాహనరాజి నెక్కి యుం
డను జను, రావణుం డనుచు ♦ నన్ను నెఱింగియు భీతిలేక క
న్యను గొనిపోయినట్టి మధు ♦ నాసురు నీచుని నిష్ఠఁ జంపెదన్. ౩౩॥ 1277

చ. దనుజుని బీఁచమార్చి సుర♦తల్లజునిన్ రణమందు నోర్వఁగాఁ
జనియెద మిత్రసంయుతిని ♦ స్వర్గపురంబును ముట్టడింపఁగా
ననిమొన నింద్రు నోర్చి త్రిద♦శాలయ మొయ్యన నావశంబునం
దును మెలఁగంగఁ జేసి కృప♦తో శతమన్యునినందునిల్పుచున్. ౩౪॥ 1278

చ. మరలి పురంబుఁ జేరెదను ♦ మామకశక్తి త్రిలోకవిస్తృతం
బరఁగ జగద్విశాలమగు ♦ భాగ్యము గల్గఁగ స్వేచ్ఛమీఱఁగాఁ
దిరుగుచునుండువాఁడ నని ♦ తెల్లముగాఁ బలుకంగ దానవే
శ్వరునిమహాజ్ఞఁ బూని బహు♦సాధనము ల్గొని యుద్ధకాంక్షచేన్. ౩౫॥

తే. నాల్గు వేలయక్షౌహిణుల్ ♦ నాకవిజయ
మందుఁ గల్గు పేరాశచే ♦ నపుడె తరలె;
వారి కెల్లను దానవే♦శ్వరుని యగ్ర
తనయుఁడౌ మేఘనాదుఁ డు♦ద్దామశక్తి. ౩౮ 1280

క. పరిపాలకుఁడై ముందుగ, నరిగెఁ; దశవదనుఁ డబ్బ♦లాళినడుమ ని
ష్ఠురసాధనములఁ గైకొని, యరిగెఁ దనయన్న వెనుక ♦ నద్భుతశక్తిఁ. ౩౯

తే. కుంభకర్ణుండు నడచెను ♦ క్రూరకర్మ, విరహితస్వాంతుఁడైన వి♦భీషణుండు
ధర్మమతిలంకయందుండి♦ధర్మములనె, యాచరించుచుఁ బురినిదా♦నరయుచుండె.

సీ. అమ్మహాభాగులౌ ♦ నసురులు మధుపురంబును గూర్చి వేగమ ♦ పోయి; రరద
ములతోడ దంతీంద్ర♦ములతోడ, ఖరసంతతులతోడ హాయముల♦తోడనుష్ట్ర
ములతోడ నతితీవ్ర♦ములగు సర్పంబులతోడ నంబరము సం♦దు గన లేక
యుంఠంగఁ జేయుచు ♦ నొక్క మొగిం బోయి; రమరులతో వైర♦మవధరించి

తే. వేన వేలుగ రావణు ♦ వెంబడించి
వెనుకనే పోయి; రంత నా♦వీరవరుఁడు
దశగళుం డేగి మధునిప♦త్తనముఁ జొచ్చి
యతనిఁ గానక తోఁబుట్టు ♦ వచటనుండ. ౪౧ 1283

క. కనుఁగొనియెను; గుంభీనసి, యును నాధ్వస మూని వసఁకి ♦ యొయ్యన దనుజేం
ద్రునిపాదంబులపైఁ బడి, యెను దోసిలిఁ బట్టి యాతఁ ♦ డేమును ననుచున్.

ఆ. ఆమె లేవ నెత్తి ♦ యేమియు భయ మూన, వల దటంచు దనుజ♦వర్యుఁడైన
రావణుండు పల్కె ♦ రాజీవనేత్ర! యే, నేమి నాయ మిడఁగ ♦ నిపుడు వలయు.

చ. అన విని యామె యిట్లను మ♦హాబల! దానవనాథ! నా యెడన్
మనము ప్రసన్నమేని బహు♦మానము మీఱఁగ నాపతిన్ మధుం
డనఁబడు దానవేజ్యుని మ♦హాహవమందు వధింపకుండఁ గా
చిన ననుఁ గాచినట్లె యిల ♦ స్త్రీలకుఁ గల్గెడు దుఃఖరాశిలోన్. ౪౪ 1286

తే. తలఁప వైధవ్యదుఃఖంబె ♦ దారుణంబు
దానికే భీతి నొందెద ♦ దానవేంద్ర!
వినుము కులకాంతలకు నిట్టి ♦ భీతిఁ బోలు
భయము వేఱొండు గానంగఁ♦బడదు నిజము. ౪౫ 1287

చ. ననుఁ గని భీతి నొందకుము ♦ నా ప్రియసోదరి యంచు నీవె మ
న్ననఁ దగ మాటలాడితివి, ♦ నాథుని నాకు ననుగ్రహింపు మం
చని యిటు వేఁడ నాపలుకు ♦ నాదృతిఁ గైకొని నీదు వాక్కు స
త్యనియతి నొందఁ జేయుమన ♦ హర్షము నొంది దశాస్యుఁ డాత్మలోన్. ౪౬

తే. నంతసం బంది నిలుచున్న ♦ సహజఁ జూచి
యెందు నీభర్త మెలఁగెడు ♦ నిపుడె చెపుమ!
యతనితోఁ గూడి స్వర్గజ♦యంబుకొఱకు
నరుగఁ దలఁచితి నీపయి ♦ నలరుకరుణ. ౪౭ 1289

క. దనుజునిఁ జంపక విడిచితి, మనమున భయ మూనవలదు; ♦ మానిని! యనఁగాఁ
జని యామె నిద్రవోయెడు, తనపతి బోధించి మది ని♦తాంతముసమునన్.

క. పలికెను బ్రాణేశునితో, బలదర్పసమగ్రుఁ డౌచు ♦ భాసిలుదశవ
క్త్రలలితుఁడు రావణుం డిదె, బలువిడిఁ జనుదెంచె మదిని ♦ భయ మూనకుమీ.

క. సురలోకమును జయించెడు, పరమప్రమదంబు మీఱ ♦ భవదన్వితుఁడై
యరుగంగఁ దలఁచె సాయం, బురుమతి నొసఁగంగఁ దగుదు ♦ వో ప్రాణేశా!.

చ. కనుక స్వబంధుయుక్తముగఁ ♦ గ్రన్నన సాయ మొనర్పఁ బొమ్ము మి
త్త్రునకు సహాయకాంక్షికిని ♦ రూఢి శుగం దనచేతనైన య
ట్లనువుగ సాయమీయఁదగు ♦ నన్నఁ దలోదరివాక్యరీతులన్
విని మధు వప్డు సాయపడు♦వేడ్కను దాఁ జని న్యాయరీతిగన్. ౫౧ 1293

క. దనుజేంద్రుని రావణునిం, గని ధర్మము తప్పకుండఁ♦గాఁ బూజించెన్
మనములరఁ బూజలం గొని, తనచెల్లెలిగేహమున ని♦తాంతము ప్రీతిన్ ౫౨

ఆ. పగలు జరపి తీక్ష్ణ♦భానుఁ డస్తంగతుఁ, డగుడు సుఖసమృద్ధి ♦ నలరి రేయిఁ
జక్కఁ బుచ్చి యవలఁ♦జనఁబూనె, మధువను, జేజ్యాఁ డతనితోడ♦నేగె నంత.

క. చని దశకంఠుఁడు దేవేంద్రునితో సరిపచ్చు మహిమ♦తోఁ గైలాసం
బును జొచ్చి ధనదువాసం,బునైన యగ్గిరిని విడిసె ♦ భూరిబలయుతిన్. ౫౪

ఇరువదియొకవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౨ - వ సర్గము.

రావణుఁడు రంభను గాంచి మోహించుట

క. ఆగిరిపై దశకంఠుఁడు, తీఁగెల పొంపములనడుమ ♦ తెమ్మెర పొలయం
గాఁ గడునలరుచు బలముల, వేగమ విడియించి పృథుల♦వీర్యము పొంగన్. ౧

క. దినకరుఁ డస్తమహీధ్రముఁ, దనకాశ్రయముగఁ జనంగఁ ♦ దా విడిసె ముదం
బును గూర్చుచంద్రుఁ డుదయిం,చెను శైలసమానకాంతి ♦ చెల్వారంగన్.

క. నానాప్రహరణసాధన,మై నిఖిలబలంబు సంద్ర ♦ మట్లు విపులతన్
గాననయి సుప్తిఁ జెందెను, దానవపతి విపులబాహు♦దర్పము పొంగన్. ౩

సీ. శైలమూర్ధంబున ♦ శయనించి యంతట విధునిపాదోపశో♦భితములైన
భోగార్హతమధర్మ♦ములఁ గాంచె; నచ్చటి కర్ణికారాపూర్ణ♦గహనములను

దివ్యకదంబవనం♦దీప్తకాననముల వికసితసరసిజ♦వితతి మిగులు
గంగానదీజల♦కణములఁ జంపకాశోకపున్నాగాభి♦శోభితవన

తే. ములను మందారతరువుల ♦ లలితచూత
పాటలంబుల లోధ్రాఖ్య♦పాదపముల
నర్జునములఁ బ్రియంగుప్ర♦శాలిఁ గేత
కములఁ బగడంబులన్ దగు♦కాననముల. ౫ 1300

తే. నారికేళప్రియాళుప♦నసమహీజ
ములను దక్కినతరువులఁ ♦ బొలుపు గాంచు
వనములందు మనోహర♦వైభవముల
నలరుతావుల మదనార్త ♦ లగుచు మిగుల. ౬ 1301

క. అనుపమమధురస్వరములఁ, గన మోదము నింపునట్టి ♦ కంఠంబులతో
ననురాగము తగఁ గిన్నరు, లనూన చిత్తప్రమోద ♦ మలరువిధమునన్. ౭

తే. చక్కఁగాఁ బాడి రెలుగెత్తి; ♦ సారమద్య
మదసురక్తాత్ములై నాథు♦ముఖ్యపాన
మత్తులౌచు విద్యాధరుల్ ♦ మానినులను
గూడి క్రీడించి రెంతయుఁ ♦ గుతుక మలర. ౮ 1303

క. వినఁబడియెను మధురస్వరమున నచ్చరపిండుగాన♦మును యక్షగణే
శునిమందిరమునఁ జేయఁగ ననుపమఘంటాస్వనంబు ♦ నట్లు హితముగన్. ౯

సీ. మధుమాధవసుగంధ♦మహిమను లెవ్వలయంగఁ దరువులు పవనసం♦తాడితంబు
లయి యాగిరీంద్రంబు ♦ నభినవవాసనాభూయిష్ఠముగఁ జేయు♦పోల్కిఁ బుష్ప
ములఁ గురిపించెను; ♦ సులలితమకరందమునఁ బుష్పరజమున ♦ మునిఁగి చారు
గంధంబుఁ దమితీఱఁ ♦ గైకొని రావణు కామంబు నభివృద్ధిఁ♦గాంచఁ జేయు

తే. చును నితాంతము వీచెఁ బ♦వనుఁడు; నపుడు
స్పర్శసుఖమును గల్గింపఁ ♦ జాలి; యంతఁ
బాట వినుటను, రుచిరపు♦ష్పతతికలిమి,
వాయుశైత్యంబునన్ శైల♦వరగుణముల. ౧౦ 1305

క. రేయియు నత్తఱి వఱలుట, నాయబ్జవిరోధి యుదయ ♦ మందుట సుమహా
కాయబలదర్పయుతుఁ డగు, నాయసురేంద్రుఁడు స్మరాంబ♦కాభిహతుండై.

క. స్మరదేవవశంగతుఁడై, పరమార్తిని నూర్పు లలరఁ ♦ బలుమాఱులు సం
దరయఁగ లేకుండఁగఁ బుచ్చి రమాసోదరునిఁ జంద్రుఁ ♦ జెచ్చెఱఁ గనియెన్.

చ. దనుజవిభుండు మన్మథుని♦దారుణబాణనికృత్తదేహుఁడై
వనజవిరోధిఁ గాంచి పలు♦భంగుల బాధల నొందుచుండఁగా
ననుపమవస్త్రభూషణము ♦ లంగమనోరమతన్ మఱింత హె
చ్చునటు లొనర్పఁ, బూర్ణశశి♦శోభితబింబసమానవక్త్రయై. ౧౩ 1308

తే. అచ్చరలమిన్నయై తగు ♦ నట్టిరంభ
దివ్యచందనము నలంది ♦ దివ్యపుష్ప
హారములఁ దాల్చి రుచిరమం♦దారపుష్ప
భూషితానీలకేశియై ♦ పొలుపుమిగుల. ౧౭॥ 1309

సీ. సురతోత్సవమునకై ♦ త్వరపడుచును, నయనాభిరామంబయి ♦ యతిపృథుత్వ
మును గాంచి యొడ్డాణ♦మునుజక్కఁ దాల్చుటనలరారుజఘనమ♦య్యతను కేళి
వర్ధకమగుచుండ, ♦ భవ్యషడృతుపుష్పావళికృతమనో♦హారకలాప
భూషితదేహయై ♦ పోలఁ దలంచిననవయవసంపద ♦ నమలభూష

తే. ణముల చారుత నైజసౌం♦దర్యమునను, వఱలు వేఱొకశ్రీదేవి♦భంగి నలరె
మఱియుఁదోయముతాభ్రము♦మాడ్కినల్ల,నైనవస్త్రంబుఁబైఁగప్పు♦గానెసంగ.

*చ. వనజవిరోధిబింబనిభ♦వక్త్రము చెన్ను వహింపఁ గార్ముకం
బునకును గన్బొమల్ సమతఁ ♦ బూని శుభంబులుగాఁ జెలంగ, నూ
తనతరపల్లవంబులనఁ ♦ దద్దయు హస్తయుగంబు మార్దవం
బునఁ దగ హస్తిహస్తములఁ ♦ బోలినయూరువు లొప్పు మీఱఁగన్. ౧౮

క. తనదునొయారము చూచెడు,జనులకు నబ్బురము నీయఁ ♦ జంచద్దనుజేం
ద్రునిసేనామధ్యంబునఁ, జనుచుండెను రంభ; దనుజ♦సత్తముఁ డంతన్. ౧౯

చ. కనుఁగొని యావధూమణిని ♦ గామమహాంబకబాధితాత్ముఁడై
తనమదిఁ గల్గుకోరికను ♦ దత్తఱపాటున నేగురంభ నా
య్యనఁ గయిఁబట్టి సిగ్గుపడు ♦ నాయబలామణిఁ గాంచి పల్కె మో
మున స్మితమంకురింప; విరి♦బోఁడిరో! యెచ్చటి కేగఁ బూనితో ౨౦ 1312

క. ఫలసిద్ధి దేనిఁ బొందం, దలంచి యిటుపోవుచున్న♦దానవో,
యిల నెవ్వనికి నదృష్టము, ఫలియించునొ? నిన్నుఁ బొందు♦భాగ్య మెవనిదో.

క. సరసిజకువలయవిలస,త్పరిమళ మొప్పారుచుండ ♦ భాసిల్లు త్వదా
స్యరసంబు నమృతరస మా,దరము తగం ద్రావునట్లు ♦ త్రాగుచుఁ దృప్తిన్.

క. కనునట్టి మహాదృష్టం,బును గాంచెడువాఁ డెవండొ? [♦పొలఁతీ! పూర్ణేం
దునిబోలి చారుకువలయ,సునయనములు గల్గి మిగుల ♦ సుందర మగుచున్.

క. తనరారు నీముఖంబున, ననుపమరీతిం జెలంగు ♦ నమృతంబును శ
శ్రుసిబోలి త్రాగు పుణ్యం,బుచు జేసినవాఁ డెవండొ ♦ పొలఁతీ! చెపుమా]

తే. కనకకుంభనిభంబులై ♦ యనుపమాన
మంగళము నీయఁ జాలి క♦నంగ నందు
గానరాకుండఁ బెరిగి ని♦క్కముగ బలిసి
యున్న నీచన్నుఁగవయు నో♦యన్నుమిన్న!.' ౨౩॥ 1318

* యస్యా వక్త్రం శశినిభమ్-అనిమూ. ఈయర్థముగలపదమే పదునాల్గవశ్లోకమునను న్నది.

తే. ఎవ్వని యురస్థలంబును ♦ బువ్విలుతుఁడు
మెచ్చుకొనఁ గ్రుమ్మి యాతని♦సచ్చరితము
ఫలము నొందఁగఁ జేయునో, ♦ బాల! [1]కనక
చక్రసన్నిభమై తగి ♦ చాల బలిసి. ౨౪ 1319

క. కనకమయదామయుక్తిం, గని రుచులన్ మించు నీజ♦ఘనరూపంబై
తనరారు స్వర్గము నదే,ఘనుఁ డెక్కం గలఁడొ చెపుమ! ♦ కమ్రేందుముఖీ!.

క. నను మించుపురుషుఁ డీక్షితిఁ, గనఁ గలఁడే? యశ్విదేవ♦కాంతులు విష్ణం
డును బోలుదురే నను నో,కనకాంగీ! యిట్టినన్నుఁ ♦ గాదని యిచ్ఛన్. ౨౬

చ. అరిగెద వేలొకో? తెలియ, ♦ నయ్యది మంచిది గాదు; చాలనుం
దరమయి యాశిలాతలము ♦ నాతిరొ! యొప్పెడు విశ్రమింపుమా
వరమతి నెన్న నన్నిగులు♦వాఁడు ప్రభుండన ముజ్జగంబులన్
దరమె కలండనంగ నను ♦ ధన్యుని జేయుము మాట లేటికిన్. ౨౭ 1322

ఉ. చానరొ యంజలిం గొని వి♦శాలయశంబున మించునీమహా
దానవభర్త వేఁడెదు, ని♦తాంత మడంకువ మీఱి నిన్ను నన్
మానసమందు [2]రాజులకు ♦ క్ష్మాపతి యంచు జగద్విధాతయం
చూనినప్రీతిఁ గైకొనుమ ♦ యోకమలాయతనేత్ర! యిత్తఱిన్. ౨౮ 1323

చ. అన విని రంభ యిట్లనుఁ గృ♦తాంజలియై తనువల్లి కంపముం
గనఁ గరుణింపు మిట్లు పలు♦కం దగునే? దశకంఠ! నాకు నీ
వనఁగ గురుండవౌదు; విటు ♦ లార్తిని బొందెడు నాతిమిన్నలన్
గని కరుణించి వారలను ♦ గావఁగ నర్హుఁడ వీవు శూరతన్. ౨౯ 1324

సీ. ధర్మంబునన్ నేను ♦ దానవేశ్వర! నీకుఁ గోడల సత్యంబుఁ ♦ గూర్చిపలుకు
చున్నాను; నా విని ♦ యొప్పుగఁ దనపాదములనె గాంచుచునధో♦ముఖిగ నున్న
రంభను గన్గొని ♦ రమణ నిట్లని పల్కెఁ; దనకరస్పర్శంబు♦నను నితాంత
రోమహర్షము గన్న ♦ యామహీశామణిఁ గనుఁగొని నాతనూ♦జునకు నీవు

తే. భార్యవే యైన స్నుషయనఁ ♦ బడుదు వీవు;
తరుణిరో! యన్న రంభ త♦థ్యంబటంచు
నుత్తరం బిచ్చి మఱి పల్కె; ♦ నోసురారి
పుంగవా! ధర్మమున నీదు♦పుత్త్రునకును. ౩౦ 1325

క. మనమలరించెడుపత్నిని, విను నీకున్ భ్రాతయగుచు ♦ వెలసెడు యక్షే
శునకుం బ్రాణప్రియతరుఁ, డనఁబడు తనయుండు గలఁ డ♦హార్యబలుండున్.

తే. ముజ్జగంబుల సత్కీర్తిఁ ♦ బొదలఁ జేసి
యలరు నలకూబరుండు నా ♦ వెలయుచుండు

---

1 సువర్ణచక్రప్రతిమమ్-అనిమూ. 2 భర్తు ర్భర్తా విధాతా చ-అనిమూ.

నతఁడు, ధర్మంబునన్ విప్రుఁ ♦ డగును వీర్య
మునను క్షత్రియుఁడగుఁ గ్రోధ♦మున దహనుఁడు. ౩౮ 1327

సీ. శాంతిని వసుధకు ♦ సముఁడగుఁ జుమ్ము; నే నతనికోరికఁ దీర్ప ♦ నాత్మఁ దలఁచి
సంకేతరీతిగాఁ ♦ జనుచున్నదాన నాదిక్పాలతనయుండు ♦ దివ్యకీర్తి
యతని నుద్దేశించి ♦ యతులితభూషణజాల మిద్దాని నేఁ ♦ దాలిచితిని
బరునిపై నుంత నా♦భావంబు వ్యాపింప దతనిపైఁ బొలసిన♦యట్లు నిజము
తే. గాన స్నుషయను సద్బుద్ధి ♦ నూని సత్య
మాత్మఁ జింతించి విడువంగ ♦ నర్హ మిపుడు;
శత్రుసూదన! యాతఁ డ♦స్మద్రతికయి
యుత్సుకుండయి యుత్తజి ♦ నుండుఁ దమిని. ౩౯ 1328

క. మన మాఘనునకు ధర్మం,బున నిశ్చలరీతిఁ బొల్చుఁ ♦ బుత్రుఁ డతఁడు నీ
కును గాన నతనికార్యం,బునకున్ విఘ్నంబుచేయఁ ♦ బోలదు నీకున్. ౩౯॥

క. నను వదలుము సజ్జనహిత, మనఁదగుమార్గమునఁ బొమ్ము ♦ ఖ్యాతి తనర నో
దనుజేంద్ర! మాననీయుఁడ, వనుపమగతిఁ బూజ్యుఁడవు మ♦హాత్మా! నాకున్.

క. నే నల్లె లాలనీయను, మానుగ నీ కనిన వినయ♦మంజులతరమై
వీనుల కింపగు నట్లుగ, దానవపతి పల్కెఁ ద్రిదశ♦తరుణీమణితోన్. ౩౯ 1331

[1] తే. నీకుఁ గోడల నౌదును♦నేనటంచుఁ, బల్కితివి గాదె, యిది యేక♦పత్నులైన
పురుషులందుఁ గ్రమంబగు ♦ సురల కిద్ది, శాశ్వతాచార మిద్దియే♦స్వర్గమునను;.

క. పతి యప్సరలకు లేఁ డీ,క్షితి వారొక్కరుని బతిగఁ ♦ జేకొనుటయు లే
దతివా! చాలును రమ్మని, రతిపైఁ గలతత్తఱమున ♦ రావణుఁ డంతన్. ౪౦॥

చ. కరములఁ బట్టి యాయతివ ♦ కొదనుచుండఁ శిలాతలంబునం
దర్వరపడి చేర్చి కాముఁడు ని♦తాంతము తన్ను రతిక్రియార్థమై
పురికొలుపంగఁ గేళికిని ♦ బూని మనోరథ మెల్లఁ దీరఁగాఁ
దరుణిని బొమ్మనెన్; సురని♦తంబినియున్ దనుజేంద్రముక్తయై. ౪౧ 1334

తే. భ్రష్టమాల్యవిభూషణ♦రాజి యగుచు, [2]మత్తదంతావళాక్రీడ♦మథితయైన
శైవలిని బోలి యాకుల♦భావ మూని,యలకలును శీర్షజంబులుఁ♦గలఁగిచెదఱ.

క. వేపితకరపల్లవయై, యాపడఁతియు నోర గాలి ♦ యట్టె విసర సం
తాపము గను సుమలతవలె, నాపట్టున నలఁగి కలఁగి ♦ యట్టె వడఁకుచున్.

ఆ. సిగ్గుపడుచు భీతి♦చే మోము వాడంగ, దోసి లొగ్గి బ్రదుకు ♦ నాస మాని
నాతిమిన్న యపుడె ♦ నలకూబరునిపాలి, కరిగి పడియె నతని♦యంఘ్రులపయి.

---

1 స్నుషాస్మి యదవోచ స్త్వ మేకపత్నీ ష్వయం క్రమః, దేవలోకస్థితి రియం సురాణాం శాశ్వతీ స్థితా-అనియూ. 2 గజేం ద్రాక్రీడమథితా-అనియూ

ఉ. కోమలి దా నవస్థ నల♦కూబరుఁ డయ్యెడఁ గాంచి సన్మతిన్
ప్రేమముతోఁ బ నిట్లనియెఁ; ♦ ప్రేయసి! యిట్టి యవస్థ నీకు రా
నేమి కతంబొ నాపదము ♦ లివ్విధిఁ బట్టుకొనంగ హేతు వే
మో మదిఁ దోఁప దంచనఁ ద♦లోదరి యార్పులపిందు పుచ్చుచున్. ౨౫౹

క. తనువల్లి కంప మొందం,గను దోసిలి యొగ్గి నాథుఁ ♦ గాంచి గిరీంద్రం
బున నాగినవృత్తాంతం,బును సర్వము నిట్లు చెప్పఁ ♦ బూనె వగచుచున్.

సీ. ప్రాణేశ! విను మల్ల♦పం క్తికంఠుఁడు స్వర్గపురి కేగుచున్ భట♦పరివృతుఁడయి
యిట్టి యవస్థ నా ♦ కిప్పుడె కల్గించె; నినుఁ గూడు వేడుక ♦ నేను వచ్చు
చుండితిఁ బాపాత్ముఁ ♦ డొక్కెడ ననుఁగాంచె,నరినిషూదన! యాతఁ♦డట్టెనన్నుఁ
గరముల బిగఁబట్టి ♦ తరుణి! యెవ్వతెవని ప్రశ్నించె, నేనున్న♦వార్త నిజము

తే. గా వచించితి దనుజుండు ♦ కామమోహ
ములకుఁ దనయాత్మ చిక్కుటఁ ♦ బలుకు లేన
దెంత హితముగ నాడిన ♦ నించుకయును
వినకపోవుట మది నెంచి ♦ వినయమలర. ౨౬౹ 1340

క. దనుజేంద్ర! నన్నుఁ గోడలి,గ నెఱుంగఁగఁ దగునటంచు ♦ గాటపుభక్తిం
గనఁబఱచి వేఁడితిని నా,మనవిని గడఁద్రోచి బలము ♦ మహిమము వెలయన్.

ఆ. ననుఁ దిరస్కరించెఁ ♦ గనుక నీవిషయమై
మదపరాధములను ♦ మాన్యశీల!
సైఁపఁ దగుదు వీవె ♦ సౌమ్య! కాంతలకును
బురుషులకును బలముఁ ♦ బోలు శక్తి. ౩౧౹ 1342

క. కనఁబడ దింకెద్దియు; నన, విని వైశ్రవణాత్మజుండు ♦ వితతక్రోధం
బున రంభకు రావణుఁ డటు, లొనరించిన యపకృతుల మ♦హోద్ధతి మదిలోన్.

*క. తలపోసి ధ్యానగురుని,ష్ఠలనుండి తదీయకర్మ♦సంతతి నాత్మన్
గలయంగ నెఱిఁగి క్షణమునఁ, గలవిలపా టొంది వగచు♦కామినిఁ గనుచున్.

క. ఘనరోషతామ్రదృష్టుల, దనుజేంద్రునికృత్య మెదుటఁ ♦ దాఁ గనినవిధం
బునఁ జూచి తీసికొనియెం, దనకరముల జలము ధనద♦తనయుఁడు త్వరగన్.

చ. కరముల వారిఁబట్టి తమ♦కంబునఁ జేసిన రాక్షసేంద్రుదు
స్తరకృతి లోఁ దలంచుచు య♦థావిధిఁ గార్యముఁ దీర్చి రావణా
సురునకు శాపమిచ్చుచును ♦ క్షోణిని జల్లె జలంబు నట్టె భీ
కరగతి మీఱ; నోతరుణి! ♦ కామము నొందని నిన్ను బల్మిమై. ౩౩ 1346

ఆ. చేయరానిపనికిఁ ♦ జే నంటి యీడ్చెను, గాదె యందువలనఁ ♦ గాంతఁ గామ
మూనకున్నదాని ♦ దానవుఁ డాతండు, పొందఁజాలఁ డింకఁ ♦ బొలఁతిమిన్న!

* గర్హణాం తాం పరాం శ్రుత్వా ధ్యానం సంప్రవివేశ హ.-అనిమూ.

[1]ఉ. ఎత్తఱిఁ గాముబాణముల ♦ కింతయు నోర్వక కాముకైన యా
బిత్తఱులన్ బలోద్ధతిఁ గు♦వృత్తిని బట్టునొ రావణాసురుం
డత్తఱిఁ దచ్ఛిరంబులు స♦హస్రముగా శకలంబులౌచు వి
చ్ఛిత్తిని గాంచి భూస్థలిని ♦ జేరునుగా కని శాపమిచ్చెనన్. ౫౯ 1348

సీ. ఆశాపమును జ్వలి♦తాగ్నిసన్నిభమును వినినంత దుందుభి♦స్వనము లొప్ప
నట్లు చేసి, రమర్త్య ♦ లంబరంబున నుండి సుమవృష్టి గురిసెను ♦ గమలజాదు
లైన దేవత లెల్ల ♦ హర్షించి రెంతయు [2]విశ్వగతుల్ దను♦ జేశ్వరుమృతి
యును లోఁదలంచుచు ♦ మునులును బితరులు సంతోష మందిరి ♦ శక్రవైరి
తే. [3]రోమహర్షణ మిడఁ జాలు ♦ నామహోత్తు
శాపమును జక్కఁగా విని ♦ చాన లెవరు
తన్నుఁ గోరరో వారిని ♦ దాఁకఁ గూడ
దనుచుఁ దలపోసి చింతించె ♦ నయ్యదనున. ౬౦ 1349

తే. అతఁడు చెఱఁగొన్నవనిత ల♦త్యంతహర్ష
మును గనం జాలి ప్రియభర్త ♦ లను దలంచు
చుండి రానలకూబరుఁ ♦ డుగ్రశాప
మిచ్చె ననువార్త చెవులను ♦ జొచ్చుచుండ. ౬౧ 1350

ఇరువదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౭ - వ సర్గము.

రావణుఁ డమరావతిని ముట్టడించుట.

క. తరువాతఁ బంక్తికంధరుఁ, డురుతరకైలాసనాము ♦ కోర్వీధరముం
ద్వరితగతి దాఁటి సేనా,పరికరుఁడై విక్రమంబు ♦ వ్యాపింపంగన్. ౧ 1351

క. సురలోకముఁ జేరంజని,యె; రయంబున వచ్చుదాన♦వేశుని సైన్యో
త్కరజనితశబ్ద మప్పురిఁ, బరఁగెన్ గడు మథ్యమాన♦వార్ధిరవము నాన్. ౨

చ. విని దశకంఠురాక మది ♦ వృత్రహరుండు భయంబు నొంది యా
సనమునసుండియే వడఁకి ♦ చయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి యప్డు వ
చ్చినసురసంతతిం గనుచుఁ ♦ జేరఁగ వచ్చినద్వాదశార్కరు
ద్రనికరవిశ్వసాధ్యవసు♦రాజిసురుత్తులఁ జూచి యిట్లనున్. ౩ 1353

శా. వచ్చెం బంక్తిగళుండు యుద్ధము నొన♦ర్పన్ స్వర్గముం బట్టఁగా
నిచ్చో మీరలు దుష్టరాక్షసుని యు♦ద్వృత్తి న్నివారింపఁ జం

1 తస్మాత్స యువతీ మన్యాం నాకామా ముపయాస్యతి-అనిమూ. 2 జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం చ రక్షసః-అనిమూ 3 తం శాపం రోమహర్షణమ్-అనిమూ.

చచ్చండాశుగముఖ్యసాధనములన్ ♦ శౌర్యంబు గాన్పింపఁ బెం
పెచ్చం గూర్పెఁడు నాఁగ యుద్ధమును దే♦వేంద్రోపముల్ నిర్జరుల్. ౫

చ. అని నొనరించుశ్రద్ధఁ గొని ♦ యాయతసత్వము లొప్ప యుద్ధసా
ధనములఁ గూర్చి; రంత సుర♦ధాముముఁ బట్టెడువేడ్క వచ్చు నా
దనుజవరేణ్యునుద్ధతికిఁ ♦ దా భయమంది మహేంద్రుఁ డప్పుడే
వనజదళాక్షుఁ జేరఁ జని ♦ వాక్కుల దీనత దోఁప నిట్లనున్ ౬ 1355

ఉ. దానవకాలరుద్ర! గురు♦దర్పపరాక్రమశాలి రావణుం
డానతవైరి నాపురము ♦ నాత్మవశంబుగ నిల్పఁ గోరుచున్
దానవసైన్యయుక్తుఁడయి ♦ తాఁ జనుదెంచెను యుద్ధకాంక్షియై
నే నొనరింప నోపనిని ♦ నీవె వచింపు దయాపయోనిధీ!. ౭ 1356

చ. వరములఁ బొందినాఁడనని ♦ వాఁడు మహోద్ధతి విఱ్ఱవీఁగెడున్
వరములె లేకయున్న బల♦వంతుఁ డదెట్లగుఁ బద్మయోనియే
వరముల నిచ్చె వానిఁ దగు♦భంగి యథార్థములై చెలంగున
ట్లురుమతిఁ జేయఁగాఁ దగు సు♦రోత్తమ! యెంచి వచింపు కృత్యమున్. ౮

సీ. నముచివృత్రబలులు ♦ నరకశంబరులును బ్రహ్మావరంబులఁ ♦ బడసియున్న
నాచేతఁ బడిరొ యే♦నయమున, నట్టులే యొనరింపు మిప్డు డో♦హో యనంగ;
దేవదేవేశ్వరా! ♦ దివ్యపరాక్రమా! మధుసూదనా! నిన్ను ♦ మాన నొరుని
చేత నాతఁడు మృతిం ♦ జెందఁడు సచరాచరంబగు నీప్రపం♦చంబునందు

ఆ. గతి పరాయణంబు ♦ గనఁబడఁ డిప్పుడు, నీవు దక్క లోక♦నికరనాథ!
పద్మనాభ! లోక♦పాల! నారాయణా!, శాశ్వతా! రమేశ! ♦ చక్రధారి!. ౯

క. జగముల స్థాపించితి వీ,జగములఁ బాలింప నన్ను ♦ శక్రుని సురనా
థుగఁ జేసితి సృష్టించితి, జగముల సచరాచరములఁ ♦ జక్రి! మహాత్మా!. ౧౦

క విలయము ప్రాపించెడు తఱిఁ, గలుషహారా! నిన్నె పొందఁ ♦ గల వీభూతం
బులు గానఁ దత్త్వమెఱుఁగం,బలుకుము దేవేశ! నాకు♦స్వయముగఁ గృపతోన్.

చ. కరమునఁ జక్ర మూని సుర♦కాండపతీ! యల రావణాసురున్
దురమున మార్కొనం దలఁతొ ♦ తొరవు వేడుక నీ వటన్నని
ర్జరపతివాక్కులన్ విని సు♦రప్రభుఁ డామధుదానవారి యి
క్కరణి వచించె సాధ్వసముఁ ♦ గొంచితినం చిపు డెన్నఁ బోకుమా!. ౧౨

చ. వినుము వచింతుఁ గార్యమును ♦ వృత్రహరా! యలరావణుండు సం
జనితవరప్రభావగురు♦శక్తియుతుండయి గ్రాలుచుంట దే
వనికరకర్బురాళికిని ♦ బాహుబలంబున సంగరంబుఁ జే
సినను జయింపఁ జంప నిటఁ ♦ జెల్ల దదృష్టము లేమి నుంతయున్. ౧౩ 1362

తే. అతఁడు దుర్వృత్తుఁడును సమ♦రాంగణమున
దుర్జయుండును నగుఁ గానఁ ♦ దోఁచి నట్లు

బలముకలిమిని సర్వథా ♦ పాపకృత్య
ములను జేయుచు నున్నాఁడు ♦ పలుకు లేల?. ౧౫ 1363

క. తనయానిష్టతుఁడై యాతం, డొనరుచు దుష్కృత్యవితతి ♦ నొప్పుగ నాత్మన్
గనుఁగొంటి; దేవతాధిప!, యని చేయుము చక్రమూని ♦ యంటివి గాదే?.

చ. పలు కది వింటి; నిత్తఱిని ♦ బాపమనస్కుని రావణాసురున్
బలము చెలంగ మార్కొని యఖండంగరణంబును జేయఁ బూనఁ జూ;
కలహమునందు శత్రువును ♦ గాలునివీటికిఁ బుచ్చు కెప్పుడున్
జలరుహనేత్రుఁ డింటికిని ♦ జాలఁడు దా మరలన్ సురేశ్వరా!. ౧౭ 365

చ. అని వధియించుకోర్కి ఫల ♦ మందుట దుర్లభ, మబ్జయోని యి
చ్చిన వరపంజరం బసురుఁ ♦ జేరఁగ నీయ దదేరినైనఁ గా
చును జుము; దేవనాథ! రణశూరుని నాతని నేను జంప నె
ట్లనువుపడున్ మహామహిమ ♦ నవిధ మిప్పుడె నీదుసన్నిధిన్. ౧౮ 1366

క. తలపోసినాఁడ నే రాఁ,గలకాలమునందు మృతిని ♦ గల్పించెద నీ
పలలాశునకు నెట్లనఁ, దెలిపెద నొక్కింత సమరధీరుని వీనిన్ ౧౯ 1367

క. తనయులతో సేనలతో, ననిఁ జంపెద దేవతలను ♦ హర్షముఁ గనఁగా
నొనరుతు దానికిఁ గాలం, బనుకూలం బగుచు వచ్చు ♦ నప్పుడు కడఁకన్. ౨౦

చ సురపరిపాలకా! వినుము ♦ చొక్కపునక్క మెఱుంగఁ బల్కితిం
ద్వరపడి నీవు పోయి మదిఁ ♦ ద్రాసము నొందక దేవతాళితో
దురమొనరింపు మిప్పటికిఁ ♦ దోడ్పడరాదు మహాబలుండవై
పరఁగుట నీవె మార్కొనుము ♦ భావి నడంచెద నేను రావణున్. ౨౧ 1369

చ. అని వచియింప మాధవుని ♦ యానతిఁ గైకొని యింద్రుఁ డేమితోఁ
పని మదిఁ బత్తనంబునకు ♦ వచ్చి సురాళి కాజ్ఞచేయ నా
తని పనుపూని రుద్రవసు ♦ తల్లజు లశ్విమరుత్తులున్ మనం
బునఁ జెలరేఁగుక్రోధములఁ ♦ బోయిరి యుద్ధము చేయువేడ్కలన్. ౨౨ 1370

సీ. ఆదిత్యు లట్టె యుద్ధాభిలాషలఁ గొని పురినుండి వెడలి క ♦ ర్బురుల నెల్ల
మార్కొని; రట్టి స ♦ మయమున రాత్రియుఁ గడచుట రాక్షస ♦ గణము లెల్ల
సంగరం బొనరింప ♦ శబ్దమొక్కటి పుట్టె నది తెల్పె భయదమా ♦ నాహవంబు
జరగుచుండుట; నంత ♦ సురవైరిపాలకుభటు లెల్ల వీర్యముల్ ♦ ప్రబలునట్టు

తే. లొక్క రొక్కనిఁ జూచుచు ♦ యుద్ధభూమిఁ
గనుచుఁ బరుగెత్తి రెలమి స ♦ క్కజముగాఁగ;
నంత నిర్జరసేనల ♦ యందు క్షోభ
మడరెఁ గర్బురసైన్యంబు ♦ లుడుగి కడర. ౨౪ 1371

క. దనుజానీకము దుర్జయ, మని తోఁచుట, నక్షయంబు ♦ నని యేర్పడుటన్

మనముల దేవతలకు నిం,తనరాని వితాకు గలిగె ♦ నంతఁ దుములమై. ౨౭

క. సురకర్బురులకుఁ బెనుసం,గర మప్పుడు జరగె, భీతి♦కరమై మేఘో
త్కరరవ మట్టులు బహురణ,పరికరఘాతోత్థరవము ♦ బహురీతులు గన్. ౨౮

చ. అని యిటు సాగుచుండఁ గను♦బాధిపునానతి మంత్రు లుగ్రరీ
తిని దనువుల్ చెలంగఁ గడుఁ ♦ దృప్తులు భీకరు లౌచు సంగరం
బును నొనరింప నూల్కొనిరి; ♦ పొంగి ప్రహ స్తనికుంభు లయ్యకం
పనశుకసారణుల్ మఱియు ♦ బాహుబలాఢ్యుఁడు ధూమకేతువున్. ౨౯

సీ. మారీచుఁడును జంబు♦మాలి మహాపార్శ్వ లమ్మహోదరుఁడు సం♦హ్లాదుఁ డల్లె
దారుణాకృతి మహా♦దంష్ట్రిఘటోదరు లమ్మహోహ్రాదవిరూ♦పాక్షయజ్ఞ
కోపను ప్తఘ్నులు ♦ క్రూరదూషణదుర్ముఖ ఖరులుత్రిశిరుండు ♦ క్రాలుసూర్య
శత్రుమహాకాయ♦సంజ్ఞులు నతికాయుఁ డాకరవీరాక్షుఁ ♦ డానరాంత

తే. కుఁడును దేవాంతకాహ్వయుఁ ♦ డడరి పోరి;
రిమ్మహాబలదర్పుల ♦ నెల్లఁ గూడి
గురుతరంబగు వీర్యంబు ♦ నురుబలంబు
నొప్ప రావణు మాతామ♦హుఁడు సుమాలి. ౩౧ 1375

చ. అనిమొనఁ జొచ్చి దేవతల ♦ నంపఱఁ దీవ్రతరాహవోగ్రసా
ధనతతి నొంచి గాలి జల♦దంబులఁ దోలెడునట్లు తోలె నె
మ్మనమునఁ గల్గుక్రోధమున; ♦ *మచ్చర మూని సుమాలియివ్విధం
బునఁ దము నేఁచ భీతిఁ గొని ♦ పోయిరి దిక్కులకెల్ల దేవతల్;.] ౩౩ 1376

శా. పంచాస్యంబు భయంకరార్భటి దగం ♦ బైఁబడ్డ నల్పంబులై
యెంచన్ సత్త్వములేని జంతుతతు లె♦ట్లేగుం దవ్వరం బూని, య
ట్లంచద్బాణము లేయుచుం దఱుమ న♦య్యాదిత్యు లత్యార్తులై
పంచత్వంబు గనంగ నౌనొ యనుచుం ♦ బ్రాణాళిపై నాసచేన్. ౩౪ 1377

క పగుగిడ సాగిన నయ్యవ,సరమున వసువ్టకమున ♦ సాంద్రబలుండై
యరుదుగఁ దగుసావిత్రుఁడు, దురమునకుం జొచ్చె మిగులు ♦ దోర్దర్పమునన్.

స్రగ్ధర. స్ఫారక్రూరాహవోద్య♦త్పరికరయుతులై ♦ బాహుసారంబు పొంగన్
వీరుల్ శన్ గొల్చి రాఁగన్ ♦ హిమతుల నఁడఁపన్ ♦ విశ్వవిఖ్యాతరీతిన్
జేరెన్ యుద్ధాంగణంబున్ ♦ శితశరవితతిం ♦ జెండి దైత్యాళిఁ గూల్చెన్
ఘోరంబౌ నాకృతిం గై♦కొని మృగతతులం ♦ గూల్చుసింహంబునాఁగన్.

ఆ. అట్లె భూరివీర్యు♦లై నయాదిత్యులు, త్వష్ట పూషయనఁగ ♦ వఱలువారు
భయము సుంత లేక♦బలములతోఁగూడి, యుద్ధసీమఁ జేరి♦రొక్కమొగిని. ౩౬

* సుమాలిభయసంత్రస్తా స్సురా స్తే సర్వతోదిశః-ఇది వ్యాఖ్యాతలపాఠమున లేదు.

చ. దనుజులకీర్తినాశనముఁ ♦ దద్దయు గోరుచు యుద్ధమందు నె
వ్వనికిని లొంగకున్న సుర♦వర్యులకున్ దనుజాళికిన్ దురం
బనితరసాధ్యమౌ నటు భ♦యంకరమై యటఁ జెల్లె; రాక్షసుల్
పనివడి ఘోరభంగిఁ దగు♦బాణముఖంబులఁ గ్రుచ్చి యొంతయున్. ౩౭

క. సురలను సంగరభూమిని, వరవిక్రమ మొప్ప నున్న ♦ వారలఁ బూన్కిన్
గరువంబు పొంగ నొప్పిం,చిరి శతము సహస్రములుగఁ ♦ జేరి యఱచుచున్.

క. జరలేనివార లౌటన్, బరసక్రోధమున వచ్చి ♦ పైఁబడి దితిజే
శ్వరుసేనలబలదర్పము, లరుదుగఁ దగు వాని నొంచి ♦ రతితేజమునన్. ౩౯

తే. ఉడుగ కంతట వివిధమ♦హోగ్రశస్త్ర
ములను జెండుచు యమపుర♦మునకుఁ బంపి
రసురభటులను గొందఱ; ♦ నట్టిసమయ
మందు రామా! సుమాలి య♦త్యాగ్రహమున. ౪౦ 1384

క. పలువిధములైన సాధన,ములఁ గైకొని యడరి దివిజ♦ముఖ్యుని సైన్యం
బుల నెల్లఁ దీవ్రసాధన,ములచే నొప్పించి జలద♦ముల నుద్ధతిచేన్. ౪౧

క. విదళించువాయు వట్లుగ, గుది గ్రుచ్చినయట్లు ప్రాస♦కుంతంబులఁ గ్రు
చ్చి దగం జెల్లాచెదరై, విదిక్కులకుఁ బాఱఁ జేసె ♦ విక్రమ మడరన్. ౪౨

చ. సురలును బాణవర్షమున ♦ శూలహతిన్ బడిపీడితాంగులై
త్వరపడి యొక్కచోట నిలు♦వంగను జాలక పాఱఁ జొచ్చి; రి
క్కరణి సుమాలిచేత సుర♦కాండము నొచ్చియుఁ బాఱియున్ మహా
త్తరముగ బాధితం బగుటఁ ♦ దా మదినెంచి యపారకోపుఁడై. ౪౩ 1387

తే. అష్టముండగు వసు వవా♦ర్యప్రతాప, మొప్ప సావిత్రనామకుం ♦ డుగ్రవీర
భటరథాన్వితుఁడయి సుర♦వారములను, నొంచునట్టిసుమాలిని♦మించు వేడ్క.

క. ఘనతేజ మలర వారిం,చెను యుద్ధమునందు; నంతఁ ♦ జిత్రతరముగా
నని సాగె గగుర్పాటును, గనువారలు గాంచునట్లు♦గా ఘోరముగన్. ౪౫

క. సమరంబున వెనుదీయని, సుమాలిసావిత్రు లట్టె ♦ స్ఫురదుగ్రమహో
త్తమబాణభిన్నతనులై, యమర్త్యరాక్షసులు విస్మ♦యం బొందంగన్. ౪౬

చ. అని యొనరించుచుండఁగ మ♦హామతి యవ్వసు వట్టె పొంగుచున్
సునిశితబాణజాలముల ♦ స్రుక్కఁగఁ జేసి సుమాలి నంతటం
దనియక *పన్నగాకృతిర♦థంబు మహాస్త్రములోనఁ ద్రుంచె; నా
తనిశితసాయకప్రహతిఁ ♦ దద్రథపర్వము చూర్ణమై పడెన్. ౪౭ 1391

చ. అరదముఁ ద్రుంచి తృప్తిఁ గన ♦ కావసు వంతటఁ దద్వధార్థమై
కరమున సంగ్రహించె గదఁ ♦ గాంతిని మించెడుదాని నుగ్రమై

* నిహతః పన్నగరథః అనిమూ.

పఱఁగుచుఁ గాలదండమనఁ ♦ బైఁబడ నుండెడుదాని నంతటన్
సురరిపు మస్తకంబు సరి♦చూచి జవంబున మోఁదె నుద్ధతిన్. ౨౮ 1392

క. అనుపమగద యది యుల్కా,యన నొప్పి సుమాలిశీర్ష ♦మందుఁ బడియె నిం
ద్రునిచేత విముక్తంబై, స్వనమలర మహాశనియు న♦చలమునఁ బోలెన్. ౨౯

చ. పెనుగద పైఁ బడంగఁ దల ♦ పెల్లునఁ జీల సుమాలి భూమిఁ జ
య్యనఁబడె నొక్క యెమ్ముకయు ♦ నందలిమాంసము మస్తకంబునుం
గనఁబడదయ్యె నంతయును ♦ గన్పడె భస్మము రాశిగాఁగ నా
దనుజుఁడు తీవ్రమా నశని♦తాఁకున భూరుహ మట్లుగాఁ బడెన్. ౩౦ 1394

చ. దనుజునిపాటు గాంచి యట ♦ దారుణయుద్ధ మొనర్చు రాక్షసుల్
మనముల భీతినొంది వగ ♦ మైకొన నార్చుచుఁ బాఱిపోయి రొ
క్కనిగతి నొక్కఁ డారయక ♦ గాఢరయంబున యుద్ధభూమియం
దున నిలువంగఁ జాలకయె; ♦ తోడనె యాతఁడు వచ్చునం చొగిన్. ౩౧

ఇరువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౮ - వ సర్గము.

{ జయంతుఁడు మేఘనాదునితోఁ బోరి మూర్ఛిల్ల నింద్రుఁడు సంగరంబుచేయఁ బూన రావణుఁడు మార్కొనుట. }

క. సమరంబున సావిత్రుఁడు, సుమాలినిం జంపి సూక్ష్మ♦చూర్ణంబుగఁ జే
సి మఱియు బలముల నెల్లను, నమోఘబాణముల నొంప ♦ నాస్సైన్యంబుల్.

క. పరుగెత్తుచుంటఁ గన్గొని, సురరిపుపతినందనుండు ♦ శూరుఁడు నట సం
గరమున నిలువంబడి భట,వరులన్ మరలించె బాహు♦బల మొప్పంగన్. ౨

ఆ. మేఘనాదుఁ డిట్లు ♦ మిక్కిలి భీతిల్లు, బలములను దగంగ ♦ నిలిపి కామ
గంబు నగ్నివర్ణ♦కలితమ్ము నౌరథ, మెక్కె యతిరథుం డ♦హీనశక్తి. ౩ 1398

క. సురసేనలఁ జొచ్చెను స,త్వరముగఁ గాఱడవి హవ్య♦వహుఁ డుద్ధతుఁడై
చొరఁబడులాగున మండుచు;, శరతతులం దాల్చి శౌర్య♦సారము పొంగన్.

క. అనిచేయఁ జొచ్చునాతనిఁ, గనినంత సుపర్వభటని♦కాయము దెసలం
గనుచుం బాఱెను; సాధ్వస,మున నొక్కండైన నతని♦మ్రోల నిలువకే. ౫

చ. దురమున రావణాత్మజుని ♦ తోరపుశక్తినిఁ దాళఁజాలమిన్
సురలు భయార్తులై పఱచు♦చొప్పుఁ దలంచి యమర్త్యసేనలన్
సురపతి గాంచి యిట్లనియె ♦ శూరత; భీతిని బొంద నేల స
త్వరముగఁ బాఱనేల? యిదె ♦ వచ్చెడు నాతనయుండు నిల్వుఁడీ!. ౬ 1401

తే. *సంగరంబుల వైరుల♦పొంగడంచు, నాకుమారకుఁ డీమేఘ♦నాదు మారు

* ఏష గచ్ఛతి మే పుత్రః యుద్ధార్థ మపరాజితః-అనిమూ.

కొనుసటంచుసునంతశ♦క్రునితనూజుఁ,డగుజయంతుఁడులోకవి♦ఖ్యాతయశుఁడు.

చ. మనమున కద్భుతంబొసఁగు ♦ మాడ్కిఁ జెలంగురథంబుతోడఁ దా
ననిమొన నిల్చె; నయ్యమరు ♦ లాతనిఁ గొల్చుచు మేఘనాదుమా
ర్కొని భయ మేది నిల్చి; రటు♦కూడిన నిర్జరదానవాళికిన్
గనుఁగొనఁ [1]దుల్యమైన యని ♦ గ్రమ్మఱ సాగె మహోత్తరమ్ముగన్. ౯ 1408

చ. సురదనుజాళినాయకుల ♦ సూనుల కద్భుతరీతి సాగుసం
గరమున గోముఖుం డనఁగఁ ♦ గ్రాలెడు మాతలిపుత్త్రుఁ డేచి యా
యరదముఁ జిత్రరీతులుగ ♦ నప్పుడు తోలుచునుండ వానిపై
శరములఁ గాంచనాంకములఁ ♦ జయ్యన వైచెను మేఘనాదుఁడున్. ౧౦

సీ. అంత శచీసుతుం♦డౌ జయంతుఁడు రావణాత్మజుసారథి ♦ నతనిఁగూడఁ
బెనుక్రోధమున శర♦వృష్టిని నొప్పించె; దానికిఁ గోపించి ♦ దర్పతేజ
ముల నొప్పరావణి ♦ కలుషీకృతాత్ముఁడై శక్రకుమారుని ♦ శరసమూహ
వృష్టిని నొప్పించి ♦ యేచి సారతరంబులగు భూరిశస్త్రాళి ♦ నంది దేవ

ఆ. బలములందు వైచె ♦ నలుక నంతట మాన,కుగ్రతోమరముల ♦ నొగిశతఘ్ను
లను బరశ్వథముల ♦ ఘనగదలను బ్రాస,ఖడ్గముసలశైల♦ఖండములను. ౧౩

క. జడివాన గురిసినట్లుగఁ, బడవైచె నమర్త్యవీర♦బలములయందున్
గడుఁ దత్తతిల్లె లోకము, లుడుగనితమ మప్డు తోఁచె ♦ నుగ్రతరంబై. ౧౪

క. దనుజేంద్రకుమారుఁడు శత్రునికరముల సంగరమునఁ ♦ దోలుచు శరవృ
ష్టిని బర్వఁజేయుచుండఁగ,ననిమిషు లెల్లను జయంతు ♦ నంతటఁ గడఁకన్. ౧౫

ఆ. చుట్టు నిలిచి కాచు♦చున్ శరపీడితాం,గముల స్వాస్థ్య మెడలఁ♦గా నిలిచిరి;
కర్బురాళియందుఁ♦గాని దేవతలందుఁ,గాని యొకని నొకఁడు ♦ గానఁడయ్యె.

సీ. అందందు విడివడి ♦ యార్తిఁ బాఱఁదొడంగి రత్తఱి సురలనే ♦ యమరు లేచి
కొట్టఁగాఁ దొడఁగిరి; ♦ కూరరాక్షసు లట్టిదనుజుల బాధింపఁ♦గనె దొడఁగిరి
గాఢాంధకారముల్ ♦ కడువడి వ్యాపింప నేమియుఁ దోఁపక ♦ యేగి రెటకొ
యొకకొంద; ఱట్టులా♦యుద్ధముసాగుచునుండఁ బులోమాహ్వ♦యుండు దనుజ

తే. సత్తముఁడు శౌర్యుఁ డట వచ్చి ♦ శక్రసుతునిఁ
బౌత్త్రుఁ గొనిపోయి చొచ్చెను ♦ వార్ధి నెవరి
కేని కనఁబడకుండ; [2]నా♦దానవుండె
శచికి జనకుండు తాతయా ♦ శచిసుతునకు. ౨౦ 1409

చ. సురలు జయంతశూరవరు♦చొప్పెఱుఁగంగఁ దరంబుగామి న
త్తరుణమునందుఁ గష్టమని ♦ తా రొగి నెంచి కలంగి హర్షమున్
దవ్వరగఁ ద్యజించి తోఁచినటు ♦ పాఱిరి; రావణి యంత హృష్టుఁడై

1 సదృశం దేవకృతానామ్-అనియు 2 ఆర్యక స్వపౌత్ర స్యాసీ త్పులోమా యేన సా శచీ-అనియు

పరిజనులుఁ బలావళులు ♦ పంతముమీఱఁగఁ గొల్చుచుండఁగన్. ౨౧ 1410

ఆ. సురలపైకిఁ బోయె ♦ గురునాద మడరంగ;నంత నింద్రుఁ డాజి♦యంతుఁ డెటకొ
పోవు టెఱుఁగ కార్తిఁ♦బొంది పాఱెడుసుర,లను దగంగఁ గాంచి♦ఘనబలమున.

క. తనసారథియగు మాతలిఁ, గని యరదము [1]సత్వరంబు♦గాఁ గొని రమ్మా
యని యాజ్ఞ చేసె మాతలి,యును దివ్యము శత్రుభయద ♦ మురునినదంబున్.

క. అనుపమమును నగుస్యందన,మును సిద్ధము చేసి వేగ♦ముగఁ దెచ్చినఁ దా
ని నధిష్ఠించెను, సారథి,యు నెక్కఁగ స్వాంతవేగ ♦ మొప్పెడుదానిన్. ౨౪

చ. [2]అరదముచుట్టు నిల్చి భయ♦దార్భటు లొప్పఁగఁ జంచలాద్యుతుల్
పరఁగఁగ ముందు వాయువులు ♦ పాఱఁగఁ జేయఁగ మేఘముల్ మహా
త్తరముగ నార్చుచుం జనియెఁ; ♦ దత్తరుణంబున దేవతాధిపుం
డరుగఁగ నాడి రచ్చరలు ♦ హర్షముమీఱ జయంబుఁ గోరుచున్. ౨౫

క. నానావాద్యధ్వనులును, జానుగ గంధర్వవరుల♦జయశబ్దంబుల్
వానిముఖంబుల వెడలం,గా నప్పుడు మ్రోఁగఁ జేయఁ♦గా నాదిత్యుల్. ౨౬

తే. సాధ్యవసురుద్రవాయువుల్ ♦ సకలయుద్ధ
సాధనంబులతోఁ గూడఁ ♦ జనిరి దేవ
తాధిపునివెంటఁ; బవమానుఁ ♦ డతిపరుషము
గాఁగ వీచెను భానుండు ♦ కాంతిఁ బాసె. ౨౭ 1416

క. ధరఁబడియె మహోల్కలు త,త్తరుణంబున వీరుఁడైన ♦ దశకంఠుఁడు భీ
కరమూర్తి దివ్యతరమా,నరదముఁ దా నెక్కెఁ బూర్వ ♦ మాస్యందనమున్.

క. తనదుచమత్కృతిమీఱం,గను శిల్పివరుండు విశ్వ♦కర్మ యొనరిచెన్;
గన రోమహర్షణము నిడు,పెనుసర్పము లొక్క మొగిని ♦ భీకరఫణముల్. ౨౯

ఆ. పైకిఁ గానఁబడఁగ ♦ భాసిల్లె;నయ్యర,దమున వానియూర్పు♦గములు పెలుచ
నగ్నిరీతి మండ ♦ నని భయదంబుగాఁ, దనరు నారథంబు ♦ దనుజు లెల్ల. ౩౦

క. శూరనిశాచరు లారథ, మేరీతిన్ బాధనొంద ♦ కెసఁగఁగఁ జుట్టుం
జేరి నిలుచుండి రాప్రవి,దారణమున కేగి రట్లు ♦ దశముఖుఁ డలుకన్. ౩౧

చ. సురపతిఁ జేరఁబోయెఁ దన♦సూనుని యుద్ధము చేయ మాన్పి తా
నరదముఁ దోలఁ బంచి త్రిద♦శాధిపు మార్కొనఁ బోయెఁ; దంష్ట్రి సం
గరమున కేగ రావణియుఁ ♦ గ్రమ్మఱి యారక నిల్చియుండె, న
త్తరుణమునందు సాగె సుర♦దానవరాజికిఁ బోరు ఘోరమై. ౩౨ 1421

క. ఘనములు వృష్టినిగుడ్చెడు,ననువున శస్త్రములవృష్టి ♦ సమరదనుజు లొ
క్కనియతిఁ గురిపించిరి పూ,న్కిని దగుకుంభశ్రవుండు ♦ కినుక చెలంగన్. ౩౩

క. పలువిధసంకరసాధన,ములతో దుష్టాత్ముఁ డగుటఁ ♦ బో రెవ్వరితో

---

1 రథ స్సముపనీయతామ్-అనిమూ. 2 తతో మేఘా రథే తస్మిం స్తటిత్వంతో మహాస్వనాః-అనిమూ.

నలుపం దగునో తెలియక, నిలుచుండెన్; మఱియు నతఁడు ♦ నిర్భరశక్తిన్.

తే. దంతములచేత బాహుపా♦దములచేత, శక్తితో సురసాయక♦సమితిచేతఁ
దోఁచినట్టులు సురతతి ♦ నేఁచుచుండె, నెచ్చ నెచ్చట దివిజాళి♦యేపు చూపు.

సీ. అంత రుద్రులు భయ♦దాకృతు లేవురుం గ నొక్కటిగాఁ జేరి♦యుగ్రదనుజ
నాతని మార్కొని ♦ యస్త్రశస్త్రంబులఁ దనువెల్లఁ జించిరి ♦ కనఁగఁ గుంభ
కర్ణుండు వ్రణగణ♦కలితదేహుండయి రక్తధారలు మహో♦గ్రముగఁ బాఱఁ
జంచలాస్తనితఘో♦షములతో వర్షించు జలదమ్ముట్టులు తగి ♦ యలరె; నంతఁ

తే. బవనగణములతో సుర♦వరులు పోర
దనుజబలములు తీవ్రసా♦ధననికాయ
బాధితాంగులునై యట్టె ♦ పాఱఁ దొడఁగి
రందుఁ గొందఱు భిన్నాంగు ♦ లై పొదలిరి. ౩౮ 1425

క. తనువుల శరములు చొర వా,హనములపై నట్టె పడిరి ♦ స్యందననాగా
ళిని సుష్ట్రింబుల ఖరముల, ఘనఫణిహయశింశుమార♦గణములఁ గిటులన్.

ఆ. మఱి పిశాచవదన♦మండితమృగముల, నెక్కియున్న యోధు ♦ లొక్కరీతి
నమరు లేచి నొంప ♦ నట్టె కొందఱు వానిఁ, [1]గాఁగిలించుకొనిరి♦కరవరముల.

క. సురశరతాడితతనువుల, సురవైరులు చచ్చి యందె ♦ క్షోణిఁ బడిరి; త
త్తరుణమునఁ జిత్రకర్మము, కరణిని రణసంప్లవంబు ♦ కర మలరారెన్. ౪౧

క. ధరణీస్థలి హతులయి క్రవ్యరు లెల్లను బడుచునుండ ♦ భూరితరంబై
పరికింప భయదమై యా,తరుణంబున రక్తవారి♦ధారలు పర్వెన్. ౪౨

ఆ. వానియందుఁ గంక♦పక్షులు గృధ్రముల్
వరుసఁ దిరుగుచుండ ♦ బాణములను
మొసళు లొప్ప యుద్ధ♦ముఖమున నది యొండు
పాఱఁ జొచ్చె ఘోర♦భంగిగాఁగ. ౪౩ 1430

క. తరుణమ్మున నందుఁ గ్రుద్ధా,తురుఁడయి దశకంధరుండు ♦ తోరపుశక్తిన్
సురలెల్లఁ జెలఁగి దనుజులఁ, బరిమార్పఁగ స్వీయబలము ♦ బలువిడి గ్రుంగన్.

చ. కనుఁగొని దేవసంఘములఁ ♦ గాలునిపేటికిఁ బుచ్చుకొల్పఁ దెం
పున బలసాగరాంతరము ♦ భూరిబలోద్ధతిఁ జొచ్చి బాణముల్
ధనువులఁ గూర్చి నిర్జరవి♦తానము నొంచుచు నింద్రుఁ జేరె; నా
దనుజవరేణ్యుఁ గాంచి మది ♦ ధైర్యము పొంగ సురేంద్రుఁ డత్తఱిన్. ౪౫

క. ధ్వను లెల్లదిశలఁ బర్వఁగ, ధనుస్స్వనము లాగి మాఱు ♦ ధ్వనిచేయఁగఁ జే
సెను దిక్కుల; నంత శరా,సన మిటు కయిఁ దాల్చి [2]దనుజ♦సత్తముతలపై.

1 తాన్ సమాలింగ్య బాహుభ్యామ్-అనిమూ. 2 ఇంద్రో రావణమూర్ధని-అనిమూ.

మ. అనలాదిత్యసమాన తేజము మహో♦దగ్ర తీవ్రబాణాళిఁ జ
క్కనిలక్ష్యంబున వైవ; రావణుఁడు ను♦గ్రస్ఫూర్తిఁ జాపంబులం
గొని మ్రోయించి శరాళివృష్టి రిపునిం♦ గ్రోధంబుసన్ ముంచె నిం
తనరానట్టి భుజాబలం బలర న♦ద్యోధ్యారే యనం బూన్కితోన్; ౪౮

ఆ. ఒకరి మించుకోర్కి ♦ నొక్కరు పోరంగ, బాణవర్ష మట్టె ♦ పర్వ నించు
కయును దెలియకుండె ♦ వ్యోమనభంబులఁ గల,వస్తువితతిఁ దమము♦పర్వెనపుడు.

ఇరువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౨౯ - వ సర్గము.

-ఇంద్రుని మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాయుద్ధంబున నోడించి లంకకుం గొనిపోవుట.-

క. తేమ మంతఁ బర్వ రాక్షసు, లమర్త్యు లాయోధమందు ♦ నతిబలములఁ గ్రౌ
ర్యము మీఱఁ బరస్పరము జ,యముఁ గోరుచుఁ జేసి రెల్ల♦రారా! యనంగన్.

*చ. అనిమొన నిట్లు దేవబల ♦ మాసురభూరిబలంబు నొంపనం
దున దశమాంశమే మిగిలెఁ ♦ దోడనె తొమ్మిదిపాళ్లసేన పో
యెను యమపత్తనంబునకు; ♦ నిట్లు తమోమయయుద్ధమందు నా
దనుజనుపర్వ లొక్క మొగిఁ ♦ దాఁకి పరస్పరదర్శనంబునుం
గనకయె పోరి; రింద్రుఁడును ♦ గర్బురనాథుఁడు వానిపుత్రుఁడున్. 3 1437

తే. ఆతమస్సున మోహంబు ♦ నందకుండి
రితరు లేమియుఁ గానక ♦ యేపు చూపు
చుండి; రివ్విధిఁ దనబల ♦ ముగ్ర దేవ
తతులచేఁ జంపఁబడుట కా♦దనుజపతియు. ౪౪ 1438

చ. మనమునఁ గ్రోధ మొంది యొక♦మాడ్కి మహత్తరరీతి నార్చి న్యం
దనమున దుష్ప్రధర్షుఁడయి ♦ తాఁ జెలువొందెడు సూతుఁగాంచి యి
ట్లనియెను; వైరిసైన్యముల ♦ కంతముఁ గూర్చ రథంబుఁ దోలు; మొ
య్యన బలమధ్యభాగమున ♦ కార్తిని గూర్చెడు నీసుశావళిన్. ౬ 1439

చ. కరము చెలంగువిక్రమము ♦ కన్పడఁగా బహుభీకరంబులై
పరఁగెడు సాధనంబులను ♦ బంపెద నిప్డు యమాలయంబు కాఁ
పురముగ నుండ; నేనె సుర♦పుంగవు యక్షవిభున్ బరేతరా
డ్వరుణులఁ జంపువాఁడ సుర♦వర్గములం బొలియించి యంతటన్, ౭౪ 1440

తే. వారిపై నధికారంబు ♦ వఱలఁజేయు
వాఁడ; నాత్మవిషాదంబు ♦ వలదు చేయఁ

---

*దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం నీతం యమక్షయమ్-ఆనిమా.

ద్వరగ నీస్యందనంబును ♦ బఱపు మచటి
[1]కిప్పలుకు రెండుమాఱులె ♦ యేను నీకు ౯ 1441

క. తెలిపెద సుపర్వవరబల,ముల మధ్యస్థలము రథముఁ ♦ బొందఁగ నీ వి
మ్ములఁ దోలుము; మన ముండెడు, స్థలమిది నందనవనంబు♦సన్నిధియగుఁజూ.

ఆ. ఉదయపర్వతంబు ♦ మొదలు దాఁకఁగ నున్న, దీబలంబుగాన ♦ నీవు దాని
వఱకు నన్నుఁ జేర్పు ♦ వారక యన విని, హయములను మనోజ♦వాంకితముల.

క. త్వరగాఁ జన సంజ్ఞను న,త్తరుణంబునఁ జేసె వైరి♦దారుణసేనాం
తరమునఁ బాఱఁగ సారథి;, సురపతి యపు డసురనాథు♦చొప్పెఱిఁగి మదిన్.

చ. అరదమునందె యుండి రణ♦మందుఁ బరాక్రమ మట్టె చూపుని
ర్జరులను గాంచి యిట్లనియెఁ; ♦ జక్క వినుండు సుపర్వులార! యి
త్తరుణమునందు నామదికిఁ ♦ దట్టినదాని వచింతు [2]రావణా
సురుననువుల్ చెలంగునటు ♦ శూరతఁ బట్టుకొనంగ యుక్తమౌ. ౧౩ 1445

ఆ. ఇదిగో వీఁడు వాయు ♦ వేగున క్లొగెడు, స్యందనమ్ము నెక్కి ♦ స్వబలయుక్తుఁ
డయి ప్రవృద్ధవీచి♦యయి పర్వముల నొప్పు, వార్ధివోలె వచ్చు♦వాఁడుకడఁక.

చ. అనిమొనఁ జంపరా దితని ♦ నబ్జభవాత్తవరంబు బొంది జం
కనునది లేక యొప్పెడిని ♦ నట్లగుటన్ భుజసార మేర్పడం
గ నితనిఁ బట్టఁగా వలయుఁ ♦ గావున యత్నము మీఱ నుండుఁ డీ
తని బలశాలిఁ బట్టుటయె ♦ ధర్మము ముజ్జగముల్ నుతించెదున్. ౧౫ 1447

చ. బలియును దానవేంద్రుని జ♦వంబున లోఁగొని నందునన్ జగం
బులు ననుఁ గొల్చుచున్నయవి ♦ భూరితరాఘుని వీని నడ్డగిం
చి లలిఁ జెలంగ విక్రమము ♦ సిద్ధిని బొందఁగఁ జేయనెంచితిన్
గలఁగక విక్రమింపుఁడని ♦ క్రమ్మఱి రావణుఁ డున్నభూమినిన్. ౧౬ 1448

ఆ. వదలి యొండుదెసకుఁ ♦ గదలి యచ్చటనున్న
దనుజవరుల భీతిఁ ♦ గనఁగఁ జేయు
చును రణంబు చేయు♦చును బొల్చె; సురశర
వృష్టి వేగ మాను♦రేంద్రుఁ డోర్చె. ౧౭ 1449

క. సురవిభు నుత్తరభాగముఁ, బరికించి యవార్యశక్తి ♦ వర్ధిలఁ జొచ్చెన్;
సురపతియు దక్షిణంబునఁ, బరాక్రమింపంగఁ జొచ్చెఁ ♦ బట్టుదల దగన్. ౧౮

సీ. శతయోజనంబులు ♦ చాలుగా సురసేన లొప్పఁగా దనుజేంద్రుఁ♦డుద్యమమున
జొరఁబడి యచ్చటి ♦ సురవీరవితతిని శరవర్షమున ముంచె; ♦ శతముఖుండు

---

1 ద్విః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యద్య-అనిమా 2 జీవ న్నేవ దశగ్రీవ స్సాధు రక్షో నిగృ
హ్యతామ్-అనిమా.

దనుజేంద్రుబాణవి♦దారితస్వబలంబుఁ గని మరలించి స్యం♦దనము సుంత
సంభ్రాంతి నొందక ♦ శక్తి పొంగఁగఁ దాఁకె; నాసమయంబున♦నసురదాన

తే. వులు శతక్రతుఁ బట్టు లే♦పున దశాస్య
మారుకొని నొంచుటం జూచి ♦ *న్రుందితి మిదె
యనుచు నార్చిరి; రావణి ♦ యంతఁ గ్రోధ
మూర్ఛితుండయి స్యందన♦మును జవమున. ౨౧ 1451

క. ఉరుశక్తి మెఱయ నెక్కి యు,సురసైన్యమునందుఁ జొచ్చె ♦ సురల నతిభయం
కరరీతి నొప్పె బల మది, పరికింపఁగ దుర్జయముగ ♦ భాసిల్లుటచేన్. ౨౨

క. గిరిశుఁడు మున్ను తపంబునఁ, గరుణాత్ముం డగుచు నియ్యఁ♦గా నొప్పిన శాం
బరినామకపటవిద్యను, సరగున ధరియించి భూత♦జాలంబునకున్. ౨౩ 1453

క. కనఁబడక బాణవర్షం,బున ముంచెను దేవసైన్య♦మును బిదప నతం
డనుమాన ముడిగి తజ్జవ,ము నాపి దేవేంద్రుపైకిఁ ♦ బోయెం గడఁకన్.

చ. సురపతి యంతరిక్షమున ♦ శోభిలువైరికుమారుఁ గాన కా
తురపడి దివ్యతేజమునఁ ♦ దోఁచినపాకసురారి గెల్చి వి
స్ఫురతరసద్యశంబు గను ♦ ప్రోడయె గావున వీనిచేత ని
త్తరుణమునందు నేమియగు ♦ దానవనాథునిఁ బట్టు టొప్పగున్. ౨౫ 1455

చ. అని తలపోసి రుద్రతతి ♦ నర్కులనున్ వసురాజిఁ గూడి వే
చని యుబదిక్పతుల్ తనకు ♦ సాంద్రబలంబులతో సహాయులై
తనరఁగ రావణాసురుని ♦ దారుణరూపునిఁ గాంచి బాణవృ
ష్టిని నిగుడించి నొంచి వెసఁ ♦ జెంతకుఁ జేరి తురంగమంబులన్. ౨౬ 1456

క. సారథిని జంపి రథగతు, నారావణుఁ జక్కనొంచి ♦ యుట్టి బలమునన్
జేరి రణనాళి బద్ధుం,గా రయమునఁ జేసి దేవ♦కాంతుఁడు ప్రీతిన్. ౨౭

తే. సింహనాదం బొనర్చెఁ ద♦త్సేన లెల్ల
రావణుఁడు పట్టుపడుటకు ♦ రంజిలుమది
చెలఁగి యార్చిరి తద్ధ్వని ♦ చేరె దెసలఁ;
నిట్టు లారావణాసురు ♦ నెలమిఁ గొనుచు. ౨౮ 1458

క. సురపురి కేగఁగఁ దలఁచిన, తరుణంబున నసురసేన ♦ తల్లడపడుచున్
బరుగిడఁ జొచ్చెను; రావణి, యురుశక్తి చెలంగ నార్చి ♦ యుద్ధతిమీఱన్.

క. త్వరపడి యెచ్చట సురపతి, దురమొనరుచుచుండె నచటఁ ♦ దోఁచి శతముఖున్
బరికించి బాహువీర్య,స్ఫురణంబునఁ బొల్చుచున్న♦సురలను గనియెన్. ౩౦

ఆ. కని విముక్తకవచుఁ♦డునయి యా వారేమి, తన్నుఁ జేయలేమి ♦ నెన్ని యింద్రు
సారథిని హయాళి ♦ భూరినాయకముల, నొంచి బాణవృష్టి ♦ ముంచె నింద్రు.

* హా హతాస్మ ఇతి గ్రస్తమ్-అనిమూ.

క. అరదముఁ ద్యజించి మాతలిఁ, దొరపడి విడనాడి దేవ♦తాపతి నిజకుం
జరవరము నెక్కి రావణిఁ, బరికింపఁగఁ జొచ్చె నెందు ♦ వర్తిలు ననుచున్.

చ. దనుజవరాత్మజుండును నిశాంతము మాయను బన్ని వారికిన్
గనఁబడకుండఁగా నభము♦నన్ వసియించి శతక్రతున్ మహో
సునిశితబాణజాలముల ♦ సుక్కఁగఁ జేసి యితండు శ్రాంతినిం
గనియె నటంచు నెంచి కడఁ♦కన్ నిజశాంబరిచేతఁ జక్కఁగన్. ౩౫ 1463

తే. అతని బంధించి స్వీయసై♦న్యములఁ జేర్చి
రావణాసుకు బంధన♦రాజి విడిచి
పుచ్చి యింద్రుని గ్రహియించి ♦ పోవఁ జొచ్చె;
నంత రణబద్ధుఁడగు నింద్రు ♦ నచటఁ గాంచి. ౩౬ 1464

క. బలమునఁ గొనిపోయెను నా,తులువను గన నేమిచేయఁ♦దోఁపకయె యమ
ర్త్యులు చింతించిరి చేయం, గలకార్య మిఁకేమి యనుచుఁ♦గలవిలపడుచున్.

ఆ. అసురపతి జయించి♦నట్టి యాసమితిం జ,యుండు కానరాక♦యున్నవాఁడు
విద్య గలిగియున్న ♦ వృద్ధశక్రుండును, మాయచేతఁ జిక్కె♦నే యటంచు. ౩౭

క. మఱి ముల నెంచుచు నుండఁగ, ఘనకోపము నొంది దేవ♦గణములు శరవృ
ష్టిని ముంచి రావణుని మా,ర్కొని గాఁడు వసువితతి మ♦రుత్తుల సురలన్.

క. తను మార్కొనువారల నొ,య్యనఁ గాంచియు నేమిచేయ ♦ నప్పుడు తాఁ జా
లనివాఁ డౌటను యుద్ధం,బున నిల్వఁగ లేకయుండె ♦ భూరిశరహతిన్. ౪౦

చ. జనకుని బాణఘాతగత♦సత్త్వుని శ్రాంతుని యుద్ధభూమిలోఁ
గనుఁగొని మేఘనాదుఁడు ని♦కామపరాక్రమ మొప్పఁ బల్కె నా
యన! యిఁక రమ్ము సంగరజ♦యంబును గాంచితి మేల యాహవం
బనితరవిక్రమంబు వెల♦యం జనుటొప్పును లంక కిత్తఱిన్. ౪౧ 1469

తే. ఇంచుకేని విచారంబు ♦ నీవు పొంద
నేల? నీకీర్తి జగములఁ ♦ జాల వెలసె
స్వస్థుఁడవు గమ్ము దేవతా♦సైన్యములకు
మూఁడు లోకములకును బ్ర♦భుం డెవండొ. ౪౨ 1470

క. ఆయింద్రుఁడు దర్పము చెడి, నాయస్త్రసహాత్త్వమున ర♦ణంబునఁ జిక్కెన్
బాయక దివిజులు దర్పము, మాయఁగ జనుచున్నవారు♦మరలిభయమునన్.

చ. మనమునఁ దోఁచుమాడ్కి రిపు♦మండల రాజ్యములైన లోకముల్
గొని సుఖగతి నేలుచును ♦ గోరికలెల్ల ను బొందుమీ! వినో
ధికరదముల్ బరాక్రమ ♦ పె♦ధిన్ పశ్చాత్తి గాఁగఁ జేసితిన్
గనుక రణంబు వ్యర్థముగుఁ ♦ గాదె శ్రమింపఁగ నేల? యిత్తఱిన్. ౪౪ 1472

క. అనురావణివాక్యంబుల, విని దశకంఠుండు రణము ♦ విడిచి సురబలం
బునుండిపురలిస్వాస్థ్యముఁ,గనితనయునిమెచ్చుకొనియెఁ♦గడుఘనుఁడనుచున్.

సీ. రణవిముఖుండయి ♦ రావణుం డుత్తమ తేజుఁ డారాక్షస♦ధీరుఁ డాత్మ
జునిమాట లాదృతి ♦ విని చాలప్రియమంది యిట్లని పల్కె; న♦హీనబలము
గలవారుచేయువి♦క్రమకృత్యములఁ బోలు త్వత్పరాక్రమమున ♦ ధన్యమయ్యె
మత్కులం బన్వయ♦మానవివర్ధనకృత్య మియ్యది; బల ♦ మెసఁగ దేవ

ఆ. పతియు దేవతలును ♦ బరిభవ మందంగఁ
జేసి తీవు కీర్తి ♦ భాసిలునటు;
స్యందనంబునందు ♦ నమరేశు నునుపుము
దనుజవరులు గొల్వ ♦ తనయ! యింక. ౨౮ 1474

క. చనవయ్య! పత్తనంబున, కనుచరమంత్రులను గూడి ♦ యరుదెంచెద నే
నును హర్షంబునఁ బొదలుచు, ననూనసారంబుపొంగు♦నట్లు వెనుక నే. ౨౯

చ. అన విని సైన్యముల్ గొలువ ♦ నాదశకంఠునినందనుండు చ
య్యన దివిజేశుఁ గైకొని ప్ర♦హర్షముమీఱఁగ నాత్మసౌధ మెం
ది నిఖిలకర్బురేంద్రుల న♦తిప్రియ మొప్పఁగఁ బుచ్చి వీర్యముం
గనఁబడ నింద్రుఁ గట్టి కడఁ♦కన్ విడియించె ననర్హరీతిగన్. ౩౦ 1476

ఇరువదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩౦ - వ సర్గము.

బ్రహ్మ యింద్రుని విడిపించి యింద్రజిత్తునకు వరము లొసంగి చనుట.

క. సురపతి రావణితనయుని, పరాక్రమంబునకుఁ జిక్కి ♦ పట్టుపడుటచే
సుర లెల్ల బ్రహ్మచెంతకు, నరిగిరి దుఃఖంబు ముంప ♦ నత్యార్తులునై. ౧ 1477

చ. వనజభవా! మహేంద్రుఁడు జ♦వంబున రావణుపుత్త్రుచేతఁ జి
క్కెను వర మిచ్చి నీవు ఖల♦కృత్యుని రావణు నేరిచేతఁ జా
వును గనకుండఁ జేసితివి ♦ భూతవిభుండగు శంకరుండు నా
తనితనుజాతుఁడై ప్రబల♦దర్పమునం దగువాని కాదృతిన్. ౨ 1478

ఆ. మాయ నొనఁగె, వాని ♦ మఘవుఁ డేరీతిని
సంగరంబునందు ♦ జయము నొంద
కుండఁ జేయఁ గలుగుఁ ♦ జండమాయాబలుం
డతఁడు గాదె; దేవ! ♦ యఖిలనాథ!. ౩ 1479

క. సురలును మీవరముల నెక్కరణి జయింపంగఁ గలరు ♦ గావున నీవే
పురుహూతుని విడిపింపుము, పరమాత్మ! ప్రజాపతీ! యు♦దార్యమహిమచేన్.

ఆ. ఇదియె మొదలుగాఁగఁ ♦ బొదలు లంకేశుండు
విక్రమమున లోక♦వినుతుఁ డగుచు
నెట్టులైన మాకు ♦ నేమి నీభక్తుని
దేవనాథు ముక్తు ♦ నీవె యుక్తి. ౫ 1481

చ ఒనరుపవయ్య! నా విని సు♦రోత్తము నార్తి నెఱింగి వారలం
గొని వడి లంకఁ జేరి సుర♦కుంజరుఁ డుండినచో టెఱింగి యా
దనుజమహేంద్రు నాత్మజవి♦తానయుతుఁ సహాజాళిమండితుం
గని గగనంబునన్ నిలిచి ♦ కమ్రవచస్తతి నూఱడించుచున్. ౬ 1482

చ. సరసిజసంభవుం డనియెఁ ♦ జాలును రావణ! వత్స! నెమ్మదిం
బరమముదంబుఁ గంటిని భ♦వత్సుతుఁ డాహవరంగమందు నె
క్కరణిని జూపె విక్రమము ♦ గాఢతరంబగు తృప్తి దానిచేఁ
బరఁగె మదీయచిత్తమున ♦ బావురె యాతనిశౌర్య మిట్టిదే?. ౭ 1483

తే. నీసమానుఁడొ లేకున్న ♦ నిన్ను మిగులఁ
జాలువాఁడొ కుమారుండు ♦ సకలజగము
లను స్వతేజంబునన్ వశం♦బున మెలంగఁ
జేసి కొంటివి ప్రతినయు ♦ సిద్ధి నొందె. ౮ 1484

క. మనమున నీశౌర్యమునకుఁ, దనయా! ప్రీతుండ నైతిఁ ♦ దనయుఁడు నీకం
టెను ఘనుఁడు బాహుబలమున, ననుపముఁ డీతండు దాన♦వాధిప!వినుమా!.

ఆ. ఇంకమీఁద నీతఁ ♦ డింద్రజిత్తను పేర, జగములందుఁ బరఁగఁ ♦ జాలుఁ జుమ్ము
దుర్జయుండు బలయు♦తుండును రిపుహంత,యునగు నింకనీదు♦తనయవరుఁడు;.

చ. తనయుని నాశ్రయించియె ము♦దంబున దేవతలన్ వశంబునం
దునుపఁగఁ జాలి తీవు త్రిద♦శోత్తముఁ బాకరిపున్ మహేంద్రుఁ జ
య్యన విడిపింపవయ్య! తగు ♦ నయ్యది దీర్ఘభుజా! సుపర్వ లా
తనిపరిముక్తిఁ గాంచి ప్రమ♦దంబునఁ బొదురుగాక యిండ్లకున్. ౧౧ 1487

చ. శతధృతి యిట్లు పల్క సుర♦సత్తమవైరి మహాపరాక్రమో
ద్ధతుఁ డిటు పల్కె యుద్ధములఁ ♦ దాను జయంబునె గాంచువాఁడుగా
సతతము నుండు వేడ్క సుర♦సత్తమ! నాకమరత్వ మిమ్ము దై
వతపతి ముక్తిఁ గోరిన సు♦భవ్యవరం బిది గోరెదన్ విభూ!. ౧౨ 1488

క. జలజాసనుఁ డాతనితోఁ, బలికెను సర్వామరత్వ♦వాంఛ వరమయోఁ
గలుగ దది యెట్టిప్రాణికి, నిలపయి నెక్కాలమందు ♦ నెంచిన నైనన్. ౧౩

తే. బలముగల్గిన యాచతు♦ష్పదము లభ్ర
గతులు గల్గినపక్షులు ♦ నితరజంతు
వులును దరుగుల్మతృణలతో♦పలమహీధ్ర
ములును దక్కినజంతుసా♦ములును ధరణి. ౧౪ 1190

క. విను మొక్కదాని కొక్కటి; యనయము భయమందుచుండు నట్లౌట నదె
వ్వనికిని భయంబు లేదని, యనఘా వలదనకె నది సహజమై తగుటన్.

క. పతగములు పశువు లభ్యు,న్నత తేజముగల్గు భూతనాయకులును బ్రా
ణితతియును సాధ్వసంబును, సతతము గనుచుండు రిద్ధి సాజము జగతిన్.

క. ఎండినభూరుహాములనకున్, బండినపర్ణంబునకును బతిన భయము లే
కుండునె స్థావరచరముల, కుండదొకో భయము సతత మోరిపుహరణా!.

క. మరణాంతము లీజగమునఁ, జరములు స్థావరము లెల్ల; శాశ్వతములు లే
నరయ మన బ్రహ్మవాక్యముఁ, బరికించి మహేంద్రజిత్తు భక్తి యలరఁగన్.

క. సురపథమున నున్నవిభుం, బరమేష్ఠిని గాంచి బాహుబలరాజితుఁడై
సురవైరి యిట్లు పల్కెను, బురుహూతుని మోక్షణంబు పోలునయేనిన్. ౧౮

మ. వినవయ్యా! చతురాస్య! నాదగుమనోవృత్తిన్ లసత్సిద్ధినా
కనుకూలంబయియుండ నొప్పు నిపుడే హవ్యంబులన్ నిత్యపా
వనమంత్రంబులఁ బూజచేసి యనలున్ వైరిప్రతానంబు గె
ల్వను నేఁ బోవఁగ నశ్వయుక్తరథ ముల్లానంబునన్ రాఁదగున్. ౧౯ 1496

ఆ. అనలునుండివెడలు నాదివ్య రథ మెక్క, నమరభావ మొప్పనగును నాకు
నిదియె వరము చాల యిష్టంబు తప్పక, యొసఁగవలయు దీని నోమహాత్మ!.

చ. అనలునియందు వేల్వఁబడు నట్టి సముజ్జ్వలహోమకృత్య మొ
ప్పనివిధి నంతరాయములఁ బాడగునేని రణంబునందు నా
శనము పొసంగు నాకు నిల సర్వవరంబులనుం దపంబు చే
తనె గద పొందఁగోరుదురు ధాతరో! నిర్జరభావ మట్టులే. ౨౨ 1493

ఆ. నేను విక్రమమున నీనిర్జరత్వంబుఁ, బడయఁ గోరెనాఁడఁ బరమకరుణ
నీయఁ దగునటన్న నాయబ్జజుం డల్లె, యగునటంచుఁ బలుక నమరపతిని.

క. ఒనరించె బంధముక్తుని, గను దేవత లేగి రట్టి కాలంబున నో
జనపం! భామా యుంత్రుం, డమపమదివ్య [illegible] మపుడు వళింపన్. ౨౪

క. దీనుండై చింతాయుత,మానసుఁడై తేజ ముడుగ మాటాడకయే
ధ్యానపరుండై యుండెను, దా నబ్జజుఁ డతనిఁ జింతఁ దాల్చినవానిన్. ౨౫

క. కని పల్కె బ్రహ్మదేవుం, డనఘా! యిది యేమి దుఃఖ మందెదు ము న్నీ
వొనరిచితివి దుష్కర్మం,బును దుష్కర మద్ది హేతువును విను మింకన్.

సీ. అమరేంద్ర! నాచేత నాదికాలంబున నెంతయో ప్రజ లొగి సృష్టిచేయఁ
బడిరి వారికి నేక వర్ణంబు భాష మూ నేకరూపము చూడ నెనఁగియుండెఁ
గానివిశేషంబు గానరా దించుకయును లక్షణమునందు వినుము పిదప
నేకాగ్రమనమున నేను వారిఁ గూర్చి చక్క నెంచితి నాప్ర జలవితతిని

తే. గొంతయోని విశేషంబుఁ ♦ గూర్పఁ దలఁచి
వనిత నొకతుక నిర్మించి♦తివి బ్రజలకుఁ
గలుగు నవయవములయందు ♦ లలిత మెద్ది
యగునొ యద్దానిఁ గైకొంటిఁ ♦ దగిన వనుచు. ౨౯ 1507

*క. అనుపమరూపగుణంబుల, నొనరిచితి వహల్య యనెడు♦నువిద; హలమునాఁ
జను వైరూపము తద్భవ, మనఁ జనుగా హల్య మనఁగ ♦ నతినింద్యమునూ!.

క. వనితకు దేనికి హల్యం, బనఁబడు నింద్యంబు లేదొ ♦ యందున నే యా
ఘనవేణి యహల్యయనం,గను గ్రాలెన్ నామమునను ♦ ఖ్యాతిన్ మిగులన్.

క. మనమున నీయది యెంచియొ, చను నీమె యహల్య యనఁగ♦సమయం బని పే
రును బెట్టినాఁడ నిట్లా,వనితామణి సృష్టి చేసి ♦ వసుఁ డేవఁ డనుచున్. ౩౦

క. సురనాథా! చింతించితి, వరునగ నత్తఱిని నీవు ♦ వనిత నెఱుఁగు; దా
తరుణిని స్థానజలంబున, పురందరా! భార్యగాఁగఁ ♦ బోలు నటంచున్. ౩౧

సీ. తలపోసితివి నీవు ♦ తరుణి నామెను నే మహాత్ముఁడౌ గౌతమా♦హ్వయమహర్షి
కిల్లడఁగా నుండ ♦ నేర్పఱచితిఁగాని బహువర్షములకు నా♦మహితచిత్తుఁ
డామె నాకర్పించె ♦ నాతనితపమును జక్క నెఱింగియే ♦ స్థైర్యమునను
నాయింట నుంచితిఁ ♦ బాయనినియతిచేఁ దపము నొనర్చి య♦త్తపమునకును

తే. ఫలము గాంచెను గౌతముఁ ♦ డలరి యప్పు
డే నొసంగితిఁ గొనుమని ♦ యా నెలంత;
నంత నమ్మౌని యామెతో ♦ నర్హరీతిఁ
గ్రీడ సల్పుచునుండె నా♦రీమణి నిటు. ౩౨ 1508

చ. మునికిని భార్యగా నొసఁగ ♦ మోములు వెల్వెలఁ బోవఁగా నిరా
శను సుర లేగి; రంతఁ గ్రుధ ♦ స్వాంతమునం గని నీవు కామబా
ణనికరపీడితుండవయి ♦ నారిని బొందఁగఁ గోరి యమ్మునీ
శునియుటజంబుఁ జేరితివి ♦ చూచితి వాతరుణీలలామమున్. ౩౩ 1509

ఆ. చెలఁగునగ్నిహోత్ర♦శిఖవోలె నాతన్వి, యలరుచుండె; నంత ♦ నామె నీవు
మన్మథార్తిఁ గాంచి ♦ మన్యువు నొంది సా,ధ్వసమునొందునట్లు♦పల్కితపుడు.

క. మునిపతియు నిన్ను నాశ్రమ,మునఁ గనియెన్ దేవసంఘ♦ముఖ్యా! యంతన్
మనమునఁ దీవ్రక్రోధం,బును బొంది నితాంత తేజ♦మునఁ బొల్చుటచేన్. ౩౪

సీ. శపియించె నిన్ను నో♦శక్ర! దశాభాగవిపరీతభావంబు ♦ వెలయునిన్ను
గని; యేల నాదుప♦త్నిని బెదరించితో భయ మింతయును లేక ♦ పాకవైరి

---

* హాలం నామేహ వైరూపం హల్యం తత్ప్రభవం భవేత్, యస్మాన్న విద్యతే హల్యం తేనాహల్యేతి విశ్రుతా-అనిమూ.

యక్కారణంబున ♦ నరులకుఁ జిక్కఁడు వీభావమే నీవు ♦ నిచటఁ జూపి
నది, సర్వమనుజుల♦యందుఁ బ్రవర్తిల్లఁ గలదు సందేహంబు ♦ గలుగ దిందు

తే. రాజదోషంబుచేతనె ♦ ప్రజలు చెడుదు
రింతె కాక యధర్మమా ♦ నిది ధరిత్రి
వృద్ధిఁ బొందును దలచూపి ♦ యిట్టి పాప
మునకు నెవ్వఁడు కర్తయొ ♦ జనుఁ డతండు. ౪౧ 1512

క. కను నర్థఫలంబును దక్కినయర్థము నిన్నుఁ బొందుఁ ♦ గేవలపాపం
బనఁ జను నిది; స్థావరమై, తనరారుపదంబు నీకుఁ ♦ దక్కఁడు శక్రా!. ౪౨

క. మును నీవే యొనరించిన, ఘనమైన యధర్మయుక్తిఁ ♦ గలిగిన దిట్లీ
పని; యేదే నొనరించినఁ, దనరారును దానిఫలము ♦ తప్పక శక్రా!. ౪౩ 1514

తే. నీకు శాపం బొసంగితి ♦ నేను నిట్టు
లనుచు గౌతముఁ డప్పుడే ♦ యమరనాథ!
నీకుఁ దెలిపెను; దరువాత ♦ నాకళత్ర
మును గనుంగొని నిందించు♦చును మునిపతి. ౪౪ 1515

క. తనతపము బల్మి నిట్లని,యెను దుర్ణయురాల జనుల ♦ కెలమిని బుట్టం
గను జేయుచారురూపం,బునఁ బ్రాయంబునను నీవు ♦ పొల్చుచు మిగులన్.

క. పురుషుల నాకర్షించుచుఁ, బరమవిలాసమున నాదు♦పావనగహనాం
తరమున నాశ్రమసన్నిధిఁ, బరఁగితి వల్లాట నీవు ♦ పాపమతివై. ౪౬ 1517

క. ఈపని నొనరించితి వో, హోపడఁతీ! చేతనత్వ ♦ మొయ్యనఁ జనఁగా
నేపగిదిఁ గదలకుండఁగఁ, జూపట్టనిరీతి నుండు ♦ క్షోణిన్ శిలగన్. ౪౭ 1518

ఆ. ఒంటరిగనె యుండు ♦ మోసి నీవు మనోజ్ఞ,రూపవతివి గాక ♦ రూప మిద్ధి
యఖిలప్రజలు పొంది ♦ యలరారుదురు గాక, నంశయంబు లేక♦చాన!యింక.

క. అనుపమరూపము దీనిం, గని విభ్రమ మొందనయ్యెఁ ♦ గాదే యటుగా
వున నిట్టులుండు మనఁగా, విని యాతన్వంగి సాధు♦వృత్తయె గానన్. ౪౯

చ. మునిపతి సాంత్వనోక్తితతి ♦ మోదము నొందఁగఁ జేసి మూర్ఖతన్
మునివర! యింద్రుఁ డిట్లు నను ♦ బూనిక ధర్షిత చేసెఁగాని నె
మ్మనమునఁ గామ మూని యిది ♦ మంచి దటంచును గాదు కాన నో
యనుపమతేజ! నీవు కృప♦నందుట యుక్తముగాదె యంచనన్. ౫౦ 1521

చ. విని మునినాయకుండు పది♦వేలవిధంబుల నాత్మ నెంచి యి
ట్లనియె; మహోర్జ్వతేజుఁడు మ♦హారథుఁ డారవివంశమౌక్తికం
బనఁగఁ జెలంగి రాముఁడను ♦ నాహ్వయ మొప్పఁగ నొక్కరా జిలన్
జనిఁ గనుఁ గాననంబునకుఁ ♦ జానరో! యాతఁడు రాఁగలండునూ!. ౫౧

తే. బ్రాహ్మణప్రియమును జేయ ♦ వనజనయనుఁ
డై మహాబాహుఁడవై తగు♦నట్టి విష్ణు
వొందు మనుజాకృతిని నెప్పు ♦ డువిద! నీవు
కనఁగలవొ యమ్మహాత్ముని ♦ ననుపమాను. ౫౦½ 1523

క. పావనమనీష వగుదువు, నీ వొనరిచి నట్టి పాప ♦ మీయది మాపం
గా వలఁతి యమ్మహాత్ముఁడే, యావిబుధార్చితుని బూజ ♦ నలరించి సతీ!. ౫౧

క. ననుఁ జేరఁగ రాఁగలవని, మునిపతియును మరలఁ బలికెఁ ♦ బూజ్యమతివె నై
ననుఁ గూడియుండఁ గల వని,యును బల్కి మునీంద్రుఁ డేగె♦నుటజంబునకున్.

సీ. ఆయహల్యయు మునీం♦ద్రాంగనయాటచేఁ గఠినతపంబును ♦ గానవమున
నట్లు వసించియే ♦ యనువున నొనరించె; నీదుసంగతిచేత ♦ నెలకొను గురు
పాపయుక్తిని శిలా♦రూపంబుఁ దా నొంది యట్లు సద్వ్రతమున♦నామెయుండె;
నదియాదిగాఁ బ్రజ ♦ లనుపమలావణ్యమున నుల్లసిల్లిరి ♦ మునిపతి గురు

తే. శాప మొసఁగిన తర్వాత ♦ సర్వవార్త
లవని వ్యాపించె నీచేసి♦నట్టి యఘము
సంస్మరింపుము సురనాథ! ♦ స్వాంతమందు
దాన శత్రువు గ్రహియించెఁ ♦ బూని యిట్లు. ౫౫½ 1526

క. ఇతరంబగు హేతువ దె,వ్విత మునఁ గా దిద్ది నిజము ♦ వృత్రారీ! నీ
వు తగన్ వైష్ణవముఖమును, మతివిభవము పేర్మిఁ జేయు ♦ మహితనియతిచేన్.

క. పరిశుద్ధమనస్కుఁడవై, మరలన్ త్రిదివంబుఁ జేరి ♦ మహితవిభూతిం
బరఁగంగ లావు పెనుసం,గరమున నీపుత్రకుండు ♦ గనఁడు మరణమున్. ౫౭

చ. మనుమని గొంచు నార్యకుఁడు ♦ మాట్ప్రజచేన్ జలరాశిలోన నా
విని సురనాయకుం డపుడు ♦ విష్ణుని బ్రీతిలఁ జేయు నధ్వరం
బును విధి నాచరించి సుర♦పుంగవధామము నొంది పూర్వరీ
తిని దివిజావళిన్ మనిచెఁ ♦ దేజము వెల్గుచునుండ నేపునన్. ౫౮½ 1529

ఆ. ఇద్ది యింద్రజిత్తు ♦ నేపుఁ దెల్పెడుగాథ
చక్కఁ దెల్పినాఁడ ♦ క్ష్మాపతీంద్ర!
కారణమున దీనఁ ♦ గ్రతుభుగ్విభుం డని
నోడఁ జేయఁ బడియె ♦ చూడు రామ!. ౫౯ 1530

క. ఒరులను బల్కఁగ నేటికి, సురపతిగతి యిట్టులయ్యెఁ ♦ జుము నా విని య
చ్చెరు విది యని రాఘవు లి,ర్వురు పల్కిరి; దనుజవాన♦రులు మునిపల్కున్.

సీ. విని యద్భుతం బిది ♦ యని రంత నవ్విభీషణుఁడు శ్రీరాముపా♦ర్శ్వముననుండి
యిట్లని పల్కె; భూ♦మీశ! యాశ్చర్యము గల్గింపఁ జాలిన ♦ గాథ యతిపు
రాతన మిది యిద్దు♦ చేతస్సునం గడుఁ బొదలునట్లుగ నయ్యె ♦ బుధవినుతుఁడు
మునియగస్త్యుఁడు చక్క ♦ వినిపించె నే నిది కనులారఁ జూచితి ♦ వినితి నిద్ద

తే. రామ! యీరీతి నాయన్న • రావణుండు
లోకకంటకుఁడుగఁ బుట్టి • వీఁకమెఱయ
నతనికోడు కట్టిఁడయ్యె దే•వాధిపతిని
గెలిచె నన [1]మౌనిపతియును • బలుక మానె. ౬౩ 1532

ముప్పదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩౧ - వ సర్గము.

రావణుఁడు కార్తవీర్యుని జయింప మాహిష్మతీనగరంబున కరుగుట.

చ. గురుతరతేజుఁడై క్షితిప•కుంజరుఁడై తగు రాఘవేంద్రుఁ డ
బ్బురపడి యాయగస్త్యముని•భూపతికిం బ్రణమిల్లి యిట్లనున్
మరల; మహాత్మ! క్రూరుఁడయి • మానుషభక్షకవర్యుఁడై నిరం
తరపరహింసకుండు నయి • ధాత్రిఁ జెలంగిన రావణుం డొగిన్. ౧ 1533

చ. ధరణిఁ జరింప నత్తఱిని • ధాత్రిసురోత్తమ! లోకజాలముల్
విరహితశూరసంఘములు • విచ్యుతధర్మములై యడంగెనో
[2]ధరణిపుఁడేని క్షత్రియవ•తంసకుఁడేని సెబాసు రావణా
సుమ నని దాఁకి నిల్వఁ గల•శూరుఁడు కల్గఁ డొకో వచింపుమా. ౨ 1534

ఆ. అట్లు లేకయున్న • హతవీర్యులై రాజు,లెల్ల నడఁగినారొ • యెంతొ మించు
నట్టి యస్త్రవిశతు • లారాజుఁ నను విడి, యరిగె నొక్కొ యెచటి•కైన మౌని!.

క. ఏటికి ధరణీశులు తద్ధాటికి నిల్వంగ లేక • తా రపజయమే
మాటికి మాటికిఁ బొందిరొ, తేటగ నెఱిఁగింపు మౌని•తిలకా! యనినన్. ౪

చ వినిరఘువర్యవాక్యమును • విప్రమునీంద్రుఁడు సుస్మితంబు మో
మునఁ దొలకాడ బ్రహ్మ మును • భూతవిభుం గని పల్కినట్టు లి
ట్లనియెను: రాజసత్తమ! మ•హాత్మ! ధరేంద్రుల నిట్లు లేచుచున్
దనుజవిభుండు రావణుఁడు • తాఁ జరియించె ధరాతలంబునన్. ౭ 1537

క. తిరుగుచు నివ్విధి నొకతఱి, సురపురతుల్యప్రభావ•శోభిత యగుచున్
బరఁగెడు మాహిష్మతియను, పురిఁ జేరెన్ దానిచుట్టు•పొలుపు మెఱయఁగన్.

క. హుతవహుఁడే ప్రాకారా,కృతిగా నలరారు నెపుడ•హీనరుచులతో;
క్షితిపతి ప్రతాపగరిమన్, హుతభుక్తుల్యుండు గాఁగ • నొప్పుచునుండున్.

సీ. [3]ఆపురంబున సాయ•కానలకుండంబునందు నెప్పుడును వి•హార మొప్పఁ
గాఁ జేయు నర్జున•ఖ్యాతాగ్ని యలరారు; నతఁడు హైహయులవం•శాభరణము

---

1 ఇత్యుక్త్వా విరరామాసౌ అగస్త్యః కుంభసంభవః-అనిమూ. 2 రాజా వా రాజమాత్రో వా కిం తదా నాత్ర కశ్చన-అనిమూ. రాజా వా రాజమాత్రో వా అక్షత్రియోపి ప్రభుర్వా కశ్చన నాసీత్-అనివ్యాఖ్య. 3 అర్జునో నామ యత్రాగ్నిః శ్శరకుండేశయ స్సదా-అనిమూ.

బలశాలియు నగుచు ♦ భాసిల్లు నేదివసంబున దానవ♦స్వామి యుద్ధ
కాంక్షతోఁ బురి నరి♦కట్టఁగాఁ బోయెనో యాదివసంబున♦యందె రాజు

తే. నర్మదామలజలకేళి ♦ నారిమణులఁ
గూడి చేయంగ నరిగె నె♦క్కొనుకుతూహ
లమున; రావణుఁ డంతట ♦ నమరుయుద్ధ
కాంక్షతో రాజు లేఁడు ని♦క్కముగ ననుచు. ౯॥ 1540

క. విని యాతనిమంత్రులనుం, గని యిట్లని ప్రశ్నచేసె ♦ క్ష్మాపతియగు న
ర్జునుఁ డెచ్చట నున్నాఁ డా,తనికిఁ వేగముగఁ జెప్పఁ ♦ దగు నానుడులన్.

చ. దనుజవిభుండ రావణుఁడ ♦ త్వద్ధరణీశునితోడ సంగరం
బును గడుఁ జేయుకాంక్ష బల♦ముల్ గొలువంగను వచ్చినాఁడ నా
మనమునఁ గల్గుకోరికను ♦ క్ష్మాపతి కున్నది యున్నయట్లి మీ
రనుమతిఁ జెప్పుఁ డన్న విహి♦తాత్ములు పండితులైన వారొగిన్. ౧౨ 1542

చ. సురరిపునాథ! యిత్తఱిని ♦ క్షోణివిభుం డగునర్జునుండు పూ
ర్వరమున లేఁడు; నాఁగ నిటు ♦ పౌరులవాక్యము నాలకించి భూ
వరుఁడు స్థలాంతరమ్మునకుఁ ♦ బాఱె నటం చెద నిశ్చయించి య
ప్పురమును బాసి యాతుహీన♦భూధ్రసమానము వింధ్యశైలమున్. ౧౩॥

సీ. కాంచె నయ్యది మహో♦ఘనమట్లు వ్యాపించి భూమి బ్రద్దలుచేసి ♦ పోల వెలికి
వెడలివచ్చినయట్లు ♦ విలసిల్లి యంబరంబును దాఁకుచున్నట్టి ♦ పోల్కి బెరిఁగి
యుండఁగా నారావ♦ణుండు కన్గొనియె; నయ్యద్రివరంబు స♦హస్రశిఖర
సంయుతంబయి హరి♦సంభ్రాంతకందరం బగుచుఁ బైనుండి య♦హార్యగతిని

తే. గ్రిందఁ బడు శీతలాంభస్సు♦లం దగంగ, నట్టహాసం బొనర్చెడు ♦ నట్టు లొప్ప
నమరదానవగంధర్వ ♦ లచ్చరలును, గిన్నరులు స్వేచ్ఛమీఱంగఁ ♦ గేళి సల్ప.

క. సురపురమో యన నొప్పుచు, నపుదగు నత్యుచ్ఛ్రియమున ♦ నలరారుచు ని
ర్భరరీతిఁ బాఱునదులన్, బరఁగెడు *స్ఫాటికజలంబు ♦ భాసిల్లంగన్. ౧౫ 1545

క. చలియించునాలుకల న,జ్జ్వలరీతిఁ జెలంగు భోగ♦వారంబులతో
నలరారు ననంతుఁడు నా, విలసిల్లుచు నగ్గిరియును ♦ వేడుక నించెన్. ౧౬॥

తే. అంబరమ్మును దాఁకంగ ♦ నట్టె పెరిఁగి
దరులపిండులు వెలయంగ ♦ గిరివరేణ్య
మచట హిమగిరితుల్యమై ♦ యక్షివితతిఁ
జల్లఁగాఁ జేయఁ జూచుచు ♦ నుల్ల మలర. ౧౭ 1547

క. దానికిఁ జెంగట నర్మద, నా నలరుచుఁ బశ్చిమాబ్ధి♦నాథునిఁ గలయం
దా నరుగు నేటిఁ గనియెన్, దానవనాథుండు ముది ము♦దంబునఁ బొదలన్.

స్ఫాటికప్రతిమం జలమ్-అనిమూ.

క. చలదుత్పలదళముల నిర్మలజలముల, మహీమతతి[1] చ♦సరమ్యగములు భీ
తిలఁ జేయుసింహసముదయ,ములుపులులునుహస్తిపూగ♦ములు ఋక్షములున్.

తే. దప్పిగొని యెండవేఁడికిఁ ♦ దాళలేక
యట్టె మడుగులలోఁ బడి ♦ యటునిటు పొర
లాడ జలములు వెలికేగఁ ♦ జూపఁబడుచు
నురుగుగములఁ గోపించిన ♦ కరణిఁ బొలిచి. ౨౦ 1550

తే. చక్రవాకకారండహం♦సముల మఱియు
వారికుక్కుటముల మత్త♦సారసముల
నెల్లెడల నావృతంబయి ♦ యెసఁగుదాని
వికచతరుకృతశేఖర♦వితతిఁ దాల్చి. ౨౧ 1551

సీ. చక్రవాకద్వయ♦స్తనములఁ జెలువొంది పులినసుశ్రోణియై ♦ పొలుపు గాంచి
హంసాళిమేఖల♦యై తనరారుచు సుమరేణులిప్తాంగ ♦ మమర నెసఁగి
యనుపమఫేనమ♦యాంశుక మొప్పార సలిలావగాహసం♦స్పర్శ మొప్ప
నుత్పలరుచిరేక్ష♦ణోజ్జ్వలవక్త్రయై యలరారునర్మదా♦ఖ్యను సరిల్ల

తే లామఁ గన్గొని చారువి♦లాస మొప్పఁ
బుష్పకము డిగ్గి మదికెక్కు ♦ పూవుఁబోఁడిఁ
జేరువిధమునఁ జెంతకుఁ ♦ జేరి దాని
భూరిసుమశోభితంబగు ♦ పులినమందు. ౨౨ 1552

చ. దనుజవిభుం డమాత్యులును ♦ దానును జల్లఁగఁ గూరుచుండి ప్రో
దిని యిది గంగయే యనుచు ♦ దివ్యతరంబుగ సంస్తుతించి దా
ని నెలమిఁ గాంచినందులకు ♦ నిత్యముదంబును బొందె; నంత మో
మునను బ్రహాసమొప్ప నను♦మోదము నొందెడుమంత్రిముఖ్యులన్. ౨౩

క. మారీచాహ్వయు శుకునిన్, సారణుఁ గని యిట్లు పలికెఁ ♦ జంచద్రశ్మి
స్ఫారమునఁ గాంచనంబుగ, ధారణితల మెల్లఁ జేసి ♦ తా నసదృశుఁడై.

తే. తీక్ష్ణతాపకరుండయి ♦ తిగ్మరశ్మి
యంబరంబున నడిమిదా♦నంశ మొందె;
[2]నేను నిటఁ గూరుచుండుట ♦ దా నెఱింగి
చంద్రువలెఁ జల్లనైనాఁడు ♦ సచివులార!. ౨౫ 1555

క. వినుఁ డీనర్మదఁ గలజీ,వనముల శీతలము పుష్ప♦వారసుగంధం
బును గల్గి శ్రమము వాపుచు, ననిలుఁడు నాభీతిచేత ♦ నల్లనవీచున్. ౨౬

1 మహిషైశ్చమరై స్సింహైః-అనియూ. 2 మా మాసీనం విదిత్వైవ చంద్రాయతి దివాకరః-అనియూ.

క. ఈనర్మద తటినీమణి, జానగు ప్రీత్యతిశయంబు ♦ సమకూర్చుచు సం
లీనఝషపత్త్రివీచుల,చే నాత్మభయంబు గన్న ♦ స్త్రీవలె నలరెన్. ౩౦౹ 1556

*చ. అని మొన నింద్రతుల్యసక♦లావనినాథుల శస్త్రసంతతిన్
దనువులు సవ్రణంబులయి ♦ తాపము నొందఁగ దివ్యచారుచం
దనరసయుక్తి భంగిఁ గడు♦నల్లను దోఁగితి రట్టులౌట మీ
రనుపమనర్మదాజలము♦లందు సుఖంబుగ స్నాన మాడుఁడీ!. ౩౧౹ 1557

క. శర్మద నిరతమ్మగునీ, నర్మద పారంబు లేని ♦ నానావిధ దు
ష్కర్మధ్వంసిని గావున, నిర్మలమతి స్నాన మిందు ♦ నిశ్చలభక్తిన్. ౩౨ 1558

క. ఒనరింపుఁడు గురుతరపద్మనికరములు మోములందుఁ ♦ దనరఁగ మదముం
గని యొప్పు నాగములు గం,గను గాంచినయంత దిగెడు♦కరణిని మీరున్ ౩౩౹

ఆ. దీనఁ గ్రుంకులిడుచుఁ ♦ దీవ్రపాపంబులఁ, బాపుకొనుఁడు; నేను ♦ భవ్యపులిన
మందు నిచ్చట శర♦దిందుసమంబుగ, నలరుతావునందు ♦ నర్హరీతి. ౩౪౹ 1560

క. సురుచిరపుష్పోత్కరములఁ, బరమేశుఁ గపర్ది సకల♦భావవిదుని శం
కరుఁ బూజించెద మెల్లఁగ;, వరభక్తి నటన్న దనుజ♦వల్లభు పలుకుల్. ౩౫ 1561

తే. వినినయప్పుడె సారణుం♦డును శుకుండు
వాహినీనాయకుండును ♦ వరుసమీఱ
నామహోదరధూమ్రాక్షు ♦ లధికభక్తి
నర్మదానది మున్గిరి ♦ శర్మద యని. ౩౬ 1562

చ. దనుజగజేంద్రసంక్షుభిత♦దారుణరూపము గల్గు నాలస
ద్ఘననది వామనాంజనము♦ఖంబులు దిగ్గజముల్ సురాపగం
గని యవలీలఁ జొచ్చునటు ♦ గాఢరయంబున మున్గి; రంతటన్
దనుజులు నందఁ గ్రుంకి బల♦దర్పము లుల్లసిలంగ నయ్యెడన్. ౩౭ 1563

ఆ. వెడలి వచ్చి దనుజ♦విభుని బూజకును గా,వలసినట్టి పుష్ప♦ములను దెచ్చి;
రంత హృద్యమగుచు ♦ నతినిర్మలమ్మగు, నభ్రకాంతి నలరు♦నట్టిచోట. ౩౮

క. వరసుమములు క్షణమున నే, ధరాధరమురీతి నిల్పఁ♦నగియెను బుష్పో
త్కరమయగిరి యిది యనఁ గ,న్బరు లివ్విధిఁ బుష్పములను♦ బ్రోగుగ నెఱపన్.

చ. అమరవిరోధినాయకుఁ డ♦హార్యబలోద్ధతుఁ డంత నర్మదా
ఖ్యమహితసన్నదీమణిని ♦ గాఢతరంబగు ప్రీతిఁ గ్రుంకె సొ
యమరతరంగిణిం జెలఁగు ♦ నగ్గజరాజము నట్టు: లంతె ని
ష్కమయిన భక్తి లేచి విధి♦గా జపియింపఁగ నొప్పుమంత్రమున్. ౩౯౹

తే. వరుస జపియించి దరిఁ జేర ♦ వచ్చి నిల్చి
యార్ద్రవస్త్రంబు విడిచి ధౌ♦తామలాంబ

* పంచపద్యస్య రసేనైవ దాఢికేణ సముక్షితాః-అనిమూ.

రమును ధరియించియున్న యా♦రాక్షసపతిఁ
గాంచి దోసిలు లొగ్గి రా♦క్షసులు నిల్చి. ౮౧ 1567

క. కొలిచిరి తద్గతమానస,ములఁ దనువును దాల్చినట్టి ♦ భూధరములు నా
లలిఁ బొడుచు నాడుచు దో,ర్బలములు గనఁబడఁగ నిల్వఁ♦బడి రత్తఱిని౯.

ఉ. [దానవనాయకుం డపుడు ♦ దర్పకశాత్రవలింగవర్యము౯
మానస మొదవ ముప్పతిల ♦ మాటికి మాటికి సన్నుతించుచు౯
దాను సుగంధపుష్పసము♦దాయములన్ బలిధూపదీపసం
తానములన్ సువాద్యనిన♦దంబుల నెంతయుఁ బూజచేయుచు౯. ౮౫ 1569

తే. వలసినపుడు ఘృతక్షీర♦ములఁ బెరుఁగున
సిద్ధజలములఁ దగ నభి♦షేక మొప్పఁ
జేసి కౌశేయము లిడి సం♦సిద్ధనామ
శతకమున సంస్తుతించి వి♦శాలభక్తి. ౮౬ 1570

సీ. పూజించె నప్పు డా♦భూతేశలింగంబు బహురత్నభూషణ♦భవ్యమగుచు
నలరారె; నాలింగ ♦ మనుపమప్రీతిచేఁ బూజించి కార్యంబుఁ ♦ బూను భక్తు
నకుఁ గార్యసిద్ధిఁ ద♦ప్పక యిచ్చుచుండును; విధిగఁ బూజంపక♦ స్వేచ్ఛఁ బూన్కిఁ
బూజింపఁగా మృత్యు♦వును దెచ్చి పెట్టును దుర్మతియయి యొప్పు♦తోఁచినట్లు
తే. రావణుఁడు పూజచేయునో ♦ పావనమతు
లగు మహర్షులు దేవత ♦ లాక్షణంబ
యతనిమృతిఁ గోరుదురు రావ♦ణాసురుండు
మత్తుఁడై విధి నెడఁబాసి ♦ యత్తఱి నట. ౮౭ 1571

క. తనకుం దోఁచినయట్టులు, ఘనమూర్తిని బూజచేసెఁ;] ♦ గదలు నెచటి కా
దనుజుఁడు వెంటనె వరకాం,చనలింగము భక్తిఁ గొనుచుఁ ♦ జను నటుగాన౯.

ఆ. ఇసుకనడుమను శ్రీపార్వ♦తీశులింగ
మొప్పునట్లుగ స్థాపించి ♦ యప్పు డమల
చందనంబునఁ బరిమళ♦సాంద్రకుసుమ
ముల సమర్పించె నప్డు ని♦స్తులభక్తి. ౯౦ 1573

ఉ. అంతట సజ్జనార్తిహరు ♦ నయ్యభవు౯ హరు శంకరు౯ సురా
క్రాంతపదాబ్జు బద్ధరిపు♦ఖండకృతాభరణాభిరాము దు
ర్దాంతసురారిగర్వహరు ♦ రమ్యగిరీంద్రనివాసు సర్వలో
కాంతకుఁ బూజచేసి తన♦హస్తములం దమిఁ జాఁపి మ్రొక్కె డె౯. ౯౧

ముప్పదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౭ - వ సర్గము.

—కార్తవీర్యుఁడు రావణుని జయించి పురంబునకుం గొనిపోవుట.—

చ. సురరిపునాథుఁ డచ్చటను ♦ శుభ్రసురీచివిభూషణుఞ్ మహే
శ్వరుఁ గొనియాడుచుఞ్ మిగులు ♦ భక్తిని బూజలఁ దన్పుచుఞ్ ద్రమిఞ్
హర! హర! పార్వతీరమణ ♦ యంచు స్మరించుచుచుండె, నంత నా
ధరణికి దూరమందుఁ బ్రభు♦తల్లజుఁడై జయశాలివర్యుఁడై. ౧ 1575

సీ. మాహిష్మతీపుర♦మండనవాసియై యర్జునుం డనఁబడు ♦ నాహ్వయమునఁ
దనరుచుండెడి రాజు♦తరుణీమణులఁ గూడి నర్మదాజలములు ♦ నలినవిలసి
తంబులఁ గేళిని♦తాంత మోదంబునఁ జేయుచుఁ జట్టును ♦ స్త్రీలు నడుమఁ
దానును నిలిచి ని♦స్తంద్ర విహారంబు సలుపఁగ రేణుకా♦సమితినడుమ

తే. నలరుకుంజరపతియట్లు ♦ వెలయుచుండి
తనదు వేయికరంబుల ♦ తత్త్వబలము
నెఱుఁగఁగాఁ గోరి యడ్డంబు ♦ చఱచి దాని
నడ్డగించెను నర్మద ♦ యతిరయంబు. ౨ 1576

తే. కార్తవీర్యునిదోస్సమా♦క్రాంత యగుచుఁ
బడమరకు నేగఁ జాలక ♦ పావనజల
మప్పు డొడ్డుల ముంచుచుఁ ♦ జప్పుడులను
గలుగఁజేయుచుఁ దూర్పుగాఁ ♦ గలఁగి పాఱె. ౩ 1577

చ. చెలఁగెడుమీననక్రముల♦చేతను దర్భలచే సుమాళిచే
వెలయుచు నానదీసలిల♦వేగము వృష్టినిగుప్పుకాలను
ట్లలరె; నదీరయంబదియు ♦ నర్జునుఁ డేపున వెన్కకంపి న
ట్టులు దనుజేంద్రుపూజకుఁ గ♦డుంగడుఁ గూర్చినపుష్పసంతతిఞ్. ౪ 1578

ఆ. ఒక్కసారి ముంచె; ♦ నుద్ధతుఁడగు రావణానుకుండు పూజ♦యర్ధమాత్ర
మాటయును దలంప ♦ కానియమంబును, వదలి యుద్ది యేల? ♦ వచ్చె నిటకు.

క. అని కాంతయైన నర్మదఁ, గనియెం బ్రతికూలయగుచుఁ ♦ గన్పడుప్రియనుం
గనినట్లు; పిదపఁ బశ్చిమ,మును గనఁగఞ్ జలధిపూర♦ముగఁ గన్పడుచుఞ్. ౫

క. వరుసఞ్ వృద్ధిం గాంచుచుఁ, దరంగిణీవేగ మద్ది ♦ తాఁ దూర్పునకుఞ్
బరువిడుచుండఁగఁ గనె; నా, తఱుణంబున దెసలకుం బ♦తత్త్రులు పరువఞ్.

ఆ. ఒగి స్వభావమైన ♦ యుపరమమును బొంది, నిర్వికారమైన ♦ నెలఁత పోల్కి
నలరు నదిని గాంచె ♦ నారావణుం; డంత, శుకుని సారణునిని ♦ బ్రకటదృష్టి.

క. *కని దక్షకరాంగుళిచే,తను శబ్దము కలుగునట్లు ♦ తాఁ బిల్చి రయం
బున నిట్లు తూర్పుదెసకుం, జను కారణ మేమొ తెలియఁ♦జను ననునూహల్.

---

* సవ్యేతరకరాంగుళ్యా-అనియూ.

క. కనఁబడఁగ నాజ్ఞఁ జేసెను; దనుజులు సోదరులు వారు ♦ దర్పసమగ్రుల్
ఘనపథమునఁ జరియింపం,గను జాలినవారు మిగుల♦గర్వగ్రంథుల్. ౧౧౪
క. పరుగెత్తిరి పడమరదెసఁ, బరికింపఁగ యోజనార్ధ♦పర్యంతము ని
ర్భర తేజంబునఁ జని యటఁ, దరుణీసంయుతుని గేళిఁ ♦ దనరెడువానిన్. ౧౨
క. నరపతివర్యుని విభుఁ గాం,చిరి; సాలమహీరుహంబు ♦ చెన్నునఁ దగి యా
ధరణీపతిపార్థస్సులఁ, బరికీర్ణశిరోజుఁ డగుచు ♦ భామాయుతుఁడై. ౧౩౪
సీ. మదనునాకారంబు♦మాడ్కి దేహంబొప్పఁగా మదరక్తాంత♦కమ్రనయనుఁ
డగుచుఁ దరంగిణి ♦ నాయతబాహుసహస్రంబునం బూని ♦ యడ్డగించి
యరిమర్దనత్వంబు ♦ నగపడఁ బాదసహస్రంబునన్ క్షోణి ♦ నావరించు
శైలంబుపోలికఁ ♦ జానలు నూత్నయౌవనముల రాజిల్లు♦వారు వేయి
తే. మంది తనచుట్టునుండంగ ♦ మదసమగ్ర
మగుక రేణుసహస్రంబు ♦ తగఁ జెలంగు
హస్తినాయకుఁ బోలి చె♦లువమరుచుండ
వారివిహారణలోలుఁడై ♦ వఱలుచుండ. ౧౬ 1587
క. మనమున కత్యాశ్చర్యం,బును గల్గఁగఁజేయు నతని ♦ బొడఁగని దనుజేం
ద్రునిచారులు శుకసారణు, లనూనగతిమీఱ వచ్చి ♦ యావృత్తంబున్. ౧౭
క. తెలుపఁగఁ బూనిరి విభునకుఁ; గలఁ డొక్కఁడు భూరిసాల♦కాయుండు నదీ
జలములఁ బోనీయక తా, నిలిపెను దోశ్శక్తిఁ గేళి ♦ నెలఁతలఁ దేల్పన్. ౧౮
తే. అతనిబాహుసహస్రరు♦ద్ధాంబువగుచు
నదియుఁ గడలియుద్గారసం♦తతిసమాన
భూరిఫేనంబులన్ దాను ♦ బుట్టునట్టు
చేయుచున్నది దానవ♦శేఖర! యని. ౧౯ 1590
క. పలికెడుశుకసారణులన్, బలాశనేశుండు గార♦వమ్మునఁ గని భూ
పలలాముఁ డర్జునుండే, తలఁపఁగ నీతం డటంచుఁ ♦ దలపోసి మదిన్. ౧౯౪
ఆ. శివునియర్చనంబు ♦ చేయుట చాలించి, యుద్ధలాలసుఁడయి ♦ యురుజవమున
నరుగు నతని కెదుట ♦ నతిచండవాయువు, విసరె ధూళిగ్రమ్మ♦వెస నఱచుచు.
క. జలదంబులు రక్తాంభ,స్సులతోడం గూడి యప్డు ♦ సురవైరిని భీ
తిలఁజేయ నార్చె నొక్కట; బలాశనేంద్రుండు యుద్ధ♦వాంఛ మిగులఁగన్.
తే. తనకుఁ బ్రియమంత్రులగుమహో♦దరుఁడు శుకుఁడు
సారణుండు మహాపార్శ్వ♦సంజ్ఞుఁ డట్టి
ధూమ్రనయనుండు వెంట రాఁ ♦ దోయపూర
మెచటఁ బుట్టెనో యచ్చటి ♦ కేగెఁ గడఁక. ౨౨౪ 1594
క. త్వరగనె బలవంతుండగు, సురవైరివిభుండు పోయి ♦ శుంభద్ధ్రదమున్
[illegible] శరీర మంజనసముదీప్తి ♦ సాంద్రద్యుతులన్. ౨౩౪

క. తనరారుచుండ నయ్యెడ, వనితాసంయుతు గరేణు♦వారయుతంబా
ఘనగజమనఁదగువానిని, మనుజేంద్రుని గార్తవీర్య ♦ మహితవిలాసున్. ౨౪

చ. కనుఁగొని రాక్షసప్రభువు ♦ గాఢరుడుగ్రతరాక్షిజాలుఁడై
తనబలగర్వదర్పముల ♦ దన్యమహీపతి యెట్టివాఁడొ క
న్గొనకయె రాజమంత్రులను ♦ గూర్చి వచించె గభీరవాక్యులన్;
చనుఁ డిదె మంత్రులార! నృప♦సత్తమునిం గని చెప్పుఁ డివ్విధిన్. ౨౬ 1597

చ సమరముఁ గోరి రావణుఁడు ♦ చయ్యన వచ్చె నటంచు, నన్న నా
యమరవిరోధివాక్యు విని ♦ యర్జును మంత్రులు సంగరార్హబా
ణములను దాల్చి యోదనుజ♦నాయక! రావణ! మేలు మేలు యు
ద్ధమునకు నర్హకాలము ని♦తాంతము లెక్కిడి వచ్చినావు సూ!. ౨౭ 1598

సీ. ఎవ్వఁడు మత్తు స్త్రీ♦వృతు యుద్ధమునకు రమ్మని పిల్చునో యట్టి♦యధము నుర్వి
సత్పురుషులు గాంచి ♦ సతతంబు భ్రూణహత్యను జేసినట్లుగాఁ♦దలఁచుచుంద్రు
వనితాయుతుండయి ♦ వారికేళిం దేలువాని నర్జును నెట్లు ♦ బవరమునకుఁ
బిలిచెద వీవు మ♦త్తిలి యాఁడునేన్గుల నడుమరాజిలుహస్తి♦నాథుఁ బెద్ద

ఆ. పులి రణంబు చేయఁ ♦ బిలిచెడురీతిగా;, నోదశాస్య! సైఁప ♦ నొప్పు నిపుడు
రాత్రి యెట్లొ గడవు ♦ రణసముల్లాసంబు, గలుగునేని రేవు♦త్సాపతీంద్రు

క. అనిచేయం బిల్వుము; నెమ్మనమున యుద్ధాతురంబు ♦ మైకొను నేనిన్
దనుజేంద్ర! మమ్ముఁ జంపియె, చనఁగల వాయర్జునాఖ్య♦సన్నిధి కనినన్.

క. దనుజేంద్రునిమంత్రులు చయ్యన నర్జునుమంత్రివరుల ♦ నయ్యెదనున మూ
ర్ఖాని కొందఱఁ గొట్టిరి నెక్కొనునాఁకలిఁ బూన్కిఁ దినిరి♦కొందఱఁ బెలుచన్.

*తే. హాలహాలాశబ్ద ముదయించె ♦ నంతలోనఁ
దత్తటంబున నర్జున♦ధరణివిభుని
యనుచరులు రావణునిమంత్రు♦లను గడిమిని
దాఁకి రంతటఁ దుముల యు♦ద్ధంబు చెల్లె. ౩౪½ 1602

క. శరతోమరత్రిశూలోత్కరముల శూలములు వజ్ర♦కాండంబులఁ గ
ర్బురపతిమంత్రులఁ జెండుచుఁ, దర్పడి పై దుమికి రయ్యె♦వసరమునందున్.

క. మనుజేంద్రయోధవేగం, బనూనరీతిం జెలంగె ♦ నతిభయదంబై
కన నక్రమీనమకరం, బనుపముమునునైన యబ్ధి♦యాఘోషము నాన్. ౩౬½

ఆ. అసురవర్యమంత్రు♦లగు ప్రహస్తుఁడు శుక
సారణు లొగి రాజ♦సైన్యములను
దేజములను గాల్చి ♦ దీపించి; రీవిధి
నసురపతి యమాత్యు ♦ లార్భటించి. ౩౭½ 1605

* తతో హాలహాలాశబ్దః-అనిమూ.

క. బలములఁదునుముటవిక్రమ,ములఁబొల్చుటద్వారమందుఁ♦బొలుచుభటులొగిన్
సలిలక్రీడాతురుఁడౌ, నిలేశునకుఁ దెల్పి, రంత♦నీ రణవార్తల్. ౩౯ 1606

క. విని భయపడకుఁడు మీరని, వనితలకుం జెప్పి తటిని♦వారి వెడలి గం
గను గ్రుంకి వెడలునంజన, మను హస్తివిధంబు తోఁప♦నాసమయమునన్.

చ. కనఁగ భయంకరంబయిన ♦ క్రౌర్యముతోఁ గనులెంతొ యెఱ్ఱనై
తనరఁగ నర్జునానలుఁడు ♦ దారుణలోకలయాగ్నిరీతి నా
య్యన భయదార్చులన్ వెలసె; ♦ నప్పుడె హేమమయాంగదుండు స
జ్జననుతుఁ డర్జునుండు గదఁ ♦ జండకరంబునఁ బట్టి యేత్తెఱన్. ౪౧ 1608

క. పరుగిడె దనుజులఁ జెండఁగ, నరుణాంశుం డంధకార ♦ మడఁపఁ గవియు న
ట్లురవడిఁ; *గరవిక్షేపమొ, కరణంబుగ నలరు తీవ్ర♦గద మెఱయంగన్. ౪౨

క. గారుడవేగం బొప్పఁగ, నారవమతి భీకరముగ ♦ నఖిలదిశలనుం
బారావారరవంబన, జోరన వ్యాపింప దుమికెఁ ♦ బొంగుచు నంతన్. ౪౩

క. నరపతి చనుమార్గంబును, నరికట్టి సరోజమిత్రు♦నధ్వము వింధ్యా
ఖ్య రహిం బొల్చెడు గిరివలెఁ, గరమున ముసలంబు గ్రాలఁ♦గా భీకరుఁడై.

క. అనిమొన నకంప్యుఁడై యొ,ప్పిన యాభటనాయకుండు ♦ పృథుతరబలుఁ డం
చు నుతులఁ గన్నప్రహస్తుఁడు, మనుజేంద్రునియెదుటనిల్చె♦మండుచునలుకన్.

సీ. మదమున నిక్కుచు ♦ మార్తురు బెదరంగ నొప్పుప్రహస్తుఁ డ♦త్యుగ్రుఁడగుచు
లోహనిబద్ధమై ♦ యూహింపఁగాఁ గాలదండాకృతిని బొల్చి ♦ బెండుపడని
శక్తిని దగిన ము♦సలమును ద్రిప్పుచు గార్తవీర్యునిసువ♦క్షంబుఁ జక్క
గుఱితించి వైచెను ♦ గ్రోధ ముట్టిపడంగ; నంతఁబోవక యార్చె♦నతిభయంక

తే. రముగ మేఘంబుకరణి న♦య్యమలసాధ
నాగ్రమందు నశోకపు♦ష్పాళి యట్టు
లగ్ని యుదయించె సురరిపుఁ ♦ డద్ది వినరు
తఱిని వైరిని దహియింపఁ ♦ దలఁచె ననఁగ. ౪౬ 1613

ఉ. అత్తఱిఁ గార్తవీర్యమను♦జాధిపుఁ డాముసలంబు రాఁగ న
త్యుత్తమబుద్ధినైపుణము ♦ నొప్పుగఁ గన్పడ దానిఁ జెండెఁ జే
నత్తిన భీతికృద్గద న♦హార్యపరాక్రమశాలి గాన; ని
ట్లత్తఱి దానిఁ బోనడఁచి ♦ హైహయవీరుఁడు సత్వరంబుగన్. ౪౭ 1614

క. పెనుగద గిరగిరఁ ద్రిప్పుచుఁ, దనవేయికరంబులందుఁ ♦ దగున ట్లది యొ
క్కనిమేషమునం దిరుగఁగ, దనుజేంద్రునిపైకి దుమికె ♦ దారుణభంగిన్. ౪౮

చ. చని జవమొప్పు నాగదను ♦ శత్రువు నొంపఁగ వజ్రివజ్రతా
డనమున శబ్దమొప్పఁగ వ♦డంకుచుఁ గూలుమహీధరంబు నా

---

* నానావిక్షేపకరణాత్-అనిమూ.

దనుజవరూధినీపతియుఁ ♦ దద్గదతాఁకున నేలఁ ద్రెళ్లె; నా
తనిగతిఁ గాంచి భీతిఁ బ్రవి♦దారణరంగము వీడి యత్తఱిన్. ౪౯½ 1616

క. మారీచుండును శుకుఁడును, సారణుఁడు మహోదరుండు ♦ చంచద్బలగం
భీరుఁడు ధూమ్రాక్షుండును, దూరమునకుఁ బోయి రేమి♦తోఁచక యంతన్.

చ. తనసచివుల్ తొలంగుటయు ♦ ధాత్రిఁ బ్రహస్తుఁడు ద్రెళ్లి యుంటయుం
గనుఁగొని రావణుండు నృప♦కాంతుని నర్జును దాఁకె నుద్ధతిన్;
గనఁదగియుండె నయ్యని య♦ఖండ*సహస్రకరుండు విక్రమిం
చినతఱిఁ జేతు లిర్వదియుఁ ♦ జెల్వమరందగువాఁడు మార్కొనన్. ౫౧½ 1618

ఆ. అతిభయంకరముగ ♦ నపుడని చూపట్టె; గగురుపాటు చాలఁ ♦ గల్గునట్లు;
కలఁగి సాగరములు ♦ క్రన్నన మార్కొన్న, కరణి నట్టె లేచి ♦ క్ష్మాధరములు.

సీ. అని చేయఁ బూనిన ♦ యనువునఁ, దేజంబు గ్రాలునాదిత్యుల ♦ లీల, లోక
ములఁ గాల్చునగ్నుల♦వలె, మదమెత్తినగజములునొకయొఁడు♦గజముకొఱకుఁ
బోరాడురీతిని ♦ బొంగి మార్కొనెడువృషభములరీతి ని♦స్వనము లొప్ప
మార్కొను మొగుళుల♦మాడ్కి,బలోత్కటపంచాస్యములుపోరు♦భంగిఁగోప

తే. మడరఁదార్కొన్న యారుద్ర♦యములశేవనర్జునుండును రావణుం♦డాత్మగదల
సాయముననొండొరులమించు♦సంతసముననొకరినొక్కరునొంచిర♦తువ్వగ్రభంగి.

చ. శతమఖువజ్రఘాతముల ♦ సాంద్రభయంకరరీతులన్ మహా
క్షితిధరముల్ సహించుగతిఁ ♦ జిత్రగదాప్రహతుల్ సహించి రా
క్షితిపతి రావణాసురులు; ♦ జిష్ణుపవిధ్వనులం బ్రతిశ్రుతుల్
జతనము మీఱఁ గల్గుగతి ♦ శాతగదాద్వయఘట్టనంబులన్. ౫౬½ 1621

క. కలిగెఁ బ్రతిశ్రుతు లెల్లెడ, నిలేశుగద యట్టె దాన♦వేంద్రునివక్ష
స్థలమునఁ బడి మిడుఁగురులం,గలిగించుచుమెఱపుఁదీఁగ♦గమినభమువలెన్.

క. కనకచ్ఛాయను గూర్చెను, దనుజేంద్రునిగదయు నట్టె ♦ ధరణీశునిఱొ
మ్మును దాఁకి భూరిపర్వత,మునఁబడు నుల్కవలె నయ్యెఁ ♦ జోరున నంతన్.

తే. అర్జునుండును ఖేదంబు ♦ నందఁడయ్యె
దానవేంద్రుఁడు నాత్మభే♦దమును బొందఁ
డయ్యె, నవ్వారిసమరంబు ♦ నబ్బలి సుర
నాయకుల యుద్ధమట్లు ద♦నరె సమముగ. ౬౦ 1624

క. శృంగంబులచే వృషములు, పొంగుచు, దంతములచేత ♦ భూరిగజము లు
త్తుంగక్రోధంబునఁ దాఁకం గల్గినరీతి దనుజ♦కాంతనరపతుల్. ౬౦½ 1625

ఆ. ఒకరి నొకరు నొంచి ♦ యుగ్రగదాహతి;, నంత నర్జునుండు ♦ సుంతయేని
బెండువడకయున్న ♦ భీకరదనుజేంద్రు, నట్టె చూచి మిగుల ♦ నాగ్రహించి.

* సహస్రబాహో స్తద్యుద్ధం వింశద్బాహో శ్చ దారుణమ్-అనిమూ.

చ. తన యసుపంక్తి నొక్కగతిఁ ♦ దాల్ప గదన్ వెసఁ ద్రిప్పి వైరినిం
గని స్తనమధ్యభాగమునఁ ♦ గ్రన్నన మోఁదిన నాగదాయుధం
బును వరదానసంజనిత♦భూరిబలుండగు రాక్షసేశుఱొ
మ్మునఁ బడి దుర్బలాకృతిని ♦ బొంది ద్విధాప్రవిభక్తమై పడెన్. ౬౩ 1627

క. ధరఁబడియె గదాహతిచే, సురరిపు వొక విల్లుపట్టు ♦ క్షోణి వెనుకకుం
ద్వరగాఁ బోయెను నాడెడు, కరణిన్ బెండువడె; నంత ♦ క్ష్మాపతివరుఁడున్.

ఆ. అతఁడు చంచలించు ♦ టారసి జవమున
గరుడుఁ డేచి పన్న♦గంబుఁ బట్టు
కరణి నెగిరి పట్టె ♦ గాఢబలంబున
వేయిబాహువులను ♦ విప్పి యపుడు. ౬౫ 1629

క. బల మట్టి కనఁబడఁగ నుజ్జ్వల తేజము మెఱయ దనుజ♦వర్యుని మును పా
బలి నారాయణుఁ డలమిన, చెలువున బంధించె సురలు ♦ సిద్ధులు పొగడన్.

క. దనుజుఁడు బంధింపంబడఁ, గనె చారణముఖ్యు లెల్లఁ ♦ గడు మోదంబుం
గని మేలుమే లటంచున్, మనుజేంద్రునిశీర్షమున సు♦మమ్ములు చల్లన్. ౬౭

సీ. వ్యాఘ్రంబు మృగమును ♦ బట్టినకైవడిఁ బంచాస్య మొకదంతిఁ ♦ బట్టునట్లు
దనుజేంద్రు బంధించి ♦ ధాత్రీశ్వరుం డార్చె హర్షంబుమీఱఁగ ♦ నంబుదంబు
కరణిని బలుమఱు ♦ కర్బురేంద్రుఁడు పట్టుపడుటను గని తన♦బలము లెల్ల
వెంబడి రాసుంత ♦ విహ్వాలంబును మాని యాగ్రహంబునఁబాఱె♦నవనివిభుని

తే. పైకి వేగ ప్రహస్తుండు; ♦ బలము లిట్లు
పైనఁ బడుచుండ నత్తఱి ♦ వర్షమువేళ
నబ్ధిపైఁ బడుమేఘంబు ♦ లట్లు గానఁ
బడియె; నంతట దనుజులు ♦ పటురవముల. ౭౦ 1632

చ. నిలు నిలు మెందుఁ బోఁగలవు ♦ నిర్జరవైరిని బట్ట శక్యమే
బల మిఁకఁ జాలు వే విడువు ♦ పార్థివ! యం చొగిఁ బల్కుచున్ సము
జ్జ్వలముసలాళిశూలముల ♦ సాహస మొప్పఁగ మొత్తి; రంత దో
ర్బలమున శత్రుహంతయయి ♦ భాసిలునర్జునుఁ డట్టె నవ్వుచున్. ౭౧ 1633

క. తనపైనఁ బడకముందే, దనుజులయాయుధము లెల్లఁ ♦ దా గ్రహియించెన్;
మనమునఁ దొందరలేకయె, ఘననిశితతదాయుధములఁ ♦ గైకొనియె వెనన్.

క. సురవైరుల మోఁది త్వరం, బరుగెత్తఁగఁ జేసె భూరి♦వాయువు మేఘో
త్కరమును వలె దనుజుల నిక్కరణిన్ భయపెట్టి భూప♦కాంతుం డంతన్.

క. రావణునిం గైకొని మిత్త్రావృతుఁడై పురముఁ జేరెఁ ♦ నవనీసురులున్
బావనమతులగు పౌరులు, వావిరి కుసుమాక్షతలను ♦ పైఁ జల్లంగన్. ౭౪

*క. పురుహూతసన్నిభుం డా,ధరణీశ్వరమౌళి, దేవ♦తల్లజుఁడు బలిన్
బరిపంథి గెల్చి దేవన,గరమును జొచ్చెడువిధంబు♦గాఁ జొచ్చెఁ దమిన్. ౨౫
ముప్పదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

33 - వ సర్గము.

{ పులస్త్యబ్రహ్మ కార్తవీర్యునియొద్దకుం బోయి రావణాసురుని బంధవిముక్తుని జేయుట. }

చ. అనిలుని గైగ్రహించునటు ♦ లాదశకంఠునిఁ గార్తవీర్యుఁడన్
జనపతి పట్టి కట్టెనని ♦ స్వర్గపురంబున నిర్జరుల్ తమం
తన వచియింపఁగా వినియెఁ ♦ దాను బులస్త్యమునీంద్రుఁ; డంతఁ బౌ
త్రునిపయిఁ గల్గుస్నేహమునఁ ♦ దొరఁపుధైర్యము గల్గియుండియున్. ౧ 1638
క. కంపించి పంక్తిగళు విడు,పింపంగాఁ గార్తవీర్య♦పృథ్వీపతి పా
లింపం దగు మాహిష్మతిఁ, బెంపునఁ దగుదానిఁ జొచ్చు♦ప్రియ మలరారన్.
ఉ. అంబరవీథిఁ జొచ్చి మహి♦మాధికుఁ డమ్మునియుం బ్రభంజనా
భంబగు సద్గతు ల్పొదలఁ ♦ బట్టణవర్యముఁ జేరఁబోయె శ్రే
ష్ఠంబగు చిత్రవిక్రమము ♦ సాధుతమంబయి యొప్పుచుండ; నం
తం బరిశుద్ధవర్తనుఁడు ♦ తన్మని కాంచెను సంతసంబునన్. ౩ 1640
క. అమరావతితో నీడయి, విమలమనోహృష్టపుష్ట♦వితతమనుజమై
యమరెడుమాహిష్మతినగ,రముఁ జొచ్చెను స్వర్గపురము ♦ బ్రహ్మయుఁబోలెన్.
చ. కమలసఖుండు కాల్నడక ♦ క్ష్మాస్థలిపైఁ జరియించుమాడ్కి న
భమ్ము విడి క్రిందికిం దిగిన ♦ బ్రహ్మమునీంద్రునిఁ జూడరాని తే
జమున వెలుంగువానిఁ గని ♦ చక్కనెఱింగియె ద్వారపాలకుల్
గమనవిశేషముల్ మెఱయఁ♦గాఁ జని తెల్పిరి భూమిభర్తకున్. ౫ 1642
క. మునిపతియైన పులస్త్యుఁడు, చనుదెంచె నటంచు రాజ♦సత్తముఁడు వినం
గనె దోసి లొగ్గి మునివ,ర్యున కెదురుగఁ బోయె భక్తి♦యొప్పుచునుండన్. ౬
తే. అర్ఘ్యమధుపర్కములఁ గొని ♦ యతనివెంటఁ
బోయెను బురోహితుఁడు వాస♦వునకు వెనుక
నరుగు గీష్పతిచాడ్పున; ♦ నంత రాజు
నుద్యదర్కునిచందాన ♦ నొప్పువాని. ౭ 1644
చ. తను గన వచ్చుచున్న ముని♦తల్లజుఁ గాంచుచు సంభ్రమించి యా
శునిఁ గని మ్రొక్కి దేవవిభు♦చొప్పున వందన మొప్పఁ జేసె; నా
మనుజవిభుండు భక్తిమెయి ♦ మానికిఁ బాద్యము నర్ఘ్య మట్లె చ
క్కనిమధుపర్క మిచ్చి తమి ♦ గగ్గురుపాటు చెలంగుపల్కులన్. ౮ 1645

---

* ప్రవివేశ తాం పురీం ఇత్ం నిగృహ్యా సహస్రలోచనః-అనిమూ.

తే. పలికె నిట్లని; యి త్తఱి ♦ భద్రదాన
దక్ష! మౌనీంద్ర! యమరప ♦ త్తనముగాఁగఁ
జేయఁబడెను మాహిష్మతి ♦ చెలఁగి నిన్నుఁ
జూడరాని తేజంబును ♦ గూడు మునిని. ౧౧ 1646

క. కనుటను ధన్యుఁడనైతిని, మును నేఁ జేసిన వ్రతంబుఁ ♦ బొందెను ఫలమున్
జననము సఫలంబయ్యెను, ఘనతపము ఫలించె మౌని♦గణ దేవేంద్రా!. ౧౧

క. సురగణవంద్యములౌ త్వచ్చరణంబుల కేను మ్రొక్కఁ ♦ జాలితిఁ గానన్
బరిపూర్ణ శాంతుఁడనె యి, త్తరుణంబున; రాజ్య మిద్ది ♦ తావక మయ్యెన్. ౧౨

తే. వీరె పుత్రులు భార్యలు ♦ వీరె మేము
నెల్ల నీవారమే చేయ ♦ నేమి గలదొ
తెలుపుమా యాజ్ఞ చేయఁగాఁ ♦ గలరు మాకు
బ్రహ్మమౌనీంద్ర! మీరని ♦ పల్కుటయును. ౧౨౪ 1649

చ. అనలునికృత్యముల్ జరగు ♦ నయ్య! యథావిధి ధర్మ మాదరం
బునఁ గనుచుందువే, తనయుఁ ♦ బోలిక సేవకరాజి మన్ననం
దనుపుదువే కదా, యనుచు ♦ ధారణిపాలకు హైహయాధిపా
ర్జునుఁ గని ప్రశ్నచేసి ముని♦సోముఁడు నాతఁడు పల్కె నివ్విధిన్. ౧౩౪ 1650

చ. సరసిజపత్రలోచన! వి♦శాలశరచ్ఛశితుల్యవక్త్ర! యో
నరవర! నీభుజాబల మ♦నంతము రావణునిన్ జయించు ట
బ్బురమగుఁ గాదె?; యేదనుజ♦భూరిబలంబున కెంతొ భీతిసా
గరమున వాయువున్ గదలఁ♦గా వెఱచుం గద యెల్లవేళలన్. ౧౫ 1651

సీ. అట్టిదుర్జయుఁడు ద♦శాననుం డనిమొన బంధింపఁబడియె నీ♦బలముకలిమి
నతఁడు నాకుం బౌత్త్రుఁ♦డగు వానియశ మెల్లఁ ద్రాగితి వీవును ♦ రావణునిని
బట్టె నంచను పేరు ♦ భాసిల్లఁ జేసితి వెల్లలోకములందు; ♦ నిపుడు నీవు
నామాట లాలించి ♦ నాపౌత్త్రు దశకంఠ నాయనా! విడిపింపు ♦ న్యాయబుద్ధి

ఆ. నను పులస్త్యుపల్కు ♦ లాలించి యించుక
బదులు పల్క కపుడె ♦ పార్థివేంద్రుఁ
డసురనాథు విడిచె ♦ హర్షంబు గనినట్లు;
పంక్తికంఠు నిట్లు ♦ వదలి యంత. ౧౬౪ 1652

క. అనుపమదివ్యాంబరముల, ననూనభూషణవితతిని ♦ నమలినహారా
ళిని రావణుఁ బూజించుచు, *ననలునికడ హింసమాను♦నట్టివిధమునన్. ౧౭

ఆ. సఖ్యమాచరించి ♦ బ్రహ్మసురమౌనికి, వందనంబు లిడుచుఁ ♦ బార్థివుండు

* అహింసకం సఖ్య ముపేత్య సాగ్నికమ్-అనిమూ.

మరలిపోయె; బ్రహ్మ♦మానియు విడిపింప, *విక్రమంబు గలుగు ♦ విబుధవైరి.

ఆ. అతిథిపూజ లంది ♦ యధిపుండు గాఁగిటఁ, జేర్చ నోటమికి స్వ♦చిత్తమందు
సిగ్గుపడుచుఁ బోయె; ♦ శీఘ్రంబ పౌత్రుని, బంధముక్తుఁ జేసి♦బ్రహ్మసుతుఁడు.

క. మునిపతియు నో పులస్త్యుఁడు, చనియెఁ బితామహునిలోక♦సత్తమమునకున్
విను రామా! రావణుఁ డీ, ట్లని నర్జునుచేత భంగ♦మందెన్ జుమ్మీ. ౨౦౹

తే. అప్పులస్త్యునివాక్కుచే ♦ నతఁడు మరల
బంధముక్తిని గాంచెను ♦ బలయుతులకు
బలముగలవారివలననే ♦ బంధనంబు
గలుగుచుండును శ్రీరామ! ♦ లలితసుగుణ!. ౨౧౹ 1657

క. తనశ్రేయంబును గోరెడు, జనుఁ డెవ్వఁడు గాని పరులఁ ♦ జంపం జన దో
జనవర! యవమానింపం,గను జనదు స్వహాని దానఁ ♦ గలుగుం జుమ్మీ. ౨౨

చ. దనుజవిభుండు రావణుఁడు ♦ తాను సహస్రకరావమానముం
గనియును మైత్రిఁ గాంచి కడు♦గర్వమునన్ నృపరాజిఁ జంప మే
దినిఁ జరియింపఁ జొచ్చెఁ దన♦తీవ్రపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
మనుజపతుల్ తనుం గదియ ♦ మ్రందఁగఁజేయుచు దోర్బలంబునన్. ౨౩

ముప్పదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩౪ - వ సర్గము.

రావణుఁడు వాలిచే భంగపడుట.

మ. కృతవీర్యాత్మజుచేత నివ్విధి విము♦క్తిం గాంచి రక్షోవిభుం
డతివీర్యంబునఁ బొల్చినట్లు మదిలో ♦ హర్షంబు మీఱంగ ను
ద్ధతుఁడై ఖేదము మాని భూమిఁ దిరిగెన్; ♦ దత్కాలమునం దుర్విలో
దితిజుండేని మనుష్యుఁడేని బలసం♦దీప్తుండు రాజిల్లఁగన్. ౧౹ 1660

మ. వినినంతన్ దనుజాధిపుం డరిగి వే♦వే యుద్ధముం జేయ ర
మ్మని పిల్చున్ బటుదర్పమొప్ప; నిటు ల♦త్యంతప్రతాపంబుఁ గై
కొని యుద్ధవృత్తిఁ జరించుచుండి యొకటన్ ♦ గొంకింతయున్ లేకయే
చని కిష్కింధను వాలిపాలితరుచి♦స్ఫారన్ బురిన్ గాంచుచున్. ౨౹ 1661

చ ఘనతరహేమమాలికను ♦ గ్రాలెడు వాలిని యుద్ధ మొప్పఁ జే
యను వడిఁ బిల్చె రమ్మనుచు; ♦ నంతట వానరరాజమంత్రి తా
రను గని పెంచినట్టి జల♦రాజితుఁ డీష్యుఁడు తారనాముఁ డా
దనుజవరేణ్యు సంగరము♦దంబున వచ్చినవాని నత్తఱిన్. ౪ 1662

---

* రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్-అనిమూ.

చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె సుర♦కాండవిరోధిపతీ! ప్లవంగరా
జనుపమధైర్యశాలి సమ♦రాంగణమందు నినుం దగంగ మా
ర్కొని నిలువంగ నోపెను, న♦కుంఠితసాహసుఁడై చెలంగు, నా
యనిమిషరాజనందనుఁ డ♦హార్యబలాఢ్యుఁడు వాలి యుత్తరిన్. ౫ 1663

చ. పురమున లేఁడు నీయెదుటఁ ♦ బూనిక నిల్చెడుశక్తిగల్గువాఁ
డరయఁగ నెవ్వఁ డింకఁ ద్రిద♦శాధిపసూనుఁడు తక్క; నట్టిదు
ర్భరబలశాలి వాలియును ♦ వార్ధిచతుష్కమునందుఁ గ్రుంకి భా
స్కరునకు నర్ఘ్యమిచ్చి తగ ♦ సంధ్య నుపాసన మొప్పఁ జేయఁగన్. ౬

మ. అరిగెం గాన ముహూర్తమాత్ర మిట నీ ♦ వత్యంతమోదంబునన్
దద్వర వర్తించియె నిల్వుమా యతఁడునున్ ♦ వచ్చున్ రణం బిచ్చుఁ; గ
ర్బురనాథా! యివె యస్థిపంజరము లీ♦పూగంబు శంఖౌఘపాం
డురవర్ణంబయి మించు సంగరమునన్ ♦ నూత్నోత్సవం బొప్పఁగన్. ౭

శా. [1]వాలిన్ మార్కొనవచ్చు రాజు లని దు♦ర్వారప్రతాపంబునుం
గ్రాలం బోల్చెడు వాలిచేఁ బడి రివే ♦ క్ష్మానాథశల్యంబు లిం
కేలా మాటలు రావణా! సుధను నీ♦వే త్రాగినట్లైన న
వ్వాలిన్ మార్కొనఁ బూనిన ట్లయినచోఁ ♦ దజ్జీవితం బత్తరిన్. ౮ 1666

శా. అంతంబుం గను విశ్రవస్సుత! జగ♦ద్వ్యాపార మత్యద్భుతం
బింతంతే యని చెప్పరాదు కనుమా ♦ యీలాటివ్యాపారమే
వింతై యొప్పఁగ నీవు వాలిఁ దొడరన్ ♦ వేగంబ యే తెంచితే
యంతంబుం గనువాఁడ వొక్కక్షణమే ♦ యవ్వాలినిం జూడఁగన్. ౯

చ. [2]నిలువుము దుర్భరంబగును ♦ నీదగుజీవిత మంతమాత్రచే
నిలువఁగ నొల్లకే యిపుడె ♦ నీవు మృతిం గనఁగోరెదేని య
బ్బలయుతుఁ డున్నదక్షిణపు♦భాగమునందగు సంద్రముం గనన్
జలమునఁ బొమ్ము నీవయిన ♦ సర్వమనోరథముల్ ఫలించెడున్. ౧౦ 1668

చ. ధరణికి వచ్చియున్న రుచి♦ధాముని మాడ్కిని బావకాకృతిం
బరమరుచిన్ వెలుంగు కపి♦వల్లభుఁ జూడఁగలాఁడ వచ్చటన్
సురరిపునాథ! యంచు ఘృణి♦శోభితుఁడై తగు తారుఁడన్న నా
శరపతి చప్పరించుచును ♦ శంక యొకింతయు లేక యాత్మలోన్. ౧౧ 1669

చ. తనవిభుని న్నుతించెఁ గద ♦ తారుఁడు వీఁడు భయంబు నామనం
బునఁ గలుగంగ, నట్లయినఁ ♦ బోయెద దక్షిణవార్ధి కందు నా

1 యదా మృతరసః పీత స్త్వయా రావణ రాక్షస, తదా వాలిన మాసాద్య తదంతం తవ జీవితమ్-అనిమూ. 2 అథవా త్వరసే మర్తుం గచ్ఛ దక్షిణసాగరమ్-అనిమూ.

క్కనిఁ గనవచ్చు సాయమును ♦ గల్గదు వాలికి నందు నోర్వ నా
తని సుకరంబు నా కగును ♦ దప్పక పోయెద నంచు నెంచుచున్. ౧౧ 1670

చ. బలములఁ గూడి దక్షిణపు♦వార్ధికిఁ బుష్పక మెక్కి పోయె; నా
యిలఁ గనకాద్రిరీతిగ న♦హీనతనుద్యుతిఁ బొల్చి బాలప్రా
మలలితవక్త్ర మొప్పఁగను ♦ సంధ్య జపింపఁగ దత్పరుండుఁగాఁ
జెలఁగెడువాలినిం గనియెఁ ♦ జిత్రమరీచుల నొప్పుచుండఁగన్. ౧౨౻ 1671

చ. కనుఁగొని యంజనాద్రిగతిఁ ♦ గ్రాలుసురారివరుండు పుష్పకం
బును డిగి యొంటినున్న కపి♦పుంగవు వేగమె పట్టనెంచి మే
దిని బదశబ్ద మించుకయుఁ ♦ దేటపడంగను జాలకుండురీ
తిని జనియెన్; గపీంద్రుఁడు య♦దృచ్ఛగఁ గన్నులవిప్పి యత్తఱిన్. ౧౩౻

క. పాపాభిప్రాయంబున, నాపగిదిం దన్నుఁ బట్ట ♦ నరుదెంచెడు న
ప్పాపాత్ము రావణుం గని, యేపున నించుకయుఁ దప్ర న♦దెవ్విధి మదిలోన్.

క. పొందక నియమోల్లంఘన,ముం దగఁ జేయకయె శశక♦మున్ గ్రహియింపన్
డెందమునఁ గోరుసింగము, చందంబునఁ బాముఁ బట్టు♦చక్రిరథగతిన్. ౧౫

క. తనుఁ బట్టవచ్చురావణు, మనమున నిర్లక్ష్యముగ న♦మానుషశౌర్యం
బునఁ దలఁచుచు రారా రమ్మనియే జపియించుచుండె ♦ నాతఁడు మఱియున్.

క. పాపమతిం దను వంచనఁ, బ్రాపించి గ్రహింపవచ్చు♦వాఁడు గదా, యి
ట్లేపున వచ్చెడు దుష్టుని, శ్రీపతివైరిని మదంబు♦చెడునట్టి విధిన్. ౧౬ 1673

[1]క. చంకలఁ జేతులఁ జొన్పియె, బింకంబున నన్నుఁ బట్టు♦ప్రీతిని జేరం
జంకించి యదిమి కరముల, పొంకముఁ జెడ నట్టె లేచి ♦ పొంగెడుకాంక్షన్.

క. అరిగెదఁ దక్కినరత్నా,కరముల మూఁడింట స్నాన♦కార్యము జరపం
బరమాశ్చర్యము కల్గెడు,కరణిన్; నాచంకలందుఁ ♦ గడుదీనుండై. ౧౭ 1678

[2]క. ఊరుకరాంబరములు నే, భూరిగతిం బోవుచుండఁ ♦ బొలుపు విడువఁగా
ధారణిఁ బడ నుంకించెడు, తీరున వ్రేలాడ వైరి ♦ దితిజేశ్వరునిన్. ౧౮౻ 1679

చ. గరుడుఁడు పన్నగంబుఁ గొని ♦ గాఢగతిం బరుగెత్తుచుండు న
త్తరుణమునన్ బలం బెడల ♦ ధైర్యము దూలఁగ వ్రేలుపాము నాఁ
గరములఁ జిక్కియున్న దశ♦కంఠునిఁ జూతురుగాక యెల్ల వా
రరుదుగ నంచు నివ్విధిని ♦ నాత్మఁ దలంచుచు మానముద్రుఁడై. ౧౮ 1680

క. చరణధ్వని వినఁబడు నా,కరణిం జెవియొగ్గి వినుచుఁ ♦ గడు నియతిని భీ
కరమూర్తి గ్రాల వేదో,త్కరమంత్రంబుల జపింపఁ♦గా సాగె మదిన్. ౧౯౻

1 కక్షావలంబినం కృత్వా గమిష్యే త్రీన్ మహార్ణవాన్-అనిమూ. 2 స్రంసదూరుకరాంబరమ్-అనిమూ.

తే. భ్రాంతి నొందక పర్వతేం♦ద్రంబుఁబోలెఁ
గనులయుఱిమోడ్పు సొగసుఁగాఁ ♦ గానఁబడఁగ
నుండె; నొక్కరి నొక్కరు ♦ చండబలము
వెలయ గ్రహియింప నెంచెదు ♦ వేడ్కమీఱ. ౧౮ 1682

క. హరిరాక్షసపార్థివు లా,తరుణంబున యత్నములను ♦ దర్పబలములన్
బరిపూర్ణు లౌట నుండిరి; సురవైరియుఁ జెంతఁ జేరి ♦ శుంభద్గతిచేన్. ౧౯

చ. చరణనినాద మించుకగ ♦ శత్రు వెఱుఁగఁగఁ బట్టఁ జాఁపె భీ
కరకరపం క్తి; రావణుని ♦ గాంచక ప్రాఙ్ముఖుఁడయ్యు నక్కపీ
శ్వరుఁడు పదధ్వని న్నికట♦శత్రువుఁ జక్కఁ దలంచి పట్టఁగాఁ
గరములఁ జాఁచె నంచెఱిఁగి ♦ గాఢబలంబు చెలంగుచుండఁగన్. ౨౦ 1684

క. గ్రహియించెఁ బక్షినాయకుఁ, డహిఁ బట్టెడురీతి; నంత ♦ నారాక్షసు దు
ర్వహునిన్ దనుఁబట్టు ప్రియా,వహునిన్ గ్రహియించిప్లవగ♦వర్యుఁడుపూన్కిన్.

క. కడొంతరమున వ్రేలెడు, రక్షఃపతితోడ నెగిరె ♦ రయమున దివికిన్
వీక్షించువార లెల్లను, సాక్షాద్విస్మితాసుతుండె ♦ చనెడు నురుగతిన్. ౨౧

చ. అని తలపోయుచుండ నపు ♦ డక్కపినాథుఁడు చంకలందుఁ జి
క్కి నఖములన్ దనున్ మిగుల ♦ గీఱెడు రావణు నాత్మహస్తముల్
ఘనబల మొప్పఁగా నదిమి ♦ గాఱియ పెట్టుచు గాలి త్రోయదం
బును గొనిపోవులాగునఁ గు♦బుద్ధిని గైకొనిపోయె నొక్కటన్. ౨౨ 1687

ఉ. దేవవిరోధి సిగ్గుపడి ♦ తేఁకువ పోవఁగఁ బోవుచుండుటల్
వావిరిఁ గాంచి హానిసచి♦వప్రవరుల్ విడిపించుకాంక్షలం
గావర మొప్ప నార్చుచు న♦ఖండరయంబున వెంటఁ బాఱి; రా
దేవపతిప్రియాత్మజుఁడు ♦ దృప్తనిశాచరు లొక్కపెట్టునన్. ౨౩ 1688

మ. తనవెంటం దగులంగ వాయుపథము♦ధ్యస్థానగుండై తగెన్
వనజాప్తుండు పయోదమాలికల న♦భ్రవ్యాప్తుఁడై వెల్గురీ
తిని; నంతం దనుజేంద్రుమంత్రులు సము♦త్తేజంబునం బోవు నా
తనిఁ జేరం జనఁజాల కంబరమునం ♦ దద్వాలి యెందో చనన్. ౨౪ 1689

చ. అతనికరోరువేగమున ♦ కాగక దీనతనొంది నిల్చి; రు
న్నతగిరులై నఁ దజ్జవము♦నం గడు వెన్కకు నెట్టఁగాఁబడున్
గృతపలలాన్నగంగులగు ♦ కేవలదానవమానవాదులే
గతిఁ జనఁజాలువారు బ్రదు♦కం దలపోసినవారె యైనచోన్;. ౨౫ 1690

ఆ. పక్షిగణములట్లు ♦ పఱవంగఁ జాలక, వెనుక కొదుగునట్లు ♦ చనియె; నంతఁ
బశ్చిమోత్తరేంద్ర♦భాగసముద్రము, లందు వరుసఁ గాల ♦ మరుగకుండ. ౨౬

క. అనుపమవిధి సంధ్యావం,దన మొనరిచి భూతవితతి ♦ తనుఁ బూజింపం

గను ఖేచరాళి పొగడం,గను మెఱసె నదెట్టులన్న ♦ క్ష్మాపతి! వినుమా. ౨౯౹

చ. దనుజునిఁ గక్షలం దదిమి ♦ తత్పరుఁడై వరుణాశఁ గల్గునా
వననిధిలో మునింగి యట ♦ వారిచి చక్క జపించి యుత్తరం
బునఁ జగునబ్ధి కేగె నల♦పూర్వసుపర్వునిఁ గూడి పెక్కుయో
జనములు చిత్తవాయువుల ♦ సాంద్రజవంబును మీఱ సద్గతుల్. ౩౦ 1693

చ. చని చని యుత్తరాబ్ధిఁ గని ♦ చంకను శత్రువు వ్రేలుచుండ సం
ధ్యను జపియించి రావణును♦హంగము లీలయ పోలె మోయుచుం
జని మఘవద్దిశన్ వెలయు ♦ సాగరముం గని క్రుంగి వార్చి యిం
ద్రునితనయుండు వాలి యరి♦తోడనె యంబరవీథి నొయ్యనన్. ౩౨ 1694

తే. పఱచి కిష్కింధ కేతెంచెఁ ♦ బరమనియతి
సాగరచతుష్కమం దిట్లు ♦ సంధ్యవార్చి
రావణోద్వహనశ్రాంతుఁ♦డై వరకపి,
స్వనగరోపవనంబున ♦ వ్రాలె నపుడు. ౩౩౹ 1695

క. బిగఁబట్టిన తనదాకర,యుగముసు సడలించి దాన♦వోత్తముని విము
క్తుఁగఁ జేసి ప్రహాసము చ,క్కఁగ మోమునఁ జిందులాడఁ♦గాఁగ వ్రాక్కిన్.

ఉ. ఎచ్చటినుండి వచ్చితివొ ♦ యిచ్చటి కిత్తఱి దానవేంద్ర! యే
ముచ్చట దీర్ప నెంచితివొ ప్ర♦మోదము నామది నుబ్బఁ జెప్పుమా
యిచ్చటఁ గల్గుకార్యము న♦దెట్టిదియే నొనరింపఁ జూతు నాఁ
గ్రచ్చఱ రావణాసురుఁ డ♦ఖండశరంబుల విస్మయంబునన్. ౩౪౹ 1697

క. శ్రమలోలనిరీక్షుణుఁడై, యమరేంద్రారాతి యిట్టు ♦ లనియెను గీశో
త్తమ! జిష్ణుతుల్య! వనుజో,త్తముఁడను రావణుఁడ నే మృ♦థంబును జేయన్.

క. మనమునఁ గోరియె వచ్చితిఁ, గనుకనె నీచేతఁ జిక్కి ♦ కరములదా సం
దున నల్గితి నీదోర్బల, మన మహావీర్యమునఁగ ♦ నబ్బా యనెనా.౩౬౹ 1699

తే. నీదుగాంభీర్య మట్టిదే ♦ నిశ్చయంబు
నేను నీచేతఁ బఱువట్లు ♦ నిఖిలజలధు
లకును ద్రిప్పంగఁ బడితి ని♦ట్లు కడువేగ
మేమియున్ శ్రాంతిపొందని ♦ యేపు మీఱ. ౩౭ 1700

క. నను మోయుచు నాల్గై తగు, వననిధులకుఁ బోవుశక్తి♦వఱలు నెవని? కొ
క్కనికిన్ నీకుం దక్కను;, జను సిద్ధి యమానుషమగు ♦ శౌర్యము సుమ్మా.

క. [సురదైత్యదనుజరాక్షస,వరులందును ఫణులయందు ♦ బలమున నీవే
పరికింపఁగ నధికుండవు, తరమే నినుఁ బోల నొకఁడు ♦ ధాత్రీస్థలిలోన్.] 1702

క. నినుఁ బోలుగతివిశేషం, బనిలునకున్ మనసునకు ఖ♦గాధిపునకుఁ గ
ల్గును గాని యొరులకును లే,దనఘా! త్వద్గతియె వాని ♦ నన్నిఁటి మించున్.౪౦

ఉ. కంటిని నేను నీదగు న♦ఖండబలంబును గీశపుంగవా!
వింటిని మున్నె దానికిని ♦ వృద్ధిఁ గన్పడుచున్న దిప్పు డో
కంటకనాశకా! శుచిము♦ఖంబున నీదగు సఖ్యముం జిరం
బుంటకుఁ గోరువాఁడ నిది ♦ యొప్పెదె నాకుఁ బవిత్రరీతిగన్. ౪౧ 1704

ఉ. దారలు పుత్రులుం బురము ♦ ద్రవ్యము రాష్ట్రము భోగభోజనా
గారముఖంబు లెల్లఁ బ్లవ♦గప్రవరా! యవిభక్తముల్ నిజం
బారయ నీకు నాకు నన ♦ నప్పుడె యగ్నిని మండఁజేసి దు
ర్వారబలాఢ్యు లిర్వురును ♦ భ్రాతృత నొందిరి ప్రీతిమీఱఁగన్. ౪౨½ 1705

సీ. ఇతరేతరాలింగ♦నతతుల నలరుచు నన్యోన్యలంబిత♦హస్తులగుచు
హరిరాక్షసేశ్వరు ♦ లప్పుడె కిష్కింధఁ జేరిరి హర్షంబు ♦ చిత్తములను
నిండఁగా సింహముల్ ♦ కొండగుహం జొచ్చుకరణి; నంతట దశ♦కంఠుఁడందు
సుగ్రీవుఁ డుండెడు♦చొప్పున నొకమాస మావృత్తిఁ గడపి య♦త్యంతతృప్తి

తే. నలరి యత్తఱిఁ దనచెంత ♦ కరుగుదెంచి
నట్టి లోకత్రయోత్పాద♦నార్థులైన
యాత్మసచివులతోఁ గూడి ♦ యరిగె; నిద్ది
రావణునిపూర్వవృత్త మో♦రామభద్ర!. ౪౫ 1706

చ. తొలుతనె వాలి రావణుని♦తోరపుగర్వ మడంచి మించి య
వ్వల శుచిమ్రోల భ్రాతృతను ♦ బావనరీతిని బొందెఁ జుమ్ము భూ
పలలిత! రామచంద్ర! కపి♦పాలకుదోర్బల మింతయంచు నే
ర్పలర వచింపరాదు తగ ♦ నయ్యది యప్రతిమానమై యిలన్. ౪౬ 1707

క. విను మట్టివాలి నీచే,తను దెగియెన్ శలభ మెట్లు ♦ దహనునిచేఁ జా
వును గూర్పఁబడెడుతీరున, నినకులపాథోధిచంద్ర! ♦ హితగుణసాంద్రా! ౪౬½

ముప్పదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౫ - వ సర్గము.

హనుమంతునిజననము.

చ. అని వచియించుమౌనిపతి ♦ నంతకదిగ్వసతిన్ మహాత్మునిం
గని రఘురాముఁ డాత్మఁ దను♦కంబున నంజలిఁబట్టి యర్థముం
గనఁబడఁగా నడంకువ త♦గన్ వచియించెను; వానిదాబలం
బనఘుఁ దశాస్యుకంటెఁ దెలి♦యంబడె నత్యధికంబె యుం చొగిన్. ౧½ 1709

క. వీరలకంటెను వాయుకు,మారునిదోర్బలము చూడ ♦ మహితంబని నే
నారసి నిశ్చయపడమును, జేరితి; శౌర్యంబు బలము ♦ శీఘ్రగమనమున్. ౨½

* దా యనునక్షరము గాయత్రి యిరువదిమూఁడవయక్షరము.

ఆ. ప్రాజ్ఞతయును ధైర్య♦పాటవంబులు నీతి, కృత్యసాధనంబు ♦ నిత్యవిక్ర
మప్రభావములును ♦ మారుతి యందె ని,వాస మొప్పఁజేయు ♦ వరుసమీఱి.

చ. జలనిధిఁ గాంచి కార్య మిఁక ♦ నల్పువిధం బెటులంచుఁ జింతచేఁ
గలవిలపాటుఁ గాంచు ప్లవ♦గప్రకరంబుల నూఱడించి దో
ర్బలము చెలంగుమారుతియె ♦ వారిధియోజనముల్ శతంబు ని
స్తులజవ మొప్ప దాఁటెఁ గద; ♦ శూరగణంబులు కాచులంకనున్. ౪

తే. లెక్కపెట్టక తాఁ జొచ్చి ♦ యొక్కపెట్ట
రావణాంతఃపురమ్మును ♦ రాత్రి వెదకి
యవల సీతను జూచి యా♦హ్లాద మలరఁ
బలికె యూఱడిలం జేసె ♦ లలితరీతి. ౫ 1713

క. సేనాపతులును మంత్రుల, సూనులుఁ గింకరులు రక్క♦సులపతికి సుతుం
డౌ నక్షుఁడు నొకమారుతి,చే నని వధియింపఁబడిరి; ♦ చిత్రముగాఁగన్. ౬

తే. ఒకట బంధింపఁబడి యంత ♦ నుగ్రదనుజ
సత్తమునితోడ భాషించి ♦ సరగ బంధ
ముక్తుఁడై పావకుం డోగి ♦ భూమిఁ గాల్చు
కరణి లంకను భస్మము♦గా నొనర్చె. ౭ 1715

క. సురపతికాలకుబేరులు, హరియును యుద్ధంబునందు ♦ హనుమంతుఁడు ని
ర్భరబలమునఁ జేసిన పని, సరియగుకృత్యమును జేయఁ ♦ జాలరు సుమ్మీ. ౮

ఉ. ఈతనిబాహువీర్యమున♦చే యలలంకకు జేరఁగల్గితిన్
సీతను లక్ష్మణున్ మరలఁ ♦ జెందెదుభాగ్యముఁ గంటి బాంధవ
వ్రాతము మిత్రులన్ జయము ♦ రాజ్యముఁ బొందితి; వేయునేల యీ
వాతసుతుండె సాయపడు♦భంగియె నాకట లేకయున్నచోన్. ౯ 1717

ఉ. జానకియున్నతావెఱుఁగఁ ♦ జాలినవాఁడెవఁ డింక భానును
త్సూనుసఖుండె యిన్నిఁటికి ♦ సూనృతహేతువు; మానిచంద్ర! పెం
పూని యితండు సూర్యజున ♦ కొప్పెడుకార్యమె చేయుకాంక్షనే
పూని విరోధ మిద్ధ్వరకుఁ ♦ బుట్టినయప్పుడె యాత్మశక్తిచేన్. ౧౦ 1718

చ. అనలుఁడు వృక్షరాజము మ♦హోర్పులఁ గాల్చెడునట్టు లేటికో
వనచరనాథుఁడై పరఁగు♦వాలినిఁ జంపకపోయె; దీనిచే
తనె హనుమంతుఁ డాత్మబల♦ధైర్యము లింతవటం బెఱుంగఁడం
చని తలపోయువాఁడఁ బ్లవ♦గాధిపుఁడౌ రవిపుత్రుఁ డమ్మెయిన్. ౧౧ 1719

ఆ. కష్టపడుచునుండఁ♦గా నూరకుండెనో, దానఁ దెలియనయ్యె ♦ నైన నాకు
ననురపూజితా! మ♦హాత్మ! మానవరేణ్య!, హనుమఁ గుఱిచినట్టి ♦ యన్నికథల.

ఉ. ఉన్నది యున్నయట్లు పురు♦హూతనుతా! వివరింపనయ్య!; నా
కెన్నిదినాలనుండియొ మ♦హేష్టము చిత్తమునందుఁ గల్గెనం
చున్నతినీఁటి నాడుమను♦జోత్తము హేతుయుతోక్తు లెల్ల వి
ద్వన్నుతుఁడైన మౌని విని ♦ వాయుకుమారుని ప్రోల్ల నివ్విధిన్. ౧౩॥

తే. పలికె రఘురాముతోడ ని♦వ్వరుస; రామ
చంద్ర! నీవన్నయీనుడి ♦ సత్య మౌను
బలగతులఁ జిత్తమునఁ దలఁ♦పంగ హనుమ
వంటివాఁ డిల లేఁడ దె♦వ్వఁడును దలఁప. ౧౪ 1722

చ. అరిజనకాలుఁ డీయనిలు♦నాత్మజుఁ డాత్మబలం బిదిట్టిదం
చరసినసైనఁ దేటపడ♦నట్టులుగాఁగ నమోఘవాక్కులో
వరమును లెల్ల శాపముచు ♦ బల్మిరి పూర్వము కానఁ దా బల
స్ఫురణము నొందియుఁన్ బలము♦చొప్పు నెఱుంగఁడు శ్రీరఘూత్తమా!.

చ. వినుతమహాబలా! నృపతి♦వీర! రఘూత్తమ! రామచంద్ర! పా
వని యితఁ డాత్మబాల్యమున ♦ వారక చేసినకృత్యజాల మిం
తని వివరింప శక్య మెటు♦లౌ నది చిన్నతనంబుచేత నే
యొనరిచె నంచు నెంచఁదగు ♦ నొప్పుగ దాని వినంగ నీమదిన్. ౧౬ 1724

ఉ. కోరిక గల్గినట్లయినఁ ♦ గొంకొక యింతయు లేక తెల్పెదన్
భూరమణా! మనస్సు నొక♦పోలిక శ్రద్ధఁ గనంగఁ జేయుమా
సారతదీయకృత్యతతిఁ ♦ జక్కఁగ నే వివరింపఁ బూనితిన్;
మేరుమహీధరం బీను ♦ మించుసు సూర్యవరాత్తశక్తిచేన్. ౧౭॥ 1725

తే. అందుఁ గేసరి యలరి రా♦జ్యంబుచేయు
నతఁడె యీతనితండ్రియౌ ♦ నతనిపత్ని
యంజనాహ్వయఁ దగుఁ బతి ♦ కఖిలవాంఛ
లను నొసంగుచుఁ గీర్తిచే♦ ఘనతఁ గాంచి. ౧౮॥ 1726

చ అనిలుఁడు గాంచె నావనిత♦యం దొకపుత్రుని నుత్తమున్ దనం
తన లభియించు సద్గుణవి♦తానముచే నలరారువాని; నం
జనయును శాలిశూకసమ♦సన్నుతపింగళకాలయుక్తునిం
దనయునిఁ గాంచి యాశిశువుఁ ♦ దన్వఁగఁ బండ్లను దెచ్చుకోరికన్. ౨౦॥

చ. వనములఁ కేగె; నీసుతుఁడు ♦ పర్వతసీమను దల్లిఁ గాన కిం
తసఁ దగనట్టి యాఁకలిని ♦ నాఁపఁగఁజాలక బాధనొంది రో
దనమును జేసె రెల్లుపొద ♦ దారుణరావము చేయుస్కందుఁడో
యనఁ నపుడే జపాసుమస♦మాంగుఁడు భానుఁడు తూర్పుకొండపై. ౨౧॥

క. ఉదయించుచుండె నాతని, హృదిఁ దోఁచెడుఁ జుత్తువలన ♦ మంచిఫలం బీ

యదనున నాకుం గన్పడెఁ, గద యని ఫలలోభమున ని♦కామజవమునన్. ౨౩

చ. అరుణగభస్తిపై కెగసె; ♦ నత్తఱి బాలదివాకరుం డనం
బరఁగెడుమూర్తిఁ గాంచి కపి♦బాలుఁడుగాఁ దగునంజనాత్మజుం
డరయక బాలభాస్కరుని ♦ నాదృతిమై గ్రహియింపఁ గోరి యం
బరపథమధ్యభాగమునఁ ♦ బర్వులుపెట్టుచునుండె నంతయున్;. ౨౪ 1730

సీ. బాలత్వమున గాలి♦పట్టి యీరీతిగాఁ బరుగెత్తుచుండ దే♦వతలు దాన
వులు యక్షులెల్ల నా♦త్మలవిస్మయము నొందిరెంతయుమఱియు వా♦రిట్లుతలఁచి;
రీతనివలె వాయు ♦ వేగంగఁజాలఁడు వినతాత్మజునకును ♦ మనసునకును
గతి యిట్టిరీతిగాఁ ♦ గల్గదు పావని యుత్తమాభ్రంబున ♦ నుగ్రవేగ

తే. మునను బరుగెత్తుచున్నాఁ డి♦తనికి నిట్టి
విక్రమజవంబు లిప్పుడె ♦ వెలయుచున్న
వింక యౌవనబలమొంద ♦ నెట్టు లొప్పు
నొక్కొ; వేగం బటంచు వా ♦ రొగిఁ దలంప. ౨౫ 1731

చ. తనయుఁడు వ్యోమమార్గమునఁ ♦ దద్దయుఁ బర్విడ వాయుదేవుఁ డా
తనివెనుకం దమిం బఱచె ♦ దారుణభానుమరీచిదాహభీ
తిని గనకుండఁ గాచుచును ♦ దృష్టిగ మంచును బోలి చల్లనై
దనయునిపైన వీచుచు ని♦తాంతజవం బలరార నంతటన్. ౨౬ 1732

తే. అంజనాత్మజుఁ డెన్నొ స♦హస్ర యోజ
నములు వ్యోమమ్మునందు జ♦నకబలంబు
నను శిశుత్వంబునం బోయి ♦ వనజమిత్రు
చెంతఁ జేరెను ఫలమను ♦ చింతచేత. ౨౭ 1733

చ. దినపతి యంత నీతనికిఁ ♦ దెల్లముగాదు మదీయసన్నిధిం
గనుఁగొన వచ్చినం దనువు ♦ కాలు నటంచును బాలుఁ
డని తలపోసి కార్య మిట ♦ నొఁగద యీతని కంచు నెంచి
తని నిజరశ్మిదగ్ధునిగఁ ♦ దా నటఁ జేయకయుండెఁ బ్రీతితోన్. ౩౦ 1734

తే. ఏదినంబున సూర్యు గ్ర♦హింపఁ బవను
నాత్మజని యేగె నభ్రంబు♦నందు నాది
వసమునన్ రాహు వర్కునిఁ ♦ బట్ట వచ్చె;
నంత నర్కురథంబుపై ♦ నడరు నసుర. ౩౧ 1735

క. కరములఁ బాఁకెను శ్వసనుని, వరతనయుం డంతమాత్ర ♦ భయపడి శశిభా
స్కరమర్దనుఁడౌ రాహువు, త్వరపడి పరుగెత్తె నింద్ర♦భవనంబునకున్. ౩౨

చ. పరుగిడి రోషమొప్ప గురు♦భాలమునన్ భ్రుకుటిక్రియల్ దగన్

డురుభయదాతులం గనుచు ♦ నుద్ధతిఁ బల్కె; బలాంతకా! సురో
త్కరవర! వృత్రదానవవి♦దారక! యాఁకలి నాకుఁ దీరఁగన్. ౩౩ 1737

తే. చంద్రు నర్కుఁ బ్రసాదించి ♦ సరగ వారి
నన్యునకు నిచ్చినాఁడవే♦యయ్య!; నేను
బర్వ మీదిన పాటను ♦ భాస్కరుని గ్ర
హింపఁగా వచ్చితిని నిర్జ♦రేశ! యపుడె. ౩౪ 1738

క. అరుదెంచి యన్యరాహువు, సరసిజమిత్రుని గ్రహించెఁ ♦ జయ్యన నా ని
ర్జరనాయకుఁ డారాహువుఁ, బరికించి తదుక్తుల విని ♦ త్వరపడి యంతన్. ౩౫

క. తనయాసనమును విడి లే,చెను, గాంచనమాల యెదను ♦ జిత్రతరంబై
తనరారఁగ నైరావత,ము నెక్కె; నాదంతివర్య♦ము పదము పొలయన్. ౩౬

సీ. కైలాసకూటంబు♦కరణి నొప్పారుచు దంతచతుష్కంబు ♦ వింత గ్రాల
బహువిధాలంకార♦భాసురంబయి మహోన్నతముగా నలరి క♦నత్సువర్ణ
ఘంటాట్టహాసంబు ♦ కడు మించుచుండంగఁ జెలువారె; నట్టిదా♦లలితగజము
నెక్కిముందుగ రాహు ♦ వేగుచునుండంగఁ బావనితోఁ గూడి ♦ భానుఁడున్న

ఆ. యచటి కేగె నింద్రుఁ ♦ డంత రాహువు శత
క్రతుని బాసి జనము♦కలిమి సూర్యుఁ
బట్ట నేగె; నిట్లు ♦ పర్వతకూటంబు
కరణి వచ్చు నతనిఁ ♦ గనియెఁ గపియు. ౩౯ 1741

చ. కనుఁగొని భాస్కరున్ విడిచి ♦ గాలికుమారుఁడు మంచిపండిదే
యని తలపోసి సింహికప్రి♦యాత్మజు రాహువుఁ బట్టుకోర్కి మై
కొన మరలన్ నభంబునకుఁ ♦ గొంకక వే యెగసెన్; రఘూత్తమా!
వనరుహబాంధవున్ వదలి ♦ వచ్చెడుమర్కటడింభకోత్తమున్. ౪౦ 1742

క. కని రాహు వాత్మలపనం,బుచు బ్రక్కకుఁ ద్రిప్పి వాయు♦పుత్రుని గన కిం
ద్రుని గావుము నాకున్ ది,క్కన నీవే యనుచుఁ బొగడె ♦ నాతుర మొప్పన్.

క. రక్షింద్ర! యింద్ర! యనుచు భ,యమ్మునఁ బలుమాఱులఱచె;♦నంతకుముందే
యమ్మఘవుఁ డతనియాక్రో,శమ్మును బరికించి తెలిసి ♦ స్వైరమున్ మరలన్.

క. విని యిట్టు లనియె భయమును, గనకుము నేనితని జైన ♦ గర్వ మడంపం
గను బూనెద ననియెను; నం,త నచట నైరావతంబు ♦ తనకుఁ గనఁబడన్.

క. మనుదాత్మజుఁ డాత్మ మహా,త్తరఫల మిది నాకు దొరకెఁ ♦ దప్పక దీనిం
ద్వరగా భక్షించెద నం,చరయుచుఁ బరుగెత్తె నాద్వి♦పాధిపుఁ బట్టన్. ౪౪

సీ. ఐరావతముఁ జంపు♦నాశతోఁ బరుగిడు నాతనిరూప మ♦య్యదనునందు
శక్రాగ్నులంబోలి♦చాలఁ బ్రకాశించె నొకముహూర్తము; పురు♦హూతుఁడంత
నివ్విధిఁ బరుగెత్తు ♦ నవ్వాయుపుత్రునిఁ గని మహాకోపంబు ♦ గ్రమ్మ నాత్మ
హస్తాంతము క్షమా♦నట్టి వజ్రంబునఁ గొట్టె; నంతట నింద్రు,♦క్షూరవజ్ర.

తే. తాడితుండయి పావని ♦ తద్గిరీంద్ర
మందుఁ బడియెను బడునప్పు ♦ డతనివామ
హనువు నొచ్చెను; బాలుఁడౌ ♦ తనకుమారుఁ
డట్లు పవిఘాతవిహ్వలుం ♦ డగుచుఁ బడిన. ౪౭ 1747

చ. అనిలుఁడు దేవనాథుపయి ♦ నాగ్రహ మొందెను; లోకముల్ శివం
బును గనఁజాలకుండునటు ♦ పూనికఁ బ్రాణులలోన వెల్గు నా
యనిలుఁడు స్వప్రచారము నె ♦ యంతట మాని గుహాప్రవేశ మొ
య్యన నొనరించె నాత్మతన♦యూనివితుండై వగ పెల్లు మునుఁగన్. ౪౮

తే. ప్రజలవిణ్మూత్రపనమును ♦ బరపపీడ, గల్గునట్లుగ బంధించి ♦ గాలిదేవుఁ
డఖిలభూతాళి నరికట్టి ♦ నమరనాథుఁ, డెట్లు వృష్టిని బంధించు ♦ నేపుమీఱ.

ఆ. అనిలుఁ డాగ్రహింప ♦ నఖిలభూతంబు లుచ్ఛ్వాసవిరహితంబు♦లై సమస్త
సంధిబంధనముల ♦ జడభూతులై దారు,వు లనఁ గదలకుండి ♦ రిలను దిశల.

సీ. నిష్క్రియంబయి ధర్మ♦నిచయువర్జితమయి వేదపాఠము హోమ♦విధియు లేక
త్రైలోక్య మావాయు♦దారుణాహవమున నిరయస్థమైయట్లు ♦ నిశ్చలముగ
నుండె; నంతట మహో♦ద్యోగంబునం బ్రజల్ గంధర్వ దేవతా♦కాండములును
దనుజులు మనుజులు ♦ ధాతను జూడంగ సుఖియించుకోర్కెలు♦సొరిది నడఁగ

తే. వగలఁ బొగులుచుఁ బోయిరి ♦ వరుసఁ జేతు
లొగ్గి యాధాతను గని మ♦హోదరనిభ
ములగునుదరంబు లొప్ప ని♦ట్టులు పలికిరి;
మద్గుణైశ్వర్యసంపన్న! ♦ సకలనాథ!. ౫౩ 1751

క. నాలుగువిధములఁ బ్రజలను, హేలాగతిఁ బుట్టునట్టు ♦ లీ వొనరిచి తిం
కేలా మాయాయువులకుఁ, గాలజ్ఞా! పవను విభునిఁ♦గాఁ జేసితివో. ౫౪

చ. అనిలుఁ డతండు ప్రాణముల ♦ కారయ నాయకుఁ డయ్యెఁ గాని యో
వనరుహసంభవా! యిపుడు ♦ వాన నుదెచ్చటఁ జేయువాఁడొకో
కనఁబడకున్నవాఁడు సకల♦కంతుల నంతిపురంబునందు నుం
చినగతి బందిచేసె మముఁ ♦ జిత్రమిదో గద? యట్లు కావునన్. ౫౫ 1753

చ. శరణము నీవె మా కనుచుఁ ♦ జక్కఁగ వాయువు పీడచేయ నీ
పరిసర మిట్లు చేరితిమి ♦ పాపఁగలాఁడవు దుఃఖ మీవు, సు
స్మరసి సదాగతిప్రభవ♦మా కడు దుఃఖము దీనిఁ బాపవే
పరమకృపార్ద్రచిత్త! యని ♦ ప్రార్థన మొప్పఁగఁ జేయ ధాతయున్. ౫౬

క. సురపతి తా నొటను నిర్జరముఖ్యులభాషణములఁ ♦ జక్కఁగ విని యి
క్కరణి మిము నొంచుటకు నో, సురలారా! కారణంబు♦చొప్పుడు వినుచున్.

చ. మరల వచించె నిట్లు విధి; ♦ మారుతుఁ డాగ్రహ మిట్టు లూనఁగా
సురముఖులార మిముం గలఁచి ♦ చోద్యముగా నిటు లడ్డగింపఁగా
సరియగు కారణంబుఁ గనఁ♦జాలితి, దాని తెఱంగుఁ జెప్పెదన్
[1]పరసుతులందు శాంతమును ♦ బాగుగ నిల్పి వినుండు దానినిన్. ౫౮।

ఉ. ఆతని యాత్మసంభవము♦హాత్ముని నింద్రుఁడు పర్వతంబునన్
ఘాతము నొందుచుండఁగ ♦ గాఢపవిం గవియించి నొంచె దు
శ్చేతము గల్గు రాహువు ప♦చించిన మాటలు నాలకించి యి
ట్లీతఱిఁ గార్యముల్ జరప ♦ నేడ్తెఱి నాశ్వసనుండు శక్రుపై. ౫౯। 1757

చ. ఘనతర కోప మూనె వినఁ♦గాఁ దగు; దేహము లేక వాయువిం
తన వగనట్టి శక్తి చెలు♦వార శరీరములందుఁ జొచ్చి చ
క్కనిగతిఁ బ్రోచుచుండుఁ దను♦కాండము వాయువు లేక యుండినం
గనఁబడు దారురీతి; నిఁకఁ ♦ గాలియె ప్రాణము శర్మ మద్దియే. ౬౦। 1758

క. వాయువె ప్రాణాధారము, వాయువె సర్వంబు సతఁడు ♦ వదలిన సుఖమే
యే యెడలం గన్పడ దిఁక, నీయెడ జగములకు నాయు♦వే యనఁదగుచున్.

తే. సకలమునకు నాధారుఁడై ♦ ప్రకటశక్తి, యైనవాయువు వదలె మి♦మ్ముందుచేత
నూర్పులను బుచ్చ నేరక ♦ యుద్యమముల, మాని కాష్ఠకుడ్యంబుల♦మాడ్కి మీరు.

క. నిలిచితిరి గాన మన మిఁక, నలవాయువు తనరుచోటి ♦ కరుగుద మతఁడే
పలువిధముల మీకున్ బాధలఁ బుట్టఁగఁ జేసెఁ గాదె ♦ తథ్యం బరయన్.

క. కనుకన్ బవనుఁ బ్రసన్నుని, గను జేయక యున్నఁ జెడుట ♦ గల్గును సురవ
ర్యుని నతని సంతసంబును, గనఁ జేసిన సుఖము గల్గుఁ♦గా సురలారా!. ౬౩।

క. అని పల్కి ప్రజలతో నా, వనరుహజని దేవభుజగ♦పర్వులనుం దో
డ్కొని గంధర్వులు గుహ్యకు, లనుచరులై రాఁగఁ జనియె ♦ నాగిరిగుహకున్.

చ. అనిలుఁడు వజ్రతాడితుని ♦ నాత్మజుఁ గైకొని యెందుఁ బోయెనో
ఘనగిరికందరంబునకుఁ ♦ గ్రన్ననఁ బోయిరి వారలెల్ల; నం
తన [2]నలసూర్యహేమసము♦తం గను దేహరుచిన్ జెలంగి చ
క్కనిముఖ మొప్పఁ దప్పఁ దన ♦ గాదిలి తండ్రితొడం బరున్న యా
తనయునిఁ గాంచె బ్రహ్మయును ♦ దద్దయు వేడుక యుల్లసిల్లఁగన్. ౬౪।

తే. యక్షగంధర్వదేవర్షి ♦ యాతుధాన, సహితుఁడై యా కుమారుపైఁ ♦ జక్కనికృపఁ
బొలయఁగాఁ జేయు చూడ్కులఁ ♦ బోలఁ జూచె, దేవ నెల్లర బాధలు ♦ మానిపోవ.

ముప్పదియైనవ సర్గము సంపూర్ణము.

చాత్మనః క్షమమ్-అనిమూ. 2 తతోర్కవైశ్వానరకాంచనప్రభమ్-అనిమూ

౩౬ - వ సర్గము.

—బ్రహ్మాదులు హనుమంతునకు వరము లిచ్చి వాయుదేవు నలరించుట.—

చ. వనరుహసూతిరాకఁ గని ♦ వాయువు పుత్త్రవధార్దితుండు న
య్యును బహువేగయుక్తుఁడయి ♦ యొప్పెడుభక్తిని లేచెఁ జేతులం
దనయుని గొంచుఁ; గుండలవ♦తంసము లొక్కమొగిం జనింప *నె
త్తినఁ గలహారము ల్గదల ♦ దివ్యవిభూషణరాజి యూఁగఁగాన్. ౧౫ 1766

తే. మూఁడుపర్యాయములు గోత్ర♦మును వచించి
చక్కఁగఁ బ్రదక్షిణంబుగ ♦ సాగిలఁబడి
మ్రొక్కె ముమ్మాఱు తత్పాద♦ములకుఁ; [త్రిగుణ
రూపునకుఁ ద్రియుగునకుఁ జి♦ద్రూపునకును. ౧౬ 1767

క. శ్రుతిరూపునకున్ శక్తి, త్రితయునకుఁ ద్రిలోకపతికిఁ ♦ ద్రిసమయునకు ను
న్నతధామత్రితయునకున్, హితదాతకు మ్రొక్కువాఁడ ♦ నే నిట భక్తిన్.

క. అని మ్రొక్కి యతులశక్తిని, వనరుహసంభవునిఁ గాంచు ♦ భక్తిప్రీతుల్
తనరఁగ శిశువుం గైకొని, చనియెన్ బరమేష్ఠి యలరు ♦ చక్కటి కంతన్.] ౧౮

క. పరమేష్ఠి యాదరంబునఁ, గరయుగమున నిమిరె శిశువు ♦ గాలియొడయనిం
బరమాదరమున లంబా,భరణప్రతిభాసమాన♦భవ్యకరములన్. ౧౯ 1770

క. శ్రుతివేత్తయైన పరమేష్ఠి తగన్ స్పృశియించె; నంతఁ ♦ జిత్రంబుగ వా
క్పతి హస్తస్పర్శనమున, హితజలసేకమున సస్య ♦ మేవిధి నలరున్. ౨౦ 1771

క. అనిలజుఁ డాకరణిని మూ,ర్ఛను బాసి యసుప్రకాంశ♦రమ్యతనుం డ
య్యెను; వాయు వంత జీవిత,మును గాంచినకొడుకుఁ గాంచి♦ముదమలరారన్.

సీ. సర్వభూతావళి♦సన్నిరుద్ధంబగు నాత్మశక్తిని స్వేచ్ఛ ♦ నలరఁ జేసె;
వాయునిరోధంబు ♦ వాసినయంతనే ప్రజ లెల్ల మునుపటి ♦ భంగిఁ జెలఁగి
శీతవాతాదిబా♦ధాతతి లేకయే కమలంబు లెల్లెడఁ ♦ గ్రాల నొప్పు
పద్మినులం బోలి ♦ పరమముదం బొంది; రైశ్వర్యవీర్యముల్ ♦ యశము శ్రీయు
జ్ఞానవైరాగ్యముల్ ♦ మానుగ నీయాఱు యుగ్మత్రయంబున ♦ నొప్పుచుండు

ఆ. నివ్వి యాఱు గల్గి ♦ ముప్విధమూర్తుల
లోఁ బ్రధానుఁడగుచు ♦ లోకములె గృ
హంబుగాఁ జెలంగు ♦ నాశతానందుండు
సురలఁ గాంచి వాయు♦శుభముఁ గోరి. ౨౨ 1773

క. సురరాజా! జలనాథా!, పురహరణా! విత్తనాథ! ♦ పొందుగ మీరే
పరికించి విషయ మెఱిఁగెడు, వరమతు లట్లైనఁ బెద్ద♦వాఁడను గానన్. ౨౩

క. హిత ముపదేశించెద నా,మతిఁ గలయూహలను మీరు ♦ మన్నించి వినుం

* ...

డితఁడర్భకుఁ డైనను నీ,మతిమంతుఁడు ముందు మీకు♦మంచిగలుగఁగన్. ౧౦½

క. ఒనరించుఁ గార్యములఁ గా,వున నీతని కిందు మీకు ♦ బుద్ధికి హితమం
చును దోఁచిన వరముల, నీ,యనిలుఁడు సంతుష్టి నొందు ♦ నట్టులుగాఁగన్.

చ. అన విని వేయిగన్నుల మ♦హావిభుఁ డెంతయుఁ బ్రీతినొంది చ
క్కనిముఖకాంతి యొప్పు రుచిఁ ♦ గ్రాలుకుశేశయహార మిచ్చి యి
ట్లని పచియించె; నాకరము♦నం దలరారెడు వజ్రమేను వై
చిన నొకచెంప వక్రతను ♦ జెందెను గావున లోకమం దికన్. ౧౩ 1777

క. హరివరుఁ డీతఁడు హనుమ,ద్వరనామముఁ గాంచఁగలఁడు♦వరము మఱియు నేఁ
బరమాదరమున నిచ్చెదఁ, బరమంబగు నద్ది వినుఁడు ♦ వరమతులారా!. ౧౪

తే. ఇద్దిమొదలుగ నావజ్ర ♦ మితనిఁ జంపఁ
జాలకుండెడుఁ గా కన; ♦ సరసిజాక్షుఁ
డమలరుచి ధ్వాంతనాశకుం ♦ డనియె నాదు
తేజమునను శతాంశంబుఁ ♦ దృప్తిమీఱ. ౧౫ 1779

క. ఇతనికి నొసఁగెద శాస్త్ర,ప్రతతిని బఠియించు శక్తి ♦ పరఁగు నితని కు
న్నతమోద మూని యత్తఱి, హితబోధ మొనర్తు విద్య♦లెల్లం దెలియన్.

ఆ. దేన వాగ్మియగునొ ♦ దాని బోధించెద, నితనితో సమానుఁ ♦ డీజగముల
శాస్త్రదర్శనమున ♦ నత్యంబు గల్గక, యుండుఁగాక యనుచు ♦ నుగ్గడింప ౧౭

క. వరుణుం డంతటఁ బల్కెను, వర మిచ్చెద నయుతములగు ♦ వర్షశతము లీ
ధరణిని మను నీపావని, మరణము నాపాశమునను ♦ మఱియు జలములన్. ౧౮

క. కనఁడంచుఁ బల్కె; యముఁ డి,ట్లనియెను నాదండఘాత♦మందిన మృతినిం
గనకుండఁగలఁడు రోగము,లను బొందకయుండఁగాఁ గ♦లఁడు నిత్యంబున్.

క. అనిమొన నవిషాదం బీ,తనికిం గల్గెడునటంచుఁ ♦ దమి వర మిచ్చెన్;
ధనపతి మద్గద యీతని, తనువునకు నపాయ మిడదు ♦ తథ్య మ్మనుచున్. ౧౯½

క. వరమిచ్చె నంతఁ గృప శం,కరుఁ డెల్లరఁ గాంచి మామ♦కంబగునస్త్రో
త్కరమున నే నానుండియు, మరణం బీతనికి లేదు ♦ మహి నెప్పటికిన్. ౨౧

చ. అన విని పద్మయోని యపు ♦ డర్మిలి నిట్లను బ్రహ్మదండశా
జని గదు నొచ్చియున్ మృతిని ♦ జెందకయుండెడుఁ గాక యీయువుం
గని చిరకాలమున్ బ్రదుకుఁ♦గా కని పల్కెను; విశ్వకర్మయున్
ఘనమతి శిల్పివర్యుఁ డల♦గాలికుమారుని ధీరచిత్తునిన్. ౨౨½ 1786

క. బాలార్కతుల్య సన్నుత,శీలుని గని మత్కృతములు ♦ చిత్రమ్ములునై
గ్రాలెడు దివ్యాస్త్రనుశ,స్త్రాలియు మృతి నీయఁజాల ♦ వని నీతనికిన్. ౨౩½ 1787

క. చిరకాలజీవియగు నీ, పురుషలలాముం డటంచుఁ ♦ బొంగుచుఁ బలికెన్;
దరువాత జగద్గురువౌ, పరమేష్ఠియు దేవవర్య♦పరిభాషితునిన్. ౨౪½ 1788

చ. అనిలజుఁ గాంచి నెమ్మదిని ♦ హర్షముఁ బొందె సమీరుతోడ ని
ట్లనియెను; వాయుదేవ! భవ♦దాత్మజుఁ డింక నమిత్రకోటి కా
ర్తిని గలిగించి సాధ్వసముఁ ♦ దీవ్రముగాఁ గలిగింపఁ, జాల మి
త్రనికరమోదదుండగుచు ♦ రాజిలఁగాఁ గలఁ డెంతొ ఖ్యాతిచేన్. ౨౬ 1789
క. అనిమొన నజేయుఁడగు నిం,కను విను మాతండు కామ♦గమనుఁడు రూపం
బును గోరినట్ల పొందం,గను శక్తిఁ జెలంగువాఁడు ♦ కాఁగలఁ డిలలోన్.౨౬౪
తే. కామగుండగు, వ్యాహత♦గతియుఁ గాక
యలరి కీర్తిమంతుండగు ♦ ననుచు మఱియుఁ
బలికె; రావణు ననిని జం♦పంగఁ దగిన
వగుచు రామునిప్రీతిక♦ర్హంబు లగుచు. ౨౮౪ 1791
క. తనువులఁ బులకాంకురములు, గనఁజేయను జాలియున్న♦కార్యంబులనే
యొనరుచు యుద్ధంబున నీ,తనయుం డని పల్కి సన్ని♦ధానంబునకున్. ౨౯౪
క. మరుదధిపుఁ బిల్చి త్రిదశో,త్కరయుతుఁడై గౌరవించి ♦ క్రమ్మఱి చనియెం
బరమేష్ఠి యథాగతముగ;, మరుత్తు తనపుత్త్రుఁ జేర్చి ♦ మందిరమునకున్.౩౦౪
క. వరములఁ బొందినవిషయముఁ, బరమాదృతి నంజనకును ♦ బల్కి యథేచ్ఛన్
మరుదధిపుఁ డేగె రామా!, వరముల నీలాగుఁ బొంది ♦ పవనజుఁ డాత్మన్.
క. బలమున మిక్కిలి పొంగుచు, జలనిధివలె నొప్పె; నంత ♦ శ్వసనసుతుం డ
త్యలఘుబలుండై మునివ,ర్యులయాశ్రమరాజియందు ♦ నూహ చెలంగన్.
సీ. తాఁ బ్రవేశించిసా♦ధ్వసమింతయును లేకజ్వలనత్రయంబుఁ♦స్రు♦గ్భాండములను
వల్కలాజినతతి ♦ వరుస విచ్ఛిన్నంబు భగ్నంబు మఱియు వి♦ధ్వస్తముగను
జేయుచు శాంతాత్ము♦లై యమోఘతపంబు నొనరించువారల ♦ కొక్క రీతి
నపకారమును జేసె; ♦ నం దిట్టి బహువిధకర్మములను జేయఁ ♦ గడఁగె బలిమి
తే. కలిమి నంతట మునివరుల్ ♦ కపివరునకు
బ్రహ్మదండతతిన్ మృతి ♦ రాకయుండ
బ్రహ్మ వర మిచ్చె నంచుఁ ద♦పఃప్రభావ
ముల నెఱింగి శాంతంబును ♦ బూని రోకట. ౩౪౪ 1796
క. తనతండ్రియైన కేసరి,యును వాయువు కార్య మిట్టు ♦ లొప్పదు చేయం
గ నటంచు నిరోధించిన, ననిలజుఁ డవ్వారిపల్కు ♦ లాత్మఁ గొనకయే. ౩౫౪
క. తనయిచ్ఛకొలఁది చేయుచు, మునులకు శ్రమ మొప్పఁ జేసె; ♦ మూర్ధంక్షితిఁ డే
పున నిట్లు చేయుఁ బగునే?, మునిభృగ్వాఙ్గిరసవ్వయుభవు♦లైన మహాన్గల్. ౩౬
క. అతిశయితక్రోధంబున, మతి నిల్చినమన్యుయుక్తి ♦ మంచి దితని యు
న్నతి మాన్ప శాప మిడుట యె,హితమప్పుడటంచుఁజక్క ♦నెంచుచుఁ బూనిన్.
ఆ. దేని నాశ్రయించి ♦ మానుల నమ్మిట్లు, బాధ లొందఁజేయు♦వాఁడవో, స్ల

వంగమా! త్వదీయ♦బల మిద్ది మాంశాప,బలముచేతఁ దెలియఁ♦బడక యుండు.

క. చిరకాల మెఱుఁగఁబడకయె, పరఁగెడు నద్దాని నొకరు ♦ భావం బలరన్
బరినుతిఁ జేయుచుఁ దెల్పిన, వరుసన్ వర్ధిల్లుఁ జుమ్ము ♦ బహుభంగులుగన్.

క. అని శాపమిడిన వాయువు,తనయుం డీతండు మాని♦తపముబలిమి న
ద్వినుతాత్మబలము శౌర్యం,బును దగ్గిన వారియుటజ♦ములయందె తగన్.

తే. మృదులభావంబు నూనియె ♦ మెలఁగఁ జొచ్చె;
నంత ఋక్షరజోనాముఁ♦డైన కపియు
వాలిసుగ్రీవులకుఁ దండ్రి ♦ భాస్కరాభుఁ
డఖిలవానరపతి యయ్యె ♦ నమలకీర్తి. ౮౦ 1803

చ. హరిగణనాయకుం డతఁ డ♦హార్యబలుండయి కీశరాజ్యముం
జిరతరకాల మేలి మృతిఁ ♦ జెందెను శ్రీరఘురామ! మంత్రవి
ద్వరులగు మంత్రు లెల్ల క్షితి♦వల్లభుఁ దుర్వరుఁ బాసి యేగినన్
హరిపతిసత్పదంబునఁ ద♦దాత్మజు వాలిని జ్యేష్ఠు నిల్పుచున్. ౮౨ 1804

తే. అతనియువరాజ్యపదమున♦ననుజుఁడైన, యట్టి సుగ్రీవు నిల్పిరి;♦హనుమ కర్క
తనయుతో *భేదమే లేక♦యనుపమాన, మగుచుఁ గృత్రిమ మొందని♦యట్టిమైత్రి.

క. అనిలునకున్ జ్వలనునితోఁ, గనఁబడుసఖ్యంబుకరణిఁ♦గా బాల్యమునుం
డి నియతముగ నేర్పడె; నీ,హనుమయు మునిశాపమున నె ♦ యాత్మబలంబున్.

ఆ. ఇంత యనుచు నెఱుఁగఁ; ♦ డంతట వాలిసు
గ్రీవులకు విరోధ ♦ మావహిల్లెఁ
దనకు మిత్రుఁడైన ♦ యనిలజుబల మింత
యంచు నర్కతనయుఁ ♦ డాత్మ యందు. ౮౮ 1807

క. తెలియనికతమునఁ దను ని,మ్ముల వాలియుఁ బాఱఁదోల ♦ భూమిఁ దిరుగుచున్
దోలఁగుచు నుండెను మారుతి, యలఘుతరంబైనయట్టి ♦ యాత్మబలంబున్.

క. మనమునఁ దెలియఁడు రామా!, యనిలాత్మజుఁ డితఁడు మునిగ♦ణాయతశాపం
బున బలము తెలియకుండుట, నని సింహము దంతివర్య ♦ మరికట్టంగన్. ౮౫

ఆ. నిలిచియుండఁ జూడ ♦ నేర్పు గన్పడునట్టు
లుండు; విక్రమమున ♦ నురుతరము గు
రొప్పుశౌర్యమున మ♦హోత్సాహమునఁ బ్రతా
పమున శీలమున న♦యమున మఱియు. ౮౯ 1810

క. అనయమ్మున మాధుర్యం,బున గాంభీర్యమున ధైర్య♦మున లోకమునన్
హనుమత్సమానుఁడుండు నె?, గనఁబడు నెటు? లధికుఁడింక♦త్రైస్థలియందున్.

* అద్వైధం ఛిద్రవర్జితమ్-అనియా.

సీ. [1]పూర్వమ్ము పవనుని♦పుత్త్రుఁ డీతండు వ్యా
కరణంబు గ్రహియించు ♦ కాంక్షచేత
సర్యాభిముఖుఁడయి ♦ యనుసరించుచు వెన్కఁ
జనుచుఁ బఠించుచు ♦ సమధికార్థ
మును గ్రహించుచు మనం♦బున దానిఁ బదిలంబు
గను నిల్పుకొనుచుఁ దూ♦ర్పునఁ జెలంగు
నద్రివర్యమునుండి ♦ యస్తాద్రివఱకేగు
చుండెను; మఱియు ను♦ద్దండమగుచు
తే. నలరుచుండ; నష్టాధ్యాయి ♦ యనఁ బరఁగెడు
సూత్త్రరాజిఁ దదర్థంబు♦చొప్పుఁ దెలుపు
గ్రంథమును వార్తికంబును ♦ గమ్రభాష్య
మును సమగ్రప్రకరణంబు♦గను గ్రహించె. ౮౪ 1812

క. విను రామా! వ్యాకరణం,బున నీతనితోడ సమతఁ ♦ బూనునతఁడు లేఁ
డని చెప్ప నొప్పు ఛంద,స్సున నితరములైన విధుల♦చొప్పెఱుఁగుటలోన్.

క. అనుపముఁ డీతఁడు రామా!, వినుమా లోకములఁ గల్గు♦విద్యలను దపం
బున దేవగురున్ నవ్వును, ఘనుఁ డీపవనాత్మజుండు ♦ కడు దక్షుండౌ. ౮౫

క. [2]వ్యాకృతినవకంబున నె, న్నే కళలను బండితుఁడగు ♦ నీతఁడు నిఁక నో
భూకాంతా! విధి కాఁగలఁ, డీకరణిన్ మించు నీదు♦కృప పొలయుటచేన్.

క. ప్రళయంబున వీచీవిత,తుల భూమిని ముంచఁదలఁచు ♦ తోయధియెదుటన్
విలయంబున సర్వజగం,బులఁ గాల్పం దలఁచునగ్ని♦ముంగలి మఱియున్.

ఆ. విలయకాలమందుఁ ♦ బితృపతిసన్నిధి
నిలువఁగూడ నట్లు ♦ లిల సమీర
తనయునెదుట నిలువఁ ♦ దగువాఁడు గలఁ డెవ్వఁ
డరయ రామచంద్ర! ♦ హతపరేంద్ర!. ౯౧ 1817

చ. అనిలజుఁ డింకనుం గలుగు♦నట్టి కపీంద్రులు మైందనీలు ల
గ్నితనయుండు తారుఁడును ♦ గూఢబలద్వివిదుండు రంభుఁడున్
వనచరవర్యుఁడై బలము ♦ భాసిల నొప్పెడు నానలుండు నిం
కను మనయంగదుండు సుర♦కాండముచే భవదిష్టసిద్ధికై. ౯౨ 1818

1 ససూత్రవృత్త్యర్థపదం మహార్థం ససంగ్రహం సాధ్యతి వై కపీంద్రః-అనియూ. దీనింబట్టి రామాయణము వ్యాకరణము పతంజలిభాష్యము తర్వాత రచింపఁబడినట్లు కొంద ఱూహింతురు. పతంజలిభాష్యమునకుఁ బూర్వము భాష్యమే లేదని వీరికి స్వప్నమున దయ్యముచెప్పినదియూ. శాస్త్రము పురాతనముగాన నాకాలపు భాష్యము గ్రహించిన నీలాటి యసందర్భప్రసంగమున కవకాశ ముండకపోవునుగదా. 2 సోయం నవవ్యాకరణార్థవేత్తా బ్రహ్మా భవిష్యత్యపి తే ప్రసాదాత్

తే. సృష్టి చేయంగఁబడిరి నూ! ♦ పృథ్వినాథ!
గజగవాక్షులు గవయుఁడున్ ♦ కపియు ఋషభుఁ
డస్లై జ్యోతిర్ముఖుండు ఋ♦క్షాధిపుండు
భల్లుకంబులతోడ నీ♦పనిని దీర్ప ౨౩ 1819

క. ధరఁ బుట్టింపంబడి; రో, [ధరణీశా! దేవవితతి ♦ దర్పంబున దే
వరిపుండగు రావణు సం,గరమునఁ ద్రుంపంగ భూమి♦గతులై రిట్టుల్. ౨౪

ఆ. విషయ మిద్ది నేను ♦ వివరించినాఁడ నీ,కపులు భూమిఁ దిరుగఁ♦గలుగ హేతు
వింతవట్టు] నన్ను ♦ నిట్లు ప్రశ్నించితి, నేను దెల్పినాఁడ ♦ నెఱిఁగి నంత. ౨౫

క. అనిలజుని బాలభావం,బున జరగినవార్త నెల్లఁ ♦ బొందుగ నాచే
తను గీర్తింపంబడె; నం,చును మౌని వచింప వినుచు ♦ క్షోణీశ్వరుఁడున్.

తే. అతనితమ్ముఁడు వానరు ♦ లసురవరులు
పరమవిస్మయమును బొంది ♦ పరమకరుణ
భావనిం జూచి; రంతట ♦ బ్రహ్మమౌని
వర్యుఁడైన యగస్త్యుండు ♦ ప్రభు మహేంద్రు. ౨౭ 1823

క. రాముని గని యిట్లనియెన్, భూమీశా! మిమ్ముఁ గంటిఁ ♦ బూజ్యతరముగా
నీమాడ్కిని భాషించితి, స్వామీ! సెలవిమ్ము పోవు♦వాఁడ వసతికిన్. ౨౮

చ. అనుటయు నుగ్రతేజుఁడగు ♦ నమ్మునివాక్కుల నాలకించి స
ద్వినయము దోఁప నంజలి వి♦ధిన్ గరయుగ్మము రాజిలంగ ని
ట్లనియె; మహాత్మ! మీదయిన ♦ యాగమనంబున దర్శనంబునన్
జని ఫలియించె దేవతలు ♦ సంతస మందిరి తండ్రితాతలున్. ౨౯ 1825

ఆ. సకలబంధువులును ♦ సంతుష్టులైరి; నా
మనివి దీనిఁ గొనుచు ♦ మదినిఁ దోఁచు
స్పృహను నేను బల్కఁ♦జేయంగఁ దగినకా
ర్యంబు నానిమిత్త ♦ మాదరమున. ౩౦ 1826

క. ఒనరింపఁ దగును; బౌరుల, జనపదవాసులను బ్రీతి ♦ సంధిల్లఁగఁ జ
క్కనిరీతి స్వకార్యమ్ముల, నునిచి యిటన్ జేరినాఁడ ♦ నుద్యమ మలరన్. ౩౧

క. క్రతువుల నొనరించెద ను,న్నతయుష్మన్మహిమ మద్ది ♦ నన్ను సకలబం
ధుతతుల నలరింపఁగ; నా, క్రతువులను సదస్యులుగను ♦ గండు కరుణామై.

క. గురుతరతపఃప్రభావము, లరుదుగ మీయందుఁ దోఁచు ♦ నస్లాట మహా
దరమున నను రక్షింపఁగఁ, బరిగ్రహింపుఁడు సదస్య♦వరు లగుటకుఁగాన్.

ఉ. నేనును సత్తపోనియతి ♦ నిర్గతకల్మషజాలుడై మహా
మానులునైన మిమ్ము దృఢ♦మానితభక్తి సమాశ్రయించి పెం
పూనఁగఁ జేయు మీకరుణ ♦ నొప్పి మనస్సుఖి మొందువాఁడ; నో
మానివరేణ్యులార! క్రతు♦నుండలపూర్తిని జేయుసంతసున్. ౩౪ 1830

క. మీరెల్ల నొక్కచోటను, జేరి వసింపంగ వలయు ♦ క్షితి నిట ననఁగా
సారతరవ్రతనియతులు, నైరాజిలు నాయగస్త్యుఁ ♦ డాదియగుమునుల్. ౬౩

ఉ. రాముని సాధువాక్యతతి ♦ రంజిలుచిత్తము లొప్ప వించు న
ట్లేమ వసించువార మిట ♦ నెప్పుడు యాగమొనర్తురో రఘు
స్వామివరా! సువార్త యది ♦ వచ్చినతోడనె, యంచుఁ బల్కి యా
భూమిసుపర్వమానులును ♦ బోయిరి వచ్చినరీతి; నంతటన్. ౬౪ 1832

చ. జనపతి యామహాత్ములకు ♦ సాధుపథంబున మ్రొక్కి సాగనం
పెను; మును లేగ రామపృథి♦వీపతి విస్మితుఁడై తదర్థమే
మనమున నెంచుచుండె నొక♦మాడ్కిని; భాస్కరుఁ డస్తభూధరం
బును గన నేగ రాఘవుఁడు ♦ భూపతులం గవులన్ యథాదృతిన్. ౬౫ 1833

ఆ. పనిపి శాస్త్రవిహిత♦పద్ధతిగా సంధ్య,వార్చి భూమిపాల♦వర్యుఁ డంత
రాత్రి నంతిపురికి ♦ రంజిల్లుమదితోడఁ, జనియె సుఖసుషుప్తిఁ ♦ గనెడునూహ.

ముప్పదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩౭ - వ సర్గము.

రాముఁడు భరతాదులతో సభ నలంకరించుట

క. జనపతి విదితాత్ముఁడు ధ, ర్మనియతి నభిషేకరూప♦మహా మొందెనొ యే
దినమున నానిశ పౌరుల, కనూనహర్షంబు నిడుచు ♦ నల్లన గడపెన్. ౧ 1835

క. తొలిరాత్రి సాగనంపెడు, నలనాల్గవ జామునందు ♦ నవనీపతి ని
ద్దుల నిద్ర లేపు వందులు, సలలితమతు లపుడు రాజ♦సౌధమునందున్. ౨

ఆ. నిలిచి మధురకంఠ♦ములఁ దగు కిన్నరు, లనఁగ సాధుబోధ ♦ లందియుంట
నియతిమీఱ హర్ష♦నిర్భరచిత్తము,లను సుషుప్తిఁ గన్న ♦ మనుజవిభుని. ౩

క. వినుతించిరి సౌమ్యా! వీ,రనికరవినుతా! మహాత్మ! ♦ రామశశాంకా!
జననీప్రీతివివర్ధన!, జననాథా! మేలుకొమ్ము ♦ సమయము కానన్. ౩౫ 1838

తే. నీవు నిద్రింప జగమెల్ల ♦ నిద్రవోవుఁ;
గాన మేల్కొమ్ము నీదువి♦క్రమము విష్ణు
విక్రమసమానమగు భవ♦ద్విమలరూప
మశ్వి రూపాధికంబుగా ♦ నమరుఁ జుమ్ము. ౪౫ 1839

*క. మతివిభవంబునను బృహ,స్పతితుల్యుఁడ వీవు బ్రహ్మ♦సముఁడ వటంచున్
హితముగ వర్ణింపం దగు, క్షితితో క్షమయందు సమతఁ ♦ జెందుదు రామా!.

చ. సరసిజమిత్త్రుఁ దేజమున ♦ సాధుజవంబున వాయుదేవునిన్
బరమగభీరభావమున ♦ వారిధి మించినవాఁడ వీవు శం

కరువలె నప్రకంప్యుఁడవు ♦ కంజవిరోధిని సౌమ్యతన్ నిరం
తరము జయింపఁ జాలుదువు ♦ ధాత్రి భవాదృశమేదినీపతుల్. 1841

క. మును లేరు పుట్టఁబోవరు;, నిను నొంప నదెవ్వఁడేని ♦ నేరఁడు ధర్మం
బున నిశ్చలమతివై తగు, దనయమ్ము ప్రజాహితుఁడవె ♦ యగుదువు గానన్.

క. నినుఁ గీర్తియు లక్ష్మియు నో, జననాథా! విడువకుండు; ♦ శాశ్వతవాసం
బును జేయును నీయం దా, వినుత శ్రీధర్మము లొగి ♦ విశ్వాసమునన్;. ౮౪

చ. అని యిటు వందు లానృపతి ♦ నాదృతిమై వినుతింప నూతు లో
య్యన మధుర స్తవంబులను ♦ వారిపదంబుల సన్నుతించి; రా
జనపతి స్తోత్రనాదములఁ ♦ జక్కఁగ మేల్కని యూర్ధ్వభాగమం
దనుపమశుభ్రవస్త్రయుతి ♦ నందినశయ్యను బాసి యంతటన్. ౧౦ 1844

చ. హరి ఫణిశయ్యనున్ వదలి ♦ యల్లన లేచెడునట్లు లేచె; నా
ధరణిపుఁ డట్లు లేవఁగ ము♦దంబున సేవకు లట్టె నీరునుం
బరికరరాజినిం గొనుచు ♦ వచ్చిరి వేలకు వేలుగాఁగ; భూ
వరమణి యెల్లకృత్యముల ♦ వైళమ తీర్చి కృశాను వేల్చుచున్. ౧౨౪ 1845

క. పరమం బిక్ష్వాకుమహీ, వరసేవితమునగు దేవ♦భవనంబును జే
రి రయంబున నట దేవో, త్కరపితృభూసురులఁ బూజఁ ♦ దన్పుచు విధిగన్.

సీ. పరిజనుల్ వెంట రా ♦ బాహ్యకక్ష్యాంతరంబును నిర్గమించె నా♦భూపవర్య
సపురోహితులగు నా♦సచివులు మహితాత్ము లనుసరించిరి వసి♦ష్ఠాదు లప్పు
దీప్యమానాగ్నుల♦తీరున; మహితాత్ముఁగు బహుజననాథు ♦ లారఘూత్త
మునిపార్శ్వసీమను ♦ బొల్చిరి శక్రుని నమరులు సేవించు♦నట్లు; భరత

తే. లక్ష్మణులును శత్రుఘ్నుండు ♦ లలితయశులు
వేదములు మూఁడు సవమున ♦ వెలసినట్లు
శ్రీరఘూత్తముప్రక్క ని♦ల్చిరి సుభక్తిఁ
గొలుచుకోరిక లాత్మలఁ ♦ బొలయుచుండ. ౧౭ 1847

చ. జనపతి కొల్వుకూటమును ♦ జయ్యనఁ జేరఁగఁ బోవఁ గింకరుల్
చని రఘురాముపార్శ్వమున ♦ సాంద్రముదంబున మోము లొప్పఁ జ
క్కనిగతి నంజలుల్ తనరఁ♦గా బహురీతులఁ గొల్చియుండి; రా
వనచరనాయకుల్ బలము ♦ వర్ధిలుచుండఁగ వేడ్కమీఱఁగన్. ౧౮ 1848

* తే. కామగమనులు నర్కజాం♦గదముఖు లపు
డిర్వదియొ సంఖ్యగలవా ర♦హీనవిభవు
లుగ్రతేజంబులం బొల్చి ♦ యుర్వినాథుఁ
గొల్చి; రంత విభీషణా♦ఖ్యుండు ఘనుఁడు. ౧౯ 1849

---

* వింశతిః కామరూపిణః-అనియూ.

క. తనమంత్రులు నల్వురు తన్ననురక్తిం గొల్వ గుహ్యకాధిపుని ధనే
శుని గుహ్యకరాజివలెన్, జననాథు మహాత్ముఁ గొల్చె సంతస మొప్పన్. ౨౦

తే. వేదవృద్ధులు సత్కులుల్ విమలచిత్తు
లైన పౌరులు నేర్పరు లౌటఁ దలలు
వంచి రామునకున్ మ్రొక్కి వరుసఁ గొల్చి
రట్లు సచివాదిసంయుక్తుఁ డగుచు నృపుఁడు. ౨౧ 1851

క. ఘనులగు మునినాయకులున్, జనపతు లతివీర్యు లటవిచరులును దనుజుల్
తనుఁ బరివేష్టింపఁగ మానినికరసంయుక్తుఁడైన నిర్జరపతి నాన్. ౨౨ 1852

క. అలరారుచు దేవేంద్రునిఁ, గలవిలపా టొందఁజేయు క్రమాకృతిచేఁ
జెలఁగుచు నెల్లరు చక్కఁగఁ, గొలువునఁగూర్చుండియుండఁ గుతుకంబలరన్.

ఆ. మధురకథలు సాధుమానులు ధర్మసంయుక్తిఁ దెలుపుచుండ నొగిఁ బురాణ
గాథ లెల్ల వినుచుఁ గమనీయరూపుండు, నిండు కొల్వుచేసె నేర్పుచెలఁగ.

ముప్పదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

అధికపాఠము ౧ - వ సర్గము.

వాలిసుగ్రీవులజననము.

చ. మునివరు నయ్యగస్త్యుఁ గని భూపతి యిట్లని పల్కె నంజనా
తనయునిగాథ వింటి మునితల్లజ! ఋక్షరజుండు వాలి కా
తని యనుజన్ముఁడై రిపుకదంబము నేఁచెను నర్కసూతికిన్
జనకుఁ డటంచుఁ బల్కితిరి సంశయమయ్యె మదిన్ నితాంతమున్. ౧ 1855

క. జనని యదెవ్వరొ నాకున్, మునివర! తెలుపంగలేదు ముద మొప్పెడుఁ ద
జ్జననీనామము వినఁ జక్కనిరీతిం దెల్పనయ్య! త్వాసురవర్యా!. ౨ 1856

చ. అనరఘురాము వాక్కు విని యమ్మునినాథుఁడు పల్కె నిట్లుగా;
విను రఘురామ! యిక్కథను వింతలఁ గొల్పెడుదాని నంతయున్
మునిపతి నారదుండు మదిఁ బొల్చెడు వేడుక మామకాశ్రమం
బున కరుదెంచి చెప్పె నిది పొల్చును వీనుల కింపుఁ గూర్చుచున్. ౩ 1857

ఉ. నారదుఁ డొక్కనాఁడు జతనంబున నాయుటజంబుఁ జేరె నే
గారవ మొప్ప నాయనఘుఁ గాంచి యథావిధిఁ బూజఁజేసి గం
భీరవచస్తతిన్ వినెదు వేడుక నాసన మిచ్చి యిచ్చటం
జేరుట నాదుపుణ్యములు సిద్ధిని బొందెను నేఁటి కోమునీ!. ౪ 1858

క. అని పల్కె నీవు ప్రశ్నించిన యీగాథను దగంగఁ జెప్పవె నాకం
చును బ్రశ్నించితి, ధర్మంబునఁ బొల్చు మనంబుగల్గు పూజ్యుం డొటన్. ౫

చ. ననుఁ గని యిట్లు పల్కె మునినాయక! చెప్పెద నాలకింపుమా
ఘనగిరి మేరునామమునఁ ♦ గాంచనరూపము నొంది లక్ష్మికిన్
జనకగృహంబు నా నలరుఁ ♦ జక్కని శృంగము లందు నంతరం
బున సకలామరార్చనలఁ ♦ బొందెడి వెలుఁగుచునుండు నెప్పుడున్. ౯ 1860

సీ. అందు నూఱామడ♦లంత విస్తీర్ణంబు గల్గి దివ్యంబదై ♦ కాంతమగుచు
నలరుచు బ్రాహ్మీయనా ♦ నట్టియుత్తమసభ యొప్పుచుండును బద్మ♦యోనినాల్గు
మోముల వేలుపు ♦ మూర్తులలో నాదియనఁ దగు బ్రహ్మ యం♦దలరుచుండు
యోగంబు సేవించు♦చుండ నాతని నేత్రములనుండి రసమొండు ♦ గలిగి జాఱెఁ

తే. గరములన్ బ్రహ్మ గైకొని ♦ కలిగె నిద్ది
యేలొకో యని చర్చించి ♦ యిలను వదలె
సృష్టికర్త యీరీతిని ♦ క్షితిని విడువ
నశ్రుకణమున నద్దాన ♦ నలరెఁ గపియు ౧౦ 1861

చ. జనిఁ గనినంతనే కపిని ♦ సారసనంభవుఁ డాదరించి ప్రీ
తిని గలిగించు వాక్యవిత♦తిన్ మహితాత్ముఁడు బ్రహ్మ పల్కె; నో
వనచర! యీవిశాలగిరి♦వర్యము చూడుము దేవవర్యు లిం
దనవరతంబు నుండుదురు ♦ హారిగిరీంద్రమునందు నియ్యెడన్. ౧౧ 1862

క. పలువిధములైన మూలంబుల ఫలములఁ దినుచు నిరత♦మును నాచెంతన్
జెలఁగుచు నుండుము; నీవిమ్ముల నీస్థలమందు వాస♦మును నాచెంతన్. ౧౨

ఆ. కొంతకాల ముండఁ ♦ గొదువ లేనట్టి శ్రే
యంబు నొందఁజాలు ♦ దనుచు బ్రహ్మ
పలుకఁ గీశపతియు ♦ జలజోద్భవుని పల్కు
లాలకించి దేవ♦తాధిపతిని. ౧౩ 1864

క. కనుఁగొని భక్తిని దత్పద,వనజంబులు శిరము సోఁక ♦ వందనములు చే
సి నియతిని లోకకర్తను, ఘనునిం దొలి దేవుఁ గాంచి ♦ కడువడిఁ బలికెన్.

క. దేవర యాజ్ఞాపించిన, యావిధమున మెలఁగువాఁడ ♦ నస్వచ్ఛేయః
పావనఫలదంబగుఁ గద, భావింపఁగ శాసన మిది ♦ పంకజసూతీ!. ౧౫ 1866

చ. అని వినయంబునన్ బలికి ♦ హర్షమతిన్ బరమేష్ఠిశాసనం
బునఁ జని సాధుపుష్పఫల♦పూగము లెప్పుడు గల్గు భూజరా
జిని దగు మేరుపర్వతముఁ ♦ జేరి పితామహలబ్ధదోర్బలం
బున వనసీమ నందు ఫల♦మూలకృతాశనుఁడై యథేచ్ఛఁగన్. ౧౬ 1867

సీ. ఒకచోటఁ దేనెలఁ నొకచోట♦బహుపుష్పముల గ్రహియించుచుఁ ♦ జెలఁగి ప్రతిది
నమునందు సాయంత♦నమునఁ బితామహుసన్నిధి కేగుచు ♦ సంగ్రహించి
నట్టిసుమంబుల ♦ నమలఫలంబుల దేవతాధీశ్వరు♦దివ్యపాద
ములకు నర్పించుచుఁ ♦ బోవుచు వచ్చుచు గిరి బహురీతులఁ ♦ దిరుగునతని

ఆ. కాల మొక్క కొంత ♦ గడచె నివ్విధిఁ గొంత,కాలమేగఁగోళ♦కాంతుఁ డొక్క
తఱిని దప్పిచేతఁ ♦ దద్దయుఁ బీడింపఁ,బడియె రామచంద్ర! ♦ పార్థివేంద్ర!.

చ. చని చని యుత్తరంబున వి♦శాలముగాఁ దగు మేరుశృంగమం
దు నిఖిలపక్షిసంఘములు ♦ తోరపు వేడుక నుండఁ దేటఁగాఁ
గనఁబడువారి చల్లఁగను ♦ గ్రాల మనోహరమౌ సరస్సునుం
గనియెను; దత్తటంబున స్వ♦కంబగు కేసరజాల మెంతయున్. ౨౧ 1869

తే. గాలితాఁకునఁ జలియింపఁ♦గా నిలిచెను;
దత్సరస్సున నాత్మవ♦క్త్రంపుఛాయఁ
గనియె; నంతర్జలంబునఁ ♦ గానఁబడు ని
తం డెవం డొకో యితఁడు నా♦వస్యువె యగు. ౨౨౺ 1870

క. రూపము కడుఁ గొప్పదిగా, నీపట్టునఁ దోఁచుచున్న♦దే యని కడఁకన్
గోపముమీఱఁగఁ జూచెను;, రూపం బది తన్నుఁ బోలి ♦ క్రోధమునొందన్.

చ. ఇతఁడు మదీయశత్రువగు ♦ నిట్టిమహోగ్రమూనియున్నవాఁ
డితనిని దుష్టభావమున ♦ నీగతి మించెడువానిఁ జంప కే
గతి విడువంగనో; ననుచు ♦ గాఢరుడావిలమానసంబునన్
జతనముమీఱ నెంచి సహ♦జం బగు వానరచాపలంబునన్. ౨౪౺ 1872

ఆ. పైకి నెగిరి దుమికెఁ ♦ బ్లవగేంద్రుఁ డాహ్రదమందు దానిఁ జంపు♦నాశయమున
జలమునందు మునిఁగి ♦ చయ్యన నాతఁడు, పైకి లేచెఁ గానఁ♦బడమి వైరి.౨౫౺

క. ఆతరుణమునందే యో,పాతనువున నాతఁ డొప్పె ♦ క్ష్మాపతినాథా!
చేతోహారియనంగను, నాతనువు విలాసయుక్తి ♦ నలరెన్ మగలన్. ౨౬

సీ. అతిశయలావణ్య ♦ మలకార విస్తీర్ణజఘనయై భ్రూవిలా♦సమునఁ జెలఁగి
నీలకుంచితకేశ♦జాలముల్ మెఱయంగ సస్మితవక్త్రంబు ♦ చారుతరము
గాఁ గనంబడుచుండఁ ♦ గమనీయతరపీనకుచయుగళంబును ♦ గొమరుమిగుల
బుజయష్టిలతక్రమ♦రీతి నొప్పెడుగతి మంగళప్రదయన ♦ మహిళ యద్ది

తే. హ్రదతటంబున వెలసె; నా♦రమణి యప్డు
కాంత త్రైలోక్యసుందరి ♦ కళంకరహిత
యైన లక్ష్మివిధంబున ♦ నంబుజారి
చంద్రికయుఁ బోలి విమలయై ♦ సరసగతిని. ౨౭ 1875

క. కనువారిచిత్తముల కా,ర్తిని గల్గఁగఁ జేయ జాలి ♦ దివ్యతనువునన్
వనజాలయఁ బార్వతి వాణిని బోలుచు దివ్యకాంతి♦నిచయము చేతన్. ౨౭౺

క. నలుదెసల వెలయఁజేయుచు, నిలిచె నటన్; దేవవిభుఁడు ♦ నిఖిలజగత్స్ర
ష్టలలితుఁడై తగు శతధృతి, కలుషహృత్పదంఘ్రిద్వయంబుఁ ♦ గడుభక్తి తగన్.

* బాహుట్ర్సన మాతాం కృత్వా కస్య తకే జిత-అనిరూ.

తే. చక్కఁగాఁ గొల్చి మరలి యా♦సరణి స్వర్గ
పురికిఁ బోవంగ వచ్చె నా♦తరుణమందె;
యప్పుడే భాస్కరుండు వి♦యత్తలమునఁ
దిరుగుచుఁ వచ్చి నెందు నిం♦తియుఁ జెలంగు. ౩౧ 1878

చ. వనమున దేవనారివలె ♦ వర్తిలు నాతనుమధ్య వెల్గ దే
వనికరనాథభాస్కరులు ♦ వచ్చి కనుంగొని రేక కాలమం
దనితరదృష్టరూపమున ♦ నందఁ జెలంగెడు నాతలోదరిన్
మనసిజతాపమును గనిరి ♦ మానినిఁ గాంచిన యంత నిర్వురున్. ౩౩ 1879

తే. క్షుభితసర్వాంగులై శత♦కోటిహస్తుఁ
డబ్జమిత్త్రుండు చిత్రమా ♦ నౌర! యిట్టి
తన్విరూపంబటంచును ♦ దలఁచి త్యక్త
ధైర్యులై; రంత నింద్రుచి♦త్తంబు కలఁగి ౩౪ 1880

క. చ్యుతిఁ గాంచెను రేత స్సా,నితంబినీశీర్షమందు ♦ నిల్చె నదియు నీ
గతి నా లేమను బొందక, శతమఖుఁ డపగతమదుండు ♦ చయ్యన నయ్యెన్.

చ. వనితయు నింద్రుకాంతిమెయి ♦ వానరనాథు మహాబలాన్వితున్
గనియె నమోఘవీర్య మది ♦ గావునఁ బుత్త్రుఁడు నట్టివాఁడుగాఁ
దనరెను *వాలరాశిఁ బడెఁ ♦ దత్సనబీజము గాన వాలి నాఁ
దనయునిపేరు లోకమునఁ ♦ దద్దయు విస్తృతి నొందె రాఘవా!. ౩౬ 1882

క. సరసిజమిత్త్రుండును రతి,వరువశమున వర్తిలుటను ♦ వనితగళమునన్
బరమాద్భుతి బీజమునుం,చె రమణినిం జూర్చి శుభము♦చెందువచనమున్.

ఆ. ఒక్కదానినైన ♦ నక్కడఁ బల్కక, యూరకుండె రవియు; ♦ నుడిగె మోహ
మతని కంత బీజ ♦ మావనితాగళ,ముందుఁ బడినఁ దనయుఁ ♦ డప్పు డొదవె.

క. ధరణిని సుగ్రీవుం డనఁ, బరఁగెఁ దనూజుం డతండు ♦ పటువీర్యమునన్
గర మద్భుతరీతిని నిర్జపతనయులు చెలఁగి రగచ♦రులు బలయుక్తుల్. ౩౯

చ. సురపతి యంత నాత్మజుని ♦ శూరునిగాఁ దలపోసి యాకపీ
శ్వరునకు స్వర్ణమాలికను ♦ సాధుగుణోన్నతి నొప్పుదాని న
క్షరముగ నుండుదాని నిడి ♦ స్వర్గము చేరఁగఁ బోయె; నంత భా
స్కరుఁడును స్వాత్మజన్మునకు ♦ సర్వవిధంబులఁ దోడ్పడన్ నృపా!. ౪౧ 1886

క. హనుమంతుని మతిమంతుని, గనఁబఱచి నభంబుఁ జేరఁ♦గాఁ జనియె; నిశా
వనితామణి మెలమెల్లనఁ, జనఁగా నుదయించెఁ బద్మ♦సఖుఁ డట్టితఱిన్. ౪౨

చ. వనితగ మాఱియున్న కపి♦వర్యుఁడు పూర్వమురీతిఁ గీశతం
గనియె; యథాప్రకారమగు ♦ కన్యకపిత్వము నొందె యంతలో

* వాలేషు పతితం బీజం వాలీనామ బభూవ హ-అనియూ.

గని యొను గామరూపులయి ♦ గాఢబలోన్నతులై చెలంగు నా
తనయులఁ బింగళేక్షణుల ♦ దస్యుభయంకరులన్ ముదంబునన్. ౮౫ 1888

ఆ. అమృతకల్పములగు♦నట్టి తేనెలఁ దెచ్చి
తనయులకు నొసంగెఁ ♦ దదవసరము
నందు ఋక్షరజుఁడు; ♦ డంతఁ దత్తనయులఁ
గొనుచు బ్రహ్మకడకుఁ ♦ జనియెఁ బ్రీతి. ౮౬ 1889

చ. శతధృతి పుత్త్రయుగ్మయుతు ♦ సంతసమున్ మది లజ్జయున్ దగన్
హితమును గోరి వచ్చిన య♦హీనబలాఢ్యుని వానరేంద్రు ను
న్నతి మెఱయంగ నూఱడిల ♦ నైజమతి ప్రతిభావిశేషసం
గతి నొనరించి పల్కుఱును ♦ గ్రన్నన నిర్జరదూత నొక్కనిన్. ౮౭ 1890

క. పిలిచి మదీయాజ్ఞను మం,గళకరకిష్కింధనామ♦కంబగు పురి కి
మ్ములఁ జని గురుతరమగుచుం, బొలుపొంది యనేకగుణవి♦భూతులఁదగుచున్.

ఆ. అలరు నందుఁ బెక్కు♦హరియూథములు తగుఁ;
గామరూపులగుచుఁ ♦ గపివరేణ్యు
లందు నుంద్రు, రత్న♦సందోహ మలరారు
దానిఁ గనుము వేగ ♦ తరలిపోయి. ౮౯ 1892

సీ. పుణ్యాపణంబులఁ ♦ బొలుపొంది యతివిశాలంబయి దుర్గము♦లను జెలఁగుచు
నాలుగుజాతుల ♦ నోలి నొప్పుచు విశ్వకర్మనిర్మితమయి ♦ కమ్రతరము
నై తగు కిష్కింధ ♦ యనుపుర మయ్యది; మన్నియోగంబునఁ ♦ గ్రన్ననఁ జని
హరిపతి నీతని ♦ నాత్మజయుక్తుని నభిషేక మొనరింపు ♦ మందు యూథ

ఆ. పాలకులను మఱియుఁ ♦ బ్రాకృతకపులను, బిలువనంపి దేవ♦తలను జేర్చి
యాయతాసనంబు♦నందుఁ గూర్చుండఁగాఁ, జేసి కపివరేణ్యుఁ♦జేయు మితని.

క. కనినంతనె మతిమంతు ని,తని వారలు సేవకులయి ♦ తమ కధిపతిగాఁ
గను దలఁతు రెల్లవేళల;, నని విధి యానతియొసంగ ♦ నాకపి యలరన్. ౯౨

ఆ. అమరదూత ముందు ♦ హరిపతిచనుచుండ
శుభపురంబు దానిఁ ♦ జొచ్చి గుహను
బోలి యున్నదానిఁ ♦ బొలుపొందు పవనవే
గమునఁ జేరి కీశ♦కాంతు నందు. ౯౫

క. వనజజునానతి సింహా,సనమున నలరంగఁజేసి ♦ క్ష్మాపాలకు లే
యనువున నభిషిక్తులుగాఁ, దనరుదురో యావిధమునఁ ♦ దగువిభవమునన్.

తే. మంగళస్నాన మొనరించి ♦ మహితపూజ
లందఁగాఁ జేసి నృపుఁ జేసె; ♦ నంత నతఁడు

బద్ధముకుటుండు శ్రీ పరి♦భాసమానుఁ

డఖిలమణిగణభూషితుం ♦ డగుట నపుడు. ౫౫ 1897

క. హరిగణముల కధిపుండై, పరిపాలన మొప్పఁ జేసెఁ ♦ బ్లవగవితతి యీ

ధరణిని వార్ధిద్వీపో,త్కరమున వసియించు నెద్ది ♦ దానికిఁ బ్రభువై. ౫౬

తే. *వాలిసుగ్రీవుజనకుండై ♦ వఱలు ఋక్ష

రజసుఁడని చాటఁ బంచె నిం♦ద్రప్రభాక

రులకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియుఁ ♦ దలఁప నితఁడె

యని స్మరించిన శుభమగు ♦ నవనినాథ!. ౫౭ 1899

క. వినిపించినఁ దా వినినను, మనమునఁ గలవాంఛితములు ♦ మానితరీతిన్

గను సిద్ధి దీనిమహిమను, నని నారదుఁ డప్డు చెప్పె ♦ నవనీనాథా!. ౫౮

ఆ తెలిపినాఁడ నీకుఁ ♦ దెల్లంబుగాఁగ నీ,కథను దత్త్వముగను ♦ గవుల జనన

మును హరీశ్వరులయి ♦ భూమిపై ఖ్యాతిని, బడసినట్టి విధము ♦ పార్థివేంద్ర!.

అధికపాఠము, ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

-రావణుఁడు సనత్కుమారునితో సంభాషించి విష్ణుమహిమను నెఱుంగుట.-

క. అని యిటు పౌరాణికగా,థను బావనతరము మౌని♦తల్లజుఁడు వచిం

చిన విని సోదరయుతుఁడై, జనపతి పేరుండు రామ♦చంద్రుఁడు మిగులన్. ౧

ఆ విస్మయంబు నొంది ♦ విబుధమునీంద్రునిఁ

గాంచి యిట్లు పలికె; ♦ గాథ యిద్ది

పుణ్యతరము వింటిఁ ♦ బొలుపొందు మీకృపఁ

బరమకౌతుకంబు ♦ భాసిలె మది. ౨ 1903

క. జననము కపిసోదరులది, విన వినఁ జిత్రంబుగాఁగ ♦ వెలసెడు సురరా

ట్టును భాస్కరుండు తేజం,బున మెఱయుచుఁ గపివరులుగఁ ♦ బుట్టిరి గాదే.

క. కనుకన్ వీరలు వెలయుట, యనఁ జిత్రం బేమి యుండ ♦ దారయ ననఁగా

విని బ్రహ్మముని యగస్త్యుఁడు, ఘనబాహూ! వృత్తము చిర♦కాలజమిదియౌ.

చ. కలదొక వేఱుగాథ యది ♦ గ్రాలు పురాతనమై మనోజ్ఞమై;

ఖలుఁడని పిల్వఁగాఁబడెడు ♦ కర్బురనాథుఁడు రావణుండు మీ

ఱలన నదేల దొంగిలెనో ♦ లక్ష్మణపూర్వజ! యావిధంబు నేఁ

దెలిపెద శ్రద్ధయుంచి వినఁ ♦ దృప్తియు మోదముఁ గల్గు దానిచేన్. ౬ 1906

---

* ఇంద్రప్రభాకరులకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు-అనఁగా నింద్రసూర్యులే ఋక్షరజసునికిఁ దనయులై పుట్టిరని భావము. ఈవిషయము ద్వితీయసర్గమునందు శ్రీరాముని ప్రశ్నమునఁ దేటపడఁ గలదు.

క. మును కృతయుగమున బ్రహ్మసుతుఁ, డనఘుండు సుతేజుండు ♦ ధన్యుఁడు నగుచున్
వనజాపురిలోఁ గ్రాలుచుఁ, దనరారు సనత్కుమారుఁ ♦ డా నౌకచోటన్. ౯

చ. కనియెను రావణుండు సుగ♦కాంగ సనత్కుమారుఁ బాదినంతనే
వినయముతోడ మ్రొక్కి మని♦నెడఁ దొసిలి మొగిచి సత్యవా
క్కునఁ జెలువొందు మౌనిగణ♦కుంజరు నాతనిఁ జూచి యిట్లనున్;
మునివర! దేవతావితతి♦ముఖ్యుఁడు లోకములందు శ్రేష్ఠుఁడున్. ౧౦ 1908

క. బలవత్తరుం డెవ్వఁడు, గలఁ డెవ్వని నాశ్రయించి ♦ కర్బురులను వై
రుల దేవతలు జయింతురో, యిల నిత్యము జనులు భక్తి♦నెవనిఁ గొలుతురో.

క. ఎవ్వనిఁ గూర్చి యజింతురో, యెవ్వని ధ్యానింతురో కొ♦మొలమిని యోగుల్
అవ్విభునిఁ జక్కఁ దెల్పుము, యెవ్వని వినఁ బాపజాల ♦ మేఁగునొ వెలికిన్.

క. మునివర్య! తపోరాశీ!, యను రావణుహృద్గతంబు ♦ ధ్యానసమతదృ
ష్టిని జూచి మహాయశుఁడౌ, మునిపతి ప్రేమమున దనుజ♦ముఖ్యా! వినుమా.

చ. అని యిటు పల్కె; లోకముల ♦ నద్భుతశక్తి నెవండు తాల్చునో
జననవిధం బదెవ్వనిది ♦ చక్కనెఱుంగఁగఁ జాలకుందుమో
వనజదళాక్షుఁ డవ్యయుఁడు ♦ వాసవముఖ్యసురాళిచేత నా
దనుజులచే నమస్కృతుఁడు ♦ తథ్యము విష్ణువె దానవాధిపా!. ౧౩ 1912

సీ. జగముల సృజియించు ♦ శతధృతి యెవ్వని నాభిపంకజజన♦నంబుఁ గనెనొ
యితనిలోకముల మ♦హాశక్తి నెవ్వండు పుట్టించెనో లోక♦పుంజ మెల్ల
స్థావరజంగమా♦త్మక మేనిశక్తిచే నిలిచియున్నదొ దేవ♦తలు సతంబు
విధిగ నధ్వరముల ♦ వేల్తురో యెవ్వని ప్రీతికై, యెవని సం♦ప్రీతిమెఱయు

తే. నాశ్రయింతురో, యెవ్వని♦ యావరమున
నమృతపానము చేసిరో. ♦ యఖిలసృష్టి
లెవని ధ్యానింతురో, యోగు ♦ లెనసి వేద
పాంచరాత్రపురాణాళిఁ ♦ బరమునీ. ౧౪ 1913

క. మనముల ధ్యానింతురో; యజ్ఞనిచయముల వేల్తురో; వి♦శాలయశుఁడు పా
వనకీర్తి యెవఁడు దితిజుల, దనుజుల రాక్షసుల నింకఁ ♦ దగు సురరిపులన్.

చ. అనిమొనఁ దా జయించునొ మ♦హాత్ముఁడు శ్రీపతి సర్వదేవతా
వినుతుఁ డతండె యొప్పు ననుఁ♦విప్రమునీంద్రుని వాక్యవర్యమున్
విని దనుజేశ్వరుండు మది ♦ వేడుక లూరఁగ మ్రొక్కి మౌనివ
ర్యుని భజియించుచుం బలికె; ♦ నో మహితాత్మక యోగిపుంగవా!. ౧౫

సీ. దైత్యరాక్షసులును ♦ దనుజు లింకను గల్గు సురవైరు లామహా♦శూరుచేత
హతులయి యేగతి♦నందువారలొ తెల్పు, మెవ్వరు తెగిరొ యా♦యీశుచేత;

నన మానినాథుఁ డి♦ట్లనియె రావణుఁ జూచి దనుజు లెవ్వరు దేవ♦తాహతులగు
దురో, వార లేచేసు♦దురు స్వర్గమును, బరిభ్రష్టులై యందుండి ♦ వసుధఁబుట్టు
తే. చుందు; రాత్మీయపూర్వార్జి♦తోరుపుణ్య
పాపసుఖదుఃఖములచేత ♦ భవముఁ గనుచు
మృతిని బొందుచు నుందు; రే♦యే సురారు
లాజనార్దనుచేత మ♦హాత్ముచేత. ౨౧ 1916

తే. చక్రధారలఁ బూనికఁ ♦ జంపఁబడుదు
రో మహాపుణ్యతనులయి ♦ యొప్పువార
లెల్ల వైకుంఠమును బొందె ♦ యీశు లగుచు
వెలయుచుందురు రావణా! ♦ విభులు లగుచు. ౨౨ 1917

*క హరినగు క్రోధము చూడఁగ, నరతుల్యమె యగు నటంచు ♦ వరముని పలుకన్
సురవైరినాయకుఁడు విని, పరమప్రమదంబు నొంది ♦ భక్తి వెలయఁగన్.

క. హరియున్న లోకమును నేఁ, గర మరుదుగఁ బొందు టెట్లు ♦ కదనము నాకున్
సిరిపతితోఁ గల్గు నదే, కరణి నటం చాత్మలోనఁ ♦ గడుఁ దలపోసెన్. ౨౩

అధికపాఠము, రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩ - వ సర్గము.

సనత్కుమారుఁడు విష్ణువు రాముఁడై యవతరింపఁగలఁడని వచియించుట.

క. మనమున నిట్లు దురాత్ముఁడు, దనుజేంద్రుఁడు రావణుండు ♦ తలపోయుట న
మ్మునిపతి యెఱింగి యీగతి, ననియె మహాబాహురాజ♦తాంగా! నీకున్. ౧౪

క. దుర మొనఁగూడును గోరిక, లరుదగురీతిన్ ఫలించు ♦ నట్లాట నీకన్
బరిపరిఁ దలఁపక సుఖివై, చరియింపుము నీవు కొంత♦సమయం బిలలోన్. ౨

చ అన విని యామహాభుజుఁడు ♦ హర్షము పొంగ మహాత్ము నామునిం
గనుఁగొని యీవిధిం బలికెఁ ♦ గ్రమ్మఱ; నాతని కెన్న లక్షణం
బన నది యెట్టిదా తెఱఁగు ♦ నంతయుఁ జెప్పుము; మానిపుంగవా!
యన దనుజేంద్రువాక్కు విని ♦ యమ్ముని సర్వము నీకుఁ దెల్పెదన్. ౩౪ 1922

చ. వినుమని యిట్లు పల్కె; సుర♦వీరరిపూ! పరమాత్ముఁ డానినా
తనుఁడు జగత్ప్రభుఁడు సుర♦తల్లజుఁ డెల్లెడ నుండువాఁడు; వ్య
క్తిని గనకున్నవాఁడు నగుఁ ♦ గేశవుఁడే యని నమ్ము మాతఁడే
యొనరిచె నీచరాచరము♦యోర్విని మూఁడుగ నాత్మశక్తిచేన్. ౫ 1923

సీ. ఆదినారాయణుం ♦ డాతఁడే భూమిని, నంతరిక్షమున స♦ర్వాలయమునఁ
బర్వతంబులయందు ♦ వనముల స్థావరములను గ్రామవ్యూహ♦ములను నగర

---

* క్రోధోపి దేవస్య వరేణ తుల్యః-అనిమూ.

ములనిండియుండును ♦ మూర్తియోంకారంబుసత్యంబుసావిత్రి ♦ షుసాయునతఁడె
యగు ధరాధరధరుం ♦ డయి దేవుఁడాతం డనంతనామంబున ♦ సంతతంబు

తే. విశ్రుతుండగు; సూర్యుండు ♦ విధుఁడు యముఁడు
కాల మనలుండు వాయువు ♦ బాలుఁ డబ్జ
భవుఁడు పరమేశ్వరుండును ♦ బగలు రేయి
యుభయసంధ్యలు నాతఁడై ♦ యొప్పుఁ జుమ్ము. ౮ 1924

చ. వెలుఁగఁగఁ జేయుఁ దానె కడు ♦ వేడుక వెల్గును నిండియుండు ని
మ్ముల గ్రహియించు లోకములఁ ♦ బుట్టఁగఁ జేయును జంపు నేలు శ్రీ
లలితుఁడు దండనంబును వి ♦ లాసముగా నొనరించుఁ గ్రీడలఁ
సలుపును లోకనాథుఁడయి ♦ శాశ్వతుఁడై భవనాశహేతువై. ౯ 1925

తే. విష్ణు వగుచుఁ బురాణుఁడై ♦ వెలయు నితఁడె;
పెక్కుమాటల నింకేల ♦ నొక్కఁడైన
హరియె త్రైలోక్యమగు చరా ♦ చరము నెల్లఁ
గలయ వ్యాపించి యుండును ♦ గర్బురేంద్ర!. ౧౦ 1926

సీ. కువలయదళములా ♦ గున శ్యామవర్ణాంగుఁ డగుచుఁ గింజల్క మ ♦ ట్లరుణమైన
యంబరం బలరార ♦ నభ్రంబునందుఁ బ్రావృట్కాలమునఁ దటి ♦ ద్విలసితమగు
జలదంబురీతిగా ♦ వెలయుచు; శ్రీమంతుఁడై నరదాంగుఁడై ♦ యంబుజారు
ణాక్షుఁడై శ్రీవత్స ♦ మాయతోరస్సునఁ గ్రాల శీతాంశుల ♦ క్షణము గల్గి

తే. *మెఱపు లంబుదములనుండి ♦ మించునట్లు
సమరరూపిణి లక్ష్మియు ♦ సంతతంబు
తచ్ఛరీరంబుననె యుండు ♦ దలఁప నతఁడు
గనఁగ సురల కశక్యుఁడో ♦ దనుజనాథ!. ౧౩ 1927

క. సురవైరులు పన్నగులును, బరికింపం జాల రతనిఁ ♦ బరమేశుఁ డదె
వ్వరిని గృపం జూచునో యా, పురుషుఁడె యాతనిగనంగఁ ♦ బోలునుజుమ్మీ!.

తే. యజ్ఞఫలములఁ దపముల ♦ నఖిలదాన
ములను యాగంబులను సిరి ♦ వెలయు నతఁడు
గన నశక్యుండు; విను మిఁకఁ ♦ గర్బురేంద్ర!
తద్గతప్రాణచిత్తులై ♦ తగినభక్తి. ౧౪ 1929

క. వనజాక్షపరాయణులై, యనిశము వర్తించువారి ♦ కాతఁడు ప్రీతిం
గనఁబడు జ్ఞానాగ్నిని బా,పనిచయమును గాల్చువారిఁ ♦ బాలించుఁ జుమీ.

క. వారికె కనఁబడు దానవ., వారిజదళనేత్రు శ్రీశు ♦ వైకుంఠుని నీ
కారసి కనఁదలఁచితివే, చారితి నచింతు వినుమ ♦ యది యొప్పినచోఁ. ౧౬

---

* సంగ్రామరూపిణీ లక్ష్మీః-అని మూ.

తే. కృతయుగంబు వెనఁ ద్రేత నా ♦ నెసఁగు యుగము
రాఁగఁ దన్ముఖమందు సు♦రలకు మర్త్య
లకును హితమొనఁ గూర్ప ని♦లాపతిస్వ
రూపమునఁ బుట్టఁగలఁడు సం♦తాపహరుఁడు. ౧౮ 1932

సీ. ఇక్ష్వాకునృపులకు ♦ నెల్ల నెవ్వఁడు విభుం డగుఁ జుమ్ము దశరథుం♦డనెడు రాజు
తత్సూనుఁడై మహా♦ త్తరతేజుఁడై రాముఁ డనుపేరు దాల్చిత♦గును బులస్త్య
వంశవర్ధన! బుద్ధి♦బలములఁ దేజంబునను బరాక్రమమున ♦ వినుతుఁ డగుచు
గురుతరబాహువై ♦ వరసత్వవిభవుఁడై యొప్పున భూమినా ♦ నొప్పఁ జుమ్ము

తే. భానురీతి దుష్ప్రేక్ష్యుఁడై ♦ బవరములను
శత్రువులఁ జెండఁగలఁడు శ్రీ♦సరసిజాక్షుఁ
డాదినారాయణుండె రా♦మాహ్వయమునఁ
బుట్టఁగలఁడు ప్రభుత్వంబు ♦ పొదలునట్లు. ౨౧ 1933

చ. జనకునిచేత నాతఁడును ♦ సాధుమనస్కుని భ్రాతఁ గూడి ధ
ర్మనిరతచిత్తుఁడై గురుత♦రంబగు దండకకాననంబునన్
దనసతిఁ గూడియే తిరుగుఁ ♦ దత్సతి సీత యనంగ నొప్పు నో
దనుజవిభూ! యదృష్టవతి ♦ తత్సతి లక్ష్మియె సీతనాఁబడున్. ౨౨ 1934

క. జనకున కామెయె పుత్త్రిక, యనఁబడు ధరనుండి యొదవె ♦ నాసుదతి జగం
బున నసమానసురూపం,బున వెలసెడు లక్షణములఁ ♦ బొలుచు ననమ్మై.

తే. ఛాయ యెడఁబాయకే వెంటఁ ♦ జనెడురీతి
జంద్రికయు శశి వీడని ♦ చందమునను
రాము నెడఁ బాయ దామహా♦రణ్యమందు
శీలమందు నాచారమం ♦ దాలతాంగి. ౨౪ 1936

క. వినుతింపంబడుగుణముల, ననుపమయే యగును ధైర్య ♦ మలర సుదతి కో
దనుజేంద్ర! రవికి రశ్మిగ,తిని నేకత్వమునఁ దగువి♦ధిం గనుపట్టున్. ౨౫ 1937

క. వినిపించితి నీవార్తను, దనుజేశా! విడువకుండఁ ♦ దగుభంగి సనా
తనుఁడై యవ్యయుఁడై దే,వనికరపతియైన చక్రి♦వార్తల నిచటన్. ౨౬

చ. అని యిటు లామునిప్రవరుఁ ♦ డాడిన విక్రమసంపదంధుఁ డా
దనుజవిభుండు రామనృప♦తల్లజ! నీయెడఁ దాఁ బగం గొనం
గను దలపోసి యెంచె నిటు; ♦ త్త్వాసురమాని వచించె నీవిధం
బున నిది చక్కనున్నయది ♦ భూమిఁ జరించెద స్వేచ్ఛమీఁఱఁగన్. ౨౭

క. హరితోఁ బగఁ గొనియెద నం,గర మొప్పను నాకు నట్టి♦గతియైన నటం
చురుతరముగ నెంచుచు హ,ర్షరతిం జెలువారె మదిని ♦ రావణుఁ డనుచున్.

క. మునిపతి చెప్పినకథ విని, జనపతినేత్రద్వయుంబు ♦ సంతసమునఁ బొం
గను శీఘ్రచాలనంబును, గనఁబడ నాయర్థ మాత్మఁ ♦ గడుఁ జింతించెన్. ౭౯

ఆ. కథను వినినకొలఁది ♦ గాఢహర్షమువిస్మ,యమునుబొదలఁగా న♦యనయుగంబు
వెలయ జ్ఞానివర్య! ♦ వివరింపుమా పూర్వ,తరచరిత్రములను ♦ మరల నాకు.

అధికపాఠము, మూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪ - వ సర్గము.

అగస్త్యుఁడు రాముసకు రావణుని నిశ్చయ మెఱింగించుట.

క. అన విని కుంభప్రభవుఁడు, ఘనతేజుఁడు పృథుయశుండు ♦ క్ష్మాపతిఁ బ్రణతుం
గని బ్రహ్మ యీశునకుఁ జెప్పినరీతిని బల్కె సత్య♦విక్రమ! రామా!. ౧ 1943

క. తరువాతికథం జెప్పెదఁ, బరుసప్రమదంబు మీఱఁ ♦ బల్కులవానిన్
ద్వరపడ కాలింపుముటం, *చురుముదమున హెచ్చరించి ♦ యొకపరి నేనున్. ౨

క. వినినాఁడ గాథ దానిని, వినినట్లుగ జరిగినట్లు ♦ వివరించెద నం
చనుపమమోదంబున రా,మున కిట్లని తెల్పెఁ బూజ్య♦బుద్ధి యలరఁగన్. 3

క. గురుబాహూ! దుర్మతి యా, సురరిపునాథుం డతండు ♦ క్షోణీసుత ని
ష్కారుణన్ దొంగిలె నిందుల, కురుమతి యోజించియిదియె♦యుక్తమటంచున్.

క. మును హేగిరివర మని ఖ్యా,తిని గాంచిన మేరువున స♦తిస్థిరయశోఁడా
మునిపతి నారదుఁ డీగా,థను దెల్పెను నాకు బాహు♦దర్పవిభూషా!. ౫ 1947

క. సురగంధర్వులు సిద్ధో,త్కరమును మునివర్యులు వినఁ♦గా శిష్టకథన్
ధరణీశా! నారదుఁ డా,వర తేజుఁడు స్మితము తోఁపఁ ♦ బల్కెం జుమ్మీ. ౬

క. మానాభిభూషితా! భూ,జానీ! శ్రీరామచంద్ర! ♦ చారుతరంబై
గానంబడు తేజముగల, యానారదుఁ డనువదింప ♦ నట్టికథ యిలన్. ౭ 1949

క. పాపౌఘముల నడంచుచు, నేపారును దాని వినుము ♦ నృపవర! దేనిన్
శ్రీపతి హితమును విని ముని,భూపులు సురతల్లజులును ♦ మునిపతి నతనిన్. ౮

తే. హర్షపర్యాకులేక్షణు♦లై నచించి
రిట్లు మీ రిప్డు చెప్పిన ♦ యీసుగాథ
నెవరు విందురో చెపుదురో ♦ యెలమిఁ బుత్ర
పౌత్రయుతులయి సురభూమిఁ ♦ బడయఁగలరు. ౯ 1951

అధికపాఠము, నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

* సాఙ్యతా మితి పాఠాంతర్ము-అనిమా.

౫ - వ సర్గము.

రావణుఁడు శ్వేతద్వీపమున కరుగుట.

క. విను సుప్వలిశార్దల నో,జనవర! రావణుఁ డతండు ♦ ధాత్రిస్థలి నెల్లన్
దనివారన్ దిరుగుచు జయ,మును గోరుచు శూరదనుజ♦ముఖ్యులతోడన్. ౧

తే. దైత్యదానవరక్షోవి♦తతి నెవండు, బలయుతుండని తనచెవిఁ ♦ బడునొ వాని
సంగరార్థియు బలదర్ప♦శాలిదనుజ,సత్తముఁడుపిల్చుఁ జేయుచు♦జగడమనుచు.

క. తిరుగుచు నీగతి స్వేచ్ఛఁగ, ధరణీస్థలి నెల్ల రామ♦ధరణీశా! యా
పరమేష్ఠిచెంతనుండియె, యరుదెంచెను నారదముని ♦ నభ్రమునందున్. 3

చ. ఘనముల వెన్కనున్న ముని♦కాంతుని రెండవ యంశుమంతుఁడే
యనఁదగువానిఁ గాంచి యతి♦హర్షము పొంగఁగఁ జెంత కేగి వం
దనము నొనర్చి కేల్మోగిచి ♦ తా నపు డిట్లనె రావణుండు; స
న్మునివర! పెక్కుసార్లు మదిఁ♦బోలినయట్లుగ శక్తిమీఱఁగన్. ౪॥ 1955

తే. బ్రహ్మలోకంబు మొదలుగఁ ♦ బరఁగులోక
జాలములఁ జూచియున్నారు ♦ సకలలోక
ములను బలవంతులగువారి ♦ మునిగణేంద్ర!
తెల్పుమా! వార లెవ్వరో ♦ తేటపడఁగ. ౫॥ 1956

క. వారలతో మార్కొనఁగాఁ, గోరెద నాయిచ్ఛకొలఁది, ♦ క్షోణిం దగు న
వ్వారలఁ దెల్పుము మఱి య,వ్వారలు లోకాంతరముల ♦ వఱలిననైనన్. ౬

చ. అనుటయు నారదుండును ద♦శాస్యునిమాటల లోఁ దలంచి యొ
క్కనిముస మట్లె ధ్యానమును ♦ గ్రన్నన సల్పి వచించె నిట్లు; లో
దనుజగణేంద్ర! పాల్కడలి♦దాపున ద్వీప మదొండు రాజిలున్
ఘనతరమౌను నచ్చటను ♦ గన్పడుమానవు లుగ్రతేజులై. ౮॥ 1958

సీ. చంద్రసంకాశులై ♦ సాంద్రబలోపేతులై మహాకాయులై ♦ యతులవీర్య
మొప్పార మేఘగ♦ర్జారునిస్వనములు గలిగి తోడ్పడుశక్తి ♦ నలరి ధైర్య
మొప్పఁగాఁ బరిఘబా♦హువులు చెన్నలరార నుందురు తద్ద్వీప♦మందు దనుజ
పుంగవా! నేఁ గంటి ♦ పొలుపుగ వారలబలవీర్యయుక్తుల ♦ భాసమాన

తే. తనువు లలరారు వారి ని♦ త్తఱిని నీవ,డెవ్వరిని గోరితివొ వార ♦ లెల్ల నందు
వాసమును జేయుచున్నారు ♦ వైభవమున, ననెడునారదుపల్కుల ♦ నాలకించి.

చ. పలికెను రావణుండు ముని♦పార్థివ! యచ్చటిద్వీపమందు దో
ర్బలమున నిట్టివారలుగ ♦ భాసిలువార లదెట్లు పుట్టిరో
యలఘుమతుల్ చెలంగఁ దగు ♦ నమ్మనుజోత్తము లెల్లఁ దెల్లనై
వెలసెడు ద్వీపమం దచట ♦ నేడుక బూరఁగ నుండు టెట్లొకో?. ౧౧॥ 1960

తే. ఈమహోత్తరవృత్తాంత ♦ మెల్లఁ బ్రీతి, నారదా! మాకు నిపుడు గవ ♦ నాకుఁ దెల్పు
మీజగం బెల్లఁ జూచితి ♦ విద్ది నీకుఁ, గరతలామలకంబుగఁ ♦ గానఁబడును. ౧౪

క. అనినన్ రావణునకు నా మునిఁ యిట్లను; వార లెల్ల ♦ మురహరుభక్తిన్
దనరి యనన్యమనంబుల, ననిశ మ్మెప్పుడును విప్రు ♦ లందును భక్తుల్. ౧౫

ఆ. భూసురార్చనలను ♦ బొంగుచు నొనరింతు, రేకమూర్తియండె ♦ హృదయభావ
ములు తగంగ వారు ♦ పొలుతురు దనుజేంద్ర!, చక్రియందె మాన ♦ సములు దగులు.

క. హరిసక్తప్రాణులునై, హరినే సతతంబు గొల్చి ♦ యాద్వీపమునన్
నిరతము వసియించెడు భాగ్యరతిం బొలిపుణ్యకర్మ ♦ గణమున వారల్. ౧౭

తే. కాంచఁగల్గిరి నూ! శార్ఙ్గ ♦ కార్ముకమును, వంచి శ్రీహరి సంగర ♦ వసుధ నెవరిఁ
ద్రుంచెనో చక్రయుక్తినం ♦ దున్ వసించు, భాగ్యముఁ గల్గియుందురు ♦ వారలెపుడు.

చ. క్రతుతతి సత్ఫలంబులను ♦ గాఢతపంబుల సంయమంబులన్
వితతములైన దానముల ♦ వేడుకఁ జేసిన యాఫలాళిసం
గతిని దదీయలోకమును ♦ గాంచి యటన్ సుఖియింపలేరు నూ;
దితిసుతవర్య! యం చనెడు ♦ దివ్యమునీంద్రునివల్కు లత్తఱిన్. ౧౮ 1936

చ. విని దశకంఠుఁ డెంతయును ♦ విస్మయ మంది హృదంతరాళమం
దునఁ జిరకాల మెంచి మునితో ♦ వచియించెను నేను బోయి యా
మనుజులతోడ సంగర ము ♦ మానుష శక్తి నొనర్చువాఁడ నా
కనుమతి యిమ్మటంచుఁ బ్రియ ♦ మారఁగఁ బల్కి తదీయసన్మతిన్, ౧౯ 1937

క. శ్వేతద్వీపమునకు సం, ప్రీతిని రావణుఁడు చనియెఁ ♦ బ్రియమున మునియున్
జేత స్సొప్పుఁగ నద్భుత, మై తగు నారణము చూడ ♦ నచటికె యరిగెన్. ౨౦

క. ముని యాతఁడు రణకేళిం, గన నిత్యము నెంచుచుండుఁ ♦ గదనము చూడం
గనె ప్రీతి యతని కెక్కుడు, గనుకనె ముం దరిగె; నంతఁ ♦ గ్రవ్యాదుండున్.

చ. దనుజులఁ గూడి భూరితర ♦ దారుణసింహనినాదముల్ ప్రతి
ధ్వను లఖిలాశలన్ వెడలు ♦ భంగి నొనర్చుచుఁ బోయెఁ; బూర్వమే
మునిపతి యేగియున్నపద ♦ముం గనుగొన్కి మహాయశుండు గా
వున బలముల్ తనుం గొలువ ♦ భూరిబలంబు తగంగఁ బొంగుచున్. ౨౧

తే. ఎద్ది సురలకు దుర్లభ ♦ మే యయితగు, నట్టి శ్వేతమహాద్వీప ♦ మంతఁ జేరె;
దానిదివ్యతేజంబున ♦ దానవపతి, పుష్పకంబందు పడఁకంగఁ ♦ బూనె మిగుల.

సీ. అనిలవేగమున స ♦ మాహతంబయి వాతహత మేఘసముదాయ ♦ మట్లు నిల్వఁ
జాలక యుండెఁ; ద ♦ త్సచివులు రాక్షసుల్ జాతసాధ్వసులయి ♦ చక్కఁ గనఁగ
శక్యమే గాక వి ♦ శాల తేజంబున నలరునాద్వీపవ ♦ ర్యంబుఁ గాంచి
ప్రభువులై రావణుఁ ♦ బరికించి పల్కిరి: దనుజేంద్ర! జనులపో ♦ ల్కిని గనంగ

తే. సగుచు గతసంజ్ఞులగుచు య♦త్యంతహీన,మైనవిజ్ఞానమొప్ప నీ♦యవని నిల్వఁ
జాలకున్నార మింకెట్లు ♦ సంగరంబు, చేయఁజాలుదుమో మేము♦చెప్పఁగలమె.

*చ. అని వచియించి యాదనుజు ♦ లందఱు పాఱిరి; రావణుండునుం
గనకవిభూషితం బగుచుఁ ♦ గ్రాలెడు పుష్పకయానవర్య మె
య్యన నెకనాఁడె నాదనుజు ♦ లా ర్తిని బాఱినయంతఁ; బుష్పకం
బును బరుగెత్తె నాయసుర♦పుంగవుఁ డొక్కఁడె భీమరూపుఁడై. ౨౮౹ 1973

క. శ్వేతద్వీపముఁ జొచ్చెను, నాతఁడె, సయ్యేకరుఁ జేరి♦నంతనె నొకచో
భీతమృగేక్షణ లుద్ధతను, నాతనిఁ గనుఁగొనిరి; యొక్క♦యతివయు సందుఁగ.

ఉ. మోమున నుస్మితం బొలయ ♦ ముందుగ నాతనిఁ గై గ్రహించి యిం
దేమి కనంగ వచ్చితివొ ♦ యేర్పడఁ జెప్పు మెవండ వీవు? నిఁ
బ్రేమను గన్నవాఁ డెవఁడు ? ♦ వింతగ నిన్నెవఁ డంపె నంచు నా
భామిని పల్కెఁ గ్రుద్ధుఁడయి ♦ పంతమునఁగ దనుజేంద్రుఁ డిట్లనుఁగ. ౩౦౹ 1975

క. దనుజేంద్రుఁడ విశ్రవసుని, తనయుఁడ రావణుఁడనంగ ♦ ధరణిఁ బరఁగుదుఁగ
జనుదెంచితి నీస్థలమున, కని చేయం గోరి యెవ్వఁ ♦ డగపడఁ డిందుఁగ. ౩౧౹

చ. అని యిటు పల్కు రావణు దు♦రాత్ముని నాతనిఁ జూచి నవ్వుచుఁగ
వనితలు పల్కిరి ట్లలరి ♦ ధ్వానము లొప్పఁగ; నంత నందులో
వనిత యొకర్తు క్రోధమున ♦ వానిని గై కొని లీలచేతఁ జ
య్యన నిటు త్రిప్పుచుఁగ జెలుల♦యంతరమందుఁ బడంగఁ జిమ్మెఁ దాఁగ. ౩౨౹

ఆ. క్రిందఁబడఁగఁ జిమ్మి ♦ కేరడమున నొక్క
చెలిని బిలిచి యిట్లు ♦ పలికె నీవు
కీటకమును దీనిఁ ♦ బాటింపు మిది పుర్వె
ఘుర్వమొ సంశయంబు ♦ తోఁప దిందు. ౩౩౹ 1978

క. అని పల్కిన వింశతిభుజు,దనుజుని నీలాంజనసమ♦తను దశకంఠుఁగ
వనితలు కైనుండి కరం,బునకుఁగ నడిపించి కష్ట♦ములపాల్సేయుఁగ. ౩౪ 1979

చ. బలముల విఱ్ఱవీఁగు సుర♦వైరివిభుండును బండితుండునై
వెలసెడు రావణుండు తను ♦ వింతగ నింతులు త్రిప్పుచుండ నొ
క్కలలనహస్తముం గఱచెఁ ♦ గాంతయు రోషపరీతచిత్తయై
వెలిఁబడఁ జిమ్మి గాఢముగ ♦ వేసటఁ గై విదలించుచుండఁగఁగ. ౩౫౹ 1980

చ. పురుగిది యెక్కటా! కఱచెఁ ♦ జో నిను నంచని యొక్కయింతి ని
ష్ఠురముగు కీట మియ్యదని ♦ చోద్యము నొందుచు దానిఁ జిమ్మె సం
బరమున కప్పుడే బరికె ♦ వాఁడు నఖంబులఁ దత్కరంబుఁ గో
పరతిని బొంది యాయువిద ♦ బాపురె యీయది క్రూరకీటమా. ౩౬౹ 1981

* ఏవ ముక్త్వా దుద్రువు స్తే సర్వ ఏవ నిశాచరాః-అభిమూ,

క. అనుచుఁ దివిరించె జనం,బున హస్తము దాస దాన♦వుఁడు భీతుండై
వననిధిజలములయుం శర,మునఁ బడినిర్భిన్న భూధ్ర♦ముపలెం బడియెన్. ౮౦

క. వననిధిజలములలోఁ బడి, మునిఁగియుఁ దైకెట్లొ చేరి♦ మూర్ఛుఁడు గొనక
వనటం జెందక యుండెను;, జననాథా! యాశఁ డిట్టి♦చందమున నటన్.

క. ప్రమదలచే శ్వేతద్వీ,పమునందున్ నిగ్రహింపఁ♦బడి యిట్టులు హ
స్తములం ద్రిప్పంబడియెను, సుమహితతేజుండు మాని♦సురపతి యంతన్.

క. అసురేంద్రుని ధర్షితుఁ గని, యసహాయాద్భుతము నొంది♦యాతుఁ దుఁ దమిచే
హననపరుం డయ్యెను; నో,యనురాంతక! రామచంద్ర!♦యవ్వల వినుమా!.

చ. జలనిధినీరమందుఁ బడి ♦ చారుశిరోజము లార్తి నొందఁగాఁ
గలఁగుచు యామ్యతీరమును ♦ గహ్వరనాథుఁ డదెట్లొ చేరి య
గ్గలమగు శక్తితోఁ బఁగ జ♦గంబుల నెల్ల జయించితిం గదా
గలుగదు వానియం దిటులు ♦ గాఢభయం బిసుమంతయేనియున్. ౮౮ 1986

తే. అబల లౌట స్వభావమే ♦ యల్పవీర్య, ములరుచుండుట నట్టివా♦రలకుఁ జూడ
నిది విరుద్ధము లోకమం♦దిందుఁ గల్గు,మానవుల్ ప్రభవిష్ణువుల్♦సుదిఁదలంప

సీ. వనితాస్వరూపంబు ♦ వఱలనుండెడు వీర లద్భుతశక్తిచే ♦ నలరుచుందు
రివ్వారలనె యమ్ము♦నీశ్వరుఁ డప్పుడు చెప్పెను నేబల ♦ మొప్పువారిఁ
గాంచి యుద్ధము చేయఁ♦గావలెననినిశ్చ్రయించెఁగాఁబోలునం♦చెంచి యాత్మ;
నవ్వనంబున వారి♦యాచారములఁ గాంచఁ దిరుగుచునుండి యా♦ధరణి నొకట

తే. బ్రహ్మతనయు మహాత్మునిఁ ♦ బ్రభువు యోగి
వర్యు జాజ్వల్యమానత♦పఃప్రభావ
మున వెలుంగుచు సమిధల ♦ ననలుపోల్కి
నలరెడుసనత్కుమారు ని♦ర్మలమనీషు. ౮౮ 1988

క. కనియెను బీరంబునఁ జ,క్కనిరీతిగఁ గూరుచున్న ♦ కమ్రతనుని నా
వననిధిదక్షిణతీరం,బున గుహలో నున్నవాని ♦ బుధనుతచరితున్. ౮౯

చ. కని కరము ల్మోగిడ్చి తమ♦కంబున వందనరాజిఁ గూర్చి స
త్యనిరతిఁ గాంచి బ్రహ్మముని♦యై తగు నాతనిఁ బ్రశ్నచేసె ని
ట్లని; భగవంత! లోక మిది ♦ యాది నదేమహానీయుచేత ని
ట్లనువుగ సృష్టిచేయఁబడె ♦ నర్షా లిటన్ వసియింతు రెవ్వరో!. ౯౦ 1990

క. జ్ఞానివరా! మానివరా!, ధ్యానింతువు బ్రహ్మ మీవు ♦ నగుఁరీతి నిటం
గానంబడువిషయంబును, మానుగ నెఱిఁగింపు నాకు ♦ సుదిఁ గల్గుకృపన్ ౯౧

తే. సర్వవేత్తవు నీవౌటఁ ♦ జక్క నాకు, వార్త సిద్ధానిఁ దెల్పుమా♦బ్రహ్మమాని
వరుఁడ వని వింటి నా విని♦భాసమాన,తేజుఁడగునామునీంద్రుండు♦దివ్యదృష్టి.

చ. దనుజవరేణ్యహ్రాస్వతము ♦ దా నవు డారసి చాల నవ్వి యి
ట్లనియెను; బుత్రకా! విను చ ♦ రాచరమై తగులోకజాలముల్
దనవగుదివ్యశక్తిని స ♦ తంబు ధరించునో యెవ్వఁ డట్టి యా
వనజదళాక్షునిం దెలియు ♦ వారెవ రీధర దానవోత్తమా!. ౯౩ 1993

తే. ఎవనియుత్పత్తి నెవ్వరే ♦ నెఱుఁగఁజాల
కున్నవారము యెవ్వని ♦ నొప్పమీఱి
వేదవేత్తలు పురుషుని ♦ విమలరూపుఁ
దమసునకుఁ బైన నున్నట్లు ♦ తలఁచువారో. ౯౪ 1994

సీ. ఆదిత్యరూపుని ♦ నజరుని బరమాత్ము నీశ్వరుఁగా వచి ♦ యింతురో మును
లెవ్వని, బ్రహ్మయు ♦ నెవ్వనినాభిని బుట్టె నా బ్రహ్మ వి ♦ బుధవకుందు
జనకుండు నా కగు ♦ శంకరుండు భవుండు కైలాసనిలయుండు ♦ కాలకంఠుఁ
డెవని క్రోధమున సం ♦ భవ మొందునో దేవతలు యజ్ఞమున విధి ♦ యలర నెవని
ఆ. నాశ్రయించి హృష్టు ♦ లై యమృతంబును, ద్రాగువారో దనుజ ♦ తతులఁ జెంది
యెవని శాశ్వతవా యు ♦ భవ మొందు వనితలు, నిన్ను విజయుఁ బట్టి ♦ సన్నుతముగ.

క. వనధిజలంబుల వైచిరో;, దనుజులు దైత్యులును నిరృతి ♦ తల్లజులు నదె
వ్వనిశక్తి వీర్యయుతు ల,య్యును జంపంబడిరో దనుజు ♦ లుద్ధతు లగుచున్.

తే. కామరూపులు భుజబల ♦ గర్వయుతులు
నయ్యు నెవ్వని మార్గాన ♦ నవు డశక్తు
లో, జగత్పతియగు నాతఁ ♦ డొప్పమీఱి
జగము నిద్రానిఁ గల్పించె ♦ సాధురీతి. ౯౭ 1997

క. జగ మిది సజ్జను లుండఁగఁ, దగినట్లుగ సృష్టు చెయ్యఁ ♦ దన్మహితునిచే
జగదధిపుని నారాయణు, నగభేదిప్రముఖవినుతు ♦ నాతని సతమున్. ౨.౦

క. జను లెల్లఁ బరాయణులై, యనూనభక్తిం జెలంగి ♦ యర్చింతురు; భూ
తనికరసందున్ ద్వేషం, బనునదియే లేక యోగ ♦ మాధారముగన్. ౨.౦౧

ఆ. పంచయజ్ఞములను ♦ బద్మదళాక్షుని, భక్తిఁ జన్పుచుంద్రు ♦ పరమునియతి
నిందునుండువార ♦ లేకాంతులయి మహా, సత్వులగుచు మిగుల ♦ శ్రద్ధగలిగి.

క. వసియించుచున్నవారో, యసురేంద్రా! మఱియు వేద ♦ మందు గురుతరా
ర్థసహితపురాణసంతతి,ని సమంజసపాంచరాత్ర ♦ నిచయమునందున్. ౨.౨

క. వినుతింపఁబడునో యెవ్వం, డనుపమమగు సాంఖ్యయోగ ♦ మందు మునులచే
తను నెవ్వఁడు ధ్యానింపం,గనుబడు నెవ్వానిఁ గూర్చి ♦ క్రతువులయందున్.

తే. హోమ మొనరింతురో యమ ♦ ర్త్యులును మునులు
హరిని భగవంతు నెవ్వని ♦ నాదరమున

మనములఁ నిల్పి కొలుతురో ♦ మధుని కైటభాఖ్యు నెవ్వఁడు చంపెనో ♦ యతని జనులు. ౬౩౪ 2003

క. పరికింపం దలఁతురు సూ!, సురవైరీ! శతధృతియును ♦ శుభగుణరత్నా
కరు నతని నెఱుఁగఁ జాలఁడు, ధరనెవ్వం డెఱుఁగు వారి న♦తని లోకవిభుఁ.

క. నారాయణు జగదవన,ప్రారంభుని దైవ మనుచు ♦ నతఁడే ముక్తిం
జేరం జను, సంశయమే, యారసినఁ లేదు దాన♦వాధిప! వింటే. ౬౫ 2005

చ. అనెడు మహర్షి వాక్యములను ♦ హర్షయుతాత్మ గ్రహించి దేవమా
నిని గని రావణుం డనియె ♦ నెమ్మిని; దేవుఁ డదెట్లు కన్పడుఁ?
వినఁబడు భూమి నెట్లు? కడు ♦ వేడుక నెట్టులు క్రీడ చేయు? నా
తనిఁ గనులారఁ జూచెడువి♦ధం బది యెయ్యది? నాకుఁ జెప్పుమా. ౬౬ 2006

ఆ. ఎంతకాలమునకు ♦ నెట్టితపంబున, నీజగత్తు నోము♦నీంద్ర! నేను
జేరఁగలనొ దానిఁ♦జెప్పుమా మీ కెల్లఁ, దెలిసియుండుఁ గాదె♦ తెల్లముగను.

*చ. అనుటయు సస్పృహంబయిన ♦ యాతనివాక్యము వాగ్విశారదుం
డనఘుఁడునైన మౌని విని ♦ యాత్మబలంబున వెల్గువాఁడు గా
వున వచియించె నత్తెఱఁగుఁ ♦ బొందుగ నిట్లు; సనాతనుండు వ్య
క్తిని గనినట్టివాఁడు తన♦ తేజమునఁ వెలుఁగొందువాఁడునై. ౬౭౪ 2008

సీ. సచరాచరంబగు ♦ సకలప్రపంచ మెవ్వనిచేత వ్యాప్తమై ♦ వఱలుచుండు
నట్టిమహాత్ముఁడై ♦ యలరారు నాతండు, ధర నభ్రమునను బా♦తాళమునను
బర్వతవనముల ♦ వార్ధుల నదులను వెలుఁగొందు, రాత్రిప♦గలు నతండె
యుభయసంధ్యలునాఁగ♦నొప్పు నా దేవుండె,నరసిజాప్తుఁడుయమ♦చంద్రవరుణ

తే. కాల విధి రుద్ర శుచి శత♦క్రతుముఖులును
భూర్భువస్స్వర్గకంబులు ♦ పొలుచు నోంకృ
తియును గాయత్రి యట్లె సం♦ధ్యయు నతండె
పర్వతంబును దాల్చిన♦ప్రభు వతండె. ౭౦౪ 2009

క. విను మాతండె యనంతుం, డనఁబరఁగుచు వెలయుచుండు ♦ నవ్విధి మందుఁ
ఘనవృష్టి నిచ్చు వీచు భు,వనములనుం ద్రాగు నార్చు ♦ వైభవ మలరఁ.

ఆ. పొందు దేనినైనఁ ♦ బొడవడంచు దహించు
జగములను సృజించుఁ ♦ జక్కఁ బ్రోచుఁ
జంపు నతఁడె దైత్య♦సంతతిఁ గాల్చును
నిలువకుండఁ జేయు ♦ నియతిమీఱ ౭౮ 2011

క. సురలును దైత్యులు పన్నగ,వరులును గనఁజాల రతని ♦ భక్తి నలరి యె
వ్వరి నతఁడు కరుణఁ గాంచునొ, పురుషుం డాతండె కాంచుఁ♦బో పరమేశుఁ.

---

* ఆకర్ణ్య సస్పృహం తస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః-అనిమూ

తే. తద్గతప్రాణులై మఱి ♦ తత్పరాయణులును బరిశుద్ధులును దద్గ♦తులునునగుచు
జ్ఞాననిర్ధూతకల్మష♦జాలు రగుచు, నలరువారలు చేర ని♦ర్వ్యదిది సుమ్ము. ౭౬
క. పురుషోత్తములే తాద్రృశ, నిరుపమసద్గుణులు నతము ♦ నిల్వంపగు నీ
ధరణిని నకామసృత్యులు, విరిసద్ధామస్వ పాప♦పటలులు నుఱియున్. ౭౭ 2014
ఆ. తానసమును జెందీ ♦ ధన్యులై యెవ రుందు, రట్టివార లుండ ♦ నస్త్రమిద్ది
యిందుఁ జొచ్చువార ♦ లెన్నఁడు నకలన్,యట్టు లీపురంబు ♦ హారికరుణను.
తే. వెలయుచుండు వినస్వతుఁ ♦ డంఘకీర్తి
మనువుతగు వానిపాలన♦మునను నిర్వ
దెనిమిదవదగు యుగమున ♦ దనుజవర్య!
వైష్ణవాకృతితో నీవు ♦ వసుధ దీని. ౭౮ 2016
క. చేరంగల వీమాత్రమె, యారసి చెప్పంగ నాకు ♦ నగు వినుటకు నీ
కోరావణ! యర్హంబగుఁ, గోరిక లీడేరు లెమ్ము ♦ కొంకకు మింకన్. ౭౯
క. నే నీకుం జెప్పినగతి, మానుగ నీవాంఛితంబు ♦ మహి నీడేరున్
దానవనాథా! యని యిటు, మానిపచింపంగ మ్రొక్కి ♦ మానసమందున్.
సీ. ఇట్టులే కాఁదగు ♦ నిఁకమీఁద నా కని బలములఁ గూడి శం♦కలను గనక
లంకకుఁ జనియె; నీ♦లాగు నారదముని జరగినకృత్యంబు ♦ సర్వ మెలమి
నీక్షించి వే చని ♦ యక్షీణముగ వెల్గు మేరుపర్వతమున ♦ మించు సభను
జొచ్చి కూర్చున్నట్టి♦శుభమూర్తి బ్రహ్మను గని మ్రొక్కి దేవత♦లును వినంగఁ
తే. బంకజాసను మ్రోల నీ♦వార్తఁ జెప్పెఁ;
బావనంబైన యీగాథఁ ♦ బద్మసూతి
విని మునిం గౌఁగిటం జేర్చి ♦ యనియె భూత
భావివర్తమానంబుల ♦ వార్త లెఱిఁగి ౮౦ 2019
క. వినుతంబగు మహిమను గాంచిన బ్రహ్మ వచించె నిట్లు ♦ చెప్పెద వినుమా
మును వే హిరణ్యకశిపుం, డనఁబడు దనుజుండు కల్గె ♦ నాతం డితఁడే ౮౧
క. వరదానముల నవధ్యతఁ, బరమప్రమదమునఁ బొంది ♦ బహుయోగములన్
బరినుతుఁడై చెలఁగెను; గ్రహ్వరపతి యాతండు మహిమఁ ♦ బొల్చెదు వానిన్.
క. సరసిజనాభు నధోక్షజు, హరినిన్ నరసింహరూపు ♦ నానభయందున్
గరువంబునఁ దిట్టె నసం,తరమున నా దేవపతియు ♦ దర్పము పొంగన్. ౮౨
చ. కరములఁ బట్టి యాదనుజ♦కాంతు నఖంబులఁ జీఱి చంపె నా
తరుణమునందు రక్త మొగిఁ ♦ దాఁకుట దానవునేత్ర మెఱ్ఱనై
పరఁగెఁ; నృసింహమూర్తియును ♦ భావిజనిన్ మనుజుండుగాఁ దగున్
మరణము దాన నొందునని ♦ మాటికి మాటికి నెంచె నాత్మలోన్. ౮౩
ఆ. దివ్యచక్షు వగుట ♦ దేవదేవుం డిట్టు, లాత్మ నిశ్చయించె ♦ న్యాయరీతి;
నప్పు డానృసింహు♦నంకస్థలంబున, నున్న దనుజనాథుఁ ♦ డొప్పు దప్పి. ౮౪

క. మెల మెల్లనఁ బల్కి నఖంబుల జీలించుటఁ జిత్త♦ము విభిన్నంబై
కలవిలపాటును గూర్పఁగ, విలయము గనఁబోవుచుండి ♦ విహ్వలుఁ డగుచున్.

క. దీనుండై కరయుగ్మము, శ్రీనాథునివంకఁ ద్రిప్పి ♦ చింతఁ బలికెఁ; జాం
బూనదకేశాంతా! పై, శ్వానరసములోచనా! నృ♦శంసవిరోధీ!. ౮౯ 2026

క. కులిశనఖస్ఫుర్యా! యుజ్జ్వలసింహాననవక్త్ర! నీకు ♦ వందన మిదిగో
ఖలహారణా! మధుకైటభ, విలయకరా! విపులతీవ్ర♦విక్రమ! శౌరీ!. ౯౦

క. ననుఁ గావు త్రికాలపతీ', నినుఁ గావుమటంచు నిపుడు ♦ నిశ్చలమతితో
మనవి యొనర్చెద ననుఁ జంపిన దనుజత మనుజతయును♦విలయమునొందున్.

క. చేరెద నీరూపంబున, శ్రీరమ్యముగాఁ జెలంగి ♦ సిద్ధనికరముల్
చేరంగ వెలయు లోకము, శ్రీరమణా! కరుణ నన్నుఁ ♦ జేర్పుము దానిన్. ౯౨

చ. అని యిటు వేఁడు దైత్యవిభు ♦ నాకృతిఁ గాంచి త్వదీయవాంఛితం
బును నెఱవేర్తు నంచుఁ బ్రియ♦ముం గనుపట్టఁగఁ దా వచించి హం
సనికరయుక్తమై విమల♦సాంద్రరుచిం దగి చారుకింకిణీ
ధ్వనియుతమౌ విమానమునఁ ♦ దాఁ జనియెం బరమేశుఁ డంతటన్. ౯౩

సీ. అతఁడే రావణుం ♦ డనుమహాసురుఁ డయ్యెఁ దద్భావభావిత♦తనుఁడు గాన
రాక్షసవిధిచేత ♦ నీక్షితిఁ దిరుగుచు సకలకృత్యముల న♦సాధుపథముఁ
గైకొని యొనరింపఁ♦గా నాగె; లోకములను బాధచేయఁగ ♦ మానము వాని
కుద్యమించుచునుండు ♦ నొగిఁ బ్రకృతియాకృతిమనుజలోకంబున♦మరలఁ దాల్పఁ

తే. జక్రి వధియించు నంతట ♦ సాధుసేవి
తమగు నాద్వీపవరముఁ బొం♦దంగ నర్హుఁ
డగును మాని వచించిన♦యట్లు వైష్ణ
వమగు తేజంబు నొంది భూ♦వరమహేంద్ర! ౯౪ 2031

క. కనుఁగొంటి దివ్యదృష్టిని, జననాథా! యిందె యుండి ♦ సర్వ మెఱుఁగఁ జా
లినశక్తి నాకు నున్నది, గనినది సర్వంబు చక్కఁ♦గాఁ దెల్పితిఁ జూ!. ౯౫

క. పరమేశ్వరుఁడవు నీవే, నిరతము నినుఁ గొల్చువారు ♦ నెమ్మిఁ గనుదు రీ
చరితము పవిత్రతర మెవ్వరు దీనిం బ్రతిదినంబు ♦ భక్తి చెలంగన్. ౯౬ 2033

ఆ. నారదోక్త మనుచుఁ ♦ గోరి పఠింతురో, వారు పరమగతిని ♦ జేరువారు;
వైష్ణవమగు నీప్ర♦బంధమ్ము సర్వపాపములఁ దూలఁగొట్టుఁ ♦ బరమసుఖము.

క. బనఁగూర్చు దీని సనిశంబును వినుదురో వారు పాప♦ముక్తిని మిగులం
గనుదురు; జ్ఞాతిస్మరతయు, ఘనకులజని, విప్రతయును ♦ గలుగున్ రామా!.

క. వినుమింకను సర్వజ్ఞత, యును గల్గును సంశయంబు ♦ లూహించిన లే
వనఘా! యాగతి శతధృతి, వనజాసనుఁ బొగడె మదిని ♦ వైష్ణవభక్తిన్. ౧౦౦

తే. తన్మయుండయి యాదేవ♦తలను జనిపి
తనదు లోకంబుఁ జేరె నా♦మునిపతియగు
నారదుఁడు మేరుపృష్ఠంబుఁ ♦ గోరి తిరిగి
నానివాసంబుఁ జేరె భూ♦జానితిలక!. ౧౦౧ 2037

క. నను ద్వాదశాత్మకుని గాం,చను వచ్చినమౌనిపతిని ♦ సంతసమున న
ర్చనముల వందనముఖముల, ననుఁబొందఁగఁ బూజసేయ♦నలరుచుమునియున్.

క. ననుఁ గరుణఁ బెంపునొందిం,పను గోరియె తెలిపె దీనిఁ ♦ బార్థివవర! నే
నును నీయజ్ఞంబునఁ బా,వనతమ మని తెల్పినాఁడ ♦ భక్తి చెలంగన్. ౧౦౩

ఆ. అమృత మిద్ది యోమ♦హాబాహుభాసురా!, మీరువినఁగ నిందుఁ♦జేరియనువ
దించినాఁడ దుర్మ♦తియనఁగఁ దగు రావ,ణాసురేశుఁ డీమ♦హోశఁ బూని. ౧౦౪

చ. జనకజ దొంగిలించె మది ♦ జ్ఞానము గల్గియె నీకరంబుచే
తనె మృతినొందఁ గోరి మధు♦దానవసూదనుఁడై సుదర్శనం
బును గద శంఖముం గొనుచుఁ ♦ బొందుగ నొప్పు పరాత్పరుండు నీ
వనియె యెఱుంగుదుర్ సురవ♦రార్చితపాదుఁడ వీవె రాఘవా!. ౧౦౫ 2041

ఆ. శార్ఙ్గి చక్రి ఖడ్గి ♦ సర్వవేదాత్మకుం, డప్రమేయుఁ డంబు♦జాక్షుఁ డగుచు
సిరుల వెలయుచుండు ♦ శ్రీవత్సలాంఛనుం, డఖిలయోగివర్యుఁ♦డనఁగ నొప్పి.

క. తనభక్తుల కభయంబును, నయముఁ గృపచేయునట్టి ♦ యావిష్ణువె నీ
వనిరన్; రావణుఁ జంపం,గను మనుజతఁ బొంది తీవు ♦ కల్మషహరణా!.

క. నారాయణుండ నే నని, యారయుటెన్నఁడ వేల? ♦ యాశ్రితరక్షా
కార! మహాభాగా! సుర,వారార్చిత! మాయఁ దాల్చి ♦ వసుమతి నిన్నున్.

క. వనజాక్షునిగా నెన్నక, కనులన్ మూసికొనియున్న ♦ కారణమేమో
వనజాసనుండు గుహ్యాల,కును గుహ్యుఁడ వీవటంచుఁ ♦ గోరి వచించెన్.

సీ. త్రిగుణుండవన నీవె, ♦ త్రిపదాత్మకుండనఁగను, ద్రివేది,త్రిధాముఁ,♦డనఁగనీవె
త్రైవిద్యుఁడవు, క్రూర♦దనుజమర్దనుఁడవు, కాలత్రయాత్మక!♦కర్మరూపుఁ
డవు, త్రిలోకములు మూఁ♦డవు, విక్రమంబులనాక్రమింపంబడె♦నమరహితము
గోరిన నీచేత; ♦ నారీతి బలిబంధనము చేసితివి గాన ♦ నమరపతికి

తే. ననుజుఁడ వటన్న యాహ్వయం♦బును గనితివి
యదితిగర్భంబునం బుట్టి♦నట్టి విష్ణు
వాసనాతనుఁడవునైన ♦ హరివి నీవె
జగములను గావఁ గంటివి ♦ తగ మనుజత. ౧౧౦ 2046

చ. జననము నొందు టెందులకొ ♦ చక్కఁగ నాసని దీర్పఁగాఁబడెన్
జనవర! దేవకార్యము పొ♦సంగెను; బాపమనీషుఁడైన యా
దనుజవిభుండు రావణుఁడు ♦ దారుణకర్ముఁడు బాంధవాళితోఁ
దనయులతోడ యుద్ధమునఁ ♦ దావకశక్తిని జచ్చె రాఘవా!. ౧౧౧ 2047

చ. సురలు ముదంబు గాంచిరిదె ♦ క్షోణిసురుల్ మును లాత్మలందు ని
ర్భరమగు సంతసంబు గని ♦ రంజిలుచుం జరియించుచున్నవా;
రరుదుగ శాంతి నొందె జగ♦మంతయు, దీనికిఁ గారణంబు నీ
కరుణయె గాదె దేవవర! ♦ కస్తురుగుణా! రఘువంశభూషణా!. ౧౧౩౪ 2048

తే. సీత లక్ష్మియె గద వసు♦ధాతలంబు
నుండి యుదయించె సీతాఖ ♦ క్షోణిభాజ
జనకునింట వసించె వి♦శ్వంభరేశ!
దనుజపతి లంకఁ జేర్చి మా♦తగను బెంచె. ౧౧౫ 2049

క. శ్రీరామా! పృథుకీర్తి, సారతరంబైన గాథఁ ♦ జక్కఁగ దీనిన్
నారదముని *చిరకాలము, ధారణి జీవింపఁజాలు ♦ ధన్యుఁడు నాకున్. ౧౧౬

క. మును చెప్పె రావణున కా,ననతుక్కుహూపుండుః పుక్క♦చందంబున నీ
కును దెల్పితి సర్వంబును, జనుఁ డెన్వేఁడు గాథ దీని ♦ శ్రాద్ధములందున్. ౧౧౭

క. ధరణీసురసన్నిధి జ్ఞా,నరతిన్ వినిపింపు నోద♦న మది యమృతమై
పరిపూతముసై పితరుల, కరుదగు సంతృప్తి నిచ్చు ♦ వసుధీశవిభూ!. ౧౧౮ 2052

చ. అనుచు నగస్త్యమౌని యిటు ♦ లాడిన రాముఁడు పుండరీకలో
చనుఁడు సహోదరాన్వితుఁడు ♦ సాంద్రముగాఁ గనుపట్టు విస్మయం
బును గనె సూర్యపుత్రముఖ♦భూరిబలాధికవానరోత్తముల్
దనుజవరుల్ విభీషణయు♦తంబుగ నచ్చెరువొంది రెంతయున్. ౧౨౦ 2053

సీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియ♦వైశ్యులు శూద్రులు ధర్మయుక్తులుగాఁగ ♦ దనరి హర్ష
సంపుల్లనయనులై ♦ సాంద్రభక్తిని రాము సంతృప్తిమీఱంగ ♦ సాధువృష్టిఁ
గాంచుచుండిరిముని♦కాంతుఁడై నయగస్త్యుఁడా రాముఁజూచి యా♦యసురలగాథ
నంతయుం దెల్పితి ♦ నావృతి నినుఁ గంటి బూజలఁ గైకొంటిఁ ♦ బోయెదనిఁక

తే. మునులతోఁ గూడి యని రామ♦జనపతీంద్రు
నాజ్ఞఁ గైకొని పోయె మ♦హర్షియుక్తి;
ననుజులం గూడి జనకుని♦తనయతోడ
సంతసం బందె రాముండు ♦ స్వాంతమందు. ౧౨౩౪ 2054

అధికపాఠము, అయిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౩౮ - వ సర్గము.

రాముఁడు బంధుసామంతరాజులను బహూకరించి పారిపురవ్యుల కనుపుట.

క. గురుబాహుఁడు రాఘవుఁ డి,క్కరణిం బ్రతిదినము పౌర♦గణము జనపద
స్థిరవసతులఁ గార్యము లె,వ్వరును జేయంగ నగునొ ♦ పద్ధతి దానిన్. ౧

* ఋషికా దీర్ఘజీవి నా-అనిమా.

క. అనుమతి యొసఁగుచుఁ బ్రోచెను; దినములు నొకకొన్నిచన మి♦థిలకధిపతియై
జనపతివశ్యంబై తగు, జనకుని గని ప్రాంజలియయి ♦ చక్కఁగఁ బలికెన్. ౨

[1]ఆ. నీవె నాకు సుగతి ♦ నీచేతఁ బాలింపఁ,బడితి మేము తీవ్ర♦భంగిఁ జెలఁగు
యుష్మదీయతేజ ♦ మొప్పుట దానిసా,యమునఁ జంపఁ గంటి ♦ నసురవర్య.

తే. మఱియు నిక్ష్వాకు మైథిలు♦క్ష్మాపతులకు
వియ్యమందుట మొదలగు ♦ విషయములను
బ్రీతు లసదృశము లని వి♦ఖ్యాతి నొందెఁ
గాన మీరిక నాయిచ్చు ♦ కమ్రపూజ.! ౪ 2058

క. కరుణం గైకొని మీపుర,వరమునకుం బోవు టొప్పు ♦ భరతుఁడు మీకున్
బరిచరుఁడై వచ్చును మీ,పరిసరమును బాయకుండ ♦ బలములతోడన్. ౫

చ. అన విని యట్లయౌ ననుచు ♦ నాజనకుం డు వచించె నిట్లు; పీ
తిని గనినాఁడ నిన్నుఁ గని ♦ తృప్తిగ నీ వొనరించు పూజలం
గొని నయపద్ధతిం గనుచుఁ ♦ గోరిక మీఱఁగ నీ వొనర్చుచ
క్కనిమరియాదచే, మఱియు ♦ క్ష్మాపతివర్య! మనర్థమై తగన్. ౬ 2060

[2]తే. కూర్చియున్నట్టి రత్నముల్ ♦ కుతుక మలర
నన్నిఁటిని నాకుమారికి ♦ నాదరమున
నిచ్చువాఁడ నటంచని ♦ యొలమి నొసఁగి
హర్షమతి రాముసెలవొంది ♦ యతని నిలిపి. ౭ 2061

క. సిరు లలరఁగ జనకుఁడు స,త్వరముగఁ బురి కరిగె; నిట్లు ♦ తనమామను బం
పి రహిన్ గైకేయుని నా,భరతునిమాతులునిఁ గాంచి ♦ భక్తివినయముల్.

చ. కనఁబడఁ జేతు లొగ్గి రఘు♦కాంతుఁడు పల్కెను రాజ్య మిద్ది యే
నును భరతుండు లక్ష్మణుఁడు ♦ నూతనమోదము నందడింప నీ
కును బరిచర్య చేయుదుము ♦ క్షోణివిభూ! గతి మాకు నీవె యా
దనయము వృద్ధరాజు పుర♦మందుఁ ద్వదర్థముగాఁ దపించెదున్. ౧౦ 2063

చ. పురమున కేగు టొప్పు నిఁక ♦ భూధవ! లక్ష్మణుఁ జేపుమీఱఁగా
వరభటయుక్తి మీవెనుక ♦ వచ్చును విత్తము రత్నరాసులున్
వరుసగఁ గొంచు నంచుఁ దమి ♦ వర్ధిలఁగాఁ బలుకన్ యుధాజితుం
డురుతరహర్షమొందె నిటు ♦ లొప్పును జేయఁగ నంచుఁ బల్కుచున్. ౧౧

క. ధనమును రత్నంబులు మా,కు నిచ్చుఁగవి నీవె యుంచు♦కొమ్మా యవి ని

1 భవతా పాలితా వయమ్, భవత స్తేజ సోగ్రేణ రావణో నిహతో మయా-అనిమూ. రెండవపాదమున మేమని బహువచంబునకు లక్ష్మణాదులతోఁ దాననియు, చతుర్థపాదమునఁ జంపఁ గంటి నని యేకవచనక్రియకుఁ గర్త దా ననియు నెఱుంగఁదగు 2 యాన్యాహృతాని రత్నాని మదర్థం సంచితాని వె-అనిమూ.

న్ననువుగ సేవింపం దగు, నని రాముఁడు భక్తి వరద♦నాదులఁ దనుపన్.

ఆ. కేకయాధిపుండు ♦ కాకుత్స్థు నడిగోని, లక్ష్మణుండు వెంట ♦ లలితవిభవ
మొప్పుచుండ రాఁగ ♦ నుపగతిఁ జనెఁ బురి;, కంత నృత్త్రజనుఁడుఁ♦ గంతమొంద.

క. సురపతి విష్ణువుఁ బంపిన, కరణిన్ గేకయమహీశుఁ ♦ గదల ననిపి భూ
వరమణి యనుతోషయుఁడై, యరిహరుఁడై మిత్రుఁడైన ♦ యాకాశిపతిన్.

సీ. ధన్యాత్ము నా ప్రత♦ర్దననాముఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యిట్లని పల్కెఁ ♦ జిత్తములరఁ;
బ్రీతి మాపట్ల మీ ♦ రీతఱిఁ గనఁబఱచితిరి సౌహార్దంబు ♦ నతిశయముగఁ
గనఁబడె మీయందుఁ;♦గడఁగి కార్యముపట్ల భరతునితోఁ గూడి ♦ పాటుపడితి
రిత్తఱి రమ్యమై ♦ యెసఁగుకాంతుల మించి సంతతాలంకృతి♦సాంద్రమగుచు

తే. నలరు వారాణసీపురి ♦ కరుగఁదగును
మిమ్ముఁ గనఁగోరుఁ బౌరలో♦కమ్ము గాన
ననుచు నాసనమునుండి ♦ యుట్టె లేచి
యాదరంబునఁ గౌఁగిట ♦ నదిమికొనుచు. ౧౮ 2068

క. జనపతి నాతనిఁ బంపెను;, వినుతప్రియవర్తనుండు ♦ వినుతహాసుఁడు నా
జనపతికౌసల్యానం,దనుఁ డంతట రాము నాజ్ఞఁ ♦ దాఁ గైకొనుచున్. ౧౯

క. పురి కేగెను గాశీపతి, యరిభయమే కనని శూరుఁ ♦ డావృతి కెంతో
పరిహృష్టుండై; యంతటఁ, బరమాప్తుని గాశిపతిని ♦ బంపి ముదమునన్.

క. ధరణీశులఁ ద్రిశతము నా,దరణము చెల్వారఁ గాంచి ♦ ధన్యము మధురా
క్షరమునగు వాక్యమును భూ,వరమౌళి వచించె నిట్లు ♦ పార్థివులారా!. ౨౧

క. కనఁబడె నవ్యగ్రప్రీ,తిని నాయెడ మీర లనుచు ♦ తెఱఁగిట మీచే
తను రక్షింపంబడె నా, ఘనయాగము మీకు ధర్మ♦కరుణాదరముల్. ౨౨

క. బుతమును నియతమునై తగు, హితమగు మీసాయమున న♦హీనతరముగా
క్షితిఁ దెల్లమైన తేజము,గతి నాకృత్యంబు చక్కఁ♦గా నెఱవేఱెన్. ౨౩

తే. దుర్మతియు దుష్టబుద్ధియు ♦ దుష్టబలుఁడు
నైన రావణుఁ డను నల్ప♦దానవుండు
తెగియె హేతువె నేను, మీ♦తేజ మొకఁడు
సాయ మద్దాన నాతండు ♦ సమసె నిజము. ౨౪ 2074

చ. జనకునిపుత్రికన్ మదిని ♦ సాధ్వస మింతయు లేక దొంగిలిం
చెను దనుజాధముండు క్షితిఁ ♦ జెందినవార్తను దీని మీరలున్
విని యనిచేయ నెంచుటయు ♦ వింటిని మాభరతుండు తెల్పఁగాఁ
గనఁబడె మీకృపారస మ♦ఖండము నాపయి నుంచుటల్ తగన్ ౨౫

క. భరతుండు మీకుఁ జక్కని, కరణిన్ మర్యాదచేయఁ♦గా నుంటిరి మా

పురిఁ జాలకాల మిఁక మీ, రరుగం దగు రాజ్యపాల♦నాసక్తులు గదా!.

చ. అన విని హర్షచిత్తముల ♦ నందఱు పల్కి రదృష్టవంతులే
యనఁదగువారు మీరు విజ♦యుంబు చెలంగెను దేవసత్కృపన్
గనితిరి రాజ్యమున్ మరల ♦ భ్రాతనయున్ భగవంతుఁడే యొసం
గెను మరలన్ విరోధి యగు ♦ గెల్ రఘునందన! వైరిఖండనా!. ౨౮ 2077

సీ. ఇదిమాకువాంఛితం ♦ బిదియెమీకుంబ్రీతి యత్యుత్తమంబంచు♦ననఁగవలయు
విజయ మొందిన నిన్ను ♦ వేడుకఁ గంటిమి వైరి జంపితివి నీ♦బాహుశక్తిఁ
గార్య మియ్యది చక్కఁ♦గా సాగె సుమునీవు వినుతించెదవుగుణ♦విమలచిత్తుఁ
డవు గావునం బొగ♦డంగ నర్హుఁడ వీవె వినుతి కర్హులమె? మే♦మనఁగ రామ!

ఆ. సెలవుపొంది నగర♦ములకుఁ బోయెద మేము
మనసునందు నునుపు ♦ మమ్ము నెల్ల
మిమ్ముఁ దలఁచుచుందు ♦ మిమ్మహి నున్నంత
కాల మింకఁ దావ♦కమగుకరుణ. ౩౦ 2078

క. ధరణిన్ నర్తింతుము గుసు,తరబాహా మాపయిన్ సతం బనుపుఁడు స
త్కృపనా నా విని యట్టులె, ధరణీశ్వరులార! యనుచు ♦ దాశరథి యనన్.

ఆ. హర్ష మొంది వార ♦ లంజలి బంధించి, పయనమునకు సెలవు ♦ పడసి పూజ
లర్హరీతి నొంది ♦ యాత్మదేశంబుల, కరిగి రెలమి రాముఁ ♦ డనుపఁ గదలి.

ముప్పదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౯ - వ సర్గము.

సుగ్రీవవిభీషణాదులు సంతోషముతో నయోధ్యలో నొక్కసంవత్సర ముండుట.

క. ధరణీశు లొక్క మొగిఁ దా, రరుగుచుఁ బృథివీతలంబు ♦ నదురఁగ రామా
దరమున హర్షమ్ములరఁగఁ, బురములకుం బోయి రమల♦బుద్ధులు వెలయన్.

క. భరతునియానతి శ్రీరఘు,వరుకొఱ కక్షౌహిణులు స♦వాహనములుగాఁ
బురమున నునుపంబడె సం,గరపరికరయుతము లగుచుఁ ♦ గడుఁ బూనికతోన్.

చ. కనుఁగొనఁ జాలమైతిమి ని♦కామరణోద్ధతు రామచంద్రు నా
దనుజుని సంగరాతురుని ♦ దారుణయుద్ధము చేయ రండు మీ
రని భరతుండు పిల్వఁగ మ♦హాత్తరవాహనశస్త్రముఖ్యముల్
గొని యిట వచ్చినార మొక♦కొంకును బొందక సంతసంబునన్. ౩ 2083

క. చనుదెంచినపని సిద్ధల, మనఁ జను రాక్షసులఁ జంపె ♦ నని రాముం డా
దనుజులఁ బార్థివు లంతం,బును జేసి రటన్న కీర్తి ♦ పొదలెన్ ధరణిన్. ౪

ఉ. రాముని బాహువీర్యమున ♦ రాక్షసబాధల నొందకుండ ను
ద్దామత లక్ష్మణుం డదరి ♦ దస్యులఁ జంపఁగ నాల్గుసంద్రముల్

సీమలుగాఁగ నేభయముఁ ♦ జెందక యుండు మిఁకంచు భూరిసం
గ్రామపుఁబూన్కిమాని తమ♦కంబున గాథల నిట్లు పల్కుచున్. ౭ 2085

చ. చని చని పత్తనంబులను ♦ సాంద్రవిభూతిని జొచ్చి రామహా
జనపతు; లంత హర్షమున ♦ సర్వధనంబుల ధాన్యరాజి ర
త్ననిచయయుక్తి నొప్పి వినుతంబులు గాఁదగు పత్తనంబులన్
గని ముదమారఁ జొచ్చి రఘు♦కాంతునికై బహురత్నసంతతిన్. ౮ 2086

తే. కూర్చి కాన్కలుగాఁ దమ♦కుం జెలంగు
వాంఛలను బంపి; రొక్కద్ర♦వ్యంబె కాక
యశ్వవాహనమదగజ♦స్యందనముల
భవ్యచందనముల మహా♦భరణములను. ౯ 2087

సీ. ముక్తాప్రవాళాది♦ముఖ్యరత్నంబుల దాసదాసీజన♦తతుల, మఱియు
బహువిధాజావిక♦పటలంబు నొసఁగిరి; వాని సుమిత్రసం♦భవు లిరువురు
భరతుండు గైకొని ♦ వచ్చి యయోధ్యను జేరి రీగతి బహు♦ధారణీశ
దత్తంబులగు కాన్క ♦ లత్తఱిఁ గొనివచ్చి రాముని కెలమి న♦ర్పణముచేయ

తే. వానిని గ్రహించి సంప్రీతి ♦ వర్ధిలంగ
మిగులసాయ మొనర్చిన ♦ మిహిరతనయు
నకు విభీషణునకుఁ దక్కి♦న కపివరుల·
కాయుపాయనముల నిచ్చె ♦ నధిపుఁ డపుడు. ౧౩౺ 2088

క. అని చేయఁ దోఁమపడి యే,వనచరు లాత్మీయబాహు♦బలముల నెల్లం
దనకై యర్పించిరొ యా,ఘనులకుఁ దద్రత్నవితతిఁ ♦ గాన్కఁగ నొసఁగెన్.

చ. జనపతి యిచ్చినట్టి రుచి♦జాలమహార్హవిభూషణాదులం
గొని కపిరాక్షసుల్ తలలఁ ♦ గూర్చిరి కొందఱు చేతులందుఁ జ
క్కనిగతిగా ధరించిరి ని♦కామముదంబునఁ గొంద, ఱంత నా
యనిలజు నంగదుం బిలిచి ♦ యంకతలంబునఁ జేర్చి ప్రీతితోన్. ౧౬ 2090

తే. అమ్మహారథుఁ డతులవీ♦ర్యాన్వితుండు
కమలపత్రాక్షుఁ డారాముఁ ♦ డమలవాక్య
ములను సుగ్రీవుతో నిట్లు ♦ పలికె నీతఁ
డంగదుఁడు నీకుమారుఁ డీ♦యనిలసుతుఁడు. ౧౬౺ 2091

తే. నీకు సచివుండు హితకారి ♦ నాకుఁ గాన
మన్ననల కర్హులే గద ♦ మామకమగు
కాన్క యిది నీ వొసంగిన♦కరణియె యగు
ననుచుఁ దాను ధరించిన ♦ హారములను. ౧౭౺ 2092

క. ఒలిచి మహాయశుఁ డాయు,జ్జ్వలభూషణరాజిఁ గూర్చె ♦ శ్వసనజయువరా
జులకు మహార్హము లివి వీ,రలు తగుదురు వీనికనుచు ♦ రాముఁడు సభలోన్.

స. అంతట గురువీరు♦లైన యూథేశుల నలనీలకుముదాహ్వ♦యులను, గేస
రిని గంధమాదను♦బనస, సుషేణుల వీరులౌ మైందద్వి♦విదుల, జాంబ [వని
వంతుని,వినతు,గ♦వయు,గవాక్షుని,ధూమ్రు, నావలీముఖుఁ, బ్రజం♦ఘాహ్వయు
సన్నాదు, నాయింద్ర♦జాను, దరీముఖు దధిముఖుఁ, గరుణ నే♦త్రముల వారిఁ

ఆ. ద్రాగునట్లు కాంచి ♦ తగుభంగి మధురమై
కరుణ వెలయుపల్కు♦గమిని బలికె;
సఖులు మీరు నాకు ♦ సహజులు మీ దేహ
మెన్న నాశరీర♦మే యనఁదగు. ౨౪ 2094

క. నను నుద్ధరించితిరిగా, వనచరులారా! పయోధి♦వలెనె దురంతం
బనఁదగు కష్టమునుండియె, యని మఱియుం బలికె; భాస్క♦రాత్మజుఁ డెన్నన్.

ఆ. మిమ్ముఁ బోలు సాధు♦మిత్రులు గల్గుట,ధన్యుఁడయ్యె ననుచుఁ♦దమి చెలంగఁ
దగినరీతి వారి ♦ కగణితమూల్యాభరణములను సురక్ష్మ♦రాజి నిచ్చె. ౨౬

చ. అలరుచుఁ గౌఁగిలించె; మఱి♦యావను మిక్కలి పొంది యిట్టు లా
కులగిరిసన్నిభాంగులగు ♦ కోఁతులు తత్పురమందు మంచి తే
నెలఁ బలలాళి మూలముల ♦ నిర్మలసాధుఫలంబులన్ గడున్
వెలసెడు కోర్కెతో ననుభ♦వించుచు హాయిగ నుండ నంతటన్. ౨౭ 2097

తే. గడచె నొకనెల కొదువలే♦కయె ముహూర్త
మట్లు వారలు శ్రీరాము♦నందు భక్తి
యలరఁ దలఁచిరి క్షణమని ♦ యంతఁ గామ
రూపులగువారితో రామ♦భూపవరుఁడు. ౨౮ 2098

చ. దినములు వృచ్చె నంతసముఁ ♦ దృప్తియు మించఁగ; నంత రాక్షసుల్
ఘనతరవిక్రమాఢ్యులయి ♦ క్రాలెడు భల్లుకముల్ నృపేంద్రుఁడై
తనరెడు రాముఁ గూడి ప్రమ♦దంబున నుండ ద్వితీయమాస మొ
య్యనఁ గడచెన్ ద్వితీయమును ♦ నాయదియే శిశిరర్తువై తగున్. ౨౯ 2099

సీ. అభిషేకమగుసమ♦యంబు మొదలుగాఁగ గణియింప శిశిరాఖ్యఁ ♦ గాంచినట్టి
కాల మయ్యదిచక్కఁ♦గా రెండవదియయ్యె; హర్షంబుమీఱంగ♦నగచరులును
దనుజులు నిక్ష్వాకు♦ఘనునగరంబున సంతోష మలరంగ ♦ సకలసుఖము
లనుభవించుచు నుండ ♦ జనపతియును వారి నాదృతిఁ గాంచుచు♦హర్షకరము

తే. లైన తత్కృత్యములఁ గని ♦ యాత్మ మోద
మందుచుఁ గొఱంతయే లేని♦యట్లు వారి
నరసి పోషించుచుండె వా♦రాపురమున
నెలమిఁ గాలంబుఁ బుచ్చి ర♦హీనభూతి. ౩౦ 2100

ముప్పదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౦ - వ సర్గము.

రాముఁడు సుగ్రీవవిభీషణాదుల గౌరవించి వారిపురములకుం బంపుట.

చ. వనచరభల్లుకేంద్రులును ♦ వారలసేవకు లావిభీషణా
దినిఖిలరాక్షసుల్ పురిని ♦ దృప్తిగ నుండఁగ వర్ష మేగె; నా
జనపతి యర్కపుత్రుఁ గని ♦ సాధుతరంబుగ నిట్లు పల్కె; నో
వనచరనాథ! సాధుగుణ♦భాసుర! నీప్పురి కింక నేగుమా!. ౧॥ 2101

క. సుర లసురులు నీపురమును, దురమున సాధింప రనుచుఁ ♦ దోఁచెడి సచివో
త్కరయుతుఁడ వగుచు రాజ్యము, నరిహీనముఁ బ్రోవవయ్య! ♦ యాహవభీమా!.

సీ. అంగదుపైఁ బ్రేమ ♦ మధికతరంబుగా నునుపుము, పవనుని♦తనయు నలుని
గురుతరదోర్బలుఁ ♦ గుతుకంబునం జూడుమా సుషేణుని నీదు♦నమఁగుమామ
వీరుఁడౌ తారుని ♦ ఘోరారిభీముఁడౌ కుముదు, దుర్ధర్షుఁడై ♦ కొమరుమిగులు
నట్టినీలుని శూరుఁ♦డై నట్టి శతవలి మైందుని ద్వివిదుని ♦ మహితవిక్ర

తే. మాఢ్యు గవయుని గజుని గ♦వాక్షు శరభు
గంధమాదను ఋషభు వి♦క్రమము పేర్మి
వినతుఁడగు జాంబవంతుని ♦ గనుము ప్రీతి
యలర గురుబాహుభూషణా! ♦ యర్కతనయ!. ౩ 2103

క. ఘనమతులగు నీవీరులె, యనిమొన నాకొఱకుఁగాఁగ ♦ నర్పించిరి ప్రా
ణనికరముగానఁ గరుణం, గనుచుండుము విప్రియంబుఁ ♦ గనఁబఱపకుమా. ౪

చ. అని పలుమాఱు కౌఁగిట మ♦హాప్రమదంబునఁ జేర్చి సత్కృపం
గనుఁగొని యవ్విభీషణుని ♦ గమ్రవచస్సులఁ బల్కె; ధర్మమే
యనిశముఁ గొల్చువాఁడ వని ♦ యాత్మ నెఱుంగుదు నిన్ విభీషణా!
చని యసురాలయంబయిన ♦ సత్పురి లంకను గావుమా! యిఁకన్. ౫॥ 2105

చ. పుర మది యాకుబేరునకుఁ ♦ బూర్వము వాసముగాఁ జెలంగె నా
పురమున నె రావణుండును గు♦బుద్ధిని గైకొని యేలె నద్ది యి
త్తరుణమునందు నీవయిన ♦ ధర్మయుతంబగు పాలనంబునం
బరఁగెడుఁ గాక ధర్మమును ♦ బాయకుమా శ్రమముల్ పొసంగినన్. ౬॥

క. మతిమంతులైన రాజులు, చ్యుతియన లేనట్టిభంగి ♦ నుర్వి మనుతు రు
న్నతిమీఱ నిశ్చయం బెది, మతి నీవును నక్కనుతుఁడు ♦ మన్ననమీఱన్.

క. అనుదినము నన్ను స్మరియింపను జనుఁ బరమప్రమోద♦భంగి యనఁగ ని
ట్లనువర్తించినఁ గద మేదిని సార్థకమాను సన్మ♦తిం గని చనుమా. ౧౧

చ. మనమున నేవిచారమును ♦ మానుము నా రఘురాముపాక్యముల్
విని దనుజర్క్షవానరులు ♦ వీరుని భూపతి మేలు మే లటం

చును బలుమాఱు ప్రీతిమెయి ♦ స్తోత్రమొనర్చుచుఁ బల్కెనిట్టు; లో
ఘనభుజభూషణా! సుమతి♦గా యిది చక్కఁగ నెన్ని చూచినన్. ౧౨ 2109

తే. వీర్య మియ్యది యద్భుతం ♦ బార్యవినుత
మిట్టి పల్కులమాధుర్య ♦ మెట్టు లితరు
లందుఁ గనఁబడుఁ బరమేష్ఠి♦యందుఁ దక్క
ననుచు దనుజఘ్న వానరు ♦ లనువదింప ౧౩౪ 2110

చ. హనుమ నయంబు దోఁప విన♦యానతకంధరుఁడై రఘూద్వహుం
గని యను, నాదుస్నేహము ని♦కామము నీయెడ శాశ్వతంబుగాఁ
దనరెడుఁ గాక, భక్తి నియ♦తంబయి యెప్పుడుఁగాక నామనం
బనయము నీపదాబ్జముల♦యందె యచంచలమై వసంగుతన్. ౧౪ 2111

చ. ధరణిని నీకథామృతము ♦ ధాత్రివిభూత్తమ! యెంతకాల మె
ల్లరకును హృద్యమై తగఁ జె♦లంగునొ ప్రాణము లంతదాఁక నె
వ్వరునను గష్టము ల్గనక ♦ వర్తిలుచుండెడునట్లు నాకు నీ
వరము నొసంగఁగా వలయు; ♦ భవ్యతరంబగు త్వచ్చరిత్రమున్. ౧౬ 2112

[1] తే. నిరతిఁ బఠియించి చివర నో♦ధరణినాథ', మచ్చరిత్రము నప్సరో♦మండలంబు
పాడుదురుగాక యిట్టిదా♦వరముగూడఁ, గరుణదయచేయ వేత్రిజ♦గత్ప్రభుమణి!.

సీ. దానిఁ జక్కఁగ విని ♦ నేను మహోత్కంఠ నీసుచర్యామృత ♦ మానదీరఁ
గైకొనియెదను మే♦ఘపులేఖ ననిలుండువలె; నంచుఁబలికెడు♦వాయుతనయుఁ
గని యాదరమున నా♦సనసీమనుండి చయ్యన లేచి కౌఁగిట ♦ నదిమి యట్లు
పలికె; నట్లగుఁ గాక ♦ పరమకపీ! సుంత సంశయ మ్మన లేదు ♦ క్ష్మాతలమున

తే. మచ్చరిత్రము వర్తిలు♦మాడ్కి నంత
కాలమును నీయశంబు ని♦క్కముగ వెలయుఁ
దనువు దీనిని గైకొని ♦ ధాత్రి మనుము
మఱియు నొకమాట వినవయ్య! ♦ మాన్యచరిత!. ౨౦౪ 2114

[2] ఆ. ఎంతదాఁక జగము ♦ లివి యుండునోనాదు,కథయు నెంతదాఁక,♦గ్రాలుచుండఁ
గలదొ యంతదాఁక ♦ కపివర! వర్తిల్లు, మీవు నానిమిత్త ♦ మేపుమీఱ.

క. ఒనరించిన యొక్కొక పని, కనఘా! నీ కిచ్చువాఁడ ♦ నసువులు పోకుం
డను వరము, నరుఁడు తాఁ జే,సిన యుపకృతి యాపదలను ♦ జెందున యేనిన్.

ఆ. పాత్రుఁ డనఁగ నతఁడె ♦ పరఁగు; నంచనియంతఁ,గంఠసీమయందుఁ♦గ్రాలిచంద్ర
సన్నిభముగ వెలసి ♦ చక్కని వైడూర్య, తరళమైన హార♦వరముఁ దీసి. ౨౩

1 యావత్తవ చరితం దివ్యం కథాం తే రఘునందన, తన్మామప్సరసో నామ శ్రావయేయు ర్నరర్షభ-అనిమూ. 2 లోకా హి యావ త్స్థాస్యంతి తావ త్స్థాస్యతి మే కథా, ఏకైక స్యోపకార స్య ప్రాణాన్ దాస్యామి తే కపే-అనిమూ.

చ. అనిలజుకంఠసీమ నిడె; ♦ నంతట దివ్యతరైకహారముల్
హానుమయుఁ దాల్చి శీతరుచి ♦ యల్లన శృంగమునన్ వెలుంగఁగాఁ
గనఁబడు శీతశైల మనఁ♦గా నలరారెను; రాముఁ డీట్లు చె
ప్పిన నుడి నాలకించుచుఁ గ♦పిప్రవరుల్ ముద మావహిల్లఁగన్. ౨౪

క. శిరముల రాఘవు శ్రీకర,చరణంబులఁ బట్టుకొని యొ♦నంగెను వేడ్కం
గరము చెలంగిరి; భానుజుఁ, డురుముదమున రామచంద్రు♦నురమునురమునన్.

ఆ. పీడచేయునట్లు ♦ వేడుక నాలింగ,నంబు చేసికొనియె ♦ నయువిదుండు
దనుజనాథుఁ డట్లె ♦ తమిఁ గౌఁగిటం జేర్చు,కొనియె, రాముసంత♦టనుగపితతి.

క. కను లొగి హర్ష జలంబుల, ముసుఁగన్ దుఃఖించి విడువ ♦ బుద్ధి పొడమకుం
టను నిల్చె నపుడు వారల,కను లశ్రువు లట్టె క్రమ్మ♦గా మూఢులు నాన్.

తే. చేతనంబులు లేనట్లు ♦ చేష్ట వెడల,నిలిచి యమ్మాన్యసెలవొంది ♦ లలితభణితి
నతఁడు గౌరవ మొసఁగంగ♦సాష్టాంగయుతుల,కరిగి యంగమువీడున♦ట్లరిగిరాత్రిః.

చ. దనుజులు కీశభల్లుకవ♦తంసులు శ్రీరఘువంశవర్ధనున్
మనుజలలాము రాముని న♦మస్కరణంబులఁ దృప్తుఁ జేసి యా
తనివిరహంబు నేత్రజల♦ధారలతోఁ దులదూఁగ నెట్టులో
చనిరి పురంబు వీడి యొక♦చక్కటికిం జనువట్టు లేద్పుతోన్. ౨౫ 2123

నలువదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౧ - వ సర్గము.

కుబేరుఁడు రాముని బుష్పకంబు పరిగ్రహింపఁ బ్రార్థించుట.

చ. జనపతి దీర్ఘబాహుఁ డిటు ♦ సర్వకపీశ్వరభల్లుకేశులన్
దనుజులఁ బంపి తిమ్ములును ♦ దాను సుఖంబుగ నుండి; రంతటన్
న్వన మొకఁ డంతరిక్షమున ♦ జన్మముఁ గాంచి మనోజ్ఞమై కడున్
వినఁబడెఁ బ్రొద్దు వ్రాలుతటి ♦ వీరుఁడు తమ్ములతోడ నుండఁగన్. ౨ 2124

తే. సౌమ్య! శ్రీరామ! నన్నను ♦ సౌమ్యదృష్టి
గాంచుమా ద్రవ్యనాథువా♦క్యంబురీతి
నరుగుదెంచితిఁ బుష్పకం ♦ బనఁగ బరఁగు
దాన మీయాజ్ఞ గైకొని ♦ నేను బోయి. 3 2125

చ. ధనపతి చెంతనుండ నను ♦ దాను కుబేరుఁడు చక్కఁ జూచి యి
ట్లనియె, మహాత్ముఁడౌ రఘుకు♦లాధిపుఁ డా సురేంద్రు రావణున్
మనుజనికాయభక్షకు న♦మానుషవిక్రముఁ జంపి నిన్ జయిం
చెను దురితాత్ముఁ డాయసుర♦శేఖరుఁ డీల్గుటచేత నాకుదిన్. ౪ 2126

క. పరమప్రీతి జనించెను, సురరిపు వాతండు మిత్ర♦సుతబాంధవసో

వరానుక్తుఁడై యుండఁగా, బురవరమగు లంకయందు ♦ భూపతివరుచేత. ౬

ఆ. నిర్జయింపఁబడితి ♦ నీ వింక నాసౌఖ్య
మోయుచుండు నదియె ♦ ముదము నాకు
నాజ్ఞ యిచ్చువాఁడ ♦ నతిశయకాము నీ
యదియె నాకుఁ గాన ♦ నగుగు మిప్పుడె. ౭ 2128

క. జనపతి రఘునందను లోకనిచయరక్షకుని మోయఁ ♦ గల్గితి నదియే
యనుపమకార్యము మదిఁ జింతచు బూనక యచటి కరుగఁ ♦ దగునని పలికెన్.

మ. వినుతస్వాంతుఁడు యక్షనాయకుఁడు నన్ ♦ వీక్షించి యిట్లాజ్ఞ చే
సిన నీచెంతకు నేగుదెంచితిఁ బ్రతీ ♦ క్షింపం దగుం బ్రీతిచే
ధనదాజ్ఞం గొని సర్వభూతములఁ గ ♦ ర్తామ ప్రభావంబునం
గనరాకుండఁ జరింతు నీదయిన యా ♦ జ్ఞం బూని భూమీశ్వరా!. ౯ 2130

మ. అనినం బుష్పకవాక్యముల్ వినుచు న ♦ వ్యద్బాహుశౌర్యంబునన్
గనన్నై మించెడు మేదినీశ్వరుఁడు శృం ♦ గారంపుదృష్టిం గనుం
గొని యీరీతిని వచ్చినందులకు సం ♦ కోచంబునుం బొంద కి
ట్లనియెం బుష్పకవర్య స్వాగతము నీ ♦ కో సంతసం బందితిన్. ౧౧ 2131

క. ధనపతి యానతి యిచ్చుట, నను నాద్వాచారభంగ ♦ నామకదోషం
బనునది పొందఁ దటంచున్, జనపతి వచియించి పుష్ప ♦ సముదయములచేన్.

తే. లాజలను మంచి ధూపము ♦ లను బ్రియముగఁ
బుష్పకంబును బూజించి ♦ భూరిబాహుఁ
డవనిపతి పోయి రమ్ము నా ♦ యాత్మఁ దలఁచి
నప్పు డరుదేరఁ దగునని ♦ యాడి మఱియు. ౧౩ 2133

క. చనుమపుడు సిద్ధులను జనముననఁ దాఁకను మెట్టిచంద ♦ మున నీవలనన్
గనఁ గూడదు వారలు బాధను స్వేచ్ఛగ నరుగుమింకఁ ♦ దలఁచిన యెడకున్.

చ. అని వచియించి యర్చనల ♦ నాదృతిఁ దన్పినఁ బుష్పకంబు రా
మునివచనంబురీతి మన ♦ ముం దనివొందఁగఁ జేయు దిక్కునం
జనియెను; బుష్పకంబు మది ♦ సంతసమందుచుఁ బోవ రామునిం
గని భరతుండు భక్తిమయుఁ ♦ డై యుగళంబును మోడ్చి యిట్లనున్. ౧౬

సీ. విబుధాత్మ గల నీవు ♦ విశ్వంబు పాలింపఁగా నమానుషసత్వ ♦ గణము గానఁ
బడియెడు నెట్లనఁ ♦ బలికెద నో మానవయ్యనే దానికే ♦ నామయంబు
గలుగదు జీర్ణమై ♦ యలరని సత్వములకుఁ గూడ మృతియె గ ♦ ల్గదు మహాత్మ!
రోగమే లేక నా ♦ రులు ప్రసవింతురు పురుషులు సంతోష ♦ పూర్ణతనువు

తే. లను జరింతురు పురవాసు ♦ లనుదినంబు
హర్షమునె పొందుచున్నారు ♦ వర్ష మేది

మంచితరుణమై యపుడె స♦మంచితముగఁ
గురియుచున్నది సుధవోలెఁ ♦ గురువిందు. ౨౦ 2136

చ. అనిలుఁడు స్పర్శ మొందు సుఖ ♦ మబ్బెడులాగున మంగళంబు గ
ల్గను నిరతంబు వీచెడిని; ♦ గల్గదలె న్నిరతంబి విల్లుగా
నని ప్రజ లెల్లపౌరులును ♦ హర్ష ముతో బలుకఁ, గింటి నం
చని భరతుండు సాధువచ♦నావళిఁ బల్కిన నాలకించుచున్. ౨౧ 2137

క. ధరణీశుఁడు రాముం డి,క్కరణి సదా కల్గవలయుఁ♦గా కని మోద
స్ఫురణము గని సత్పాలన, మరుదుగఁ గావించుచుండె ♦ నాప్యలు మెచ్చన్.

నలుబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము

---

౪౨ - వ సర్గము.

రాముఁడు సీతతో నుద్యానవనమున విహరించుట.

చ. జనపతి హేమభూషితముఁ ♦ జారుతరంబును నైన పుష్పకం
బును మరియాసఁ బంపి క్షితి♦పుత్రికతోడ నశోకనామకం
బునఁదగు నిష్కుటంబునకుఁ ♦ బోయె; వనం బది మూలవృక్షచం
దనముల రక్తచందనవ♦నంబుల నెంతయు జానుమీఱుచున్. ౧౪ 2139

సీ. అగరువృక్షము లిప్ప ♦ లా దేవదారువుల్ చంపకాశోకమ్మ♦కములు చారు
పున్నాగతరువులు ♦ పొలుచు వేగిసచెట్లు పొగలేని యన్నియు♦నఁగఁ జెలంగు
పారిజాతములు నీ♦పములు లొద్దుగచెట్లు సప్తపర్ణములు వా♦సంతములును
నాగకేసరము ల♦నఁటులు మందారంబు లమలఁ తాసమూ♦హములు తనర

తే. భాసిలుచుఁ గర్ణికారాఖ్య♦వనము లచ్చ
కనకకాంతుల నీనుచుఁ ♦ గ్రాలఁ గురవ
క ప్రియంగుకదంబముల్ ♦ క్రమ్మియుండెఁ
గోవిదారంబు లెల్లెడఁ ♦ గొమరుమిగుల. ౫౭ 2140

క. ఫలములఁ దగు నేరేడులు, విలసితపాటలము లెంతో ♦ వేడుకగాఁ గ
న్నులపండువుగాఁ గ్రాలఁగ, ఫలములుకుసుమములు నిండఁ♦బరఁగుతరువుల్.

చ సురుచిరదివ్యగంధరస♦శోభితపల్లవజాజి నట్టి యం
కురముల మించి వృక్షముల♦కూటము నాటఁగ నేర్చినట్టివా
రరుదుగ దేవతావనము♦లందువలెన్ వెలయింప నొప్పు స
త్తరువులచేత శోభిలెడు ♦ తద్వన మెంతయుఁ జూడ రాజిలెన్. ౭ 2142

సీ చారుపల్లవపుష్ప♦సమితిచే నలరారి [1]మత్తషట్పదతతి♦మంజులమయి
పరభృతమత్పద♦బహువర్ణపక్షిసంకులమయి పెక్కువం♦కలుగ నొప్పు

---

1 మత్తభ్రమరసంకులైః, కోకిలైః భృంగరాజైశ్చ నానావర్ణైశ్చ పక్షిభిః-అనియూ.

చిత్రమాతృద్రుమ♦శేఖరంబుల మించి, యుర్వీరం బలరారె; ♦ నందుఁ గొన్ని
తరువులు హాటక♦తరువులవలెఁ గొన్ని యగ్నిశిఖాకృతి ♦ నలరెఁ గొన్ని

తే. యంజనాకారముగ నొప్పె ♦ నమలమాల్య
ములకుఁ దగి కొన్ని పుష్పముల్ ♦ లలితపరిమ
ళములఁ దమతావుఁ దెల్పుచు ♦ నమరె; నందు
బహువిధాకారములఁ దీర్పఁ♦బడి చెలంగి. ౧౦ 2143

చ. నిరుపమవారిపూర్ణములు ♦ నిర్మలరత్నవిచిత్రభంగులున్
సురుచిరకాంతులన్ వెలయు ♦ చొక్కపుస్ఫాటికకుట్టిమంబులున్
గురుతరపంకజోత్పలసు♦గుంభితముల్ వరచక్రవాకర
మ్యరవవిరాజితంబులును ♦ హర్షదహంసనినాదితంబులున్. ౧౧ 2144

ఆ అలగువానకోయి♦లలు చక్కఁగాఁ గూయ
వెలయుచుండునవియు ♦ లలితతరువి
తతులు తీరములను ♦ సతతపుష్పాఢ్యంబు
లయి చెలంగ మించు♦నవియు మఱియు. ౧౨ 2145

క. పలువిధములైన సాలంబుల శీతగ్రావనివహ♦ముల నొప్పెడు తా
వులనున్ మించెడుసరసులు, వెలయఁగ నాయుపవనంబు ♦ వేడ్కనొసంగెన్.

క. వనమున నందొకచోటన్, ఘనతర వైడూర్యమణిని♦కాయమురీతిం
గనఁబడుపచ్చికబయలులు, మనమునకుం బ్రీతి నీయ ♦ మఱియు నెసంగెన్.

చ. తరువులు పూచియుండఁగ స♦దాగతి పైఁ బ్రసరింపఁగా సుమో
త్కరములు రాలి మూలముల♦దాపున శయ్యకుఁగాఁ జెలంగుప్ర
స్తరములపైని నిండ నవి ♦ తారలతోఁ గనుపట్టుచున్నయం
బరమువలెం గనంగనయి ♦ భాసిలుచుండె విచిత్రరీతిగన్. ౧౫ 2148

క. సురపతి నందనము వలెన్, బరమేష్ఠివినిర్మితము యు ♦ భాసిలు నాచై
త్రరథమురీతిన్ శ్రీరఘువరునుద్యానంబు వెలసె ♦ భవ్యతరంబై. ౧౬ 2149

క. పలువిధములైన యాసనములఁ దీఁగెల జొంపములన♦మూహములను మి
క్కిలి మించునశోకంబును, లలితగతిం జొచ్చె నాయి♦లాపతిసతితోన్. ౧౭

క. కుసుమస్తబకయుతంబై, యసమానవిభూతి నలరు ♦ నాసనముపయిన్
వననంబుఁ బఱుపరాజిలఁగ సముచితరీతి రాజ♦కాంతుఁడు సతియున్. ౧౮

ఆ. కూరుచుండి; రంతఁ ♦ గోమలికయిఁ బట్టి
చెంతఁ గూరుచుండఁ ♦ జేసి శుద్ధ
మానసమును గూర్చు ♦ మైరేయమధు విచ్చె
శచియు సుధను బతి కొ♦సంగునట్లు. ౧౯ 2152

సీ. వివిధమాంసంబుల ♦ విమలచిత్రఫలంబులను గింకరులు చక్క ♦ మనుజపతికి
నాహారమున కిచ్చి ♦ రప్పుడే; నృత్తగీతముల నేర్పరులయి ♦ ధన్యరూప
ముల నొప్పు బాలికల్ ♦ జనపతిముందటం బానమదంబునం ♦ బరంగి యాడి
రంతం రంజిలం జేయు ♦ నట్టి శ్రీరాఘవుం డమలధర్మాత్మకుం ♦ డతులభూషి
ఆ. తాంగుం డట్టులాడు ♦ నామనోహరరూపములం జెలంగు నంగ♦నలను బ్రీతి
నందం జేసె యుక్త♦గతిగ దానములచేత, నచట సీతతోడ ♦ నలరు నృపతి.
క. పరమాస్తరణంబునం దగి, యరుంధతియుక్తి నలరు♦నట్టి వసిష్ఠుం
బురుడించుచుం దేజంబున, నరుదుగ రాజిల్లె నమరు ♦ లౌరా యనంగన్. ౨౩
చ. జనపతి సంతసం బలర ♦ జానకి నచ్చరమిన్నవంటి చ
క్కనితనుసంపదన్ వెలయు♦కాంతను రంజిలం జేసెం జక్కంగా
ననుదిన మాయమర్త్యు లటు; ♦ లందుం దమిన్ విహరించు జానకీ
జనపతి దేవదేవులకు ♦ సాంద్రసుఖావహమై యజస్రమున్. ౨౪ 2155
ఆ. మంగళంబు నిడు స♦మయము మది శిశిరంబు, చాల గడచె; నిట్లు ♦ సరసకేళిం
దేలు వారి కట్టి♦కాలంబునకుం బది, వేలయేండ్లు వయసు ♦ వేగ చెల్లె. ౨౫
ఆ. శిశిర మదియుం జక్కం♦జెల్లె భోగదమయి;, జనపతీంద్రుండు దివ♦సమున మొదటి
భాగమందు ధర్మ♦భంగుల నెఱింగిన, వాండు గాన దాని♦వరుసం దీర్చి. ౨౬
క. మిగిలిన దినభాగము తా, నగణితభూతిం జెలంగు♦నంతఃపురమం
దు గడిపె జానకియుం దన, మగనివిధంబునను ధర్మ♦మహితపథమునన్. ౨౭
క. సురకార్యంబుల నొనరిచి, పరమప్రమదమున సాధు♦భక్తి *శ్వశురులన్
నిరతము పూజించెడు న,స్వపసం బూర్వాహ్ణమందు ♦ వదలనికడంకన్. ౨౮
తే. పూజలం దన్పుచుండె; నా♦పూవుంబోండి
యంతట విచిత్రసువిభూష♦ణాంబరములం
దాల్చి రాముని సేవింపం ♦ దా నరుగును
శచి మహేంద్రుని సేవింపం ♦ జనువిధమున. ౨౯ 2160
చ. కనకవిభూషణావళులం ♦ గ్రాలుచు మంగళమూర్తి మీఱి వ
చ్చిన జనకాత్మజాతం గని ♦ చిత్తమునం బ్రమదంబు నొంది చ
క్కనివిధి నున్న దా నవని♦కాంతుండు రాముండు పల్కుచుండు; నం
త నొకట శ్రోణిభారమునం ♦ దద్దయు వింపమచు వచ్చుపత్నినిన్. ౩౦ 2161
చ. సురసుతం బోలుదానిం గని ♦ చొక్కపుం బ్రీతిని జానకీ! మనో
హరతనుభాసురా! యలరె ♦ నౌర యపత్యము నాకు నేటి కీ
వరుస; నికేమి గావలయు ♦ వారక తెల్పుము తెచ్చి యిత్తు సుం
దరి! యన సుస్మితం బలర ♦ ధాత్రికుమారి వచించె భర్తతోన్. ౩౧ 2162

* శ్వశ్రూణా మకరోత్పూజామ్-అనిమూ.

సీ. ప్రాణేశ! జాహ్నవీ♦పరిసరంబున నున్న యుగ్ర తేజంబుల ♦ నొప్పుమునుల
నా తపోవనముల ♦ ననుచూడఁ బోవంగఁ దలఁతు నయ్యవి పవి♦త్రంబు లౌట;
నంపలివారాను ల♦హారివారంబు ఫలమూలభక్షకులై యుండు♦వారు గాన
వారల నతాప్రన♦పాదజంబులఁ గొల్చి యుండినా ననెడి యీ♦యొక్కవాంఛ

తే. మనమునం దున్నయది యొక్క♦దినమె యైన
నందు నివసింపఁ గోరెద ♦ నమరసంస్థ!
యందు ఫలమూలములఁ దిన ♦ నభిలషింతు
ననిన నక్లిష్టకర్ముఁ డ♦య్యవనిపతియు. ౩౭ 2163

క. కానిమ్మా యొనరించెద, నే నిక్కి యని ప్రతిజ్ఞ ♦ నృపతి యొనరుపం
గా నెలఁత తమిఁ జెలంగెను;, జానకితో మరలఁ బల్కి ♦ క్ష్మాపతి ప్రీతిన్. ౩౮

క. మనమున సంతస మందుము, చనవచ్చున్ రేపె సుంత ♦ సంశయము నెదన్
గనకుండు మనుచు మైథిలి, మన మూఱడిలంగఁ బలికి ♦ మానవు గనుచున్.

తే. ఒకముహూర్తము ధ్యానించి ♦ యువిద యిట్టి
వాంఛఁ దెల్పెనె యేమని ♦ వగసఁ దలఁచి
చింతచే వ్యాకులంబగు ♦ చిత్త మొప్ప
మధ్యకక్ష్యాంతరం బొందె ♦ మానవధనుఁడు. ౩౯ 2166

నలువదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౩ - వ సర్గము.

~ చారుఁడు రామునితో లోకాపవాదముఁ దెల్పుట. ~

చ. తనసఖు లెల్లఁ గొల్వఁ బ్రమ♦దంబున హాస్యకథావిచక్షణుల్
మన మలరంగఁ జేయునటు ♦ మాటఁ బల్కెడు పండితుల్ తనుం
గనఁ జనుదెంచి కొల్వ నట ♦ క్ష్మాపతిసర్వుఁడు కూరుచుండె నా
ఘనమతులందరున్ విజయు, ♦ కాశ్యపు,పింగళ, కాళియాహ్వయుల్. ౧ 2167

సీ. మధుమత్తకుటులును♦మాగధ భద్రులు దంతవక్త్రసురాజు ♦ లెంతొ ప్రీతి
నలరంగ బహువిధ♦ములగు కథల్ పరిహాసయుక్తంబు లౌ♦నట్లు పల్కి
రాఘవు చిత్తంబు ♦ రంజిల్లఁ జేసిరి; సమ్మోదమున రామ♦చంద్రుఁ డట్టి
గాథల వినుచు నొ♦క్కకథ వచించెడుకాటి నిట్టు లనియె భ♦ద్ర! పురమందు

తే. జనపదంబుల నాదువి♦షయము నెట్లు
పలుకుచుందురు జానప♦దులును బౌరు
లవనిజాతను గూర్చియు ♦ నాసుమిత్ర
పట్టి యగులక్ష్మణుం గూర్చి ♦ భరతుగుఱిచి. ౨ 2168

క. అనుజుండగు నాశత్రు,ఘ్నుని గూర్చి కైకఁ గూర్చి ♦ నూతనమగురీ
తిని బల్కుచుందురో యే,మని వారల దాఁపకుండ ♦ ననువుగఁ జెపుమా. ౬

క. నూతనరాజ్యము నొందిన, భూతలపతి కెఱుకపడఁగఁ ♦ బోలును వార్తా
వ్రాతం బన విని భద్రుఁడు, చేతస్సంశయము నొంది ♦ చేమోడ్పు తగన్.

క. పలికె మహాత్మా! నగరం,బుల మిమ్ముం గూర్చి పౌర♦పూగము శుభగా
థలఁ బల్కుచుండు నెఱి దశ,గళవధసంప్రాప్తవిజయ♦గాథను మిగులన్. ౭॥

క. మనపౌరులు నిత్యం బో,జననాథా! పలుకుచుంద్రు ♦ చక్కఁగ ననఁగా
విని భద్రుతోడ నిట్లని,యెను; రాముం డోయి భద్ర!♦యీవిషయమునన్.

క. వినిపింపు మున్నదున్న, ట్లనవద్యముగా సమగ్ర ♦ మని మఱియు ననున్
మనవారు శుభాశుభక,తిని బల్కెడుమాట లెల్లఁ ♦ దేటపఱచినన్. ౯ 2173

తే. మంచికార్యములను జేసి ♦ మానివేయఁ
దగినపనులను మానంగఁ ♦ దగును గాన
నిర్భయంబుగ నేచింత ♦ నీవు గనక
పల్కుమా పౌరులను జాన♦పదులు చెలఁగి. ౧౦॥ 2174

క. పలుకుదు రేమని పాపో,క్తులు వానిని వినఁగ నాకుఁ ♦ గోర్కి కలదు నం
చలరారు సురుచిరోక్తులఁ, బలికిన భద్రుండు వానిఁ ♦ బాటించి మదిన్.౧౧॥

క. కరముల నొగ్గి వచించెన్, గురుబాహుని రాముఁ గాంచి ♦ క్షోణీశవరా!
పురజనులు పల్కుచుండెడు,కరణి శుభాశుభములైన ♦ కథల వచింతున్. ౧౨॥

ఆ. చత్వరముల విపణి♦శాలల బాటల, వనములందును నుప♦వనములందుఁ
బలుకుచుందు రిట్లు ♦ వార్ధి బంధించెను, మున్ను చూడలే ద♦దెన్నఁడైన.౧౩॥

క. సురలకుఁ గూడ దురాసద, మరయఁగ నీకార్య మాను♦షారివరుఁడు దు
స్తరబలుఁడు దురాధర్షుఁడు, పరికింపఁగ రావణుండు ♦ బలయుతుఁ డగుచున్.

క. అనిఁ బడిరె భల్లుకేంద్రులు, వనచరులను రాక్షసులును ♦ వశవర్తులునై
తనమాటయుండె మెలఁగిరి, దనుజేంద్రుని రావణుని ని♦తాంత మడంపన్.

చ. ధరణికుమారికన్ విగతి ♦ దారుణదుఃఖను రావణుండు సం
గరమున నీల్గినం గొనుచుఁ ♦ గాఱియపెట్టనమర్షఁ బాసి యీ
పురమున కేగుదెంచె; రఘు♦పుంగవుచిత్తము మెత్తనౌఁ గదా
తరుణిని గూడునాసుఖముఁ ♦ దా నది నెవ్విధిగాఁ దలంచెనో. ౧౬ 2180

చ. దనుజవరుండు పూర్వము ని♦తాంతబలం బలరార జానకిం
[illegible] ♦ దక్షిణభాగమునందు నెల్లుప
త్తనమున కేగి యందొకట ♦ దస్యుఁడు నాఁగ నశోకనామకం
బునఁ దగువృక్షవాటికను ♦ బొంగెడు వేడుక నుంచి రాక్షసీ
జనవశయై మెలంగునటు ♦ చక్కఁగఁ జేయఁడె దుష్పథంబునన్. ౧౭॥ 2181

మ. పరునింటన్ నివసించియున్న తరుణిన్ ♦ బాగంచుఁ దా నేంచె భూ
వరుఁ డేమాత్ర మయుక్తమంచును దలం♦పం డింక నింటింట నుం
దరు లేతప్పు లొనర్చినం గ్రుధ దగన్ ♦ దండింప నౌనే మహీ
వరుఁ డేరీతిని గార్యముల్ నడుపు నా♦భంగిన్ బ్రజల్ చేయనౌ. ౧౯ 2182

చ. అని యిటు పెక్కురీతుల మ♦హాత్మ! వచింతురు నాగరుల్ తమం
తన మఱి పల్లెలందును జ♦నంబు లిదే పలుకంగఁ జొచ్చి; రం
చను పలుకుల్ చెవిం బడఁగ ♦ నానరదేవుఁడు చాల నార్తిఁ బొం
దినయటు లుండి మిత్రులగు ♦ ధీరుల వారలఁ గాంచి చింతతోన్. ౨౦

తే. పలుకు లియ్యవి రీతిఁగఁ ♦ బ్రబలె ధరణి
నింక నెట్లుగ నడువనో ♦ నెఱుఁగఁ జెప్పుఁ
డన్న వారెల్లఁ బృథ్విపై ♦ నట్టె శిరసు
లలరఁ బడి వందనంబులు ♦ సలిపి యనిరి. ౨౧ 2184

చ. పలు కిది యెల్లెడన్ బ్రబలెఁ ♦ బౌరులు లాడుదు రిట్లు నుంతయేఁ
దలఁపరు మంచిచెడ్డలవి♦ధం బిది యంచును సంశయంబు లే
కలయక పల్కుచుందు రని ♦ యాసఖు లాడినరీతి నెమ్మదిం
దలఁచి రఘూద్వహుండు నఖి♦తల్లజు లేగ నను జ్ఞ నిచ్చుచున్. ౨౩ 2185

నలువదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౪ - సర్గము.

—రాముఁడు జనాపవాదముం దెలుపఁ దమ్ముల నేకాంతమునఁ బిలిపించుట.—

చ. తనచెలికాండ్రఁ బంపి గుణ♦ధాముఁడు కార్యముచేయువైఖరిన్
మనమున నిశ్చయించుకొని ♦ మాట యిదిట్లు జనించెనే యహో
యని పరమార్తి ద్వారమున♦యుండు వసించెడు సేవకుం గనుం
గొని యిటు పల్కె; సాధుగుణ♦సంభితు లక్ష్మణుఁ బ్రీతిపాత్రునిన్. ౧ 2186

క. ఘనభాగ్యుని భరతుని నా,యనుజుం డపరాజితుండు♦నయి తగు శత్రు
ఘ్నుని దోడి తెమ్ము వేగమ, యన రాముని వాక్యజాల ♦ మాదృతిమీఱన్. ౨

చ. విని శిరసావహించి భట♦వీరుఁడు దోసిలి యొగ్గి చిత్తమం
చని చని యాసుమిత్రతన♦యాగ్రజు లక్ష్మణుఁ గానఁబోయి యా
తనిసదనంబు చొచ్చి నృప♦తల్లజుఁ డిప్పుడు మిమ్ముఁ జూడఁగో
రె ననుచు దోసిలొగ్గి మృదు♦రీతి మహాత్మునితో వచించుచున్. ౩ 2188

క. త్వరగా దర్శనమున కో,ధరణీశకుమార! పోవఁ♦దగు నన నట్లే
యరిగెద నని రామాజ్ఞను, శిరస్సునం దాల్చి రథము ♦ చెచ్చెఱ నెక్కెన్. ౪

చ. అరదము నెక్కి రాముని గృ♦హంబున కేగె; రథంబుమీఁద న
ట్లరిగెడు లక్ష్మణుం గనుచు ♦ నాభటవీరుఁడు వేగ పోయి యా

భరతుగృహంబుఁ జేరి యతి♦భక్తిఁ గృతాంజలియై యొడంబడన్
ధరణివిభుండు మిమ్ముఁ గనఁ♦దాఁ దలపోసెడు నంచుఁ దెల్పినన్. ౯ 2190

చ. భరతుఁడు రాఘవానుమతిఁ♦బల్కుచు ద్వాస్థునివల్కు లెన్ని యా
దరమునఁ గాల్నడం జనియెఁ♦దత్క్షణమే; బలశాలి యాతఁడి
ట్లరుగుటఁ గాంచి లక్ష్మణుప్రి♦యానుజుఁ డున్నెడ కేగి భక్తితోఁ
గరముల మోడ్చి రాఘవుని♦కాంక్షను దెల్పె వినీతుఁడై తగన్. ౧౦ 2191

క. చనుదెమ్మా! రాముఁడు నిన్, గన నెంచెడు లక్ష్మణుండు♦కడువడి మీరున్
జనియెన్ భరతుం డేగెను, ఘనకీర్తీ! నీవు రమ్ము♦కడువడి ననఁగన్. ౧౧

ఆ. ఆసనంబునుండి♦యట్టె లేచి ధరిత్రిఁ, బడి నను స్తుతులచు♦భక్తి నల్పి
రాముకడకుఁ బోయె; ♦రయమున ద్వారస్థ,భటుఁడు వేగ పోయి♦పలికె నిట్లు.

చ. అనుజులు వచ్చి వాకిట మ♦హావినయంబున నున్నవారు నా
విని రఘునందనుండు మది♦వేఁచెడు చింతను బ్రుంగి మోము వా
ల్చి నిలిచియున్న యాభటుని♦శీఘ్రము తమ్ములఁ దోడితెమ్మటం
చనునయ మొప్పఁ బల్కె సహ♦జావళి నాకును జీవితంబు నూ!. ౧౩ 2194

తే. నాబహిఃప్రాణములు వారె♦నాకుఁ బ్రియులు
వారె కావునఁ దోడ్తెమ్ము♦వైళమ యన
నతఁడు చని చెప్ప రాజాజ్ఞ♦నంది శుక్ల
వస్త్రధారులు వినయత♦త్పరులు నగుచు. ౧౪ 2195

క. భరతాదులు మువ్వురు చొ,చ్చిరి రాముని చారుసౌధ♦సీమ; నచట భూ
వరుమోము రాహు వేఁచం,గర మార్తిం బొందు చంద్రు♦కరణిఁ గనఁబడన్.

క. ద్యుతిబాసిన సంధ్యాసమ,యతపనురీతిం గనంగ♦నైన రఘువిభున్
జ్యోతిలేని బాష్పపూర్ణా,యతనయనుని ధీబలాఢ్యు♦నన్నను థీరుల్. ౧౬

క. విరహితరుచియగు పద్మము,కరణిం దగు మోముతోడఁ♦గలవిలపడుభూ
వరుఁ గాంచి సత్వరంబుగఁ, జరణంబులు తలల సోఁకు♦చంద మ్మలరన్. ౧౭

ఆ. వందనములు చేసి♦యంద అచ్చట నిల్వఁ
బడిరి; రాముఁ డంత♦బాష్పములను
విడిచి యూరకుండి, ♦విభుఁ డంతలో వారిఁ
గౌఁగిలించుకొనుచుఁ♦గళవళించె ౧౮ 2199

క. ఆసనములఁ గూర్చుండుం, డోసమధికశూరులార! ♦యొప్పుగ మీరే
నాసర్వస్వము జీవిత, మేసరణిం గనిన నన్య♦మింకం గలదే. ౧౯ 2200

క. మీ రార్జించిన రాజ్యం, బీరీతిగ నేలు వాఁడ♦నెల్లవిధములన్
మీరలు శాస్త్రవిచక్షణు, లారయఁగా బుద్ధిమంతు♦లగుదురు గాదే. ౨౦

క. ననుఁ గూర్చి సకలవిధములఁ, గనుయుగ్మము దెఱచి వెదుకఁ♦గాఁ జనుననుచున్
జనపతి తనదువిచారం,బును దెల్పిన రామువాక్య♦మును జక్కంగన్. ౨౧

తే. తెలియఁ జాలక యాసోద♦రులు కలంగి
మనసు లుద్విగ్నము లగుచు ♦ జనపతికగు
నాశయం బిది యని తెలి♦యంగ రామి
బదులు చెప్పక యుండి ర♦ప్పట్టునందు. ౨౨ 2203

నలుపదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౫ - వ సర్గము.

—రాముఁడు లోకాపవాదమును దెల్పి లక్ష్మణునితో సీత నడవుల విడిచి రమ్మని చెప్పుట.—

సీ. ఆసనమ్ములయందు ♦ నారీతిఁ గూర్చుండి దీనచేతస్కులై ♦ తెల్లవోయి
యున్నతమ్ములఁ జూచి ♦ యున్నయిట్లని పల్కె మోమెండఁగా; భ్రాతృ♦ముఖ్యులార!
మీకు శుభంబగుఁ ♦ గాక నామాటల నాలకింపుఁడు చిత్త♦మందు వేఱు
గాఁ దలంపక శ్రద్ధ♦గా వినుం డిత్తఱి నాభార్యయైన జా♦నకివిషయము

తే. నందుఁ బౌరుల చిత్త మె♦ట్లల రెనొక్కొ
తెలిసికొనుఁ డింకనైనఁ బౌ♦రులును జాన
పదులు పల్కెడు నపవాద♦వాక్యములు విన
మనసు గలఁగెడుఁ ద్రుంగెడు ♦ మర్మములును. ౧ 2204

క. [జనపదముల నగరంబుల, జనకజచారిత్రమందుఁ ♦ జక్కనియంకం
బును గల్పించిరి కుమతులు, చనునే యాలించి వాని ♦ సైఁపన్ నాకున్.]

క. జననం బిక్ష్వాకుకులం,బున నాకుం గల్గె నాదు♦పూర్వులు పూజ్యుల్
జనకునిసద్వంశంబున, జనియించెను సీత సుగుణ♦సముదయ మొప్పన్. ౨

క. తెలియుదురు గదా కానన,ముల మే ముండంగ దనుజ♦ముఖ్యుఁడు సీతన్
బలవంతమ్ముగఁ గొని చన, నలఘుబలం బొప్ప నేను ♦ ననిఁ జంపుటయున్. ౩

చ. దనుజు వధించి యచ్చటనె ♦ ధాత్రికుమారిక లోఁ దలంచి యి
ట్లని తలపోసినాఁడ నసు♦రాలయమందు వసించియున్న యీ
జనకజ నెట్లయోధ్యకు నె♦సంగెదు వేమకఁ గూడి పోవనొ
నని యటమీఁద నాతరుణి ♦ యగ్నిని జొచ్చెను బ్రత్యయార్థమై. ౪ 2205

క. వినియే యుందురు మీరలు, జనకజ శుచిఁ జొచ్చె ననుచు ♦ సౌమిత్రీ! నీ
కనులారఁ జూచితివి గద, దనుజులు నిర్జరులు చూచి ♦ తగుఁ దగు ననుటల్.

ఉ. వింటివి గాదె యగ్నియును ♦ విశ్వ మెఱుంగఁగఁ బావనాంగి వా
ల్గంటి యిదా సుసాధ్వియనెఁ ♦ గాదె నభంబుననుండి వాయు వి

ట్లింటయుఁ జంద్రసూర్యులు మ♦హాముని నిర్జరసన్నిధిన్ మనః
కంటకమూఱఁ బాపమనఁ ♦ గాంత యెఱుంగదు నా వచించుటల్. ౯

క. వినియుందువు గద గంధ,ర్వనిర్జరులచెంత నిట్టి♦భంగి జరగుటల్
కనకాంగి సాధుశీలయె, గనుకనె యాలంకయందుఁ ♦ గడు మోదమునన్.

క. సురనాథుఁడు జానకి నా,కరమున నర్పించె నేనుఁ ♦ గామిని మదిలోఁ
బరిశుద్ధఁగా నెఱుంగుదు, నిరుపమకీర్తిం జెలంగు ♦ నెలఁతయు సతమున్.

ఆ. ఇన్నివిషయములను ♦ మున్ను పరీక్షించి, నాతి నిటకుఁ దెచ్చి♦నాఁడ నిపుడు
కలిగినట్టి దూఱు ♦ కళవళింపఁగఁ జేసె, నకట! హృదయశల్య♦మగుచునన్ను.

ఉ. పౌరులదూఱు గొప్పదయి ♦ పర్వెడుఁ బల్లెలయందుఁ గూడ నీ
పౌరులపాటయే వెలసె ♦ బాగుగ నెవ్వని దుర్యశంబు లీ
ధారణిఁ బాడఁగాఁబడునొ ♦ తన్నినదంబు చెలంగుదాఁక నా
పూరుషుఁ డేగు నీచమగు ♦ భూమికి నిశ్చయ మిద్దియాఁ గదా. ౧౩ 2214

ఆ. అమరవరులు దుర్య♦శమును నిందింతురు
కీర్తి లోకవినుతి♦కిం దగియెడు;
నెల్లపనులు మహిమ ♦ నెసఁగు పెద్దలు చేయఁ
బూనుదురు యశంబుఁ ♦ బొందఁ గోరి. ౧౪ 2215

క. నే నపవాదభయంబున, మానుదు నాజీవితంబు ♦ మఱియున్ మిమ్మున్
మానవసింహులఁ బాయుదు, జానకి నిఁకఁ జెప్ప నేల ♦ సాధువులారా! ౧౫

క. కనుఁగొనుఁడు శోకసాగర,మునఁ బడి తపియించువాని ♦ ముం దిట్టివిధం
బున దుఃఖము నే నెన్నఁడు, గనినదియే లేదు దీని♦కంటెఁ బెనువగల్. ౧౬

క. ధరణిం గల్గవు; లక్ష్మణ!, త్వరపడి యుదయమున రేపె ♦ దరలుము రథమా
ధరణిజతో నెక్కుము వే, తరలి సుమంత్రుండు రథముఁ ♦ దగువడిఁ దోలన్.

క. మనదేశము నవ్వల గం,గను దాఁటు మనంతరమునఁ ♦ గ్రాలుతటమునన్
మునిపతియగు వాల్మీకిము,నినివాసము చెన్నుమీఱు ♦ నిర్మల మగుచున్. ౧౮

క. సురవాసం బట్లది యె, వ్వరును గన నసదృశముగఁ ♦ బరఁగుఁ దమస నా
నిరుపమవీచీసంయుత,తరంగిణీతీరమందుఁ ♦ దగు నదియందున్. ౧౯ 2220

మ. జనశూన్యంబగు భాగమందు ధరణీ♦జాతన్ దగన్ డించి వే
చను దెమ్మా! శుభ మొప్పు నీకు మదిలో ♦ సందేహముం బొందఁగాఁ
జన దిప్పట్టున మాఱు చెప్పఁ దగ దే♦చందంబునన్ సీతఁ గూ
ర్చినపల్కుం బలుకంగరాదు చనుమా ♦ శీఘ్రంబుగా లక్ష్మణా!. ౨౦ 2221

క. ఇది తగు నిది తగదని యీ, యదనునఁ బల్కంగ నీకు ♦ నర్హము గాదీ
యది చేయరాని దని ప,ల్కెదవే నప్రీతి కల్గుఁ ♦ గినుకయుఁ బొడమున్.

తే. ప్రీతి నాపయి నుండునే ♦ సీతజీ నిది
మంచి దిది చెడ్డదని చెప్ప ♦ నెంచవలదు
నాదుపాదములాన ప్రా♦ణములయాన
బదులు పలుకకు మనుచు నొ ♦ ట్టిదియె యిడితి. ౨౧ 2223

సీ. ఎవ్వరైనను నన్ను ♦ సీవిషయంబున నమనయింపఁగఁ బూను♦కొనెద రట్టి
వారు నాకహితులే ♦ యేరీతిఁ దలఁచిన మదభీష్టఘాతుకుల్ ♦ మాట లేల?
నను గౌరవింతురే ♦ ననుఁ జెప్పినది చేసి ప్రేమింతురేని మా♦టేమి పలుక
కుండ సీతను గొని ♦ యుగ్రకాననముల విడిచి రాఁదగు నాజ్ఞ ♦ విడువకుండ
తే. మునుపె నాతోడఁ బల్కె నీ♦జనకతనయ
జాహ్నవీతీరమునఁ గల్గు ♦ సన్మునియుట
జముల విహరింపవలయుఁ గా♦న మిది నాకు
ననుచుఁ గావునఁ దీర్పంగ ♦ నగును దాని. ౨౪ 2224

క. అని పల్కుచుఁ గాకుత్థ్సుం, డనవరతాశ్రుప్రపిహిత♦మగు నక్షియుగం
బున ధర్మమతిని శోకం,బున హృదయముకలఁగ నొక్క♦మొగి వెతఁబడుచున్.

తే. అనుజులం గూడి నిట్టూర్పు ♦ లట్టె భూరి
భుజగ మట్లుగఁ బుచ్చుచుఁ ♦ బోయె లోని
కట్టె సోదరు లత్యార్తి ♦ నలజడిఁ గని
యాత్రియామను బుచ్చి రే♦మనక యెట్లొ. ౨౬ 2226

నలువదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౬ - వ సర్గము.

లక్ష్మణుఁడు సీత నరణ్యములకుఁ బిలుచుకొని పోవుట.

క. చనియెఁ ద్రియామ యదెట్లో, జనవిభుసోదరుఁడు వగల♦స్వాంతము దూలం
గను మోమెండఁగ సారథిఁ, గని పల్కె మహీశునాజ్ఞఁ ♦ గళవళపడుచున్.

క. అరదము సుందరముగ హయ,వరములతోఁ గూర్చి చక్క ♦ భాసిల్లెడు సుం
దరరత్నమయాసనమును, ధరణిజకై యేర్పఱుపుము ♦ ధరణిపునాజ్ఞన్. ౨

చ. జనకజ పుణ్యకర్మముల♦సంగతిఁ బాయునిమౌనివర్యులం
గనుఁగొన నాశ్రమంబులకుఁ ♦ గ్రన్ననఁ బోవఁ దలంచె నేను న
మ్మునియుటజంబులన్ విడువఁ ♦ బోలును వేగ రథంబు గట్టు; మం
చనిన సుమంత్రుఁ డట్లె యని ♦ యశ్వహయంబులఁ బూన్చి చక్కఁగన్. ౩

క. సురుచిరమై సుఖశయ్యా, పరియుతమై రమ్య మగుచు ♦ భాసిల్లెడు నా
సరణంబున నొప్పుచు సుం,దరముగ శోభిల్లఁగా ర♦థంబు నొనర్చెన్. ౪

చ. అరదము దెచ్చి మిత్రగణ♦హర్షద! స్యందన మిద్ది సిద్ధమై
పరఁగె ననంతరక్రియను ♦ బాయక చేయుము నాఁగ లక్ష్మణుం
డురుతరదుఃఖవేదనల ♦ నొందుచు నుండియు భూపతీంద్రమం
దిరమును జొచ్చి సీతఁ గని ♦ దీనత నిట్లని పల్కె మెల్లఁగన్. ౮ 2231

క. కోరితి వఁట యోతల్లీ!, భూరమణుని వర మొకండు ♦ మునిపల్లెలకుం
జేరుపుమా జానకి నని, శ్రీరాముం డాజ్ఞ నాకుఁ ♦ జేసెను గానన్. ౯ 2232

సీ. గంగచెంతను జక్కఁ♦గా నొప్పునాశ్రమముల నిన్ను రామాజ్ఞఁ♦దలఁచి విడిచి
వచ్చెద నే మాని♦వరులుండు రచ్చోట నయ్యాశ్రమములు పు♦ణ్యంబొసంగఁ
జాలియుండును నిన్నుఁ ♦ జయ్యనఁ గొనిపోయి విడిచి రాఁదగు నని ♦ విన్నవింప
మహితాత్ముఁడైన ల♦క్ష్మణుపల్కు లాలించి యధికసంతోషంబు♦నంది గమన

ఆ. మునకు నుత్సహించె ♦ ననుపమరత్నముల్
వస్త్రములును మునుల♦పత్నులకు నొ
సంగఁ గొనుచు సీత ♦ చయ్యనఁ జోవంగఁ
బయనమయ్యె నామె ♦ స్వాంతమందు. ౧౦ 2233

క. మునిపత్నుల కీవస్తువ్రులను భక్తి నొసంగుదాన ♦ లలితము లీర
త్ననికరములువస్త్రంబులు, మునిసతులుగ్రహించిమోద♦మునుగనుదురొగిన్.

చ. అన విని లక్ష్మణుండు విన♦యంబున నట్లె యొసంగవచ్చు నం
చని రథ మెక్కఁజేసి జన♦కాత్మజతోడఁ బ్రయాణమయ్యె; స్యం
దన మది వేగ పోయె హయ♦తల్లజముల్ పరువెత్తుచుండ రా
మునిదగునాజ్ఞ స్వాంతమును ♦ ముంపఁగ దానినె సంస్మరించుచున్. ౧౨

మ. చనుచుండన్ సిరిఁ బెంచు లక్ష్మణునితో ♦ స్వాంతంబు దూలంగ ని
ట్లనియెన్ జానకి; పెక్కురీతులను జి♦హ్మంబుల్ మహాదుష్ఫలం
బును నీయందగు నట్టివే కనఁబడం ♦ బూనెన్ మదంగంబు కం
పనముం బొందెడు దక్షిణాక్షి యిదె కం♦పంబుం గనం జొచ్చె నా
మన మస్వస్థతఁ దూలుచున్నయది యో♦క్ష్మాపాలపుత్రోత్తమా!. ౧౪ 2236

సీ. ఒకప్రక్క నౌత్సుక్య♦మొకవంకనధృతియు నతిశయంబులుగాఁగ♦నమరెమదిని
బుణ్యాశ్రమంబులఁ ♦ బొడఁగను నాకాంక్ష యంతకంతకుఁ దగ్గు♦నట్టు లున్న
దోపృథులోచనా! ♦ యుర్వి శూన్యంబుగాఁ గన్పట్టుచున్న ది♦క్కాలమందు
భ్రాతృవత్సలుఁడవు ♦ పరమచిత్తుండవు కుశలమే? మీయన్న♦కును వచింపు

తే. మత్తలకు నింకనుం గల్గు♦నుత్తములకు
క్షేమమే గద? చక్కఁగా ♦ నేమి దాఁప
కుండ వీరవరా! తెల్పు ♦ మొగిఁ బురమున
జనపదంబున నెల్లర♦కును శుభంబె?. ౧౫ 2237

చ. అని యిటు పల్కి దేవతల ♦ నంజలినిం గొని వేఁడె; లక్ష్మణుం
డును జనకేంద్రపుత్త్రిక క♦డున్ వచియించిన యర్థ మెన్ని యా
జనకజ కట్టె మ్రొక్కి తన♦స్వాంతము దూలుచునుండెనన్ ముదం
బును గనినట్టు లెల్లరును ♦ మోదముతోఁ జెలువారఁ గాతే. ౧౮ 2238

చ. అని వచియించి గోమతి మ♦హానదితీరముఁ జేరి యాశ్రమం
బున నివసించి యాదినముఁ ♦ బుచ్చి ప్రభాతమునందు లేచి సూ
తుని గని లక్ష్మణుం డనియెఁ ♦ దోడనె వాజులఁ గట్టి స్యందనం
బు నడుపు జాహ్నవీసలిల♦ముం దలఁ దాల్పఁగ నొప్పు నాకిఁకన్. ౨౦ 2239

క. గిరివరమగు హిమగిరిపైఁ, బరమేశుఁడు త్ర్యంబకుండు ♦ పావనగంగన్
శిరమున ధరించుచాడ్పునఁ, బరమప్రమదమునఁ దాల్తు ♦ భవహర మనుచున్.

క. అన విని సుమంత్రుఁ డతిజవ,మున మనమును మించు వాజి♦ముఖ్యంబులఁ గ
ట్టెను నాల్గింటిని నవ్వేల, జనకజఁ గని దోసి లొగ్గి ♦ సాధ్వీమణిరో!. ౨౧౹

క. అరదము నారోహింపుము, పరమప్రమదంబు నిచ్చు ♦ పావనగంగం
ద్వరఁ జేరుద మన నామెయు, నరదము నతఁ డన్నయట్లు ♦ లారోహించెన్.

క. జనకకుమారిక లక్ష్మణుఁ, డనఘుండు సుమంత్రుఁ డట్టె ♦ యరదము నెక్కం
జనియె రథం బది; యాయత,సునయనయగు జనకరాజ♦సుతయునరుగుచున్.

క. ఏనోనాశిని గంగం, గానం ద్వరపడెను చిత్త♦కంజముతోడం
దా నాదినార్ధ మేగిన, మానితభాగీరథియు న♦మానుషశక్తిన్. ౨౩౹ 2244

క. అలరారుచుండఁగను గాం,చె లక్ష్మణుఁడు జహ్నుతనయఁ ♦ జెచ్చెరఁ గని భీ
తిలఁ జేయఁజాలు రవమున, విలాపమును జేసె సీత ♦ వింతగ నతనిన్. ౨౪

క. పరమాతురునిం గాంచుచుఁ, ద్వరపడి ధర్మజ్ఞ! యేడ్వఁ♦దగు కారణముం
బరికింపఁ జాలఁ జెప్పుము, చిరాభిలషితంబు దేవ♦సిద్ధవినుతమున్. ౨౪౹ 2246

క. భాగీరథీజలంబగు, నీగంగాతీర మొంది ♦ యిటు లేడ్వంగా
నోగుణరత్నాకర! చెపు,మా! గలదేఁ గారణంబ ♦ టంచున్ మఱియున్. ౨౬

ఆ. సంతసంబుగల్లు ♦ సమయంబునన్ విషా
దమును గూర్చె దేల? ♦ త్వరగఁ జెపుమ
లక్ష్మణా! యటంచు ♦ లలన వచించుచు
మఱియుఁ బలికెఁ దనదు♦మఱఁదిఁ గూర్చి. ౨౬౹ 2248

క. అనయము రామునిపార్శ్వం,బున వర్తిలువాఁడ వీవు ♦ పురుషర్షభ! ని
న్ననఘుం డామహితాత్ముం, డనియెనొ యేమేని పలుకు ♦ నువిషధ మెల్లన్.

తే. రెండుదినములనుండి యీ♦రీతిశోక
మొందుచున్నాఁడ వేటికో ♦ యారఘుపతి

నాకుఁ బ్రాణాళికంటె నెం♦తయు నధికుఁడు
నేనె వగనొందలేదుగా ♦ నీవు నిట్లు. ౨౯ 2250

క. బాలిశుఁడవుగా నిటఁ గా, నేలా! గంగాతటంబు ♦ నిద్దాని సము
ల్లీలన్ దాఁటింపుము ముని,జాలంబులఁ జూపవయ్య ♦ చయ్యన నాకున్.

చ. మునులకు దివ్యవస్త్రముల ♦ ముఖ్యతరాభరణంబులన్ ముదం
బునను సుభక్తి నిచ్చి పద♦ముల్ తల సోఁకఁగ మ్రొక్కి యొక్కరే
యి నట వసించి పోవుద, మ♦హీనజవంబున నాయయోధ్యకున్
వినుము గుణాఢ్య! నామనము ♦ వేఁడుక నొందెడుఁ జూడ రామునిన్. ౩౦

చ. సరసిజపత్రనేత్రు, ఘనుఁ ♦ జారుతరాంగుని సింహవక్షు భీ
కరరిపుకాలు మానిజన♦కమ్రహృదబ్జనివాసునిం గృశో
దరు నభిరాము రాము జన♦తాప్రియు వేగమ చూడ నామనం
బురుతరమోదముం గనెడు ♦ నో రఘునందన! యంచుఁ బల్కినన్. ౩౧ 2253

చ. విని నయనంబులం గలిగి ♦ వింతలు గూర్చెడు నశ్రుబిందువుల్
గనఁబడకుండఁ జేసికొని ♦ క్రన్ననఁ బిల్చెను నావికాళి రా
మునిప్రియసోదరుండు రిపు♦మూర్తిలయాంతకుఁ; డంత నావికుల్
జనపతిపుత్ర! నౌక యిదె ♦ సర్వసుఖాకర మాచు నొప్పెడున్. ౩౨ 2254

క. అని దాశులు భయభక్తుల, వినిపించిరి చేతు లొగ్గి ♦ విమలతరతరం
గనిచయదుస్తరయా గం,గను దాఁటఁగ నౌక నెక్కి ♦ కడువడి దాఁటెన్.

నలువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౨ - వ సర్గము.

లక్ష్మణుఁడు దుఃఖించుచు సీతతో రామాజ్ఞను దెలుపుట.

సీ. అంతట విస్తీర్ణ♦మైన యానౌకను బోయవాం డ్రెంతయుఁ ♦ బూన్కి దెచ్చి
చూపిన ముదమంది ♦ క్షోణీకుమారిక ముందుగ నెక్కించి ♦ యందుఁ దాను
సారథియును జక్కఁ ♦ గూరుచుండెను; శోకసంతప్తుఁడౌచుల♦క్ష్మణుఁడునడుపుఁ
డింక నౌక నటంచు ♦ నెట్లొ యాజ్ఞాపించె; నవలియొడ్డునఁ జేర్చి;♦రంతవారు

తే. గంగ నివ్విధి దాఁటి య♦భంగశోక, మంత కంతకు నుప్పొంగ ♦ నవలియొడ్డు
నందుఁ దిగి చేతులొగ్గి బా♦ష్పావిలస్వరమునని ట్లనిపల్కె రా♦మునుపహాసిఁగని.

చ. మనమున భూరిశల్యమను ♦ మాడ్కిని నాసతి యూరుపుఁ డిచ్చె నో
జనకకుమారి! యయ్యదియు ♦ సంతత మేఁచెడు, నీనిమిత్తమై
జను లిఁక నన్నుఁ జెప్పుకొనఁ ♦ జాలువిధంబు ధరిత్రిఁ గ్రమ్ము నే
నునఁగల నింతకంటె మృతి ♦ యన్నివిధంబుల శ్రేయమే యగున్. ౪౫ 2257

చ. మరణము దీనికంటెఁ గదు ♦ మంచి దటంచుఁ దలంతు నిట్టిదా
పరుషపుఁగృత్యమందు నర♦పాలుఁడు నన్ను నియుక్తుఁ జేసె నె
వ్వరుసను లోకనిందితము ♦ భారము చెప్పఁగఁ గార్య మిద్ది యో
ధరణికుమారి! నాపయిని ♦ దప్పక సత్కృప నుంచుమా యిఁకన్. ౫ 2258

క. మనమునఁ గోపముఁ బూనకు, మని యేడ్చుచు దోసిలొగ్గి♦యవనిం బడియెన్;
జనకజ సువ్రత యెంతయుఁ, గనుఁగవ బాష్పములు గ్రమ్మఁ♦గాఁ బ్రాంజలియై.

క. తనకున్ మరణముఁ గోరుచు, వినయమునన్ వేడువాని ♦ విహ్వలమతియై
కనుఁగొని యిట్లని పల్కెను;, మనమునకుం దెలియలేదు ♦ మాటయ దేమో?.

క. తెలుపుము లక్ష్మణ! దాఁపక, గలవిలపాటొందు నిన్నుఁ ♦ గాంచిన నీకుం
గలుగదు స్వాస్థ్య మ్మని యిమ్ములఁ దోఁచెడు, క్షేమ మెట్లు ♦ భూపతి కలరున్.

క. అనియుం దోఁచెడు భూపతి, నిను నేమే శాప మిచ్చి ♦ నిందించెనె? యీ
వనటం గుందఁగ నేలా?, వినిపింపుము దాఁపకుండ ♦ వినుతౌఘహరా!. ౯

ఆ. ఆజ్ఞ చేయుదాన ♦ నన విని వైదేహిఁ, గాంచి దీనుఁడగుచుఁ ♦ గళవళించి
మోము వాంచి బాష్ప♦ముల భూమిఁ దడుపుచు, నిట్లుపలికెనో♦మహీశపత్ని!.

చ. జనకమహీశపుత్రి! పరి♦షత్ప్రతిభాషితమైన దుర్యశం
బును నతిదారుణంబు విని ♦ భూపతి నిన్ను గుఱించియే పురం
బున మఱి పల్లెలందు నది ♦ బోరన నిండెను; దాన నెమ్మనం
బునఁ బరితాప మంది ననుఁ ♦ బొమ్మని యానతి యిచ్చె నివ్విధిన్. ౧౨

*ఉ. ఆవచనంబు లన్నియు మ♦హాత్తరభేదము నీయఁ జాలెడుం
గావున నీదుసన్నిధిని ♦ గ్రమ్మఱఁ జెప్పఁగఁ జాల; వానినే
భూవిభుఁ డాత్మ నుంచుకొని ♦ పొంగునమర్షను బ్రుష్టసీమనున్
దేవిరో! నిల్పెఁ; గాన నృప♦తిప్రవరుండును నిన్ ద్యజించెఁ జూ!. ౧౩ 2265

ఉ. ఇంచుకయేని దోష మెద ♦ నెంచిన నీయెడఁ గానరాదు ప్రా
పంచికనింద యిద్ది యిటు ♦ పర్వెడు నంచు గ్రహింపు వేఱుగా
నెంచకు మాశ్రమాంతముల ♦ నీయెడ నివ్విడనాడి పోవనో
నంచితరాజశాసన మి♦దాఁగద దీనిని మాన నెట్టులో. ౧౪ 2266

తే. గర్భవతివిగఁ జూపట్టు ♦ క్ష్మాతనూజ
నిన్ను నిట డించి పోవంగ ♦ నేరకున్న
వాఁడ నైనను జాహ్నవీ♦వరతటమున
బ్రహ్మమానులదా తపో♦వనము చెలఁగు. ౧౫ 2267

చ. పరమపవిత్రమై మిగుల ♦ భవ్యములై తనరారు నద్ది శ్రీ
కరముగఁ జూడనౌను గను♦కన్ గ్రుధఁ బూనకు మాత్మలోన; నిం

* యాని రాజ్ఞా హృది న్యస్తా న్యమర్షః స్పృష్టతః కృతః-అనిమూ.

దరయఁగ మానివర్యుఁడు మ♦హాత్ముఁడు మత్పితృమిత్రుఁడున్ నిరం
తరమహితాత్మకుండు గుణ♦ధన్యుఁడు కీర్తియుతుండు యోగియున్. ౧౬।

క. కరుణానీరధియును నగు, తరుణీ! వాల్మీకి; దత్ప♦దచ్ఛాయను నీ
వురుసుఖము లొంది యుపవా,సరతిం గని నిశ్చలమగు♦స్వాంతము వెలయన్.

తే. ఇందు నివసింపు జానకీ! ♦ యేమిచింత
యును మనస్సునఁ బొందక ♦ మనుజపతిని
సతివి గావున మది నిల్పి ♦ సతము నిల్వ
మలరఁగలవు శ్రేయస్సు లో♦యంబ! నీకు. ౧౭। 2270

నలువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము

---

౪౮ - వ సర్గము.

లక్ష్మణుఁడు సీత నడవుల డించి దుఃఖించుచు మరల గంగానది దాఁటుట.

చ. అని యిటు లక్ష్మణుండు పరు♦షాకృతి నొప్పెడుపల్కు చెప్పఁగా
విని జనకాత్మజాత కడు ♦ విహ్వలచిత్తముతోడ నట్టె మే
దిని బడియెన్; ముహూర్త మిటు ♦ దీనత మైకొన నుండి మెల్లఁగా
మనమున సంజ్ఞ దోఁపఁగను ♦ మానిని బాష్పసమాకులాక్షియై. ౧। 2271

క. దీనయునయి లక్ష్మణుతో, జానకి యిట్లనియె; దుఃఖ♦సంతతి పొందం
గా నాతనువు సృజించె శ,తానందుం డో సుమిత్ర♦యనుఁగుఁగుమారా!. ౨।

చ. కనుకనె నాకు దుఃఖములు ♦ గల్గుచు నున్నవి మీఁదమీఁద నే
దిని నిటువంటిపాపము మ♦దిం దలపోయ నొనర్చినట్టి యా
మనుజుని వింటిమే తనదు♦మానినిఁ బాసినవారు గల్గిరే;
వనితలలోన సాధ్వియను ♦ భవ్యయశంబును బొందు నేనునున్. ౩ 2273

ఆ. విడువఁబడితి నిపుడు ♦ విభుచేత నక్కటా!
మున్ను రాముపాద♦ములఁ గొలుచుచు
నాశ్రమమున నుంటి ♦ నైనను దుఃఖముల్
గలఁప వంత నొంది ♦ యలసితిఁ గద. ౪ 2274

క. జనవినుత! యట్టినే నీ, జనరహితస్థలి నదెట్లు ♦ చరియింతును? నా
మనమునఁ గల్గెడు దుఃఖం,బు నెవ్వరికిఁ జెప్పుకొనుదుఁ ♦ బాగు లడఁగంగన్.

క. మునులకు నేమని చెప్పుదు, ఘనపాపం బిద్ది యిట్లు♦గాఁ జెందె నటం
చును, నేపాప మొనర్చితి, జనపతి యేకారణమునఁ ♦ జయ్యన విడిచెన్. ౬

క. ధరణీశుఁ డతఁడు మహితుఁడు, సరగున నన్నేల విడువఁ ♦ జాలెనొ నే నీ
పరమనదీజలముల ని,త్తరుణంబున నదలిపెట్టు♦గానం దనువున్. ౭। 2277

తే. రాజవంశంబు చెడిపోవు; ♦ రామునకును
జాలదుష్కీర్తి గల్గు ల♦క్ష్మణ! వచింపు
మేమి చేయుదు నీయాజ్ఞ ♦ యే శరణము
*దుఃఖభాగిని నను వీడి ♦ దూర మరుగు. ౯ 2278

చ. జనపతియాజ్ఞపై నిలుపు ♦ స్వాంతము, నావచనంబుగాఁగ ని
ట్లనుము వినీత నత్తలకుఁ ♦ బ్రాంజలినై తలవంచి వందనం
బును బలుమాఱు చేసినటు ♦ పోయిన తోడనె పల్కు; క్షేమముల్
జనపతితోడఁ జెప్పుము వి♦శాలయశశ్శరదబ్జభానుగా!. ౧౦ 2279

తే. ఎల్లవారికి వందన ♦ మేను జేసి, నట్లు వచియింపు; ధర్మమం ♦ దభిరతుండు
పార్థివేంద్రుండు గాన నీ♦పలుకులెల్ల, నతనితోఁ జెప్పఁదగు; నిట్టు♦లనుమునీవు

క. పరిశుద్ధ యనుచు జానకి, నరయుము తత్త్వంబుఁ బరమ♦మా భక్తి నిరం
తరము భవద్హిత మెన్నుచుఁ, జరణాబ్జము లాశ్రయించు♦చందము మదిలోన్.

క. తలపోయవయ్య యయశో,బులకున్ భీతిల్లి నరుల♦పొందుఁ గనని యీ
యలఘువనంబులఁ ద్రోచితి, విలాధిపా! లోకనింద ♦ యిట్లు గలుగుటన్.

చ. వనములనుండఁ బంపు టిది ♦ స్వాంతమునం దలపోయ మంచిదే
యనఁదగు నీవు పల్కినది ♦ యంతయుఁ బథ్యమె, దుర్యశంబుఁ ద్రో
యను జనునంచు నేఁ దెలియు♦నట్లుగఁ జెప్పెదఁ గాని నాకు నీ
వె నిరతముం దలంపఁదగు ♦ దెల్లవిధంబుల దిక్కటంచు౯. ౧౩ 2283

తే. ధర్మమార్గంబుఁ దప్పని ♦ ధరణివిభుఁడు
చెప్పఁదగునట్లు నీవును ♦ జెప్పితి విపు
డన్న సోదరులందు నీ ♦ వున్నరీతి
పౌరులం దున్నఁదగు ధర్మ♦పరుఁడ వగుట. ౧౪ 2284

క. పరమం బగు నీధర్మ,స్థిరచిత్తం బిట్టి దగుటఁ ♦ జెందితివి మహీ
వర! సాధుయశంబును నృ,ర్వరఁ బౌరుల ధర్మయుక్తిఁ ♦ బాలింపంగన్. ౧౫

క. జనపతికిం దగునట్లే, యొనరిచితివి దీని కేను ♦ నొందను వగ నా
తనువును లెక్కింపను నీ, జనాపవాదంబుఁ బెక్కు♦సారులు తలఁతున్. ౧౬

క. పతియే దైవము తలఁపఁగ, సతులకు గురుబంధువులనఁ ♦ జాలు నతండే
పతియే ప్రాణప్రియుఁడౌ, సతివలకుఁ దదాజ్ఞ చేయ♦నౌఁ దొలుతొలుతన్.

సీ. అని నాదునుడులుగా ♦ నాడుము విభుతోడ ననిపల్కుమటియుని♦ట్లనియెఁ నన్ను
గర్భిణి లక్ష్మణా! ♦ కనుఁగొన కీవు పో ♦ మ్మింటికి; నని యిట్టు ♦ లేడ్చి పల్కు
జానకినిం గాంచి ♦ దీనచేతనుఁడయి తలయిల సోఁకంగఁ ♦ దాను మ్రొక్కి
లక్ష్మణుం డేమిప♦ల్కను జాలకుండి యింకొకసారి భక్తిమై ♦ నుర్వితనయ

* త్యజ మాం దుఃఖభాగినీమ్-అనిమూ.

తే. కును బ్రదక్షిణవందన♦మును నరచుచు
నాచరించి మహాధ్వని ♦ యట్టె పర్వ
నేడ్చుచు ముహూర్త మట్లుండి ♦ యిట్టు లనియెఁ
బరమకళ్యాణి! యేమేనిఁ ♦ బల్కులున్న. ౨౦ 2288

క. పలుకుము నీరూపము నో,యలఘుగుణాఢ్యా! *యదెప్పు♦డైనను గనఁగాఁ
దలఁపంగలేదు యమ్మ,ద్విలసితతనువల్లి నీదు♦విమలపదములక్. ౨౧ 2289

క. కనినాఁడ; రాము వీడిన, నిను వనమున నుంచ నెట్లు ♦ చేఁ జాతు సతీ!
యని పల్కి వందనం బిడి, చన నుద్దేశించి సీత♦చరణాబ్జములక్. ౨౨ 2290

క. మనమున నెన్నుచు నావను, దనసారథితోడ నెక్కెఁ; ♦ దర్వర నావికుఁ డా
తనిఁ జేర్చె నవలియొడ్డును, జనకజ యున్నట్టిచోటుఁ ♦ జక్కఁగఁ గనుచుక్. ౨౩

ఆ. మదిని శోకభార ♦ మదయతఁ దనునొంప,మూఢుపోల్కి దుఃఖ♦మున రథంబు
నెట్లొ యెక్కి వేగ ♦ యేగుచుఁబలుమాఱు,లట్టెమరలిమరలి♦యామెఁగనుచు.

క. జనకజ యిట్టు లనాథగ, వనములలోనుండఁ దగునె? ♦ వనటం గనుచుక్
అని పలవించుచు నవ్వల, వనటం బడి పొరలుచున్న ♦ వసుమతికన్యక్. ౨౪

క. కని పరతీరంబున రా,మునితమ్ముం డేడ్పుతోడఁ ♦ బోయె, నచట స్యం
దన మిటు దూరముగాఁబో,యినఁగనుచుసుమిత్రాతనయు♦హితగుణనిలయుక్.

సీ. పలుమాఱు స్యందన♦పద్ధతిఁ జూడంగ నుద్విగ్నయైన యా♦యుర్వితనయ
మనమున శోకంబు ♦ మైకొనె; నంతట వ్యథ యెంతొ భారమై ♦ యట్టె పర్వ
నేడ్చుచు నాసాధ్వి ♦ హితయశోరాజిత తనభర్తఁ గనక యిం♦తటఁ ద్యజింప
నౌను బ్రాణాళి నం♦చని లోఁ దలంచుచు సాధుమయూరని♦స్వనము లెపుడు

తే. వినఁగఁబడుచున్న కానలో ♦ జను లెవరును
గానరామిని దుఃఖంబు ♦ గ్రమ్ముకొనఁగ
నింక నాగతి యేమని ♦ యెలుఁగుమిగుల
నార్తిమై నేడ్చె జానకి ♦ యాతురమున. ౨౬ 2295

నలువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౪౯ - సర్గము.

వాల్మీకిముని సీతను దనయాశ్రమమునకుం దోడ్కొనిచని యూఱడించుట.

చ. జనకజ యేడ్చుచుండ విని ♦ సంయమిపుత్రకు లాతురంబునం
జని భగవంతు వాల్మికిని ♦ సాధుమనస్కుని సత్తపోరతిం
గనిన మహాత్ముఁ గాంచి తమ♦కంబున వందన మాచరించి యా
వనమునఁ దారు చూచినది ♦ వారకె తెల్పిరి దీనచిత్తులై. ౧ 2296

* దృష్టపూర్వం న తే రూపం పాదౌ దృష్టౌ మయా నఘే-అనిమూ.

క. మునివర్యా! రోదనని,స్వన మొక్కఁడు వినఁగవచ్చెఁ ♦ జయ్యన మేముం
జని కంటి మామెఁ బూర్వం,బునఁ జూచియు వినియు నెఱుఁగ ♦ మునిజం బిదియా.

తే. ఏమహాత్మునిభార్యయో ♦ యింతిమిన్న
భార్గవిం బోలియున్నది ♦ భాసురాంగి
యయ్యు వికృతాస్యయై భీతి ♦ నందినట్లు
లేడ్చుచున్నది భగవంత! ♦ యేమొకాని. ౩ 2298

క. వనితామణి నామెను జ,క్కనికరుణం గావవయ్య ♦ కాంతామణి భూ
మిని బడియె దివమునుండియె, యని తలఁచెద మేము గంగ ♦ యంతికసీమన్.

క. వరనారి యోర్తు దుఃఖా,తురయై యున్నయది; మేము ♦ తొయ్యలి యేడ్పుం
బరికించి పోయి చూచితి, మురుశోకపరాయణయయి ♦ యొక్కతె యచటన్.

*సీ. దుఃఖశోకములకుఁ ♦ దోయజాక్షి యనర్హ యయ్యు నుదీనయై ♦ యటవి నొకతె
దిక్కులేనట్టిదా ♦ తెఱఁగున నేడ్చెడు; నామె మర్త్యాంగన ♦ యానని మదిఁ
దోఁపకున్నది కానఁ ♦ దోడనె సత్కారమునఁ దన్పఁదగు మాని ♦ వినుత! యామె
మనయాశ్రమమ్ముచెం ♦ తనె మిమ్ము దిక్కని నమ్మియున్నది రక్ష ♦ ణంబుచేయు

తే. వారిఁ గోరెడు నాసాధ్వి ♦ వైశమ చని
కావఁదగు నన్న శిష్యుల ♦ పావనోక్తు
లాలకించి స్వబుద్ధి న ♦ ట్లరసి ధర్మ
విద్వరుఁడు జ్ఞానచక్షుస్సు ♦ విమలమతియు. ౬ 2301

క. కరుణావార్ధియునగు నా,వరముని యాక్షణము పరుగు ♦ వారెఁ దరుణి యే
ధరణి వసించెనొ యచటికిఁ, బరుగిడి రామాని వెంట ♦ వటువులు కడఁకన్. ౭

క. ఘనమతి వాల్మికి యాస్థల,మునకుం జని నియతిఁ బాద ♦ ములు గడుగుకొనం
గను దగిన యర్ఘ్యమును గై,కొని జాహ్నవిసత్తటమున ♦ కుం జని యచటన్.

చ. కనుఁగొనె నచ్చటన్ జనక ♦ కన్యను రాముని సత్కళత్రమున్
మునిపతి దీనయై వగచు ♦ ముగ్ధ యనాథయునైన సాధ్వి సీ
తను వగపెల్లిదంబున ని ♦ తాంతము చిక్కినదాని, నంత ని
ట్లనియె మనోజ్ఞవాక్కులను ♦ నాహరిణాక్షిని గాంచి మెల్లఁగన్. ౧౦ 2304

క. తన తేజంబున మోదం,బును గనఁజేసెడు ప్రయత్న ♦ మునః నోసాధ్వీ!
జలనాథుఁడైన దశరథు,ననుంగుఁగోడలవు గాదె ♦ యారఘుపతికిన్. ౧౧

ఆ నీవు ధర్మపత్ని ♦ వానరజ్ఞానియా,జనకధరణిపతికిఁ ♦ దనయవు గద?
స్వాగతంబు నీకు ♦ నోగజగామినీ!, సాధ్వి! యోగదృష్టి ♦ శక్తిచేత. ౧౨ 2306

క. నీవిటకు వచ్చువిధమును, భావనమతి వీ వటంచు ♦ భావించితి ని
న్నీవనికిఁ బంపు టెందుల, కోవారిజనేత్ర! తెలిసె ♦ నొగి మన్మతికిన్. ౧౩

* అనర్హా దుఃఖశోకాభ్యామ్-అనిమూ.

క. తెలిసెను దత్త్వం బెల్లను, జలజాక్షీ! ముజ్జగముల ♦ జరగువిధము నేఁ
దెలియుదు జ్ఞానంబున నేఁ, బలికెద నొకవాక్య మిపుడు ♦ పావనశీలా! ౧౩౹

తే. సత్తపోలబ్ధచక్షుస్స ♦ శక్తిచేత
నిన్ను ననఘాత్మగా మది ♦ నెన్నినాఁడ
నమ్ము నా మాట మైథిలీ! ♦ నాదుచెంతఁ
జక్క నివసింపుమా మన ♦ శ్శాంతి వెలయ. ౧౪౹ 2309

సీ. నాయాశ్రమమున క ♦ నతిదూరమున మునిపత్నులు దపమును ♦ బరమనియతిఁ
జేయుచున్నారు ♦ సీతా! నిన్ను వారు తమపుత్రికను బోలె ♦ మమతమీఱఁ
బోషించుచుందురు ♦ పోవిడు చింతల నిదె యర్ఘ్య మిచ్చెద ♦ నిపుడు గొనుము
విస్రబ్ధవై మది ♦ విగతజ్వరవునయి నీయిల్లుగాఁ దల ♦ పోయుచు నిట
తే. నిర్విషాదంబున న్నివు ♦ నిల్వు మించు
కంతయేనను గోపంబు ♦ నందవలదు
నాఁగ వాల్మీకిమునివచ ♦ నములను విని
పరమసంతోషమును బొంది ♦ ధరణిపుత్రి. ౧౬ 2310

క. చరణంబులు భక్తిని దన, శిరస్సుసోఁకంగ మ్రొక్కి ♦ చేతులు జోడిం
చి రయంబునఁ బల్కెను మీ, పరిసరమున నుందు ననుచు ♦ భావము పొంగన్.

క. విని మౌని ముందు నరుగఁగ, జనకజ వెనువెంటఁ దాను ♦ జనియె; మునివరున్
జనకసుతాయుతు నెంతయుఁ, గని మునిపత్నులును మోద ♦ కలితాత్మలతోన్.

ఉ చెంతకు వచ్చి యిట్లనిరి ♦ చేరితి రెంతయొ కాలమాయె మీ
రింతకు వచ్చుటే శుభము ♦ లెంతయు నబ్బెను స్వాగతంబు, మీ
కెంతయు భక్తి నిచ్చెద మ ♦ హీనతపోనియుతా! మునీంద్ర! మే
మింతటఁ జేయనైన పని ♦ యేమొ యెఱుంగఁగఁ జెప్పుఁడీ యనన్. ౨౦

చ. విని ముద మంది వాల్మికియు ♦ వింతగ నిట్లని పల్కె; సీత యీ
జనవిభుఁడైన రాఘవుని ♦ సాధ్వి యిటం జనుదెంచె నీమెయే
యనుపమ తేజుఁడౌ దశర ♦ థావనిపాలునికోడలౌ విదే
హానృపతిపుత్రికామణియు ♦ నౌ నియతవ్రత పుణ్యశీలయున్. ౨౧ 2314

క. ఏపాపం బెఱుఁగదు సతి, యీపడఁతిం బతి త్యజించె ♦ నిఁక నీయడవిన్
గాపాడవలయుఁ గాదే, యేపగిదిగనైనఁ గాన ♦ నీపనిఁ గొంటిన్. ౨౨ 2315

క. వినుఁడీ యీమెను స్నేహం, బున మీరెల్లరును నేనుఁ ♦ బూనితి నని యీ
పని సాగవలయు నని ప్రే, మను నాయ మొనర్పవలయు ♦ మానిని గావన్.

క. మీరెల్ల నాకు మిక్కిలి, గౌరవమును నలరఁ జేయఁ ♦ గాఁ దగుదురటం
చీరీతిఁ బల్కి పలుమఱు, శ్రీరాముని పత్ని నిల్పి ♦ చెందిన వేడ్కన్. ౨౩ 2317

క. అతులయశుఁడైన యమ్మునిపతి తనయాశ్రమముఁ జేరె ♦ వటువులతోడన్
క్షితితనయ యాతపస్విను, లతిశయమోదమునఁ జూడ ♦ నందుండెఁ దమిన్.

నలుబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౦ - వ సర్గము.

సీతకై వగచులక్ష్మణుని సుమంత్రుఁ డూఱడించి పూర్వవృత్తాంతమును జెల్పుట.

చ. సురనది దాఁటి లక్ష్మణుఁడు ♦ క్షోణికుమారిక యాశ్రయంబు నా
తురయయి చొచ్చు టారసి వి♦ధుంతుదదుఃఖముచేత స్వాంత మె
వ్వరునను జూచినన్ వ్యథను ♦ బర్వి కృశించుటఁ జంచలించె; న
త్తరుణమునందు సారథి సు♦చారమనస్కు సుమంత్రు ధీరునిన్. ౧౺ 2319

*చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె జన♦కక్షితికన్యకవంకఁ గల్గుచిం
తను రఘురాముఁ డెట్లడలి ♦ తాఁ జలియించెనొ చూడు సారథీ!
విను మిఁక దీనికంటె మది ♦ వేఁచెడు దుఃఖ మొకండు రామచం
ద్రునకును గల్గఁబోదు గద ♦ తోయరుహానన సత్యశీలయున్. ౨౺ 2320

తే. జ్ఞానవిదుఁడైన జనకుఁడన్ ♦ క్ష్మాపతీంద్రు
తనయ సద్గుణమణియయి ♦ తనరు సీత;
యామె విడనాడె నీచింత ♦ కధికమైన
చింత యొక్కటి గల్గునే ♦ క్షితిపమణికి. ౩ 2321

సీ. జానకి నెడఁబాయుఁ ♦ జాలఁ డెన్నఁటికైన నాయన్న యని మది ♦ నమ్మియుంటి
నెడఁబాపె నీనాఁటి ♦ కెన్నఁడుఁ గూడని పగిది దైవము; దీని ♦ బాగుగ మదిఁ
దలపోయఁగా దైవ♦తంత్రమే బలవత్తర మటంచుఁ దోఁచె సా♦రథివరేణ్య!
సురలను గంధర్వ♦వరులను రక్కసులను దానవుల నెవ్వఁ ♦ డనిని మించి

తే. పొలియఁ జేయంగఁ జాలునో ♦ భూపుఁ డతఁడు
దైవమును మించఁ జాలక ♦ యీవిధమునఁ
గార్య మొనరించె; ముసు దండ♦కావనంబు
నందుఁ బదునాలు గబ్దంబు ♦ లార్తుఁ డగుచు. ౪౺ 2322

క. జనకాజ్ఞ నిలిచె దారుణవన మది విజనంబు సుమ్ము ♦ వసుమతితనయన్
వని నుండఁ బంపె నేఁ డిటు, జనపతి కిదె దీర్ఘరాని ♦ సంతాప మగున్. ౫౺

క. దానిని మించిన దిదియా, జానపదులు పౌరు లిట్టి♦చందంబున నే
మేని పలుకంగ నమ్ముట, యా నిర్ది నృశంస మీవె ♦ యరయుము మదిలోన్. ౬

---

* దృష్ట్వా తు మైథిలీం సీతా మాశ్రమం స ప్రవేశితామ్-అనియూ. దీనిచేత లక్ష్మణుఁడు కొంతదూరముపోయి యట నిలిచి సీత యాశ్రమము వాసి ఋషితోఁగూడి పోవుచుండఁగాఁ జూచె నని గ్రహింపఁదగు.

చ అనిశము హీనమై తనరు♦నర్థముఁ బల్కెడు పౌరు లెట్లు చె
ప్పిన నటు చేసె భూవిభుఁడు ♦ పృథ్వీ యశోహర మిద్ది సారథీ!
వనమున నుంచెఁ గాదె సతి ♦ వాసవుపత్నిని బోలు సీత నే
జనుఁ డికఁ ధర్మమార్గమును ♦ జానుగఁ బూనిక నాశ్రయించెదుర్. ౮ 2325

క. జనపతి కిదియే ధర్మం, బని తోఁచెనొ; యనుచుఁ బల్కు ♦ నాలక్ష్మణుఁ గాం
చి నియతి నాతనినుడులన్, విని ప్రాజ్ఞుఁడు సారథియును ♦ విమలమనస్కుఁడున్.

తే. పూర్వవృత్తాంతవిదుఁడునై ♦ పొలుచు నాను
మంత్రుఁ డిట్లని పల్కె లక్ష్మణ! జనకజఁ
గూర్చి సంతాపమును బొంద♦కుము తెలిపెద
వినుము కారణ మిద్దాని ♦ కని తగంగ. ౧౦ 2327

క. మీతండ్రి మ్రోల నొకపరి, ధాతకు సరిపోలు విప్ర♦తల్లజు లని రో
ఖ్యాతయశోరాజిత! యీ, సీతాపతి రామమూర్తి ♦ క్షితి నసముండై. ౧౧

క. తనరారియు దుఃఖములనె, యనిశము పొందంగఁ గల్గు ♦ నల్పవిభవ మీ
తనికిం గల్గును ధ్రువ మిది, విను గురుబాహూ! గుణైక♦విఖ్యాతుఁ డగున్.

క. తనమిత్రుల నెడఁబాయును, జనకజనుం బాయు భరత♦శత్రుఘ్నులఁ బా
యును లక్ష్మణు నెడఁబాయును, ఘనుఁడగు రాముండు చాల♦కాలంబునకున్.

తే. ఇట్టి కృత్యంబులను జేయు ♦ నిద్ధయశముఁ
గాంచునని పల్కె; రిట్టివా♦క్యమును వినిన
దశరథావనిపాలుండు ♦ తాను వినియు
ననుఁ గనుంగొని యిట్లని♦యెను, మహాత్మ!. ౧౨ 2331

క. పలుకకుమా! యీవిప్రుల, పలుకులు లక్ష్మణునితోడ ♦ భరతునితో ని
మ్ముల శత్రుఘ్నునితో నని, పలికెన్, దుర్వాసువాక్య♦పద్ధతిఁ గొనుచున్.

క. నే నొకఁడఁ గాదు పౌరులు, మానీంద్రుండౌ వసిష్ఠ♦మంత్రివరుండున్
భూనాథుఁడు నుండెడుతఱి, భూనిర్జరమాని పల్కె ♦ బుధనుతచరితా!.

చ. జనపతి మానివాక్యమును ♦ జక్కఁగఁ దా విని నన్నుఁ జూచి యి
ట్లనియెను సూత! యీవచ♦నం బొకయింతయునైనఁ బల్కఁగాఁ
జనదు మతెచ్చటన్, బలుకఁ ♦ జాలుదు వే నపకారమౌను జు
మ్మనియెను; భూమిపాలకుని♦యాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి నేనునున్. ౧౫ 2334

ఆ. ఎవరితోడఁ గాని ♦ యీమాట పల్కక, యుంటి నాఁమనమున ♦ నుర్వీసురుల
పలుకు వ్యర్థమౌనె ♦ పరికింప ననియెంచి, యూరకుండినాఁడ ♦ నోగుణాఢ్య!.

సీ. సౌమ్య! లక్ష్మణ! వాక్య♦జాలమియ్యదినీకుఁ దెలుపంగఁ దగ దైనఁ♦దెల్పినాఁడ
వినుటకు శ్రద్ధ నీ♦మనమునఁ గలదేని వినవయ్య తెల్పెద ♦ విభుఁడు నాకు
నొకరహస్యముఁ జెప్పెఁ ♦ బ్రకటింపరాదని నియమం బొనర్చెను♦నేను దానిఁ
దెల్పెద; విధి దుర♦తిక్రమం బౌఁగద యీదుఃఖ మీశోక ♦ మిట్లు గల్గ

ఆ. దగినకారణంబు ♦ దాత్పర్య మేపారఁ, దెలుపువాఁడ సోద♦రులకు దానిఁ
జెప్పకుండవలయు ♦ నెప్పగిది సటన్న, నతనిపల్కు విని త♦దర్థ మెన్ని. ౧౯
క. పలుకు మదెవ్వరితో నేఁ, బలుకను జుము నమ్ము మనఁగఁ ♦ బరిసంధిగణం
బులకుం గాలుండగు నుజ్జ్వలతేజుని కతని కిట్లు ♦ పలికె నయమునన్. ౨౦

ఏఁబదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౧ - వ సర్గము.

{ సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణుని భృగుశాపంబున రాముఁడు సీతను వదలెనని పల్కి యూఱడించుట. }

క. సూతుఁడును సుమిత్రాతనూ,జాతుం డిటు పల్కె నతని♦స్వాంతము సత్య
ఖ్యాతంబని యెన్ని మునివ్రాతేరితవాక్య మిట్లు ♦ పల్కెఁ దెలియఁగన్. ౧
క. మును దుర్వాసుం డనఁగా, మునిపతి యొకఁ డలరు నత్రి ♦మునిపుత్త్రుఁ డతం
డనుపమ తేజుండు వసిష్ఠుని పుణ్యాశ్రమమునందుఁ ♦ జొక్కపునియతిన్. ౧½
తే. వానకాలంబునందు నె♦వ్వరుసనైన
యతులు దిరుగఁగరా దట్టు ♦ లౌట నట్టి
వ్రతము వార్షిక్యమును దాని ♦ జతన మొప్పఁ
జేయఁగాఁ బూని యందు వ♦సించె నియతి. ౨ 2340
క. ఘనయశుఁడు నీదుజనకుం, డనుపమ తేజుఁడు మహాత్ముఁ♦డైన వసిష్ఠుం
గనఁ గోరి తానె యచటికిఁ, జనియె; నటన్ బద్మమిత్ర♦సంకాశుండై. ౩
క. అనలుఁడు మండెడుచాడ్పునఁ, దన తేజము ప్రజ్వరిల్లఁ ♦ దగువాని వసి
ష్ఠుని నుపవిష్టుని నాతని,కిని బార్శ్వమునందు నట్టి♦తిష్ఠితిసురమానిన్. ౪ 2342
క. కని యామానియుగంబున,కును వందన మొప్పఁ జేసి ♦ కోరిక ఫలియిం
చినమాడ్కి నుండె వారును, జనపతిఁ బూజించి యతుల♦సంతోషమునన్. ౫
ఆ. స్వాగతంబు పల్కి ♦ యాసన మర్పించి
పాద్య మొసఁగి మూల♦ఫలముఖముల
నలరఁ జేసి; రంత ♦ నమ్మానివరులతో
నిష్టకథలఁ గడపె ♦ నింతసేపు ౬ 2344
క. సరసిజమిత్త్రుం డభ్రాం,తరమునకుం జనినదనుకఁ ♦ దత్కథ లెల్లన్
జరగె నొకగాథ చెప్పెడు, తరుణంబున నీదుతండ్రి ♦ తగువినయమునన్. ౭
క. కరములు మోడిచి యలభూ,సురమానివతంసు నత్రి♦సుతు దుర్వాసున్
వరమతిఁ గని యిట్లనియెన్, బరమతపోరాశి వీవు ♦ పరికింపంగన్. ౭½ 2346
ఆ. ఎంతవఱకు సాగు ♦ నీసుత్కులం బింక, నాయు వెంతనాదు♦నగ్రజునకు
మిగిలినట్టిసుతుల♦మితియాయువును నెంత, రామునకుఁ దనూజ♦రత్నములును.

క. కలుగుదురే యాయువు వ్రాఁకల కెంతో కృపఁ బచింపు ♦ రానున్న దదె
ట్టులో నావంశపుగాథల, నిల నెందాఁకను వసించు ♦ నీకుల మనఘా. ౯

క. అనిపల్కు నృపతివచ్యునిఁ, గని యాతనిప్రశ్న మెన్ని ♦ కమునీశ్వరుఁడిట్
దనరా రెడుదుర్వాసుం, డనునయ మొప్పార నిట్టు ♦ లనియె క్షితిపుతోన్. ౧౦

మ. విను రాజేంద్ర! వచింతుఁ బూర్వయుగస ♦ ద్వృత్తాంత మొక్కప్పు డా
దనుజాముత్త్యుల కయ్యె సంగరము దు ♦ ర్దాంతంబుగా నందు నా
దనుజుల్ దేవత లేచి దోర్బలమునన్ ♦ దమ్ముఁ బధింపంగఁ జ
య్యన నార్తిన్ భృగుపత్నిఁ జేరఁ జని పు ♦ త్రాళిన్ దయన్ గావుమా. ౧౧

చ. అని యభయంబు వేడ భయ ♦ మందకుఁ డంచు సురారిభీతి మా
న్పిన నట నిర్భయంబుగను ♦ నిల్చిరి వారలు, మౌనిపత్ని యా
దనుజులఁ గావఁ బూనుటను ♦ దా సురవర్యులచే నెఱింగి యా
వనరుహలోచనుండు సుర ♦ వర్యవిభుండు మహోగ్రహంబునన్. ౧౨ 2351

క. సునిశితచక్రంబున నా, మునిపత్నిశిరంబుఁ ద్రుంచె ♦ భూరిక్రుధ నా
మునిపతి పత్నివధంబును, గని భృగుకులసద్వంశంబుఁ ♦ గాచెడుకడఁకన్. ౧౩

క. త్వరపడి రిపువంశార్దను, హరినిన్ శపియించె; నో జ ♦ నార్దన! నాసుం
దరిఁ జంపఁదగని దానిని, ఖరతరచక్రైకధార ♦ గర్వము పొంగన్. ౧౪ 2353

తే. క్రోధమూర్ఛితుఁడ వగుచుఁ ♦ గూల్చినావు
గాదె? యాకారణంబున ♦ మర్త్యస్థలమున
జనన మందుము; మఱియు నీ ♦ వు నట భార్య
విడిచి తద్దుఃఖమును జాలఁ ♦ గుడువఁ గలవు. ౧౫ 2354

క. చిరకాల మట్టులుండుము, మురహర! యని శాప మిచ్చి ♦ ముని యంతట శ్రీ
వరు శక్తి నెన్ని శాపముఁ, బరుషంబుగ నిచ్చితినని ♦ భావించి మదిన్. ౧౬

చ. మునిపతి దేవదేవుని వి ♦ భుఁ బరమేశ్వరు భక్తిమీఱఁ జ
క్కనివిధి నర్చనాభిరతిఁ ♦ గ్రమ్మ మనస్కునిఁ జేసెఁ; జక్రి యా
తనిదగుపూజకున్ మది ము ♦ దంబును బొంది వచించె, నిట్లు లో
మునివర! లోకరక్షణముఁ ♦ బూని యొసంగితి వీవు శాపమున్. ౧౭ 2356

ఆ. నే గ్రహించినాఁడ ♦ నీ విచ్చినట్టి యా, శాపము; నన మౌని ♦ చక్రి కిడితిఁ
గాదె శాప మనుచుఁ ♦ గడు మూఢతను గాంచి, కదలకుండె సంజ్ఞఁ ♦ గానకట్లు.

క. [హరి కిచ్చినశాపము ని,ర్భరమగు చీఁకటిగఁ దోఁప ♦ బరమర్షియు నా
కరణిన యుండెను, మౌనీ,శ్వరు లేడ్వురు భృగుని గాంచి ♦ సాంద్రకరుణచేన్.

క. అతని విసంజ్ఞున్ బాపిరి, గతశాపార్తుండు మౌని ♦ కాంతుం డంతన్
క్షితిసురమౌనుల వారల, నతిభక్తిని బూజచేసి ♦ యనియెం గడఁకన్. ౨౦

క. ననుఁ గావుఁడు శాపానలమున మునిచితి విష్ణుమూర్తి ♦ బుధనుతుఁ దద్బా
ధను గంటి దానిఁ బాపుం, డన నాతనివాక్యము విని ♦ యమ్మునివర్యుల్. ౨౧౪

చ. హరుఁడు విరించి శక్రముఖు ♦ లామహనీయుని సన్నుతింతు రా
మురహరు నాదిపూరుషుని ♦ మోదమునస్కాని సన్నుతింపు మో
వరముని! యన్నఁ దద్వచన ♦ భంగిని జక్రి నుతించె నమ్మునీ
శ్వరనుతుఁడై రమాధిపతి ♦ వచ్చెను వేగమ మానిచెంతకున్. ౨౨౪ 2361

[1]చ. వనరుహనేత్రుశాపమున ♦ బాధితుఁడై మునిపూజ చేసె నా
మునిఁ గని ప్రీతిమీఱ భయ ♦ మున్ గనఁ బోకు మునీంద్ర! శాపముం
గొనియెద సూనృతం బిది య ♦ గున్ ద్విజవాక్యము గాన నంచు నా
తనికిని శాపసంగతిని ♦ దాపము పొందక యుండఁ జేయుచున్. ౨౩ 2362

తే. మునిపుశాపంబు గ్రహియించె ♦ ముజ్జగముల
కార్తిఁ బాపెడునది యని;] ♦ యవనినాథ!
యిట్లు హరి భృగుశాపంబు ♦ నిద్ధతేజుఁ
డయ్యుఁ బ్రాగ్జన్మమున నొందె ♦ నందుచేత. ౨౬౪ 2363

క. తనయుండై నీయింటన్, జనియించెన్ రాముఁ డనఁగ ♦ జగముల మూఁటన్
గనియెన్ బ్రతిష్ఠ శాపము,నను గనఁదగుఫలము నీత ♦ నయుఁడుగను నృపా!.

తే. పాలకుండయి రాముఁడు ♦ చాలకాల
మేలుఁ జూ యీయయోధ్యను ♦ నింతిఁ బాసి
చాలకాలంబు గడపును ♦ సకలసుఖస
మృద్ధులం గాంచి సోదరు ♦ లెల్ల నలర. ౨౯ 2365

క. పదివేల యేండ్లు నాపైఁ, బదినూఱులు రాజ్య మేలి ♦ పరనుంబగు స
త్పదమున్ వైకుంఠంబును, సనయుఁడు చేరంగఁ గలఁడు ♦ క్ష్మాపతివర్యా!. 30

క. జననాథ! రామచంద్రుం, డనుపమదక్షిణలతోడ ♦ హయమేధములం
బొనరుచు రాజకులంబుల, ననువొందఁగ నిల్పు ధరణి ♦ యందుఁ గడంకన్.

[2]క. తనయుల నిర్వురఁ గాంచును, జనకజయగు సీతయందు ♦ సంతతి యదియున్
జనియించు వేఱుతావున, నని నమ్ము మయోధ్యయందు ♦ నది గల్గదు నూ!

క. జనకజతనయుల రాఘవుఁ, డనూనసంపదలతోడ ♦ నలరు నయోధ్యం
దనివొంది పట్టభద్రుల, నొనరించు నటంచు; నిట్టు ♦ లో సౌమిత్రీ!. 33 2369

క. నిరుపమతేజుండు మునీశ్వరుఁ డాదుర్వాసుఁ డిట్లు ♦ వంశచరిత మా
దరమున గతాగతంబును, ధరణీశున కట్లు పల్కెఁ; ♦ దగుపద్ధతిచేన్. 34

1 వనరుహనేత్రుశాపమున=అనఁగా విష్ణువున కిచ్చినశాపముచేత నని యర్థము గ్రహింప వలయు. 2 ద్వౌ తు పుత్రౌ భవిష్యేతే సీతాయాం రాఘవస్య తు, అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం సత్య మేత న్నసంశయః-అనిమూ.

చ. మునిపతి యిట్లు చెప్పి ముని♦ముఖ్యు వసిష్ఠుని గూడి యుండె; నీ
జనకుఁడు మానినాయకుల ♦ సంతస మొప్పఁగఁ బూజఁ జేసి వం
దనము లొనర్చి దీవనలఁ ♦ దాఁ గొని వేగ యయోధ్యఁ జేరె; గా
థను మునినాయకేరితముఁ ♦ దత్పరతన్ వినినాఁడ నప్పుడే. ౩౫ 2371

ఆ. వార్త యిద్ది మాని♦వర్యసంప్రోక్తంబు, తప్పకుండ నాగు; ♦ దాని మదిని
నిలిపి యున్నవాఁడ ♦ నే నింతవనుక; ని,శ్లాటఁ దాప మంద ♦ నౌనె? నీకు

క. జనకజను రాఘవుని గూ,ర్చిన చింతను మదిని నీవు ♦ చేర్పక ధృతరీ
తిని వెలయవయ్య రాఘవ!, యనుచు సుమంత్రుండు పలుకు♦నవాక్యములన్.

క. విని పరమాద్భుత మిదియా, నని సంతోషంబు నొంది ♦ యగు మేత్తే లం
చు నతఁడు వచింప రథ మొ,య్యన సాగఁగ నస్తమించె ♦ నర్కుం డంతన్.

తే. అంత నానూతలక్ష్మణు ♦ లందు నున్న
కేశిని యనంగఁ దగు నేటి♦కెలన నిలిచి
యెట్లొ యా రేయినిం బుచ్చి ♦ రెదలఁ బొదలు
నధికచింతల వేఁగుచు ♦ నార్తిఁ గనిరి. ౪౦ 2375

ఏఁబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౨ - వ సర్గము.

లక్ష్మణుఁడు సీతను వాల్మీకిమునిపర్ణశాలయందు విడిచినవార్త రామునకుం జెప్పుట.

సీ. ఆ కేశినీతీర♦మందు రాత్రిని బుచ్చి తెల్లవాఱఁగ వార ♦ లల్లనల్లఁ
బయనమై పోయి; రా♦పగిదిఁ బోవఁగ నర్ధదినసంబు గడువ నా♦ధీరవరుఁడు
రత్నసంపూర్ణమై ♦ రాజిల్లెడు నయోధ్య నలరుజనాళి నుజ్జ్వలమునైన
దానిఁ బ్రవేశించె; ♦ దీనుఁడై సౌమిత్రి మతిమంతుఁడయ్యు రా♦ముజనవిభుని

తే. పాదపద్మములకు మ్రొక్కి ♦ పలుకువాఁడఁ
బోయివచ్చినవార్తల ♦ భూమితనయ
చింత లిట్టివటంచు నేఁ ♦ జెప్పువాఁడ
ననుచు నీరీతిఁ దలఁచుచు ♦ నరిగి యతఁడు. ౧ 2376

క. అనుపమశశిబింబమె యిది, యన నొప్పెడు రామునౌధ ♦ మంతట నెదుటం
గనఁబడ ద్వారముకడ స్యం,దనమును దిగి దీనుఁడయి మ♦నంబు గలంగన్.

క. *ధరణిం జూచుచుఁ జొచ్చెను;, బరిజను లెవ్వార లతని ♦ వలదనక మహో
తురమును బొందిరి వగచేఁ, ద్వరగా లక్ష్మణుఁడు రామ♦ధరణీకాంతున్. ౫

క. కనియె నతండును దీనుఁడు, జనకసుతారతుఁడు నగుచు♦న్వాంతము దూలం
గను దెలివొందక యుండెను, దనయాసనమందు నశ్రు♦ధారలు జాఱన్.

---

* అవాఙ్ముఖో దీనమనాః ప్రవివేశానివారితః-అనిమూ.

చ. కని యిటు లక్ష్మణుండు పద♦కంజములు లాత్మశిరంబు సోఁక వం
దన మొనరించి తొట్రిలుచు ♦ దైన్యము తోఁపఁగఁ జేతు లొగ్గి యి
ట్లనియె సమాహితుం డగుచు; ♦ నార్యవరా! తమయాజ్ఞ మస్తకం
బున ధరియించి పట్టడవి ♦ భూమిజ డించితి గంగసన్నిధిన్. ౭। 2380

తే. అందు వాల్మీకియాశ్రమ♦మందుఁ జాల
శుద్ధమగు భూస్థలంబున ♦ శుభతమమగు
నట్టి యాచారమును గని ♦ యశము వెలయ
నలరు జానకి విడిచితి ♦ నపలు సతిని. ౮। 2381

క. చనుదెంచితిఁ బదతలములఁ, గని సేవ యొనర్ప; నింకఁ ♦ గలదె వగచినన్
జననాథ! దైవగతి యి, ట్లని దెలిపినవారు గలరె? ♦ యూరయ నెందున్. ౯।

తే. మిమ్ముఁ బోలిన మహితాత్ము ♦ లెమ్మెయి నిటు
వంటి విషయంబులందును ♦ వగవ రెప్పు
డెల్ల [1]సృష్టిక్షయాంతమై ♦ యెసఁగు నుభయ
యంబు పతనాంతమయి యుండు ♦ నపసియుందు ౧౦। 2383

సీ. అవనీశ! సంయోగ ♦ మనునది విప్రయోగాంతమై తగు మర♦ణాంత మగును
జీవితం బనునది ♦ కావునఁ బుత్రులయందు భార్యలయందు ♦ ననుఁగుమిత్రు
లందు ధనంబుల♦యందు నెక్కువ తమి యనుపరా దెన్నఁడే ♦ నొక్కమాటు
విప్రయోగము సంభ♦వించును నిశ్చయం; [2]బాత్మచే నీ వింక ♦ నాత్మఁజక్కఁ

ఆ. గను వశంబు చేసి♦కొను మనసున మది, నట్లె చేయఁదగును ♦ నన్నిలోక
ములను గెల్వవచ్చు♦భూమీశ! యట్లైన, నాత్మశోక మనున ♦ దరయ నెంత.

క. విను మిట్టివిషయములలో, నినుఁ బోలు మహాత్ము లెల్ల ♦ నియతి విడిచి మో
హానిరతిఁ బొందరు పొందిన, జనాపవాదంబు మరలఁ ♦ జనుదెంచుఁ జుమీ!.

చ. ధరణిజ యేనిమిత్తమయి ♦ దారుణకాననసీమయందు దు
స్తరమగుచోట నుంపఁబడెఁ ♦ దప్పక యాయపవాదమే పురిన్
మరలను గల్గు దీన నను♦మానము సుంతయు లేదు రాఘవా!
స్థిరమగుధైర్య మూని మదిఁ ♦ జెందినశ్రద్ధను జింత దీనినిన్. ౧౩। 2386

ఆ. వదలు మిద్ది బుద్ధి♦వైభవంబును బాడు
చేయఁగానఁ దాప ♦ మీయెడ నీకఁ
బూనవలదు; పురుష♦పుంగవా! యని మహా
మతి సుమిత్రసుతుఁడు ♦ హితము దెలియ. ౧౪ 2387

---

1 సర్వే క్షయాంతా నిచయాః పతనాంతా స్సముచ్ఛ్రియాః, సంయోగ విప్రయోగాంతాః మరణాంతం చ జీవితమ్-అనిమా. 2 శక్తస్త్వ మాత్మనా ఉత్మానం వినేతుం మనసా మనః-అనిమా.

క. పలికినఁ గాకుత్థ్సుఁడు మిత్రులపయి వత్సలతఁ బూను ♦ తోఁబుట్టువు ని
స్తులచిత్తుఁ గాంచి యిట్లని, పలికెం బరమాదరమునఁ♦ భవ్యమనీషా!. ౧౭ 2387

క. నీవన్నయట్టులే మది, నావహిలుꣳ హర్షతృప్తు ♦ లస్మన్మతి నీ
వీవిధి నస్మచ్ఛాసన, మేవరుసను గొదువలేక♦యే సాగంగꣳ. ౧౮ 2389

క. ఒనరించితి గద నిర్వృతిఁ, గనియె న్నాచిత్త మింకఁ ♦ గళ్యాణమతీ!
మనమున సంతాపము ని,ల్వను జాలదు మంచినుడులఁ ♦ బల్కితి వీవుꣳ. ౧౯

ఏఁబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౩ - సర్గము.

—రాముఁడు లక్ష్మణునకు నృగమహారాజుచరిత్రమును జెప్పి హితము జెప్పుట.—

చ. అనుపమలక్ష్మణోక్తుల మ♦హాద్భుత మందుచు నాలకించి యిం
తని వచియింపరానిదగు ♦ హర్షము నొందుచు నిట్లు పల్కె; నో
యనుజవరేణ్య! త్వాదృశమ♦హాత్ముఁడు బంధువు దుర్లభుండె యా
ననఁ జను నీవిపత్తునమ♦యంబున లేఁ డనియే వచింపనొ. ౧ 2391

ఉ. నామది నున్నపద్ధతి నొ♦నర్చెడువాఁడవు నీవె సన్మతీ!
నీమహానీయలక్షణము ♦ నేన యెఱుంగుదు సౌమ్య! యిత్తఱిꣳ
నామన మెవ్విధంబున జ♦నంబులఁ గావఁగ నెంచెనో వినం
గా మది నుత్సహించెదవొ ♦ కమ్రగుణాకర! యోసహోదరా!. ౨ 2392

క. వినిపించెద నాభావము, విను మట్టులె చేయు మెట్టి♦విధమున నాల్గే
దినములు పౌరులకార్యము, నొనరింపక వెతల నిట్టు ♦ లున్నాఁడఁ జుమీ'. ౩

క. కనుక న్నామర్మంబుల, జనకృత్యము చేయునట్టి♦చందము భేదిం
పనుదొడఁగెఁ బిల్వఁబంపుము,.జనులఁ బురోహితుని మంత్రి♦సత్తములఁ ద్వరꣳ.

క. ఏయేకార్యములకుఁగా, నేయే మానవులు వచ్చి ♦ యెటు లున్నారో
యేయింతులు నాకొఱకై, యేయే వాక్కులను జెప్ప ♦ నెంచెదువారో. ౫

క. వారలఁ దోడ్కొని రాఁదగుఁ, బౌరులకార్యముల నెట్టి ♦ పాలకుఁడు దినం
బారసి చేయక యుండునొ, ఘోరంబగు నిరయమందుఁ ♦ గూలు నతండుꣳ.

క. అనుమాన మింతయును లే, దనఘా! యీవిషయమందు ♦ నని మఱియు ననుꣳ;
మును కీర్తిధురంధరుఁడౌ, జనపతి నృగనామకుండు ♦ సత్యవచనుఁడుꣳ. ౭

చ. కలఁ డొకరాజశేఖరుఁడు ♦ క్ష్మాస్థలి నేలుచు; నాతఁ డొక్కనాఁ
డలఘుభుజాబలుండు ప్రియ ♦ మందుచు వత్సలతోడఁ గోటి గో
వుల బహుచిత్రరత్నపరి♦భూషితకాయములꣳ ద్విజాళి కి
మ్ములఁ గొనుమంచు నిచ్చెఁ గడు♦మోదమునꣳ గ్రహియించి రెల్లరుꣳ. ౮

* [illegible]

తే. పుష్కరమునందు భక్తిచే భూరిదక్షి
ణల నొసంగెను; రాజేంద్రుఁ ♦ డలయ కిట్లు
లిచ్చుచుండఁగ నొక్కనాఁ ♦ డెట్లొ గోస
మూహమునయుండి యొకగోవు ♦ మోసపుచ్చి. ౯ 2399

సీ. ఉంఛవృత్తిని గాల ♦ మొకరీతి గడపుచు నాహితాగ్నియునయి ♦ యతిదరిద్రుఁ
డగు భూసురేజ్యున ♦ కది యీయఁబడియువచ్చెను; భూసురుండును ♦ జిత్తమందు
గలవిలపాటొంది ♦ కడునాఁకటఁ స్రుక్కి యావు నాయూచోట్ల ♦ నరయుచు నది
యెందుఁ గన్పడమికి ♦ నెంతయు వగచుచుఁ [1]గొన్నియేండ్లీరీతి ♦ క్షోణి వెదకి

తే. కనఖలగ్రామమున కేగి ♦ త్మాదివిజుని
యింటిలో [2]జీర్ణవత్సయై ♦ యెట్టిరోగ
ములకుఁ జిక్కకయున్న యా♦లలితధేను
వును స్వకీయముఁ గాంచె నా♦భూసురుండు. ౧౧ 2400

చ. కని తననామధేయమును ♦ గాదిలిప్రేమను దెల్పి వేగ పి
ల్చెను శబలా! యటంచు నిఁకఁ ♦ జెచ్చెర రమ్మని యంచు; ధేను వా
తనిగళనాదముఁ వినఁగ ♦ ధాత్రిసురుం డతఁడే ముదంబునం
బెనిచెను మున్ను తన్ననుచు ♦ వింతగఁ దాఁ దలపోసి యంతటన్. ౧౨ 2401

క. ధరణీసురుని క్షుధార్తుని, బరిపూర్ణదయాసమేతుఁ ♦ బావకతేజున్
బరికించి వెంటఁ జనె, నా,ధరణీదేవుండు ముందు ♦ త్వరఁ జనుచుండన్. ౧౩

చ. కనఖలవాసియా ద్విజుఁడు ♦ క్రన్నన నాశబలాఖ్యగోవు వెం
టను జనెఁ బాలకుండె యగు♦టం దనధేను వదెవ్వఁడో జవం
బునఁ గొనిపోయె నంచుఁ దన♦బుద్ధిఁ దలంచుచు, నంత నిట్టు లా
తనివెనువెంటనే యరిగి ♦ తద్ద్విజుఁ గాంచి వచించె నీవిధిన్. ౧౪ 2403

తే ధేను విది నాది నృగమహీ♦జాని దాన,మిచ్చె నాకొక్కనాఁడు,♦నాకిచ్చెనతఁడ
దీని నంచని యీరీతి ♦ మాన కిద్వ, రుద్ధతిని బండితులు నయ్యు♦నుగ్రరుషను

క. కలహించి రంత నావా,క్కలహము పెనుపొందె; నవల ♦ త్మాదివిజులు వా
రలు రాజుచెంత కేగిరి, పలువిధములఁ గ్రోధవాక్య♦పటలము లొప్పన్. ౧౫

సీ. ధరణీశునాజ్ఞ నొం♦దంగ లేకయె ద్వారసీమయందే నిల్చి ♦ చెప్పఁ జాల
నంత రోషము నొంది ♦ యాద్విజుల్ మహితాత్ములతితాపతప్తుల♦త్యంతఘోర
వాక్కలహులు నౌచుఁ ♦ బల్కి రిట్లని నృపా! యర్థికార్యంబుల ♦ నాదరించి
తీర్పంగఁ బూనక ♦ ద్విజులకు దర్శనం బీయక యున్నాఁడ ♦ విట్టు లౌట

ఆ. భూతములకు నెల్ల ♦ నేతఱిఁ గనఁబడ, నట్టివాఁడ వగుచు ♦ నవని నింక

నూసరిల్లి వగుమ♦యొగిఁ [1]పెక్కు వేలేండ్లు,పెక్కుశతములుండు♦మక్కరణిని.

క. ధరణీరంధ్రంబున నూ,సరిల్లివయి యుండఁగలవు ♦ క్ష్మానాథ! నిరం
తర మంత వాసుదేవుం, డురుకీర్తియుతుండు పుట్టు ♦ నొకకులమందున్.

తే. యదుకులం బది యొప్పారు ♦ నవని నతఁడె
విష్ణుఁవౌ నాదిపురుషుండు ♦ విశ్వనాథుఁ
డతఁడె ని న్నుద్ధరించువాఁ ♦ డస్మదీయ
శాపమునసుండి, శాపమో♦క్షంబు నవుడె. ౧౦ 2408

క. కలుగంగఁ గలదు పరమే,శులలితకృప విష్ణు వతఁడు ♦ క్షోణీభారం
బు లయము నొందింపఁగ ని,మ్ముల నరుతోఁ గూడి యిలను♦బుట్టఁగలఁడు నూ.

[2]చ. కలియుగ మేగుదెంచు ననఁ♦గా గురువీర్యులు వార లిద్ద ఱీ
యిల జనియింపఁగాఁ గల ర♦హీనరుచుల్ తగ నంచు నివ్విధిన్
బలికి మనోజ్వరంబు చన ♦ బ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ బిల్చి చాలదు
ర్బలయగు వృద్ధధేనువును ♦ బాయనిభక్తి నొసంగి రంతటన్. ౧౩ 2410

క. జనపతి బ్రాహ్మణశాపం,బును వారలు చెప్పినట్టి♦పోలిక నొందెన్
గన విన భయదంబగు నో,యనుజా! కార్యార్థు లెల్ల ♦ నార్తిం గనినన్. ౧౪

క. నరపతి కాపదఁ బొందును, బరికింపఁగ నేను దోష♦పటలము నోసో
దర! పొందఁజాలఁ గావునఁ, ద్వరగా దర్శన మొసంగఁ ♦ దగు నర్థులకున్.

క. సరిగాఁ బాలించినచో, ధరణీపతిసుకృత మొందు ♦ ద్వారము కడ నీ
వరయుము కార్యార్థి జనున్, ద్వరఁ బంపుమ దెవ్వఁడున్న♦బహుమానముగన్.

ఏఁబదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౪ - వ సర్గము.

-౦ో౦ో { నృగమహారాజు బ్రాహ్మణశాపము ననుభవించుపద్ధతి
లక్ష్మణునకు రాముండు తెల్పుట. } ౦ో౦ో-

చ. అని యిటు రామచంద్రుఁ డన ♦ నాకథనున్ వినఁగోరి లక్ష్మణుం
డనియెను దోసి లొగ్గి ఘన♦మై తగు తేజముగల్గు రాముతో
జనవర! కొద్ది తప్పునకు ♦ శాపము విప్రులు కాలదండమే
యనఁదగుదాని నానృగమ♦హావనిజానికి నిచ్చిరంతటన్. ౧ 2414

1 బహువర్షసహస్రాణి బహువర్షశతాని చ-అనియూ. 2 ఉత్పత్స్యేతే మహావీర్యౌ కలౌ యుగ ఉపస్థితే-అనియూ. ఇట శ్రీరాముఁడు కలియుగమున జరగనున్న వార్తను దెల్పుట యసందర్భముగఁ దోఁచు. కాన నంతకుమున్ను జరిగినకలియుగవార్తను దెలిపెనన్న నీశంక నిస్తరించును. రామావతారము భిన్నభిన్నకాలములయందుఁ బెక్కులు గలవని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి.

క. జనపతి దానిన్ విని యే,మని తలఁచెనొ తన్నుఁ గూర్చి ♦ యవనీసురులన్
ఘనకోపయుతుల నేమని, వినయమునన్ వేడుకొనెనొ ♦ వివరింపఁదగున్. ౩

క. అని లక్ష్మణుండు వినయం,బునఁ బ్రశ్నింపంగ రాఘు♦వుఁడు పల్కె ముదం
బున సౌమ్య! యథాతత్త్వం,బును దచ్చరితంబు రాజ♦ముఖ్యం డంతన్. ౪

తే. శాపవిక్షతుఁడయి ద్విజుల్ ♦ చనుట చక్క
నెఱిఁగి పరితాపమును బొంది ♦ హితముఁ గోరు
పౌరులను మంత్రులన్ బిల్వఁ♦బనిచి తనపు
రోహితుని బిల్చి యిట్లనె ♦ నూహ చెలఁగ. ౫ 2417

చ. కనులను బాష్పధార లొగిఁ ♦ గ్రమ్మఁగ నోమహాత్ములార! చిం
తను గనినాఁడ నా తెఱఁగు ♦ దాఁపక నే వచియింతుఁ జక్కఁగా
వినుఁ డీక నారదుండు ముని♦పుత్రవరుండగు పర్వతుండు నిం
తనివచియింప సాధ్యపడ♦నట్టి భయంబును నా కొసంగుచున్. ౬ 2418

క. సురపురికిం బోయిరి వా, రురుతరయోగంబుఁ బూని ♦ యొప్పుటఁ గనరా
కరిగిరి వాయువువలె; నీ,తరుణంబున రాజ్యమునకుఁ ♦ దగినకుమారున్. ౭

క. కనియున్నవాఁడ వసుఁడనఁ, జనుఁ గాదే యాతఁ డితఁడె ♦ చయ్యన రాజ్యం
బును దాల్పఁగ నభిషేకం,బును జేయుఁడు నాకుఁ గాఁగ ♦ భూవివరంబున్.

ఆ. త్రవ్వఁ బంపుఁ డద్ది ♦ తగురీతి సుఖముగా, నుండవలయు శిల్పి ♦ లొప్పమీఱ
నందునుండి నేను ♦ నవనీసురోక్తశా,పంబు ననుభవింప♦వలయుఁ జుండి.

సీ. వర్షబాధలు లేక ♦ వసియింపఁగాఁ దగి యొకటియు హిమబాధ♦నొందకుండ
నుండఁగాఁ దగినట్టు♦లొకటియు గ్రీష్మతాపంబునొందకయుండ♦వసతిఁ గూర్ప
నొకటియు నీరీతి ♦ నుండనొ రంధ్రముల్ శిల్పివర్యులు చక్కఁ♦జేయవలయు
ఫలవృక్షములు పుష్ప♦పటలంబునం దగునట్టి తీఁగెలు చుట్టు ♦ నమరుపఁదగు

ఆ. ఛాయమిగుల నొసఁగఁ ♦ జాలు గుల్మములును
పొదలు చుండవలయు ♦ ముదముఁ గూర్పఁ
జాలినట్లు చుట్టు ♦ గ్రాలఁగావలయు నం
దే వసించియుందు ♦ నింపుమీఱ. ౧౧ 2422

క. కాలము పరిపక్వంబై, చాలసుఖం బిచ్చుగనుక ♦ శ్వభ్రంబులయం
దే లలి నుండెద వాసన, లోలిం గ్రమ్మంగఁ జాలు ♦ సురుపుష్పములన్. ౧౨

క. నిరతము గై చేయందగు, ధరణీవివరముల వానిఁ; ♦ దరువులు లతలున్
వరుస నొకయోజనార్ధము, సరిగా నిల్పంగఁదగును ♦ సజ్జనులారా!. ౧౩

చ. అని తన కెట్లుగా సుఖము ♦ లబ్బునొ యవ్విధిఁ జేయఁబంచి స
త్తనయుని జూచి నిత్యమును ♦ ధర్మముగాఁ బ్రజ నేలవయ్య! ...

త్రనియతధర్మముల్ వదల ♦ రాదుగదా ద్విజు లెట్టి శాపవ
హ్నాని గురిపించిరో యెఱుఁగు ♦ దీవును తద్విధ మాత్మ నెంచుచున్. ౧౪

క. జను లెట్టి కోపమును బొం,దిన నీవ్రుల్ క్రోధమును మ♦దిం గూర్పక పా
లన మొనరింపంగాఁ దగు, ననుఁ గూరిచి చింతిలకు మ♦నంబున నెపుడున్.

క. నే నిట్లు వ్యసనమును గనఁ,గా నొనరిచె నేర్పు కాఁడు ♦ కాలుఁడు వినుమా
మానవుఁడు పొందఁగాఁ దగు, వానిం దప్పకయె పొందు ♦ వసుమతిలోనన్.

ఆ. పోవఁదగిన యెడకుఁ ♦ బోవును లభియింపఁ
దగినవానిఁ బొందుఁ ♦ దనకు వచ్చు
వగను గాని మంచి♦దగు సుఖమును గాని
విను మఱొక్కమాటఁ ♦ దనయవర్య!. ౧౭ 2428

క. మును జన్మాంతరముల నే, నొనరించితి ఘోరపాప ♦ మొక్కమొగిని నీ
జనిఁ బొందుచున్నవాఁడను, గనుక విషాదంబుఁ బూనఁ♦గాఁ దగ దింకన్.

చ. అని వచియించి యానృగధ♦రాధిపుఁ డాత్మసుఖంబుఁ గూర్పఁ ద్ర
వ్వినవివరంబులందుఁ దను ♦ వింతగ నందఱుఁ జూడఁ జొచ్చె; నం
త నతఁడు రత్నసంతతిని♦కాంతవిభూషితభూమిరంధ్రమం
దనుపమరీతి శర్మముల ♦ కాలయమై తగునట్టు లొప్పుటన్. ౧౯ 2430

ఆ. అందునుండి తనకు ♦ నమ్మహీసురు లిడి, నట్టి శాపఫలము ♦ ననుభవింప
వారి క్రోధ మెన్ని ♦ యీరీతిఁ జేసితిఁ, గాదె యనుచు మదిని ♦ గలఁతపడుచు.

ఏఁబదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౫ - వ సర్గము.

-:- రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమివసిష్ఠసంవాదమును దెల్పి వారివిరోధమును దెలుపుట. -:-

చ. అని వచియించి శ్రీరఘుకు♦లాగ్రణి రాముఁడు తమ్ముతోడ ని
ట్లనియె నృగక్షితీశ్వరుని♦చా పెనుశాపము విస్తరించి చె
ప్పిన వినినాఁడ వింక విను ♦ వేడుకఁ గల్గిన నొండుగాథఁ జ
క్కనివిధిఁ జెప్పువాఁడ ననఁ♦గా వచియించెను లక్ష్మణుం డొగిన్. ౧౨ 2432

చ. ధరణివరేంద్ర! చిత్తము ము♦దంబు నొసంగెడునట్టి గాథలన్
బరఁగదు నాకుఁ దృప్తి వినఁ ♦ బట్టువలం గొనుచుండు నన్న సో
దరుపలుకుల్ చెవిం బడఁగ ♦ ధర్మవరేణ్యముగాఁ జెలంగి య
చ్చెరువగుగాథ నాతనికిఁ ♦ జెప్పఁదొడంగె రఘూద్వహుండునున్. ౩ 2433

మ. విను మిక్ష్వాకుకులంబునందు మహిమన్ ♦ విఖ్యాతిఁ బెంపొంది మే
దినిఁ బంద్రెండవపుత్త్రుఁడై నిమియనన్ ♦ దేజంబునం బొల్చి కా

చెను; వీర్యంబున ధర్మమందు యశముం ♦ జెందఁ మహీపాలుఁ డ
య్యనఘుం డింద్రపురోపమంబు బహురత్నాఢ్యంబుఁ బూర్వార్యముల్. ౬
తే. గౌతమునియాశ్రమముచెంతఁ ♦ గట్టఁ బంచి
వైజయంతాహ్వయముఁ బెట్టి ♦ వాస మొప్పఁ
జేసె స్వకృతపురంబునఁ ♦ జెందె; నతఁడు
యశము రాజర్షి యనఁ గాంచె ♦ నంత నొకట. ౭ 2435
చ. మనమున నెంచె నాజనకు♦మానస మట్టి ముదంబు నొంద నే
ననిశము యజ్ఞదీక్షఁ గొన ♦ నొ నది దీర్ఘమఖంబునాఁగఁ జ
క్కనివిధిఁ గీర్తిఁ గాంచఁదగుఁ♦గా యని యమ్మనుపుత్త్రుఁడైన యా
జనకునిఁ బిల్వఁబంచి ముని♦సత్తముఁడైన వసిష్ఠమానినిన్. ౮ 2436
తే. పిలువఁబంచి వరించెను ♦ బృథుయశుండు
పూర్వపుఁబురోహితుండని ♦ భూసురర్షి
యనుచు, నంతట నిక్ష్వాకు♦ఘనుఁ డతండు
నత్రిభృగుమానివర్యుల ♦ నంగిరసుని. ౯ 2437
క. క్రతురక్షకుఁ బిలిపించెను, క్షితిపతి యంతన్ వసిష్ఠుఁ ♦ జేర నతం డు
న్నతిమించు నృపున కిట్లను, క్షితిపా! వరియించె మొదట ♦ జిష్ణుఁడు నన్నున్.
తే. అధ్వరము చేయఁగాఁదగు♦నందునీవు, హోతగానుండఁదగునంచు♦నొప్పఁబలికె
నొప్పుకొంటిని గావున ♦ నుర్వినాథ!, యంతదాఁకఁ బ్రతీక్షింప ♦ నౌను నీకు.
క. అని పల్కచనియె నమ్ముని, యనంతరముఁ గౌతమాఖ్యుఁ ♦ డగుమానివరుం
డను బూర్తిచేసె నావని, మునిపతియగు నావసిష్ఠ♦భూసురుఁ డంతన్. ౧౧
సీ. తన తేజ ముప్పొంగ♦ననిమిషపతి మఖంబును బూర్తిచేసె; నం♦తనిమినృపుఁడు
తద్విప్రవరుల ము♦దంబున బహుమానమునఁ దృప్తిపఱచి స్వీ♦యనగరమున
కంతికభాగమం ♦ దధ్వరంబును జేయ నైదువేలేండ్లు ని♦యతిని బూని
యుండె; వసిష్ఠుండు ♦ దండితాంతశ్శత్రు వమరేంద్రుఁ డొనరుచు♦యజ్ఞమెల్లఁ
తే. బూర్తి నొందించి హౌత్రంబుఁ ♦ బూన రాజు
కడకు నేతెంచె; నేనిందఁ ♦ గాంచని ముని
వచ్చి గౌతమపూరితా♦ధ్వరము దానిఁ
గనియె నంతటఁ జెనుకోప♦మునఁ జెలంగె. ౧౩ 2441
క. నరసిజయోనితనూజుఁడు, వరమౌని వసిష్ఠుఁ డంత ♦ వసుధేశ్వరుఁ జూ
చురతిన్ ముహూర్తకాలము, ధరణీశుగృహాంగణమునఁ ♦ దా వసియించెన్.
తే. ఆదినంబున నిమియు ని♦ద్రాదరిద్ర
దేవతాపహృతుండయి ♦ తెల్వి లేక
యుండె మునికి మహాకోప ♦ మొప్పె దాన
దర్శనం బీయఁ డీరాజు ♦ తనకు ననుచు. ౧౫ 2443

సీ. పలికె నిట్లని మహీ♦పాలకా! యేహేతువున నన్ను వరియించి♦ముని మఱొకని
మరల వరించితో ♦ మరియాద లేకుండ నవమానమును జేసి ♦ తనఘు నన్ను;
నక్కారణమున నీ ♦ కగును జేతనహీనమైన యంగము నని ♦ యపుడు శాప
మిచ్చె, నంతట నమ్మ♦హీజాని తెలివొంది మునిశాపమును దాను ♦ విని వచించె

ఆ. బ్రహ్మపుత్రుఁ గూర్చి ♦ పరమకోపంబున, నాతురంబు నొంది ♦ యవనిదేవ!
నీదురాక నెఱుఁగ ♦ కీదినంబున శయనించి యున్న నన్ను ♦ మించుక్రుధను.

క. కరుణను బూనక శాపము, కురిపించితి విప్ర డేను ♦ గుండెదునటు ని
ర్భరయమదండమువలెనే, ధరణీదివిజేంద్ర! యట్టి ♦ తనువునె నీవున్. ౨౦ 2445

క. ధరియింపఁగలవు కాంతులఁ, బరఁగెడు నీతనువు నాదు♦వర్ష్మముపోలెన్
ధర నొప్పఁ గాక యని యి,ర్వురు రోషస్ఫూర్తి మనుజ♦భూసురవర్యుల్.

ఆ. తిట్టుకొనిరి పిదప ♦ దేహంబు లట్టివి, వారి కొదవెఁ దత్ప్ర♦భావ మట్టి
తనువులకునుఁగల్గఁ ♦ దగినవి యలరారె, వానిఁ బొంది రనుచుఁ ♦ బలికె విభుఁడు.

ఏఁబదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౫౬ - వ సర్గము.

వసిష్ఠముని దేహప్రాప్తికై బ్రహ్మను బ్రార్థింప నతఁడు ప్రత్యక్షమగుట.

చ. అనుటయు రామువాక్యముల ♦ నాపరవీరలయాంతకుండు చ
క్కనివిధి నాలకించి కర♦కంజములన్ ముకుళించి దీప్తతే
జుని రఘురాముఁ గాంచి మది ♦ శోభిలు సంతస మట్టె యుబ్బ ని
ట్లనియె; శరీరముల్ వదలి ♦ యామునిపార్థివవర్యు లంతటన్. ౧౪ 2448

మ. మరలన్ దేహము లొంది రోక్షితిప! యే♦మాడ్కిం దగం జెప్ప మా
దర మొప్పంగ నటంచుఁ బల్క రఘుమా♦ర్గన్యుండు రాముండు వి
స్ఫురతేజుండు పురాణపూరుషుఁడు సొం♦పుల్ గుల్కు వాక్యంబులం
బరమాప్తుండగు లక్ష్మణుం గని యనున్ ♦ వాత్సల్య మేపారఁగన్. ౩ 2449

క. ఇతరేతరశాపంబుల, క్షితిపాలమునీంద్రరాజ♦శేఖరు లొగి వి
చ్యుతిరహితధర్మతత్పరు, లతివేగ శరీరయుగ్మ ♦ మట విడిచి తగన్. ౩౪ 2450

ఆ. వాయుభూతు లగుచు ♦ వరుసఁ దపోధను, లగుచు నుండి; రంత♦నావసిష్ఠు
వాత్మకాయ మెడల ♦ నతిశయ తేజంబు,పొదలఁ దత్తనువున♦బోయి కడఁక.

చ. తనజనకుం బితామహుని ♦ ధన్యమతిం గని దేవదేవుఁడై
వనరుహసంభవుం డగుచు ♦ భాసిలు నాతనిపాదపద్మముల్
తనరెడు భక్తిఁ గొల్చుచు స♦దాగతిభూతుఁడై యయ్యు భక్తి ని
టనియె; మహాత్మ! దేవనివ♦హాధిప! లోకగురూ! దయానిధీ!. ౬౦ 2452

క. నిమిశాపంబున నా దే,హము పోవఁగ వాయురూప ♦ మందితి గద దే
హము పోవ నెల్లప్రాణుల, కమరును బహుదుఃఖరాసు ♦ లంబుజజన్మా!. ౭౫

సీ. సకలకార్యంబులు ♦ సమయు నద్దానిచేఁ గావున నాకింకఁ ♦ గాయ మొండు
దయచేయవయ్య నా ♦ ధాత స్వయంభువు బ్రహ్మ సత్తేజుండు ♦ పలికె నిట్టు
లోసుకీర్తి! యింక ♦ నుద్దామమైన మిత్రావరుణజముగాఁ ♦ దనరు తేజ
ము బొందవయ్య నీ♦వన యోనిజుఁడవు గాన నిప్పుడుగూడఁ♦ గాయ మట్టి
తే. దగును ద్విజసత్తమా! ధర్మ ♦ మగణితముగఁ
బొందఁగల్గుదు వంతటఁ ♦ బూర్వ
నాదుచెంతకు రాఁగల ♦ వోదయాత్మ!
యనఁ బ్రదక్షిణవందన ♦ మాచరించి. ౧౧ 2454

క. సరసిజసంభవు నానతి, వరుణాలయమునకుఁ బోయె ♦ *వరుణపదవి భా
స్కరమూర్తిభేదమిత్రుం, డురుతేజం బొంది వెలయు♦చుండెం గడఁకన్. ౧౨

తే. వార లిర్వురు చేరియే ♦ భూరిరాజ్య
మొక్కరుం బోలె నేలుచు ♦ నుండి; రంతఁ
బాలకడలియు వారిద్దె ♦ వఱలె దేవ
వినుతులం బొందుచుం గీర్తి ♦ వెలసి రపుడు. ౧౩ 2456

చ. ఇరువురు వారు రాజ్యము న♦హీనవిభూతిని బ్రోచుచుండ నా
తరుణమునందు నూర్వశి ని♦తాంతసుగాత్రి సఖీజనంబుతోఁ
బరమతనూవిలాసమున ♦ భాసిలుచున్ వరుణున్ సరిత్పతీ
శ్వరుఁ గనవచ్చె; రూపమునఁ ♦ బ్రౌఢత మించినదాని నచ్చరన్. ౧౪ 2457

చ. కని వరుణుండు క్రీడల ని♦కామముఁ దేలుచునుండు నూర్వశిన్
మనమున హర్షమంది బహు♦మానమునన్ వరియించె; నిందుచం
ద్రుని హసించు మోము వర♦తోయజపత్రసమాననేత్రముల్
తనులతసొంపు స్వాంతము ని♦తాంతము లోఁగఁగఁ జేయ వేడుకన్. ౧౫

క. సురతక్రీడలఁ దేలఁగ, వరుణుం డాశించె నంత ♦ వనితామణియుం
గరములు జోడించి మహా,దరమున నీరీతిఁ బల్కెఁ ♦ దగువినయమునన్. ౧౬

క. నను దొల్త మిత్రుఁ డాదృతిఁ, గనఁజేసి వరించెఁ దానె ♦ గాదన వశమే
యనఁ గందర్పశరార్దిత,మనస్కుఁడై వరుణుఁ డిట్లు ♦ మానినిఁ బల్కెన్. ౧౭

సీ. ననుఁ గూడి క్రీడింపఁ♦గను నొల్లకున్నచో సుశ్రోణి సత్కాంతి♦శోభితాంగి
నిన్నుఁ గాంచుచు నాదు♦నెమ్మి తీరంగ నాయీ తేజ మిచ్చుట ♦ నెసఁగు దేవ
నిర్మితకుంభమం ♦ దర్మిలి నెఱవేఱ వదలెద దాన నా♦వాంఛితంబు
కొనసాగు ననుటయుఁ ♦ గోమలి యాలోకపాలునివాక్యంబు ♦ లాలకించి

* త మేవ కాలం మిత్రోఽపి వరుణత్వ మకారయత్.

తే. పరమమోదంబుతో నిట్లు ♦ పల్కె నీదు
కామ మిట్లగు నేని యు♦ద్దామమౌచు
కాంతరంగంబు నీయందు ♦ నలరుఁ జుమ్ము
భావమును గూడ నీయందె♦ పరఁగియుండు. ౨౦ 2146

క. తను విది మిత్త్రునిదే యగు, నను నూర్వశి పల్కు లెన్ని ♦ యవ్వరుణుండుం
ఘనమై యద్భుతమై తగు, ననుపమవీర్యంబు మండు♦నగ్నిశిఖవలెన్. ౨౧

క. తనరార దానిఁ గుంభం,బున వదలెను నూర్వశియును ♦ బోయెను మిత్త్రుం
గనువాంఛ నంత నాతఁడు, వనితామణి దానిఁ గాంచి ♦ పలికెన్ గ్రుధచేన్.

చ. తొలుత నే వరించితిని ♦ దొయ్యలి! యట్టి ననుం ద్యజించి యి
మ్ముల మఱియొక్కనిన్ మదిని ♦ బొందితి వెంతయు దుష్టవృత్తివై
కలుషము నాదుక్రోధమునఁ ♦ గల్గఁగఁ జేయఁగ నయ్యె దీన మ
ర్త్యలభువనంబునన్ గడపు ♦ టొప్పును నీ కిఁకఁ గొంతకాలమున్. ౨౩

సీ. బుధునకుఁ బుత్త్రుఁడై ♦ భూపాలమానియై కాశీపురంబున ♦ కీశుఁ డగుచుఁ
దనరుపురూరవ♦సునకు భార్యవు గమ్ము దుర్మతీ! నీ విట్టి ♦ దోష మిచట
నొనరించితివి కావు♦న నటంచువచియించియాకుంభమునయందె♦యాత్మవీర్య
మును విసర్జించె; నా♦వనితయు నాదోషమున శాపమొంది చ♦య్యనఁ బురూర

తే. వునికడకు నేగి యాలోక♦మునఁ బరోత్త
మమయి తనరుప్రతిష్ఠాన ♦ మమరనగర
సన్నిభంబయి యొప్పంగ ♦ సాధువిభవుఁ
డైన బుధపుత్త్రునిం గాంచె ♦ నందు నింతి. ౨౪ 2465

*క. కని యాతని వరియించెను, మనుజేంద్రుం డతఁడు ప్రీతి ♦ మహిళామణి దా
నిని బత్నిగఁ గైకొని స,త్తనయుని నాయువును గాంచె ♦ దర్పసమగ్రున్. ౨౫

తే. అతనితనయుండె నహుషుఁ డ♦హార్యబలుఁడు
శతమఖద్యుతి; మున్ను ని♦ర్జరవిభుండు
వజ్రమున వృత్త్రునిం జంపి ♦ భ్రాంతుఁ డగుచు
శతసహస్రాబ్దములు పిశా♦చంబుకరణి. ౨౬ 2467

క. చరియించె నప్డు నహుషుఁడె, సురపురిఁ బాలించె శక్తి♦శోభితుఁ డగుచుం
దరుణీమణి యూర్వశి యీ,కరణిన్ శాపమునఁ దాను ♦ గళవళపడుచున్. ౨౭

ఆ. కమలలోచనములు ♦ కమ్రదంతంబులు, వెలయఁ జాలవర్ష♦ములు ధరిత్రి
నుభుగివై చెలంగి ♦ క్షోణి శాపాంతంబు, నంది యింద్రపురికి ♦ నరిగె నవల.

ఏఁబదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

* తస్యా జజ్ఞే తత శ్శ్రీమా నాయుః పుత్రో మహాబలః-అనిమా.

౫౭ - వ సర్గము.

వసిష్ఠమిథిలరాజుల జననము.

చ. అనుటయు దేవగాథవలె ♦ హర్షము నించుచు నద్భుతంబుగాఁ
దనరెడు నాకథల్ విని ము♦దంబున నెంతయు నోలలాడి రా
ముని గని లక్ష్మణుం డనియె; ♦ భూపవరా! తనువుల్ త్యజించి యా
మునిపృథివీశ్వరుల్ మరలఁ ♦ బూనిరి దేహము లెవ్విధంబునన్. ౧౫ 2470

ఆ. దేవసమ్మతులగు ♦ దివ్యమునిక్షితిపాలకులచరిత్ర ♦ మోలి వినఁగ
సంతసంబు గల్గెఁ ♦ జక్కఁగఁ జెప్పుమా, యనఁగ సత్యశౌర్యుఁ♦డైన నృపుఁడు.

క. విని సహజన్మునిప్రశ్నం,బును దానికి నుత్తరంబుఁ ♦ బోల వచించెన్
వినుమా! మహనీయ వసిష్ఠునిచరితముఁ గుంభమందు ♦ సొంపు దలిర్పన్. 3

సీ. ఆమహాత్ములవీర్య ♦ మట్టులు విడువంగఁ బడినయంతనె ఋషి♦వర్యు లున్న
తాయతప్రభ లొప్ప ♦ నందుండియిక్ష్వాకుజనియించిరందాద్యుఁ♦డనఘస్తుత్యుఁ
డొప్పారె నాతఁడ♦ట్లుద్భవం బొంది మిత్రుని గాంచి నే నీకుఁ♦దనయుఁడ నెటు
లగుదు నంచని పల్క ♦ యటు పాసిపోయె; నా తేజ మూర్వశిని మ♦దిం దలంచి
విడిచెఁ గుంభమున మి♦త్రుఁడు పూర్వ మంత నద్దాన జనించెనా♦మానియందె

తే. వరుణ తేజంబు విడువఁగాఁ ♦ బడియె దాని
కంటె ముందుగ నొకకొంత ♦ కాల మరుగఁ
బుట్టె మిత్రావరుణసంభ♦వుండు మౌని
యావసిష్ఠుండు తేజంబు ♦ లావరింప. ౬౫ 2473

క. విను మిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించినవారి కెల్ల ♦ స్వర్దైవత మా
యనఘుండే; యిక్ష్వాకువు, ఘన తేజం బవ్విధమునఁ ♦ గల్గినవానిన్. ౭౫

క. మునివర్యు ననిందితకీ,ర్తిని గాంచి పురోహితునిగఁ ♦ దివిరి వరించెన్
మనపుట్టుక కాతఁడె యౌ, యనుజా! కారణము యజ్ఞ ♦ మాదృతిఁ జెప్పెన్.

తే. సౌమ్య! లక్ష్మణ! యామహా♦సత్త్వశాలి
యగు వసిష్ఠుని వృత్తాంత ♦ మౌను సిద్ధి
యింక నిమి దేహ మొందెనో ♦ యెట్లు దానిఁ
జక్క వివరింతు; నంత నా♦త్మాపతి నిమి ౯ 2476

క. కని మును లందఱు యజ్ఞం,బును జేయం దొడఁగి దేహ♦మును దానిని జ
క్కనిరీతిని గాపాడిరి, యనుపమగంధప్రసూన♦హారాదులచేన్. ౧౦౫ 2477

క. నిరతము పూజించుచు నా,పురజనభృత్యులను గూడి ♦ పొల్పుగ వాయు
ధ్వరమును బూర్తి నొనర్చిరి, పరమప్రమదంబు నొంది ♦ భాసిలుభృగువుల్.

తే. పలికె నిట్లని పార్థివా! ♦ పరమతృప్తి
నందినాఁడను బ్రాణంబు ♦ లంగమునకుఁ

గూర్తు నంచన దేవతల్ ♦ కుతుక మంది
ప్రాణముల నొందు నిమితోడఁ ♦ బల్కి రిట్లు. ౧౨ 2479

క. వర మడుగుము రాజర్షి!, నిరతము నీప్రాణవితతి ♦ నిల్వం దగు నెం
దు రహిఁ జెప్పుము యనునా, సురవాక్యం బాలకించి ♦ చోద్యము తనరన్.

తే. అతనిప్రాణంబు లీరీతి ♦ ననియె దేవ,నర్యులార! వినుండు నా♦వాంఛితంబు
సర్వభూతనయనముల ♦ సంచరింతు, నిదియె నావాంఛితం బనఁ♦ద్రిదశు లెల్ల.

క. సరిసరి యట్లే యుండుము, చరింపఁగాఁ గల్గు దీవు ♦ సతతము జంతూ
త్కరనయనంబుల వాయువు, కరణిన్ రూపంబు తనరఁ♦గా నిఁకమీఁదన్.

సీ. నీనిమిత్తంబయి ♦ నేత్రంబులు నిమేషధర్మంబుఁ దారు నొం♦దంగఁ గలవు
వాయురూపంబున ♦ వసుధఁ జరింపంగ విశ్రమార్థముగ న♦వ్విధముగ నవి
యుండు నిమేషంబు ♦ లోకరీతిఁ జెలువార; నని పల్కి దేవత ♦ లరిగి రెట్లు
వచ్చిరో యాదారిఁ ♦ బట్టి, యంతట మౌను లాతనిదేహంబు♦నందు నరణి

తే. నొక్కదానిని స్థాపించి ♦ యుడుగ కట్టె
మథనమును జేయఁ జొచ్చి ర♦మ్మాడ్కిఁ జేసి
మంత్రహోమంబులం జేసి ♦ మహిమ వెలయు
తనయు నానిమిపతికయి ♦ జనన మొంద. ౧౭ 2483

క. అరణిని మథించుచుండఁగ, వరమతియు మహాతపుండు ♦ వఱలె నతఁడె పో
ధరణిన్ మిథియను ఖ్యాతిని, బరమంబును గాంచె మథన♦భవుఁ డగుకతనన్.

ఆ. మిథి యనంగ నొప్పె ♦ మేదిని జననమ్ము, నందుటన్ జనకమ♦హాఖ్య గాంచెఁ
దా విదేహ జనని ♦ దగ్ధయుఁ గనుట వై, దేహుఁ డనఁగ నామ♦ధేయ మందె.

క. వినుమా విదేహరాజే, జనకునకుం బూర్వుఁ డగును ♦ సత్తేజస్స్ఫూ
ర్తిని మిథి యలరెను మైథిలుఁ, డనఁబడె నాతండె సద్గు♦ణాలంకారా!. ౨౦

క. [మునిధరణీశులసంభవ,మును జక్కఁగఁ జెప్పినాఁడ ♦ మునివరశాపం
బును భూపశాపమును జయ,మును బొందినజాడ యిదియె ♦ భూపకుమారా!.]

ఏఁబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౮ - వ సర్గము.

యయాతివృత్తాంతము.

చ. అని యిటు పల్కి రాఘవు మ♦హాత్ముని దేజముచే జ్వలించువా
నిని బరవీరహంతయయి ♦ నిర్భరవిక్రమ మొప్ప వెల్గునా
యనఘుఁడు లక్ష్మణుండు గని ♦ యల్లన నిట్లనియెన్ నృపోత్తమా!
కన విన నద్భుతం బగును ♦ గాదె విదేహునిగాథ యెంతయున్. ౧ 2488

తే. ఇది పురాతనమేయగు ♦ నెన్న నిమి వ
సిష్ఠసంవాదరూపమై ♦ చెలఁగుగాథ
చాల వినుతింపఁ దగినది ♦ క్షత్త్రియుండు
నిమి మహాశూరుఁ డధ్వర♦నియతి మించు. ౭½ 2489

తే. అట్టివాఁడయ్యు మహనీయుఁ ♦ డగువసిష్ఠ
మునివిషయమందు శాంతిని ♦ బూనఁడయ్యె
ననఁగ లక్ష్మణుతో నిట్టు ♦ లనియె *సర్వ
రంజకుండయి తనరు శ్రీ♦రామమూర్తి. ౮ 2490

క. తనతమ్ముఁడు సత్తేజుం, డనుపమవిజ్ఞాని యనెడు ♦ నాదరమున నో
మనుజేంద్రకుమారా! యిఁక, వినుమా! క్షమ యెల్లరకును♦వెలయదు సుమ్మీ.

సీ. ఆరయ దుస్సహం♦బగును రోషం బిల నాయయాతియు శాంతుఁ♦డగుచు నెట్లు
సత్త్వానుగుండయి ♦ చక్కఁగ ధర నేలె నావిధం బెఱిఁగింతు ♦ నవధరింపు;
నహుషభూపతికి నం♦దనుఁడు యయాతి నాఁ బౌరవర్ధనుఁడు పా♦వనయశుండు;
కల రాతనికి భార్య♦లల రెడు రూపంబు గలయిర్వురందు నొ♦క్కత సుపూజ్య

తే దనుజవరుఁడైన వృషపర్వ♦తనయ యగును
పేరు శర్మిష్ఠ యింకొక్క ♦ ప్రేయసి మహి
తాత్ముఁడౌ శుక్రునకుఁ బుత్రి ♦ యామె చారు
తనువిలాసిని సింహమ♦ధ్యమయు నగును. ౯½ 2492

క. వనితామణు లాయిర్వురు, గని రాత్మజులను సురూప♦కలితుల నందున్
దనయుఁడు పూరుఁడు వృషప,ర్వనిమనుమఁడు; దేవయాని♦పుత్త్రునిఁ గనియెన్.

తే. అతఁడు యదువన నొప్పె య♦యాతి కఖిల
సుగుణములఁ బూరుఁ డెంతయు ♦ సుభగుఁ డనుఁగుఁ
బుత్త్రుఁడును నయ్యెఁ దండ్రికి ♦ బోలురూప
మలరుచుండుట వినయాదు ♦ లమరి యుంట. ౧౦ 2494

చ. జనకుని ప్రీతిపాత్త్రుఁడయి ♦ సత్త్వయుతుండయి పూరుఁ డొప్పుటం
గని యదు వాత్మఁ గుంది కడఁ♦కం జని తల్లిని గాంచి యిట్లనెన్;
జననిరో! భార్గవాన్వయవి♦శాలసముద్రమునందు లక్ష్మి నా
జననము నొందినావు ముని♦సత్తముఁ డాతఁడు వంశకర్తయున్. ౧౧½ 2495

తే ఎవరికైనను గష్టంబు ♦ నిడనికర్మ
ముల నొనర్చునవ్వాని స♦త్కులమునందు
జనిని గాంచియు నవమాన♦మును సుదుస్స
హమును హృద్గతశోకంబు ♦ నణఁచి నీవు. ౧౨ 2496

* రామో శమయుతాం శ్రేష్ఠో భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్-అని మూ.

క. చరియించుచున్నదానవు, ధరణీశుఁడు రాక్షసేంద్ర♦తనయా సక్తిన్
జరియించుఁ గాక స్వేచ్ఛగఁ, *జిరకాలము మనము నిఁక శు♦చింజొత్తమిటన్
క. ఈయవమానము నోర్వఁగ, నోయంబా నీకు నిష్ట♦మున్నయెడల ని
మ్మాయనుమతి నేఁ జొచ్చెద, వే యగ్ని సహింపఁ జాల ♦ విషమం బగుటన్.
క. మరణము నొందెద సంశయ, మరయఁగ లేదింక ననెడు ♦ నాత్మజపలుకుల్
పరమార్తి వినుచు నేడ్చెడు, వరతనయునిఁ గాంచి బుద్ధి♦వైభవము చెడన్.
చ. జనకుఁ దలంచె నాత్మ ముని♦సత్తముఁ డింగితవేత్తయైన యా
వినుతయశుండు భార్గవుఁడు ♦ వేగ సుతామణి తన్ స్మరించుటల్
మనమున నెన్ని వచ్చె బహు♦మానముమీఱఁగ దేవయాని నిన్
గనుఁగొనఁ గోరి; యంతఁ దమ♦కంబును బాసి శవంబురీతిగన్. ౧౮ 2500
తే. చూడఁదగియున్నపుత్రిక♦సొబగుఁ జూచి, కారణం బేమొయిట్లుండఁ♦గానటంచుఁ
బలుక సందీప్తతేజుఁడౌ♦ భార్గవమునిఁ, దండ్రిఁగని దేవయానిక్రు♦ధన్ వచించె.
చ. అనలుని నొందెఁ దీవ్రమగు♦నట్టి మహావిషమొందెఁ జొత్తు ప్రిం
గను దలపోయుదున్ జలముఁ ♦ గ్రన్ననఁ జొత్తును బ్రాణపంచకం
బును నిలుపంగఁ జాల నను ♦ బొందినదుఃఖ మెఱింగియున్ మదిన్
జనక! తలంపకుంటి విది ♦ సాధుపథంబు యెఱుంగ నక్కటా!. ౧౯ 2502
తే. తనయయవమానమును దుఃఖ♦మును దలంపు
వృత్తదోషంబునం జేసి ♦ వృత్తజీవు
లెల్లఁ గష్టంబు నొందుట ♦ యిలను గలదు
ధరణిపతి నిన్ను లెక్కింపఁ ♦ దలఁపఁ డకట. ౨౦ 2503
క. నను నవమానించెను నా, జనకుని నినుఁ జూచి యైనఁ ♦ జక్కనిమర్యా
దను జూపఁ డక్కటా! యనఁ, దనయావాక్యమ్ముల విని ♦ దారుణభంగిన్. ౨౧
సీ. క్రోధహుతాశన♦బాధితాత్ముండయి నహుషనందనుఁ గాంచి ♦ నయముమీఱఁ
బలికె నిట్లని, హేతు♦వులు లేకయుండఁగ దుర్బుద్ధినిం బూని ♦ ధూర్తరీతి
నవమతి సల్పితి ♦ వౌర నాయెడఁ గాన నతిశయజరచేత ♦ నంగ మెల్ల
జీర్ణింపనుందువు ♦ చెచ్చెఱ నని పల్కి తనయ నాశ్వాసించి ♦ మునివరేణ్యుఁ
తే. డాత్మభవనంబుఁ జేరె; మ♦హాయశంబు
వెలయ, భార్గవుఁ డీనతేజుఁ ♦ డలుక నవని
పతిని నీరీతి శపియించి ♦ పట్టి నూఱ
డించి యిలు చేరె శుక్రుండు ♦ మించుశక్తి. ౨౨ 2505

ఏఁబదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

* దేవి ప్రవిశామి హుతాశనమ్-అనిమూ.

౫౯ - వ సర్గము.

-ఓంఓం యయాతి పూరుని వలన వయస్సు నొందుట. ఓంఓం-

చ. ధరణిసురర్షి కోపమునఁ ♦ గల్ శపియించు పెటింగి యార్తుఁడై
జరఁ గని యాతురుం డగుచుఁ ♦ జయ్యనఁ బుత్రు యదుల్ వయస్సునం
బరఁగెడువానిఁ గాంచి యిటు ♦ పల్కెను; ధర్మ మెఱుంగు దీవు శ్రీ
కరయశ మొందినావు కను♦గల్ జర నాది గ్రహించు టొప్పుగల్. ౧॥ 2506

క. మనమున భోగేచ్ఛయు విర,తిని బొందదు మరల వయసుఁ ♦ దృప్తిఁగ నాకుం
డినగాని విషయగతవాం,ఛను దీర్చుకొనంగలేను ♦ సత్యం బిదినూ!. ౨॥

తే అనుభవించెద స్వేచ్ఛగా♦నఖిలకామ,ములనుదనుపాతఁబొందెద♦ముసలితనము
ననఁగనమ్మాట లాలించి ♦ యతని కాతఁ,డిట్టులని చెప్పెనుత్తర ♦ మెన్ని మదిని.

క. తనయులలో నీకుం బ్రియుఁ, డనఁగాఁ జనుపూరుఁ డిప్పు ♦ డాదరమునఁ గై
కొనుఁగాక నీదుజర నో,జనపాలక! నేను గార్య♦సంతతివలనన్. ౪ 2509

*క. సన్నిధి నుండియు వెలుపల,కు న్నడపంబడితి నెవఁడు ♦ కోరిక నీతో
సన్నివనులందు నిల్చునొ, సన్నిధిభోజనమునందు ♦ సైతము కడఁకన్. ౫ 2510

తే అంతమాత్రమె గాక భ♦క్ష్యంబుఁ జేయ
మెవనికిన్ స్నేహమునను నీ ♦ విచ్చువాఁడ
వట్టి పూరుండె కొనుఁగాక ♦ యిట్టి జరను
నాఁగ విని పూరుఁ గాంచి భూ♦నాథుఁ డనియె ౬ 2511

క. జర నస్మదీయమును నో,గురుబాహూ! నాకుసుఖముఁ ♦ గూర్పం గొను మా
దరమునఁ; నను పితృవాక్యను, బరికించి కరంబు లొగ్గి ♦ పలికె నతండున్. ౭

క. జనకా! ధన్యుఁడ నీకా,నతము నొనర్పంగ నేను ♦ జాలినకతనన్
ఘనతావకకరుణకు నే, ననఘా! పాత్రుండ ననిన ♦ నాత్మజుపలుకుల్. ౮॥

చ. విని ముదమంది యాజరను ♦ వేగమె పూరునియందు నిల్పిహ
ర్షనిరతుఁడై యయాతి కడు ♦ రాజిలి తాఁ దరుణుండె యాగము యా
గనికరముల్ పొనర్చి చిర♦కాలము భూమినిఁ జక్క నేలి యే
పనిని గొఱంత లేక జన♦వర్ణితుఁడై సుఖముండె యంతటన్. ౯॥ 2514

క. చిరకాల మేగఁగా నొక,తరుణంబునఁ బూరుఁ గాంచి ♦ ధరణీపతి యీ
కరణి వచించెన్; బుత్రక!, పరమాదృతి నీవయస్సు ♦ బహుభంగులుగాన్. ౧౦

సీ. ధర్మకృత్యంబులఁ ♦ దగినసుఖంబుల నుపయోగపఱచితి ♦ నుర్విఁ గల్గు
సుఖములఁ బొందితి ♦ సుతవర్య! నాజర నీయందు నుంచితి ♦ నేను మరల
దానిఁ గైకొనియెదఁ ♦ దనిసితి నిసుమంత కొఱంతయే నిఁక లేదు ♦ కోపలేశ
మైనను లేదునూ! ♦ హర్షంబు నొందితి నాయాజ్ఞ దాఁటక♦యే యొనర్చి

* బహిష్కృతోఽహ మర్థేషు సన్నికర్షాచ్చ పార్థివ-అనియా

తే. తన్ను గావున నభిషేక ♦ మాచరింతు
ననుచు నహుషాత్మజుండు య♦యాతి తనయుఁ
బూరునిం బ్రీతునిం జేసి ♦ పొంగు క్రుధను
దేవయానీసుతుం జూచి ♦ తీవ్రభంగి. ౧౩॥ 2516

చ. పలికెను; రాక్షసుండ విటఁ ♦ బట్టివిగా జనియించినాఁడ వో
కలుషమయాత్మ! న న్వెఱలఁ♦గాఁ దనఁనట్టి యఘంబు నీవుగా
నిలఁ దగిరొక్క మదాజ్ఞఁ దృణ ♦ మెట్లుగఁ జూతురొ లోకు లట్లుగాఁ
దలఁచి తిరస్కరించితివి ♦ దాన నృపత్వము నీకు లే దిలన్. ౧౪॥ 2517

క. గురుభూతుని దండ్రిని నన్, బరమాదృతిఁ గనక తృణము♦భంగిఁ దలఁచి నీ
వరయక తిరస్కరించితి,వి రాక్షసులు యాతుధాన♦వీరులు నీకున్. ౧౫ 2518

క. తనయులుగా జనియింతురు, విను దుష్టమతీ! కులంబు ♦ వింతగ నిది చం
ద్రునివంకనుండ దిఁక నీ,వనూనపాపాత్ముఁడవుగ ♦ నలరుటకతనన్. ౧౬ 2519

తే. నీకుఁ దుల్యంబుగా నుండుఁ ♦ గాక; యనుచుఁ
బలికి వంశవివర్ధను ♦ భవ్యయశునిఁ
బూరు నరపాలునిగఁ జేసి ♦ భూపతి ముని
యాశ్రమముఁ జేరెఁ దప మందు ♦ నాచరింప. ౧౭॥ 2520

క. చిరకాలమందుఁ దపమును, బరమంబగు భక్తిఁ జేసి ♦ పరమపదము సు
స్థిరమును జేరెను నాహుషుఁ, డురుకీర్తి యయాతి; కీర్తు ♦ లొప్పెడురీతిన్.

తే. ధరణిఁ బాలించెఁ బూరుండు ♦ ధర్మనిరతుఁ
డతులయశమునఁ గాశిరా♦జ్యంబునందుఁ
దాఁ బ్రతిష్ఠానపురమునఁ ♦ దమి వసించి
ప్రజలు జనరంజకుండని ♦ ప్రస్తుతింప. ౧౯॥ 2522

సీ. యదు వంతటన్ వేల ♦ యాతుధానులఁ దనయులఁబుట్టఁగాఁజేసె♦లలితవిభవ
మంతరింపఁగ దుర్గ♦మాకృతిఁ దగు క్రౌంచవనమున త్వాపాల♦వంశమునకుఁ
దాను జెందకయుండె ♦ మాని శాపము నిమిమార్పఁ జాలనియట్లు♦మానివర్యుఁ
డగుశుక్రశాపంబు ♦ నాయయాతియుఁబొందె(సర్వధాజగమున♦క్షమ యెదుర్ల

తే. భము యశోవర్ధనంబు క్రో♦ధము సుదారు
ణము తలంపఁగఁ గీర్తి య♦శము ను గూల్చుఁ
గాన శాంతియుతుండగు ♦ మానవుండు
కోపమును జిత్తమునఁ బూనఁ♦గూడ దెపుడు.) ౨౩ 2523

క. వినిపించితి లక్ష్మణ! నీ, కనూనమహితాత్ములైన ♦ యార్యులచరితం
బును సర్వకార్యపరులగు, మనుజుల కాదర్శనమును ♦ మానుగ నిచటన్. ౨౩॥

తే. అనుసరింతుముదోషంబు♦లందకుండ,నృగునివలెఁగాకమనమని♦నృపుఁడు రామ
చంద్రుఁ డభినవలావణ్య♦శాలి పలుకఁ, దారకలు మెల్లమెల్ల నం♦తట నడంగె.
ఆ. అరుణకిరణరక్త♦యయి పూర్వదిక్సతి, కుసుమరసవిముక్త♦కోమలాంబ
రమును గప్పుకొన్న ♦ రమణ విరాజిల్లె, నంతఁ దెల్లవారె ♦ వింతరీతి. ౨౫

ఏఁబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

అధికపాఠము. ౧ - వ సర్గము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు వసిష్ఠాదులతోఁ గొలువుకూటమును బ్రవేశించుట.

చ. తెలతెలవేఁగినన్ నృపతి♦ధీరుఁడు రాముఁడు పుండరీకనే
త్రలలితుఁ డర్హ్యకృత్యములఁ ♦ దప్పక తీరిచి ధర్మరక్షణం
బలరుచుఁ జేయ వచ్చె సభ ♦ కంత వసిష్ఠుఁడు కాశ్యపుండు వి
ప్రులు మఱికొంతమంది సచి♦వుల్ పురవాసులు వచ్చి రొక్కటన్. ౧ 2527
క. వ్యవహారంబులు దీర్పఁగ, సవిధానము లొప్ప మంత్రి♦సత్తములును ధ
ర్మవితానవేత్తలగు భూ,దివిజులు చనుదెంచి రాక్షి♦తిప్రభుఁ గనఁగన్. ౨
క. నీతిజ్ఞులైన పెద్దలు, భూతలపతికొలువు చూడఁ ♦ బోయిరి సభయున్
స్ఫీతేంద్రవరుణసభలన్, ఖ్యాతిం దా మించి వెలసె ♦ ననుపమ మగుటన్. ౩
క. జనులకు నేవిధి బాధిం,పనికృత్యము లొప్పఁ జేయు ♦ పార్థివతిలకుం
డనఘుఁడు రాముఁడు కొలువున, ననుజుని లక్ష్మణునిఁ జూచి♦యాదృతిఁబలికెన్.
తే. వినుతశుభలక్షణా! రఘు♦వీర! దీర్ఘ
బాహుభూషిత! సోదరా! ♦ బయలనెవ్వ
రెట్టి కార్యములను గోరి ♦ యేగుదెంచి
యున్నవారో కనుంగొను ♦ మురుతరకృప. ౫ 2531
చ. అనిశుభలక్షణుండయిన ♦ యాసహజన్ముఁడు ద్వారసీమకుం
జని నరపాలుతో మనవి ♦ నల్పఁగ నచ్చటివారలెవ్వరై
న నిచట నున్నవారె జన♦నాథుఁడు రమ్మనె నంచుఁ బల్క నే
జనుఁడును బల్కఁ డత్తఱిని ♦ జక్కఁగ రాముఁడు రాజ్య మేలుటన్. ౬
తే. ఆధులే వ్యాధులేని యా♦యదనున నిలఁ
గానరాకుండుటం, బని ♦ గలదు నాకు
నిట్టిదని చెప్పుకొనఁగ రా♦రెవ్వరేని
రాముఁ డభిరతిఁ బూనిక ♦ రాజ్య మేల. ౭ 2533
క. పరిపక్వసస్యయై భూ,తరుణీమణి యోషధులవి♦తానము చెలఁగన్
బరఁగెం జక్కఁగ; బాలుం,డరయఁగ మృతిఁ గనఁడు తరుణుఁ♦డటుమధ్యముఁడున్.
క. మాతిఁ గనరు ధర,మును వి,చ్యుతిఁ బొందకయుండ రాముఁ♦డొప్పఁగ నేలన్

క్షితిఁ గలుగ దెట్టిబాధయు; మతిమంతుఁడు నృపతిసంఘ♦మండనుఁడెలమిన్.

తే. కొలువుకూటంబుఁ జేరంగఁ ♦ గొదువ యిద్ది
కలదు నా కని పలుకంగఁ ♦ గల నరుండు
కానరాఁ డొక్కఁడైన ల♦క్ష్మణుఁడు మరలి
కరము లొగ్గి మహీపతిఁ ♦ గాంచి పలికె. ౧౦ 2536

క. ద్వారమ్మున లేఁ డొక్కఁడు, పౌరుఁడు నాఁ గరుణ తోఁపఁ ♦ బార్థివమణియా
శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుతో, నీరీతిం బలికె మరలి ♦ యేగుము శ్రద్ధన్. ౧౧

క. పరికింపుము కార్యార్థుల, సరిగా నీతిం దలంచి ♦ ద్వాస్థలి నేలన్
బరికింపరా దధర్మము, ధర నెందే రాజభీతిఁ ♦ దత్పరిజనముల్. ౧౨ 2538

క. పరిపాలింతురు చక్కఁగ, శరములనే విడువ నవ్వి ♦ శత్రునికరమున్
మరణము నొందించి ప్రజో,త్కరమును గాపాడునట్లు♦గా రఘుబాహూ!.

క. మనుజులఁ గావఁగఁ బూనుము, చని మరలం గాంచి రమ్ము ♦ చక్కఁగ ననఁగా
విని సౌమిత్రియు మరలన్, జని ద్వారప్రాంతమందు ♦ శ్వానముఁ గనియెన్.

క. కని యద్ది మరల మరలం, దమఁ గొట్టినరీతి నేడ్వ ♦ దయమెయిఁ జేరం
జని వీర్యవంతుఁ డాతం, డనియెను శ్వానంబ! యేల? ♦ యాక్రోశింపన్. ౧౫

క. నను నమ్మి చెప్పుమా నీ, మనమునఁ గలదుఃఖ మనిన ♦ మానితవృత్తిం
దనరారు లక్ష్మణుం గని, శునకం బిట్లనియె నుడులు ♦ చోద్యం బెసఁగన్. ౧౬

తే. [1]సర్వభూతశరణ్యుఁడై ♦ సాధ్వసంబు
నిడెడుకార్యంబుఁ జేయక ♦ కడఁగి యభయ
దాతయగు రామచంద్రుని♦దాపునందె
తెలుపుకొన నుత్సహించెదఁ ♦ దేటపడఁగ. ౧౭ 2543

చ. అనుటయు రాఘవుం గనఁగ ♦ నాతఁడు లోపలఁ జొచ్చి మంగళం
బునఁ దగు కొల్వుకూటమునఁ ♦ బొల్చెడు భూపతి కద్ది చెప్పిన
ట్లనువుగఁ జెప్పి రామవిభు♦నానతి ద్వారముచెంతఁ జేరి యి
ట్లనియెను, శ్వానమా! నృపతి♦యాజ్ఞను ర మ్మిఁక లోనికిన్ వడిన్. ౧౮

క. తెలుపందగు విషయంబును, దెలుపుకొనన్ వచ్చు భూప♦తిప్రవరునితోఁ
గొలువున నా విని లక్ష్మణు,పలుకుల నిట్లనియెఁ గుక్క ♦ భవ్యపథమునన్.

తే. [2]దేవభవనంబు నృపతిమం♦దిరము విప్రు
నిల్లు నివ్వానియందు వ♦హ్నియు మహేంద్రుఁ

1 భయే ష్వభయదాతా చ తస్మై వక్తుం సముత్సహే-అనిమూ. 2 దేవాగారే నృపాగారే ద్విజవేశ్మసు వై తథా, వహ్ని శ్శతక్రతు శ్చైవ సూర్యో వాయుశ్చ తిష్ఠతి, నాత్ర యోగ్యాస్తు సౌమిత్రే యోనీనా మధమా వయమ్-అనిమూ.

డర్కవాయువు లుండు రక్షిల్లాట నీచ
జాతినగు నేను లక్ష్మణా! చనదు చొరఁగ. ౨౦౪ 2546

క. నరపతియనఁగా ధర్మస్వరూపుఁడే యగును గాదె? సత్యవచనుఁడై
దురమున సమర్థుఁడై భూ, భరతుండై నీతివిదుఁడు పాంశుఁడు నగుచున్.

సీ. షాడ్గుణ్యపదమును జక్కఁగా నెఱుఁగుచు సర్వజ్ఞుఁడై మఱి సర్వదర్శి[యుఁ
యగుచు రంజిలఁజేయు నవ్వారలందాద్యుఁడగుచు రాముఁడు పొల్చు నతఁడెసో
డాతఁడె మృత్యువా నతఁడెకుబేరుఁడౌనాతండెయముఁడునిం ద్రాగ్ను లతఁడె
వరుణార్కు లాతఁడే భాసురతేజుఁడౌ గావున లక్ష్మణా! నీవె పోయి

ఆ. విన్నవింపు మతఁడు విభుఁ డౌట నాతని, యాజ్ఞ లేక చొరఁగ నసువుపడదు
దీనజనులఁ బ్రోచు తెఱఁ గాతఁ డెఱుఁగును, గానఁ దెలుపవయ్య! కమ్ర తేజ!.

చ. అన విని లక్ష్మణుండును మహాద్యుతి గావునఁ గొల్వుకూటముం
గనఁ జని విన్నవించె నిటు క్ష్మాపరిపాలక! మాతృచిత్తమో
దనియతవర్ధనా! భవదుదారతరాజ్ఞను నేను దెల్ప నా
శునకము ద్వారమందె మిముఁ జూడఁగ నున్నది కార్యసిద్ధికై. ౨౭ 2549

క. అన విని శ్రీరాముం డి, ట్లనియెం గార్యంబు దెలుప నరుదెంచిన యా
శునకము శీఘ్రంబుగ ర, మ్మనుమా! నాచెంత కిప్పు డతిహర్షమునన్. ౨౮

అధికపాఠము, ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

శునకము శ్రీరామునితోఁ దనవృత్తాంతమును జెప్పుకొనుట.

క. ధరణీశునియానతి విని, త్వరగాఁ జని లక్ష్మణుండు శ్వానముఁ బిలునం
బరుగిడుచు వచ్చె నది శ్రీవరునకు సద్దానిఁ జూపె వచ్చె నటంచున్. ౧

చ కనుఁగొని శ్వాన మాద్యుతిని గ్రన్ననఁ బల్కె వివక్షితార్థమున్
మనమున భీతిలేక యొక మాటయుఁ దాఁపక చెప్పుకొమ్మటం
చన విని రామభూపతికి నాత్మశిరంబును భిన్నమైనదా
నిని వడిఁ జూపి యిట్లనియె నీవు ప్రభుండవు కర్త వన్నిటన్. ౩ 2552

క. భూతములం బాలింపఁగ, నేతఱి నేఁ దప్పుచేయ నెఱిఁగి విధిహితం
బై తగు శిక్ష నొనర్పఁగ, భూతలపతి నీవ తగుదు పో సత్యముగన్. ౪

క. జనములు నిద్రించుతఱిన్, జనపతి మేల్కొనియె వారి సంరక్షించున్
వినుతంబగు నీతిని గాచును ధర్మము చెడకయుండ క్షోణీశ్వరుఁడే. ౫

చ నరపతి ప్రోవకుండిన జనంబులు చత్తురు వేగ కావునన్
ధరణివిభుండె కర్త సత త్ప్రియపాలకుఁడైన తండ్రి యా

నరయఁగఁ గాలమా యుగము ♦ నాతఁడెయా జగ మెల్ల నాతఁడే
నరిగ ధరింప ధర్మమునఁ ♦ జాలును దానసె యెల్లమానవుల్. ౬ 2555

క. పరివృద్ధి నొందుదురు నూ!, చరాచరంబైన యిట్టి ♦ జగ మెల్లను దా
ధరియించుఁ గాన ధర్మమె, పరమంబగు శత్రురాజి ♦ పరుగిడు దానన్. ౭

క. మనుజుల రంజిలఁ జేయుచు, జనపతి ధర్మంబు గావఁ ♦ జను నందుననే
తనరును ధర్మంబని సజ్జను లాడిరి గాన నితఁడె ♦ సకలాధిపుఁడౌ. ౮ 2557

తే. పరమధర్మం బితండె స♦త్ఫలముఁ గంటి
ధర్మమునఁ బొందరానిది ♦ తలఁప లేదు
ధరణినంచుఁ వలంచెద ♦ దానదయలు
సజ్జనుల పూజ వ్యవహార♦సరణి యందు. ౯ 2558

క. అకుటిలభావము నొందుట, సకలక్షత్త్రియుల కెన్న ♦ శాశ్వతధర్మం
బిఁక రాముఁడె గుణధర్మముఁ, బ్రకటగతిం గాచుచుంటఁ ♦ బరికించితిఁగా.

సీ. రామచంద్రా! పర♦రాజభయంకరా! సువ్రతా! నీవె యీ♦క్షోణిఁ గల్గు
నట్టిప్రమాణంబు♦లందుఁ బ్రమాణభూతుఁడవు నీధర్మంబు ♦ తోఁచె నాకు
సజ్జనాచరితమై ♦ సతతంబు వెలయుట; ధర్మములకు నీవె ♦ ధామ మరయ
సద్గుణమ్ముల కీవు ♦ సాగరోపముఁడవు తెలివియే లేని నేఁ ♦ దెలిసినట్లు
తే. పలుకఁ జొచ్చితి నేమేమొ ♦ పరమభక్తి
శిరసు వంచి నమస్కరిం♦చెదను కుఁ
గోప మొందకు మీలాగు ♦ కుక్క పల్కె
నంచుఁ బలికెడు దానివా♦క్యముల వినుచు. ౧౨౫ 2560

చ. క్షితిపతి పల్కె నేమిపని ♦ చేయఁగనౌ వడిఁ బల్కు నమ్మకం
బు తగును నీకు నాఁగ విని ♦ భూపతితో నిటు పల్కెఁ గుక్క; భూ
పతివర! ధర్మయుక్తిగనె ♦ పాలన మొప్పఁగఁ జేయు దీవు నం
తతమును ధర్మముం దెలియఁ ♦ దద్దయుమోదము నొందు దర్శిలిన్. ౧౪౫

క. శరణమె ధర్మంబని నీ, వరయుదు వద్దాన భయము ♦ లన్నియుఁ దొలఁగున్
ధరణీశ! మనవిచేసెద, జరగినకృత్యంబు వినుము ♦ చక్కఁగ నింకన్. ౧౫౫

చ. కలఁ డొకభిక్షు వాఘనుఁడు ♦ బ్రాహ్మసురగేహమునన్ వసించు ని
ష్ఠుల సకలార్థసిద్ధులను ♦ బొందిన యాయతి యొక్కఁడేని త
ప్పొలయని నన్నుఁ గొట్టె నిదె ♦ యుత్తమహస్తకమందు; హేతువే
కలుగదు దాని కారయఁగ ♦ గాఢతరంబుగ నేఁచె న న్నిటన్. ౧౬ 2563

చ. అన విని ద్వారపాలకుని ♦ నప్పుడె పంపి రఘూద్వహుండు భి
క్షుని సకలార్థకోపదుని ♦ క్షోణిను రేజ్యుని బిల్వఁ బంచె; నం

త నతఁడు తీవ్ర తేజుఁడు ఘ♦నద్యుతి రామునిఁ గాంచి భూపతీ!
యనఘ! నను న్సభాస్థలికి ♦ నాకృతిఁ బిల్వఁగఁ బంచినాఁడుగా. ౧౮ 2564
క. పని యేమొ తెల్పుఁ డన విని, జనపతి యాభిక్షువుఁ గని ♦ చక్కని ప్రీతిం
గనఁ బఱచి పల్కెఁ; భూసుర!, శునకముఁ బ్రహరించి తేల?♦చోద్యము గాదే?.
తే. ఏమి యపకృతి నీకు నీ♦యిది యొనర్చె
దండమునఁ గొట్టఁ దగినట్లు; ♦ దారుణముగు
క్రోధమే ప్రాణహారమగుఁ ♦ గ్రోధ మెన్న
మిత్రముగఁ గానఁబడెడు న♦మిత్ర మగును. ౨౦ 2566
సీ. అతితీక్ష్ణమగు ఖడ్గ ♦ మనఁ గ్రోధమే సుమీ సకలంబు ద్రుంచ్చిలఁ♦జాలుఁ గ్రోధ
మరయఁ దపంబులు ♦ యజ్ఞదానంబులు భక్తిఁ జేసిన నవి ♦ భస్మములగుఁ
గ్రోధంబునం గానఁ ♦ గ్రోధంబు విడనాడఁగాఁ దగు నింద్రియ♦గణము చాల
దుష్టమౌ నదియును ♦ దొందఱగాఁ బోఱు నశ్వమ్ములట్లు ధై♦ర్యమున నరుఁడు
తే. తాను సారథికృత్యంబుఁ ♦ దగును జేయు, సింద్రియములకుఁ గన్పడు♦నెట్టివస్తు
వద్దికని పెట్టి మెలఁకువ ♦ నవని దేవ!, మనసుచే వాక్కునం గర్మ♦మునను దృష్టి.
క. కని పెట్టి చక్క నడుపం, జనునతనికి శ్రేయ మబ్బు ♦ శత్రువు కనరాఁ
డనుమానింపందగు దా, నినిఁ గాంచఁగ లేఁడు ధరణి ♦ నిర్జరవర్యా!. ౨౨ 2568
తే. క్రోధదారుణఖడ్గంబుఁ ♦ గొనఁగ రాదు
కరమునం దాల్ప వధియించు ♦ గనఁబడినది
యెల్ల దురనుష్ఠితంబగు ♦ నెవసిచిత్త
మంతకం బెవిరోధి యీ♦యవని లేఁడు. ౨౩ 2569
క. మనుజుఁడు వినీతవినయుఁడం, డనఁబరఁగినఁ బ్రకృతి యతని ♦ నాకర్షించుఁ
విను మాచ్ఛాదించినఁ బ్రకృతిని నది కార్యంబులందుఁ ♦ దేఁకువ నొందుఁ.
తే. మార్పు నొందదు దాఁచిన♦మాత్రమునను
యని రఘూద్వహుఁ డాడిన ♦ మనుజులకును
నష్టమిడు కర్మములఁ జేయఁ ♦ గిడఁగని పతి
పలుకు లాలించి యాద్విజ♦ప్రవరుఁ డంచి. ౨౫ 2571
క. రామునితో నిట్లనియెన్, భూమీశా! కోపకలిత♦బుద్ధిని నేనే
యీమాడ్కిఁ గొట్టితిని విను, మోమాన్యా! కారణంబు♦నొగి నెఱిఁగింతున్.
సీ. భిక్షార్థ మివ్వేట ♦ విధులఁ దిరుగుచు నుంటినే నత్తఱి ♦ నొక్క భిక్ష
మేని నా కొడవక♦య్యెను వీధినిలుచున్న యీశ్వానమును గాంచి♦యేగుమవల
నంటిని స్వేచ్ఛగా ♦ నరుగుచు నీకుక్క దారి కడ్డంబుగాఁ ♦ దాను నిలిచి
యుండె నాఁకలిగొని ♦ యుండినవాఁడను గానఁ గ్రోధంబున ♦ నేను దీని
తే. గొట్టినాఁడను రాజేంద్ర! ♦ క్రూరకర్మ
మిద్ది యపరాధి నేఁ గాన ♦ నెంచి శిక్ష

నాకు విధియింపుమా దండ♦నమును బొంది
నరకభయముక్తిఁ గందు భూ♦నాథచంద్ర!. ౩౦½ 2572

చ. అన విని యాసభం గలుగు♦సత్త్వ మహాత్ముల నేమి పాచితం
బని రఘురాముఁ డాదృతిని ♦ సంసతిఁ బ్రశ్న మొనర్చి యెట్టిసం
దన మిపు డీయఁగాఁ దగు మ♦నంబున నెన్నఁడి యర్హశిక్ష చే
సినఁ బ్రజ లెల్ల రక్షితులు ♦ చెచ్చెలిఁ బల్కఁడటన్న నాసభన్. ౩౨ 2574

ఆ. అంగిరసుఁడు, కుత్సుఁ, ♦ డాభృగుకాశ్యపు, లవ్వసిష్ఠుఁ డింక ♦ సర్వధర్మ
పాఠకులగు మంత్రి♦వర్యులు పౌడులు, నింకఁ గలుగు పండి♦తేంద్రు లెల్ల.

చ. మనమున నెంచి యెంచి పలు♦మాఱులు చక్కఁగ నిశ్చయించి యి
ట్లనిరి నధింపఁగాఁ దగఁ డి♦లాపురుఁ డంచు మహాత్ము లెల్లఁ జె
ప్పిన వినియుందు మేము పృథి♦వీవర! క్షత్త్రియధర్మ మిట్టులే
తనరును నాఁగ రాముఁ డిది ♦ తథ్యము గావున నెంచి పల్కఁడీ!. ౩౪½ 2576

క. అనినన్ మును లారసి యి,ట్లనిరి మహీపాలకుండె ♦ యప్పుఁడు దండిం
పను నీవు విశేషించియు, ఘనబుద్ధివి త్రిజగములకుఁ ♦ గర్తవు నీవే. ౩౫½

క. అనువుగ దండింపను నీ, వనూనశక్తిం జెలంగు ♦ దరయంగ సనా
తనుఁడవు విష్ణువు నీవే, యని పలుకుచు నుండ శ్వాన ♦ మపు డిట్లనియెన్.

చ. ధరణిప! తృప్తి నొందిన సత♦తంబును నాయెడఁ బ్రీతి నొందు దే?
వర మొకఁ డీయఁగా దగు ధ్రు♦వంబుగ నాకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసి తీ
వురుకరుణాఢ్య! యేమి వల♦యుం బని చెప్పుము దానిఁ దీర్తు నే
నరసి యటంచు దానికయి ♦ యాదృతి వేఁడగ నెంచితిం జుమీ!. ౩౬½

*క. దేవాగారపతిత్వం, బీవిప్రున కిమ్ము చాలు ♦ నిదియే వరమా
భూవల్లభ! నాకు ననం,గా విని శ్రీరాఘవుండు ♦ త్వాదివిజునకున్. ౩౮½

సీ. కౌలాధిపత్యంబు ♦ కఠినశిక్షగఁ గోరి శునకంబు చెప్పిన♦చొప్పున నపు
డభిషేక మొనరించి ♦ యావిప్రు గజమూర్ధమున నెక్కఁ జేసి చ♦క్కనివిధులను
బూజింపఁగా మంత్రి♦పుంగవు లాశ్చర్యకలితులై యిట్లని ♦ పలికి రపుడు
వర మిద్ది కుక్క కో♦ధరణీశ! యిచ్చితి రిది శాప మెట్లొ న♦హీనతేజ!

తే. యనఁగ విని రామచంద్రుఁ డి♦ట్లనియె మనము
దీనికారణ మెఱుఁగము ♦ శ్వాన మెఱుఁగు
దాని నడిగెద నంచని ♦ తాను ప్రశ్న
మొప్పఁగాఁ జేయ, నిట్లని ♦ చెప్పె నదియు. ౪౨ 2581

క. నరవర! నేఁ గులపతినై, చిరకాలం బుంటి నచట ♦ శిష్టాన్నం బా
దరమునఁ దినుచున్ సురభూ,సురపూజలయందుఁ జాల ♦ శుభచిత్తుఁడనై. ౪౩

* ప్రయచ్ఛ బ్రాహ్మణ స్యాస్య కౌలపత్యం నరాధిప-అనిమూ.

తే. ద్రవ్యమును బంచి పెట్టుచుఁ ♦ దగినరీతి, దేవతాద్రవ్యరక్షణం ♦ బావిధమునఁ
గాచుచుఁ శీలవినయముల్ ♦ గ్రాలుచుండ, సర్వసత్వహితుండనై ♦ సంచరించి.

క. చిరకాలము గడపితి భూ,వర! యధమాధమ మటంచుఁ ♦ బలుకం దగుదు
స్తరమైనయీయవస్థను, గరము విచారమునఁ బొందఁ ♦ గల్గితి నిచటన్. ౨౫

సీ. నావలెనే ద్విజ♦నాథుఁ డీతఁడు క్రోధసంయుతుం డచ్చటఁ ♦ జనఁగవలయు
నెవఁడు క్రోధం బూని ♦ యెపుడు నృశంసుఁడై యపగతధర్ముఁడై ♦యనుపలబ్ధ
విద్యుఁడై యుండు నా♦విప్రుండు పదునాల్గు జన్మంబులందు దు♦స్తరతరాఘ
కూపంబునం బడి ♦ కుందును గావునఁ గొలపత్యం బ దే♦కాలమందు

తే నిష్టపడకుండుసుజనుల ♦ కెల్ల నెనఁడు
నరకమునను సపుత్రబాం♦ధవయుతముగ
నరుగఁ గోరునో దేవతా♦యతనపతిగఁ
జేయఁదగు వానిఁ గరుణాఢ్య! ♦ శ్రీరఘువర. ౨౬ 2585

క. ధేనువ్రాతంబులపయి, భూనిర్జరవితతిపైనఁ ♦ బూనుపఁదగుఁ జు
మ్మీ నేఁ జెప్పినయధికృతి;, భూనాథా! క్షితిసురస్వ♦ముల్ సురధనముల్. ౨౭

క. వనితాబాలద్రవ్యం,బు నెవ్వఁడేఁ దొంగిలింపఁ ♦ బూను నతఁడు మి
త్రనిచయయుతుఁడై నాశం,బును గను, సురభూసురస్వ♦ముల్ రఘునాథా!

క. పరికింపక కైకొను నా,నరుఁ డొందును వీచి యనెడు ♦ నరకంబును దు
స్తరమైనదాని; మది నే,సుఁ భూసురవిత్తరాశి ♦ నులువని కొనఁగన్. ౨౯

క. తలఁచునో యాతఁడు ఘోరం, బలఘుతరంబైన నరక♦మందుం బడు; భూ
పలలామా! యనుశునకపుఁ,బలుకులు విని విస్మయమునఁ ♦ బార్థివపతియున్.

తే. నేత్రయుగ్మము వికసింప ♦ నెమ్మిఁ బొదలె
శ్వాన మారామచంద్రునా♦జ్ఞను శిరంబు
నందుఁ దాలిచి తేజంబు ♦ నలరఁ జనియె
వచ్చినట్టులె; కుక్కయు ♦ వరమతి దగ. ౩౧ 2590

క. తనజాతిని స్మరియించుచు, జననము మాత్రమున నపయ♦శంబుఁ గనుచుఁ గా
శిని నివసించెను బ్రాక్కృత,మున కెంతయు నాత్మయందుఁ♦బొగులొందవంగన్.

అధికపాఠము, రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

3 - సర్గము.

గృధ్రోలూకోపాఖ్యానము.

క. తరువాత నొకవనంబున, నిరతసుఖం బబ్బుచోట ♦ నివసించె మనో
హరగృధ్రోలూకంబులు, ధరణీధరనికటమందుఁ ♦ దద్వన మలరన్. ౧ 2592

చ. తరునికరంబు రమ్యముగఁ ♦ దద్వనసీమ వెలుంగుచుండు దు
స్తరనది యొండు సంతతము ♦ చక్కఁగఁ బాఱుచునుండు సింహముల్
గురుతరభల్లుకంబులును ♦ గుంపులుగాఁ దగు వ్యాఘ్రసంతతుల్
కరము భయంకరంబులయి ♦ క్రాలుచునుండుఁ జెలంగుఁ బక్షులున్. ౩ 2593

చ. పికములు కూయఁ దుమ్మెదలు ♦ పెంపు దలిర్పఁగ ఝుంకృతుల్ మనో
జ్ఞకముగ సల్ప గూబయును ♦ జక్కనిగృధ్రము చాలవర్షముల్
సకలసుఖంబు లిచ్చుటకుఁ ♦ జాలిన యావనమందు నుండఁగా
నొకదినమందుఁ బాపమతి ♦ నొప్పెడు గృధ్రములూకసద్మమున్. ౪ 2594

చ. తనదని వాదులాడుటకుఁ ♦ దార్కొనె; నయ్యది పుండరీకలో
చనుఁ డఖిలేశ్వరుండు రఘు♦సత్తముఁ డయ్యెడనుండు నచ్చటం
జని యిది దేనిదో యనుచుఁ ♦ జక్కఁగఁ జెప్పుకొనంగ నాతఁడొ
ప్పినగతిఁ దీర్చు నీతగవు ♦ వేగమ పోవుద మంచు నత్తఱిన్. ౫ 2595

చ. మనముల నిశ్చయించుకొని ♦ మండెడు కోపము నీర్ష్యయుం దగన్
జని రఘురామచంద్రుఁ గని ♦ స్వాంతము లాకులతం గనంగ నా
తనిచరణారవిందములఁ ♦ దాఁకి నమస్కృతి సల్పి యోర్వ లే
మిని నితరేతరంబు మది ♦ మించెడుక్రోధరసంబు పొంగఁగన్. ౬ 2596

క. నిలుచుండె; నంత గృధ్రము, పలికెన్ దేవాసురులకుఁ ♦ బతి వీవె ఖగం
బులమగు మాకుం జెప్పఁగ,వలెనే ప్రభు వీవె యనుచు ♦ వసుధానాథా!. ౭

క. గురుశుక్రులకంటె మతి,స్ఫురణంబున శ్రేష్ఠుఁడవుగ ♦ శోభిలుదువు నీ
వరయఁగ నెల్లరసగు నం,తరముల నెఱుఁగంగఁ జాలు ♦ దక్షుఁడవు సుమీ.

సీ. కాంతిచే శశిమించఁ♦గాఁ జాలుదువు నీవు సూర్యచందంబునఁ ♦ జూడరాని
యట్టి తేజంబున ♦ నలరుచునుందువు గౌరవంబున హిమ♦త్క్ష్మాధరమున
కెనయగుదువు సంద్ర♦మును బోలుగాంభీర్యముల లోకేశుల♦యందు యముని
చందంబునం జండ♦శాసనుండవు నీవు శమమున నిలతోడ ♦ సముఁడ వరయ

ఆ. ననిలుసాటిచేయ ♦ నర్హుఁడ వతిజవ
మునను సత్త్వయోగ♦మున గురుఁడవు
యశముగల్గువాఁడ ♦ వతిదుర్జయుఁడ వీవె
విజయశాలి వగుచు ♦ వెలయు దీవు. ౧౦ 2599

క. అనుపమశాస్త్రాభిజ్ఞుఁడ, వనూనబలశాలి వీవ ♦ యగుదువు రామా!
మనవి యొనర్చెద దీనిన్, వినవలయు మహీమహేంద్ర! ♦ వినుతగుణాఢ్యా!.

చ. నిలయము నేను గట్టుకొని ♦ నిర్భయరీతి నులూక మిద్ది యి
మ్ముల గురుబాహువీర్యమున ♦ భూపవరా! హరియించె దాని నా

కలవిరో పోర నీవె యిపు ♦ డాలయహర్తను శిక్ష చేయుమా
చెలఁగెడు సత్కృపాఢ్యుఁడవు ♦ చెప్పఁగ నేర నిఁకేమి యంచనన్. ౧౨ 2601
క. విని యిట్లనియె నులూకం, బనఘా! శశిసూర్యవజ్రి♦యమధనదులనుం
డి నరేశుఁడు పుట్టును గా, మనుజత యిసుమంతె దేవ♦మయుఁడ వగుదువూ!.
క. నారాయణుఁడవు నీవనఁ,గా రాజిల్లుదువు చాలఁ♦గా సౌమ్యత నీ
చారుముఖంబునఁ గన్పడు, నారయ సోమాంశభవుఁడ ♦ వౌటఁ దెలుపుచున్.
తే. కోప మొదవఁగ దండింపఁ ♦ గూర్మి నీయఁ
బాపభయముల మాన్పంగఁ ♦ బ్రభుఁడ వీవె
దాతవయి హర్తవగుచు సు♦ద్దామగోప్త
వగుచు నింద్రుఁడవయి నీవె ♦ యలరు దెపుడు. ౧౬ 2604
క. భూతవ్రాతంబు లవే, యేతఱి నైనం గలంప ♦ నెంచిన నిల నే
రీతిన్ శక్యము గాకయె, భూతలవర! తేజమునను ♦ బొలుతు శుచి యనన్.
క. లోకము వెలుఁగం జేయుట, నాకసులా పునివిధంబు ♦ నారయఁ గను దో
భూకాంత! ధనపతుల్యుఁడ, వో కథ నధికుండవో మ♦హోన్నతిఁ గనఁగన్.
క. ధనపతి చెంతనె పద్మయుఁ, దనరున్ నీయందు సిరిస♦తంబును వెలయున్
ధనదుఁడు కోపంబున నొ,ప్పును గోపము లేక నీవు ♦ పొల్తు ధనదతన్. ౧౮
తే. సర్వభూతసముండవు ♦ స్థావరములు
చరములగుభూతముల్ నిన్ను ♦ సముఁడ వనుచుఁ
దలఁచు శత్రువునందు మి♦త్రులపయి నొక
విధముగా నీదుదృష్టియు ♦ వెలయుఁ జుమ్ము. ౧౯ 2608
సీ. ధర్మంబుచేత ని♦త్యంబు శాసింతువు వ్యవహారమందుఁ ద♦ప్పదు గద విధి
యొవనిపైఁ గోపింతు ♦ వ్వతఁడు వాతనివంకఁ బనుగిడుచుండును♦ బార్థివేంద్ర!
కావున యముఁ డనఁ♦గాఁ గీర్తి నొందుదు వమితవిక్రముఁడవే ♦ యాదు వీవు
మనుజశ్రే మనునది ♦ మనుజేశ! నీయందుఁ గరుణారసముఁ జూపఁ♦గాఁ దగె నని
ఆ. పలుకవచ్చు; భూత♦ములయందు క్షమ గల్గి
యలరు దీవు శరణ ♦ మనఁగ లేక
దుర్బలుండు నగుచుఁ ♦ దోఁచుమానవునకు
బలము ప్రభువె కాఁడె ♦ లలితశీల!. ౨౨ 2609
క. నయనవిహీనున కీవే, నయనము గతి లేనియట్టి ♦ నరునకు గతినీ
వె యగుదు మా కెల్లను మతి,నియతా! నాథుండ వీవె ♦ నృపతివరేణ్యా!. ౨౩
చ. విను మిఁక నీవు నాదయిన ♦ విన్నప మో జనపాల! గృధ్ర మొ
ప్పనివిధి నాదుగేహముచు ♦ బల్మిని జొచ్చిన దంతె కాక నా
కనిశము బాధఁ గూర్చెడి, మ♦హాగుణ! దేవమనుష్యులందు నీ
వె నియతశాస్త్ర వాదు వని ♦ యేమియుఁ బల్కకయున్న రాముఁడున్. ౨౪

క. విని దానివాక్యములు చ,య్యన మంత్రులఁ బిల్వఁబంచె ♦ నంత జయంతుం
డును ధృష్టియు సిద్ధార్థుం, డనుమంత్రియు విజయనాముఁ♦డగు సచివుండున్.
తే. ధర్మపాలుఁడు రాష్ట్రవ♦ర్ధనుఁ డశోకుఁ
డానుమంత్రుండు ననువార ♦ ల్గక్కవంశ
సత్తముండగు రాముని ♦ సచివు లతని
జనకునకుఁ గూడ వారలే ♦ సచివు లెపుడు. ౨౬ 2613
తే. నీతియుక్తులు గురుమతుల్ ♦ నిఖలశాస్త్ర
కోవిదులు ప్రీతియుక్తులు ♦ కులఘను లిల
మంత్రనయకోవిదులు గాన ♦ త్త్వాపరుండు
వారలను బిల్వఁబంచి పు♦ష్పకము నాత్మ. ౨౭ 2614
క. తలఁపఁగ నది రాఁగా వా,రలతో నద్దాని నెక్కి ♦ రయమునఁ జని కా
నలనున్న యానివాసము, సులువుగఁ గని వాని నడిగె ♦ సుస్మిత మొప్పన్. ౨౮
తే. గృధ్రమా! యీగృహంబు నీ ♦ వెన్నియేండ్ల
క్రిందటం గట్టితివి శంక ♦ డెందమందుఁ
గల్గకుండ వచింపుమా ♦ కారణంబు
నెఱుఁగు దేఁ దత్త్వముగ నంచు ♦ నృపుఁడు పలుక. 30 2616
క. విని గ్రద్ద యిట్లు పలికెన్, జననాథా! ధరణి మనుజ♦సంతతిజననం
బును గాంచి యాక్రమించిన, దినంబునుండియె గృహంబి♦దియిచటనలరున్.
చ. అనిన నులూక మిట్లను గృ♦హం బిది పాదపసంఘశోభితా
వని తగె నద్ది యాదిగను ♦ భవ్యముగా నలరారు రాఘవా!
యన విని రాముఁ డాసభను ♦ నంతటఁ గాంచి నిజంబు గన్గొనన్
మనమున నెంచి యిట్లనియె ♦ మంజులవాఙ్మహిమంబు గన్పడన్. 33 2618
చ. *అనిశము వృద్ధు లుండని ద♦దా సభ యెట్టులు? ధర్మమున్ వచిం
పనియెడ వృద్ధు లౌదు రెటు? ♦ పావనసత్యవిహీనమైనచో
ననఁబడు నెట్లు ధర్మమని? ♦ యద్దియు వ్యాజము గల్గునట్లు చె
ప్పిన నది సత్య మెట్లగును? ♦ బృథ్విని గీర్తిని గాంచు నెవ్విధిన్?. 3౪ 2619
తే. సభ్యు లెవ్వరు విషయంబుఁ ♦ జక్క నెఱిఁగి
యూరకుందురొ తెలిసిన ♦ దొక్కయింత
యైనఁ బల్కక వారెల్ల ♦ ననృతవాదు
లనఁగఁ బరఁగుదు రని పెద్ద ♦ లనఁగ వినమె?. 3౫ 2620
తే. విషయ మెఱుఁగఁగఁ బ్రశ్నించు♦విధ మెఱింగి
పల్కకుండునొ క్రుధచేత ♦ భయముచేతఁ

* న సా సభా యత్ర న సంతి వృద్ధాః వృద్ధా న తే యే న వదంతి ధర్మమ్, నాఽసౌ ధర్మో యత్ర న సత్య మస్తి న త త్సత్యం యచ్ఛలే నానువిద్ధమ్-అనిమూ.

గామనంయు క్తిచేతనే ♦ గాని వరుణ
పాశబద్ధాత్ముఁడౌను దఁ♦ప్పక యతండు. ౩౬. 2621

క. ఒకవర్షము గడువంగా, నొకపాశము వదలఁ బూను♦చుండును గాన
బ్రకటింపవలయు సత్యము, వికలమతిన్ దాని నెప్డు ♦ వీడం జనునే. ౩౭

చ. అన విని రామచంద్రునకు ♦ నానచివుల్ బదు లిచ్చి రిట్లు లో
జనవర! యీయులూకము ని♦జంబు వచించెను గృధ్రవాక్యముం
గొనఁ దగ దంచుఁ దోఁచెడిని ♦ క్షోణివిభుండవు గాన నీవె తీ
ర్పునకుఁ బ్రమాణభూతుఁడవు ♦ భూపతియే గతియంద్రు పండితుల్ ౩౮౹

క. రాజాశ్రయులే ప్రజలయి, యీజగతిన్ వెలయుచుంద్రు ♦ నృపుఁడే స్థిరతర
భ్రాజితధర్మము నరపతి, యేజనులను దండనంబు ♦ నిడునో వారల్. ౩౯

క. యమపాశముక్తులై పురుషమండనులై యాచు నీచ♦సరణికిఁ జనకే
ప్రమదము నొందుదురనియెడు, నమాత్యసూక్తులనువినుచు♦నారాముఁడనున్.

చ వినుఁడు పురాణసంతతిని ♦ విస్తృతమై తగు నర్థ మేను జ
క్కనిగతిఁ దెల్పువాఁడ; హిమ♦కాంతుఁడు సూర్యుఁడు తారకోత్కరం
బును ధరణీధరంబులును ♦ బొల్పగునట్టి వనంబులున్ గడుం
గనఁబడ నొప్పునంబరము ♦ కంధిమహాజలపూర్ణమౌ తఱిన్. ౪౧౹ 2626

క. చర మన నచరం బనఁగాఁ, బరఁగెడు త్రైలోక్య మబ్ధి♦పయమున మునుఁగన్
గిరివరమగు మేరువునాఁ, బురుషుం డొకఁ డొప్పె నప్డు ♦ పొలుచురుచులచేన్.

క. తొలుదొలుత లక్ష్మితో నీ, యిల విష్ణువుజఠరమందె ♦ యింపుగ నడఁగెన్
సలిలరుహాక్షుం డాధర, విలాసమున సంగ్రహించి ♦ విపులాంబుధినిన్. ౪౩౹

తే. చొచ్చి నిద్రించెఁజిరకాల♦మిచ్చవచ్చి,నట్లుభూతాత్ముఁడగు దేవుఁ ♦ డతఁడెయిట్లు
విష్ణుమూర్తి నిద్రింపంగ♦వేధ యతని, జఠరమునుజొచ్చెనంత నా♦సరణి యడఁగె.

సీ. మార్గంబు లేకుంట ♦ మది నెఱింగియె బ్రహ్మ యోగపరుండుగా♦నొప్పి యంత
విష్ణునాభిని హేమ♦విమలాబ్జ ముదయింపఁ దన్మార్గమున విధి ♦ తా వెలువడి
యోగియై ప్రభువయి♦యురు తేజమునఁబొల్చిసృష్టిచేయఁగ మది♦నిచ్చయించి
పృథ్విని వాయువు ♦ వెలయించి భూరుహవ్రాతంబుతోఁ గూడఁ ♦ బర్వతముల

తే. ధరణిఁ బుట్టించి వానియం♦తరములందుఁ
బ్రజల సర్వంబులను జరా♦యుజముల మఱి
యండజంబుల సృజియించె ♦ నతులతపము
కలిమిచేతఁ జమత్కృతి ♦ వెలయు రీతి ౪౫౹ 2630

క. ఆతనికర్ణమలంబుల, నాతఱి మధుకైటభు లను♦నట్టి దనుతనూ
జాతులు గురువీర్యులు ఘో,రాతత దేహులును గల్గి ♦ రరిదుర్జయులై. ౪౬౹

క. దనుజులు వారు ప్రజేశునిఁ, గని క్రోధావిష్టులైరి ♦ కడుజవ మొప్పం
గను వారు బ్రహ్మమార్గ్గానఁ, గను బరగిడి; రంతనార్చ్చెఁ ♦ గనులభవుండుల్.
క. ఆరవ మది వికృతంబై, ఘోరంబై పరఁగె నట్టి ♦ కూయి వినుచునే
వా రిరువురు హరియొద్దకుఁ, జేరిరి మర్దింప బాహు ♦ చేష్టలు వెలయన్. ౫౦౪
క. హరి చక్రప్రహరణమున, మరణము నొందించె నప్డు ♦ మధుకైటభులన్
దరువాత వారిమేద, స్స్ఫురణంబున వెలయఁజేసె ♦ క్షోణిని నెల్లన్. ౫౧౪
తే. మరల శ్రీహరి లోకైక ♦ ధరణిఁ దంతఁ, జక్క శోధించి మేదినీ ♦ స్థలము నెల్ల
వృతుసంపూర్ణమగునట్లు ♦ వెలయఁజేసె, నోమధులుసర్వసస్యంబు ♦ లొక్కరీతి.
క. ధరణిని వేర్వేఱుగ నా,త్తరుణంబున నుద్భవించె ♦ దానవమేద
స్స్ఫరణంబున జనియించుటఁ, బరఁగెన్ మేదిని యనంగఁ ♦ బ్రథితయశముగన్.
క. కనుక నులూకగృహంబే, యని తోఁచెడు నాదుమదికి ♦ నరయఁగ గృధ్రో
క్తినిఁ బట్టి తలఁచినన్ గృ,ధ్రని కేతన మిద్ది కాదు ♦ తథ్య మ్మిదియరా. ౫౮
క. కావున గృద్ధకు దండన,మే వలయున్ బాపబుద్ధి ♦ నిది పరగృహముల్
జేవం గైకొనియెను నారు, జీవనహానిగను బీడఁ ♦ జేయు సతంబున్. ౫౫
ఆ. దుర్వినీతసుగుణుఁ ♦ దోఁచివరీతిగా, సంచరించు ననెడు ♦ సమయమందు
నంతరిక్షసీమ ♦ నావిర్భవించెఁ జక్కఁగను వార్త యొకటి ♦ కడుజవమున.
క. ధరణీశా! వధియింపకు, పరమతపోబలముచేత ♦ భాసిల్లు మునీ
శ్వరుశాపయుక్తిఁ గ్రాలెను, నరవరుఁ డీతండు తొలిజ ♦ ననమునఁ జుమ్మా!.
క. గౌతమముని శాపంబున, నీతం డొగి దగ్ధుఁడయ్యె ♦ హితకాంక్షి యగున్
సీతానాథా! శూరుఁ, డీతఁడు సత్యైకవాది ♦ యే యగుఁ జుమ్మా. ౫౬౪
ఆ. బ్రహ్మదత్తుఁ డనఁగఁ ♦ బరఁగును బరిశుద్ధ
వర్తనుండు రామ ♦ బ్రాహ్మణుండు
మునుపు త్రోవఁ బోవు ♦ చును భోజనముఁ గోరి
యితనియిల్లు చేరి ♦ యిట్లు పలికె. ౫౭౪ ౨౬౪౨
క. శతవర్షంబులు చక్కఁగ, హితభుక్తిం గూర్చవలయు ♦ నృపసత్తమ! నా
క్షితిపతి పాద్యం బర్ఘ్యం, బతనికి భక్తిని నొసంగి ♦ యాదర మొప్పన్. ౫౮౪
చ. మనమున కింపుఁ గూర్పఁదగు ♦ మాంసము నొచినభుక్తికై ముదం
బును గలిగించునంచు ముని ♦ ముఖ్యునకున్ సనుకూర్చె; నంత నా
మునిపతి క్రుద్ధుఁడై యపుడె ♦ భూపతి కార్తిద శాప మిచ్చె; నం
త నతఁడు బ్రాహ్మణోత్తముని ♦ దారుణచిత్తునిఁ గాంచి యిట్లనున్. ౬౦౪
తే. వలదు నల దిట్టి శాపంబు ♦ బ్రహ్మహాని
ధర్మవేత్తవు తెలియక ♦ తప్పు చేసి

నాఁడ దయయుంచి సద్వ్రతా! ♦ నాకు శాప
-మెపుడు తీరునొ చెప్పుమా ♦ యింతె చాలు. ౬౧ 2645

క. అనఘా! దారుణశాపం, బని చెప్పం దగును దీని ♦ నారసి మోక్షం
బును జెప్పుమా! మహాత్మా!, యన నజ్ఞానమునఁ జేసె ♦ నట్లని మునియున్.

చ. మనమున నెంచి రాజుఁ గని ♦ క్ష్మాపతివర్యకులంబునందుఁ దా
జననము నొందు రాముఁ డను ♦ సద్యశ మొప్పు మహాత్ముఁ డర్ణవం
శనిధిని బ్రోవఁగాఁ దగిన ♦ శౌర్యఘనుండును బుండరీకలో
చనుఁడు మనోజ్ఞరూపగుణ♦శాలి యతండు స్పృశించు నెత్తఱిన్. ౬౩

తే. అపుడు నీపాపములు పాయు ♦ నట్టిసమయ
మింకమీఁదట రాఁగల ♦ దెలమిఁ గనుదు
వంచు నాకాశవాణి యి♦ట్టులరఁ బలుక
రాముఁ డాగృధ్రము స్పృశించె ♦ రమ్యపాణి ౬౪ 2648

సీ. గృధ్రరూపము మాని ♦ క్షితిపతిరూపుఁడై భవ్యగంధాను లే♦పనము లలర
దివ్యరూపంబునఁ ♦ దేజరిల్లుచుఁ గనకాంబరాభరణంబు ♦ లధికరుచుల
నొసఁగుచు నుండఁగా ♦ ననదృశమూర్తియై శ్రీరామచంద్రుని ♦ జేరి పలికె
రామచంద్రా! సుధ♦ర్మజ్ఞ! సాధుస్వాంత! నీప్రసాదంబున ♦ నెమ్మి నాకుఁ
తే. గలిగె ఘోరాకృతిం దగి♦విలయకారి, నరకమై తోఁచు నీజన♦నమును బాయఁ
గల్గితిని శాపమోక్షంబు♦గల్గఁ జేసి, తీవు సుఖమును గంటి నో♦యినకులేశ!.

అధికపాఠము, మూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౬౦ - సర్గము.

—శ్రీరామునికడకు మహర్షులు చనుదెంచుట.—

క. జనపతియు లక్ష్మణుండును, మనమునఁ గల చింతతోడ ♦ మాటలఁ గాలం
బును బుచ్చఁగ వాసంతికి, చనుదెంచెను రాత్రి యట్టె ♦ చాలసుఖదమై. ౧

క. శీతోష్ణము లధికముగా, నాతఱిఁ గల్గకయె యుండె ♦ నంతఁ బ్రభాతం
బాతతకర్మారంభము, ఖ్యాతము చనుదెంచె స్వచ్ఛ♦మై పావనమై. ౨ 2651

క. తొలిఘటికకృత్యముల ని,మ్ములఁ దీరిచి యారఘూత్త♦ముండు సభకుఁ బౌ
రుల కెల్ల దర్శనం బిడి, యలరింపన్ వచ్చె నట్టి♦యవసరమందున్. ౩ 2652

క. చనుదెంచి సుమిత్రుండు, డిట్లని పల్కెన్ ద్వారమందు ♦ నద్దపఱుప ని
ల్చినవారు భార్గవచ్యవ,నుని ముందిడుకొనుచు నమ్మ♦నులు రాజేంద్రా!. ౪

మ. నిను దర్శింపఁగఁ గోరి యాతురముగన్ ♦ నీచెంతకున్ బుచ్చి రీ
నను మాచల్ యమునాతరంగిణికిఁ జెం♦తం గాపురంబుండు వా
రని తోఁచెన్ ద్వరఁ బూనినా రనెడువా♦క్యంబుల్ చెవిన్ సోఁక ధ
ర్మనితాంతస్థిరుఁడైన రాముఁ డనియెన్ ♦ మౌనుల్ త్వరన్ రాఁదగున్. ౫

తే. భార్గవప్రముఖద్విజ♦వరులఁ దర్వరగఁ
బిలుచుకొని రమ్ము నా నతం ♦ డలగుచుఁ జని
ద్వారపాలుని కాజ్ఞను ♦ బలుక నతఁడు
శిరమునం దాల్చి యపుడు దో♦సిలిని బట్టి ౯ 2655

సీ. ధర్మమూర్తులఁ దపో♦ధనులను మానుం రాముచెంతకును జే♦ర్పంగ వారు
స్వీయతేజంబునఁ ♦ జెలువారుచును శతసంఖ్యగా శ్రీరాము♦సభకుఁ బోయి
రామహోత్ములు సుతీ♦ర్థాంబుసత్కృతపూర్ణకలశముల్ రాజిల్లు ♦ కరము లొప్ప
ఫలముల వరమూల♦ములఁ గానుకగాఁ బెట్టి యాశీర్వదింపఁగా ♦ నారఘుపతి
తే. వాని గ్రహియించి ప్రీతిచే ♦ వజలి వారి
కిట్లు వచియించె నోమహా♦ర్షిశులార!
యాసనము లివె మీకర్హ♦మై తన రెడుఁ
గూరుచుండుఁడు నాదగు♦కోర్కి దీర్ప. ౧౦ 2656

చ. అను రఘురామువాక్కుల మ♦హోద్ధృతి మీఱఁగ నాలకించి యా
మునివరు లెల్ల హేమమణి♦భూషితమానిగణార్హపీఠరా
జిని దమిఁ గూరుచుండ రఘు♦శేఖరుఁ డట్లుపవిష్టులైన యా
మునులను గాంచి హస్తములు ♦ మోడ్చి సుభక్తిని బల్కె నీవిధిన్. ౧౧

ఉ. మీ రరుదెంచినట్టి పని ♦ మేలుగఁ దెల్పుఁడు శంక లేక నేఁ
గోరికఁ జేయువాఁడఁ దమ♦కుం గల కార్యము లేను జేయువాం
ఛారతిఁ బూనియుందుఁ గద ♦ సంతత శర్మము మీకుఁ గూర్ప నే
నారయుచుందు రాజ్య మిది ♦ యంతయు నాదగు జీవితంబునున్. ౧౨ 2658
తే. మీకుఁగా విని యోగింతు ♦ మేదినీసు
రార్థమే గద? యీరాజ్య ♦ మరయ నృపుల
కలరు సత్యముగా దీని ♦ ననుమతింపుఁ
డనఁగ విని మంచి దిది మంచి ♦ దనుచుఁ బలికి. ౧౩ 2659

సీ. యమునాతటంబున ♦ నలరు నామునివరు లమితమోదంబున ♦ నాత్మనశ్య
లగుట నిట్లని పల్కి; ♦ రవనీశ! సర్వంబు మాకుఁ గలైను మఱి ♦ యేకడ నిటు
లుండదు రాజ్య మి♦ట్లొదవవు సుఖసంపదలు; బలశాలురౌ ♦ ధరణిపతులు
చాలమంది గతించి ♦ రోలిఁ గార్యపుగౌరవముఁ బట్టి యిట్టిశ♦పథము వారు
తే. చేసియున్నట్లువిన లేదు ♦ భూసురర్షి,గౌరవము నేర్మిఁ గారణం ♦ బారయక యె
ప్రతిన నీకీర్తిఁ జేసితి ♦ వతిశయముగ, శక్తిగలవాఁడ వగుట నో♦క్ష్మాపతీంద్ర!.
క. ఒనరింతు వెట్టికార్యం,బు నైన నేనంశ.ముంబు ♦ బూనక పెనుభీ
తిని బొంది యున్న మముఁ జ,క్కసిరీతిం బ్రోవఁదగుదు♦గా శ్రీరామా!. ౧౪
అఱువదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౧ - వ సర్గము.

చ్యవనుఁడు రామునకు లవణాసురునివృత్తాంతమును దెల్పుట.

చ. అని మునులాడ నారఘుకు♦లాగ్రణి యీకిటు భీతిఁ గల్గఁజే
సిన పని యేదొ తెల్పుఁడన ♦ శ్రీపతితుల్యుఁడు రామమూర్తి చె
ప్పిన విని భార్గవుం డనియెఁ ♦ బ్రీతి దగన్; వినుఁ డింతభీతి పు
ట్టినయల కారణంబును గ♦డింది విచారము దేశ మొందఁ జే
సినదగు హేతువుం దెలియఁ ♦ జెప్పెదఁ జక్కఁగ శ్రీరఘూత్తమా. ౨ 2662

చ. కృతయుగమందు మున్ను పృథి♦వీశ్వర! దోర్బలశాలి లోలకున్
సుతుఁడయి జ్యేష్ఠుఁడై వెలసె ♦ శూరశిఖామణియౌ మధుండు ను
న్మతుఁడును జ్ఞానియై సుమతి♦యై పరిరక్షకుఁడై చెలంగె దే
వతలు మహాత్ములం చతఁడు ♦ భక్తిని బ్రీతిని నిల్పె వారిపై. ౩ 2663

చ. అనుపమవీర్యసంపదల ♦ నాతఁడు పొల్చుచు ధర్మతత్పరుం
డను యశమొంది యీశ్వరుని ♦ నాత్మను నిల్పి శరత్తులెన్నియో
చనునటు సాంద్రభక్తి దగ ♦ సాధుతపం బొనరించె; నాతపం
బునకును బ్రీతుఁడై పరశి♦వుండును వచ్చి వరంబు లీయఁగన్. ౪ 2664

క. దనుజునిపైఁ గలమోహం, బున నద్భుతమౌ వరంబు ♦ భూతేశుఁ డొసం
గెను విను మది యెట్లనఁగాఁ, దనశూలమునుండియొక యు♦దాత్తాయుధమున్.

క. జనియింపఁ జేసె శూలం, బన నదియున్ ఖ్యాతి నొందె ♦ నద్భుతవీర్యం
బును సాంద్రతేజముం దగఁ,గ నద్ది చెలువారె మహిమ ♦ గల్గు హరుండున్.

తే. అతని కద్దాని నిచ్చి యి♦ట్లనియెఁ బ్రీతి
యలర, మత్ప్రీతికరమగు ♦ సట్టిధర్మ
మిద్ది యొనరించితివి ధాత్రి ♦ నెసఁగె నతుల
మగుచు దీనికిఁ బ్రముదంబు ♦ నందినాఁడ. ౭ 2667

క. కనుకన్ శూల మొసంగెద, ననుత్తమం బౌచు నిద్ది ♦ యలరారెడు నో
దనుజవరా! త్రిదశుల వి,ప్రనికరముం గాంచి నీవు ♦ పగఁ బూనకుమీ, ౮

ఆ. ఎంతదాఁక నుండు ♦ వీరీతి నందాఁక, నీవశముననుండు ♦ నీవరాయు
ధంబు తప్పదేని ♦ దానవ! యారీతి, నాశ మొందఁగలవు ♦ నామహాజ్ఞ. ౯

క. పరుఁ డెవఁడు గాని విగత,జ్వరుఁడై యుద్ధంబు చేయ ♦ వచ్చునొ వానిం
బరిమార్చి శూల మిది నీ,కరమున భాసిల్లఁగలదు ♦ క్రమ్మఱ దనుజా!. ౧౦

చ. అని యిటు లాపురాంతకుఁ డ♦హార్యకృపన్ వర మీయ దానిఁ బొం
దినమధుదానవేశ్వరుఁడు ♦ దేవపతిం గని మ్రొక్కి భక్తిని
ట్లనియెను శూల మిద్దియె మ♦దన్వయజాతుల కెల్ల వశ్యమై
తనర ననుగ్రహింపుఁడు స♦తంబును దేవవిభుండ వీవెకా?. ౧౧ 2671

చ. అనుటయు భూతనాయకుఁడు ♦ హాసిగ చిం దసుశంకరుండు లో
కనికరనాయకుం డనియెఁ ♦ గా దిటు మానుకసత్క్రియైకపా
త్రుని నినుఁ జిన్నపుచ్చుటయుఁ ♦ దోఁపదు యుక్తమటంచుఁ గాన నీ
వనుకొనునట్లు గాక ఫల♦ముందగఁ జేసెద నీదుకోరికన్. ౧౩ 2672

క. విను నీతనయున కొకనికె, యనూనశూల మిది వశ్య♦మగు నని వైవం
గను జాలు; నీతనూజా,తునికరమున శూల మిద్ది ♦ తోఁచునో పెలుచన్. ౧౪

ఆ. అంతదనుక నాతఁ ♦ డఖిలభూతావధ్యుఁ,డై చరింపఁగల్గు ♦ ననిన మధుఁడు
వరము నిట్లు శంభు♦కరుణ నత్యద్భుత,మును గ్రహించి గేహ♦మునకు వచ్చి.

క. తనుకాంతి వెల్గఁజేయుచు, ననిశము సంతోషపరవ♦శాత్ముం డగుచుం
డెను గుంభీనసీ తత్సతి, యనూనసౌభాగ్యయుక్త ♦ యగు రఘుభూపా! ౧౬

సీ. మాల్యవంతుండను♦మహితాత్మపుత్రియా ననలయన్ భామిని♦యలరు నామె
విశ్వావసునిసతి ♦ విశ్వమంగళరూపఁ గుంభీనసిని గాంచెఁ ♦ గూఁతు నామె
రావణునకుఁ జెల్లె♦లై వన్నె కెక్కె నావనిత నె మధువను♦వాఁడు లంక
నుండి రావణుఁ డింట ♦ నుండనితఁడెఁ గొనిపోయె నాతరుణికిఁ ♦ బుట్టె దాను

తే. ణాకృతిం దాల్చి వీర్యశౌ♦ర్యములు తేఁపరఁ
బొల్చె లవణాహ్వయంబుతో ♦ భువనహింస
తాచరణమున దుర్బుద్ధి♦యై సతంబు
పాపకృత్యములను జేయఁ ♦ జాలఁపడియె. ౧౭ 2676

చ. తనయుఁడు దుర్వినీతుఁడయి ♦ దారుణకృత్యము లొప్పఁ జేయఁగాఁ
గని పటుకోప మొందియు ని♦కాముము శోకమునం దపించియుం
దనయుని నేమియుం బలుకఁ ♦ డా మది నెంచక యూరకుండె; నం
త నతఁడు రాజ్యమున్ వదలి ♦ దర్పకనాశకశూలహస్తులన్. ౧౮ 2677

తే. సుతునకున్ దెల్పి కరమున♦శూలముండు, దనుక నేశత్రుబాధలు♦జాఁకవనుచు
వరము గలదని తెల్పి తా♦వరుణలోక,మున వసించెను;లవణుఁ డం♦త నిజశక్తి.

క. హరుశూలాయుధమహిమన్, గురుతరబలశాలి యయ్యుఁ ♦ గొంకక దుర్బు
ద్ధిరతుండై త్రిజగంబులఁ, బరితాపము నొందఁజేయుఁ ♦ బల్కు లిఁకేలా?.

క. తరుణులను విశేషించియె, పరితాపం బందఁజేయు ♦ బ్రహ్మామునుల నా
తురమొందఁ జేయునాతని, గరువము శూలంపుశక్తి ♦ గ్రాలు నిటువలెన్. ౨౧

క. అని తెల్పి వింటివి గదా?, మనుజోత్తమ! లవణదనుజ♦మూలు యిఁకన్ మా
కును దిక్కు నీవె పూర్వము, మునివరులత్యార్తులగుచు ♦ భూపాలకులన్.

క. శరణము వేఁడిరి వీరా!, ధరణీశుం డొక్కఁడైన ♦ దర్పంబున నా
సురవైరి బాధ మాన్పెను, వరునం బల్కినదిలేదు ♦ వరగుణసాంద్రా!. ౨౩

చ. సురరిపునాయకుం డగుచు ♦ శూరుఁడునై తగు రావణుండు స్తో

దరసుతబంధువాహనయు♦తంబుగ నీదగు శక్తిఁ గాంచలే
క రయమునన్ మృతిం గనియెఁ ♦ గాదె, మహాపురుషా! త్వదన్య నీ
ధరణిని రక్షకున్ భయద♦దానవహంతఁ గనంగ శక్యమే. ౨౮ 2683

తే. దనుజబాధల నోర్వంగఁ ♦ దరము గామి
వచ్చినారము మీ చెంత ♦ కిచ్చవనరఁ
మమ్ముఁ గాపాడవయ్య భ♦యమ్ము వాపి
యనుచు మఱియును బల్కి రి♦ట్లనుచు మునులు. ౨౯ 2684

క. తెలిపితిమి సాధ్వసమ్మును, గలిగించిన కారణములఁ ♦ గావున నీ వి
మ్ములఁ గావఁదగును మానులఁ, బొలియింపుము లవణదనుజ♦ముఖ్యుని దుష్టున్.

అఱువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము

౬౨-వ సర్గము.

రాముఁడు శత్రుఘ్నుని లవణాసురుం జంపి యారాజ్యమును బాలింపుమని చెప్పుట.

చ. అన విని యామునీశ్వరుల ♦ నాదృతిఁ గాంచి రఘుప్రవీరుఁ డి
ట్లనియెను దోసిలొగ్గి *లవ♦ణాసురుఁ డేమి భుజించుఁ జర్య యె
ట్లనువుగ నిశ్చయింప నగు ♦ నాయసురుం డెటు సంచరించు నా
విని మును లెల్ల నిట్లనిరి ♦ వృద్ధిని బొందినవానివార్తలున్. ౧ 2686

క. తెలుపం దలఁచుచు రామా!, పలుగాకి యతండు స్వేచ్ఛఁ♦బరఁగుచు సత్వం
బుల నెల్లఁ దినుచుఁ బ్రీతి మ్మునుఁదిను నుంతయునుశంక♦నుం బొందఁడెదన్.

క. వినుమాచారము రౌద్ర, మ్మనిశము మధువనమునందు ♦ నాతం డుండున్
జననాథ! పులులఁ బంచా,స్యనికరముల నేనుఁగుల స♦హస్రంబులుగన్. ౩

సీ. మనుజులఁ జంపి చ♦క్కనిపాక మొనరించి భక్షించుచుండును ♦ బగలు రేయి
యప్పుడప్పుడు తుత్తు ♦ నలమాటఁ బొందింప సత్వంబులం దిను ♦ సకలవిలయ
కాలంబునన్ భయం♦కరకాలుఁ డాస్యంబుఁ దెఱచివరీతి సం♦తృప్తిమీఱ
వదనంబుఁ దెఱచి యే♦వస్తువునైనను మ్రింగుచు నుండును ♦ మేదినీశ!

తే. యనఁగ విని ప్రీతియుక్తుఁడై ♦ యారఘుపతి
తీశుఁ డిట్లను వధియింతు ♦ నెన్న సులువు
గాఁగ, భయ మొందకుఁడు ముని♦కాంతులార!
యని ప్రతిజ్ఞను జేసి య♦మ్మునుల ఘనుల. ౬ 2689

క. అనునయవాక్యంబులచే,తను దృప్తిం బొందఁ జేసి ♦ తనసోదరులన్
జనులను గని రఘునందనుఁ, డనియె నదెవ్వండు లవణు♦నని వధియించున్. ౭

తే. ఆతఁ డెవ్వనిపాలగు ♦ నతులదీర్ఘ, బాహువా భరతుండు దో♦ర్బలము పొదల

* లవణో వవృధే యథా-అనిమూ.

నలరుశత్రుఘ్నుఁ డీయిరువ ♦ రందు నెవ్వఁ
డతనిఁ బోలియించు ననవిని ♦ యాభరతుఁడు.

మ. దనుజుం జంపుదు నే మదంశ మతఁడో ♦ ధాత్రీశ్వరా! యంచుఁ జ
క్కనిధైర్యంబును శౌర్యముం బొదల ని♦క్కంబైనరీతిన్ వచిం
చిన శత్రుఘ్నుఁడు హేమపీఠగతుఁడై ♦ చేమోడ్పుతో లేచి యి
ట్లను ధీరుండయి పొల్చు నీతఁడు నయో♦ద్యన్ ధర్మచిత్తంబునన్. ౧౦

క. వనములకు మీరు పోయిన, జనముల నలరించునట్టి♦చందంబున నే
లెనుగాన నీదు సేవను, మనమునఁ గలతాప మడఁచి ♦ మనుధర్మమునన్. ౧౧

క. పరిపాలించెను గావున, భరతుఁడు కృతకృత్యుఁడయ్యె ♦ బహుదుఃఖములన్
ధరణీశ! నిన్నుఁ దలఁచుచు, ధరణిన్ శయనించి మిగులఁ ♦ దాపం బందెన్.

క. నందిగ్రామమ్మున మును, కందములను మూలములను ♦ గాదిలిమోదం
బందినగతి భక్షించుచుఁ, గుందుచు నీరాక నతముఁ ♦ గోరి జటియునై.

తే. నారచీరలు ధరియించి ♦ కోరి నీదు
సేవ యొనరించె భరతుండు; ♦ సేవకుఁడను
నేను నుండఁగ మరల నీ♦మానితాత్మ!
బంపఁ గష్టములం బొందుఁ ♦ బార్థివేంద్ర!. ౧౪ 2696

చ. అన విని రాఘవుం డనియె ♦ నట్లగు నో ప్రియసోదరా! మదా
జ్ఞను గొని కార్యసిద్ధిఁ గను ♦ చయ్యన నామధుదానవేంద్రుప
త్తనమున రాజ్యమేలు, మిదె ♦ దానికి ని న్నభిషిక్తుఁ జేసెదం
జను; భరతుండు నిచ్చటనె ♦ చక్కనిశర్మము లొందు చుండెడిన్. ౧౬

సీ శూరుఁడ వౌదువు ♦ సొరిది విద్యావంతుఁడవు సమర్థుఁడవు క♦డంగి పోర
నలఁతివి; రాజ దె♦వ్వఁడు శత్రుఁ బొలియించి మఱొకరాజునునిల్పు♦మదినిగొనక
యుండునో నరకంబు♦నొందునాతఁడు; గానఁ బాపనిశ్చయుఁడయి♦పరఁగులవణుఁ
జంపి యారాజ్యము ♦ నింపుగా ధర్మంబుఁ దప్పక పాలింపు ♦ ధైర్యమూని

ఆ. యుత్తరంబు దీని ♦ కొకరీతిఁ బల్కకు, *చిన్నవారు పెద్ద ♦ లన్నమాట
తప్పకుండవలయు ♦ నెప్పటి కని వసిష్ఠాదియుక్తిఁ జేసె ♦ నధిపు నతని. ౨౧

అఱువదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౩ - వ సర్గము.

లవణాసురుం జంపు నుపాయము రాముఁడు శత్రుఘ్నునకుం దెల్పుట.

చ. అని యిటు రాఘవుండు ప్రియ♦మారఁగ రాజును దన్నుఁ జేయ నె
మ్మనమున సిగ్గు నొంది యను♦మానము నొందుచు వీర్యమొప్పు నా

* బాలేన పూర్వజస్యాజ్ఞా కర్తవ్యా నాత్ర సంశయః-అనిమూ.

యనఘుఁడు లక్ష్మణానుజుఁ డ♦హార్యబలుం డిటు పల్కె మెల్లఁగా
జనవర యిం దధర్మము ప్ర♦సంగ మటంచును దోఁచె నిత్తఱిన్. ౧౪ 2699

తే. జ్యేష్ఠు లుండఁగ ధరణిఁ గ♦నిష్ఠులకును
రాజ్య మొప్పనె తెలియంగ ♦ రాకయున్న;
దోమహాత్మక! మీయది ♦ యుగ్ర శాస
నముగదా? చేయఁదగియె యుం♦డనగు నెవుడు. ౨౪ 2700

క. దురతిక్రమమై తగు నో, ధరణీశ్వర! శాసనంబు ♦ తావకముగదా?
పరవీరదర్పహరణా!, వరుసన్ నీవలన వేద♦పారమువలనన్. ౩౪ 2701

క. వినియుంటి ధర్మపద్ధతి, జనవర! మధ్యముఁ డెటులంగుఁ ♦ జక్కఁగ లవణున్
జనదూషకుఁ జంపుదు నే, నని ననియెన్ గాదె దాని ♦ నగు నే? త్రోయన్.

సీ. బదులు పల్కితినేని ♦ పరమదుర్గతి గల్గు జ్యేష్ఠుండు నీచెంతఁ ♦ జెప్పియుండ
దానికి బదులుగ ♦ నేనేమి పల్కుదుఁ బల్కినచో నాకుఁ ♦ బరమలోక
సంప్రాప్తి లేకుండుఁ ♦ జక్కనిధర్మంబు గాకయె యుండు ని♦క్కముగ రామ!;
భరతుఁ డుండఁగ నేను ♦ బదు లోకరీతిగాఁ బలుకంగఁజాల మీ♦పరిసరమునఁ

తే. పెద్దవాఁ డుండఁగా నేను ♦ బిన్నవాఁడ
నోట రాజ్యంబుఁ గొనఁజాల ♦ నఘము నొంది
శిక్షదానికిఁ దగినది ♦ చెందఁజాల
మానదా! రామచంద్ర! యో♦క్ష్మాపతీంద్ర!. ౭౪ 2703

చ. అనవరతంబు నీదయిన ♦ యానతిఁ దప్పక చేయువాఁడ నో
జనవర! మన్నిమిత్తమయి ♦ చక్కనిధర్మము వీడఁ బోకుమం
చని మహితాత్ముఁడై తగు ప్రి♦యానుజుఁ డుద్ధతవైరిసూదనుం
డన విని రామచంద్రుఁ డతి♦హర్షము పొంగుచు నుండ నత్తఱిన్. ౯ 2704

క. భరతున్ లక్ష్మణుఁ గన్గొని, ధరణిన్ బూన్పంగవలయుఁ ♦ దమ్ముని నభిషే
కరమామహోత్సవమునకుఁ, బరికరముల నిపుడె కూర్ప♦వలయుం బ్రీతిన్. ౧౦

క. పురుషవరేణ్యుని సోదరుఁ, బరదుర్జయు లవణరాజ్య♦పాలకుఁగా ని
త్తరుణంబునఁ జేసెద మన, బురోహితుని బౌరజనులఁ♦బూజ్యులమతియున్.

సీ ఋత్విజులను విచా♦రించి కార్యము చేయ నేర్పరులైన మం♦త్రిప్రముఖులఁ
బిలుపింపుమా నేను ♦ బలికినరీతిగా నన రాజశాసన ♦ మాదలలను
ధరియించి లక్ష్మణ♦భరతులు తద్రీతిఁ జేసిరి పట్టాభి♦షేకవస్తు
వులతోఁ బురోధసు ♦ నెలమి ముందిడుకొని రాజగేహంబును ♦ బ్రాహ్మణవరు

తే. లపుడు చొచ్చిరి భూపతు ♦ లాదగణము
వచ్చి రంత మహోత్సవం ♦ బచ్చటఁ గొన
సాగె శత్రుఘ్ననకు శాంత♦సాధుచిత్తు
నకును రాముండు పౌరగ♦ణంబు లలర. ౧౪ 2707

క. అంతట నభిషిక్తుండై, యెంతయు శత్రుఘ్నుఁ డలరె ♦ నినుచందమునన్
వింతగ నేంద్రక్రతుభు,క్సంతతిలో రాజ్య మొందు ♦ స్కందునిరీతిన్. ౧౪

క. పరహితకార్యరతుండౌ, ధరణీశుఁడు పిన్నతమ్ము ♦ దానవవిలస
ద్ధరకున్ బతిగాఁ జేయఁగఁ, బురజనులున్ వేదవిదులు ♦ భూసురవరులున్.

క. అలరిరి కౌసల్యసుమి,త్రలు కైకయు నింకఁ గల్గు ♦ ధరణీశుని దా
రలు మంగళకరకృత్యం,బులఁ జేసిరి సౌధమందుఁ ♦ బొంగెడుకాంతిన్. ౧౬

క. మును లాయమునాతీర,స్థనికేతను లున్నతమతి♦శాలురు లవణుం
డని సీల్గె ననుచుఁ బొగడిరి, జనపతి శత్రుఘ్నుఁ బతిగ ♦ శాసించుటచేన్. ౧౭

ఆ. పట్టభద్రుఁడైన ♦ పరహంత శత్రుఘ్ను, నంకసీమఁ జేర్చి ♦ యవనివిభుఁడు
తేజ మతనియందుఁ ♦ దృప్తిగ నించుచుఁ, బలికె నిట్లు మధుర♦భాషణముల.

క. పరపురనిబర్హణా! యీ,శర మతిదివ్యంబు నీ కొ♦సంగెద లవణున్
దురమున దీనం జంపుదు, పురుకీర్తినిఁ బొందఁజాలు ♦ దో రఘుపుత్రా!. ౨౦

చ. సురలును దానవుల్ మఱియు ♦ శూరశిఖామణులైన రాక్షసో
త్కరములు విష్ణుమూర్తిఁ గనఁ♦గాఁ దగుశక్తిని గాంచలేదొ యీ
పరుఁడు స్వయంభువుండు మును ♦ పార్థివసత్తమ! క్షీరవార్ధివి
స్ఫురతరయోగనిద్రఁ గొని ♦ పొల్పుగఁ దా శయనించె నత్తఱిన్. ౨౧ 2714

క. భూతము లెవ్వియు విష్ణుని, నాతనిఁ గనఁజాలకుండె ♦ నతఁడు రిపుజన
వ్రాతభయంకరమూర్తిని, నాతఱి సృజియించె నీము♦హాశర మనఘా!. ౨౧½

క. దుష్టాత్ముల శిక్షింపఁగ, శిష్టులఁ బాలింప నెంచి ♦ శ్రీహరి కోపా
విష్టుండయి యీశరమును, సృష్టిచమత్కార మొప్ప ♦ సృజియించెఁ జుమీ!.

క. దనుజులు మధుకైటభు లో,జననాథకుమార! దనుజ♦సత్తములు తమం
తన *పెరుఁగ లోకములఁ జే,యను బూనినహరియు వారి ♦ నాగ్రహ మొప్పన్.

క. శరమున దీనం జంపెను, సురవైరుల మధువునాఁగ ♦ శోభిల్లెడు భీ
కరమూర్తిని గైటభునిన్, మరణము నొందించి దీన ♦ మహితవిభూతిన్. ౨౩½

క. లోకంబుల నిర్మించెను, శ్రీకాంతుఁడు దీని, నేను ♦ సీతకొఱకుఁగా
నాకర్బురేంద్రు రావణు, భీకరబలశాలిఁ జంపు♦వేడుక ననిలోన్. ౨౪½ 2719

చ. శరమును దీని వైవఁగను ♦ స్వాంతమునం దలపోయ లేదు; భీ
కరశర మిద్ది వైవఁగ జ♦గంబులు భీతిలు హానిఁ జెందునం
చరసియె మానినాఁడ, విన♦వయ్య! సహోదర! యీశ్వరుండు భూ
తరమణుఁ డంబికాపతి యు♦దారతరంబగు శూలవర్యమున్. ౨౫½ 2720

క. కర మర్థి నిచ్చెఁ గాదే, యరినాశకమంచుఁ బూర్వ ♦ మామధువునకున్
సురవైరి యతఁడు దానిని, గరువంబున నింట నునిచి♦కడు స్వేచ్ఛ మెయిన్. ౨౬

* సృష్టికామేన లోకాం స్త్రీన్-అనియూ.

తే. తిరుగుచుండును దానిని ♦ బరమభక్తిఁ
బూజచేయుచునుండును ♦ బొలుచుశక్తి
దానిఁ బూనకయే దిగ్వి♦తాన మెల్లఁ
దిరుగు నాహారకాంక్షియై ♦ దితిసుతుండు. ౨౭ 2722

చ. అని యొనరింపఁ బూని యెవఁ ♦ డైనను బిల్చినమాత్ర శూలమున్
గొని మధుదానవుండు కడుఁ ♦ గ్రూరత వైరిని బూదిచేయుఁ; గా
వున నిట నీవు శూలమును ♦ బూనక యాతఁడు పోయియున్న చో
ప్పును మది నెంచి ద్వారమునఁ ♦ బూనిక నిల్చి ధృతాయుధుండవై. ౨౮

క. దనుజుని బురిఁ జొరనీయక, యనిచేయుము గేహమునకు ♦ నాతఁడు చొరకుం
డనె నిల్చి పిల్వ యుద్ధం,బును జేయఁగ రమ్మటంచుఁ ♦ బురుషవరేణ్యా!. ౨౯

క. అని చేయ నతఁడు వచ్చును, గనుకన్ లవణాఖ్యుఁ జంపఁ♦గాఁ గల వనఘా!
వినుమా! వేళాకరీతిని, దనుజుని జంపంగరా ద♦తఁ డవధ్యుఁ డగున్. ౩౦

తే. నేను జెప్పినయట్లుగా ♦ నీవు చేసి, తేని లవణాసురుండు దు♦ర్మాని చచ్చు;
శూలమున వచ్చు బాధల♦చొప్పు దెల్పి, నాఁడ లవణునిడగు నాశ♦నమును సరిగ.

క. తెలిపితి [1]శ్రీమచ్ఛంకరుఁ, డలఘుతరంబైన శక్తి ♦ నలరును గానన్
విలయకరంబగు నాతని, పలు కది చెల్లింపవలయుఁ ♦ బల్కుల్ లేఁ కేలా?. ౩౨

అఱువదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౬౪ - వ సర్గము.

శత్రుఘ్నుఁడు రామాజ్ఞ చే మునులం గూడి లవణాసురునిపట్టణమునకుఁ బోవుట.

క. అని పల్కి పిన్నతమ్ముని, ననూనకీర్తులను బొల్చు ♦ నాశిషముల చేఁ
దనుపుచు మఱియుం బల్కె ను, ననుజా! కనుఁగొనుము ముందు♦హరిరథములన్.

సీ. అవి నాల్గువేలు నీ ♦ కమరు నాయంబుగ హాస్తివర్యములు స♦హస్ర యుగము
పై నశతంబును ♦ బలసి వచ్చును వెంట నిలిచినతావుల ♦ నిఖిలవస్తు
వులతోడ సంగళ్లు ♦ వెలయుచునుండును, నట నర్తకులు వెంట ♦ నడచువారు
తప్తకాంచననియు♦తంబును వస్త్రముల్ వాహనంబులు ధన♦వ్రజముఁగొనుచు

తే నరుగుమా హృష్టపుష్టమై ♦ యతులబలము
వెంట నరుదెంచుఁ జక్కని ♦ విపులభాష
ణముల వారల నలరింపు ♦ నరపతివర!
[2]వనములందును ద్రవ్యముల్ ♦ గనఁగ నగునె? ౫ 2729

క. వనితలు బాంధవు లుండరు, వనములలో నుండుతఱిని ♦ వరమిత్రులు భృ
త్యనికరములు నుందురు చెం, తనె కావున వారిఁ దగువి♦ధంబునఁ గనుమీ.

---

1 శ్రీమతి శ్శితికంఠస్య కృత్యం హి దురతిక్రమమ్-అనియు. 2 న హ్యర్థా స్తత్ర తిష్ఠంతి నచ దారా న బాంధవాః-అనియు.

తే. హృష్టజనసంభృతంబయి ♦ యెసఁగు గొప్ప
బలముఁ గొనిపొమ్ము లవణుని♦వనము చొచ్చు
తరుణమున నీవె చాపంబు ♦ కరమునందుఁ
గ్రాలఁ జొరవయ్య! నిన్నటుఁ ♦ గాంచువారు. ౯ 2731

క. అని చేయ వచ్చునని తమ,మనములఁ దలపోయకుండు ♦ మాడ్కి నరుగుమా
దనుజుఁడు నినుఁ గని సంశయ,మును బొందకయుండవలయుఁ♦బూజ్యప్రతిభా!.

క. అనుమానింపక యాతఁడు, వనమున నుండంగఁ దాఁక ♦ వచ్చిన రిపుచే
తను దప్ప వేఱు మృత్యువు, గన రా దాతనికి శత్రు♦గణకాలయమా!. ౧౧

క. ఆతనిదర్శనమునకే, భూతలపతి పోవు నతఁడె ♦ పో లవణునిచే
నాతఁడేఁ జంపంబడు; నీ, వో తమ్ముఁడ! గ్రీష్మసమయ ♦ మొకవిధి నేగఁగ. ౧౨

తే. వార్షికంబగు కాలంబు ♦ వచ్చుతఱిని, వానిఁ జంపుము తగినది ♦ యాను వాని
కద్ది; మానివరేణ్యుల ♦ నందఱఁ గొని,నీదు సేనలు ముందుగాఁ♦బోఁదగు నిఁక.

సీ. గ్రీష్మకాలము భూరి♦రిపునాశకా! సుంత మిగిలి యుండంగ నీ ♦ వగణితబల
యుతుఁడవై మిగులఁ బు♦ణ్యోదకంబులనొప్పుగంగను దాఁటింపఁ♦గాఁదగుఁ జుము;
బలముల జాహ్నవీ♦వరతటంబున నిల్పి జాగరూకుఁడవయి ♦ చాప మూని
సులభగతిం జని ♦ శూరత చెలువార నాతనిఁ బొలియింపు ♦ మనుచు రాముఁ

తే. డాజ్ఞ చేయంగ శత్రుఘ్నుఁ ♦ డాత్మబలము
లను నదీశులఁ బిలిపించి ♦ యనియె; ముందు
నిలువఁ దగునట్టి తావుల ♦ నెనుకి యందు
బాధ యేరికి లేకుండ ♦ వలయు నిలువ. ౧౪ 2736

చ. అని యిటు లాజ్ఞ చేసి తన♦దౌ గురుసైన్యముఁ బోవఁ బంచి చ
క్కని విధి మీఱఁ దల్లులకు ♦ గాఢతరంబగు భక్తి మ్రొక్కి రా
మునకుఁ బ్రదక్షిణం బిడుచు ♦ మ్రొక్కి తదంఘ్రులు నెత్తి సోఁకుచే
యనుపమభాగ్యమం చరసి ♦ యాజ్ఞను బొంది యరీంద్రకాలుఁడై. ౧౫

ఆ. భరతలక్ష్మణులకుఁ ♦ బ్రణమిల్లి దోసిలి, పట్టి యావసిష్ఠుఁ ♦ బరమమునిని
వేడ్కఁ జుట్టుఁ దిరిగి ♦ విధిహితవందన,ములు పొనర్చి వెడలె♦బలయుతుఁడయి.

చ. కరితురగాఢ్యమౌ బల మ♦ఖండతరంబగుదాని ముందుగా
నరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చి తన♦యన్నపదంబులఁ గొల్చుపొంటె నా
దరమున మాసముం గడపి ♦ తత్పరిహితాశిషముల్ గ్రహించి స
త్వరగతిఁ బొమ్మటంచు గుణ♦ధాముఁడు పల్కఁగఁ బోవ నెంచెఁ దాఁ. 2739

అఱువదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౫ - సర్గము.

-శత్రుఘ్నుఁడు వాల్మీకిమౌనిం గాంచుట.-

చ. బలముల నిట్లు ముందుగనె ♦ పంపి పురంబున మాసముండి దో
ర్బల మలరంగ నొక్కరుఁడె ♦ పార్థివచంద్రునియాజ్ఞఁ బోయె; ని
ట్లలఘుగతిన్ ద్విరాత్రముల ♦ నంతరభాగమునన్ వసించి ని
ర్మలమయి పుణ్యదంబునయి ♦ రాజిలు వాల్మికియాశ్రమంబునన్. ౨
క. కనుఁగొని యుత్తముఁ బుణ్యా,త్ముని నావాల్మీకిఁ గాంచి ♦ తోరపుభక్తిన్
బ్రణతుల్ సల్పుచు ముదమున, ననియెన్ భగవంత! మీమ♦హాశ్రమసీమన్.
క. నివసింపఁగోరెదను మా,నిన రేణ్ముల కార్యమునకె ♦ నేఁ జనియెద; రే
పు వరుణపాలితదిక్కున, కవితథజవ మొప్పఁ బోదు ♦ ననుపల్కులకున్. ౩
క మునివర్యుఁడు వాల్మీకియు, మనమున ముద మంది నవ్వి ♦ మహిమాఢ్యుండై
ఘనకీర్తి యలర వెలసెడు, జనపతికిన్ స్వాగతంబు ♦ సరగునఁ జెప్పెన్. ౪
సీ. రఘువంశజనితులౌ ♦ రాజుల కిది స్వీయమైన యాశ్రమమగు ♦ మానసీయ!
యాసనం బిదె పాద్య♦మర్ఘ్యంబునిదిగొ సంశయ మొందకే కొను♦శత్రుహరణ!
యన వాని గ్రహియించి♦యమలమూలంబులఫలముల భక్షించి♦పరమతృప్తి
నందె శత్రుఘ్నుఁ; డి♦ట్లామునిపూజకు నలరి యిట్లని పల్కె; ♦ నార్యవర్య!
ఆ. యాశ్రమంబుచెంత ♦ యజ్ఞసమృద్ధిచి
హ్నములు తోఁచుచున్న ♦ వవి యెవరివి?
తెలుపుమన్న నతని♦పలుకుల నాలించి
యిట్లు పలికె, వినుము ♦ హితమనీష!. ౮౹ 2744
క. మును పిది యెవ రౌనరుపఁ జ,క్కనిరీతిం జెలఁగెనొక్క ♦ కన్న గుణా! మీ
కును బూర్వుండు సుదాసుం, డనుభూపతి యలరు, నతని ♦ కాత్మజుఁడౌ దవెన్.
ఆ. వీరసహుఁ డనంగ ♦ విఖ్యాతనామంబు, వాని కమ్యె; ధర్మ♦వర్తనుండు
వీర్యయుక్తుఁ డతఁడు ♦ వితతగతిన్ వేఁట, సలుపు నాసఁ బూనె ♦ త్వాపతిసుత!.
చ. వనమున నొక్కచో నెలమిఁ ♦ బర్వెలు వెట్టుచు మాటిమాటికిన్
దనుజయుగంబు స్వేచ్ఛమెయి ♦ దారుణరీతిఁ జరింపఁ గాంచె; నా
దనుజులు వ్యాఘ్రరూపులయి ♦ తద్వనసంస్థమృగవ్రజంబులన్
దినుచును దృప్తినిం గనకె ♦ ద్రిమ్మరుచుండిరి భక్షణేచ్ఛచేన్. ౧౨ 2747
చ. ధరణిపుఁ డాసురారులను ♦ దారుణరూపులఁ గాంచి యీమృగో
త్కరముల నెల్ల మ్రింగి మృగ♦కాండవిహీనముగా వనంబుఁ జే
సిరి గద? యంచుఁ గ్రోధరతిఁ ♦ జెంది మహేషువు నారిఁ గూర్చి యొ
క్కరుని వధించి *క్రోధమును ♦ గ్రన్నన వీడి విహీనఖేదుఁడై. ౧౩౹ 2748
క. దనుజశవంబును జూడఁగ, మనుజేంద్రుని నతని దనుజ♦మర్దను గని యా

* విజ్వరో విగతామర్షః-అనిమూ.

దనుజునిమిత్త్రుఁడు తాపం,బును మిక్కిలి పొంది పలికె ♦ భూపతితోడన్. ౧౫

క. వినవయ్యా! యనపరాధుని, దనుజుని నామిత్త్రు నీవు ♦ దారుణబాణం
బున నేల చంపితివొ యఘ,మును జేసితివేల? దాన ♦ భూపా! నీకున్. ౧౬

తే. చేయువాఁడఁ బ్రతిక్రియ ♦ నీయెడ నని
యుండె కనఁబడకుండె; నా♦యవనినాథుఁ
డాత్మపురి కేగెఁ జిరకాల ♦ మట్లు గడువ
తనయునకు రాజ్య మిచ్చి యు♦త్తమపదమును. ౧౭ 2751

క. కనఁగోరి యుండె; నీచెం,తనె యజ్ఞము చేయునాసఁ ♦ దాల్చె వసిష్ఠుం
డును నశ్వమేధమను క్రతు,వును దానిం గావ బుద్ధిఁ ♦ బూనెం బ్రీతిన్. ౧౮

క. చిరకాలము నాగెను న,ధ్వర మయ్యది పరమలక్ష్మి♦భాసుర మగుచున్
సురయజ్ఞతుల్యమై భూ,వరతనయా! యజ్ఞ మిట్లు ♦ వరుసఁ జెలంగన్. ౧౯

సీ. అధ్వరాంతమున నా♦యసురుఁడు తొలివైరమునుదలంచుచువసి♦ష్ఠునితనువునఁ
బొడసూపి యిట్లని ♦ నుడివె నీయజ్ఞంబు పూర్ణమా తరుణంబు ♦ నిర్ణయింప
నిదె వచ్చె మాంసయు♦క్తేష్టభోజన మిప్డు నాకుఁ గావలయు భూ♦నాథ! దాని
నిప్పింపు మెంతయు ♦ నెన్నకు మది నన బ్రహ్మరూపంబునఁ ♦ బరఁగుదనుజు

ఆ. వచన మాలకించి ♦ పలికె సంస్కారకు,శలము గొనుము విప్ర♦సత్తమ! యని
వంటచేయువానిఁ ♦ బరికించి సామిషం, బగు హవిష్య మితని ♦ కభిమతముగ.

క. మన మతితృప్తిం బొందం,గను వే సనుకూర్పవలయు ♦ త్మానురుఁడు మనం
బునఁ దృప్తి నొందఁ జాలదె, యన విని రాజేంద్రునాజ్ఞ ♦ నలజడి గనుచున్.

క. విని సూదుఁడు చిత్తమురీ,తిని చేసెద నంచు రాజు ♦ తెల్పినరీతిన్
జని వంట చేసె నంతట, దనుజుఁడు సూదాకృతిని ని♦తాంతము పొల్చెన్.

క. మనుజునిపలలము వంటక,మునఁ గూరిచి రాజుతోడ ♦ భూప! హవిష్యం
బును సామిషముగ స్వాదువు,గను జేసితిఁ దెచ్చినాఁడ ♦ త్మానుకొఱకై.

చ. అనుటయు భూధవుండు మద♦యంతియనంజను భార్యఁగూడి యా
మునిపతికిన్ వసిష్ఠునకు ♦ మూర్ఖుఁడు రక్కసుఁ డిట్లు చేసె నం
చును దలపోయఁ జాలమిని ♦ సొంపుగ దానిని నుంచె నందు నా
మనుజపలంబుఁ గాంచి ముని♦మండనుఁ డాగ్రహపూరితాత్ముఁడై. ౨౪ 2758

క. పలికెన్ రాజా! యీనర,పలలము నా కిడితి విట్టి ♦ పలలమె నీకుం
గలుగం గల దిఁక సంశయ,ములఁ బొందక దానిఁ దినఁగఁ ♦ బోలును నీకున్.

చ. అని శపియింప వీరసహుఁ ♦ డాగ్రహ మూని మునిన్ శపింప జ
య్యన నుదకంబులన్ గొనియె ♦ హస్తమునం దది చూచి భార్య యా
తని వలదంచు నిల్పె ప్రభు♦తల్లజ! యియ్యది యొప్పునయ్య! యీ
జనపతిసత్కులంబునకు ♦ సన్మని యాతఁడె ఱేఁడు చూడఁగన్ ౨౬ 2760

క. సురతుల్యతేజు నీతని, గురువును శపియింపఁ జన్నె ♦ క్రోధ ముడుగు మీ
తరుణము నంచుఁ బల్కఁ, దరుణీమణిమాటల విని ♦ త్యక్తాగ్రహుఁడై. ౩౧

క. అనుపమకోపసమయంబయి, ఘనతేజోబలయుతమయి ♦ క్రాలెడుతోయం
బును దాని ధర్మమతియై, తనపాదములందె విడిచెఁ ♦ దజ్జలయుక్తిన్. ౩౨

క. చరణము లవి కల్మషతం, బరఁగెను దత్ప్రభృతి రాజ♦వర్యుఁ డతఁడు సు
స్థిరకీర్తి క్రొత్తనామం, బరయం గల్మాషపాదుఁ ♦ డన వహియించెన్. ౩౩

క. పే రిదియె విస్మృతంబయి, ధారణిఁ జెలువారె నంత ♦ దారయుతుండై
కోరికఁ బలుమఱు నతు లిడి, ధారణిసురమౌనిఁ గాంచి ♦ తా వచియించెన్.

చ. మునిపతి వేద మౌని యొక ♦ మూర్ఖుఁడు మాయను బన్ని చెప్పినన్
వినితిని గాని నేఁ దెలిసి ♦ విశ్రుతయోగరతా! మహాత్మ! త
ప్పొనరుప లేదు నా నృపతి ♦ యొప్పుగఁ జెప్పెడుమాట నెన్ని యా
దనుజుని దా వికారమును ♦ దానవు డెంచి వచించె నీగతిన్. ౩౫ 2765

చ. ఘనుసవరేణ్య! రోషమును ♦ బూని వచించిన నాదు మాట కే
వరుసను వ్యర్థమై చనదు ♦ ద్వాదశవర్షము లేగినంత నీ
పరుషతరైకశాపఫల♦పద్ధతి తానె శమించు నీకు నీ
వరము నొసంగినాఁడ గత♦వార్తల నాత్మఁ దలంపకుండుమా. ౩౬ 2766

చ. అన విని శత్రుకాలుఁడగు ♦ నానరపాలుఁడు మౌనిశాపమున్
బనివడి యట్లు పొంది తిరు♦వాత స్వరాజ్యము పూర్వరీతిఁ జ
క్కనివిధిఁ బొంది తాఁ బ్రజల ♦ గాఢముదంబునఁ బ్రోచె; నాతఁ డ
ట్లొనరిచినట్టి యజ్ఞమహి♦మోజ్జ్వలభూతల మద్ది రాఘవా!. ౩౭ 2767

ఆ. ఆశ్రమంబుచెంత ♦ నలరారుచున్నది;, నీదు ప్రశ్నమునకు ♦ నే నదుత్త
రము నొసంగినాఁడ ♦ రఘుకులభూషణా!, యనిన మౌనివర్యు ♦ ననుప మోక్తి.

క. విని పార్థివవర్యుని చక్కని గాథ నెఱింగి మౌని ♦ కాంతునితోడం
జని పర్ణశాలఁ జొచ్చెను, మనుకులభూషణుఁడు మ్రొక్కి ♦ మౌనీశునకున్.

అఱువదియయిదవ సర్గము సంపూర్ణము

- సర్గము.

సీత కుశలవులను కుమారులం గనినవార్త విని శత్రుఘ్నుఁ డానందించి పయనమగుట.

క. ఏరాత్రి రాముతమ్ముఁడు, చేరెఁ దదాశ్రమముఁ బ్రీతి ♦ సీతయు వంశో
ద్ధారకపుత్రద్వయమును, నారాత్రియె కనియె మౌని ♦ హర్షము నొందన్. ౧

ఆ. అర్ధరాత్రసమయ♦మందు వాల్మీకికి, మౌనిబాలకు లొగి ♦ మంచివార్తఁ
జెప్పఁ గోర్కె వచ్చి ♦ సీత పుత్త్రులఁ గాంచె, ననియెయుంగఁ జెప్పి;♦రంతమునియు.

సీ. శ్రీరామసత్పత్ని ♦ సీత సుత[1]ద్వయమును గాంచె ఘన తేజ! ♦ తనయులకును
భూతనాశకముగఁ ♦ బొల్చురక్షను జేయు మనువారిపల్కుల ♦ నాదరించి
యతులసమ్మోదంబు ♦ నంది కుమారులఁ గనుఁగొనియెన్; వారు ♦ కమ్రతేజ
ములఁ బొల్చి బాలచం♦ద్రులె యన నలరారి దేవపుత్రకు లనఁ ♦ దేజరిల్లి
తే. రంత రాక్షసబాధ ర♦వంతయైన, లేక భూతైకబాధయు ♦ లేకయుండఁ
జాలు రక్షను బలికెఁ గు♦శను గ్రహించి, ముష్టినలరించి వాల్మీకి♦మునివరుండు.
క. భూతవినాశిని రక్షను, నాతీరునఁ బలికి యందు ♦ నగ్రజుఁ డెవఁడో
భూతలపతికిన్ రాముని, కేతీరునఁ జెప్పఁదగునో ♦ యే నని మునియున్. ౯
సీ. తొలిజని గనిన సు♦తుఁడె మంత్రసంస్కృతకుశలచే మార్జన♦గూఢకర్మ
మును జేయ నర్హుఁడౌ♦టనునట్లెయొనరించికుశుఁడనునామంబు♦గోర్కి నిడియె
నపరభాగంబగు ♦ నట్టిలవంబున మార్జనమును జేసి ♦ మాని లవుఁడు
నాఁగ సీతఁడు ఖ్యాతి ♦ నామాశిషంబులఁ బొందునంచనిపల్కె♦డెంద మలరఁ
తే. గుశలవంబుల గ్రహియించి ♦ కుతుక మొప్ప
నిట్టి రక్షను జేయుట ♦ నిలను వారు
కుశలవులను విఖ్యాతిని ♦ గొనిరి వీరు
కవలు మత్కృతనామంబుఁ ♦ గాంచి యింక. ౧౦ 2774
క. అనుపమకీర్తిం బొందుదు, రని పల్కెను; మానిపత్ను ♦ లాసీతకు భూ
తనిచయబాధలు పొందని, యనూనమగురక్షఁ బలుకు♦నది యని యపుడే.
క. పలికెను వాల్మీకి మునిభార్యలు నారక్షను గ్రహించి ♦ యవధానమునన్
లలిఁ దల్లికిఁ బిల్లల కెద, యలరంగాఁ గట్టి; రంత ♦ నవనిసురమునుల్. ౧౧
తే. పత్నులం గూడి రాముభూ♦పవరుగోత్ర
మును వచించుచుఁ గుశలవు ♦ లనెడు పేరు
లుచ్చరించిరి భూపుత్రి ♦ యొప్పఁ గనిన
తనయులకు నాయు వభివృద్ధిఁ ♦ గనెడువేడ్క;. ౧౨ 2777
క. వినియెను శత్రుఘ్నుఁడు నె, మ్మనమునకుం బ్రీతిఁ గూర్చు ♦ మానితవార్తన్
జనకజతనయుల నిరువురఁ, గనె నని యానడికిరేయిఁ ♦ గడువడి నంతన్.
ఆ. పర్ణశాలఁ జొచ్చి ♦ పలికె నాతల్లికిఁ, గుశలమె గద? యనుచుఁ ♦ గోర్కెనిట్టు
లాతఁ డందునుండ ♦ [2]నా వార్షికత్రియామ, యయ్యె శ్రావణియన♦నమత నడచె.
క. తెలతెలవాఱక ముందే, యలరెడు తేజంబు గలుగు ♦ నాశత్రుఘ్నుం
డు లలితచిత్తుఁడు మేల్కని, కలుషహరక్రియలఁ దీర్చి ♦ జ్ఞానసురమునికిన్,
ఆ. వందనంబు సలిపి ♦ వరముని సెల వంది, పడమటికిని దాను ♦ బయనమయ్యె;

1 ద్వయమును అనుచో నుండు 'య' అను నక్షరము గాయత్రి యిరువదినాలుగవ యక్ష
రము. 2 వ్యతీతా వార్షికీ రాత్రి శ్శ్రావణీ లఘువిక్రమా-అనియూ.

యమునతీరమందె ♦ యాతఁ డేడుదినంబు, లరిగి మౌనివరుల ♦ యాశ్రమముల.

క. నివసించెఁ బుణ్యకీర్తులు, సువిపులమానసులు వారు ♦ శుభతేజులు భా
ర్గవముఖ్యు లతని మోదం, బవితథముగఁ బొందఁ బూజ ♦ లమరించి తమిన్.

ఆ. లలితకథలఁ జెప్పి ♦ యలరింపఁ *గాంచనుఁ,డనెడు పేర నెగడు ♦ నా చ్యవనుఁడు
మొదలుగాఁ జెలంగు ♦ మునులతో నారాత్రి, బహువినోదకథల ♦ బడలిపుచ్చె.

అఱువదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౬౭ - వ సర్గము.

లవణాసురుఁడు మాంధాతను జంపినకథను చ్యవనుఁడు శత్రుఘ్నునకుం దెలుపుట.

సీ. పలురీతులగు సత్కథలఁ జెప్పఁగా రాత్రి గడచుచుండఁగ శత్రు ♦ ఘ్నుఁడైన
రఘుకాంతు ననుజుం డ ♦ రాతియౌ లవణుని బలముఁ దచ్ఛూలప్ర ♦ భావము వినఁ
గాంక్షించి చ్యవనునిఁ ♦ గాంచి ప్రశ్నించె; నా యాయుధంబున నెవ్వ ♦ రంత మొంది
రెవ్వ రీశూలంబు ♦ నెఱుఁగక ద్వంద్వయుద్ధంబును జేసిరి ♦ దనుజుతోడ;
తే. ననఁగ మహాత్ము శత్రుఘ్నుఁ ♦ గని మహర్షి
భూరితేజుఁడు పలికె ని ♦ ట్లోపల్కి లవణు
చరితముల లెక్కపెట్టఁగాఁ ♦ జాల నైన
వినుము! యిక్ష్వాకువంశ్యైక ♦ వీరుఁ డొకఁడు. ౩౪ 2784

క. దనుజుని మార్గ్కొని పోలిసెను, గన విన నది చింతఁగూర్చుఁ ♦ గన్రుతరాయో
ధ్యను బలవంతుఁడు యువనా, శ్వసితనయుఁడు మున్ను ప్రోచె ♦ శుభతరరీతిన్.

ఆ. మూఁడు లోకములను ♦ భూరియశంబున, మించునతఁడు వీర్య ♦ మంచితమ్ముఁ
మహితకీర్తి యట్టి ♦ మాంధాతృనకుఁ దగు, నతనిఁబొగడఁదరమె ♦ యజునకైన.

చ. ధరణి సమస్తభాగములఁ ♦ దాఁ బరిపాలనశక్తి మీఱ నా
నరవరుఁ డేలె; నంత నొక ♦ నాఁడు దివంబు జయింపఁ గోరి వే
యరుగ నొనర్చె యత్నముల ♦ నాకథ లెల్లను నాలకించి ని
ర్జరులు తదీశుఁ డొందె రతి ♦ సాధ్వసముల్ మనముల్ చలింపఁగన్. ౭ 2787

క. సురలోకమ్ము జయింపఁగ, నరిగెద సురసంఘునాథు ♦ నర్ధాసనమున్
నిరుపమరాజ్యార్థంబును, వరశక్తిం గొనుదు ననుచుఁ ♦ బ్రతిన యొనర్చెన్.

చ. అని యిటులాడి స్వర్గమున ♦ కప్పుడె తా విజయేచ్ఛఁ బోవఁగాఁ
దనమదిఁ బాకశాసనుఁడు ♦ ధాత్రితలేంద్రుని పాపనిశ్చయం
బు నెఱిఁగి సాంత్వపూర్వముగఁ ♦ బూజ్యకరోక్తులఁ బల్కె నిట్లు; లో
జనవర! మర్త్యలోకమును ♦ జక్కఁగ నేలెదువాఁడ వీ వనన్. ౯౪ 2783

---

* సకాంచనాద్యై ర్మునిభి స్సమేతః-అనిమూ, కాంచనేతి చ్యవనస్య నామాంతరం, సభార్గవాద్యై రితి పాఠాంతరం-అనివ్యాఖ్య.

చ. పురుషవరేణ్య! యాధరణిఁ ♦ బోల వశంబున మెల్గఁ జేయ కీ
త్తరుణమునందె నిగ్రహ♦వంబును గోరితి వేలఁగా నిదే
ధరణి యదెప్డు సర్వమును ♦ దృఢద్వశవర్తినిగాఁ జెలంగునో
ధరణిప! *దేవరాజ్యమును ♦ త్వద్బలవాహనభృత్యయుక్తితోన్. ౧౧ 2790

ఆ. వశముచేసికొనఁగ ♦ వచ్చునంచని యింద్రుఁ, డిట్లు పలుకభూత♦లేంద్రుఁడనియె;
నింద్ర! భూతలమున ♦ నెందు మచ్ఛాసన, మునకు నడ్డుగలదొ♦వినఁగవలయు.

చ. అన విని వేయిగన్నుల మ♦హాప్రభు విట్లను భూపచంద్రమా!
విను లవణాసురుండు మధు♦పీరుతనూజుఁడు పొల్చుచుండువాఁ
డన మధునామకాటవిని ♦ నవ్వహ ముండును వాఁడు నీదు శా
సనమును మీఱినాఁడుగద ♦ చక్కఁగ నెన్నుము నీమనంబునన్. ౧౩ 2792

క. అని యిటు విప్రియవాక్యం,బును వేగన్నులవిభుండు ♦ పొందుగఁ బలుకన్
విని సిగ్గునొంది తనమో,మును వంచి వచింపకుండె; ♦ భూపతి యంతన్. ౧౪

క అమరేంద్రునుమతిం గొని, యమందమందాత్మునసె ♦ యాస్యం బెత్తం
గ మదిఁ దలంపక యిాలో,కమునకుఁ జనుదెంచె మరల ♦ క్ష్మాపతితిలకా!. ౧౫

క. చనుదెంచి యమర్షను నె,మ్మనమున ధరియించి భృత్య♦మండలిసేనా
జనములు వాహనములు తోఁ, జనుదేరన్ మధుతనూజు♦శౌర్య మడంపన్.

చ. మనమున నెంచి ఘోరరిపు♦మండలకాలుఁడు రాజు విక్రమం
బున లవణాసురున్ గనఁగఁ ♦ బోయెను సంగరకాంక్షఁ బొంగఁగాఁ
దనపరిచారకుం బనిచె ♦ దానవుచెంతకు వాఁడు పోయి యా
దనుజునిఁ గాంచి విప్రియము ♦ తన్మనసుం గనఁ బల్కె; నంతటన్. ౧౭ 2796

క. సురవైరి లవణుఁ డాభూ,వరుదూతను దినియె; దూత ♦ వైశమ రామున్
బరికించి క్రోధమతియై, ధరణీశుఁడు బాణవృష్టి ♦ దానవు ముంచెన్. ౧౮

చ. దనుజుఁడు నవ్వి భూమిపతి♦తల్లజు నిప్పులు రాలఁ జూచి యీ
శునికృపఁ గన్నశూలమును ♦ శూరత పొంగఁగఁ గై గ్రహించి భూ
పుని బొలియింప వైచె నిదె ♦ పోయి బలాన్వితు శత్రుఁ జంపుమా
యనుపమశూలమా! యనుచు; ♦ నంతట నయ్యది జ్వాల లొప్పఁగన్. ౨౦

క. బలవాహనములతో భూ,పలలాముని క్షణములోన ♦ భస్మము చేసెన్;
అలదనుజుచెంత నెప్పటి, వలె శివశూలంబు నిల్చె ♦ వరమహిమమునన్. ౨౧

సీ. జనపతి యీరీతి ♦ సబలవాహనుఁడయి విలయమొందెను; శూల♦బలమిటువలె
ననుపమానంబుగ ♦ నప్రమేయంబుగ నలరారు; దేవుర♦యమున నీవు
లవణుని జంపంగ♦లవు సంశయంబులే దగృహీతశూలుని ♦ నతని మారు
కొన జయంబొదవు ని♦క్కువ మిద్ది, లోకంబులకు మేలు నీకృత్య♦మకలుషంబ

* దేవరాజ్యం కురుష్వేహ సభృత్యబలవాహనః - అనియూ.

తే. దెలియఁ జెప్పితి నీకల ♦ దృప్తలవణు
వీర్యమును శూలమునకున్న ♦ వితతశక్తిఁ
దెలియఁదగునని మాంధాతృ♦విలయ మట్టి
యశుభఫలములు నీవ్రాల ♦ నంతమొందు. ౨౫ 2800

క. వినవయ్య! శ్వఃప్రభాతంబున లవణుం జంపు దీవు ♦ బుద్ధిని శంకం
గనకుము నాకుం జూడఁగ, జనవర! పొడనూప దివుడు ♦ నంశయులవముః.

క. శూలంబుచేతఁ బట్టక, యాలవణుం డామిషార్థి♦యై వచ్చును నీ
వాలోన నతనిఁ జంపుము, గ్రాలెడు నీయశము దిశలఁ ♦ గలకాలంబుఁ. ౨౬

అఱువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౬౮ - సర్గము.

శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురుని నగరములోనికిం బోకుండ నిరోధించుట

చ. అని యిటు లామహర్షులు జ♦యంబును గోరుచు మంగళాశిషం
బు లిడుచుఁ జెప్పు గాథలను ♦ భూపతిపుత్రకుఁ డాలకింపఁగాఁ
జనిరెను రాత్రి; యంత రవి ♦ చారుతరంబగు తూర్పుకొండ నె
క్కను దమిఁ బూను కాలమున ♦ గాఢపరాక్రమదాన వేశుఁడుః. ౧ 2803

చ. పురముననుండి తా వెడలె ♦ భుక్తికినై; యపు డర్కవంశ్యభూ
వరుఁ డరికాలుఁ డాయమున ♦ వాహనసైన్యయుతిం దరించి యా
శరవరుఁ డేలునాపురిని ♦ జక్కఁగఁ గాంచి ధనుర్వరంబు భీ
కరతరహస్తమందు వెలుఁ♦గం బురివాకిట నిల్చె వీరుఁడై. ౨ 2804

తే. ఇట్లుగా దినపూర్వార్ధ ♦ మేగఁ గ్రూర
కర్ముఁడో దానవేజ్యుండు ♦ కడఁగి పెక్కు
వేల ప్రాణిభరంబుఁ దా ♦ విపులశక్తి
మోచికొని వచ్చె క్షుద్బాధ ♦ యేఁచుచుండ. ౩ 2805

సీ. చనుదెంచి ధృతభూరి♦చాపహస్తుండయి దారుణాయుధములఁ ♦ దాల్చి ద్వార
సంస్థితుండయియున్న ♦ శత్రుఘ్నుఁ గనుఁగొని యీయాయుధమునని♦వేమిచేయ
గల విట్టి యాయుధం♦బులఁ బెక్కువేలను బూనిన మనుజాధ♦ములను నేను
భక్షించినాఁడను ♦ బళిరె రోషంబున నీకుఁ గాలము వచ్చెఁ ♦ గాక, నాకుఁ

తే. బూర్ణమయ్యె నాహారంబు ♦ పూరుషాధ
మా! యిటం గల నీతోడ; ♦ నాయపార
వక్త్రబిలమును జొచ్చిన♦వాఁడ వీవె
వెడలఁ గలవెట్లు? పలుకుమా! ♦ వెడఁగుమనుజ!. ౪ 2806

పురుషాధమ, దుర్మతే-అనునీ రెండు విశేషణములు మూలమున నున్నవి.

చ. అని యిటు పల్కుచుం నగుచు ♦ హర్షము మీఱఁగ మాటిమాటికిం
దనుఁ గనుచున్న యాలవణు ♦ దర్పసముగ్రుఁడు రాముతమ్ముఁడుం
గనుఁగొని రోషతామ్రముఖ♦కంజుఁడుగాఁ దనరాఁగి యశ్రువా
రిని విడిచెం; మహోగ్రముగ♦రీతిని గ్రోధము వెల్వరింపఁగం. ౮ 2807

ఆ. అమ్మహాత్ము దేహ♦మందుఁ దేజోమయ,ములగు కాంతు లట్టె ♦ వెలికి సరిగె
దాన మఱియుఁ గ్రోధ♦తామ్రాక్షుఁడయియిట్లు,పలికెనతనితోడఁ♦బంతమాని.

క. దనుజా! దుష్టమతీ! మా,రొక్కని ద్వంద్వాహవము చేయఁ ♦ గోరితి శ్రీరా
మునకుం ధీమంతున కే, ననుజుఁడ దశరథునిసుతుఁడ ♦ నర్కకులజుఁడం.

క. విను మే శత్రుఘ్నాహ్వయ,మును గాంచినవాఁడ నిత్య♦మును వైరులఁ గా
లుని వీటికిఁ బంపుదు ని, న్ననిఁ జంపఁగ వచ్చినాఁడ ♦ నట్లగుట నిటం. ౧౧

సీ. ద్వంద్వయుద్ధముఁ బ్రవి♦దారణకాంక్షి నౌ నాకొసంగుము నీవ♦నంగ సర్వ
జీవవైరివి గానఁ ♦ జేరితి నినుఁ జంప జీవించి పురి కింకఁ ♦ జేరలేవు;
నా విని దనుజుండు ♦ నవ్వుచు [1]శత్రుఘ్నుఁ గనుఁగొని దుర్మతీ! ♦ కాలవశము
చేత నిచ్చోటికిఁ ♦ జేరితి నాతల్లి తోడఁబుట్టువునకుఁ ♦ దోడఁబుట్టు

ఆ. వగును రావణుండు ♦ హతమతీ! నీచాత్మ!, యాఁడుదానిమిషను♦ నంతమొందె
నతఁడు రాముచేత ♦ నావిధమే విని, యతనివంశనాశ ♦ మాత్మ సైఁచి. ౧౨

క. ఊరక యుంటి; నవజ్ఞను, నీరీతిం జేసె మాకు ♦ నెంచక రాముం
డోరిదురాత్మా! నే నన,గా రాజులఁ జంపినాఁడఁ ♦ గ్రాలెడుశక్తిం. ౧౩

క. అవమానించితిఁ గొందఱి, నవనీశులఁ దృణము లట్లు ♦ యరయఁగ భూత
ప్రవిమలకీర్తులు రాజులు,ను వర్తమానులును ముందు ♦ నుతిఁ గనునృపులుం.

తే. తెగినయట్లె సంభావింపు ♦ దృప్తరాజ
తనయ! యుద్ధంబె కోరు నీ♦కును నొసంగి
నాఁడ సంగ్రామ మింక క్ష♦ణము నిలువుము
యాయుధము తెచ్చునందాఁక ♦ యాత్రపడక. ౧౪ 2814

క. నాయాయుధమును దెచ్చెద, నీయాప్సిత మెల్లఁ దీర్తు ♦ నింక నిలువుమా
[2]నాయన! శత్రుఘ్నా! యన, నాయువనీశ్వరకుమారుఁ ♦ డాతనితోడం. ౧౫

తే. నా యెదుట బ్రతుంద కెట్లు చ♦నంగవచ్చు
శత్రు వొక్కండు స్వేచ్ఛగఁ ♦ జనఁగ నతని
యుద్ధమర్మ మెఱింగిన ♦ యిద్ధతేజుఁ
డూరకే పోవనీయంగ ♦ నొప్పుకొను నె?. ౧౬ 2816

---

1 శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషా దశ్రూణ్యవర్తయత్ -అనిమూ. 2 నాయన-ఈవిశేష
ణము సాభిప్రాయమని తెలియఁదగు.

క. తెలివియొ లేకయొ యెవ్వఁడు, ఖలుఁడగు తనదాయకు నవ♦కాశమిడునో యా
యిలనాథుఁడు కాపురుషుని,వలెఁ దా హతుఁడగును బుద్ధి♦పాటవ మెడలన్.

చ. కనుకనె చూడఁగాఁ దగిన ♦ కర్బురవర్యులఁ జూడు మిప్పుడే
సునిశితబాణజాలము ల♦సుప్రకరంబులఁ బీల్చి నిన్నుఁ బం
పును యమగేహముం గనఁగ ♦ *భూతభయంకర! వైరి వీవు పా
పనిచయమూర్తి వర్కకుల♦పావనువైరివి గానఁ జంపెదన్. ౨౦౪ 2818

అఱువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము

---

౬౯ - వ సర్గము.

-శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురునిం జంపుట.-

క. అని యిట్లు మహాత్ముఁడు రా,మునిసోదరుఁ డాగ్రహమును♦బూని యనునుడుల్
విని క్రోధమూని నిలునిలు, మని లవణుఁడు పల్కి కరము♦నందుఁ గరంబున్.

క. పెనుచుచుఁ గటకటశబ్దం,బును దంతములందు మిగులఁ ♦ బుట్టఁగ గర్వం
బునఁ జేయుచు శత్రుఘ్నుని, నని చేయఁగ రమ్మటంచు ♦ నాతురపడుచున్. ౨

క. పిలిచెం బలుమాఱులు; ని,ట్లలరుచుఁ దను బిల్చుచున్న ♦ యాదనుజునిదో
ర్బలశాలి రాక్షసాంతకుఁ, డలఘుమనీషుండు లక్ష్మ♦ణానుజుఁ డలుకన్. ౩

క. కని ఘోరదర్శనుండొ, నని మనమునఁ దలఁచి యిట్లు ♦ లనియెన్; శ్రీరా
మునితమ్ముఁడు శత్రుఘ్నుఁడు, దనుజాధమ! నీవు మున్ను ♦దర్పము మెఱయన్.

ఆ. చంపినట్టి యితర ♦ జనులట్లు చావఁడు, నిన్నుఁ జంప వచ్చి ♦ నిల్చినాఁడు
గాన నాదుతీవ్ర♦కాండములం జచ్చి,యరుగు మీవు యముగృ♦హమున కింక.

చ. అని నిను నేను జంపఁగ మ♦హామును లుర్విసురుల్ సుధీజనుల్
కనుదురుగాక రావణు న♦ఖండబలంబునఁ జంప దేవతల్
కనుఁగొనినట్లు; మచ్ఛరము♦ఖంబులతాఁకున నీవు మృత్యువుం
గని ధరణిం బడంగఁ బురిఁ ♦ గల్గును క్షేమము పల్లెలందునున్. ౬ 2824

సీ. మద్బాహునిష్క్రాంత♦మహితవజ్రానసాయకం బిప్డు యు♦ష్మద్హృదయముఁ
జొరఁబడు భాస్కరాం♦శువులు పద్మంబును జేరినయట్టులు ♦ చిత్రభంగి;
నన విని లవణుఁ డ♦త్యాగ్రహంబునఁబొల్చిగురుతరతరువొండు♦త్వరగఁ బెఱికి
శత్రుఘ్నుభూరివ♦క్షంబును నొప్పింప వైచెఁగా నడుమనె ♦ బాణములను

తే. శతశకలములుగాఁ జెండె ♦ శత్రుకర్మ
మును గనుంగొని తనకృత్య♦ము చెడిపోవ
మరల బహుపాదపంబులఁ ♦ గురియఁ జేసె
బలము మెఱయంగ శత్రుఘ్ను♦పై గడంక. ౭ 2825

* యమస్య గేహాభిముఖం హి పాపం రిపుం త్రిలోకస్య చ రాఘవస్య-అనిమూ.

చ. తనపయి కేగుదెంచు బహు♦దారుణపావకరాజి మూఁడు తీ
వ్రనిశితబాణపుంఖములఁ ♦ వానిని గొన్నిఁటి నాల్గుబాణముల్
గొని యొకకొన్నిఁటిన్; క్షితిని ♦ గూలఁగఁ జేసి శరైకవృష్టి నా
దనుజునివక్షముం దడిపె ♦ దర్పము పొంగఁగ దానవైరియున్. ౧౧ 2826

క. చలియింప కట్టహాసం, బొలయ విలాసమున వృక్ష♦మొండు పెఱికి వే
తలపగుల మోఁదె దానం, జలితాంగుం డగుచు మూర్ఛ ♦ సౌమిత్రి కనెన్.

తే. ఇట్లు శత్రుఘ్నుఁ డిలఁ బడ ♦ నెనఁగె మాని
దివిజగంధర్వముఖులచో ♦ దీనరవము
వైరి ధరణిని బడియుంట ♦ వాని మృతుఁగఁ
దలఁచి యవకాశముండియు ♦ దానవుండు. ౧౩౺ 2828

క. తనయింటికిఁ బోఁడయ్యెను;, ఘనశూలము తెచ్చుకొనఁగఁ ♦ గాని, తలఁపఁడ
య్యెను జచ్చె వైరి యంచని, యనుమానము లేక యాతఁ ♦ డలరుటకతనన్.

చ. తనమది లక్ష్మణానుజుఁడు ♦ దప్పక చచ్చె నటంచు నెన్ని యా
దనుజుఁడు భక్షణార్థములు ♦ దారుణజంతువులన్ జవంబునం
గొని చన నెంచునంతటనె ♦ క్షోణివరుం డొగిఁ దెల్వి నొంది బా
ణనికరహస్తుఁడై నిలిచె ♦ నాకవిరోధికి నడ్డమై తగన్. ౧౬ 2830

క. ద్వారమునకు నడ్డముగా, నారీతి న్నిలిచి దివ్య♦మగుచు నమోఘం
బై రాజిలు నుత్తమశర, మారసి తేజమున నుండు♦నట్టి తనువునన్. ౧౬౺

క. ఘోరంబగుదానిని దు,ర్వారమరీచులను దెసల ♦ భాసిలఁ జేయుం
గా రామునితమ్ముఁడు గొని, సారము వజ్రాననంబు ♦ చంచద్గతియున్. ౧౭౺

తే. మేరుమందరతుల్యమై ♦ మించుపర్వ,ములను దనరి యజయ్యమై ♦ వెలసి రక్త
గంధదిగ్ధాంగమై పత్ర♦కలితమగుచు,దనుజపర్వతకులిశమై ♦ తనరుచుండ.౧౮౺

క. అరుదుగ నట్టిశరంబును, బరికించి గ్రహించె; నిట్లు ♦ భాసురతేజ
స్స్ఫురణమున నుండునాశర,వరమును గని భూతవితతి ♦భయమునుం గనియెన్.

క. సురలును గంధర్వులు న,ర్జరవైరులు నచ్చరలును ♦ సాధుమునీంద్రుల్
గరము భయం బందిరి నం,గరదర్శనకాంక్ష నున్న ♦ కంజజు నమరుల్. ౨౧

క. కని దేవేశా! వరదా!, యనుపమకరుణాలవాల! ♦ యఖిలజగంబుల్
కనునే ప్రళయంబును లేక నిఖిలయుగంబుయము గల్గఁ ♦ గలదే? చెపుమా. ౨౨

చ. మును పిటు లోఁచు భీతి జగ♦ముల్ కనియుండఁగ లేదు దేవతల్
వనజభవా! భయంబు గను♦భంగి జగత్త్రయ మిబ్బరీతి క
ల్గినవిపరీతముల్ వినఁగ♦ లేదు కదా? వివరించి చెప్పుమా
యన విని దేవవాక్యముల ♦ నాపరమేష్ఠియు నిర్జరాళితోన్. ౨౩౺ 2837

క. అప్పుడు కల్గిన క్షోభము, తప్పక వివరించి చెప్పఁ ♦ దగునని దయతో

నప్పరమేష్ఠియు నిట్లని, చెప్పెఁ మధురోక్తివాక్యసిద్ధి చెలంగన్. ౨౮౪

క. అసురవరుఁడిట్లు లవణుని, వెనఁ జంపఁగ రామసహజవీరుఁడు జ్యావ
ల్లి సమర్పించిన సాయక, మసన్నశతేజమున వెలసె నాశరకాంతిన్. ౨౯

సీ. మీరెల్ల మూఢత నీరీతిఁ గంటిరి శర మిద్ది లోకైకసాక్షియగుచుఁ
బూర్వతముండయి పొలుచు నాతనిదగుఁ దేజోమయంబయి దివ్యమగుచు
నలరు నద్దాన భయం బిట్లు గల్గెను మధుకైటభాఖ్యుల మ్రందఁజేయఁ
బుట్టించె నమ్మహాపురుషుండు దీనిని దేజోమయంబు నాదివ్యమూర్తి

ఆ. యెఱుఁగ నొకఁడుమాత్ర మిది మహాత్ముండగు
నతనిపూర్వతనువె యగును దీన
రామసోదరుం డరాతిని జంపెడుఁ
గనుఁడు దాని మీరు చనుఁ డచటికి. ౨౯ 2840

క. వీరుం డీశత్రుఘ్నుఁడు, ఘోరిప నాక్రమముని దానవుని లవణాఖ్యున్
ఘోరాహవమునఁ జంపెడుఁ, జేరుం డచ్చోటి కనుచుఁ జెప్పెశతధృతిన్. 3౦

క. కని యాతనిపలుకులనున్, విని దేవత లెల్ల నెచట వీరులు ఘోరం
బనఁ దగుగతి నిల్చిరో మే,దిని దానిం జూడఁ జనిరి తేజము లలరన్. 3౦౪

చ. శర మది దివ్యమై మిగుల శాతముఖంబయి రామచంద్రసో
దరకరధారితంబగుచు దారుణరీతిని బొల్చియుండఁ జూ
చిరి దివిజోత్తముల్ సకలసిద్ధులు భూతములున్ లయానలుం
డుగుగతి వేచెనోయనెడు నూహ యంతో మదిఁ దోఁచుభీతితోన్. 3౧౪ 2843

క సుర లాకాశంబున నిం,డిరి శత్రుఘ్నుండు పేర్చి నియతిం గడుభీ
కరసింహనాద మడరఁగ, సురరిపునిన్ మరలఁ దేఱి చూచి యమర్షన్ 3౨౪

క. రా రమ్మని పిల్చుచు నతి,ఘోరమ్ముగ నడరఁ గాంచి క్రోధము పొంగన్
జేరెం జెంతకు లవణుఁడు, వీరుఁడు సౌమిత్రి యంత వితతధనువునన్. 33౪

క. ఆకర్ణాంతము లాగుచు, నాకర్బురుసురము గుఱిగ నప్పుడె విడిచెన్
భీకరశరమును దానిని, వీఁకన్ జని యద్ది దనుజవీరునురంబున్. 3౪౪ 2846

ఆ. పగులఁ జీల్చి చొచ్చెఁ బాతాళలోకంబు, విబుధపూజితమయి వెలయునట్టి
యాశరంబు మరల నాతనిచెంతకు, నరుగుదెంచి చొచ్చె నమ్ములపొది 3౬

క. గురుతేజుఁడు లవణుఁడు త,చ్ఛరనిర్భిన్నాంగుఁ డగుచు శక్రాయుధభీ
కరధారాహతభూధ్రము,కరణిన్ ధరఁ గూలె దేవగణములు పొంగన్. 3౭

సీ. దివ్యశూలం బది దివిజారి లవణుండు ధరఁ గూల సర్వభూతములు చూచు
చుండంగఁ జనియె నాఖండపరశుపుని యంతికంబున కప్పు డంత దేవ
మునులు గంధర్వసిద్ధనికర మచ్చరల్ గుమిఁగూడి రఘుకులకుంజరుఁ గని
యిది యదృష్టంబు మాకిది యదృష్టంబని వినుతించి రార్పులువెలయునట్టు

తే. లేకశరపాతమున లోక♦భీకరు వధి
యించి జగముల భీతి మా♦యించి దివ్య
చాపశరధారి శత్రుఘ్నుఁ ♦ డేపుమీఱఁ
దమములం బాపు భానుచం♦దమున వెలసె. ౪౦ 2849

క. సురమునిపన్నగు లర్చిం,చిరి యచ్చరలాడి యిట్లు ♦ చెప్పి రదృష్ట
స్ఫురణమున జయం బబ్బెను, *సురగము గతభీతి నలరు ♦ నొప్పుం గనుమీ.

అఱువదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౦ - వ సర్గము.

{ శత్రుఘ్నుఁడు మధుపురమునఁ బండ్రెండేం డ్లుండి రాముని
జూడ నయోధ్య కరుదెంచుట. }

క. అని పల్కి రంత నిర్జరు, లనలపురోగములు లవణుఁ ♦ డనిహతుఁడై నం
గని శత్రుతాపనుని రా,మునితమ్ముని మధురవాక్స♦ముదయము లొప్పన్. ౧

క. పలికిరి వత్సా! జయ మి,మ్ముల నీకు నదృష్టయోగ♦మునఁ గల్గెఁ జుమీ
పలలాశనుఁ డీలవణుఁడు, ఖలుఁడు హతుం డయ్యె దైవ♦గతిఁ బురుషవరా!.

క. వరమును గోరుము రాఘవ!, వరదులమగు మేము దీర్ఘ♦బాహూ! యిదెయిం
దరుదెంచితి మిట విజయుం, బరుదుగ నీ కగును గాక ♦ యనుకోర్కెలతోన్.

తే. దర్శనం బస్మదీయము ♦ తలఁపఁగా న
మోఘ మగు నను దేవతా♦ముఖ్యభాషి
తముల విని శూరశత్రుఘ్నుఁ ♦ డమలభక్తి
శిరమునం దంజలిని జేర్చి ♦ గురుభుజుండు. ౫ 2854

సీ. ప్రయతాత్ముఁడై యిట్లు♦పల్కెను, మధుదానవునిపురం బిది త్రిద♦శనికరంబు
చేత నిర్మితము యి ♦ చెలఁగెడు మధురాఖ్య నిందుఁ బ్రవేశంబు ♦ నిపుడె నేను
బొందునట్లుగ వర♦ముం గరుణింపుఁడీ; యనెడు శత్రుఘ్నుని ♦ నమరవరులు
గని ప్రీతి నట్లయా ♦ నని పల్కి యీపురి శూరసేనాఖ్యచే ♦ క్షోణి నెసఁగుఁ

ఆ. గాక యింకమీఁద; ♦ గలుగదు సంశయ,మనుచుఁబల్కి యసురు ♦ లామహాత్ము
లపుడె దివికిఁ జనిరి;♦యామహాతేజుండు, తనదుసైన్యములను ♦ దరలఁ బంచె.

క. నరవరుశాసనమును విని, త్వరగా దద్బలము లప్పు ♦ తరలి యతని శ్రీ
కరమూర్తిఁ జూడవచ్చెను, బురికి నభోమాసమందె ♦ పొదలెడువేడ్కన్. ౭

క. బలములతోఁ జొచ్చెను దో,ర్బలశాలి; పురీవర మది ♦ ద్వాదశవర్షం
బులలోన శూరసేనా,ఖ్యుల విషయం బయ్యె భీతి ♦ నొందక యలరెన్. ౮

* త్యక్త్వా భయం సర్వ ఇవ ప్రశాంతః-అనియూ.

క. సురపురసంకాశంబై, పరఁగెన్; క్షేత్రములు సస్య♦బహుళము లగుచున్
బరమామోదము నిడుచుం, గరము విరాజిల్లె సృష్టి ♦ గల్గెన్ సరిగన్. ౯

ఆ విగతరోగ మగుచు ♦ వీరభటాకీర్ణ,మగుచు రాముశమ్ముఁ ♦ డలరి ప్రోవ
నర్ధచంద్రసమత ♦ నందుచు యమునతీ,రమున సౌధముఖ్య♦రాజితమయి.

క. తనరుచుఁ జత్వరములచే,తను విపణులచేత నృపప♦థవితతిచేతన్
ఘనమై వర్ణచతుష్టయు,మున వ్యాపారముల మిగులఁ ♦ బొల్చుచు నలరెన్.

క. దనుజుఁడు మును పాలింపం,గను శోభిలకున్న తన్న♦గరమును శ్రీరా
మునిసోదరుండు నిర్మల,ఘనసౌధవిరాజితంబు♦గా నొనరించెన్. ౧౨ 2261

క. పలువిధములైన సౌధం,బుల నానావర్ణజనులు ♦ పౌలుపుగ నుండన్
బలశాలి చేసి యేలెన్, లలితారామములఁ జెలువు♦లన్ జెన్నొసఁగన్. ౧౩

క. సురుచిరపదార్థములచేఁ, గరము విరాజిల్లి సురని♦కాయమనుష్యో
త్కరనిబిడంబై సురపురి,కరణిన్ జెలువారి విపణి♦కాంతం బగుచున్. ౧౪

క. పలుదేశంబుల నుండియుఁ, జెలువారెడు వేడ్క వచ్చి ♦ స్థితిఁ గాంచి ధనం
బుల సేకరించి వణిజులు, విలాసముల నొప్పుచుండ ♦ వేడుకఁ గనుచున్.

క. ధనసంపన్నంబై యో, ప్పిన పత్తన మల్లఁ జొచ్చి ♦ పృథుకీర్తి యనం
దనరినశత్రుఘ్నుం డ,త్యనుపమహర్షంబు నొందె ♦ నాత్మన్ మిగులన్. ౧౬

చ. పురమునఁ గొంతకాలము వి♦భూతి నెసంగుచు నుండి రాఘవే
శ్వరుచరణాబ్జముల్ గనఁగ ♦ స్వాంతమునం దలపోసి నేఁటివ
త్సర మిది ద్వాదశం బగుచుఁ ♦ జక్కనికీతి నెసంగె నింక నే
నరుగుట యొప్పునంచు నమ♦రాధిపపత్తన మట్లు లొప్పుచున్. ౧౭ 2266

క. జనవితతి రమ్యమా పత్తనమును బాలింపఁ జాలు ♦ ధన్యుల నియమిం
చి నృపతి యన్ననుఁ జూడఁగ, మనమునఁ దలపోసె సంభ్ర♦మనముప్పొంగన్.

డెబ్బదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౧ - సర్గము.

శత్రుఘ్నుం డయోధ్యకు మరలి వచ్చుట.

క. తరువాతం బండ్రెండవ, శరత్తునన్ లక్ష్మణానుజన్ముఁ డయోధ్యా
పురమునకు భృత్యసుభటో,త్కరయుతుఁడై వెడలె రాముఁ♦గనుఁగొనుతమితోన్.

క. అనుమోదంబునఁ దోడను, జనుదెంచెడు మంత్రిముఖుల ♦ సకలబలములన్
జన దీక దూరము చనుదే,ర నని శతాశ్వములఁ గూడి ♦ రథ మెక్కి చనెన్

క. మును చనుదెంచినచందం,బును లెక్కిడుకొనుచు మాస♦ములు నేడు పథం
బునఁ బుచ్చి యెనిమిదవ నెల, చనుచుండ మహారథుండు ♦ శత్రుఘ్నుండున్.

సీ. వాల్మీకిమహామునీ♦వరుని యాశ్రమమున కరుదెంచి యందుండ ♦ నగునటంచు
నమ్మునిపదముల ♦ కభివాదమును జేసి యతఁ డొసంగినపాద్య♦మర్ఘ్యముఁగొని
బహువిధమధురోక్తి♦భరితగాథాసహస్రముల నాతఁడు చెప్ప ♦ సమధికమతి
యలరఁగావినియె;నా♦యమలమునీంద్రుండుపలికెనిట్లని;మహా♦పరమహ్లాదయుఁ
తే. డైన లవణాసురుం జంపి ♦ తది సుదుష్క
రమగుకృత్యంబు వెయ్యేల? ♦ రఘుకుమార!
యతనిచేతనె సబలవా♦హనులు క్రొంద
ఆననినేతలు నిహతులై ♦ రనిని మున్ను. ౬౪ 2871

క. గురుతరబాహూ! యాతఁడు, దురాత్మకుం డట్టియసుర ♦ ద్రుంపంబడెఁ బా
పరతుం డాలవణుం డో, పురుషర్షభ! లోకభయము ♦ పోయెఁ ద్వరగన్. ౭౪

క. భూరిభవత్తేజంబున, ధారణి బాధయు నడంగెఁ ♦ దవ్విజ్ఞ్యేష్ఠునిచే
నారావణుండు గూలెన్, ఘోరాకారుం డతండు ♦ క్రూరుండు గదా? ౮౪

క. దనుజేంద్రుఁడు లవణుం డాతనికంటెం గ్రూరతముఁడు ♦ తద్వధఁ గావిం
చినవాఁడ విద్ది గొప్పది, యనఁ దగుకృత్యంబు పుణ్య ♦ ములరేన్ నీకున్.

క. సురలకు దీనం గల్గెను, బరమప్రముదంబు భూత♦పటలమ్మునకున్
ధరణికిఁ బ్రీతి యొనర్చితి;, సురపతిసభనున్న నేను ♦ శుభతమవృష్టిన్. ౧౦

క. మీయుద్ధంబును గాంచితి, నాయెడనే యుండి ప్రీతి ♦ యలరెన్; శత్రు
ఘ్నా! *యసుర మృత్యు వొందుట, నీయెడలన్ ముద్దుగొనుదు♦నేశీర్షంబున్.

చ. అని వచియించి ప్రీతి యల♦రారఁగ నాతనిమస్తకంబు నా
మునిపతి ముద్దు వెట్టుకొని ♦ మోదము చూపుచు మూర్ధ మిద్దియే
యని యతిథిప్రియంబయిన ♦ యర్ఘ్యము చేసి తదీయసేనకున్
మన మలరంగఁ దృప్తియగు♦మాడ్కిని విందొనరించె నేర్పునన్. ౧౩ 2877

సీ. శత్రుఘ్నుఁ డర్హాభో♦జనమునఁ బ్రీతుఁడై యాశ్రమాంతరమున♦యందు గీత
మాధుర్యమునఁ దగు ♦ మానితశ్రీరామచరితంబుఁ దా విని ♦ సక్రమముగఁ
దంత్రీలయాదియు♦తంబయి త్రిస్థానకరణాన్వితంబయి ♦ పరఁగి సంస్కృ
తమయి లక్షణసంయు♦తంబయి సముతాళవిలసితంబయి ముని♦తిలకరచిత
తే. మైన శ్రీరామచరితమ్ము ♦ నాదరమున
వినుచు నాయక్షరమ్ములు ♦ మునుపు జరగి
నట్టి కథనెల్ల నిజములై ♦ యలరఁ జేయ
విగతసంజ్ఞుఁడై యశ్రువుల్ ♦ విడుచుచుండి. ౧౬౪ 2878

క. తను వెఱుఁగ కొకముహూర్తం,బును మూర్ఛం గాంచి యొక్క♦పోలిక నిట్టూ
ర్పును బుచ్చి యట్టె యుండెను;, మన మొప్పఁగ నంతవినియె♦మరలనతండున్.

* ఉపాఘ్రాస్యామి తే మూర్ధ్ని స్నేహ స్యైషా పరా గతిః-అనిమూ.

క. గీతంబున ర్బ్రావృత్తం, బేతెఱంగునఁ జెప్పఁబడియె ♦ నిపుడు జరగున
ట్లే తోఁచె నంత సుభటవ్రాతము నాగీతసరణి ♦ బాగుగ వినియెన్. ౧౮
క. మోములు వంచి సుహార్తిని, దా మొందుచు నతని శూర ♦ తల్లజు లిది యే
మేమో యాశ్చర్యంబని, తా మొండొరులకును జెప్పు ♦ తద్ద్రవ మలరెన్. ౧౯
క. ఇదియేమి యెందు నుండితి, మిది స్వప్నమునందుఁ దోఁచె ♦ నేమో? నిజమా!
యిది మున్ను చూచినారము, గద యట్లే వింటి మిపుడు ♦ కడుఁ జిత్రముగన్.
క. గానము స్వప్నంబున మన, కీనెఱవునఁ దోఁచె నౌర ♦ యిది యచ్చెరువే
యౌనని శత్రుఘ్నునితో, మానక యిట్లనిరి; దేవ ♦ మానీశ్వరునిన్. ౨౦ 2883
తే. ప్రశ్నచేయుము చక్క న ♦ ర్థంబు దీనిఁ
దెలియఁగాఁ దగు నన విని ♦ యలరి కుతుక
మట్టె కాంచినవారల ♦ నరసి పలికె
నిట్టి ప్రశ్నము చేయుంగ ♦ నెట్లు తగును?. ౨౧ 2884
చ. మునివరుఁ బ్రశ్నచేయువిధ ♦ ముం గనరాదు మదిం దలంచి చూ
చినఁ గడు నద్భుతంబు లిటఁ ♦ జెప్పఁగ శక్యముగాని యట్టులే
తనరెడుఁ గౌతుకంబున ని ♦ తాంతము పొల్చెడు నిమ్మహామునీ
శుని నడుగంగ రా దనిన ♦ క్షోణివిభుం గని వార లట్లయా. 2885
క. అని పలికిరి శత్రుఘ్నుఁడు, తనబలముల నిద్రపోవఁ ♦ దాఁ బంచి మునీ
శునకున్ వందన మిడి తాఁ, జనియె నివాసమున కాత్మ ♦ శోకం గనుచున్.

డెబ్బదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౨ - వ సర్గము.

{ శత్రుఘ్నుఁడు శ్రీరాముని జూచుట అన్నయాజ్ఞ నొంది మరల మధురాపురికిం బోవుట. }

క. పుషలలాముం డాతఁడు, పరుండఁ దచ్చిత్త మొక్క ♦ భంగిఁ గనక యా
తురపడు చుండుట నిద్రయుఁ, బరమాణువుపాటి యైనఁ ♦ బట్టకయుండెన్. ౪
క. అనుపమరామచరిత్రం,బును బలుమఱు చింతచేయఁ ♦ బూనెను; గానం
బునఁ దగుశబ్దము మధురం,బును దంత్రీలయయుతమును ♦ బూజ్యతమమునై.
క. అలరారె దాని వినఁగా, మెలమెల్లన రాత్రి గడచె; ♦ మేల్కొని యంతన్
గలఁగినమదితోఁ గృత్యం,బుల నౌదయికములఁ దీర్చి ♦ మునిపతిచెంతన్. ౨౪
క. నిలువఁబడి దోసిలొగ్గుచుఁ, బలికెన్ భగవంత! రామ ♦ భద్రునిఁ గన ని
మ్ములఁ గోరెడుమది యనుమతిఁ, బలికిన సేనకులఁ గూడి ♦ పయన మొనర్తున్.
చ. అన విని శత్రుతాపనుని ♦ సాంఘురాముసహోదరుం గనుం
గొని ముని కౌఁగిలించి రఘు ♦ కుంజరుఁ జూడఁగఁ బొమ్ము నావుడున్

మునికి నమస్కరించి రథ♦మున్ మునుపు మొప్పంగ నెక్కి చారుకాం
తిని దగి యాయయోధ్యకు న♦తిత్వరగాఁ జనె జ్యేష్ఠుఁ జూడఁగన్. ౬ 2891
క. చని యిక్ష్వాకుకులోద్భవుఁ, డనఘుఁడు శ్రీమంతుఁ డిట్టు ♦ లతిరమ్యంబై
కననగు పురిఁ జొచ్చెను*గాం,తిని మించెడు రాముఁ గాంచఁ♦దివురుచు నంతన్.
క. అనుచరమంత్రిగణావృతుఁ, గనె రాముని మంత్రివర్య♦కలితు శచీనా
థుని గాంచినట్లు వినయం,బునఁ బ్రాంజలియౌచు భక్తి ♦ మ్రొక్కి రఘుపతిన్.
క. జ్వలితాంగుని మహితాత్ముని, సులలితనేత్రాబ్జు నిత్య♦శూరుని గనుచుం
బలికెన్ రాజేంద్రా! మీ,పలికినగతిఁ గృత్య మెల్లఁ ♦ బంతం బలరన్. ౯
క. ఒనరించినాఁడ లవణుని, బనిపితి యమపురికిఁ బురముఁ ♦ బాలించితి సం
దును బండ్రెం డేఁడులు మి,మ్మును వదలి వసించినాఁడఁ ♦ బోలని మదిలోన్.
సీ. వసియింపఁ జాల భూ♦వర! మిమ్ము విడనాడి కాకుత్స్థ! పటుశౌర్య♦కలిత! యాజ్ఞ
దయచేయు మిందుండఁ ♦ దగునని తల్లిని విడిచినవత్సంబు ♦ విధమున నట
నుండితి; నా విని ♦ యుర్వీశుఁ డాతనిఁ గౌఁగిటం జేర్చి యి♦కరణిఁ బలికెఁ;
బొందకుము విషాద♦మును వీర! యయ్యది క్షత్రియచరితంబు ♦ కాదు గాన
ఆ. విప్రవాసమందు ♦ విహ్వలింపరు రాజు, లఖిలమనుజు లెలమి ♦ నసిశ మొక్క
గతిని గష్టము లొగిఁ ♦ గలుగకుండఁగఁ బ్రోవఁ, దగినవారు క్షత్ర♦ధర్మ మిద్ది.
క. తలఁచినయప్పుడు న న్గన, నెలమిన్ రావచ్చు నిటకు ♦ నింధుండి దినం
బులు కొన్ని పుచ్చి మధురకుఁ, గలఁగని మదిఁ బోవవచ్చుఁ ♦ గమ్రగుణాఢ్యా!.
తే. ప్రాణములకంటె నెక్కుడై ♦ పరఁగు దీవు
సంశయం బించుకయు లేదు ♦ సమధికముగ
రాజ్యమును బ్రోవఁగాఁ దగు ♦ రాజులకును
ధర్మ మిది యాట నీ విట ♦ నిర్మలగుణ!. ౧౩ 2898
క. నివసింపు మేడుదినములు, జవమున నవ్వలఁ జనంగఁ ♦ జను మధురకు నో
సువిమలధిషణా! భృత్యులు, జవనాశ్వము లెల్లఁ దోడఁ ♦ జను దేరంగన్. ౧౪
చ. అనుటయు రామచంద్రువచ♦నావళి ధర్మయుతంబు నౌట నె
మ్మనమున కింపుఁ బెంప విని ♦ క్ష్మాపతితో నతిదీనుఁ డౌచు నేఁ
జనియెద యుష్మదాజ్ఞ శిర♦సా వహియించుచు నంచుఁ బల్కి రా
మునినికటంబునందుఁ దమిఁ ♦ బుచ్చెను నేడు నిశల్ క్షణంబుగన్. ౧౫
క. తరువాత రాము నానతిఁ, దరలం దలపోసి సత్య♦ధర్ముని మహితా
త్ము రఘుకులోద్ధారకు భూ,వరు వేఁడుచు లక్ష్మణునిని ♦ భరతుని భక్తిన్. ౧౬
ఆ. పయనమునకు వేఁడి ♦ భవ్యరథం బెక్కి
వారుతోడ నెలమి ♦ దూరమునకు

యత్ర రామో మహాద్యుతిః - అనిమూ.

రాఁగ వారి నిల్పి ♦ యేగెఁ దా నధురకు
సమ్మదంబు లేని ♦ చందమునను ౨౧ 2902

దెబ్బదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౩ - వ సర్గము.

మృతపుత్త్రునిం దెచ్చి బ్రాహ్మణుఁడు రాజద్వారమున నాక్రోశించుట

క. భరతుఁడు లక్ష్మణుఁడును దో, నరుదేర సుమిత్త్రపుత్త్రు ♦ నాశత్త్రుఘ్నుం
బురికంపి ధర్మరక్షణ,పరుఁడై సుఖ మలర జనులఁ ♦ బరిపాలించెన్. ౧ 2903

క. చనియెను గొన్నిదినంబులు, జనపదసంవాసి వృద్ధ ♦ బ్రాహ్మణుఁ డొకటం
జనుదెంచి మృతుండగు తన,తనయుని ద్వారమునఁ బెట్టి ♦ తాఁ బలవించెన్.

క. పలువిధములఁ దనపుత్త్రునిఁ, దలఁచుచు స్నేహంబు వగయుఁ ♦ దనకుం దోఁపం
గలవిలపడుచుం దనయా!, కులమును బోషింపఁ జాలు ♦ కొడుకా! యనుచున్.

క. వనటం గుందుచు నేడ్చుచు, ననియెన్; దొలిజనిని బాప ♦ మది యెట్టిది నే
నొనరించినాఁడనో చ,చ్చినపుత్త్రుని నిన్నుఁ గనఁగ ♦ జీవించితిఁగా. ౪ 2906

సీ. వయసు రాలే దింకఁ ♦ బంచహాయనములు మాత్రమే గడచెను ♦ మరణమీతఁ
డొందెనింతటిలోన ♦ నురుదుఃఖవార్ధిలోనను ముంచియనుచునో ♦ తనయ! యనుచు
బలవించి నే నింకఁ ♦ గొలఁదికాలంబున నిధనముం బొందెద ♦ నిజము పుత్త్ర!
నేను నీతల్లియు ♦ నీవగఁ గనఁజాల మే నెన్నఁడైన స ♦ త్యేతరంబు
తే. బలుకఁదలపోయ,హింసయుఁ ♦ దలఁప నెపుడు, పాపమెట్టిది చేయంగఁ ♦ బాలుపడిన
వాఁడనోగాని నాపుత్త్ర ♦ వర్యుఁడిట్టు,లంత మొందెను దేననో ♦ యరయఁజాల. ౫

క. స్మరియింప నొరులపాపము, వరతనయుఁడు పోయె యముని ♦ భవనంబునకున్
దరుణమ్మునఁ బిత్రుకార్యము, సరిగా నొనరింప కిట్లు ♦ చచ్చెం గాదే?. ౬

క. మును పిది చూచి యెఱుంగను, వినినదియును లేదు ఘోర ♦ విషయం బిది రా
మునిరాజ్యమందుఁ దఱి త,ప్పినరీతిం జచ్చు టొకటి ♦ పెంపువహించెన్. ౭

క. జనపతి సుంతయు లేకు,న్నను బెద్దదియో యఘంబు ♦ నానాజనులన్
వనటం గుందఁగ నొనరిచె, ననుమానం బింతయైన ♦ నగపడ దిందున్. ౮

తే. ఇతరరాజుల దేశాళి ♦ నెందునైన, బాలుఁ డంతంబు నొందు టే ♦ వరుస లేదు
రామ! నీ వీకుమారుధ ♦ ర్మగృహావాసు,బ్రదుకఁ జేయుము నా ప్రియ ♦ బాలకునిని.

తే. ద్వారమున నిందు నే నిప్డు ♦ భార్యఁ గూడి,
యసదచందంబునన్ మృతి ♦ సందువాఁడ;
బ్రహ్మహత్యను బొంది భూ ♦ వర సుఖింపు
మనుజులం గూడి దీర్ఘాయు ♦ వందవయ్య!. ౧౦ 2912

చ. బలమున నొప్పియున్న జన ♦ పాలక! నీనగురాజ్యమందు నీ
కొలఁదిదినంబు లుండితిమి ♦ కోరిక లూరఁగ నిప్పు డిట్టిపా

టాలసెఁ ద్వదీయపాలనము ♦ నోర్వక పోయెన యింక మృత్యువే
చలమున మమ్ముఁ బొందెఁ గద? ♦ చాలు సుఖం బికఁ నీదురాజ్యమున్. ౧౩
తే. బాలు నంతంబు నొందింపఁ ♦ జాలు రాము
నధిపునిగఁ బొందితిమి నిశ్చ♦యముగ [1]రాజ
పాపములఁ జిక్కి చత్తురు ♦ ప్రజ లవిధిగ
రా జసద్వృత్తి మెలఁగినఁ ♦ బ్రజలు ధరణి. ౧౪ 2914
క. అంతము నొందుదు రిది య,త్యంతము దుఃఖ మ్మొసంగు♦నది యతరుణమం
దంతముఁ గూర్చుట పాలన, మెంతయు నన్యాయమనుచు ♦ నెన్నఁగవలయున్.
క. అనుచితకృత్యంబుల నే, జనపదములఁ బురములందు ♦ జను లొనరుతురో
జనులందు మరణ మొందుదు;, రనూన విధి రక్షణంబు♦నరయునొ యెచటన్.
తే. కాలకృతమృత్యువే కల్గుఁ ♦ గాని యి ట్లు,కాలమరణంబు గల్గ దే♦కరణిఁగాని
స్పష్ట మిది భూపవర్యదో♦షంబు సంశ,యంబులే దింతయైనన♦త్యం బిదాను.
క. పురమున జనపదమున నీ,వరుసను శిశుమరణవిషయ♦వార్త కలిగెనం
చురునాదంబునఁ బలుమఱు, నరపతినిం గూర్చి నిజత♦నయుఁ దెల్పె వగన్.

డెబ్బదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౪ - వ సర్గము.

నారదుండు రామునకు బాలునిమృతికి హేతువుం దెలుపుట

[2]క. కరుణమ్ము దుఃఖశోక,స్ఫురణమ్మును నైన విప్ర♦పుంగవునేడ్పున్
నరపతిచూడామణి రఘు,వరుఁ డెంతయు నాలకించె ♦ వంత గదురఁగన్. ౧
చ. విని రఘురాముఁ డాత్మ వగ♦పెల్లిద మూపఁగలేక మంత్రులై
ఘనమతులౌ వసిష్ఠముని♦కాంతుని యోగిని వామదేవుఁ ద
క్కినమునిమంత్రిపౌరులను ♦ గేవలతత్త్వము తెల్పువారిఁ జ
య్యనఁ బిలువంగఁ బంచెను, మ♦హాత్మ వసిష్ఠునిఁ గూడి వార లా
జనపతిఁ జేర వచ్చిరి ప్ర♦శస్తమతుల్ చెలువారుచుండఁగన్. ౨ 2920
తే. వచ్చి రఘురామ! వర్ధిల్లు ♦ వరయశంబుఁ
గాంచి యంచొగి పల్కిరి ♦ కాశ్యపముని
వామదేవమార్కండేయ♦నామమునులు
గౌతముండు జాబాలిమా♦న్గల్యమునులు ౩ 2921

---

1 రాజదోషై ర్విపద్యంతే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః, అసద్వృత్తే తు నృపతా వకాలే మ్రియతే జనః-అనిమూ. 2 తథా తు కరుణం తస్య ద్విజస్య పరిదేవితం, శుశ్రావ రాఘవ స్సర్వం దుఃఖశోకసమన్వితమ్-అనిమూ.

క. నారదుఁడును బెఠంబులఁ, జేరిరి రాఘవుఁడు లేచి ♦ చేరం జని యిం
పారఁగ వందన మిడి కర, వారనముల నంజలిగను ♦ సంధించి తమిన్. ౭

సీ. పౌరులు మంత్రులు ♦ పరమాదరంబునఁ దగినట్లు గూర్చుండఁ ♦ దాను బీఠ
మందు నాసీనుఁడై ♦ యతులదీప్తిం బొల్చువారలఁ గాంచియా ♦ బ్రాహ్మణవరఁ
దెలుప వారెల్లను ♦ దీనుఁడౌ రామునిఁ బలుకు లాలించిరి; ♦ పరమబుద్ధి
రాజితుండయిన నా♦రదుఁ డిట్లువచియించెమునులసన్నిధిశుభం♦బునుహితంబు
తే. నైన భంగిని రాజేంద్ర! ♦ యసమయమున
బాలుఁ డీల్గెను దద్వార్త ♦ నాలకించి
బదులు చేయంగఁ బూనుము ♦ విదితయశుఁడ
వై చెలంగుట శ్రీరామ! ♦ యతులనామ!. ౮ 2923

క. విను మొకవార్తం దెల్పెద, మును కృతయుగమందు విప్ర♦ముఖ్యులె తపముల్
మనుశాస్త్రరీతి సల్పుదు, రనఘా! విప్రేతరుఁడు ను♦పార్జితతపంబుల్. ౯

క. ఒనరింపఁ డొక్కఁడైనను, విను మోరాజేంద్ర! జ్ఞాన♦విస్తృతిగల యా
ఘనయుగమున నజ్ఞానం, బను నావరణంబె లేక ♦ యలరుఁ దపంబుల్. ౧౦

చ. కలుగవు కాలమృత్యువులు ♦ కల్గవు రోగము లాయుగంబునన్
జెలఁగుచు మర్త్యలోకగతి ♦ సిద్ధులఁ గాంచుచు దీర్ఘజీవితం
బులఁ గనుచుండు; రంత నొక♦పోలికఁ ద్రేతయు వచ్చె నత్తఱిన్
గలిగినమర్త్యు లుజ్జ్వలవి♦కాసయుతాత్ములు సుమ్ము రాఘవా!. ౧౧ 2926

క. తొలిజన్మమున నొనర్చిన, యలఘుతపశ్శక్తి క్షత్త్రి♦యవ్రాతములున్
గలిగెను వీర్యతపంబుల, దొలిజని నవ్వారు పూజి♦తులు రాజేంద్రా!. ౧౨

క. విను మాత్రేతాయుగమున, మనుజులు ధర్మాత్ములైరి ♦ క్ష్మాసురులు ధరా
వనదక్షరాజచంద్రులు, గని రెంతయుఁ బ్రాగ్ర్యగీయ♦కాంతితపములన్. ౧౩

తే. రెండుయుగములఁ దుల్యమై ♦ యుండు వీరి
కతులవీర్యము తప మొక్కఁ ♦ డధిక మందు
వీర లిర్వురకును నొక్క ♦ విషయ మిపుడు
కలదు తెల్పెద వినవయ్య! ♦ క్ష్మాపతీంద్ర!. ౧౪ 2929

సీ. వర్ణచతుష్టయ♦వాంఛాభిపూరకధర్మముల్ చక్కఁగా ♦ స్థాపితంబు
లయ్యెఁ గృతంబున ♦ నమలధర్మం బొందు వెలసె నజ్ఞానంబు ♦ పొలిసె నొక్క
పాద మధర్మంబు ♦ పరఁగె నెందో పృథ్వియందు; నధర్మంబు ♦ నాశ్రయింపఁ
దేజమ్ము మందమా: ♦ రాజ' పూర్వుల కెల్ల జీవనోపాయంబుఁ ♦ జింతసేయ
తే. మలయుతం బనృతంబును ♦ గలుగుఁ బాద
మాత్రమె తక్కినదియెల్ల ♦ మానితంబె
పాదమాత్ర మధర్మంబుఁ ♦ బాయఁద్రోచి
యనృతమును వీడి నిర్మలు ♦ లైరి వారు. ౧౫ 2930

క. అనృతము నధర్మమును మే,దిని లేకుండంగఁ జేసి ♦ దీర్ఘాయువు న
మ్మనుజులు పొందిరి సత్యం,బు నధర్మము నుంతయేని ♦ పూనక మనుజుల్.
తే. మంచికర్మంబు లొనరించి ♦ యంచితమగు
సత్యధర్మానురక్తిచేఁ ♦ జాలఁ గ్రాలి
యశము గాంచిరి; త్రేతాహ్వ♦యమునఁ బరఁగు
నీయుగంబున బ్రాహ్మణు ♦ లెల్ల నృపులు. ౧౯॥ 2932
*క. అనుపమతపముం జేయం,గను దొడఁగిరి సేవచేయఁ♦గాఁ బూనిరి త
క్కినవారు వైశ్యశూద్రుల, కనువగు శుశ్రూషయ నెడు♦నది ధర్మముగన్.
క. చరణజులు విశేషించియుఁ, బరిచర్యలు చేయుచుండు♦వారు మిగతభూ
సురముఖ్యవర్ణములకున్, దరువాతన్ నరుల కనృత♦ధర్మేతరముల్. ౨౨॥
ఆ. వృద్ధి నొందఁ జొచ్చె ♦ నెట్టులో పాదమా,త్రముగనున్నయదియుఁ♦దనరె రామ
తా ద్వితీయపాద♦ధర్మేతరముఁ గూడి, యట్లసత్య మలరె ♦ నంతలోన. ౨౩
సీ. ద్వాపరయుగమునఁ ♦ దత్కాల మలరారు నీత్రేత గడచిన ♦ నెసఁగు నదియె
నం దధర్మ మసత్య ♦ మభివృద్ధి నొందును దత్కాలమున వైశ్య♦క్షత్రి దపంబు
పొందును; శ్రీరామ♦భూపాల! యీరీతిగా యుగత్రయమున ♦ బ్రాహ్మణాది
వర్ణత్రయంబుఁ ద♦పం బొందు ధర్మంబు నారీతినే పొల్చు ♦ నందు ధర్మ
ఆ. మంఘ్రిజులను బొంద ♦ దాకుల మవనిపై, నాల్గవదయి యుంట ♦ నరవరేణ్య!
శూద్రులందుఁ దపము ♦ శోభిల్లుఁ గలియందు,నం దధర్మమధిక ♦ మౌఁ దలంప.
క. ద్వాపరమందున ధర్మం, బౌపాదజులందె యధిక♦మై యుండును నో
భూపాల! యీయుగంబున, నీపాలనమందునున్న ♦ యిల నికటమునన్. ౨౫
చ. చరణభవుండు సత్తపము ♦ సల్పెడు దుర్మతియై తదీయమా
పరమతపోబలంబుననె ♦ బాలుఁ డితండు మృతిం గనెన్ మహీ
వరువిషయంబునం దెవఁడు ♦ వారక కార్యము చేయుచుండుఁ ద
త్పురమునఁ గాని యత్తపము ♦ పొల్చు దరిద్రత కాలవాలమై. ౨౬॥ 2938
క. నరపతి యాతఁడు వేగమ, నరకంబున కేగుఁ బాల♦నముఁ జక్కఁగ శా
స్త్రరతిం జేయనికతమునఁ, బురుషవరా! రామచంద్ర! ♦ పొలుపుగవినుమా!.
క. మనుజులు పఠించినం జ,క్కని నియతిం దప మొనర్పఁ♦గా సత్కర్మం
బును జేసిన షష్ఠాంశం,బును సత్పాలనముచేయు ♦ భూపతి పొందున్. ౩౧
క. కృతకర్మంబున భూతల,పతి యాఱవయంశ మొందు ♦ భాగ్యము గని యు
న్నతధర్మంబునఁ బ్రజలన్, హితముగ నెటు ప్రోవకుండ ♦ నిల వర్ధిల్లున్. ౩౧॥
ఆ. అట్లు ప్రోవకుండు ♦ నాతండు నాల్గవ, యంశమొందుఁ బాప♦మందుఁ జుమ్ము
పురుషవర్య! నీదు ♦ ధరణిని వెదకుమా, దుష్కృతంబు చేయు ♦ దుష్టనరుఁ

* తపోఽతప్యంత తే సర్వే శుశ్రూషా మపరే జనాః-అనిమూ.

క. దానికి యత్న మొనర్పుము, గానంబడ ధర్మవృద్ధి ♦ క్ష్మాస్థలి యీయు
న్నూనుని జంపుగ బ్రాహ్మణ,సూనుని జీవితము పొల్చు ♦ క్షోణీశేంద్రా!. 3౭

డెబ్బదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౫ - సర్గము.

రాముఁడు దక్షిణదిక్కునఁ దపస్సు చేయు శూద్రునిం గాంచుట

క. నారదువాక్యంబును గం,భీరార్థం బమృతసమము ♦ విని హర్షంబున్
భూరముగఁ దొంది లక్ష్మణు, గారవ మలరారఁ బలికెఁ ♦ గరుణ యలరఁగన్

క. అనుజా! సౌమ్యా! వేగను, చని బ్రాహ్మణు నూఱడింపు ♦ సద్వ్రతుఁ డాతం
డనఘుఁడు వగ నొందంగాఁ, జన దాశిశుతనువు నూనెఁ ♦ జక్క నునుపుమా.

ఆ. పాత్రమునకు నూనె ♦ భద్రంబుగా నింపి
దానియందు శిశువు♦తనువు నునిచి
పరిమళములఁ దైల♦పాత్రమ్మునం జేర్చి
తనువు చెడకయుండఁ ♦ దగు నొనర్పు 3 2946

చ. తను వది యెవ్విధంబునను ♦ దారుణరీతిఁ గనంగ రాక యుం
డను జను భేద మింతయుఁ గ♦నంబడ కుండఁగఁ జేయు మెట్లొ యా
పని నొనరింపు; మంచును నృ♦పాలకుఁ డానతి యిచ్చి లక్ష్మణుం
గనదురుసాధులక్షణని♦కాయుని బంపి మనస్సునందునన్. ౬౫ 2947

క. తలఁచెను బుష్పకమును జవ, మలరఁగ రమ్మనుచుఁ గీర్తి♦యశములఁ దగు భూ
పలలామఁ; డంత నయ్యది, విలాసగతి మీఱ వచ్చి ♦ విభునాజ్ఞ మెయిన్. ౫

చ. కనకవిభూషితంబగుచుఁ ♦ గ్రాలెడు పుష్పక మింగితజ్ఞమై
తనరుటచే ముహూర్తమునఁ ♦ దా రఘురామునిచెంతఁ జేరి యి
ట్లనియె; నమస్కరించి వసు♦ధాధిప! నీదగునాజ్ఞ వచ్చితిన్
బని యెదియేని పంచిన న♦వశ్యము చేయుదుఁ గింకరుండ నాన్. ౭ 2949

చ. సురుచిరపుష్పకోక్తులను ♦ క్షోణివిభుం డొగి నాలకించి భూ
సురమునివర్యసంతతికి ♦ శోభిలభక్తిని మ్రొక్కి యెక్కి నా
దరమునఁ బుష్పకంబు; రఘు♦తల్లజుఁ డాయతచాపతూణముల్
వరకరవాలముం గొనుచుఁ ♦ బాదజుఁ జంపఁగఁ బోవుచుండగన్. ౮౻ 2950

క. పురరక్షణం బొనర్పఁగ, భరతుని లక్ష్మణుని వీర♦వర్యుల నునిచెన్
బరమాద్భుతగతిఁ జనెఁ బడ,మరదిక్కున వెదకె నొక్క♦మూడ్కిఁ గడంకన్.

క. హిమవత్సంవృతమై పొల్చు మహీతదిక్కునను వాని♦చొప్పు వెదకి పా
పము సుంతయేని కానక, యమరేంద్రునిదిశకుఁ బోయి ♦ యుండెల్లెడలన్. ౧౧

చ. కనుఁగొని పావనాచరణ♦కాంతమునై ముకురంబురీతిఁ జ
క్కనిదయి యొప్పు నాదెసను ♦ గానక శూద్రమునిన్ యమాశనుం

గనుఁగొన నందుఁ బోయె రఘు♦కాంతుఁడు పుష్పకయుక్తి వింధ్యనా
మనియతశైలభూధ్రపార్శ్వమున ♦ మానితమైన సరస్సు నొక్కెడన్. ౧౩ 2953

ఆ. కనియె దానిచెంత ♦ ఘనతరతప మూని, యున్నవాని మునిని♦నూర్ధ్వముఖుని
నందుఁ గాంచె సిరుల ♦ నలరారు శ్రీరాముఁ, డంత నతనిఁ జేర♦నరిగి యచట.

క. ఉత్తమతపోవ్రతాదరు, నత్తపసిని గాంచి యిట్టు ♦ లనియె; మహాత్మా!
యిత్తఱి ధన్యుఁడవే యివు, దుత్తర మీవలయు నేక♦లోద్భవుఁడ వొకో.

సీ. దృఢవిక్రమా! వ్రతా♦ధీనచిత్తా! నేను గౌతూహలంబున ♦ నీతఱి నినుఁ
బ్రశ్నచేసితి దశ♦రథభూమిపాలకు తనయుండ శ్రీరాముఁ ♦ డనెడువాఁడ
నే ప్రయోజనము నీ♦విపు డొందఁగోరితో స్వర్గలాభ మొ వేఱు♦వాంఛితంబొ
దుష్కరంబని నాకుఁ ♦ దోఁచెడు నీతపం బేవరంబును బొంద ♦ నెంచి యిట్లు

తే. తపము సల్పుచు నున్నావొ ♦ దాని వినఁగఁ
గోరి యడిగెద నెవ్వనిఁ ♦ గూర్చి యిట్టి
వ్రతముఁ బూనితొ తెల్పుమా ♦ బ్రాహ్మణుఁడవొ?
క్షత్రియుఁడవొ? తృతీయవం♦శభవుఁడవొకొ?. ౧౬ 2956

క. చరణభవుండవొ? సత్యా, దరమున వచియింపు శుభము ♦ దగు నీకు మహా
త్తర మౌను నూనృతము సుస్థిరతపమునకంటె నమృత♦సిద్ధిప్రదమౌ. ౧౭

చ. అని యిటు రాఘవుం డడుగ ♦ నామునివర్యుఁ డవాక్శిరుండు రా
మునకు స్వజాతియుం దపముఁ ♦ బూనఁగ నేటికొ యావిధంబుఁ జ
క్కనిగతి నిట్లు చెప్పెఁ, దన♦గాదిలివృత్తిక వీడ కట్టులే
జనపతివర్య! యంచు మది ♦ సంతస మెంతయు నొప్పుచుండఁగన్. ౧౮ 2958

డెబ్బదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౬ - వ సర్గము.

రాముఁడు శంబుకుని జంపి బ్రాహ్మణశిశువు బ్రదికించుట.

చ. ఒరులకు బాధ చేయని మ♦హోత్తమకర్మము లాచరించు భూ
వరుఁ డిటు ప్రశ్నచేయుటయు ♦ వంచినశీర్షము నట్లె యుంచి యా
చరణజమౌని యిట్టులనె; ♦ శంబుకనాముఁడ శూద్రజుండ నో
గురుతరకీర్తిరాజిత! ర♦ఘుప్రవరా! తనుయోగ మొప్పఁగన్. ౧ 2959

తే. కోరినాఁడ దేవత్వంబుఁ ♦ గొంకి మిథ్య, పల్కువాఁడను గాను దే♦వతలలోక
మేజయింపఁగఁ గోరితి♦నేను శూద్ర,వంశజుఁడ ఘోరతపము స♦ల్పంగ నిచట.

క. వరనియతి నున్నవాఁడను, వరుణం బింకయును రాదు ♦ దానికి నను నా
చరణజుని గాంచి ఖడ్గము, నిరుపమకాంత్యుజ్జ్వలంబు♦నృపతియుఁ గొనుచున్

క. శిరమును ఖండించెను నా,తరుణంబున; నిట్లు శూద్ర♦తపసి తెగిన ని
ర్జరపతి దహనప్రముఖా,మరవర్యులు మేలు మేలు ♦ క్ష్మాపతివర్యా!. ౪౫

క. అని వినుతించిరి పలుమా, ఱనూనసుమవృష్టి గురిసె ♦ నతిపరిమళయు
క్తిని వాయుప్రోద్బలమునఁ, గనఁబడియెఁ నాల్గుదెసలఁ ♦ గడువడిఁ బడఁగన్.

చ. సుర లెద హర్ష మంది రణ♦శూరుని సత్యపరాక్రముఁ క్షితీ
శ్వరపతి రామచంద్రుఁ గని ♦ సౌమ్య! యొనర్చితి దేవకార్య మి
త్తరుణమునందుఁ జక్కఁగ; ని♦తాంతముదంబున మే మొసంగు నీ
వరము నరిందమా! గొనుము ♦ వాంఛను దెల్పుము తీర్తు మిత్తఱిన్. ౭౫

క. చరణజుని స్వర్గభాక్కుఁగ, బరికించియె కాకయుండఁ ♦ బార్థివవర! నీ
వరుదుగఁ జేసితి వను ని,ర్జరవాక్కుల నాలకించి ♦ రాముఁడు భక్తిన్. ౮

క. కరయుగము మోడ్చి శ్రద్ధా,దరములు చెలువార వృత్ర♦దనుజహరుఁ బురం
దరునిన్ సహస్రలోచనుఁ, బరికించి వచించె దేవ♦వర! నీవు సురల్. ౯ 2966

క. నాయెడఁ గరుణామతులే, నాయవనీసురకుమారుఁ ♦ డపగతజీవుం
డీయెడఁ బ్రాణయుతుండై, పాయక తండ్రికిని బ్రీతి♦పాత్రుం డగుతన్. ౯

క. వర మిది మదీప్సితము స,త్కరుణన్ నా కొసఁగుఁ డిదియె ♦ గాదే నా కో
సురలార! మదపచారము, పరఁగుట నావిప్రసుతుఁడు ♦ బాలుం డయ్యెన్.

సీ. మరణించె నేకకు♦మారుఁ డావిప్రున కాతఁ డకాలాంత ♦ మందెఁ గాన
నాతనిఁ బ్రదికింపుఁ ♦ డదియె*మీకుశుభంబువాక్కుసత్యంబయి♦భాసిలునటు
చేయుఁడీ నేఁ బురి ♦ క్షితిసురవగుతోడ బ్రదికించువాఁడ నీ ♦ పట్టినంటి
దానిని జెల్లింపుఁ ♦ డోనిర్జరేశ్వరులార! నా రఘు రాము ♦ గారవమునఁ

తే. గాంచి హర్షంబు వృద్ధిని ♦ గాంచునట్లు
బదులు పల్కిరి దేవతా♦వరులు కూడి
వగవు మానుము కాకుత్థ్స! ♦ బాలుఁ డాతఁ
డీదినమె జీవములఁ బొందె ♦ నెలమి మిగుల. ౧౩౫ 2969

క. తనబంధువులం గూడియె, మన మలరం దిరుగువాఁడు ♦ క్ష్మాపాల! యిటం
దునిమితి వెప్పుడు శూద్రుని, గనియెం బ్రాణముల నచట ♦ క్షణమాత్రమునన్.

తే. శుభము నీ కగుఁ గార్యము ♦ సొరిది మేము
నీకు సమకూర్చుచుందుము ♦ భూకళత్ర!
సద్యశోరాజితా! యగ♦స్త్యమునిచెంత
కరుగవలయును బ్రహ్మర్షి ♦ యతఁడు నియతి. ౧౫ 2971

క. ప్రీతి మొనరింపం బూనెను, క్షితి నొందక యద్ది ద్వాద♦శశరత్తులు ను

* తం జీవయత భద్రం వో నావృతం కర్తు మర్హథ-అనిమూ.

స్థితి సాగె నింతకాలం, బతఁ డోగి *జలశయ్య నుండె ♦ నధికశ్రద్ధన్. ౧౭

క. కనుక నె యామానీంద్రునిఁ, గనఁబోయెద మతని మోద♦కలితుం జేయన్
జననాథ! నీవు నమ్మునిఁ, గని మ్రొక్కుట మే లటన్న ♦ గారవ మలరన్. ౧౮

క. చనుదెంచెద నిప్పుడె యం,చని వారలతోడఁ బలికి ♦ హాటకమయమై
తనరాకుపుష్పకం బె,క్కెను; దేవత లంత విమల♦కీర్తులు చెలఁగన్. ౧౯

తే. వ్యోమయానంబులను నెక్కి ♦ రాముఁ డపుడు
వెంట రాఁ బోయి, రాముని♦వీరనాశ్ర
మమున; కంతఁ దపోధనుం ♦ డమలకీర్తి
యాయగస్త్యుఁడు వారల ♦ యాగమనము. ౨౦। 2975

క. కని వారి యథావిధిఁ బూ,జనముల నలరించె దేవ♦సత్తము లాపూ
జను గొని యాతనిఁ దగున,ర్చనముల ముదమొందఁ జేసి ♦ చనిరి యథేచ్ఛన్.

క. సురవరు లీవిధిఁ దమయను,చరు లెల్లను వెంట రాఁగ ♦ స్వర్గమునకు స
త్వరగతిఁ బోయిరి; రఘుభూ,వరతిలకుఁడు పుష్పకంబు ♦ వసుధం దిగఁగన్.

ఆ. అవతరించి మునికి ♦ నాయగస్త్యునకు వం,దనము లాచరించి ♦ యనలతేజుఁ
డాతఁ డిచ్చునట్టి ♦ యాతిథ్యములఁ గొని, యధివసించె నందు ♦ నాదరమున.

క. అనుపమతపోధనుం డా,మునిపతి యత్యుగ్రతేజ♦మునఁ బొల్చుచు నా
జనపతి కిట్లను; స్వాగత, మనూనగుణసాంద్ర! యోమ♦హాత్మా! యిటకున్.

క. చనుదెంచితి నాభాగ్యం, బనఁదగు నిద్దాని సద్గు♦ణావళి నీయం
దు నెగడుఁ గావున బహుమతిఁ, గనుచుందును నిన్ను నేని♦కామం బాత్మన్.

ఆ. అతిథి పూజనీయుఁ ♦ డనుదిన మాత్మ యం,దలరుచుండు నతఁడె♦యమరు లెల్లఁ
జరణభవుని జంపి ♦ సద్యశంబున వెల్గు, నీదురాక పలికి ♦ రాదరమున. ౨౬।

క. ధరణీసురపుత్రుని మృతుఁ, బరిగతజీవితుని జేసి ♦ భాసిల్లితి వో
ధరణీశపుంగవా! రా,తిరి యిది యిటఁ బుచ్చఁదగును ♦ దృష్టి మెఱయఁగన్,

క. పురికిఁ బ్రభాతంబున నీ, వరుగంగా వచ్చు స్వేచ్ఛ ♦ నరిగెడుయానం
బరుదుగ నొప్పుట రామా!, పరమాత్ముఁడ వీవు లక్ష్మి♦పతి వరయంగన్. ౨౮

క. నారాయణుఁడవు నీయం,దే రాజ్యం బెల్ల నుండు ♦ నెల్లర కీవే
యారయఁ బ్రభుడవు ప్రాక్తన,పూరుషుఁడవు సౌమ్య! వినుము♦పూర్వమ్మొకటన్.

సీ. ఆభరణం బిది ♦ యావిశ్వకర్మచే నిర్మితంబయి కాంతి♦నిచయదివ్య
మయి దివ్యతనువుచే♦నరుదగు తనకాంతి వెలయుచుండును; గాన ♦విశ్వనాథ!
గ్రహియింపుమా నాకుఁ♦గల్పింపు ప్రియమును దత్తవస్తువు ప్రీతి♦తనర మరల
దానము చేసినఁ ♦ దత్ఫలమనుపమ మిద్దాని ధరియింప ♦ నీవె తగుదు

---

* జలశయ్యాం సమాసతః-ఆనిమూ.

తే. వధికఫల మొందఁ జాలుదు; ♦ సురనాథ
ముఖులఁ బరియింపఁ జాలుదు ♦ భూమిపాల!
గాన నీ కిచ్చువాఁడను ♦ దీనిఁ గొనుము
చిత్ర మాభరణ మ్మిది ♦ చెలఁగు వేడ్క. ౩౩ 2985

క. జ్వలియించుసూర్యుఁడో? యన, వెలసెడు సు మ్మిద్ది యనిన ♦ విని శ్రీరాముం
డలఘురథశ్రేష్ఠుఁడు రాజులధర్మము లోఁ దలంచి ♦ సొంపగు భణితిన్. ౩౪

క. దానము ప్రతిగ్రహంబును, భూనిర్జరులకును దగును ♦ భూపతిని గదా?
నే నెట్లు సంగ్రహింతును, భూనిర్జరుసొమ్ము పాప♦ము గదా? కొనినన్. ౩౫

చ. అన విని యాయగస్త్యముని ♦ యాదృతి రాముని గాంచి యిట్లనున్;
జనవర! బ్రహ్మభూతమయి ♦ సాధుతరంబగు నాకృతంబునన్
జనులకు రాజు లేఁడు సుర♦సంతతి కింద్రుఁడు లేఁడు గాన నా
జను లధిపాలునిం బడయ♦స్వాంతములం బరు నిన్ను వేఁడినన్. ౩౬ 2988

చ. శతముఖు దేవకోటికిని ♦ సత్ప్రభువుం దమిఁ జేసి తీవు; మ
ర్త్యతతికిఁ బాలకుండుగ వి♦రాజిలువానిని జూపవే యటం
చతిశయభక్తి వేఁడి పర♦మాత్మ! నృపాలుని బూజ సేసి పా
పతతులఁ బాయువార మని ♦ వారలు కోరి వచించి రీగతిన్. ౩౭ 2989

చ. ధరణివిభుండు లేకయె ము♦దంబును గాంచఁగఁ జాల మేము భూ
వరుఁడె సుపూజ్యుఁ డన్న నర♦వారవచస్సతు లాలకించి యా
దరమున నుత్తమార్థము నె♦దం దలపోసి త్వదాజ్ఞ చేత నా
సరసిజసూతి యింద్రముఖ♦సర్వదిగీశులఁ బిల్చి యిట్లనెన్. ౪౦ 2990

సీ. కరుణించి మీయందుఁ ♦ గల్గిన తేజంబు నందు భాగం బొసం♦గం దగు నన
వారు తేజస్సుల ♦ భాగ మిచ్చిరి బ్రహ్మ తుమ్మె నద్దానిన ♦ తోఁచె నొకఁడు
క్షువుఁ డన; నతనికిఁ ♦ గూర్చె నింద్రాదుల యంశంబులను మను♦జాళి కిచ్చె
విభుగాఁగ, నంతట♦విబుధేంద్రు భాగంబుతోడ భూమిం గూర్చెఁ♦దోయవిభుని

తే. భాగమును గూర్చి దేహంబు ♦ పరఁగునట్లు
చేసెఁ గౌబేరభాగంబు♦చే వసువును
బ్రజల కిచ్చెను యమునిదౌ ♦ భాగమునను
బ్రజల శాసించు నరపతి ♦ రమ్యరీతి. ౪౧ 2991

క. సురపతిభాగంబుననే, వరభూషణ మలరుదానిఁ ♦ బరమాదృతి ని
ర్జరపతి యజ్ఞాంశమ్మును, బరిగ్రహముచేయురీతిఁ ♦ బార్థివముఖ్యా!. ౪౫ 2992

తే. కైకొనుము దీని నీకు మేల్ ♦ గలుగు నన్ను
నుద్ధరింపుము నా, ముని♦సూక్తుల విని
పరమధార్మిక మిది యని ♦ నిరుపమాన
మైన యాభరణము దాని ♦ మానవపతి. ౪౭ 2993

క. నిరుపమభూషణ మని తాఁ, బరిగ్రహించెను; నృపుండు ♦ వరభూషణ మా
దరమునఁ జేకొని తద్విధ, మరయంగాఁ గోరి యిట్టు ♦ లనియెన్ మునితోన్.

సీ. అద్భుతాకృతితోడ ♦ నలరారు నీయది యేరీతి వచ్చె మీ ♦ కెవ్వఁ డిచ్చెఁ
గాతూహలంబయ్యె ♦ స్థానుకమాసీంద్ర! యతుల కీర్తి! మిమ్ము ♦ నడుగువాఁడ
నాశ్చర్యములకు నీ ♦ వన్ననో నిధి వౌదు వనుచుఁ గాకుత్స్థుఁడి♦ట్లడుగ మౌని
యిట్లని చెప్పె; రా♦జేంద్ర! యీవిషయంబు విను విన్నవించెద;♦మునుపు త్రేత

తే. యనఁబడు యుగంబు గడచెదు♦నదనునందు
నీవనంబున రమణీయ♦మై వఱలెడు
భాగమం దిందు దానపూ♦ర్వముగఁ గంటి
నచ్చెరు వొసంగె దానినే ♦ ననువదింతు. ౫౭ 2995

డెబ్బదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౭ - వ సర్గము.

అగస్త్యుఁడు రామునకు శ్వేతరాజోపాఖ్యానముఁ జెప్పుట.

క. మును త్రేతాయుగమున నో, జనవర! వన మొండు బహువి♦శాలంబయి యో
జనశతపరిమితమై ప,క్షినికరమృగవర్జితమయి ♦ చెలఁగుచు నుండెన్. ౧ 2996

క. వన మది నిర్మానుషమై, కనఁబడ నుత్తమతపంబు ♦ గావింపఁగ నే
వన మద్దానిం జేరితి, ననఘా! *నాదనుచు మోద ♦ మలరారంగన్. ౨ 2997

క. ఫలమూలంబుల వృక్షం,బుల సుస్వాదంబులగుచుఁ ♦ బొలుచు మధువులన్
జెలఁగెడునవ్వనరూపముఁ, బలుకంగా రాకయుండెఁ ♦ బార్థివముఖ్యా!. 3

సీ. దానియంతరమందు ♦ మానితసర సొండు యోజనాయతమయి♦యొప్పియుండె
హంసకారండవా♦ద్యఖిలపక్షులు స్వేచ్ఛ విహరించుచుండెను ♦ విమలపద్మ
ములు నుత్పలంబులు ♦ చెలువారుచుండెను శైవలంబులు మహా♦శ్చర్యరీతిఁ
గనఁబడుచుండె సు♦ఖంబుగా నివసింపఁ దగియుండె విమలమై ♦ సొగసుమీఱి

తే. క్షోభ మింతయు లేక ప♦క్షులు వెలయఁగ
నలరుచుండెను; నద్దాని ♦ యంతికమున
నాశ్రమం బొండు చిత్రమై ♦ యతిపురాణ
మగుచుఁ బుణ్యతమంబయి ♦ యుందనులర. ౬ 2999

చ. మునిజనహీనమై యదియుఁ ♦ బొల్పుగ నొప్పుచునుండె, రామ! యం
దును నివసించినాఁడఁ దమి♦తో నొకరాతిరి గ్రీష్మమందు, నం
త నినుఁడు తూర్పుకొండపయిఁ ♦ దా నుదయింపఁగఁ బూన లేచి చే
యను దగినట్టి కృత్యముల ♦ నాదృతి సల్పఁగఁ బూని శ్రద్ధతోన్. ౭ 3000

* ఆహా మాత్రమితుం సౌమ్య-అనిమూ.

క. సరసునకు నే నందు; న,జరమై వృష్వంబు నగుచు ♦ శవ మొందు మహా
త్రంరీతిఁ గానఁబడియెన్;, ధరణీశ్వర! యాకసంబు ♦ తదవసరమునన్. ౮

సీ. పంక్తిభేదమ్మున ♦ బలవంతమయి సరోవరమె యాశ్రయముగఁ ♦ బరఁగుచుండెఁ
దనుకాంతి యెంతయుఁ ♦ గననగుచుండెను; జింతించితిని దీని♦సిద్ధి యెట్టు
లనుచు ముహూర్తంబు ♦ మనమున నారీతిఁ దలఁచుచు దానిస♦త్తటమునందు
నుంటి నీచిత్రమె♦ట్లో యని; యంతలో నద్భుతదర్శనం♦బై నిరుపమ

తే. మగుచు నత్యున్నతంబయి ♦ యంబరమునఁ
గానఁబడియె విమానంబు ♦ కమ్రహంస
సంయుతంబయి చిత్తైక♦జవముగలిగి
యందు నతిరూపవంతుఁడై ♦ యలరె నొకఁడు ౧౧ 3002

క. సురపురి వసింప నవ్వీర, పురుషుం డద్దాన సురల♦పూఁబోఁడులు సుం
దరగతులఁ దన్నుఁ గొల్వఁగ, వరభూషణరుచిరుఁ డగుచు ♦ భాసిల్లె నృపా!.

ఆ. తనువిలాసములను ♦ దగునంగనలు కొంద, ఱమలగేయములను♦నద్భుతముగఁ
బాడి; రంతఁ గొంద ♦ ఱాడిరి వీణాది, వాద్యములను నేర్పు ♦ వఱలుచుండ.

క. కొందఱు వాయించిరి మఱి, కొందఱు సంతోషములరఁ ♦ గోయని ధ్వని యిం
పొందఁగఁ జేసిరి నృత్యము, కొందఱు స్వేచ్ఛగను జేయఁ ♦ గోరిరి రామా!.

క. తరుణులు కొందఱు సుందర, హిరణ్యదండములఁ గాంతి ♦ నెనఁగుచుఁజంద్రుం
బురుడించు చామరంబులఁ, గరములఁ గైకొనుచు విసరఁ♦గా మొదలిడఁగన్.

తే. పుండరీకేక్షణంబులఁ ♦ బోలువుమీఱు
నతనిమోము మట్టె వికసించె; ♦ నంత నతఁడు
సింహపీఠిక విడిచి య♦చ్చెరువు తోఁప
నావిమానంబు దిగి వచ్చి ♦ యాకసమును. ౧౫ 3007

క. తినియెను శ్రీరామా! నేఁ, గనుచుంటి ననంతరంబ ♦ కడఁగి యతఁడు క్రొ
వ్వినమాంస మెల్ల స్వేచ్ఛగఁ, దిని సరసుం జేరి యచటి ♦ దివ్యసలిలమున్.

తే. విధియుతంబుగ స్పృశియించి ♦ వే విమాన
మెక్కఁ బోవుచునుండ నే ♦ నెన్ని యతని
దేవసంకాశు స్వర్గిని ♦ భావ మలరఁ
గాంచి యిట్లంటి; నోభూమి♦కాంత! రామ!. ౧౮ 3009

క. సురసంకాశా! యెవ్వఁడ, వరయఁగ నాహార మిద్ది ♦ యతిగర్హితమై
పరఁగెడుదానిం దింటివి, కరుణించి వచింపు దీని♦కారణ మెల్లన్. ౨౦ 3010

క. ఎవనికి నీయాహారము, చవిగా నుండంగఁ గలదు? ♦ [1]స్వర్గాలయతు

1 స్వర్గాలయతుల్యవరాంగ=దేవతాసమానమై శ్రేష్ఠమగు దేహము కలవాఁడా అని యర్థము. దేవసమత-అనిమా.

ల్యవరాంగ! చిత్ర మయ్యెడి, జవమున వినిపింపు దీని♦సత్యం బెల్లన్. ౨౧ 3011
క. వినఁగోరెద నాహారం, బనఘా! యోగ్యంబు గాది♦ దంచున్ దోఁచెన్
గనఁగ శవం బిది యెట్లీ, వనూనముదమారఁ గొంటి♦ వరుదయ్యెఁ జుమీ.
చ. అన విని స్వర్గగామియగు♦ నాతఁడు స్వాంతమునం గుతూహలం
బును గని సత్యవాక్యములఁ♦ బొందుగఁ దద్విధ మెల్లఁ జెప్పె; నో
జనవర! యావిధంబు వినఁ♦ జాలఁగ నచ్చెరువై కనంబడున్
విను వచియింతు నాతని సు♦వృత్తము సర్వము విస్తరీతిగన్. ౨౨ 3013

డెబ్బదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౮ సర్గము.

అగస్త్యుఁడు రామునకు నాభరణము దొరకినవిధముఁ దెలుపుట.

చ. అనుటయు నాదువాక్కు విని♦ యాదివిజాలయగామి ప్రీతి న
న్నని శుభవాక్కు లివ్వి యని♦ కై యుగమున్ ముకుళించి రాము! యి
ట్లనియెను; బ్రాహ్మణోత్తమ! *సు♦ఖాసుఖవృత్తము నాది దాఁటఁగా
ననువుపడంగ రాని దిది♦యా వచియించెద నాలకింపుమా. ౧ 3014
క. అడిగితివిగాన దప్పక, నుడివెద; వైదర్భనామ♦నుతభూవిభుఁ డొ
క్కఁడు కీర్తిశాలి గలఁ డా,తఁడె నాజనకుండు మున్ను ♦ తనరు విభూతిన్.
తే. అతని పేరు సుదేవుఁడా♦యనఘుఁ డేజ,గత్త్రయంబున వీరైక♦ఘనుఁడు; భార్య
లిరువు రాతని కొప్పుదు♦రెలమి నొక్క,పత్నికొకఁడుగ నాత్మజ♦ద్వయముగలిగె.
క. వారలలో జ్యేష్ఠుఁడ నో,ధారణిసుర! శ్వేతుఁడనఁగఁ♦ దగుదు సురథుఁడున్
భూరిపరాక్రముఁ డనుజుఁడు, సారయశోరాజితుండు♦ శాంతియుతుండున్. ౪
క. జనకుఁడు సురపురి కేఁగఁగ, జను లెల్లరు నన్ను నృపుని♦ సరగునఁ జేయన్
మనిచితి ధర్మపథంబున, జనులను శ్రద్ధాదరముల♦ క్షేమ చెలువారన్. ౫
చ. మనుజులు ధర్మమార్గ మణు♦మాత్రము తప్పక యుండఁ బ్రోచుచుం
డ నొకసహస్రవర్షములు♦ నాపరిపాలనమందుఁ జెల్లెఁ బా
వననియమా! ద్విజప్రవర!♦ వారక యట్లిల నేలు నేను నొ
య్యన నొకహేతువుం దలఁచి♦ యాయువు గన్గొని మృత్యు వెన్నుచున్. ౬
ఆ. చాలు నింక రాజ్య♦లీల లంచుఁ దలంచి, యావనంబుఁ జేరి♦ మృగపతత్రి
వర్జితముగఁ జొరఁగఁ♦ బడనిదిగను గను,పట్టఁ గాంచినాఁడ♦ బ్రహ్మమౌని!.
క. సర సిది శుభతమమై నా, కరుదుగఁ గన్పట్టఁ దపము♦ నతినియమమునన్
జరపం జొచ్చితి రాజ్యము, పరిపాలింపంగ సురథు♦ భ్రాతను నృపుఁగన్. ౮

---

* మమైతత్సుఖదుఃఖయోః, దురతిక్రమణీయం హి-అనిమా.

క. ఒనరిచి యభిషిక్తుని భూ,జనులకు నర్పించి యిందు ♦ సగనతటమునన్
పనమున నియతిం దగఁ దప,మును జేసితిఁ జాలకాల♦ము మనీషివరా!. ౯

సీ. మూఁడువేలేం డ్లిట ♦ మునివర్య! తపము నీగురుతరవనమునఁ ♦ గోర్కిమీఱ
నవ్యదుష్కరముగ ♦ నాచరించితి; నంత నను పమవిధి లోక♦మునకుఁ జనితి;
స్వర్గభూతుండనై ♦ సాధుతపశ్శక్తి నలరిన క్షుత్పిపా♦సలు సతంబు
బాధింపఁగాఁ జొచ్చెఁ ♦ బరమమునీ! దాన వ్యధితేంద్రియుండనై ♦ యాజగత్త్ర
తే. యాధిపుని బ్రహ్మఁ గాంచి యి♦ట్లంటి 'దేవ',క్షుత్పిపాసావివర్జిత♦క్షోణి యిద్ది
బ్రహ్మలోకంబునాఁ బడుఁ ♦ బ్రాగ్జనికృత,కర్మమెట్టిదో నాకిందుఁ♦గలిగెక్షుత్తు.

క. అనవరతంబు పిపాసయు, జనియించెను గాన నాకుఁ ♦ జక్కనిభోజ్యం
బును జెప్పుమా పితామహ!, యన బ్రహ్మ వచించె నిట్టు ♦ లారసి నాతోన్.

తే. స్వాదులై తగు నీదు మాం♦సమును నీవె
యనుదినంబును భక్షింపు ♦ మవనినాథ!
యదియె యాహారమగు నీకు ♦ నాత్మతనువుఁ
జక్కఁ బోషించుచుం దపం ♦ బక్కజముగ. ౧౫ 3025

క. ఒనరించితి కాదే యో,జనవర! నాట నిది బీజ♦సత్తమ మయ్యెన్
గనునే యంకురతను గా,వున దానినె తినుము మున్ను ♦ పొందవు తృప్తిన్.

క. వన మది సత్వనిషేవిత, మనుపమఫలమూలనికర♦మగు నందు వసిం
చిన నీవును భిక్షార్థిగఁ, జనుదెంచిన యతికిఁ జిత్త♦సమ్మద మలరన్. ౧౭ 3027

ఆ. భిక్ష మిడక యుంటి ♦ వతియను గానని, యనితలంపవైతి ♦ వతులతపము
సల్పినాఁడ వట్టి ♦ చందమ్ముగావున, స్వర్గవాసమైన ♦ సంతతంబు. ౧౮ 3028

క. నిను క్షుత్పిపాస లేఁచెడుఁ, గనుక నె పోషించినట్టి ♦ కాయంబును జ
క్కనిరుచిగల్గినదానినె, గొను మాహారముగ సుధను ♦ గ్రోలినరీతిన్ ౧౯

తే. తృప్తిఁ బొందుచు నుండుము ♦ దివ్యతేజ, కొనగ స్త్యమహాముని♦యఃదిజనులకు
దుష్ప్రధర్షుఁడు వచ్చు వి♦ధూతకష్ట,జాలుఁడవగుదు వీవు త♦త్సమయమందె.

క. ముని యతఁడు దేవసముదయ,మును దరియింపంగఁ జేయఁ ♦ బోలు సుశక్తిం
దనరారుక్షుత్పిపాసల,వనటం బడు నిన్నుఁ గూర్చి ♦ పలుకన్ వలెనే. ౨౧

క. గురుబాహూ! ని స్నాతఁడు, తరియింపం జేయఁ జాలు ♦ ధన్యుఁడనియె; నా
సురతల్లజువాక్కుల విని, పరమవిగర్హితము నాదు ♦ వపువుం దినుచున్. ౨౨

క. అనుదిన మీరీతిని నే, ననికిన్ వచ్చుచును సురల ♦ స్వర్గంబునకున్
జనుచున్నవాఁడ వర్షము, లనేకములు చెల్లె నిట్టు ♦ లంగము దినఁగన్. ౨౩

చ. తను విది క్షీణ మొందదు ము♦దంబును బొందదు చిత్త మోమహా
మునివర! యిట్టికష్టములఁ♦బొందెదు న న్గరుణించి కష్టరా

శిని దొలఁగించి కావు మిటఁ ♦ జేసి నగస్త్యుఁ డాకంపు శక్తుఁ డ
న్యునకు నగమ్య పుణ్యుఁడు ద్వి♦జోత్తము! నన్నుఁ దరింపఁ జేయుఁగదె. ౨౮ 3034

[1]క. కొను మీ యాభరణంబును, మునివర! కరుణించు స్వర్ణ ♦ ముచు ద్రవ్యము వ
స్త్రనిచయము భక్ష్యభోజ్యము,లను నీయది యాభరణము ♦ లను దగ నిచ్చెన్.

తే. బ్రహ్మమానీంద్ర! కోరిన ♦ వాంఛితముల, నొసఁగువాఁడను భోగాళి ♦ నొసఁగువాఁడ
నుద్ధరింపుము కరుణింపు ♦ మో మహాత్మ!, యనిన నాస్వర్గివగుపల్కు ♦ లాలకించి.

క. తిరియుఁ బఁ జేయఁ గా నా,భరణం బిద్దాని మిగుల ♦ భాసురము మహో
దరము న గ్రహియించితి నేఁ, బరిగ్రహింపఁగ నె యతని ♦ ప్రాక్తనువచటన్. ౨౯

క. వెన నశియించెను రాజర్షిసత్తముం డట్లు తనువు ♦ చచ్చెను నశియిం
ప సురపదంబునకుం జని,యె సంతసం బొప్పుచుండఁ ♦ దృప్తుం డగుచున్. ౩౦

క. ఆతనికొఱకై దీనిని, భూతలనాథా! గ్రహించి ♦ పొలుపుగ దానిన్
జేతం బొప్పక యుండిన, నీతరుణము దాఁక నేను ♦ నిందుంచితిఁ జూ!. ౩౧

ఆ. దాని నీకు నొసఁగఁ ♦ దగునని యెంచితి
నిదియుఁ జూడఁ జిత్ర ♦ మొదవు రామ!
యతఁడు ఘాతపాపుఁ♦డై సుఖంబుగఁ దన
పదముఁ జేరఁబోయెఁ ♦ బార్థివేంద్ర!. ౩౨ 3040

డెబ్బదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౭౯ - వ సర్గము.

దండమనివృత్తాంతము రామునకు నగస్త్యమహాముని చెప్పుట.

క. ఆయద్భుతతమవాక్యము, నాయవనీసురమునీంద్రుఁ ♦ డట్లు పలుకఁగా
నాయవనీశుఁడు విస్మయ, మాయెడఁ దోఁపంగ మరల ♦ నమ్మునివరుతోన్. ౧

క. గౌరవ మలరఁగ నిట్లను, [2]ఘోరంబగు తద్వనమున ♦ క్షోణీశుఁడు దు
ర్వారతపం బొనరుపఁగా, నేరీతి మృగద్విజాళి ♦ యెసఁగక యుండెన్?. ౨

క. మనుజవిహీనంబయి త,ద్వన మలరక యుండఁ దపము ♦ వైదర్భుఁడు చే
యను బోయె నెట్టు? లయ్యది, వినవలతుం దత్త్వ మెల్ల ♦ వివరింపు మునీ!. ౩

సీ. అనుచుఁ గౌతూహలం ♦ బులరంగ రాముండు, ప్రశ్న చేసినముని♦ప్రవరుఁ డగుచు
బరమతేజస్వి యీ♦భంగిని వచియించె; మును కృతయుగమున ♦ మనుజనాథ!
దండధరుండు శా♦స్తయు మనుసంజ్ఞుండు నయి యుండె నాతని ♦ కాత్మజన్ముఁ
డిక్ష్వాకువన నొప్పె ♦ హితమతి కులవర్ధనుఁడు కీర్తిశాలి యా♦తఁడు మహాత్మ!

---

1 ఇదం తావ త్సువర్ణంచ ధనం వస్త్రాణి చ ద్విజ, భక్ష్యం భోజ్యంచ బ్రహ్మర్షేదదా త్యాభరణానిచ-అనిమూ. 2 భగవం స్తద్వనం ఘోరం తప స్తప్యతి యత్ర సః-అనిమూ.

తే. యతని జ్యేష్ఠుని దుర్జయు ♦ నధిపుఁ జేసి
రాజ్య మేలుము ధరఁ గల ♦ రాజవంశ
ములకుఁ గర్తవు నీవు కా♦వలయు ననుచు
ననిన నట్టులె చేసెద ♦ ననుచు నతఁడు. ౬ 3044

క. ప్రతిన యొనర్చెను రామా!, పిత దానికి మోద మంది ♦ పెంపు మిగుల నీ
గతిఁ బల్కె మరలఁ దనయా!, యతిశయమోదంబుఁ గంటి♦నట్టిఁడవగుమా.

ఆ. సంశయంబు లేదు ♦ సకలవంశములకుఁ, గర్తవగుదు దండ♦కలనఁ బ్రజలఁ
గావు హేతు వుండ♦కయ దండ మిడకుము, తప్పుచేయు మనుజ♦తతులయందు.

క. మనుజేంద్రుఁ డెవఁడు దండన,మును జక్కఁగ నునుచు స్వర్గ♦మును బొందునతం
డని పెద్దలు చెప్పిరి; కా,వునఁ బుత్రక! యత్నపరుఁడ♦వుగ నుండఁదగుఁన్. ౯

క. పరమము ధర్మంబు గదా, ధరణిం జెలువారు దానిఁ ♦ దలఁపుము మది నం
చురుమతి మను వాత్మజునకుఁ, బరమగతిం జెప్పి హర్ష♦పరిపూర్ణుండై. ౧౦

తే. శాశ్వతంబగు నాపద్మ♦సంభవుపద
మొందెఁ; ద్రిదివంబు మను విట్టు ♦ లొంద నంత
నాత్మజుండగు నిక్ష్వాకు ♦ వమితతేజ
మలరఁ దనయులఁ గాంచు టె♦ట్లనుచు మదిని. ౧౧ 3049

క. ఆలోచించెను; బిదపన్, జాలుగ బహుకర్మతతులఁ ♦ జక్కని శ్రద్ధా
లోలుండై యొనరిచి సుర,బాలకతుల్యులను బుత్ర♦వరులం గనియెన్. ౧౨

తే. ధర్మమతియైన యిక్ష్వాకు♦ధరణివిభుఁడు
తనయులం గాంచె వారిలో ♦ మనుజనాథ!
కట్టకడపటితనయుండు ♦ కడువిమూఢుఁ
డకృతవిద్యాపరిశ్రముం ♦ డౌట సతము. ౧౩ 3051

క. తనయగ్రజులం గొల్చుచుఁ, దనివొందుచు నుండె వాని♦తండ్రియె దండుం
డని పేరు పెట్టె నతనికి, మనమునఁ దలపోసి యల్ప♦మతియను నూహన్.

తే. తప్పు కితనికి దండప♦తనము దేహ,మందుఁ గలుగంగఁ గలదని ♦ యట్టిపేరు
పెట్టి యతిఘోరదేశం బ♦దెట్టి దితని,కుండఁ జాలినదని యాత్మ ♦ నూహచేసి.

*క. కనఁజాలక రిపుకాలుఁడు, జనపతి యాతండు వింధ్య♦శైవలమధ్యా
వని గాంచి యందు నాతని, నునిచెం దదాజ్యమందు ♦ నొడయం డనుచున్.

సీ. పర్వతరమ్యత♦ద్భాగంబునన్ దండు నరపతిగాఁ జేసి ♦ పుర ముత్త
మమును నిర్మించె; నా♦త్మాపతి తన్నామమును మధుమంతమై ♦ భూరికీర్తి
నందు, నియ్యదియంచు♦ననువదించెను; దరువాతదండుఁడు భృగు♦ప్రవరుఁడైన
శుక్రు నాచార్యుఁగా ♦ సువ్రతు వరియించె, నిట్లు లాదండుఁ డ♦హీనతేజుఁ

* వింధ్యశైవలయో ర్మధ్యే రాజ్యం ప్రాదా దరిందమ-అనియూ.

తే. దైన శుక్రుని గూడి రా♦జ్యంబు చేసె
హృష్టమనుజవికీర్ణమై ♦ యింద్రరాజ్య
మట్లు చెలువారె; దండుఁ డ♦య్యవని నింద్రు
కరణిగాఁ బాలనము చేసె ♦ ఘనయశమున ౧౯ 3055

క. మనుతనయుండౌ దండుం, డనూనశక్తిం జెలంగు ♦ నయ్యవనిసుతో
డను గమ్రరీతి రాజ్యం,బు నేలె ధర్మైకమార్గ♦మునఁ బ్రజ లొప్పన్. ౧౯½

తే. రాజ్య మయ్యది విస్తృతిఁ ♦ బూజ్య మగుచు
నలర గురునాశయమురీతి ♦ నమరవిభుఁడు
స్వర్గ మేలినయట్లు రా♦జ్యంబు దానిఁ
బాలనము చేసె ధర్మత♦త్పరుఁడు నగుచు. ౨౦ 3057

డెబ్బదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౮౦ - వ సర్గము.

దండుఁ డరజను బలాత్కరించుట.

చ. అని వచియించి కుంభభవుఁ ♦ డారఘురామునిఁ గాంచి వెండి యి
ట్లనియెఁ; గథాప్రపంచ మొకఁ ♦ డాదృతి నే వినిపింతు భూధవా!
వినఁదగు; దండుఁ డాతఁ డట ♦ వీరవిరోధివిహీనరీతి నె
మ్మనమున శాంత మూని బహు♦మానము మీఱఁగఁ బెక్కువర్షముల్. ౧½

క. ధరణిం బాలించెను; నొక, తరుణంబున నతఁడు శుక్ర♦ధామమ్ము మనో
హరమును బొందెను జైత్రం, బరుదేరఁగ మనమునందు ♦ హర్షము పొదలన్.

చ. కనుఁగొనె దండుఁ డందు ముని♦కన్య ననుత్తమరూపఁ గాననం
బున విహరించుదానిఁ గనఁ ♦ బొంకముగా నలరారుదాని; నం
త నతఁడు మన్మథాంబకని♦తాంతతరార్దితుఁడై కుబుద్ధియై
తనదగుధైర్య మెల్లఁ జెడ ♦ దగ్గఱ కేగి వచించె నీగతిన్. ౨ 3060

క. ఎందుండి వచ్చితివి నీ,వెందుల కోసైకతాభ♦హితసుశ్రోణీ!
పొందుగఁ జెప్పు మదెవ్వరి,కిం దనయవు మన్మథాస్త్ర♦కృతతాఁపుడనై. ౨½

క. నినుఁ బ్రశ్నించితిఁ దరుణీ!, యని పల్కెఁడు మోహమత్తు ♦ నాతని మదనా
స్త్రుని గాంచి భార్గవునిస,త్తనయయు ననునయము దోఁపఁ ♦ దా నిట్లనియెన్.

సీ. భార్గవుతనయను ♦ వరముని యాతండు వరులకు నెవ్విధి ♦ బాధకల్గ
కుండు కర్మంబుల ♦ నొగిఁ జేయువాఁడు నూ! యరజ నా పేరు జ్యే♦ష్ఠాత్మజాత
నగుదు నే నతనికి ♦ నాశ్రమ మందిందు వసియించుదానను ♦ వసుమతీశ!
బలవంతముగ నన్నుఁ ♦ బట్టఁ జూడకు, పితృవశనౌటఁ దండ్రియే ♦ పరఁగునీకు

ఆ. గురువుగాఁగ, నీవు ♦ క్షోణీసురర్షికి, శిష్యుఁడవు గదా? వి♦శిష్టచరితుఁ

నతఁడు క్రుద్ధుఁడైన ♦ వ్యసనం బనంతంబు, గల్గఁ జేయుశక్తిఁ ♦ గలఁడునమ్ము.

క. గురుపరశిష్యక్షత్ర భావ,స్ఫురణంబున వెలయు నతఁడు ♦ నమ్ము; వసుమతీ
శ్వర! నన్నుఁ బొందఁ గోరిక, పఱఁగునవేని నీదు మదిని ♦ భార్గవు నడుగుమ్.

క. నాతండ్రి మహాద్యుతి సం,ప్రీతుని నొనరించి నీవు ♦ వేఁడుము మార్గం
బీతఱి నింకొక్కటి కల,దే? తలఁపఁగ ధర్మవిహిత ♦ మెద్దియు రాజా!. ౧౦॥

తే. అట్లుగాక యధర్మంబు ♦ నాశ్రయించి
నట్టులైన ఘోరాఘ మొ♦య్యనఁ బొసంగు;
భార్గవుం డాగ్రహించిన ♦ భస్మమగు
లోకములు మూఁడు వేయుప♦లుకు లిఁకేల?. ౧౧॥ 3066

క. జనకుని నీవె యాచిం,చిన నిమ్మలుపాత్ర! నీకుఁ ♦ జెచ్చెఱ నన్ని
చ్చు నటంచుఁ బల్కు నరజను, జనపతికామాస్త్రములకు♦స్వాంతముతూలన్.

క. శిరమును దగులఁగ నంజలి, పఱఁగించి మదంబు తెను న♦వశ్యము దుష్కృ
త్యరతికిఁ జొన్పఁగఁ బలికెన్;, తరుణీ! దయ చూపి నన్నుఁ ♦ దగఁగావంగన్.

క. కాలక్షేపము చేయకు, మోలలనా! నీనిమిత్త ♦ మొగి ననుతతి నీ
వేళ నశియించుఁ గావునఁ, జాలం గృపయుంచి ప్రోవు ♦ చంద్రనిభాస్యా!. ౧౪

క. నినుఁ గూడినంత మృతి యు,బ్బిన నబ్బుం గాక యొక్క♦వేళ దురంతం
బనఁదగు శాపము గల్గిన, వనితా! నా కగును గాక ♦ వైళమ నన్నున్. ౧౫॥

క. తరుణీ! పొందుము నిను నన,వరతము సేవించువానిఁ ♦ బ్రద్యుమ్నాస్త్రో
త్కరవిహ్వలు నన్నని యా,తురపడి యాకన్నెమిన్న ♦ దోఃపటుత తగన్.

క. వల దిది తగదని చెప్పిన, బలయుతుఁ డౌటన్ మహీశు♦పట్టి యతఁడు నా
లలనం బట్టి రతిక్రీ,డలఁ దేలం దొడఁగె స్మరుఁ డ♦డంపఁగఁ బెలుచన్. ౧౭

క. ఈరీతి నట్లు దండుఁడు, ఘోరానర్థంబు చేయఁ♦గూడని రీతిన్
గోరి యొనరించి చయ్యనఁ, జేరెన్ మధుమంతపురముఁ ♦ జెలఁగెడు వేడ్కన్.

క. అరజాలలనయు నాశ్రమ, పరిసరమున నేడ్చుచుండె; ♦ బ్రాహ్మణవరుఁడై
పరమతపస్వియునయి నిర్జరతుల్యుఁడునైన తండ్రి♦జాడం గనఁగన్. ౧౯ 3074

ఎనుబదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౧-వ సర్గము.

శుక్రుఁడు దండునకు శాప మొసంగుట.

చ. సురముని తీవ్రతేజుఁడగు ♦ శుక్రుఁడు కూఁతుచరిత్ర మెల్ల నా
తురపడి శిష్యుఁ డొక్కరుఁడు ♦ తోడనె తెల్పఁగ వానితోడ స
త్వరముగ నాశ్రమంబునకు ♦ వచ్చె క్షుధార్తిని జాలఁ దూలుచున్
ధరణిరజంబు దేహమునఁ ♦ దద్దయుఁ గన్పడు పుత్రికామణిన్. ౧॥ 3075

క. అరజను దీనను గాంచెను;, వరుణపుచుల్ తన్నుఁ గ్రమ్మ ♦ నలరక తేజో
విరతిం బ్రత్యూషంబున, నురుతరముగఁ గాంచుచున్న ♦ జ్యోత్స్నవిధమునన్.
క. తనతనయ బెండుపడి యే,మనఁ జాలక యుండఁ గాంచె ♦ నాతండు క్షుధా
ర్తిని బొందియుంటచే మిం,చెను రోషము ద్విగుణముగుచుఁ ♦ జిత్రగతులచేన్.
సీ. మూఁడులోకంబులఁ ♦ గూడ నొక్కెత్తున దహియించునట్టిచం ♦ డమున నద్ది
యడరఁగా శిష్యుల ♦ కనియె నీక్షితిగా; నవిజితాత్ముండయి ♦ యవనిపతిత
నంది గర్వించుచు ♦ నతిశయాధర్మంబు గావించె, దండుఁ డీ ♦ క్కాననమున;
నయ్యది ఘోరమై ♦ యాగ్రహించిన యగ్ని శిఖవోలెఁ జూడంగఁ ♦ జెప్పఁ దగని
తే. యట్టి యాపత్స్వరూపమై ♦ యమరె; దుష్ట
బుద్ధియగు నీతనికి మృత్యు ♦ వు పరిసరము
నకు వెసం జేరెఁ, గాన నీ ♦ నరపతి కడు
మందునగ్నిశిఖం దాఁక ♦ మదిఁ దలంచె. ౫ 3078
చ. కన విన రాని పాపమును ♦ గాడన కీతఁ డొనర్చె నిట్టిరీ
తిని జెడుబుద్ధి యందులకుఁ ♦ దృప్తిగఁ బొందఁదగున్ ఫలంబు పా
పనిచయకర్మముల్ ఫలము ♦ బాగుగ నీయక పోవునే ధరన్;
గనుకనె యేడురాత్రముల ♦ కాలమునందు సభృత్యబంధుఁడై. ౬ 3079
క. తనపాపకర్మముల నా,త్మను దలఁచుచు నంతమొందు ♦ దండుఁడు శతయో
జనపరిమితతద్దేశం,బును, శుక్రుఁడు చేయుఁ గాక ♦ బూడిగఁ బెలుచన్. ౮
ఆ. సర్వసత్వములును ♦ స్థావరంబులు చరం,బులును బాంసువర్ష ♦ మున నశించుఁ
గాక దండువిషయ ♦ మేకడ నెందాఁక, నపుడు నంతదాఁక ♦ నస్మదాజ్ఞ. ౯
తే. పాంసువర్షపరీతమై ♦ పరఁగుచుండఁ
గలదు సప్తదినంబుల ♦ కాల మింక;
ననుచుఁ గ్రోధాగ్నితప్తుఁడై ♦ యాస్థలమున
నున్న జనములఁ గాంచి యి ♦ ట్లొప్పఁ బలికె ౧౦ 3082
క. స్థల మిది వాసార్హము కా, దలఘుజవం బొప్పఁగా స్థ ♦ లాంతరమునకున్
వెలలుఁడు చింతిల్లక యని, పలికెను శుక్రోక్తుల విని ♦ బ్రాహ్మణు లెల్లన్. ౧౧
క. ఆయాశ్రమంబు వదలి త,దీయాటవి కంతికమున ♦ దివ్యస్థలమున్
రోయుచు సుస్థలమును గని, యావసిం గట్టుకొనిరి ♦ యాశ్రమసంక్తుల్.
చ. మునిపతి యెల్లమానులకు ♦ ముక్తిని నచ్చట నిచ్చి యొందు తా
వున నరు లెల్ల నుండుటయుఁ ♦ బొందుగఁ గూఁతును గాంచి యిట్లనెన్;
వనితరో! యీపదంబుననె ♦ వాస మొనర్పు సమాహితాత్మవై.
వన మిది యోజనంబు లొక ♦ వందకు నూటిగనొ సరస్సుగన్. ౧౩ 3085

క సుకుచిరకాంతిం బొల్చెడు, వరజా! యిటఁ గాల మొక్క♦యనఁవునఁబుచ్చన్;
దరుణీ యొప్పుము కాలం, బరుదెంచును నీదునుగతి ♦ కాధారముగన్. ౧౪

క నినుఁ గూడి నీదుపరిసర,మున నుండెడు భూతముల స♦మూహంబులకున్
గనరాకుండెడు మృత్యువు, కనకాంగీ! యాత్రియామ♦కాలమునందున్. ౧౫

ఆ. పాంసువర్ష మెంత ♦ పరఁగిన నద్దాన, బాధ నొందకుండ ♦ వఱలు సతము;
నాఁగఁ దండ్రిపలుకు ♦ వాతి చక్కఁగ విని, బ్రహ్మమానిపలుకు ♦ భద్రద మని.

క. మనమున దుఃఖించుచు నట్లనె యుండెదనంచుఁ బలికె ♦ నాశుక్రునితో;
మునిపతి యాతఁడు వేఱొక,వనమున నాశ్రమము గట్టఁ ♦ బనిచి వసించెన్.

క. అంతట దండునిరాజ్యం, బంతయు బలభృత్యవాహ♦నాన్వితముగ సం
క్రాంతంబయ్యెను శుచిదు,ర్దాంతజ్వాలలను సప్త♦రాత్రములందున్. ౧౬

క. మునిపతి చెప్పినచొప్పున, జనపద మది యెల్ల భస్మ♦సాత్కృతమైనన్
గనుపట్టె రాజ్య మది ని,ర్మనుజంబయి శూన్యమైన♦మాడ్కిన్ రామా!. ౧౭

తే. వింధ్యశైవలగిరిమధ్య♦విలసితమగు
దేశ మయ్యది శ్రీరామ! ♦ దివ్యమౌని
శాపవశమున వికృతిసం♦సక్తమయ్యె
నదిమొదలు దండకారణ్య ♦ మనఁగ నెగడె. ౧౮ 3092

క. మునులు వసించినతా వది, జననాథా! యదియె మొదలు ♦ త్వాస్థలమున నొ
ప్పెను జుమ్ము జనస్థానం, బనఁగా; వృత్తాంత మిద్ది ♦ యంతయు నీకున్. ౧౯

క. వినిపింపఁబడియె నాచే;, మనమున వినఁగోరి భూప♦మండన! ప్రశ్నిం
చినవాఁడవు దానికి నొ,య్యనఁ జెప్పినవాఁడ బదులు ♦ హర్షము గనుమీ

తే ఇంక సంధ్య నుపాసింప ♦ హితము సుమ్ము
సమయ మిది యందులకుఁ దగి ♦ యమరె వీరె
మానివరు లెల్ల జలపూర్ణ♦సహిత కుంభ
హస్తులై యర్ఘ్యములచేత ♦ నరుణకిరణు. ౨౦ 3095

క. పరితృప్తి నొందఁ జేయుచు, నిరుపమభక్తిన్ జపించు ♦ నియతిం గని, రా
దరమున వారలతో భా,స్కరుఁ గొల్చుట యుక్తమనుచు♦త్వాసురమునియున్.

తే. రామ! రఘుకులవారిధి♦సోమ! సూర్యుఁ
డస్తమింపంగఁ బోయెడు ♦ నట్టి తాట
జలము లుండెడుచోటికిఁ ♦ జనుము జలము
లను స్పృశింపుము సూర్యుఁ గొ♦ల్వంగ భక్తి. ౨౧ 3097

ఎనుబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౨ - సర్గము.

రాముఁడు మరల నయోధ్యకు వచ్చుట.

చ. అన విని మౌనివాక్యముల ♦ హర్షము నొంది రఘూద్వహుండు సం
ధ్యను గొలువంగ, నచ్చర ల♦హర్నిశముం గొలువంగఁ బుణ్యమై
తనరునరోవరంబునకుఁ ♦ దానవు డేగి జపం బొనర్చె; నె
ట్లన జలముల్ స్పృశించి యప♦రాద్రికిఁ బోయెడుసూర్యు భక్తిచేన్. ౧

తే. గొలిచి పశ్చిమసంధ్యను ♦ గోర్కె దనరఁ
దా నుపాసించి మహితాత్ముఁ♦డైన కుంభ
భవుని యాశ్రమమును జేర♦వచ్చె; నంత
నమ్మునీంద్రుఁడు కందమూ♦లాదు లపుడు. ౨ 3099

క. పలువిధములైన లతలను, సులలితశాల్యన్నములను ♦ శుభగుణునకు భూ
పలలామునకున్ భక్తికి, నలఘుతరప్రీతిఁ గూర్చె ♦ నంత నతండున్. ౩ 3100

క. అమృతోపమమగు నాయన్నముఁ జక్కఁగ ననుభవించి ♦ నరపతిసంతో
షముఁ దృప్తినొందియా రేయి మునీంద్రునిచెంతఁ గడపె ♦ నెలమి మిగులఁగన్.

సీ. అరినిషూదనుఁడైన ♦ యా రాఘవుఁడు తెల్లవాఱఁగా లేచి స♦త్ప్రీతిఁ గాల్య
కృత్యంబులం దీర్చి ♦ హితమతి నాహ్నికకృత్యంబు జరపి ము♦నీంద్రుతోడ
గమనంబునకు నాజ్ఞఁ ♦ గరుణింపుఁడని వేఁడ నూహించి వందన♦మ్మొగి నొనర్చి
కుంభసంభవ! ముని♦క్షోణీశ! పురి కేగ నానతి వేఁడెద ♦ ననుమతింపుఁ

తే. డేను ధన్యుఁడ మీకృప♦నిందుఁ గంటి
గానఁ గృతకృత్యుఁడను మహా♦మౌనిచరణ
దర్శనము చేయఁ గంటి నా♦త్మను బవిత్ర
ముగ నొనర్చుకొనన్ వత్తుఁ ♦ దగినయపుడు. ౭ 3102

చ. అని యిటు లాకకుత్స్థకులుఁ ♦ డాదృతిఁ బల్కె సుహాద్భుతంబుగాఁ
గనఁబడువాక్య మద్ది విని ♦ కన్రుషతిం బరితుష్టుఁ డౌచు నా
మునిపతి యాతపోధనుఁడు ♦ మోమున సుస్మిత మూఁడ నిట్లనున్
జనవర! యద్భుతం బగుచుఁ ♦ జాల ముదం బిడు నీసువాక్కులన్. ౮ 3103

క. వినినాఁడ ముదముఁ గంటిని, మనుకులవారిధిశశాంక! ♦ క్ష్మాపతివర! భూ
తనిచయముల నీవే పావనమూర్తివి క్షణము నిన్నె ♦ వరుసం బ్రీతిన్. ౯

క. కనఁజాలుదురో వారలె, యనఘులు పావనమనస్కు ♦ లగుదురు స్వర్గం
బున కేగఁ జాలుదురు పూజను బొందం దగినవారు ♦ సత్యము సుమ్మీ!. ౧౦

క. ఘోరంబగుదృష్టిని నిన్నెరైనం జూతు రేని ♦ యేపున యముఁడ
వ్వారిన్ దండించి మహారౌరవమునఁ ద్రోయుఁ జుమ్ము ♦ రాఘవరామా!.

క. పరిశుద్ధుండవు శ్రీరఘువర! భూతగణంబులందుఁ ♦ బరికింపఁగ నీ

ధర నిన్నుఁ దలఁచినంతనె, పరమం బగుసిద్ధి నొందు ♦ భవములయందున్.

క. చనవయ్యా! త్రోవ దోషం బును బొంకక భీతి లేక ♦ పూజ్యతరంబై
కనఁబడు నవ్యగ్రుఁడవై, జనులను బాలింపవయ్యా! ♦ చక్కనిరీతిన్. ౧౩

క. గతి నీవె యెల్లవారికి, నతిమానుషుఁడవు మహాత్మ! ♦ యన విని వినయో
న్నతి దోసి లొగ్గి వలగొని, క్షితిసురముని నయ్యగస్త్యు ♦ సేవించి తమిన్. ౧౪

తే. ప్రాజ్ఞుఁడౌ రాఘవుఁడు మౌని♦పతిని భక్తిఁ
గొలిచి పుణ్యాత్మువలన ని♦మ్ముల మహాశి
షములఁ గైకొని యందున్న ♦ సాధువరులఁ
గొలిచి యవ్యగ్రుఁడై ముదం ♦ బలరుచుండ. ౧౫ 3110

క. కనకాలంకృతపుష్పక,ము నెక్కి; నల్గొనుచున్న ♦ భూపతివరు రా
ముని నాశీర్వచనంబులఁ, దనిపిరి మును లెల్ల రట ని♦తాంతప్రీతిన్. ౧౬

సీ. అమరులు దేవేంద్రు ♦ నర్చించువిధమున నంబరతలమున ♦ నమలపుష్ప
కమునందు నున్న భూ♦కాంతుని గాంచిరి మును లెల్లఁ; గనకవి♦భూషితమగు
పుష్పకవరమందుఁ ♦ బొలుచునా రాముండు జలధరాగమమున♦సలిలదముల
చెంతనున్నట్టి శ♦శివిధంబునం బొల్చె నర్ధదినంబున ♦ నానృపుండు

తే. పురమునకుఁ బోయి తనసౌధ♦వరమునందు
మధ్యకక్ష్యను దిగియె నా♦మాడ్కిఁ బుష్ప
కంబు దిగి కామగంబయి ♦ కాంతతరము
నైన దానిని బొమ్మని ♦ యాజ్ఞ చేసి. ౧౯ 3112

క. చను నీకు శుభంబగు నం,చన నయ్యది స్వేచ్ఛ నరుగ ♦ నచ్చట ద్వారం
బుననున్న భటునితో ని,ట్లను లక్ష్మణు భరతుఁ బిల్వ ♦ మతివిక్రములన్. ౨౦

క. నాతాకఁ దెలువు, వారలు, భూరిరయంబొప్ప రాఁగఁ ♦ బూనుదురని గం
భీరోక్తుల నానతి యిడ, ద్వారస్థుఁడు పోయె నాజ్ఞఁ ♦ దలఁగొని యంతన్.

ఎనుబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము

---

౯౩ - వ సర్గము.

రాముఁడు రాజసూయము చేయఁబూన భరతుఁడు వలదని చెప్పఁగా నంగీకరించుట.

క. చని యతఁడు భరతలక్ష్మణు,లను గని రామోక్తులను నె♦లమిఁ దెలుపంగా
విని వారు రాఁగ నవ్వా,ర్తను దెలిపెను భూమిపావ♦తంసున కంతన్. ౧

క. కని ప్రియుల భరతు లక్ష్మణు, నను రాగముతోడ వారి ♦ నల్లన నాలిం
గనమున రంజిలఁ జేయుచు, జనపతి యీరీతిఁ బలికె ♦ సహజన్ములతోన్. ౨

చ. ఒనరిచినాఁడఁ జక్కఁగ మ♦హోత్తమభూసురకార్య మేను నిం
కను వరధర్మసేతువును ♦ గమ్రగతిం బరిరక్షణంబు చే

యను దలపోయువాఁడ; నది ♦ యచ్యుత యమవ్యయమంచు నామనం
బునఁ దలపోయువాఁడ నిదె ♦ పో యఘమోచనమార్గ మారయన్. ౭౫

తే. ధర్మమునె సంస్మరించుట ♦ తగినపనియె
యింక నాయాత్మభూతులై ♦ యెసఁగు మిమ్ము
ననుజులం గూడి రాజసూ♦యంబు చేయఁ
దలఁతు నయ్యది శాశ్వత♦ధర్మము గఁన. ౭౬ 3118

సీ. శత్రుసూదనుఁడైన ♦ మిత్రుఁడన్ భూపతి రాజసూయమున ని♦ర్మలుని నగ్ని
సంతృప్తి నొందించి ♦ సత్వరంబుగ మిత్రత యనఁగఁ బడు సత్వ♦వంబునొందె;
రాజసూయ మొనర్చి♦రాజన్యుఁడౌ పాశధరుఁడు పొందెను బ్రీతి♦వరుణపదముఁ
జంద్రుండు ధర్మశా♦స్త్రంబుల నెఱిఁగినవాఁడౌట ధర్మైక♦పథముచేత

తే. రాజసూయంబుచేసి స♦ర్వజగములకుఁ
గీర్తిపదమైనలోకంబు ♦ నార్తిహారము
శాశ్వతంబును బొందెను; ♦ సహజులార!
యీదినమునందె నన్నుఁ గూడి ♦ యెసఁగు వేడ్క. ౮౫ 3119

క. పరికించి ధర్మముల్ మది, నిరుపమమాశ్రేయమెట్లు ♦ నిల్చునొ మనకం
చరసి సయుక్తికముగ మీ, రుచితరధర్మంబు చెప్పు ♦ టొప్పుం జుండీ!. ౯

చ. అనుటయు వాగ్విశారదుఁడు ♦ ప్రాంజలియై భరతుండు పల్కె ని
ట్లని; పరమాత్మ! ధర్మమను♦నయ్యది నిల్చును నీదుచిత్తసీ
మను సకలోర్వి నీదయిన ♦ మానితశాసనమందె నిల్చు నిం
తని వచియింపరానిబల ♦ మట్టిదె విక్రమ మెన్న నీదెయా. ౧౦౫ 3121

క. గురుబాహూ! నిన్నున్ భూవరు లెల్లను దేవత లాగి ♦ బ్రహ్మను బోలెన్
ధరణీపతిశేఖరునిగఁ, బరమాత్మునిగాఁ దలంచు♦వారు సతంబున్. ౧౨ 3122

క. నిను మేముఁ దలఁచురీతిగఁ, జను లెల్లను దండ్రిగాఁగ ♦ స్వాంతంబులయం
దనవరత మెంచుచుందురు, ఘనబలశాలీ! ధరిత్రి ♦ గతి నీవె కదా?. ౧౩౫

తే. ప్రాణులకు నీవె సతతసం♦త్రాణయావుఁ
డవు గదా?; యట్టి నీవె భూ♦మివరనాశ
కరమయిన యజ్ఞ మిది చేయఁ♦గాఁ దొడంగు
టెట్లొ? నృపవంశములు నశి♦యించుఁ జుమ్ము. ౧౪ 3124

సీ. [శశి రాజసూయాఖ్య♦సవ మొనరించినతరువాతఁ దారకా♦సురుని యుద్ధ
మందు దెప్పరమగు ♦ నని చేయ నయ్యె; హరిశ్చంద్రుఁ డీయజ్ఞ♦రీతిచేత
క్షత్రియవంశనా♦శనభూతయుద్ధంబు చేయఁగా వలసె; ని♦శ్చింతనున్న
వరుణుఁడే యీమహా♦ధ్వర మొనరించి యద్దాని యంతమ్మున ♦ దారుణమగు

ఆ. సంగరంబు చేయ ♦ జలచరసంతతి, క్రుందెఁ జుమ్ము; పరుల ♦ డెందమలరఁ

జేయునట్టిపనులఁ ♦ జేయుశత్రుం డిద్ది, చేయ ఘోరయుద్ధ ♦ మాయెసఁ దగె.
క. దానన్ భూతాళి చెడెన్;, భూనాయక! రాజసూయ♦మును జేయంగా
నానాభూతంబులకును, మానక నాశనము గల్గు♦మాట నిజంబౌ. ౧౯ 3126
క. క్రతు విది చేసిన రాజ, ప్రతతులకుం బౌరుషంబు ♦ భాసిల్లును వి
చ్యుతి గల్గు దాన భూతవి,తతికిం గోపంబు చాల ♦ దారుణము గదా?. ౨౦
చ. సరసగుణాఢ్య! శత్రుగణ♦సంతతభీకరవిక్రమా! మహా
పురుష! నృపాలశేఖర! వి♦భూతి నెసంగుచు నిన్నుఁ గొల్చి వి
స్తరయశమొందియున్న నృప♦సంతతిఁ జంపఁగరాదు; బుద్ధిమ
ద్వరుఁడవు చక్క నెంచి రఘు♦వంశచరిత్రముఁ గాంచి యుత్తతిన్. ౨౧
క. భూతవ్రాతములకు హిత, మేతీరున నగునొ దాని ♦ నెంచుము నీవే
భూతములకు నెల్లను గతి, యీతఱి నద్దానిఁ ద్రుంప ♦ నేలా! చెపుమా?.
చ. భరతుఁడు సాధురీతి సుధ♦వర్షము పర్విసయట్లు పల్కఁగా
నిరుపమసత్యవిక్రముఁడు ♦ నీరజమిత్రకులోద్భవుండు భూ
వరపతి యాలకించి మది ♦ వర్ధిలు హర్షరసంబు ముంపఁగాఁ
గరము వెలింగె; నంత రఘు♦కాంతుఁడు కైకకుమారు సద్గుణున్. ౨౩ 3130
చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె మది ♦ గాఢముదంబును బొందినాఁడఁ దృ
ప్తిని గనినాఁడ నీదునుప♦దేశము మేలని తోఁచె ధర్మయు
క్తిని గని యీనుడుల్ వెలసె ♦ దివ్యములై హితదాయకంబులై
జనపతిపుత్ర! యీధరణిఁ ♦ జక్కఁగఁ బ్రోచుటఁ దెల్పుచున్ గదున్. ౨౪
సీ. ధర్మజ్ఞ! నీవచ♦స్తతి నూఁతఁగాఁ గొని క్రతువరంబయి మామ♦కప్రియకర
మయి యొప్పు రాజసూ♦యంబును మానితి; లోకపీడాకర ♦ మేకరణిని
నగుకార్యమును దెల్పి ♦ నలరువారలు మాననగు లక్ష్మణాగ్రజా!♦తగశుభంబు
హితమును నగువాక్య♦మే బాలకుఁడు చెప్ప గ్రహియింపఁదగునని♦కలదు నీతి
తే. బుద్ధిమద్వర్య! నీవాక్య♦ము విహితంబు
శుభము హితదాయకంబునై ♦ శోభిలుటను
నే గ్రహించితిఁ దత్క్రతు ♦ వింకఁ జేయు
యత్నమును మానెదన్ విల♦యద మగుటను. ౨౫ 3132

ఎనుబదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౪ - వ సర్గము.

-లక్ష్మణుఁడు రామునకు వృత్రాసురునిచరిత్రంబును దెలుపుట-

చ. అని యిటు కైకయీయాత్మజుఁడు ♦ నారఘురాముఁడుఁ బల్క లక్ష్మణుం
డను నిటు రామునిం గని మ♦హామతిభూషణ! యశ్వమేధమం

చను క్రతు వొందు పాపముల ♦ నన్నిఁటిఁ గూల్చును బావనంబుగాఁ
దనరును దానిఁ జేయఁదగు ♦ దావకచిత్తము సమ్మతించినన్. ౨ 3133

తే. దుస్తరం బది సర్వక్ర♦తువరమగును
బూర్వవృత్తము వినఁబడు ♦ భూమిపాల!
మహితచిత్తుఁడు వాసవుం ♦ డహితసూద
నుఁడు మహాబ్రహ్మహత్యచేఁ ♦ దడవు డస్సె. ౩ 3134

క. తరువాతన్ హయమేధా,ధ్వరమునఁ దత్పాపము క్తిఁ ♦ దా నొందెఁ గదా?
గురుబాహూ! విను దేవా,సురసంయోగంబు చెడిన ♦ సురరిపులందున్. ౪

క. దితిజుఁడు వృత్రాఖ్యుఁడు స,మ్మతుఁడై రాజ్యమ్ము చేసె ♦ క్ష్మాపాలక! వి
స్తృతి నూఱుయోజనమ్ముల, మితిఁ దత్త్రిగుణోచ్ఛ్రితంబు ♦ మే నతని కగున్.

క. అనురాగంబున మూఁడుభు,వనముల స్నేహమునఁ జూచు♦వాఁడొట నతం
డనురంజకుఁ డన నెగడెను, విను మతఁడు కృతజ్ఞుఁ డఖిల♦విషయములందున్.

తే. ధర్మవేత్తయు సద్బుద్ధిఁ ♦ దనరువాఁడు
నగును గాననె శ్రద్ధయు ♦ నమర ధర్మ
పాలనంబునఁ బృథ్విఁ గా♦పాడె నట్టి
వృత్రుఁ డఖిలవసుంధర ♦ వెలయఁ జేయ. ౭ 3138

క. ధర కామంబులఁ బిదుకుచుఁ, బరమాద్భుతరీతిఁ బొల్చెఁ; ♦ బ్రసవఫలములున్
వరమూలంబులు రసయుతి, ధరణిన్ విలసిల్లె నట్టి ♦ తరుణంబందున్. ౮ 3139

తే. ధరణి దున్నకయే పండు ♦ ధనము చాల, గల్గియుండును నాతని♦కాలమందు
నద్భుతంబుగఁ గన్పడు♦నవనితలము,భాగ్యయుతమయివృత్రాను♦భవితమగుచు.

క. ఒకనాఁ డాతండు తపం, బకలుషమతిఁ జేయుగోర్కె ♦ నంది యనుపమం
బు కదా యంచును జగతిన్, సకలశ్రేయఃప్రదాన♦చణమంచుఁ దగన్. ౧౦

తే. ఇతరసుఖ మెల్ల మోహంబు ♦ నిచ్చు నంచుఁ
దలఁచి పెద్దకుమారుని ♦ నిలిపి రాజ్య
పాలనంబునఁ బౌరుల ♦ నోలి నడిగి
మధుర కీశ్వరుఁ డితఁడను ♦ మాట దెలిపి. ౧౧ 3142

క. సురలకుఁ దాపం బిడు ని,ర్భరతపముం జేయఁ బూనె; ♦ వాసవుఁ డాక
ర్బురనాథు నియతి నెమ్మదిఁ, బరికించి సరోజనేత్రుఁ ♦ బరమాత్ము హరిన్. ౧౨

క. కన వైకుంఠమునకు వే,చని మ్రొక్కి వచించె నిట్లు; ♦ చక్రధరా! యో
దనుజవిరోధీ! వృత్రుం, డనుదనుజుఁడు తపము చేయు ♦ నాత్మనియతిచేన్. ౧౩

తే. జగము లన్నింటినిం దానె ♦ చక్క నాక్ర
మింపఁగాఁ బూనె బలమున ♦ మించు నతఁడు

ధర్మమతి గాన నేవానిఁ ♦ దాఁకి విజయ
మందఁగాఁ జాల నింక నా♦యసుర పతిని. ౧౨ 3144

క. వ్రతమూని తపము చేయఁగ, దితిసెంద్రుని వశ్యములగుఁ ♦ ద్రిజగంబులు నీ
వతని మహోదారుని సురతతివైరి నుపేక్షచేయ ♦ ధర్మమె చెపుమా?. ౧౩

క. మనమున నీవే క్రోధం,బును గాంచిన వృత్రుఁ డుండఁ ♦ బోఁడు ధరిత్రిన్
వనజాక్ష! జగంబులపై, ననురాగము పొడలఁ జేయ ♦ నగు నీకనైనన్. ౧౪

క. నిను విభునిఁ బొంది లోకము, లనూనసుఖసంపదలకు ♦ నాకరములుగాఁ
దనరెడుఁ గాక; మహాత్మా!, యనుగ్రహం బీయమర్త్య♦లం దున్పఁదగున్.

క. నీ వాదరంబు చూపిన, నీవిశ్వము శాంతమగుచు ♦ నెసఁగు నరుజమై
యోవిశ్వనాథ! నిన్నే, దేవత లిదె వేఁడువారు ♦ తీవ్రత్వరతోన్. ౧౬ 3148

తే. వృత్రు వధియించి సాహ్య మీ♦విబుధులకును
జేయుమా సంతతంబు నీ♦చేయుసాయ
మునసె మే మున్నవార మీ♦పని యొరులకు
శక్యమే గాదు వేగంబ ♦ సాయపడుము. ౧౭ 3149

ఎనుబదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౮౫ - వ సర్గము.

ఇంద్రుఁడు వృత్రాసురుం జంపి బ్రహ్మహత్యను బొందుట.

చ. అనవిని లక్ష్మణోక్తులకు ♦ నారఘురాముఁడు మోదమంది యి
ట్లనియెను; వృత్రుఁ జంపినమ♦హాకథ యంతయు నాకుఁ జెప్పుమా
ఘనతరచిత్త! యంచు రిపు♦కాలుఁడు రాముఁడు పల్క లక్ష్మణుం
డనుపమగాథ దాని నిటు ♦ లారసి చెప్పఁగఁ బూనె శ్రద్ధతోన్. ౨ 3150

చ. వినుము నరేంద్ర! యింద్రుఁ డిటు ♦ వేఁడినఁ దద్వచనంబు నిర్జరుల్
వనట వచించువాక్కులను ♦ వారిజనాభుఁడు శ్రద్ధమీఱఁగా
విని శతమన్యుముఖ్యులను ♦ విచ్యుతసమ్మదులన్ దగంగఁ గ
న్గొని యిటు పల్కె; వృత్రుఁడు వి♦కోపనుఁడౌ నని యెంచినాఁడఁజా!. ౩

క. కనుకన్ వృత్రునిపై నా,మన మనుకంపాంతరంగ♦మండల మగుచున్
దనరెడుఁ గావున నిత్తజేఁ, గనలి భవత్ప్రీతికొఱకుఁ ♦ గాదు వధింపన్. ౪

తే. మీకు సుఖసంపదలు గల్గు ♦ మేలుచేయు, టది యవశ్యము నాకగు♦నట్లుగాన
వృత్రుఁ జంపునుపాయంబు ♦ నేను జెప్ప,వాఁడ నద్దాని వినిచేయు♦వలయునట్లు.

సీ. నా తేజమును జగ♦న్నాయకత్వము దాల్చు నద్దానిఁ ద్రివిధమై♦యలరఁ జేయు
వాఁడ నద్దానిచే ♦ వాసవుం డావృత్రుఁ జంపంగఁ గలుగునం♦శం బొకండు

వాసవునిం బొందు ద్వైతీయమే వజ్రమునుబొందు మూఁడవదనఁగ నొప్పు
నంశంబు భూమిని నాశ్రయించును దానవవృత్రునిఁ జంపు దేవేశుఁ డనుచుఁ

తే. బలుకు నావిష్ణుమూర్తి భాషలను వినుచు
నమరు లట్లనె యగు నంశయుంబు వందు
దానవాంతక! నీకు ముదంబు గలుగు
నసురవధమును గోరుచు నరుగుదు మిఁక. ౮౪ 3154

క. పరమోదారా! నీదగు, వర తేజముచేత నింద్రు భజియింపుము స
త్వరముగ ననుచుఁ శతమఖపురోగములు నాచు దేవపుంగవు లెల్లన్. ౯౪

క. చనియెందు వృత్రనామక, దనుజుఁడు నివసించు నట్టి దారుణవనమున్
గని చొచ్చి యావరించిరి, వనమున నట స్వీయకాంతిభాసురు ఘనునిన్.

చ. దనుజగణేంద్రు వృత్రుని నితాంతము మండెడు నగ్నిరీతి లో
కనిచయముం దహించు గురుకాంతిసహస్రుని నంబరంబు నొ
య్యనఁ దపియింపఁ జేసెడు మహోత్తర తేజునిఁ జూచినంత భీ
తిని గని రాయమస్త్యు లెద ధీరత యెచ్చటికో వెసన్ జనన్. ౧౧౪ 3157

చ. ఇతని వధించు టెట్లు? యితఁ డెట్లు పరాజితుఁడౌనొ యంచు నీ
గతిఁ దలపోయుచుండ సురకాంతుఁడు వజ్రము కేలఁ బట్టి యా
దితిజునిశీర్షముం దెగఁగ ధీరత వైచెను; దానమస్తకం
బతులము ఘోరరీతిఁ దగు నట్టి మహోర్వులఁ గాల వహ్నియున్. ౧౩ 3158

క. తలఁ జెండురీతి వజ్రం, బలఘుగతిం బైవఁ బడిన యంత శిరంబు
జ్జ్వలతేజము నడె భూమీస్థలమున లోకములు సాధ్వసంబును బొందన్.

ఆ. తగినరీతి విబుధతల్లజుఁ డావృత్రుఁ, జంపి ఘనయశుండు సకలలోక
ములకుఁ బైననున్న యఘముతనున్నును, జేరఁ బోయె మదినిఁ జింతఁ గలుగ.

క. సురనాథుఁ డిట్లు చనఁగా, గురుతరముగు బ్రహ్మహత్య కూడం జనె నా
తురముగఁ బైకొని యది యా, పురుహూతుని కుందఁ జేయఁ బూనతండున్.

క. అనయము దుఃఖించుచు నుండెను; శత్రువు తెగిన దేవనిచయము పురుహూ
తుని గానక యనలునితోఁ, జని లోకత్రయము హేశుఁ జక్రిని భక్తిన్. ౧౭

క. కని పలుమఱు పూజించుచు, వనజాక్షా! నీవె గతి భువనముల కెల్లన్
జనకుండవు భూతగణావనమునకై విష్ణు వనఁగ బరఁగితి సుమ్మీ. ౧౮

చ. దనుజుని జంపె నీదగు నితాంతను తేజము బ్రహ్మహత్య యిం
ద్రుని గడు నేఁచుచున్నయది తోఁప దుపాయము మాకు మోక్ష మిం
కను గరుణింపవే త్రిదశకాంతపతీ! యని వేఁడ వారివా
క్యను విని యిట్లు పల్కె హరి కోమలవాక్కుల మోద మబ్బఁగన్.

క. నను నింద్రుఁడు పూజించెడుఁ, గనుకన్ బురుహూతు బాధ ♦ గాటింపక యుం
డను జేయువాఁడ నీకుఁ బావనహయమేధంబుఁ జేయ ♦ వలయు నతండున్.

క. మరల మహేంద్రత్వము నిర్జరనాథునిఁ బొందు సాధ్వ ♦ సం బించుకయున్
బరికింప లేక యుండును, సురలార! యటంచుఁ జక్రి ♦ శుభతరభణితిన్.

తే. అమృతధారలు గురిసెడు ♦ నట్లు పలికి
వారి సంతృప్తి నొందించి ♦ వాసుదేవుఁ
డమరవినుతులఁ బొందుచు ♦ నాత్మలోక
మును దగం జొచ్చె దేవతల్ ♦ చనిరి తమిని. ౨౨ 3167

ఎనుబదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౮౬ - వ సర్గము.

ఇంద్రుఁ డశ్వమేధమున బ్రహ్మహత్యను బాయుట.

చ. అని యిటు వృత్రు వజ్రమున ♦ నాయమరేంద్రుఁడు ద్రుంచుటల్ వచిం
చిన రఘురామసోదరుఁడు ♦ శ్రీయుతతేజుఁడు లక్ష్మణుండు గా
థను బరిశిష్టభాగమును ♦ దా వచియింపఁగ నెంచి యిట్లనున్;
జనవర! దేవభీకరుఁడు ♦ చాలఁ బరాక్రమశాలి వృత్రుఁడున్. ౧ 3168

క. దురమునఁ దెగుటయు దివిజేశ్వరుఁ బొందెను బ్రహ్మహత్య ♦ శత్రుండు మహా
సురుఁ జంపినపాపంబునఁ, గరము వికారంబు నొంది ♦ కలవలపడుచున్. ౨

క. స్మృతిఁ బొందఁడయ్యె నెప్పటి, వితమున, నట్లాట నతఁడు ♦ విశ్వాతీత
స్థితి నొంది విసంజ్ఞుండై, మతిపాటవమింత లేక ♦ మ్రాన్పడియుండెన్. ౩

క. ఈరీతిఁ గొంతకాల మ,సారత సంకుచితదేహ ♦ సర్పము గతి నా
భూరితరపాపపీడితుఁ,డై రాజ్యము తొలఁగ నుండె ♦ నట నెచ్చటనో. ౪

చ. సురపతి నష్టసత్త్వుఁడయి ♦ చోటు గనంబడకుండ దాఁగఁగా
ధరణియు నష్టతుల్యయయి ♦ తద్దయు నెండిన కాననంబులన్
గరము వికాసముం జెడఁగఁ ♦ గ్రాలకయుండె; జగంబు లన్ని యా
తురమును బొందుచుండెను న ♦ దుల్ జలపూర మడంగఁ గన్పడెన్. ౫ 3172

సీ. జలదముల్ లఘుకాయ ♦ ములఁ బొల్చె హ్రదములు నట్లకన్పడియెన ♦ త్యావిలశోభ
మును బొందె వృష్టియే ♦ గనఁబడకుండెను; క్షీణించుచున్న ని ♦ శ్రీకలోక
ములఁ గాంచి సురలు వి ♦ హ్వలమానసంబులమును విష్ణుమూర్తి చె ♦ ప్పినవిధమున
హయమేధమును జేయ ♦ నగుననిపూనిరి మును లుపాధ్యాయులు ♦ ముందు నడువ

తే. నింద్రుఁ డతిసాధ్వసంబున ♦ నెందునుండె
నచటికిం బోయి మోహితు ♦ నమరనాథు

బ్రహ్మహత్యాపరీతాత్ము ♦ బలవిహీను
గాంచి యాతనితోఁ గూడి ♦ క్రతు వొనర్చ. ౮ 3173

క. పూనిరి మహితాత్ముండగు, నానిర్జరనాథు బ్రహ్మ♦హత్య యడఁగఁగా
నానిర్మలహాయమేధము, గానంబడె శ్రుతిహితముగఁ ♦ గడుఁ జిత్రముగన్. ౯

తే. అధ్వరంబు సమాప్తి ని♦ట్లుండ బ్రహ్మహత్య యాయమరాత్ముని ♦ నమరవిభుని
బాసి చెంతనె నిలువంగఁ♦బడివచింపు, నాకు నుండంగఁ దగినస్థా♦నంబు నింక.

క. అన విని సంతుష్టులు ప్రీతిని గాంచిన దేవతలు సు♦స్థిరబుద్ధుల్
తనరంగ నిట్లని పల్కిరి, వినుమా యో బ్రహ్మహత్య! ♦ వివరింతు మికన్.

తే. నీదుతనువు చతుర్భాగ♦నియతిఁ గనఁగఁ
జేయుమా ముందు నీబాధ ♦ చెప్పరాని
దగును నా దేవవాక్కుల ♦ నాలకించి
మహితులౌ వారిపల్కులు ♦ మంచి వనుచు. ౧౧ 3177

క. తనమది నెంచుచు నింద్రుని, తనువున నివసింపరామిఁ ♦ దలఁచి పలికె ని
ట్లని వారితోడ; నాల్గుగ, నొనరించెద నాదుతనువు ♦ నోసురలారా!. ౧౨

సీ. ఒక్కయంశంబున ♦ నురుజలసంపూర్ణ నదులందుఁ బతిముల్ ♦ నాల్గువార్షి
కములనఁబడువానిఁ ♦ గడపెదఁ బుణ్యాత్ము లగువారలం గాక ♦ యపగతసుకృ
తాత్ములదర్పంబు ♦ హరియించుదాననై స్నానార్థమరుదెంచు♦జనులయందుఁ
గామచారిణినయి ♦ క్రాలుచు నుండెద; ధర నొకయంశంబుఁ ♦ దాల్చి సర్వ

తే. కాల ముండెద నింద్రుని♦కాయమందు, వసతి లేదింకఁ గావునఁ ♦ బలుకుదాన
సత్యవాక్యమట్లొక్కయం♦శమునవనిత, లందు వాసంబుఁ గల్పించు♦కొందు నేను.

క. వనితలు ప్రాయంబునఁ జక్కనిరీతిని బొల్చువారు♦గా నుందురు వా
రిని గాంచి వసించెద నే, నసవరతము గాక నియత ♦ మగు కాలమునన్. ౧౪

తే. నే వసించెద మూఁడగు ♦ నిశలు మాత్ర
మపుడు తద్దర్పమును నేను ♦ నపహరించి
పురుషసంయుక్తి లేకుండఁ ♦ బూన్కిఁ జేయు
దాన మీ రొప్పవలయు ను♦ద్యమము దీని. ౧౫ 3181

క. ధరణీసురహంతకులై, నిరతము సత్యేతరముగ ♦ నియతిగ దూషిం
తురొ వారిఁ దురీయాంశత, సురలారా! పొందుదాన ♦ శూరత మెఱయన్.

చ. అన విని నిర్జరుల్ పలికి ♦ రాత్మఁ దలంచినయట్లు చేయు మీ
వనుపమశక్తిఁ గార్యముల ♦ నన్నిఁటిఁ దీర్తువు గాక స్వేచ్ఛగా
నని వచియించి దాని విడి ♦ యాదృతిఁ బ్రీతియుఁ దోఁప నింద్రు వం
దనములఁ దన్పి రాతఁడు గ♦తజ్వరుఁడై యలరారె నెంతయున్. ౧౭ 3183

తే. వేయిగన్నులనాథుండు ♦ విశ్వపాలనమును బూనంగ లోకంబు ♦ లమలరీతిఁ

బొదలె నద్భుతసంకాశ♦ముగఁ దదీయ,యజ్ఞములరారెనయ్యింద్రుఁ♦డాచరింప.

తే. తురగమేధప్రభావంబు ♦ తోఁచు నిట్లు
రఘుకులార్ణవచంద్ర! శ్రీ♦రామచంద్ర!
యోమహాభాగ! యొనరింపు ♦ మురుతరముగ
నశ్వమేధంబు బహుఫలశ్రీ♦నాధ్వరంబు. ౨౦ 3185

చ. అని యిటు లక్ష్మణుండు విన ♦ నందముగాఁ దగి యుత్తమంబుగాఁ
గనఁబడు వాక్యముం బలుకఁ♦గా మహాత్ముఁడు శక్రతుల్యమై
యనుపమమైన విక్రమము ♦ నద్భుతతేజము గల్గు రాఘవుం
డనుజుని బుద్ధి కెంతయును ♦ హర్షము నొందుచుఁ దృప్తి నొందెఁ దాన్. ౨౧

ఎనుబదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౭ - వ సర్గము.

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునకు నిలోపాఖ్యానము చెప్పుట

చ. గురుతరతేజుఁడై నృపతి♦కుంజరుఁడై రఘువంశదీపమై
పరఁగెడు వాగ్విశారదుఁడు ♦ భానుకులాభరణంబు ప్రీతి సో
దరుహితు మెన్ని యోఘరుష♦భల్లజ! నీవచనంబు సూనృత
స్ఫురణము *వృత్రఘాతమును ♦ భూరితరక్రతుసత్ఫలంబునున్. ౧౪ 3187

క. వినినాఁడ మఖం బట్టిదె, యనఁ జను; వినఁబడును గాదె♦ యార్య! మునుపు చ
క్కని తేజుఁడైన కర్దముఁ,డను బ్రహ్మాయుఁ బొలిచె నతని ♦ యాత్మజుఁ డుర్విన్.

సీ. బాహ్లీశ్వరుండును ♦ బరమధార్మికుఁడును శ్రీయుతుండునునయి♦ చెలఁగు నిలుఁడు
సద్యశం బలరార ♦ సర్వావనియుఁ దన వశమున నుండ న♦వార్యవిక్ర
మమునఁ జేసికొని నె♦మ్మదిఁ బ్రజలను బుత్రసముఁలుగా భావించి ♦ చక్కనివిధి
రాజ్యంబుఁ బాలించె; ♦ రాజేంద్రు నాతని నిరుపమోదారుఁలౌ ♦ నిర్జరులును

తే. గురుబలాఢ్యులు దైతేయ♦కుంజరులును
నాగరాక్షసయక్షగం♦ధర్వులు సత
తంబుఁ బూజించుచుందు ర♦త్యంతబాధఁ
దొలఁగఁజేసెడు భూపతి ♦ యిలుఁ డటంచు. ౫౪ 3189

క. ఆతఁడు కోపించినచో, భీతిల్లుఁ ద్రిలోకములును ♦ వీర్యంబున న
త్యాతతధర్మంబున నా,భూతలపతి యనఘుఁడగుచుఁ ♦ బొలిచె సుమతియై

క. మతిఁ బరమోదారుండై, వితతయశశ్శ బంది భూమి ♦ వెలసె; సుహాసుం
డతఁ డొకపర్యాయము రుచి,రతఁ దగు నొకకాన వేఁట♦రతి నదిఁబొలయున్.

---

* వృత్రఘాత మశేషేణ వాజిమేధఫలం చ యత్-అనిమా.

చ. అనుపమచైత్రమాసమున ♦ యందు బలంబులు సేవకాళి వా
హనములు తోడ రా శతస ♦ హస్రముగా మృగసంతతిన్ బలం
బునఁ బొలియించె; వేఁటతమి ♦ పొందక యుండెను దృప్తి యెంతయున్
జనపతి యమ్మహాత్ముఁడు య ♦ శంబున మించఁగ నెంచి యాత్మలోన్. ౯

చ. చనిచని యామహాత్ముఁడు ని ♦ శాతశరంబులచే మృగాళులం
దునుముచు నేయరణ్యమున ♦ ధూర్తవిరోధి యముండు స్కందుఁ డ
త్యనుపమశక్తి యుద్భవము ♦ నందెనొ యాస్థలిఁ జేరఁబోయె; నా
వనమునఁ బార్వతిన్ సుదతి ♦ భద్రదుఁడౌ శివుఁ డెంతొ వేడుకన్. ౧౦

క. సంతోషపఱచుచుండెను, వింతగ ననుచరులు వేన ♦ వేలుగఁ గొలువన్
గ్రాంతరిపుం డాతఁడు తన, కాంతను సంతోషపఱుపఁ ♦ గా స్త్రీతనువున్.

తే. తాను గ్రహియించి గోపతి ♦ ధ్వజుఁడు చెంత
నలరుపర్వతనిర్ఝర ♦ మందు వేడ్క
నుండె; నావనభూమి స ♦ త్త్వాగ్రపురుష
సత్త్వములును బుంలింగవృ ♦ క్షములుగూడ. ౧౨ 3195

క. వనితలవలె నయ్యెను; నా, వనినున్న మృగాళు లెల్ల ♦ వనితాసంజ్ఞం
దనరారె; నట్టియవసరమునఁ గర్దమపుత్రుఁడైన ♦ భూపతి యిలుఁడున్. ౧౩

క. శరముల మృగములఁ జంపుచు, నరిగెను దద్వనముఁ జేర ♦ నంత నతఁడు త
ద్ధర వ్యాళమృగపతత్రిని,కరములు స్త్రీరూపములను ♦ గ్రాలుచునుండన్. ౧౪

క. కనుఁగొనె నంతటఁ దానును, ననుచరులును వనితలైరి ♦ యట్లగుటను నె
మ్మనమునఁ దలంచి శోకం,బున మిగులం బొంది కృత్య ♦ మును దద్విధమున్.

క. హరకృతమని యెఱిఁగి మహా, త్తరభయమును బొందె; నంత ♦ దైవంబు మహే
శ్వరు శితికంఠుఁ గపర్దిని, శరణ్యుఁగాఁ గోరి భృత్య ♦ సముదయయుతుఁడై. ౧౬

క. చని భవుని మఱుఁగు జొచ్చెను, జనపతి నాయిలుని గాంచి ♦ శంకరుఁడు వరం
బును గరుణించెడు దైవము, తనమోమున సుస్మితంబు ♦ తగ సతితోడన్.

తే. కర్దమప్రియనందనా! ♦ క్షత్రియముని
వర్య! ఘనబలరాజితా! ♦ వరనియమవి
భాసురా! సౌమ్య! లేలెమ్ము ♦ వరముఁ బురుష
తను వదలి వేఱు వరముఁ బొం ♦ దఁగను గోరు. ౧౮ 3201

క. అన విని శోకార్తుండై, తనకోరిక శంకరుండు ♦ దగదని పలుకన్
విని భవునివలన వేఱొక, టనఁదగు వరమును వరింప ♦ నాత్మఁ దలఁపమిన్.

ఆ. వగలఁ బొగిలి నృపతి ♦ వర్యుఁడు పార్వతి, కెరఁగి హృదయపూర్వ ♦ కేష్టభక్తి
నిట్లు వినుతి చేసె ♦ నీశాని! వరదాన,దక్ష! లోకజనని! ♦ ధన్యచిత్తే!. ౨౦

క. నిను దర్శించుట సఫలం, బనఁ జనుఁ గద? యట్లుగాన ♦ నాదృతి నన్నుం

గనుఁగొని కావుమ యన నా,తనిహృద్గతవాంఛ నెఱిఁగి ♦ ధరణివిభు మునిన్.

క. కరుణాదృష్టిం గన్గొని, హరుసన్నిధి నిట్లు పలికె ♦ నతిశుభదోక్తిన్
గిరిశునిసమ్మతిచే నో, ధరణీశా! యీశుఁ డర్థ♦తనుఁడౌను గదా?. ౨౮ 3205

క. నగ మేను గాన నన్నొక, నగమే యాచింపు వనిత♦చంద మ్మొకకొం
తగఁ బురుషాకృతిఁ గొంతగఁ, దగుకాలము గోరుకొనుము ♦ తలఁచినరీతిన్.

క. అని యమృతమురీతిం దగి, యను త్తమంబైనవాక్య ♦ మంబ పలుకఁగా
విని సంతుష్టస్వాంతం,బున రాజేంద్రుండు పలికెఁ ♦ బొంగెడు వేడ్కన్.

సీ. దేవీ! ప్రసన్నవై ♦తివయేని నే రూపవిభవంబునన్ సాటి ♦ విశ్వమందు
లేక మాసం బొండు♦లీలాకురంగాక్షినై యొక్క-మాసంబు ♦ నందుఁ బురుష
తను గని యుండెద ♦ ననుమతింపుము యిట్టులన రాజువాంఛితం♦బును నెఱింగి
పార్వతి రుచిరాస్య♦పద్మయై యిట్లను; నీవు కోరినయట్లు♦గా వరంబు

తే. నిచ్చితిని రాజవర్య ! నీ ♦ వెపుడు పురుష
తను గనంజాలుదువొ యప్డు ♦ తన్విభావ
మును స్మరింపఁగఁ జాలవు ♦ వనితవైన
యప్డు పురుషతయును దెలి♦యంగలేవు. ౨౯ 3208

క. అని పలికె నంత నాతఁడె, జనవరుఁడై మాస ముండె ♦ జగములలోఁ జ
క్క-నిదనఁదగు వనితయునై, తనరె నిళా దేవియనఁగఁ ♦ దా నొక నెలలోన్.

ఎనుబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౮౮ - సర్గము.

ఇలుఁడు స్త్రీరూపము నొంది వనమున విహరింప బుధుఁడు కామించుట

క. అని యిట్టు లిళునివిషయం, బును జెప్పెడు గాథ రామ♦మూర్తి తెలుపఁగా
విని భరతలక్ష్మణులు మన,మున విస్మితులగుచు హస్త♦ముల నొగ్గి తమిన్.

క. రామునితో నిట్లని రా, భూమీశుని మహితచిత్తు ♦ బుధనుతుని వినం
గా మది త్వరపడియెడు నో, రామా! వినవలతు మేము ♦ రాజచరితమున్.

క. నరపతి దుర్గతి యనఁదగు, తరుణీరూపంబు నొంది ♦ ధర వర్తించెన్
బురుషుండై యేవృత్తిని, బరిగ్రహించెన్ మహీశ♦వర ! తెల్పఁగదే ?. 3

చ. అనుటయు సంతసంబు గని ♦ యాయనుజన్ములు తన్ను వేడఁగా
విని రఘురాముఁ డెంతయును ♦ విస్తృతమౌ కథ దానిఁ జెప్పెదన్
జనపతి యెట్లుగాఁ దిరిగె ♦ స్త్రీస్థలి నావిధ మెల్లఁ జెప్పెదన్
వినుఁ డిటు లానుహేశ్వరుఁడు ♦ వింతగ సుందరనారియై యటన్. ౪ 3213

క. అనుచరులును వనితలునై, తనుఁ గొల్వఁగఁ దద్వనమును ♦ దాఁ జొచ్చి విహా

రనిరతిఁ జరియించెను నా,వన మున్నతతకులతా♦బద్ధం బగుచున్. ౮॥ 3214
ఆ. అలరుచున్న నందు ♦ నాయతిపద్మన,శాక్షిరైయెన యువిదయు ♦ సంప్రీతిని
దిరిగె వాహనాళిఁ ♦ దేఁకువ విఁనాడి,గరివిశాల తరంగ♦వరములందు ౯ 3215
సీ. ఆకాననంబున ♦ నద్రికిఁ జెంతనె బహువిధఖగకుల♦ఘటల మెఱయ
సుచిరప్రఖ్యమై ♦ శోభిల్లు సరసొండు వెలయుచుండెనుదాని♦నిలయుఁ గాంచి
యందుఁ జంద్రాత్మజుం♦డై నట్టి బుధుని దేహచ్ఛాయ నలరారు♦నతని నుదిత
సంపూర్ణచంద్రుని♦చందంబునం దగువానిఁ దపస్స్ఫూర్తి ♦ వఱలువాని
తే. జలములకు మధ్యమంబగు ♦ స్థలమునందు
దుష్కరంబగు నియతిచేఁ ♦ దోఁచువాని
యశమునందగువాని వ♦యస్స్ఫురితునిఁ
*గామకరుఁ గాంచె మది యెల్లఁ ♦ గళవళింప ౧౦ 3216
చ. సరసును జొచ్చి కాంతలయి ♦ చారుతనుద్యుతు లొప్పుచున్న య
ప్పురుషులఁ గూడి యాటలను ♦ బొంక మడంగఁ గలంచె విస్మయా
తురమున; నంతటన్ బుధుఁడు ♦ తోయ్యలి నయ్యెడఁ గాంచి యెంతయున్
స్మరశరపీడితుండగుచు ♦ స్వాంతము దూలఁ దపించె నామెయున్. ౧౧॥ 3217
చ. జలములలోన మున్గుచును ♦ జక్కని చేడెలఁ గూడి తేలుచున్
బాలసెడుకోర్కె నుండ; శశి♦పుత్త్రుఁడు రూపమునన్ త్రిలోకకాం
తలను జయించి యొప్పునల ♦ తన్విశుభాకృతిఁ గాంచి చిత్తమం
దలఘువిచారముం గనియె ♦ నంగనవార్త నెఱుంగఁ గోరుచున్. ౧౨ 3218
క. సురకాంతల మించెడు నీ,తరుణీమణి యెవతెయొక్కొ ♦ ధాత్రిం గనని
ర్జరనారులందుఁ బన్నగ,తరుణులయం దసురవరని♦తంబినులందున్. ౧౩॥ 3219
తే. అచ్చరలయందు నిట్టిదా ♦ నాకృతిఁ దగు
నింతి మును పెన్నఁడును జూచి ♦ యే నెఱుంగ
నెవతయో యీమె యితరుఁ డీ♦యింతిఁ గొనక
యున్న నా కుద్దియౌ నిఁక ♦ నెన్న నేల?, ౧౪॥ 3220
క. అని చింతించుచు జలముల,కు నడుమఁ జలియించి యట్టె ♦ కోరిక పొంగన్.
జనుదెంచెఁ గూలమునకా,ఘనుఁడాశ్రమమునకుఁ బోయెఁ♦గాంతామణులున్.
చ. జలకము లాడి యాడి కడు♦సంతస మింపెసలార నాశ్రమ
స్థలమున కేగుదెంచుటయుఁ ♦ జక్కని ధర్మ మొనర్చు నాబుధుం
డలతరుణీగణంబు గనె ♦ నాతని వారలు గాంచి రంతటం
గలిగెఁ బరస్పరంబు తమి; ♦ కాంతల నందఱఁ గాంచి యాదృతిన్. ౧౬॥
తే. పలికె నిట్లని ధర్మాత్ముఁ ♦ డలఘుమతియు
నగు బుధుఁడు కాంతలార! యీ♦యంగనాతి

* యశస్కరం కామకరం తారుణ్యే పర్యవస్థితం-అనియూ.

లకము లోకత్రయంబున ♦ లలనలందు
మేటి మోహ్యాలె! యెటు వచ్చె ♦ నేటి కిపుడు? ౧౭ 3223

సీ. ఎటకేఁగింపుఁడీ నాకు ♦ నెల్లవార్తల నించుకంతయుఁదడవుచే♦యక యనుటయు
శుభవాక్య మాలించి ♦ సొంపు గుల్కెడునట్టి యుత్తరంబులుగల♦యాపలుకుల
కెంతయు నలరి వా♦రెల్ల మృదూక్తులఁ బలికి రిట్లని, మునీ!♦లలన యీమె
ప్రభుత మీయందు ను♦జ్జ్వలరీతిఁ బొందెడు ననిశంబు భర్త లే♦కటవియందు

ఆ. మమ్ముఁ గూడి తిరుగుఁ ♦ జుమ్ము నా నవ్యక్తపదము లలరుచున్న ♦ పలుకులవిని
యాత్మశక్తిచేత ♦ [1]నావర్తనియను విద్యను గ్రహించి దాని♦యతులశక్తి.

క. ధరణివిభువార్త నెల్లను, బరమాద్భుతముగ నెఱింగి ♦ వనితల వారిం
గర మర్థిఁ బలికె; నామునివరుఁ డోనామాతులార! ♦ వాసం బిచటన్. ౧౯

క. ఒనరింపుఁడు కింపురుషాంగనలయి యీగిరితటమునఁ ♦ గడు రయమున మూ
లనిచయములఁ బత్రంబుల, ననూనఫలరాజిఁ దినుచు ♦ ననుదిన మెలమిన్.

ఆ. మీరు కింపురుషులఁ ♦ జారురూపుల భర్త
లనుగఁ బడయఁగలరు ♦ వినుఁ డటన్న
శశికుమారుపలుకు ♦ చందంబునన్ మాఱి
యధివసించి రద్రి♦యందుఁ దృప్తి ౨౧ 3227

ఎనుబదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౮౯ - వ సర్గము.

బుధునివలన స్త్రీత్వ మొందిన యిలుఁడు పురూరవసుండను కొడుకును గనుట.

క. భరతుఁడు లక్ష్మణుఁడును గంపురుషోత్పత్తిని నెఱింగి ♦ భూరితరంబౌ
పరమాద్భుత మియ్యది యని, ధరణీశునితోడ ననిరి ♦ తగువినయమునన్. ౧

క. వినవలయు ననంతరగాథను నా శ్రీరామమూర్తి ♦ ధన్యయశుం డి
ట్లనియెను [2]ధర్మమె మనమున, ఘనమని తలపోయఁ గాన ♦ గాథను దానిన్.

తే. వినుఁడు తెల్పెద నారీతి ♦ వనిత లెల్లఁ, గిన్నరీరూపములఁదాల్చి♦యన్నగేంద్ర
మునను గామవికారంబు ♦ గనుచు నుండఁ, గామినీమణి లావణ్య♦ఖనిని నిలను.

క. కని నవ్వుచు నిట్లనియెన్, వినుమో సుచిరంపు మోము ♦ వెలసెడు లేమా!
వనజారి చంద్రుఁ డనఁగా, వినియుందువు గాదె యెఱుఁగు ♦ విధునకతనికిన్.

క. తనయుండ నేను భక్తిం, గను చూపున నన్నుఁ జూచి ♦ కాంతునిగాఁ గై
కొనుము వరారోహా! యన, విని నిర్జరవనమునందు ♦ విగతసఖియునై. ౫

1 విద్యామావర్తనీం పుణ్యామావర్తయత స ద్విజః-అనిమూ. 2 కథయామాస ధర్మాత్మా-అనిమూ.

తే. ఒంటి నుండుట నాయిళ ♦ యుగుతరాంగి
కాంతిఁ జెలువారు చంద్రుని♦*ప్రసుతుని
గాంచి యిట్లని పల్కెఁ; నేఁ ♦ గామచరిని
నీకువశవర్తినిగ నైతి ♦ నెమ్మి నిపుడు. ౯॥ 3233

క. మనమున ననుఁ గోరితివే, ననూనసువిలాస మమర ♦ నర్హాసుఖములన్
గను కోర్కిరీతి ననుఁ గొని, యను నద్భుతపద్ధతిఁ బగు ♦ నావచనంబున్. ౬॥

చ. విని మది హర్ష మంది ముని♦వృత్రహరుండగు సోమనందనుం
డనుపమ కేళిలోలుఁడయి ♦ యాయిళఁ గూడి సుఖించె; మాధవా
ఖ్యనుదగు మాస మొండు తమి ♦ నావసితానుఖయుక్తి నున్న యా
తనికి క్షణంబుగాఁ గడచెఁ ♦ దద్దయుఁ గాముకుఁడై చెలంగుటన్. ౮ 3235

సీ. అంత మాసం బొక్కఁ ♦ డారీతిఁ గడచిన నాయిళుండును బూర్ణుఁ♦డైనచంద్రు
ననుకరించెడు నాస్య ♦ మలరారఁ బురుషుఁడై శయనంబునుండియొ♦చక్క లేచి
శశినందనుని జలా♦శయమందుఁ దక్షమును సలుపుచుఁ బైకి హ♦స్తంబు లెత్తి
యాలంబనము లేక♦యలరారఁదాఁగాంచియిలుఁడిట్లుగాఁబల్కె♦నెలమితోఁప;
తే మునివరా! దుర్గమంబగు ♦ భూధరంబుఁ
జొచ్చితిని సేవకులతోడఁ ♦ జూడఁ బడరు
నాదుసేవకు లెం దేగి♦నారొ? చెపుము
యనఁగ నష్టసంజ్ఞుండగు ♦ నతనిపలుకు. ౧౧॥ 3236

క. విని చంద్రనందనుఁడు చక్కనివాక్కున నాఁడిలెడ♦గతి శుభరీతిన్
వినిపించె నిట్లు లోనృప!, యనుచరుల్ ఱాలవాన ♦ యంతముఁ గూర్చెన్.

తే. ఆశ్రమంబున నిందు నీ ♦ వతులవాత
సాధ్వసార్తుఁడవై యుండి ♦ శయనమందు
తివి గదా; యూఱడిల్లుము ♦ "శ్రేఽస్తు భద్ర
మన్వహా" మ్మంచుఁ బల్కి యి♦ట్లనియె మరల. ౧౩॥ 3238

క. మనమున భీతిం బొందకు, మనఘా! విగతజ్వరుండ♦వై ఫలమూలా
శనమున యథాసుఖంబుగ, వనమున నిట నుండవయ్య ♦ వసుధాధిపతీ!. ౧౮

చ. అన విని యామహీపతి స♦మాశ్వసితుండయి సేవకుల్ మృతిం
గనుటను దీనుఁడై యతనిఁ ♦ గాంచి వచించెఁ; ద్యజింతు రాజ్య మే
ననుచరు లెల్లఁ జావ క్షణ ♦ మైన వసింపను రాజనామముం
గని భగవంత! యాజ్ఞ యిడఁ♦గాఁ జగు నర్హుఁడ నేను దానికిన్. ౧౬ 3240

క. తనయుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు మానీ!, ఘనయుఁడు సుయశుండు నాకు♦నలఘునతం డే
పున నాదురాజ్య మేలును, ఘనుఁడై శశిబిందు వనఁగఁ ♦ గ్రాలెడుఁ జుమ్మీ.

* అహం కామచరీ సౌమ్య-అనిమా.

తే. నాదు రాజ్యమ్మునను వగ ♦ వేది భృత్య,దార లెల్లను జెలువార ♦ భూరితేజ!
వారి విడనాడి యిందుండఁ♦గోరవలవ, దంచుఁ బల్కకుమయ్యమ♦హాత్మ! నీవు.

చ. అని యిటు రామచంద్రుఁ డన ♦ నాశశిపుత్రకుఁ డద్భుతోక్తులొ
య్యన విని సాంత్వపూర్వముగ ♦ నాతని కిట్లను; నిందు వాసమున్
జను నివసింప నూల్కొనుము ♦ క్ష్మాపరిపాలక! కార్దమేయ! నీ
మనమునఁ దాపముం గనకు ♦ మానధనుండవు గాన నొప్పనో. ౧౮౹ 3243

తే. ఒక్కసంవత్సరంబె యిం ♦ దుండు మంత
హితము నీ కొనరింతు నా ♦ నృపుఁడు బుధుని
నొరులకుం గష్టములఁ గూర్చు♦చున్న కర్మ
ముల నొనర్పనివానిగాఁ ♦ దెలిసి యాత్మ. ౨౦ 3244

తే. అతనిపలుకుల నాలించి ♦ యాతపస్వి
పల్కినట్టులె యావని ♦ వాసమొప్పఁ
జేయఁగా నూలుకొనియెను ♦ స్త్రీత్వ మొంది
నట్టిమాసంబు సుఖయించు ♦ నతనిఁ గూడి. ౨౧౹ 3245

క. పురుషత నొందినమాసము, ధరణీశుఁడు ధర్మమార్గ♦తత్పరుఁ డగుచున్
జరపున్ గాలము నిటు లా, ధరణిన్ నివసించి చంద్ర♦తనయునివలనన్. ౨౨

తే. నవమమాసంబునందుఁ ద♦నయునిఁ గనియెఁ
జారుసుశ్రోణి యాయిలా♦జని యతండు
పొల్చెను బురూరవసుఁ డనఁ ♦ బుట్టినంత
నిళయు భర్తృహస్తంబున ♦ నెలమి నతని. ౨౩౹ 3247

క. *ఉనిచెను బుధసమవర్ణుఁడు, ఘనబలుఁ డాతనయుఁ డలరె ♦ గాంతినిబుధుఁడా
తనయుని గాంచుచుఁ దృప్తిం, గని పురుషీభూతుఁడైన ♦ క్ష్మాపతి నిలునిన్.

ఆ. వత్సరాంతరమున ♦ భాసిల్లు నాశిష్ట, మానసమతుల ధర్మ♦సుహితకథల
నాత్మవేత్తగాన ♦ నలరించుచుండెను, జింత లెల్లఁ బాయఁ ♦ జిత్తమలర. ౨౪

ఎనుబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౦ - వ సర్గము.

ఇలుఁ డశ్వమేధము చేసి యీశ్వరానుగ్రహమున శాపమోక్షము నొందుట.

చ. అని రఘురాముఁ డద్భుతర♦పావనమై తగు గాథఁ దెల్పినన్
విని గురుకీర్తిఁ గన్న రఘు♦వీరుఁడు కేకయరాజపుత్రికా
తనయుఁడు లక్ష్మణుండు ప్రము♦దంబున నిట్లని పల్కి; రాశశాం
కుని సుతుఁ డిట్టులాయిళను ♦ గోరిక వర్ష మొకండు మెల్లఁగన్. ౧౹ 3250

---

* బుధ స్తు పురుషీభూతం స వై సంవత్సరాంతరం-అనిమూ.

క. జరపిన యనంతరం బే,కరణిం గథ చెల్లెఁ జెప్పుఁ♦గాఁ దగుఁ దత్త్వం
బరసి యనఁగ మధురోక్తులఁ, బరమోహం బలరఁ దన్నుఁ♦బ్రశ్నింపంగన్. ౭౫

క. విని యలరి వారి కిట్లని, వినిపించెం గర్దమాఖ్య♦విమలాత్ముఁడిపు
త్త్రునిగాథ; నిట్లు పురుషతఁ, గనినట్టి యిలాఖ్యు శూర♦గణనుతుఁ గనుచున్.

చ. నిరుపమబుద్ధిసంపదయు ♦ నిర్భరశక్తియుఁ గల్గు నాబుధుం
డురుతరకీర్తిశాలియయి ♦ యొప్పుట నాన్నృపుశాపముక్తి నే
కరణి నొనర్పనో యనుచుఁ ♦ గ్రమ్మఱ నెంచి మహాత్ములౌ మునీ
శ్వరులను రాఁగఁ బంచె వర♦శక్తియుతాత్ముల యోగశాలురన్. ౮

సీ. సంవర్తనామకుఁ ♦ జ్యవనుని భృగుపుత్త్రు నసితు నరిష్టనే♦మినిఁ బ్రమోద
నాహ్వయు దుర్వాసు ♦ నఖిలవేత్తల నాఁడఁ బిలిపించి వాక్యర్థ♦తుల నెఱుంగు
బుధుఁడు మిత్త్రుల ముని♦పుంగవులం గాంచి వచియించె నీరీతి; ♦ వసుమతీశు
డీగురుబాహు వీ♦యిళుఁడు కర్దమసుతుం డని మీ రెఱుంగుడు ♦ రట్టి లోట

తే. నితని కే పరితాపం బ♦హీనతరము, కలిగె నద్దానిఁ దొలఁగించి ♦ కమ్రయశము
కలుగునట్టులు గావింపఁ♦గాఁ దగు నన, వార లేమియొపల్కు న♦వసరమందు.

క. అరుదెంచెఁ గర్దమమునీ,శ్వరుఁ డచటికిఁ దేజములర ♦ సమహావిప్రో
త్కరుఁడై యాతని వెన్కని, యరుదెంచినవారిని వినుఁ ♦ డతిశుభమలరన్.

తే. క్రతువుల న్త్యవషట్కారు ♦ లతుల తేజుఁ
డైన యోంకారమానియు ♦ నరుగుదెంచి;
రంత వారెల్ల నితరేత♦రాభిదర్శ
నమున సంహృష్టులై మహీ♦నాథుఁ గూర్చి. ౯౫

క. హితకాములు గావున నే, వితమున నీశాపముక్తి ♦ వెలయు ననుచుఁ బ
ల్కుతఱిని గర్దమమునిపతి, సుతునకు శ్రేయస్సు గోరి ♦ శుంభద్భణితిన్. ౧౦౫

క. మునివరులారా! నానుడి, వినుఁడీ! యీపార్థివునకు ♦ వితతశ్రేయ
స్సును గూర్చి పలుకువాఁడను, ఘనభైషజ్యంబు వేఱు ♦ గన్పడ దెదియున్

చ. పరముఁడు శంకరుండు సుర♦పాలకుఁ డావృషభధ్వజుండె భూ
వరునకు మందుగాఁ దగిన♦వాఁడు తురంగమమేధ మొక్కఁ డీ
తరుణమునందుఁ జక్కనిది ♦ దానిని వీడిన నన్యమైన య
ధ్వరము ప్రియంబుగాదు వృష♦భధ్వజు నాతనిఁ దృప్తుఁ జేయఁగన్. ౧౨

సీ. మనమందఱముఁ గూడి ♦ మఖవరం బద్దాని దుస్తరవ్రతముఁ బ్ర♦శస్తతరముఁ
బార్థివుహితముఁ గూ♦ర్పంగ యజింతము; నా విని యెల్లభూ♦దేవమాను
లతని కిట్లని పల్కి ♦ రశ్వమేధంబున నీశు నారాధింత ♦ మిది తగినది
సంవర్తుఁడను మునీ♦శ్వరుశిష్యుఁ డరిపురంజయుఁడు మరుత్తనఁ ♦ జను మునిపతి

తే. యశ్వమేధాధ్వరంబున ♦ నభవుఁ దృప్తి
నొందునట్లుగఁ జేయించె ♦ నుదయ్యశముస
నధ్వరం బది బుధునిచే ♦ నాశ్రమంబు
చెంతఁ జక్కఁగ సాగె వి♦చిత్రరీతి. ౧౫ 3260

క. హరుఁ డాయధ్వరవరమునఁ, బరమప్రమదంబు నొంది ♦ భవ్యయశంబుల్
ధరణిఁ వెలయింపఁగ న,ధ్వర మది సంపూర్ణమైనఁ ♦ దా హృష్టుండై. ౧౬

క. చనుదెంచి యిలునిసన్నిధి, మునిపుంగవు గాంచి యజ్ఞ♦మున దీక్షం దృ
ప్తిని బొందినాఁడ మీాభ,క్తిని మెచ్చితి బ్రహ్మమునిత♦తిప్రియ మింకన్. ౧౭

క. ఒనరింపఁ దగును నిత్తఱి, జనవిభునకు శుభముఁ బ్రియముఁ♦జనుఁగద చేయం
గను గోరుఁ డనఁగ నామునిఘను లెల్ల మహేశుమూర్తి♦గణముల్ వినుచున్.

తే. పలికి రెంతయు శ్రద్ధచే ♦ నిలుఁ డితండు
పురుషుఁడయియే ప్రవర్తిల్ల ♦ భూతనాథ
కరుణనీయంగఁ దగు నిదె ♦ వర మటన్నఁ
బ్రీతి నద్దాని నొసఁగె నా ♦ పృథ్వీపతికి. ౧౯ 3264

క. వర మిట్లు లొసఁగి యాశంకరుఁ డంతర్ధాన మొందె ♦ గాఢరుచుల్ భూ
సురులకుఁ గన్పడకుండఁగ, హరుఁ డేగఁగ నధ్వరంబు ♦ సాంతంబైనన్. ౨౦

క. వరయోగదృష్టిగల యా, వరవిప్రులు నచ్చినట్టి ♦ భంగిం దగఁ బో
యిరి రాజు బాహ్లికంబును, నరగున విడనాడి మధ్య♦జనపదమందున్.

౨౧

క. అనుపమసుఖదం బని యెంచి నివాసము చేసెఁ గీర్తి ♦ చెలువారఁగఁ బ
త్తనముఁ బ్రతిష్ఠానాహ్వయమును గట్టఁగఁ బంచి మంత్రి♦ముఖ్యులతోడన్.

ఉ. తాను వసించె బాహ్లిపుర♦తల్లజమందు మహారిసూదనుం
డైన ధరిత్రినాయకుఁ డ♦హార్యుఁడు నా శశిబిందునాముకుం
డానతభూపతిప్రకరుఁ ♦ డాదృతిమై నివసించె; నాప్రతి
ష్ఠానమునం దిలుండను ప్ర♦జాపతిపుత్రుఁడు దోర్బలంబునన్. ౨౨ 3268

ఉ. ధారణిపాలనంబుఁ గుల♦ధర్మము లేవియుఁ దప్పకుండఁగాఁ
జారుతరంబుగా జరపె ♦ సంతతధర్మరతుండు గాన నా
భూరమణుండు కాలమునఁ ♦ బూజ్యతరంబు ననుత్తమంబునౌ
సారసంభవామలవి♦శాలపదంబును బొందె నంతటన్;. ౨౩ 3269

తే. ఇలునిసుతుఁడౌ పురూరవ ♦ సెలమి మిగుల
నాప్రతిష్ఠానపత్తనం ♦ బల్లె నేలెఁ;
బురుషసత్తములార! యా♦తురగమేధ
మహిమ మిట్టిది యనుచు మీా♦నుది నెఱుఁగుఁడు. ౨౪ 3270

క. తరుణీభూతుండగు భూ,వరుఁడయ్యెను బురుషుఁడుగను ♦ వసుధాస్థలి న
ధ్వర మిద్ది యాచరింపఁగఁ, బరమార్థము గల్గునంచు ♦ వర్ణించు శ్రుతుల్.

తొంబదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౧ - వ సర్గము.

అశ్వమునకు వలయుపరికరముల నిర్మింప లక్ష్మణునకు రాముఁ డాజ్ఞ యిచ్చుట.

చ అని యిటు రామచంద్రుఁడు సు♦హృత్తరతేజుఁడు పల్కి లక్ష్మణుం
గని వచియించె ధర్మయుతిఁ ♦ గాంచినపల్కుల; సవ్వసిష్ఠవా
మిని ఘను వామదేవుని న♦నింద్యచరిత్రుని గాశ్యపాఖ్యుఁ దో
డ్కొని యిట కేగుదెమ్ము మఱి ♦ డ్తోఁసురర్షి ని దివ్యతేజునిన్. ౧౪ 3272

సీ. జాబాలినిన్ ద్విజ♦సత్తములన్ హయమేధంబుఁ జేయింప ♦ మిగులశక్తి
గలవారిఁ దోడ్కొని ♦ కడువడి రమ్ము; వారలతోడఁ దలపోసి ♦ రమ్యలక్ష
ణాభిరామము యజ్ఞ♦హయమును శ్రద్ధతో విడిచెద నంచన్న ♦ వినుచునలఘు
విక్రముండగు రఘు♦వీరుని తమ్ముఁడు లక్ష్మణుం డరిగి యి♦లాదివిజులఁ.

తే. దోడుకొని వచ్చి రాఘవు♦తోడఁ దెల్పె;
భూసురుల్ దేవసన్నిభుఁ ♦ బూంతనుతిని
బాదవందనధన్యుఁడై ♦ పరఁగువాని
వైరిదుస్సాధ్యవిక్రము ♦ శ్రీరఘువరు. ౫ 3273

క. దీవించిరి; ప్రాంజలియై, భూవిభుఁ డావ్విజులఁ జూచి ♦ పొంగుచు మదిలోఁ
బావనహయమేధముఁ దాఁ, గావించుకుతూహలమును ♦ గాంచి వచించెన్. ౬

శా. శ్రీరామోక్తుల నాలకించి గిరిశున్ ♦ శ్రీకంఠునిన్ వేఁడి యిం
పారన్ దత్క్రతువర్యముం బొగడి చే♦యన్ శ్రేయముల్ గల్గు నా
గౌరీశుండు ప్రసన్నుఁ డౌనను చు ని♦శ్చ్యంబున్ వచింపంగ నం
భీరార్థంబగు వారివాక్కు విని యా♦పృథ్వీశుఁ డత్యాదృతిన్. ౭౪ 3275

తే. తురగమేధంబు చేయంగఁ ♦ దోఁచు శుభము
లనుట కెంతయు నానంద ♦ మంది వారి
యనుమతిం బొంది సౌమిత్రి ♦ కనియె; నీవు
త్వరగ సాధుసుగ్రీవు ను♦దాత్తమతిని. ౮౪ 3276

క. క్రతుకార్యము చేయింపఁగ, జతనంబుగ రమ్మటంచు ♦ జంఘాలుర వే
గ తగం బంపుము వానర,వితతులతోఁ గూడి మఖము♦వేడుకఁ జూడన్. ౯౪

క. కృతనిశ్చయులౌ కపులను, హితులను జతగూడి రమ్ము ♦ తృప్తిగ దీనిన్
గ్రతువర్యము చూడం దగు, వితతసహాయంబు నాకు ♦ వెలయున్ నీతోన్.

సీ. భద్రంబు నీకగుఁ ♦ బరమముదంబున [సంగదు గంధవ♦హాత్మజన్ము
నలుని నీలునిని బా♦టలుని గవాక్షుని గజుఁ బనసుని నింకఁ ♦ గలుగుహరులఁ

బిలువుము నే వారిఁ ♦ బిలిచినయట్లుగాఁ గొండముచ్చులలోన ♦ దండిమగఁడు
సాహసంబునుగల్గి ♦ చతురుఁడై నగ శాతు భల్లుకేశుని ధూమ్రు ♦ బలముతోడఁ

తే. బిలువుమా జాంబవంతుని ♦ విక్రమాఢ్యుఁ
బిలువు మాకృతి యూథేంద్రు ♦ వినతుఁ గేస
రిని గవయు దధివక్త్రుని ♦ విసఘుమహితుఁ
సరయు మనకార్యములయందె ♦ నమరువాని. ౧౩ 3279

తే. వీరు శతబలి మైందద్వి♦విదుల గంధ
మాదనుని వీరబాహుండై ♦ మాన్యుఁడునగు
నాసుబాహుని నింకను ♦ నచటఁ గలుగు
కపులఁ బిల్వుము హయమేధ♦కంబుఁ జూడ.] ౧౪ 3280

క. దనుజులను గామచరులను, గొనుచు విభీషణుఁడు రాఁగఁ ♦ గోరితి యజ్ఞం
బును జూచి విక్రమంబున, ననుపమరీతిక్ సహాయ ♦ మాదృతిఁ జేయన్. ౧౫

క. ధరణీశులు మహితులు న,ధ్వర కాంక్షులు సానుచరవి♦తానులు నగుచున్
వరసవమును జూడఁగ న,త్తురు గాక మదిచ్చఁ దీర్పఁ ♦ దోడనె ప్రీతిన్. ౧౬

తే. ధర్మమున శ్రద్ధ గలిగిన ♦ ధరణిదివిజ
వరుల దేశాంతరస్థితి ♦ వఱలు వారి
నశ్వమేధము చూడంగ ♦ నాదరమునఁ
బిలువుమా లక్ష్మణా! నాకుఁ ♦ బ్రియముఁ గోరి. ౧౭ 3283

క. మునుల మహాత్ముల సుతపో,ధనులను బిల్వంగఁ దగును ♦ [ధాతృపదమునం
దును స్వర్గమందు నివసిం,చిన మానులఁ గశ్యపాది ♦ సిద్ధర్షులతోన్. ౧౮

క. దారలతో శిష్యులతోఁ, గోరికఁ దీర్పంగ రాఁగఁ ♦ గోరితి నని య
వ్వారిం బిలుపింపుము యే,ధారణి నుండినను రాఁగఁ ♦ దగు మానివరుల్. ౧౯

చ. శ్రుతులఁ బఠించి శాస్త్రముల♦చొప్పు నెఱింగినవారి శిష్టస
మ్మతిగను బల్కువారి మహి♦మం దనరారినవారిఁ బిల్వుమా
హితవిధి సిద్ధసాధ్యుల న♦హీనతపస్విసమున్నతులైనవారి నీ
క్రతువరచర్యనార్థము ని♦కామమమదంబునఁ బిల్వు లక్ష్మణా!. ౨౦ 3286

తే. న్యాయమీమాంసవేత్తల ♦ వ్యాకరణవి
దులను బిల్వుము]; సూత్రధా♦రుల నటులను
నర్తకులఁ బరిహాసక♦నాయకులను
బిలువుమా యజ్ఞమునయందుఁ ♦ బ్రీతి నింప. ౨౧ 3287

సీ. గోమతీవరనదీ♦కూటంబునందున్న నైమిశమునెడు వ♦నంబునందు
యజ్ఞవాటముఁ గట్టు ♦ నగు లక్ష్మణా! యద్ది పరమపావనతపో♦వనము సుమ్ము
శాంతికర్మంబులు ♦ చక్కఁగా నొనరింపఁ దగు నెల్లెడల నంచు ♦ ధరణిదివిజ
వరులకుఁ దెలుపుమా ♦ సరతంబు వందలకొలఁది ధర్మజ్ఞులై ♦ చెలఁగుమునులు

తే. పరమపావనమైన యశ్వరము దీని, ననుభవింతురు గాక యాశ్వనమునందుఁ
దుష్టిఁ బుష్టిని బొంది యశ్రేష్ఠులును, గారణం బిది వచ్చినవార లెల్ల. ౨౮౪
క. చనుదురు గాక పురంబులఁ, కనసూయులు నగుచు ధర్మ మాన్యతిని నెఱిం
గినవారడ వెంట జనముల, మన మలరం జేయునట్టి మాడ్కిఁ బిలువుఁడా.
ఆ. బలిసినట్టి లక్షవరవృషభంబులు, తండులములు మోయఁ దగి వెలుఁగడ
వలయుఁ దిలలు ముద్గములు మోసికొనిపది, వేలవృషభములును లీలమెఱయ.
క. చనవలయు ముందు సులవలు, మినుములు చణకములు సుప్పమించినగతిఁ గై
కొని గోనెలెత్తు లేగం, జనవలయుఁ ముందు ముందు శత్రుఘ్నలమా!.
క. కనకంపునాణెములు వెండి నాణెములు చక్కఁ జూచి నేర్పున నొకకో
టిని నూఱుకోటులను గొని, చనవలయుఁ భరతుఁ డచటి సవనస్థలికిన్.
తే. త్రోవ నడుమను బణ్యవీధుల నమర్పఁ
దగును నటనర్తకులు నుండఁ దగును వంట
చేయువారును బ్రాఢలౌ స్త్రీలు మెలఁగ
వలయు నక్లిర్పఁజింపుఁడు సులలితముగ. ౨౯ 3293
చ. భరతునితోడ సైన్యములు పౌరులు పల్లియందు నున్న స
త్పురుషులు బ్రాహ్మణోత్తములు పోవలయుఁ భయభక్తు లొప్ప కిం
కరులును గోశపాలకులు కమ్మరి కొయ్యలు చెక్కువాఁడు న
త్వరగతి గుంపుగా మునుపె ధర్మముతప్పక పోవఁగాఁ దగున్. ౩౦ 3294
క. జనములు నాదుసహోదర, వనితలు *హాటకకనత్ప్రభాసురయగు నా
వనితయు దీక్షానిరతిం, గనుపండితు లరుగఁ దగును గా భరతునితోన్. ౩౧
ఆ. వీరి నెల్ల ముందుఁ జేరుప భరతుండు, పృథుయశుండు నాకుఁ బ్రీతిదుండు
చనును గాక రాజసమితికిఁ దగుగేహములు నొనర్పఁ దగును వలసినట్లు.
క. జనపతులసేవకులకున్, జనుఁ దగు గేహాళిఁ గట్టఁ జక్కఁగ నని యా
జనకకుమారీనాథుఁడు, పనిచెన్ సోదరుల కెల్లఁ బరమప్రీతిన్. ౩౩ 3297

తొంబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౨ - వ సర్గము.

శ్రీరాముఁ డశ్వమేధము చేయఁ బూనుట.

క. భరతాగ్రజుఁ డీరీతిగఁ, బరికరముల నెల్ల సిద్ధపఱుపఁ బనిచి స
త్తురగమును గృష్ణవర్ణము, పరఁగఁగ సల్లక్షణముల భాసిలుదానిన్. ౧
క. ధరణిఁ బ్రదక్షిణ మొనరుప, ధరణీశుఁడు విడిచి యశ్వతంత్రంబున సో

* కాంచనీం మమ పత్నీం చ-అనియూ.

దన లక్ష్మణు ఋత్విగ్గణ,పరివృతునిం బంపి యాజ్ఞ♦వాటంబునకున్. ౨ 3299

చ. చని గురుబాహుఁ డా నృపుఁడు ♦ చాలఁగ నచ్చెరువైన దానినిం
గనుఁగొని హర్షముం గనియెఁ ♦ సద్గుణాఢ్యుఁడు ధర్మరక్షకుం
డనఘుఁడు రామచంద్రుఁ డల ♦ యధ్వరకృత్యము నందు నైమిశం
బున వసియింపఁగాఁ దమిని ♦ భూపతు లెల్లను వచ్చి యచ్చటన్. ౩ 3300

తే. కానికల నిచ్చి కొల్వంగ ♦ మానినుతుఁడు
చక్కఁగా వారిఁ బూజించి ♦ సకలవిధము
లైన పరికరములతోడ ♦ నలరుపటగృ
హముల వారల నివసింప ♦ ననువు పఱిచె. ౪ 3301

క. అనుచరులతోడ భూపతు, లనూనపటవేశ్మములను ♦ హాయిగ నుండన్
జనపతి వారల కన్నం,బును వస్త్రము లఖిలవస్తు♦వులఁ బానములన్. ౫

క. భరతుఁడు శత్రుఘ్నుండును, బరమాదృతి వారి కీయఁ ♦ బంచిన నటుచే
సిరి వారు భక్తి ప్రీతియుఁ, గరము విరాజిల్లు నట్లు♦గా నట్టితఱిన్. ౬ 3303

చ. ఘనమతులైన కీశులు వి♦కర్తనపుత్రునితోడఁ గూడి రా
మునిదగు శాసనంబుఁ గొని ♦ భూసురవర్యులకున్ నమస్కృతుల్
పొనరిచి వారిరక్షణముఁ ♦ బూనఁగ; నంత విభీషణుండునున్
దనుజనికాయయుక్తుఁడయి ♦ దారుణతేజులుగాఁ జెలంగుచున్. ౭ 3304

క. గురుతపములఁ జేసిన భూ,సురవరుల కెల్లఁ దాఁ గు♦సుమహారములన్
నిరతముఁ బూజించుచు న,ధ్వరవాటమునందు నుండెఁ ♦ దత్సమయమునన్.

సీ. ఈరీతి నాయజ్ఞ ♦ మేకవిధంబున విహితచర్యలఁ గూడి ♦ వెలయుచుండె;
హయచర్య సౌమిత్రి ♦ యభిరక్షణంబున నభ్యంతరము లేక ♦ యనుదినంబు
జరగుచుండెను; రాజ♦సత్తముఁడౌ రాము నత్యుత్తమంబగు ♦ నధ్వరంబు
నపగతవిఘ్నమై ♦ యతిశయిల్లుచునుండె నపశబ్దంబె యా ♦ హయమఖమున

తే. వినఁగఁబడకుండె; స్వేచ్ఛగా ♦ జనులు మాకు
నిమ్ము మిమ్మని వేఁడ వా♦రెల్లు తృప్తిఁ
గనుదురో యట్లె యిచ్చుచుఁ ♦ గరుణమీఱ
వారి నరయుచునుండి రా♦భరతముఖులు. ౧౦ 3306

క. *బెల్లముతోఁ జేయంబడి, యుల్లంబున కింపుఁ గూర్చు♦చున్న వివిధరీ
త్యుల్లసితభక్ష్యములనే, కొల్లలుగా నిచ్చుచుండ ♦ క్షోణీదివిజుల్. ౧౧ 3307

క. పరమానందముఁ గనుచుం, డిరి; యాచకు లెట్టితఱిని ♦ నెమ్మి తనర నీ
వరవస్తువు కావలె నని, పరమాదృతి నడుగువారొ ♦ పలుకది వెడలన్. ౧౨

తే. క్షణముగాని యాలస్యంబు ♦ జరగకుండ
వనచరులు దానవులు కోర్కి ♦ వస్తువులును

---

* వివిధానిచ భక్ష్యాణి గౌడాని మధురాణిచ-అనిమూ.

వాని నొసఁగుచు నుండి ర♦ధ్వరమునందు
నందు మలినుండు దీనుండు ♦ నాతురుండు. ౧౨౪ 3309

క. ధనహీనుండును వెదకినఁ, గనరాకయె యుండె; హర్ష♦కలితజనులు గ
ల్గిన రాముని యాయజ్ఞం, బనూనవిధి సాగె ననఘ♦మై యాతతినిన్. ౧౩ 3310

సీ. స్థిరజీవులై మహా♦ త్తరబుద్ధిమంతులై చెలఁగుమహాత్ములు ♦ చిత్రరీతి
సాగునాయజ్ఞంబు ♦ చక్కఁగఁ గన్గొని మున్నెప్పు డీయజ్ఞ♦మునకు సాటి
యగునశ్వమేధంబు ♦ నవని సాగఁగ లేదు నిశ్చయం బని పల్కి ♦ నెమ్మి నందె
యుండిరి; కనకంబు ♦ నొందఁగాఁ గోరిన నది యబ్బు, విత్తార్థి♦యైన ధనము

తే. దొరకు, రత్నార్థియైనచో ♦ వరమణులను
బొందు, రజతంబు గోరిన ♦ నొందు దాని,
నద్మములు వేఁడ నయ్యె వా♦క్షణమునందె
పొందు, వస్త్రమ్ము లడిగినఁ ♦ బెందు వాని. ౧౫౪ 3311

క. అనిశం బిచ్చుటకై పో,సినవస్త్రప్రతతి గొప్ప ♦ శిఖరివలెం గా
ననగున్; సురనాథాంతక,ధనదాపోనాథయజ్ఞ♦కతులన్ గనమే?. ౧౬౪ 3312

తే. దీని కవ్వి సమాన మే♦తీఱున నగు?,నంచు మానులుదలఁచిరి;♦హరులు దనుజు
లర్థులకు వస్త్రధనముల ♦ నన్నమును ద,గంగసంపూర్ణహస్తులై ♦పొంగు వేడ్క.

క. మన మలర నొసఁగుచుండిరి;, జనపాలకసింహుఁ డగుచు ♦ శత్రుభయదుఁడై
వినుతగుణాకరుఁ డగు రా,మునియజ్ఞ మ్మొక్కవర్ష♦ముగఁ గొనసాగెన్. ౧౮

తొంబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౩ - వ సర్గము.

{ కుశలవులతో వాల్మీకి యశ్వమేధముఁ జూడఁ బోయి వారిచే రామాయణమును బాడించుట. }

చ. జనపతిపుంగవుండు రఘు♦సత్తముఁ డీకరణిన్ మహాద్భుతం
బనుపమ ముత్తమంబునగు ♦ నధ్వర మాదృతిఁ జేయుచుండ శి
ష్యనికరసేవితుండు ముని♦సత్తముఁ డాదికవీంద్రుఁ డద్దిమా
చునెలమి వచ్చె; దివ్యమయి ♦ చూడఁగ నద్భుతమైనదానినిన్. ౧౪ 3315

క. కనుఁగొని వాల్మీకియు నె,మ్మనమున నానంద మంది ♦ మఖవాటముచెం
తను బర్ణశాల నిర్మిం,చెను శిష్యులతోడ నటవ♦సించెను వేడ్కన్. ౨ 3316

చ. పరమమునీంద్రుఁ డచ్చటనె ♦ బ్రాహ్మణమానిగణాన్వితుండునై
ధరణిపపూజితుండునయి ♦ తా వసియింపఁగ రాజపుత్రకుల్
త్వరపడి యన్నమూలఫల♦వైభవయుక్తములైన బండ్ల ని
ల్పిరి మునివాసమందు; ముని♦పేరుఁడు మంజుల తేజుఁ డాదృతిన్. ౩౪ 3317

ఆ. ఆత్మవేత్త యాతఁ ♦ డల రామునకును, నట వసించి తనదు ♦ నంతికమున
నున్న శిష్యయుగము ♦ వెన్ని మీఁదఁ బోయి, శ్రద్ధ వెలయ మౌని ♦ సభలయందు.

క. శ్రీరామాయణ మెల్లను, జాగరితంబైన భక్తిఁ ♦ జక్కఁగఁ బాడుం
డా కూర్థమోఁపమున నని, నారదుపురఁ గాంచి మౌని ♦ వర్యుఁడు మఱియున్.

క. పరిశుద్ధభూమిదివిజో, త్కరవాసములందు నృపప ♦ థములందు మహీ
శ్వరవసతుల రథ్యల రఘు, వరభవనద్వారమునందుఁ ♦ బాడఁగవలయున్. ౮

సీ. యజ్ఞక్రియలఁ ల్ దగు ♦ నట్టి తావులయందు బుత్త్విజుల్ తగ వివా ♦ రించుపట్ల
గేయ మియ్యది చాల ♦ గేయమె తగునట్లు పాడుఁడీ చక్కని ♦ భంగి మెఱయ;
వత్సలారా గిరి ♦ వరమందు జనియించి స్వాదుతరంబులై ♦ బహుళములయి
వెలయు నీపరిపక్వ ♦ ఫలములు భక్షించి గాన మొనర్పుఁడె ♦ క్కరణినైన
తే. [1]శ్రమము బొందకుఁడీ; మూల ♦ సమితిఫలము
లను గడుం దిని బాహ్యస్థ ♦ లంబునఁ దగు
మన యుటజమునసే యుండి ♦ చని చరింపు
చుండుఁడీ భూమిపాలకుఁ ♦ దొప్పుమీఱ. ౯ 3321

క. వినఁగోరి కూర్చుచుండిన, మునులుం గూర్చుండి వినఁగ ♦ ముదముం గనినన్
వినిపింపుఁడీ కథామృత, మును నిరువది సంఖ్యసర్గ ♦ ములు దినమందున్. ౧౦

తే. మధురవాక్యాల తోడఁ బ్ర ♦ మాణబహుళ, సన్నిబద్ధంబుగా నేను ♦ మున్ను చెప్పి
నట్లుగాఁ బాడుఁడీ [2]సుంత ♦ యైన నర్థ, కాంక్ష మదిఁ జొన్పకుండుఁడే ♦ కరణినైన.

క. ఫలములు మూలంబుల నిమ్ములఁ గాలముఁ గడపునట్టి ♦ మునులకు ద్రవ్యం
బుల నేమిఫలము? రాముం, డెలమిని మీ రెవరిపుత్రు ♦ లేర్పడఁ జెపుఁడీ.

క. అని యడిగినచోఁ జెప్పుఁడు, మునికిఁ గృతికర్త కేము ♦ ముఖ్యాంతేవా
సినియతిపదవాచ్యు లని; జనపతి దైవంబు చుండీ ♦ సకలజనులకున్. ౧౩

సీ. ఇవియె మనోజ్ఞంబు ♦ లవ్వ తంత్రులివాని మున్నెన్నఁడున్ విన ♦ కున్నయట్లు
చక్కని స్థాయిని ♦ సమకూర్చి మృదులమౌ, నాదసంప్రాప్తి నొం ♦ దంగఁ జేసి
సాధ్వసలజ్జ లే ♦ దందంబునం బొందఁ గలరి సంక్షేపరా ♦ మాయణాది
గా సముగ్రంబగు ♦ గ్రంథంబుఁ బాడుఁడీ యితరస్థలంబుల ♦ నెట్టులుండు
తే. రట్టు లుండక జనపతి ♦ యంతికమునఁ
జాలమర్యాదగాఁ బాడఁ ♦ జను నతండు
తండ్రి భూతాళి కెల్లను ♦ ధర్మకీర్తి
నరయ నట్టాట మీ రిశ్వ ♦ రాదరమున. ౧౪ 3326

1 న యాస్యథ శ్రమం వత్సా భక్షయిత్వా ఫలాని వై - అనిమూ. 2 లోభ శ్చాపి న కర్తవ్య స్స్వల్పోఽపి ధనకాంక్షయా - అనిమూ.

క. రేపటిప్రభాత మాదిగ, నేపట్టుననేని శ్రద్ధ♦యే యాఁతగ నా
భూపాలునికథఁ బాడుం, డేపద్ధతి నే వచింప ♦ నెలమి వినితిరో. ౧౫ 3327
తే. అట్లు తంత్రీలయాన్వితం♦బై మనోజ్ఞ
మైన రామాయణంబు నే♦య్యముసఁ బాడఁ
డనుచు బహుభంగులం బల్కి ♦ యామునీంద్రుఁ
డమలచిత్తుండు మానంబు ♦ నాశ్రయించె. ౧౬ 3328
క. జనకసుతాతనయుల నా, ముని యుపదేశించినట్లు ♦ భూపతి యజ్ఞం
బొనరించెడు చోటికిఁ జ,య్యనఁ బోయిరి *శత్రుహారణు♦లా నాసహజుల్.
చ. చని యిటు లాసహోదరులు ♦ సన్మని చెప్పిన కాంతమంగళం
బను నోడఁ గూర్చుభాషలను ♦ బొంకముగా వచియించి రశ్వినుల్
ఘనుఁడగు భార్గవుం డెలమి♦గాఁ దెలుపన్ గ్రహియించినట్టు లా
మునిపతివాస మందె సుఖ♦ముల్ దగ నిద్దురఁ బొందుచున్ నిశన్. ౧౮

తొంబదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౪ - వ సర్గము.

—కుశలవులు గానము చేయు రామాయణమును శ్రీరాముఁ డాకర్ణించుట.—

క. తెలతెలవేగినఁ గృత్యం,బులఁ దీర్చి కుశుండు లవుఁడు ♦ పూజితసుహుతో
జ్జ్వలవహ్నియట్లు వెలుఁగుచు, నెలమిన్ మునిపంచినట్టు♦లే తద్గాథన్. ౧
క. సురుచిరగతిఁ బాడిరి; భూ,వరమౌళియుఁ బూర్వమౌని♦వరనిర్మితమై
సరసంబై పదనార్హ,స్వరసంయుతమై మనోజ్ఞ♦సరణి వెలయుచున్. ౨
ఉ. గానము చేయఁగాఁ దగి ని♦కాముముదం బొనఁగూర్పఁ జాలి తం
త్రీనియతిం దనర్చి లయ♦రీతిని బొల్చి ప్రమాణబద్ధమై
మానసపద్మముం జెలఁగు♦మాడ్కి నొనర్చెడుగాథ దాని నా
మానిమహేంద్రశిష్యు లను♦మానము లేకయె పాడుచుండఁగన్. ౩ 3333
క. వినియెన్ రాముఁడు చక్కఁగ, ఘన మానందాంబురాశి♦మగ్నుం బగుటన్
జనపతి యజ్ఞాంతంబున, మునివరులం బౌరవరుల ♦ భూపతివరులన్. ౪ 3334
క. సరసమతులైన సూర్యు,త్కారమును బౌరాణికులను ♦ త్జ్ఞానురవృద్ధో
త్కారమును వ్యాకరణజ్ఞుల, స్వరలక్షణవేత్తలయిన ♦ సాధుద్విజులన్. ౫
సీ. లక్షణవేత్తలై ♦ లయవిదుల్గా నొప్పు గాంధర్వులం బౌర♦గణమునందుఁ
బెద్దలౌ వారలఁ ♦ దద్దయు నేర్పుచేఁ బాదాక్షరసమాస♦పద్ధతులను
జక్క నెఱింగిన ♦ చతురుల సిద్ధాంతులను గ్రియాకల్పంబు♦లను దెలిసిన
వారల సాధుకా♦వ్యములందుఁ బాండితిఁ దగినవారలభాష♦తత్త్వమెఱుఁగు

---

* నిర్జగత్తుః రరిందమా-అనిమూ.

తే. వారి నింగితవేత్తలౌ♦వారి హేతు,వాదులౌ వారి నాచార♦పరతఁ గనిన
వారి వచనంబులందు నే♦ర్పఱులుగాఁగఁ,దనరువారినిఛందస్సు♦తత్త్వవిదుల.

క. *పలువిధములౌ పురాణం,బుల నెఱిఁగినవారి వేద♦ములఁ బఠియింపం
గలవారిఁ జిత్రకర్మం,బుల నెఱిఁగినవారి వృత్త♦ముల సూత్రములన్. ౮

తే. చక్క నెఱిఁగిన ప్రౌఢల ♦ శాస్త్రవిదుల, నీతివేత్తల వేదాంత♦రీతి నెఱుఁగు
పండితులఁ దత్ప్రబోధన♦పరులునైన, జ్ఞానులన్ బిల్వఁగాఁ బంచి♦సభను జేర్చి.

క. బాలుర గాయకవరుల సు,శీలురఁ బిల్వంగఁ బంచె ♦ సిద్ధమునులు భూ
పాలురు వారలపాటల, నాలించి తదీయరూప ♦ మాదృతిఁ గనుచున్. ౧౦

క. కనులం ద్రావెడుపోలిక, జనపతినిన్ బాలకులను ♦ జక్కఁగ మఱియున్
గని యిట్లు చెప్పుకొని రొ,క్కని కొక్కరు తత్సభన్ ద♦గన్ మధురోక్తిన్.

చ ఇరువురు వీర లీక్షితిమ♦హేంద్రుని రాముని జూచినట్టులే
నరిగఁ గనుంగొనంబడుచుఁ ♦ జక్కనిరూపున నున్నవార లీ
యిరువురు సోదరుల్ జటల♦నే ధరియింపక చారువల్కలాం
బరములఁ గట్టుకున్న రఘు♦వర్యుఁడు పాడిన యట్టిరీతిగన్. ౧౨ 3341

క. కనఁబడుదురు భేదం బే, మని చెప్పఁగ వచ్చు? వీరి ♦ నరయఁగ బింబం
బుననుండి బింబ ముదయిం,చినరీతిగ రాముునుండి ♦ చెలఁగినరీతిన్. ౧౩

క. పరికింప నొనటం చీ, వరుసను శ్రుతిహితముగాఁగఁ ♦ బల్కుచునుండన్
ఇరువురు మునిశిష్యులు రఘు,వరుగాథను దివ్యభణితిఁ ♦ బాడఁగఁ బూనన్.

క. అతిమానుషగాంధర్వం, బతిమధురం బగుచు నప్పు ♦ డలరె; నచట సం
స్థితిఁ గన్న శ్రోత లెవ్వా, రతిమానుషగానమును స♦మాదృతి వినుచున్.

క. పొందరు సంతృప్తి నదే, చందంబున; నంత మొదటి♦సర్గము మునిరా
డ్బృందారకుఁడౌ నారదుఁ, డందంబుగఁ జెప్పెఁ బూర్వ ♦ మద్దిమొదలుగన్.

తే. పాడఁ జొచ్చిరి వాల్మీకి ♦ పల్కినట్టు
లిరువదియొ సర్గ లాదిన ♦ మెలమిఁ బూర్తి
యైన నపరాహ్ణమున రాముఁ ♦ డాదరమునఁ
బల్కె వింశతిసర్గసం♦భవముదమున. ౧౭ 3346

క. కొనుఁడీ పదునెనిమిదివే, లని లెక్కింపంగఁ బడిన ♦ హాటకముల నో
మునిశిష్యులార! యింకే, మనమునఁ గలదేని వాంఛ ♦ మానక చెప్పుఁడీ!.

క. అని యడిగి వీరి కిమ్మని, యనుజన్మునితోడఁ బలుక ♦ నాలక్ష్మణుఁ డా

---

* ఛందోవిదః పురాణజ్ఞాన్-అనిమూ. ఇంతనుముం దైదవ శ్లోకమునందు పౌరాణికాం శ్ఛబ్ద విదః-అనియున్నది. పౌరాణికు లనఁగాఁ బురాణమునందలి యర్థమును జెప్పువారనియు, పురాణజ్ఞాన్=అనఁగాఁ బురాణముల నెఱింగినవారనియు గ్రహించునది.

కనకముల వేఱువేఱుగ, ఘనమోదం బంది యీయఁ♦గా నాసహజుల్. ౧౯

చ. కనుఁగొని యాసువర్ణముల ♦ గాఢతరంబగు విస్మయంబునుం
గని గ్రహియింప కిట్లనిరి; ♦ కాననవాసుల మేము మూలముల్
వనమున నున్న పండ్లు దిను♦వారము హాటకమిద్ది యేల? యే
పనికి వ్యయించువార మని ♦ పల్కినమాటల నాసభాసదుల్. ౨౦ 3349

సీ. కౌతూహలమునఁ జ♦క్కఁగ నాలకించుచు విస్మయం బొందిరి ♦ విభుఁడు నట్లె
యాశ్చర్యరసమగ్నుఁ ♦ డయ్యె; నంతట రాముఁ డాసహజన్ముల♦నాదృతిఁ గని
కావ్యసంశ్రవణాని♦కామమోదంబున వారియాగమనంబు ♦ భూరితేజ
మలరఁగాఁ బ్రశ్నించె; ♦ నర్భకులార! యీకావ్యప్రమాణసం♦ఖ్యయది యెంత

తే. యెంతవఱ కిందునం గథ ♦ యెఱుఁగనగును?
గర్త యెవ్వండొ యీభూరి♦కావ్యమునకు
నమ్మహాముని యెందుండు? ♦ ననిన రాము
పలుకు లాలించి వారలు ♦ పలికి రిట్లు. ౨౩½ 3350

క. మునిపతి వాల్మీకియె యీ, ఘనకావ్యంబునకుఁ గర్త ♦ కమ్రచరిత మె
ల్లను దీని మీకుఁ దెల్పం, జనునని మాకాజ్ఞఁ జేసె ♦ సన్ముని యతఁడే. ౨౪

క. క్రతుశాలచెంత నున్నాఁ, డతులితతేజం డతండె ♦ యాదృతి నెందుం
బ్రతిలేని యిట్టికావ్యము, మతివిభవ మ్మలరఁ జేసె ♦ క్ష్మాపాలవరా!. ౨౪½

క. ఇరువదినాలుగువే లని, పరిగణితము శ్లోకసంఖ్య ♦ [1]భార్గవుఁడు మునీ
శ్వరుఁడగు వాల్మీకియె భూ,వర! సర్గంబులను [2]నైదు♦వందలు గాఁగన్. ౨౫

ఆ. [3]పరమనియతిఁ జేసెఁ ♦ బరఁగు నుపాఖ్యాన,శతము కాండములిట♦షష్ఠసంఖ్య
వెలయు నేడవదిగ ♦ వితతమా నుత్తర,కాండ మిలునిచరిత ♦ కడపటి దగు.

క. ఒనరిచె నీరీతిగ నా, మునిపతి మాగురువు చరిత♦ము భవత్కథ సు
మ్మనఘా! యీకావ్యేశ్వరు, ఘనచరిత మ్మిందుఁ జక్కఁ♦గా నలరారున్. ౨౭

ఆ. జీవితంబునందుఁ ♦ జెలఁగుశుభాశుభ, మిందు వర్ణితంబు ♦ సుందరముగ;
నోమహారథా! మ♦హోజ్జ్వలవిక్రమా!, దీని వినఁగఁ గోర్కిఁ ♦ బూనుదేని.

క. మనుజేంద్ర! యశ్వమేధం,బు ననంతరమందు సుఖముఁ ♦ బొందుసమయమం
దునఁ దమ్ములతోఁ జక్కఁగ, వినఁ దగు నన రాఘవుండు ♦ విని యానుడులన్.

క. విని నట్లె చేయఁ దగునం, చని వారలఁ బోవఁ బంచె ♦ ననుజులు మోదం
బున వాల్మీకి మహాముని, గనఁ బోయిరి; రాముఁ డంత ♦ క్ష్మాసురయుతుఁడై.

క. గురుబుద్ధులైన క్షత్రియ,వరులం దాఁ గూడి యజ్ఞ♦వాటంబున కా
దరమునఁ దద్గానమనో,హరతకు సంతోషపడుచు ♦ నరిగె సుముఖుఁడై. ౩౦½

---

1 భార్గవేణ తపస్వినా-అనిమూ. 2 పంచసర్గశతానిచ-అనిమూ. 3 ఉపాఖ్యానశతంచైవ-అనిమూ. ఉపాఖ్యానశత మిలోపాఖ్యానాంతమ్-అనివ్యాఖ్య.

ఆ. తాళజయుల మిగులఁ ♦ దనరి సస్వరశబ్ద,యుక్తమగుచు సర్గ♦యుక్తి నొప్పి
తంత్రిలయలఁ జక్కఁ ♦ దగి వ్యంజనాన్విత,మైన దాని వినియె♦నవనివిభుఁడు.

తొంబదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౫ - వ సర్గము.

{ రాముఁడు రామాయణమును విని కుశలవులఁ దనకొడుకులనుగా నెఱిఁగి సీత సభలో శపథముచేయునట్లు చేయుమని వాల్మీకిం బ్రార్థించుట. }

మ. జననాథుం డిటు లద్భుతంబయిన యా♦సంగీత నృత్యాదృతిన్
వినుచున్ జాలదినంబులం గడపెఁ బృ♦థ్వీనాథులతోఁ గూడి యా
తనిసామంతులు వానరుల్ విని ప్రమో♦దం బొంది; రారాముఁ డా
తనయద్వంద్వముతల్లి సీత యని గీ♦తం బందె యెంచెన్ మదిన్. ౧॥ 3361

మ పరిషన్మధ్యమునందు సీతసుతులే ♦ వా రంచుఁ దా నెంచి యీ
కరణిన్ బల్కెను; [బిన్నతమ్ము రిపుసం♦ఘాతాంతకున్ బావనిన్
వరధర్మజ్ఞు విభీషణున్ బరులఁ జం♦పం జాలి విఖ్యాతుఁడై
ధరణిం బొల్చు సుషేణుఁ గాంచి] మది విం♦తం బొంది యాలింపఁగన్. ౨

క. పరిశుద్ధవర్తనుల భూ,వరభక్తుల దూతలన్ జ♦వంబునఁ బిల్వం
బరిజనులఁ బంపి వారలు, త్వరపడి రా నిట్టులనియె ♦ వాంఛ చెలంగన్. ౩॥

చ. నిరుపమబుద్ధియై తగి ము♦నిప్రవరుండయి కావ్యకర్తయై
పరఁగెడు వాల్మికిం గనుచుఁ ♦ బల్కుతి నే నని నాదుపల్కుగాఁ
బరహితతత్పరా! దివిజ♦వారము మెచ్చఁగఁ జాలు సీత నా
తరుణిని బిల్వఁబంపుఁ డని ♦ తద్దయు భక్తిని బల్కుఁగాఁ దగున్. ౪ 3364

క. పరిశుద్ధవర్తనంబున, విరహితపాపమున దాను ♦ వెలయుననేనిన్
బరిషత్తున నిట మానీ,శ్వరునానతి సీత తనదు ♦ స్వాంతవిశుద్ధిన్. ౫॥ 3365

ఆ. పలుకుఁ గాక; మౌని♦పరమేశుఁ డేమాట, కేమిపలుకు సీత ♦ యింగితం బ
దెట్టులుండు దాని ♦ నెఱిఁగి వేగము తెల్పుఁ, డెల్లి జనకపుత్రి ♦ యెల్లరు విన.

సీ. పరిషత్తునడుమ శ♦పథముఁ బల్కుంగాక తనయాత్మశుద్ధి నం♦దఱు నెఱుంగ
నాయాశయముఁ దీర్ప ♦ నన రామునానతి దెలుపునవాక్యంబు ♦ తేటపడఁగ
నాలించి యద్భుతం ♦ బంది యాదూతలు చని రెందు వాల్మీకి♦ముని వసించు
నాపర్ణశాలకు ♦ నరిగి మహాత్మునిఁ బ్రజ్వలద్భాస్కరు♦భాతి నొప్పు

తే. నామునిం గని ప్రణమిల్లి ♦ యతిమృదుతను
మధురతను గాంచు రామునిమాట లెల్ల
భక్తి విజ్ఞప్తిఁ జేసి; రా♦బ్రహ్మమౌని
భూరితేజోవిరాజిత♦మూర్తి వినుచు. ౭॥ 3367

క. *రామునిమనోగతంబును, దా మది నూహించి సువిహి♦తంబుగఁ బలికెన్;
భూమీశునాజ్ఞ రీతిగ, నా మెః వచించున్ శుభంబు ♦ నగు మీకెల్లన్. ౧౧

క. వనితలకుఁ బతియె దైవం, బనుటయె తథ్యంబు గాన ♦ నట్లై జరగు నీ
పనియన వేగముగల యా, జననాయకుదూత లరిగి ♦ సభ శ్రీరామున్.

క. కని మనవి చేసి రాఘవ,మునివాక్యము లెల్ల నంత ♦ మోదంబున నా
జనపతి కాకుత్స్థుఁడు విని, మునివర్యుని నెన్ని యచటి ♦ మునుల నృపతులన్.

క. పరికించి పలికె రేపే, ధరణీసుత శపథ మిందుఁ ♦ దాఁ జేయు మునీ
శ్వరు లెల్ల శిష్యయుతులై, నరపతు లనుచరులఁ గూడి ♦ నాతిప్రతిజ్ఞన్.

క. వినుదురు గాక మ తెవ్వరు, జనకాత్మజ చేయఁబోవు ♦ శపథంబు వినం
గను గోరువారొ వారలు, చనుదెంతురు గాక విగత♦సంశయు లగుచున్.

చ. అని యిటు లామహాత్ముఁడు ధ♦రాధిపుఁ డాడిన నెల్లమానులున్
విని యది మేలుమే లనుచు ♦ విశ్రుతనాదముతోడఁ బల్కి; రా
జనపతు లారఘూత్తముని ♦ సన్నుతిఁ జేసిరి సద్గుణంబు లి
ట్లనఘము లెల్ల నీకునను♦నందె యొసంగె నటంచు మెచ్చుచున్. ౧౬ 3373

క. పలికిరి; తరువాత మహీ,శబలాముఁడు రాఘవుండు ♦ జానకి రేపే
తొలిజామున శపథంబును, బలికెడు నని వారి నెల్లఁ ♦ బంపె వసతికిన్. ౧౭

చ. అని యిటు లారఘూత్తముఁ డ♦హార్యతరక్రతుకర్త రాడ్విభుం
డనుపమబుద్ధిశాలి జన♦కాత్మజ చేయు ప్రతిజ్ఞ రేపె యా
నని తెలియంగఁ బల్కి మును♦హాత్ముల మానుల రాజముఖ్యులన్
బనిచె నివాసశాలలకు ♦ స్వాంతమునం గల కోర్కి పొంగఁగన్. ౧౮ 3375

తొంబదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౬ - వ సర్గము.

{ వాల్మీకి సీతతోఁ గూడి సభకు వచ్చి కుశలవులు సీతసుతులగుటం దెలిపి శపథము చేయ ననుజ్ఞ యిమ్మని ప్రార్థించుట. }

క. ఆరాత్రి గడువ నుదితుం,డై రవి యలరార రఘువ♦రాన్వయతిలకుం
డా రాముఁడు క్రతువాటము, చేరం జని తేజ మలర ♦ సిద్ధమునితతికిన్. ౧

క. పిలువఁగఁ బంచె నంతట, నలఘుతరఖ్యాతినలరు ♦ నట్టి వసిష్ఠుం
డలకాశ్యపజాబాలులు, ఖలహరులగు వాసుదేవ♦కౌశికమునులున్. ౨ 3377

తే. దీర్ఘతపుఁడు దుర్వాసుండు ♦ దివ్యతేజుఁ
డగుపులస్త్యుఁడు భార్గవుఁ ♦ డతులకీర్తి

* ఏవం [illegible]

శాలి మార్గల్యుఁ డట్టులె ♦ శక్తి వాసు
నాహ్వయులును మార్కండేయుఁ ♦ డఖిలవేత్త. ౭ 3378

సీ. గర్గుఁడు చ్యవనుండు ♦ ఘనుఁడు శతానందుఁ డాభరద్వాజుండు ♦ నగ్నిపుత్త్రుఁ
డగు సుప్రభుండు మ♦హాత్ములౌ నారద పర్వతుల్ గౌతమ♦పరమపావని
కాత్యాయనుండు న♦గస్త్యసుయజ్ఞులు నింకను మహితులై ♦ యెసఁగుమాను
లత్యంతహర్షాత్ము ♦ లరుదెంచి రెంతయు బలపరాక్రమములఁ ♦ బ్రబలులైన
తే. వనచరాసురు లావార్త ♦ వినెడుతమిని, వచ్చె; రెల్లరుక్షత్త్రియ♦వైశ్యశూద్రు
లల్లె వేలకు వేలుగా ♦ నఖిలదేశ,వాసు లరుదెంచి రాసీత ♦ వచ్చుననుచు.

క. ధరణీసురు లాదృతిమై, నరుదెంచిరి జ్ఞాననిష్ఠ♦లై కర్మరతిం
బరఁగిన కోవిదు లెల్లను, ధరణీసుతశపథము విను♦తమి పైకొనఁగన్. ౮

క. చనుదెంచి పర్వతము ని,ల్చినగతి నిశ్చలముగాఁగఁ ♦ జేరి సభను జ
క్కనిరీతిఁ గూరుచుండుట, విని యావార్తను మహర్షి ♦వీరుఁడు కడఁకన్. ౯

ఉ. జానకితోడ వచ్చె; ముని♦సత్తము వెంబడి మోము వంచి యా
మానిని దోసిలొగ్గి రఘు♦మండను రాముని బ్రాణనాయకున్
మానసమందు నెంచుచు స♦మానుషశక్తిఁ జెలంగియున్ గళ
స్వానము బాష్పరుద్ధమయి ♦ చాలఁ గృశత్వము నొంద వచ్చెఁ దాన్. ౧౧

క. వనజానను వెంబడిగాఁ, జనుదెంచెడు శ్రుతివిధమున ♦ సన్ముని వాల్మీ
కిని వెన్కొని వచ్చిన యా, జనకజఁ గని యెల్లవారు ♦ సంతోషమునన్.

తే. మేలు మేలని పొగడిరి; ♦ చాలదుఃఖ
వివశమతులౌచు జను లెల్ల ♦ విహ్వలించి
యక్కటా యని యార్వంగ ♦ నారవంబు
దెసల వ్యాపించె; నంత జ♦నసమితి నట. ౧౩ 3384

క. రాముని గొందఱు మెచ్చిరి, భూమిజ నుతియించి రందుఁ ♦ బౌక్కుజనులలో
ధీమంతులు కొందఱు మఱి, యామాడ్కిన్ రాము సీత ♦ నఖిలస్తుతులన్.

క. తనిపిరి కొందఱు శోకం,బునఁ గుందిరి కొంద ఱందు; ♦ బుధనుతుఁడు సభా
జనముల నడుమన్ జానకి, వెనువెంటన్ రాఁగఁ జొచ్చి ♦ వీరుని రామున్.

క. కని యిట్లనియె గభీర,ధ్వని యులరఁగ రామచంద్ర! ♦ ధరణీసుత సా
ధునుతచరిత్ర త్వదంగన, జనాపవాదమున నీవు ♦ శంకితమతివై. ౧౪ 3387

చ. వనముల నుండఁ బంప ముని♦వర్ణితశీలయు నాదునాశ్రమం
బునకు సమీపభాగమున ♦ భూరిలతావృతకాననాంతరం
బున విడనాడి లక్ష్మణుఁడు ♦ పోయిన పయ్యెడ నుండె; నుల్లస
ద్ఘనయశ! రామచంద్ర! త్రిజ♦గత్ప్రియకృత్యమహాదరా! విభూ!. ౧౫

క. లోకాపవాదసాధ్వస, మీాకరణిం బొందినాఁడ ♦ విట్టి యనఘు ని
న్నీకాంతామణి సంశయ, మేకరణిని బొందకుండ ♦ నిత్తురణమునన్. ౧౬

క. శపథ మొనర్చెడుఁ గావున, నృపవర్య! యనుజ్ఞ యిమ్మ♦హీనబలమునన్
రిపుకులనాశనశక్తిని, వ్యపగతపాపమున మిగుల ♦ వఱలెడుతనయుల్. ౧౭

[1] తే. వీర లిరువురు కవలు దు♦ర్వారవైరి,గర్వనిర్వాపణాంచద♦ఖండశక్తి
రాజితులు జానకీదేవి♦రమ్యగర్భ,భవులు నీపుత్రకులు సుమ్ము ♦ పార్థివేంద్ర!.

చ. ఋత మిది నీదుమ్రోల వివ♦రించితి; నేను ప్రచేతసుం డనన్
క్షితిని ప్రసిద్ధుఁడైన ముని♦జిష్ణునకుం దశమాత్మజుండ నూ
నృతము వచింతుఁ గాని మది ♦ నెప్పుడు నే ననృతంబు నెన్న నీ
సుతులు భవత్తనూజులు వి♦శుద్ధమతుల్ సుగుణాఢ్యు లుత్తముల్. ౧౯ 3392

[2] తే. పెక్కు వర్షసహస్రముల్ ♦ పృథుతపంబుఁ
జేసినాఁడను గాన నీ♦సీతయందు
దోస మిసుమంత యున్నచో ♦ నాసమస్త
సత్తపఃఫల మెల్ల ని♦ష్ఫలమె యగును. ౨౦ 3393

ఉ. జానకి శూన్యపాపయయి ♦ సాధుచరిత్రయె యయ్యెనేని నే
మానితరీతి వాక్కునను ♦ మానసకాయయుతిన్ బ్రశస్తినిం
గానఁగఁ జేసియున్న యన♦ఘంబగు సాధుతపఃఫలంబు స
న్మానును గాక జానకియె ♦ యొప్పనిదైన గడంగెడుం జుమీ. ౨౧ 3394

క. విను మనసు మష్ఠముంబ్రాఁగఁ, దనరిన పంచేంద్రియములఁ ♦ దగ నెంచియె సీ
తను వననిర్ఝరసీమను, గనఁబడఁగ విశుద్ధ యనియె ♦ గ్రహియించితిఁజూ. ౨౨

క. పరిశుద్ధ సాధువర్తన, విరహితపాపయును శుద్ధ♦విత్తమతియునౌ
ధరణీశ! భర్తృదైవత, ధరణీసుత యీామె నూన్య♦తం బిదియైనన్. ౨౨

క. జనుల యపవాదభీతిం, గనినట్టి భవత్సమీాప♦గతభూమిని నీ
మనమునకుఁ బ్రత్యయంబును, గనుపట్టఁగఁ జేయఁ బల్కుఁ♦గలదు శపథముల్.

తే. తా మహాభాగ యయ్యు ను♦త్తమయు నయ్యు
భర్తృవ్రతము ననుష్ఠింపఁ ♦ బరముముదముఁ
బొందినది గాన నీ వన్న ♦ పొల్కి శపథ
మొనరుచున్ రాఘవా! సత్య♦మునె దలంచి. ౨౩ 3398

[3] చ. ధరణిప! శుద్ధభావమునఁ ♦ దాను జెలంగియు దివ్యదృష్టిచేఁ
బరఁగిన నేను జెప్ప జన♦వాదభయంబున నాకులాత్మయై

---

1 ఇమౌ తు జానకీపుత్రౌ వుభౌ చ యమజాతకౌ, సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షౌ సత్య మేత ద్బ్రవీమి తే-అనిమూ. 2 బహువర్షసహస్రాణి తపశ్చర్యా మయా కృతా, నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ-అనిమూ. 3 తస్మా దియం నరవరాత్మజ శుద్ధభావా దివ్యేన దృష్టివిషయేణ

బరమపతివ్రతాత్వమున ♦ భాసిలు నంచు నెఱింగి నీవు భీ
కరవనసీమకుం బనుపఁ♦గా వట నున్నది వాదుచెంగటన్. ౨౫ 3399

తొంబదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౭ - వ సర్గము.

{ శ్రీరాముఁడు లోకాపవాదమువకై శపథము సీతచేఁ జేయింపవలయునని వాల్మీకిని బ్రార్థించుట. }

క. అని యిటు వాల్మీకి వచించిన రాముఁడు దోసిలొగ్గి ♦ సీతను గీర్తిం
గని వెలయుదాని సభలోఁ, గని యిట్లని పలికె సాధు♦గంభీరోక్తిన్. ౧ 3400

చ. నిరతము ధర్మపద్ధతుల ♦ నేర్పుచు బ్రహ్మవిదుత్తముండు నా
ధరణిఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి మహి♦తంబగు యోగరతిం జెలంగు నో
పరమమునీంద్ర! నీవగు న♦పాపవుఁ బల్కులఁ బ్రత్యయంబు సు
స్థిరముగ నామదిం బనరు; ♦ సీతయు మున్నమరాళిసన్నిధిన్. ౨ 3401

క. మనమున నాకుం బ్రత్యయ,మును గల్గఁ బ్రతిజ్ఞ చేసె ♦ మునివర! యటు గా
వున నింటికిఁ గొనివచ్చితి, జనాపవాదంబు మిగుల ♦ క్షమఁ బ్రబలుటచేన్.

క. జానకి విడనాడితి; నో,మౌనివరా! లోకభీతి♦మైఁ గలుషంబున్
లేనిదె యని మది నెఱిఁగియుఁ, గానలకుం బంచినాఁడఁ ♦ గావున మీరల్.

క. సైరింపవలయు నేనీ,నారి మనఃపూర్వకముగ ♦ జానకియెడలన్
భూరితరంబుగఁ జేసిన, గారవహీనంపు నింద ♦ త్మౌనివరమానీ!. ౫ 3404

క. కవలగు నీతనయులఁ గుశ,లవులను నాతనయు లనుచు ♦ లలి నెఱుఁగుదు;మౌ
నివరా! యీసభ నడుమను, బ్రవిమలహృదయాబ్జ సీత ♦ ప్రతిన యొనరుపన్.

క. మనమున నాకుం బ్రత్యయ,ము నెగడున ట్లొనరుపంగ ♦ మునివర! తలఁపం
జను; నన రామునియాశయ,ము నెఱిఁగి సురసత్తములుఁ బ్ర♦మోదహృదయులై.

క. వనజాసను ముందిడుకొని, చనుదెంచిరి తేజ మలర ♦ శక్రాదులు త
జ్జనకజ శపథము చేయన్, విను వేడుక యలర వారి♦వెంటన్ వసువుల్. ౮

సీ. ఆదిత్యులును రుద్రు♦లశ్విదేవతలును గంధర్వులును మరు♦ద్గణము లచ్చ
రలు సాధ్యులనెడుని♦ర్జరులు విశ్వేదేవతలు దేవమానులు ♦ లలితనాగు
లట్టులె గరుడులు ♦ ననుపమయశమున నలరుసిద్ధులు హర్ష♦మొలయ సీత
శపథంబు వినఁగోరి ♦ చనుదెంచి రందఱు; వారల రాకను ♦ వరుసఁ గాంచి

తే. సురలు మానులు వచ్చుటఁ ♦ జోద్య మంది
మరలఁ బల్కెను శ్రీరఘు♦మండనుండు;

మయా ప్రవిష్టా, లోకాపవాదకలుషీకృతచేతసా యా త్యక్తా త్వయా ప్రియతమా విదితాఽపి శుద్ధా-ఆనిమూ.

దేవవరులార! మునులార! ♦ దివ్యమౌని
పావనోక్తులచేఁ గల్గెఁ ♦ బ్రత్యయంబు. ౧౦౫ 3408

క. వినను హయమేధంబున, మౌనిముఖుల్ గూడియున్న ♦ మహితసభను సీ
జానకి శుద్ధయె యని నా,మానసమునఁ దోఁచుఁ గాక ♦ మరల పృథముగన్.

చ. అని రఘునాయకుం డనఁగ ♦ నల్లన సుంగళిదివ్యభూరివా
సనలు చెలంగఁగాఁ ద్రిదశ♦సత్తముఁడౌ పవనుండు నెల్లెడన్
జనములు మోద మొందునటు ♦ సంచరణం బొనరించె నందు; నా
యనిలునితాఁకు నొంది జను ♦ లద్భుత మిద్ది యచింత్యమం చొగిన్. ౧౦౬

క. తలఁచిరి బహువిధరాష్ట్రం,బులనుండి జనవ్రజంబు ♦ మును కృతయుగమం
దలఘుగతిన్ వచ్చెదునటు, వెలసిరి వారెల్ల నట్లు ♦ వింతగఁ గూడన్. ౧౦౭

క. కని సభ నొకపర్యాయము, జనకజయుఁ దపస్విములకు ♦ శాస్త్రోక్తముగా
వినుతింపఁబడిన వస్త్రం,బును గాషాయంబుఁ దాల్చి ♦ భూమిని దల్లిన్. ౧౦౮

ఆ. వివర మొసఁగునట్లు ♦ వేఁడ నధోదృష్టి,పాలయఁ జేయుచును వి♦మలముఖంబు
వంచి దోసి లొగ్గి ♦ యంచితభణితి ని, ట్లనియె నెల్ల మనుజు ♦ లాలకింప. ౧౦౯

సీత సభలో శపథము పలుకుట.

చ *మనమున నెప్పుడేని రఘు♦మంతను రాముని దప్ప నన్యు నొ
క్కని నయినన్ దలంపకయ ♦ త్స్థానలి నుండినమాట సత్యమే
జననిరో! భూమిదేవి! పతి♦సంగతి వీడిన కష్టముల్ తొలం
గను వివరంబు నాపయిని ♦ గల్గిన ప్రీతిని నిమ్ము వేగమే. ౧౧౦ 3414

శా. శ్రీరామున్ రఘువర్యు నన్వహము నా♦చిత్తంబునన్ వాక్కులన్
గారాబంబులఁ జేయుకర్మముల ని♦క్కం బీశుఁగా నెంచి నే
నారాధించుట సత్యమేని జను ల♦త్యాశ్చర్య మందంగ నా
శ్రీరాజీవదళాక్షుపత్ని యిడుతన్ ♦ జేయూఁత శ్వభ్రాకృతిన్. ౧౧౧ 3415

ఉ. రామునికంటె వేఱగు న♦రప్రవరున్ మది నే నెఱుంగ నం
చీమహితస్థలిన్ నిలిచి ♦ యే నిటు పల్కినమాట సత్యమే
భూమి మదీయవాంఛితము ♦ పొల్లుగఁ జేయక తా బిలంబు నెం
తో మమతం జెలంగి యిడు ♦ డొప్పుగ నిచ్చెదుఁ గాక యీయెడన్. ౧౧౨

చ. అని యిటు మూఁడుమాఱులు మ♦హానియతిన్ శపథంబు పల్క యా
జనకజ యూరకుండ నొక♦చందమునన్ గన నద్భుతంబుగా
ననుపమమై యనుత్తమము♦నై కడుదివ్యమునై చెలంగు నా
సన మొకఁ డుద్భవించె జన♦సంఘము లొక్కటఁ జోద్య మందఁగన్. ౧౧౩

* యథాహం రాఘవా దన్యం మనసాపి న చింతయే, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు
మర్హతి-అనిమూ.

ఆ. అమితవిక్రమమున ♦ నలరారు నాగముల్, ఫణములన్ ధరింపఁ♦బడుచు దివ్య
మైన యాకృతిని మ♦హారత్నభూషిత,మై చెలంగెఁ బీఠ ♦ మద్ది యంత. ౧౯

చ. ధరణియు దివ్యరూపమునఁ ♦ దా నటఁ దోఁచి మహాసనంబుపై
వరగుణసాంద్ర జానకిని ♦ వర్ణితచిత్తను స్వాగతోక్తులం
బరిగతఖేదయై తనరు♦భంగి నొసంగుచు స్వీయబాహులన్
గర మనురాగ ముట్టిపడఁ ♦ గౌఁగిటఁ జేరిచి యుంచెఱుం గనన్. ౨౦ 3419

ఆ. కూరుచుండఁ బెట్టెఁ ♦ గూరిమి సింహాస,నమున నిట్లు చేర్చి ♦ నాతిమిన్న
సరసగతిని గొని ర♦సాతలంబును జొచ్చె, నట్లు లోని కరుగు ♦ నవసరమున.

క. సుర లెల్లఁ బుష్పవృష్టిం, గురిపించిరి సీతపైనఁ ♦ గొదువపడనియ;
ట్లురుసాధువాక్యముల నం,బర మెల్ల ధ్వనింప నేక♦భంగి నొనరుపన్. ౨౧

చ. ధ్వని యది యొక్కపెట్టున ది♦గంబుల భూమిని నిండె; మేలు మే
లనుచును జానకీ! మహిత♦మాఁగద నీదగు శీల మిద్ది యం
చును బహురీతులం బొగడు♦చున్ నభమందున నున్న దేవతల్
స్వనములఁ జేసి రాజనక♦జాత రసాతలసీమ కేగఁగన్. ౨౨ 3422

క. సుర లీగతి హర్షంబునఁ, బరమాద్భుత మంది ధ్వనులఁ ♦ బర్వఁగఁ జేయన్
ధర యజ్ఞవాటగతముని,వరు లెల్లను మనుజపాల♦వర్యులు నరులున్. ౨౩

క. మనములఁ దోఁచెడు విస్మయ,మున నేమియుఁ బల్కలేక ♦ మూర్ధములు చలిం
పను బొలిచిరి బొమ్మలవడు,వుఁ; నంతట నంతరిక్ష♦భూస్థప్రాణుల్. ౨౪ 3424

తే. స్థావరంబులు మఱియును ♦ జంగమములు
దానవులు దీర్ఘతనువులఁ ♦ దగురసాత
లాలయంబులు భుజగమ్ము ♦ లద్భుతంబు
నందె; కొందఱు హర్షించి ♦ రద్ది చూచి. ౨౫ 3425

క. ధ్యానపరాయణులై యట, మానవవరులందుఁ గొంత♦మంది నిలిచి రా
మానవపతి శ్రీరాముని, మానసములు పొగులఁ గనిరి ♦ మఱికొందఱటన్.

క. జనకజఁ గాంచి యచేతను, లనఁదగి చిత్రంపుబొమ్మ ♦ లట్లుండిరి; భూ
మిని సీత చొరఁగ నొయ్యనఁ, గని యాసభనున్న మనుజ♦గణములు వగలన్.

ఆ. కలఁగినట్టి చిత్త♦ములను ముహూర్తమా,త్రంబు నిలిచి రట్టె ♦ *తన్ముహూర్త
మఖిలజగము లార్తి ♦ నంది మూర్ఛం బొంది,నట్టు లుండెఁ గదల♦నట్టులంత.

తొంబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

* తన్ముహూర్త మివాత్యర్థం సమం సమ్మోహితం జగత్-అనియు.

౯౮ - వ సర్గము.

{ శ్రీరాముఁడు జానకికై శోకించి భూదేవిని శిక్షఁజేయఁ బూని బ్రహ్మచే నివారింపఁబడుట. }

క. జనకజ యట్లు రసాతలమును జొచ్చుటఁ గాంచి కపులు ♦ మునులును శ్రీరా
మునిసన్నిధి మేత్రిలని,యును, గటకటయంచుఁ బల్కి ♦ రుద్విగ్నులునై. ౧

క. నరపతి యంతట నౌదుం,బరదండం బూఁతగాఁగఁ ♦ బట్టుకొని నిరం
తరబాష్పధార నీక్షణ,సరసిజములు కలఁకఁబాఱ ♦ సన్నధ్వనితోన్. ౨

క. మోమును వంచి వ్యథాకుల,మానసుఁడై యెంత యునఁగ ♦ ననువుపడని చిం
తామాధ్యంబునఁ దోఁచక,యేమియు ననలేకయుండె ♦ నేడ్పు గదురఁగన్.

మ. చిరకాలం బిటు చింతచేఁ గలఁగుచున్ ♦ జిత్తంబు నిశ్చేష్టతం
బొరయన్ బాష్పము శోకధార లఁగుచున్ ♦ భూమిం బ్రవేశింప ని
ర్భరశోకంబును గ్రోధముం బెనఁగొనం ♦ బల్కెన్ మహాదీనుఁడై;
భరమై యిప్పు డపూర్వశోక మిది నా♦స్వాంతంబుఁ గుందించెడున్. ౩

ఉ. నే నిటు చూచుచుండ ధర♦ణీసుత నాదగు భాగ్యలక్ష్మి నా
జానకి భూమిలో నడఁగెః ♦ సాగరవర్యముఁ దాఁటి మున్ను లం
కానగరంబునన్ దనుజ♦కాంతుని జంపి మహార్తి మున్గు నా
మానినిఁ గంటిఁ బ్రీతిమెయి ♦ మామకదోర్బలశక్తితోడుగన్. ౪ 3433

చ. సురలును మానివర్యులును ♦ జూచుచు నుండఁగ నగ్నిశుద్ధయౌ
తరుణిని నే నయోధ్యకు ని♦తాంతముదంబునఁ దెచ్చుకొంటి నీ
తరుణమునందు నిచ్చట నె ♦ తా నడఁగెం గద సభ్యులార! మీ
రరయుఁడు నాదుశక్తి నిట ♦ నట్టులు పూర్వము నేను బూనికన్. ౫ 3434

ఉ. దానవనేతఁ జంపి వని♦తామణిఁ దెచ్చిన నా కశక్యమే
పూనిక భూమి తోడుకొని♦పోయిన సీత మరల్చుటల్ కనం
గా నిఁక నో ధరారమణి ♦ క్రమ్మఱ నాదయితామణిన్ వగం
బూనిన నాదుచిత్తమున ♦ భూరితరక్రుధ పుట్టకుండఁగన్. ౬ 3435

మ. మరలం దెచ్చి యొసంగు మిట్టిపనికిన్ ♦ మా అత్తవీవున్న వి
స్ఫురరోషంబుఁ గనంగఁ జేసెదఁ జుమీ ♦ పూర్వంబె నారోషముం
బరమాశ్చర్యము నొంది చూచితివిగా ♦ పంతంబు నీకేల? యో
ధరణీ! యత్తవు నాకు నేచునక క్రో♦ధం బింత నారించితిన్. ౭ 3436

చ. జనకుఁడు నాకు మామ మును ♦ సత్క్రతుకార్యమునన్ హలంబు చేఁ
గొని నిను దున్నుచున్ బడసెఁ ♦ గోమలి సీతను; గాన మేదినీ!
*జనకజ నాకుఁ జూపు మది ♦ శక్యము గాదని తోఁచెనేని న
న్ననువుగఁ ద్రోవఁ జూపి దయి♦తాంతికమున్ వడిఁ జేర్పు మిత్తరిన్. ౮

* తస్మాన్నిర్యాత్యతాం సీతా వివరం వా ప్రయచ్ఛ మే-అనిమూ.

మ. బలిసద్మంబున నాకపృష్ఠమున నే ♦ వాసంబు గావింతు నా
జలజాక్షిం గూడి; విష్ణుదయితా! ♦ చాలింక నాలస్య మ
ర్మిలి సీతం గొనిరమ్ము జానకినె యీ ♦ రీతిన్ మదిం గోరుచున్
గలఁతం బొందితి మోహవారినిధి ని ♦ క్కం బే నొగిన్ మున్గితిన్. ౮ 3438

మ. ధరణీ! యున్నది యున్నయట్లు విలస ♦ ద్ధమ్మిల్ల నాప్రేయసిన్
త్వరగాఁ దోడ్కొని వచ్చి నా కొసఁగు మిం ♦ తం జేయవే నిన్ను భూ
ధరసంఘంబులతో వనావళులతో ♦ దర్పంబు పొంగంగ ని
ర్భరబాణంబుల నీఱు చేసెదను [1]నే ♦ రాముండనే యైనచోన్. ౯ 3439

క. ధరణీ! నీయీరూపము, త్వర నే విదళింప నెల్ల ♦ తావుల జలమే
పరికింప వెలయుఁ జుమ్మీ, పరమాద్భుతశక్తిఁ జూపఁ ♦ బడుఁగాక యిఁకన్.

చ. [జనకజకోసమై ధరణి ♦ సత్త్వము దూలఁగఁ జేసి దీని నా
వననిధిలోపలం గలిపి ♦ వైచెద లక్ష్మణ! చాపవర్యమున్
ఘనతరసాయకంబుఁ ద్వర ♦ గాఁ గొనిరమ్ము; భయంబు లేక మే
దిని యిటులున్న దీక్షణమె ♦ దీనిమదంబును జెండి వైచెదన్.] ౧౧ 3441

చ. అని యిటు లాకకుత్స్థముఖ ♦ తాన్వయవార్ధినిశాకరుం డెదం
బెనఁగొను క్రోధశోకముల ♦ భీమతరంబుగఁ బల్కి; నాతనిన్
మనమున సమ్మదంబు నణు ♦ మాత్రము లేకయె దుఃఖవార్ధిలో
మునిఁగినవానిగా నెఱిఁగి ♦ మోమున దీనత దోఁప బ్రహ్మయున్. ౧౨ 3442

చ. సురగణయుక్తుఁడై పలికె ♦ సువ్రత! శ్రీరఘురామ! నీవె యి
క్కరణిని దీనుభంగిని ని ♦ కామగురువ్యథఁ బొందవచ్చునే?
సురలకు మున్ను చెప్పినది ♦ చొక్కముగా మదిలో స్మరింపు నీ
నిరుపమపూర్వభావమును ♦ నేర్పుమెయిన్ స్మరియింపు మిత్తఱిన్. ౧౩

సీ. శత్రుకర్శన! మహా ♦ సత్త్వవిభాసురబాహూ! మహాత్మ! నీ ♦ పరమరూప
మును స్మరింపఁగఁ జేయఁ ♦ బూన నత్యుత్తమమగుచు దుర్ధర్షమై ♦ యాలరు నీదు
ముందటిదగు జన్మ ♦ మున నున్న వైష్ణవ తనువుఁ దలంపు మి ♦ త్తరుణమందె;
జానకి యీసీత ♦ సాధ్వి యభిన్నత్వమునఁ దగు శ్రీదేవి ♦ యనుపమాన

తే. పరమపావని నీ కన ♦ పాయిని యగు; నీమె నీయాశ్రమంబను ♦ నిట్టితపము
బలిమి వైష్ణవపదసుఖ ♦ వార్ధి మున్గె, నదు మరల నీసంగతి ♦ నొందఁగలదు.

క. వినుమా సంశయలేశం,బును బొందకుము విష్ణులోక ♦ మునయందే క

---

[1] సపర్వతవనాం కృత్స్నాం విధమిష్యామి తే స్థితిమ్, నాశయిష్యామ్యహం భూమిం సర్వ మాపో భవం త్విహ-అనిమూ. నే రాముండనే యైనచోన్-అన్నది మూలార్థమును సార్థకము చేయునది కావున నధికముగాఁ జేర్పఁబడినదని యెఱుఁగఁదగు.

ల్గును గాని యీసభాంతర,మునఁ గల్గదు సంగమంబు ♦ మునినుతచరితా!.

క. నాపలుకుజాడ లెఱుఁగుము, యీపరిమన్మధ్యమునసె ♦ యీకావ్యమె చూ
నీపావనచరితామృత, మేపారం గ్రోలఁ జేయ ♦ నెసఁగు నసమమై. ౧౨ 3446

క. కావ్యములలోన నుత్తమ,కావ్యంబై వేదసార♦కలితం బగుచున్
భవ్యంబై సాంగముగా, దివ్యకథారసము నెల్లఁ ♦ దెల్పుం జుమ్మీ. ౧౪౹

తే. సంశయం బింతయును లేదు ♦ జన్మము మొద
లఖిలసుఖదుఃఖసేవన ♦ మంతముగను
దెలుపుఁ గాఁగల కృత్యముల్ ♦ తెలుపఁదగిన
యుత్తరాహ్వయకాండ మా♦యోగివరుఁడు. ౧౮౹ 3448

క. ఒనరించె నాదికావ్యం, బనఘా! యీకావ్యమా స♦ముంచితగాథల్
నినుఁ గూర్చియె యలరారెడు, ననుపమతావకయశంబు ♦ నవనిం జాటున్.

తే. కావ్యములలోన నెల్ల రా♦ఘవుఁడు తప్ప
సద్యశంబును బొందఁగాఁ ♦ జాలఁ డెవఁడు
మున్ను తెలిపితి దేవత ♦ లున్నతజేని
నీకు నీవార్త లెల్లను ♦ నేను రామ!. ౨౦ 3450

క. ఇది దివ్య మద్భుతాకృతి, యిది నూనృతవాక్యసంఘ ♦ మిది యజ్ఞానా
స్పదరహితమంచు నెఱుఁగుము, విదితం బీకావ్య మెల్ల ♦ విబుధవినుతమై.

క. పురుషవరేణ్యా! నీవన, నిరుపమధర్మాభినిరతి♦నిం దగు దేవే
శ్వరుఁడవు భవిష్యగాథను, బరమాదృతి మీఱ వినుము ♦ ప్రమదముగల్గున్.

క. అనుపమకీర్తీ! రామా,యణమునఁ దగు శిష్టగాథ ♦ హారితరంబై
తనరెడు నుత్తరకాండం, బను పేరున; మునులఁ గూడి ♦ యద్దానిఁ దగన్. ౨౨

క. వినవయ్య! భూరితేజా!, యనుత్తమంబైన కథను ♦ నన్యులు దీనిన్
వినఁ దగరు రాజమునివై, తనరారెడు నీవె వినఁగఁ ♦ దగుదువు వీరా!. ౨౩౹

చ. అని యిటు లాదృతిం బలికి ♦ యంబుజసంభవుఁ డెల్లలోకసం
జనితసుకీర్తి దేవముని♦సత్తములం గుమిఁగూడి రాఁగ నా
త్మనియతవాసభూమికి న♦మానుషమూర్తిని రాము నెంచుచుం
జనియెను; యజ్ఞవాటగత♦సాధుమతుల్ మహనీయకీర్తులున్. ౨౮౹ 3455

తే. బ్రహ్మలోకార్హులును నగు ♦ పరమమానును, లావిరించిని సెలవీయ ♦ నడిగిమరలి
రాభవిష్యమహాగాథ ♦ నాలకింప,రాముఁ డున్నట్టి యాయధ్వ♦రమున కెలమి.

క. [నిరుపమకీర్తిని జక్కఁగ, ధరణిని నింపంగ నిల్వఁ ♦ దా రొప్పఁగ వ
చ్చిరి; వారివెనుక వసుధాం,తరమున వెలువడియె నొక్క ♦ ధ్వని యసదృశమై.

క. రామా సంతాపంబును, నీమెయిఁ బొందంగ నేల? ♦ యిట్టిపనికిఁగా
*నామార్తాండతనూజుఁడె, యామానని కారణంబె ♦ యంచుఁ దలఁపుమా.

---

* కృతాంతో హ్యత్ర కారణమ్-అనియా.

చ. జనకజఁ గోరుదేని ధర ♦ సల్పిన యత్న మిదెల్ల వ్యర్థమై
చను; మరలన్ ధరిత్రిసుతి ♦ త్సాన్థలిఁ గాంచుట దుర్లభంబు నీ
వనితయు విష్ణులోకమున ♦ వాసముచేయుచు నీదురాక నె
మ్మనమునఁ గోరుచున్నయది; ♦ మర్త్యమునన్ సుఖ మెల్ల నెప్పుడున్. ౩౮౹

క. మనుజులఁ బొందఁగఁ జేయును, వినుము స్వధాలోకమందుఁ♦బితరు లమితభో
జనులును దృప్తిం బొందం,గను జేయుచునున్న దామె ♦ గాదే? రామా!. ౩౯

సీ. విష్ణువై తగునీదు ♦ వినుఁబవక్షంబున నిరతంబు లక్ష్మియై ♦ నెమ్మి నుండు
స్వర్గవాసంబునఁ ♦ బరఁగునిద్ధులతల వసియించుచుండు నా♦వారిజాక్షి
కావున వైదేహిఁ ♦ గాంచునాకాంక్షను వదలుమా! శ్రీరాము! ♦ వసుమతీశ!
జానకీసుతులఁ గు♦శలవులఁ జూడుమా వాల్మీకికృతము శు♦భంబు సత్య

తే. మునగుకావ్యంబుఁ జక్కఁగా ♦ వినఁగఁ దగును
గాఁదగినకార్యముల నెల్లఁ ♦ గనఁబఱచెడు
నుత్తరాహ్వయకాండంబు ♦ నొగి వినంగఁ
దగు ననుచు బ్రహ్మ వచియించె ♦ దాని వినుము.] ౩౭౹ 3461

చ. అని యిటు భూమిపద్మజని ♦ యాడినపల్కుల నాలకించి చ
క్కనివి శుభావహంబులును ♦ గాఁదగునంచుఁ దలంచి తేజముం
దనరఁగ వాల్మికిం గని యు♦దారతరంబగు పూన్కి నిట్లనున్;
మునివర! బ్రహ్మలోకమునఁ ♦ బొల్చు మహర్షులు వేడ్క మీఱఁగన్. ౩౮

క. వినఁ దలఁచినారు శిష్టం, బనఁదగు భాగంబు నుత్త♦రాహ్వయకాండం
బును గాన నెల్లినుండియె, వినిపింపం దగును దాని ♦ విస్తృతి మీఱన్. ౩౮౹

క. అని శ్రీరాముఁడు పల్కిన, విని యుల్లే చేయువాఁడ ♦ విశ్వనుతా! యం
చును బల్కి కవలఁ దోడ్కొని, చనియెను వాల్మీకి పర్ణ♦శాలకు నంతన్.౩౯

ఆ. అచటిజనుల వదలి ♦ యామాని యరుగంగ
జానకిన్ గుఱించి ♦ సాంద్రశోక
మునఁ దపించి లోక♦మునఁ గల్గు నపవాద
భయము నొందఁ గడచెఁ ♦ బతికి రేయి. ౩౯౹ 3465

తొంబదియొనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౯౯ - సర్గము.

-శ్రీరాముఁ డశ్వమేధమును బూర్తిచేసి కొడుకులతో నయోధ్యను బ్రవేశించుట.-

క. అనుగతసంతాపభరం,బున రాత్రిని గడపి భాను♦మూర్తి తొలినగం
బునఁ దోఁప మునులఁ బిలువం, బనిచి కుమారులను బిల్వఁ♦బంచి కొలువునన్.

క. అనుమానపడక చక్కఁగ, వినిపింపుఁడు గానభణితి ♦ వేడుక నని చె
ప్పిన నంత మహిమచేఁ దగు, మునివర్యులు కూడుచుండ ♦ మోదముపొంగన్.

క. ఉత్తరకాండము కుశలవు, లత్తఱిఁ జక్కంగఁ బాడి; ♦ రంతట రాముం
డుత్తలపాటున జానకిఁ, జిత్తమ్మునఁ దోఁచువగల ♦ క్షితిఁ జొచ్చుటచేన్. ౨॥

క. మాన్యతవైభవమునఁ దన, మానస మొప్పంగ సీత ♦ మానక చనె నం
చానృపుఁడు తలఁచి దుఃఖము,చే నెంతయుఁ గలఁగిపూర్తిఁ ♦ జేసెంగ్రతువున్.

క. క్రతుపూర్తిచేసి శ్రీరఘు,పతి సీతను గానలేక ♦ పాపఱినగతిన్
క్షితి యెల్లఁ దోఁపఁగా స,న్మతి శాంతిం బొందక వగ ♦ మానకయుండెన్.

క. నరపతుల నందఱం గపి,వరులను భల్లూకదనుజ ♦ వరులను మనుజో
త్కరముల మర్యాద తగన్, ధరణీపతి పంపె వినయ ♦ ధనుఁడై ప్రీతిన్. ౫

తే. ధరణిదివిజుల కెల్ల వి ♦ త్తంబు లొసఁగి
పనిపె; నీరీతి హయమేధ ♦ మును నొనర్చి
విధిని బరిపూర్తి నొందించి ♦ విభుఁడు సర్వ
రాష్ట్రివాసులఁ బంపి వి ♦ శ్రాంతి లేక. ౬॥ 3472

చ. తరుణిని జిత్తసీమ నిడి ♦ తద్గతభావుఁడునై యయోధ్యకుం
దవ్వరపడిపోయి వెంబడి సు ♦ తద్వయ మొయ్యన రాఁగ; నిశ్చితా
ధ్వరుఁడయి నెమ్మనంబునను ♦ దారను వేఱొకదానిఁ గోర కా
పరమపతివ్రతామణినె ♦ ధ్యానమునందు సతంబు నెంచుచున్. ౭॥ 3473

క. ప్రతిసవమున భార్యార్థము, హితకారిణి జనకతనయ ♦ యెప్పగిదిఁ దగున్
బ్రతికృతిఁ గాంచనమున ను,న్నతిమీఱ నొనర్చుకొనుచు ♦ నైజమహిమచేన్.

క. దశవర్షసహస్రంబులు, దశరథతనయుండు భక్తి ♦ తాత్పర్యములన్
యశ ముర్వి నిండ హయమే,ధశతములను జేసె బహుళ ♦ దక్షిణ లిడుచున్.

సీ. అశ్వమేధముల సం ♦ ఖ్యకుఁ బదిరెట్లుగా బహుదక్షిణాన్విత ♦ వాజపేయ
ముల నొనరించె; ని ♦ మ్ముల గోశతంబుల బహుధనంబులభక్తి ♦ వ్యయ మొనర్చి
కీర్తిని గోరి య ♦ గ్నిష్టోమముల నతిరాత్రంబులం దక్కు ♦ క్రతువరముల
నొనరించె; సిరిచేత ♦ నొప్పునారాఘవుం డిట్టులు మహిమచే ♦ నెసఁగి ధర్మ

తే. తత్పరుండయి క్షత్రియ ♦ తల్లజుఁడయి
ధరణిఁ బాలించుచుండంగ ♦ జరగెఁ గాల
మెల్ల కపిరాక్షసులు మహా ♦ భల్లుకములు
రామశాసనమును స్వశి ♦ రములఁ దాల్చి. ౧౦॥ 3476

క. పరిపాలించిరి రాజ్యము, ధరణీశులు ప్రతిదినంబు ♦ ధర్మంబున శ్రీ
కరు రాము మోదమందెడు, కరణిం జేయుచును భూరి ♦ కరుణాత్మకులై. ౧౧

ఉ. కాలము తప్పకుండ జన♦కాండము మెచ్చఁగ వృష్టి నిచ్చుచున్
గ్రాలుచు ఖ్యాతి మేఘుఁ డిలఁ♦ గాంచె సుభిక్షముగాఁ దనర్చె నా
కాలము; దిక్కు లెల్లను ని♦కామము స్వచ్ఛముగాఁ గనంబడెన్
మేలగు; హర్షపుష్టులను ♦ మించి పురంబులు గ్రామముల్ తగెన్. ౧౩

చ. ధరణి నకాలమృత్యువులు ♦ తప్పెను వ్యాధులు ప్రాణికోటు లా
తురమును బొందఁజేయుచును ♦ దోఁపక యుండెను; రామచంద్రుఁ డా
ధరణిని బ్రోచుకాలమున ♦ దారుణకృత్య మదేది గాని యే
జరుగను దోఁపకుండె; జన♦వర్ణితమై తగె రామసంపదల్. ౧౪ 3479

ఆ. చాల కాల మిట్లు ♦ పాగిన రఘురాము, తల్లి కీర్తిధుర్య ♦ తనయపౌత్ర
సహితయై నను స్త♦సన్మానములఁ బొంది, యుండి ధరణి వదలె ♦ నొక్కనాఁడు.

తే. ఆమెవెంట సుమిత్రయు ♦ నామెవెంట, భరతుతల్లి కైకేయియు ♦ ధరణి వదలి
కీర్తి నిల నిల్పి పోయి ర♦కృత్రిమవిధి, ధర్మములఁ జేసి స్వర్గైక♦ధామమునకు.

క. సురపురి దశరథుఁ డలరుటఁ, దరుణులు మువ్వురును భర్త♦దాపున నెంతో
సిరు లలర మోదముం గని, యరుతరధర్మైకసిద్ధి ♦ నొందిరి మనుచున్. ౧౭

క. వారల గుఱించి రఘుభూ,దారకులాగ్రణి యనంత♦దానంబులఁ దా
నోరిమి నొనర్చె భూసుర,వారంబులకుం దపస్వి♦వరులకు భక్తిన్. ౧౮ 3483

చ. పితరులఁ గూర్చి సత్క్రియలఁ ♦ బెంపు వహించుచుఁ జేసె నందు స
తృప్తిసురదానయోగ్యములఁ ♦ జిత్రతరంబుల రత్నరాసులన్
బితరులు దేవవర్యులును ♦ బ్రీతిని బొందఁగఁ గోరి యిచ్చె; నీ
గతి నిలఁ బెక్కువర్షములు ♦ కమ్రసుఖంబులు వృద్ధిఁ బొందఁగన్. ౧౯

తే. అఖిలయజ్ఞంబులను జేసి ♦ యఖిలధర్మ
ముల నొనర్చుచు ధర్మముల్ ♦ మూర్తి నొంది
ధరణి నలరారునట్లుగా ♦ ధాత్రి నేలె
రాజచంద్రుండు శ్రీరఘు♦రామమూర్తి. ౨౦ 3485

తొంబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౦౦ - వ సర్గము.

రామాజ్ఞచే గంధర్వరాజ్యముమీఁదికి భరతుండు సేనతో బయలుదేరుట.

చ. గడచెను సర్వమోదకర♦కాలము కొంత, యనంతరంబ యా
పుడమివిభుండు రాఘవుఁడు ♦ పుత్రయుతుండయి కొల్వుసేయున
ప్పుడు చనుదెంచెఁ గేకయనృ♦పుం డనుపంగను దత్పురోహితుం
డుడుపతినాఁగఁ జల్లఁగ మ♦హోన్నతిమించెడు రామపాలికిన్. ౧ 3486

తే. కేకయుండు యుధాజిత్తు ♦ శ్రీకలితుని
నంగిరఃపుత్త్రు, గార్గ్యము♦హర్షి సమిత
తేజునిం బంపుచో రఘు♦ధీరునకు న
యుతతురంగంబులం బ్రీతి ♦ నొప్పుచుండ. ౫ 3487

క. వరరత్నకంబళంబుల, సురుచిరచిత్రాంబరముల ♦ శుభతమరత్నా
భరణంబుల నొగిఁ బంపం, గర మనురాగమున వానిఁ ♦ గైకొని మునియున్.

క. అరుదెంచి తనదురాకను, నరపతికిం దెలుపఁగ ముని♦నాథునిరాకన్
బరమాదృతి విని కేకయ,ధరణీశుఁడు మాతులుండు ♦ దయ చెలువారన్. ౭

చ. పనిపిన యామహాధనము ♦ భవ్యతురంగముముఖ్యవస్తువుల్
విని యనురాగ మొంది రఘు♦వీరుఁడు తమ్ములఁ గూడి క్రోశమాం
జని ముని నాతిథేయముల ♦ శక్రుఁడు గీష్పతిఁ బూజచేసిన
ట్లనువుగఁ బూజచేసి యతఁ ♦ డాదృతిఁ జూపినవస్తుసంతతిన్. ౮ 3490

క. కని భక్తిని గైకొని యమ్మునిపతితోఁ గుశలపూర్వ♦ముగ మాతులుఁ గూ
ర్చినవార్త లడిగి యుపవిష్టుని ముని గురుతేజు గార్గ్యుఁ ♦ జూచి నృపతియున్.

చ. మునివర! మాతులుండు ప్రియ♦మున్ జెలువారఁగ నేనిమిత్తమై
పనిపెనొ మిమ్ము, దేవగురు♦భంగిని బొల్చెడు మీరు నాగృహం
బున కరుదెంచినంతఁ బరి♦పూతమె యయ్యెను జన్మమన్న; రా
మునిపలు కాలకించి తమి ♦ పొంగఁగ గార్గ్యమునీంద్రుఁ డిట్లనున్. ౧౦ 3492

సీ. వాగ్విదుత్తమ! రఘు♦వర్య! కార్యముకీతి వినిపింతు మీమామ ♦ విన్నవించి
నట్లుగ; గురుబాహు♦వగు నాయుధాజిత్తు పలికె నీరీతి, న♦ప్పలుకులు విని
యట్లు చేయుము మది ♦ కదిసరిపడినచో; గంధర్వరాజ్య మొ♦క్కండు గలదు
ఫలమూలబహుళమై ♦ పరమశోభనమయి సింధునదీపార్శ్వ♦సీమలందు

తే. వెలయుచుండును యుద్ధకో♦విదులు సాయు
ధులును నగు భూరిగంధర్వ♦ లెలమి దాని
నేలుచున్నారు వారల ♦ కెల్ల రాజు
తనరు శైలూషుఁ డనువాఁ డు♦దారబలుఁడు. ౧౧ 3493

*చ. తనయులు వానికిం గలరు ♦ దారుణసత్త్వులు మూఁడుకోట్లు భూ
వినుతచరిత్ర! వారలను ♦ విక్రమ మొప్ప జయించి తత్పురం
బును గొని యేలవయ్య! శుభ♦ముల్ దగు దాన మఱొండురీతి నా
జనపద మేలరాదు గురు♦సత్త్వులు వారయి పొల్చుచుండుటన్. ౧౨ 3494

క. గురుబాహూ! యీవిషయము, సరియనియే తోఁచెనేని ♦ సాధింపుము నే
నరయ నహితంబు పల్కను, ధరణీశా! యనియె, నన్నఁ ♦ దద్భణితులకున్. ౧౩

* శైలూషస్య సుతా వీరాస్త్రిస్రః కోట్యో మహాబలాః-అనియూ.

చ. మనమున హర్ష మొంది రఘు♦మండనుఁ డట్టులె చేయువాఁడనం
చని భరతుం గనుంగొనుచు ♦ నాదృతి నోసిలి పట్టి మానితో
ననియె; మహాత్మ! యీసహజు ♦ లాభరతాత్మజు లిప్పురాదు రీ
తనయులు స్వేచ్ఛఁ దజ్జనప♦దంబున నుందురు విక్రమాఢ్యులై. ౧౫ 3496

[1]తే. తక్షపుష్కలులను పేర్లఁ ♦ దనరువారు
భరతుమాతులుఁ డివ్వారిఁ ♦ బరమమోద
మలర రక్షింప ధర్మాత్ము ♦ లగుచు భరతు
ముందు నిడుకొని సద్భట♦ముఖ్యులఁ గొని. ౧౬ 3497

క. ఆగంధర్వకుమారుల, నేగతి నట నుండనీయ ♦ కేచినబలిమిన్
బాగొప్ప దేశ మేలుదు,రేగతి ధర్మంబు ధరణి ♦ నెనఁగు నసమమై. ౧౭

క. పురములు రెండుగ నిర్మిం,తురు దేశవిభాగ మలరఁ ♦ దోడనె వారిన్
భరతుఁ డట నిల్పి నాకడ, కరుదెంచును ధర్మబుద్ధి ♦ యలరుచు నుండన్.

చ. అని యిటు పల్కి యాభరతు♦నాత్మజవాహిను లెల్ల వెన్కొనన్
జనఁదగునంచు నాజ్ఞ యిడి ♦ చక్కనివేళ యిదంచు నప్పుడే
తనసహజాత్మజన్ములకు ♦ దర్పసముగ్రుల కెంతొ పేర్మిఁ ద
జ్జనపదనాయకత్వ మిఁక ♦ శాశ్వతమానని శాస్త్రరీతిగన్. ౧౮ 3500

క. ఒనరిచె నభిషేకముఁ జ,క్కనితారాబలము గల్గ♦గాఁ దగువేళన్
మునిపతి గార్గ్యుని ముందిడు,కొనిభరతుఁడుపూన్కినపుడె♦కొడుకులుబలముల్.

క. తనవెంట రాఁగఁ జనియెన్;, ఘనబల మది యింద్రుతోడఁ ♦ గదలుదివిజసే
నను బోలి నగరమును విడి, చనియెన్ భరతుండు ముందు♦చనుచుండ వడిన్.

క. సురలకును దురాధర్షము, గర ముద్దామంబు నగుచుఁ ♦ గదలి చనఁగ నా
యురుబలమువెంట మాంసా,దరమునఁ దగుభూతములును♦దరలెం బూన్కిన్.

తే. సకలరక్షస్సులున్ రాము♦సహజుతోడ
నరిగె [2]రక్తంబుఁ గ్రోలెదు ♦ నాసఁ బూని
భూతవితతులు మాంసంబు ♦ పొత్తుఁ గోరి
దారుణాకారములతోడఁ ♦ దరలిపోయె. ౨౩ 3504

సీ. గంధర్వపుత్రుల♦కచ్చమాంసంబును దినఁగోరి సింహముల్ ♦ దృప్తములును
వ్యాఘ్రవరాహోదు♦లంబరంబునఁ బోవు పక్షులు వేలుగాఁ ♦ బరువు లిడియె;
బలములకున్ ముందు ♦ భయదాకృతులతోడ నీకీతి జంతువు ♦ లేగుచుండఁ
బక్షదినంబు లా♦బలము లేబాధలుఁ గనకుండ మార్గంబు ♦ గడచి చనియె;

---

1 భరతస్య సుతౌ వీరౌ తక్షః పుష్కల ఏవచ-అనిమూ 2 అనుజగ్ముర్హి భరతం రుధిరస్య పిపాసవః, భూతగ్రామాశ్చ బహవో మాంసభక్షా స్సుదారుణాః-అనిమూ.

తే. హృష్టపుష్టజనావళు • లెసఁగ నున్న
కేకయాహ్వయరాజ్యమ్ము • వీకఁ జొచ్చి
యందుఁ దనరాజు సంతుష్టి • కాత్మ నలరె
నంత భరతుండు సేనల • కధిపుఁ డగుచు. ౨౭ 3505

నూఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౦౧ - వ సర్గము.

{ భరతుఁడు గంధర్వుల జయించి కొడుకులకు రాజ్యము పంచి యిచ్చి రామునికడకు వచ్చుట. }

క. విని గార్గ్యసహితుఁడై వచ్చిన వార్తల కాత్మ నలరి • సిరులవెలయు నా
జనపతి కేకయనాధుఁడు, మనమున సంతోష మంది • మంత్రియుతుండై. ౧

క. పరివారముతోఁ ద్వరపడి, యరిగెన్ మేనల్లుఁ గూడి • యఖిలబలము ల
చ్చెరువుగఁ దోడనె రాఁగా, నురుతరమాయాబలమున • నొప్పెదురిపులన్.

తే. కామరూపులగంధర్వ•కాంతులను జ
యించువేడుక నంతట • నేపుమీఱ
నాయుధాజిత్తుతోఁ గూడి • యభ్భరతుఁడు
విక్రమంబున గంధర్వ•విషయములకు. ౩ 3508

క. చని బలములతో నగరంబున కల్లంతననె నిల్వఁ • బొంగి మహోద్యో
ధనకాంక్షులు గంధర్వులు, విని భరతునిరాక భూరి•వీర్యం బలరన్. ౪

క. హుంకారంబులను ధనుష్టంకారంబులను దిశల • శబ్దము గలుగన్
బింకములతోడ మార్కొని, రంకం బోవచ్చు నెచటి • కీత్రఁజి ననుచున్. ౫

క. జరగెను దుములంబగు సంగర మప్పుడు గగురుపాటు • గల్పించును భీ
కరరీతిఁ గానఁబడుచున్, బరస్పరజయంబు లేక • బలి యనఁదగుచున్. ౬

తే. సప్తరాత్రము లీరీతి • జయము లేక
సంగరము చేయుచుండంగ • శక్తిఖడ్గ
చాపములు గ్రాహములు గాఁగ • సతతరక్త
ధార లంబుప్రవాహసం•తతులు గాఁగ. ౭ 3512

క. మనుజాంగకములు నదిలోఁ, గనుపట్టెడు వస్తువులుగఁ • గ్రాలునదులు పా
ఱెను సర్వదిశల; నంతట, ఘనబలుఁ డాభరతుఁ డప్డు • కడుఁ గ్రోధమునన్.

చ. ధనువున నంత్యకాలమున • దారుణరీతి జ్వలించు నగ్నియే
తనకధిదైవతంబుగను • దార్కొను నస్త్రముఁ గూర్చి శత్రురా
జిని వధియించు నూహఁ గొని • చెచ్చెఱ మంత్రపురస్సరంబుగాఁ
దనరెడుదాని వైచె నది • తద్రిపుజాతము నాశనంబునన్. ౮ 3514

క. తన శాంఙ్పాశముల న, య్యనిని బంధింపంగ వార ♦ లానంవర్తా
స్త్రనియశధారుల కోర్వక, చని సింహకపురముఁ జేర ♦ సబలయుతముగన్. ౮

తే. క్షణములో మూఁడుకోట్ల ధీ♦కరవిరోధి
వరులఁ ద్రుంపఁగ నద్దాని ♦ సురలు గాంచి
విస్మయము నొంది రీలాటి ♦ వీరు లిట్టు
లైరిగా యంచు నస్త్రమా♦హాత్మ్యమునకు. ౯ 3516

చ. పరు లిటు లంత మొందఁ బరి♦పంథియె లేమిని గేకయానుతుం
డురుబలశాలి యాభరతుఁ ♦ డొప్పఁగ రెండుపురంబు లందు భూ
వరమణియాజ్ఞ నేర్పఱచి ♦ భాగ్యయుతంబుగ నొప్పనందు నుం
చె, రమణ స్వీయపుత్రులను ♦ జిత్తమునం గలవేర్మి పొంగఁగన్. ౧౦ 3517

తే. తక్షశిలయను పురమునఁ ♦ దక్షుఁ డనెడు
తనయునిం బుష్కలావతి ♦ యనుపురమునఁ
బుష్కలుని నుంచె గంధర్వ♦భూమి రెండు
గా విభాగించి రత్నసం♦కలితములుగ. ౧౧ 3518

క. ధనపూర్ణములుగ ఫలయుత, వనపూర్ణంబులుగ నొప్పి ♦ వరపురములు రెం
డును స్పర్ధఁ బూని గుణవిత,తిని మించుచు రుచిరములయి ♦ దివ్యంబులునై.

తే. కృత్రిమవ్యవహారంబు ♦ లెన్న లేక, యుపవనంబులయానాళి ♦ నొప్పె; విపణి
వీధులను బాగుమీఱెను♦విస్తృతిఁ గని, సౌధహర్మ్యగృహంబుల♦సమతమీఱి.

క. ప్రాసాదవిమానంబుల, భాసిలి దేవాలయముల ♦ వరుసను రుచిరం
బై సకలవస్తుసంయుతి, చే సమధిక పసగుచుఁ జూడఁ ♦ జిత్రంబగుచున్. ౧౪

తే. తాళవంజులతిలకత♦మాలముఖ్య
తరునికరశోభితంబయి ♦ తగు పురద్వ
యమునఁ దనయుల నుంచి పం♦చాబ్దము లట
నుండి రామానుజుండు శౌ♦ర్యోన్నతుండు. ౧౫ 3522

క. చనుదెంచె నయోధ్యకు రా,మునిఁ జూచెడువేడ్క మిగులఁ♦బొంగఁగ సౌధం
బున నున్న రామచంద్రునిఁ, గనుఁగొని సాష్టాంగమెఱఁగి ♦ కడు భక్తిమెయిన్.

క. తను వొందినధర్మంబునఁ, గనుపట్టెడు రాముఁ జూచి ♦ కంజభవుండే
యని మ్రొక్కి వానపునివలెఁ, పనవృత్తం బెల్ల నడుగఁ♦దా వినిపించెన్.

క. తనయులఁ బురయుగ్మంబున, నునుచుటయును వైరివితతి ♦ నోర్చుటయును జె
ప్పిన రాఘవుండు నెమ్మన,మునఁ బ్రీతిం బొంది మెచ్చె ♦ బుధనుతుఁ డంతన్.

నూటయొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౨ - వ సర్గము.

{ లక్ష్మణతనయులను గారుపథదేశమున నిల్పి రాముఁడు పట్టాభిషిక్తులను బ్రయాణమును జేయుట }

క. తనయత్నము ఫలియించిన, దని తమ్ములతోడఁ గూడి ♦ యామోదంబుం
గని యద్భుతమై పొల్చెడు, ననూనవాగమృత మొప్ప ♦ నని లక్ష్మణుతోన్.

సీ. నీకుమారులు వీరు ♦ నిఖిలధర్మవిదుత్తములు చంద్రకేత్వంగ♦దులు పటిష్ఠ
విక్రమాఢ్యులు గాఁగ ♦ వెలయుచు నున్నారలటుగాన నభిషేక ♦ మాచరింతు
రాజ్యంబుఁ బాలింప ♦ రమ్యదేశం బొండు నిర్ణయింపుము దాని ♦ నెమ్మి నిరఁగఁ
జాలి యసంబాధ♦మై లలి నొప్పనౌ నన బాలకులనుండి ♦ మనుజపతుల
తే. కేని మున్యాశ్రమంబుల♦కేని బాధ
కలుగకుండంగవలయు న♦ట్లులరు దేశ
మొకటి తెల్పుండన న్వని ♦ యుదాతరంపు
భక్తి భరతుండు వన్నతోఁ ♦ బలికె నిట్లు. ౪ 3527

క. నిరుపద్రవంబు రమ్యము, సరసజనాకీర్ణమునయి ♦ క్షమఁ గ్రాలు మనో
హారవస్తునిబిడమై సాంధురతిం దగు కారుపథము♦తో యసమృద్ధిన్. ౫ 3528

క. పుర మాదేశంబున నో,ధరణీశ్వర! యంగదునకుఁ ♦ దగు నిర్మింపన్
సురుచిరశశికాంతమనో,హారనగరము చంద్రకేతు ♦ వను తనయునకున్. ౬

క. ఒనరించి యందు వారల, నునుపం దగునంచు భరతుఁ ♦ డొప్పుగఁ బల్కన్
విని రాముఁ డద్ది తగినదె, యని తాను గ్రహించి దేశ ♦ మది చారుమతిన్.

తే. చక్క విభజించి యంగదు♦సాధుమతిని,నందునుంచెను,నంగదీ♦యాఖ్యపురము
తన్నివాసముసం బొల్చె ♦ దాశరథియుఁ, బరహితంబగుకృత్యత♦త్పరుఁడుగాన.

ఆ. చంద్రకేతువునకు ♦ శౌర్యధుర్యునకు ని,తాంతధర్మమతికిఁ ♦ దగిన జనుచు
మల్లదేశమందు ♦ మహిమచేఁ దగుపుర, మొక్కఁ డూహచేసి♦యునిచె నందు.

క. అది చంద్రకాంతపురమన, విదితంబయి స్వర్గపురికి ♦ వేయిమడుఁగు లొ
ప్పిదమున నధికంబై తగెఁ;, దదనంతర మల్లములను ♦ దాశరథు లొగిన్ ౯

క. పరమప్రీతిం గాంచిరి, పరదుర్జయు లగుట వారు ♦ పరికించి యనం
తర మభిషేక మొనర్చిరి, వరతనయుల కిర్వురకు స్వ♦భావహితులకున్. ౧౦

క. ఈరీతి నాకుమారుల, కా రాముఁడు రాజ్య మొసఁగి ♦ యరుగుం డని పెం
పారం బల్కుచు నంగదు, మారాభునిఁ బశ్చిమంపు♦మహి కరుగంగన్. ౧౧

తే చంద్రకేతువు తద్భాగ♦జనపదమున
కరుగఁ దగునంచుఁ బల్కె; నా♦యంగదునకుఁ
దోడుగా లక్ష్మణుఁడు భర♦తుండు చంద్ర
కేతువునకు సాయముగ నే♦గిరి ముదమున. ౧౨ 3529

క. చని యంగదీయపత్తన,మున సంవత్సరము నిల్చి ♦ భూరిబలుండై
తనయుఁడు రాజ్యం బేలఁగఁ, గని పరలి యయోధ్యఁ జేరె ♦ క్ష్మాపతిఁగనఁగన్

చ. భరతుఁడు వత్సరంబు నటఁ ♦ బౌరుష మూని తనూజుఁ డేలఁగాఁ
బరమముదంబునం గని వి ♦ భాసుర తేజుఁడు వీఁడు గాన నేఁ
బురమున కేగవచ్చునని ♦ బుద్ధిఁ దలంచి యయోధ్య కేగి భూ
వరమణిపాద కంజముల ♦ భక్తిని గొల్చుచునుండెఁ బ్రీతితోన్. ౧౮ 3538

చ. భరతుఁడు లక్ష్మణుండు రఘు ♦ వర్యునిపాదము లాశ్రయించుచే
నిరుపమమౌ వ్రతం బనుచు ♦ నెమ్మదులందుఁ దలంచి ధర్మత
త్పరులయి కాలమేగినవి ♦ ధంబు నెఱుంగక యుండి; రంత నీ
వరుసఁ బదౌ సహస్రములు ♦ వర్షము లేగె ముహూర్తమట్లుగన్. ౧౯

క. పురజనుల కార్యములఁ ద,త్పరమతిఁ గనుఁగొనుచుఁ బూర్ణ ♦ ధన్యమనస్కులై
సిరిఁ దగి తేజము లొప్పఁగఁ, బరఁగిరి శౌర్యముల నిలను ♦ బ్రథితులునగుచున్.

తే. అధ్వరంబుల నాహుతు ♦ లలర వేల్వ
నెలయు త్రేతాగ్నులట్టు లు ♦ జ్జ్వలతనుద్యు
తులను వెలుఁగొందుచున్ సోద ♦ రులు నలుగురు
పాలిచి రాకాలమున జను ♦ లలరునట్లు. ౨౧ 3541

నూటరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౦౩ - వ సర్గము.

మునిరూపమున నీశ్వరుఁడు వచ్చి శ్రీరామునితో రహస్యముగ భాషించుట.

క. చిరకాలము ధర్మపథ,స్థిరులగు సవ్యాపరలకును ♦ జెల్లె నవల నీ
శ్వరుఁ డొకమునివేషంబును, ధరియించి యయోధ్యఁ జేరి ♦ ద్వారస్థలినిన్. ౧

క. నిలుచుండి ధైర్యమునఁ దగి, విలసద్యశ మొప్ప నున్న ♦ వీరు సుమిత్రా
లలనాతనయుని లక్ష్మణు, సులలితమతి నచట నుండఁ ♦ జూచి మహాత్మా!. ౨

ఆ. కార్యగౌరవమున ♦ క్ష్మాపాలుతో మాట,లాడ వచ్చినాఁడ ♦ నధిపతికిని
దెలుపు నాదురాక ♦ తెల్లంబుగాఁ బురా,తనమునీంద్రు నాన ♦ తిని గ్రహించి.

క. చనుదెంచితి దూతనుగా, నను జెప్పుము రాముదర్శ ♦ నము చేయంగాఁ
బనిపూని వచ్చితిని జుమి!, యనఁ నమ్మాటలకు నాత్మ ♦ నలరి యతండున్. ౩

క. త్వరపడి శ్రీరామున క,న్వరముని కార్యంబుఁ దెలియఁ ♦ బలికెః నృపవరా!
పరమప్రమోదదశరథ,ర్మరతా! లోకత్రయైక ♦ రాజత్కీర్తీ!. ౪ 3546

చ. సరసిజమిత్రతుల్యరుచి ♦ శాలి తపోధనుఁ డొక్కదూత నీ
పరిసరసీమఁ జెప్పఁదగు ♦ భాషణముల్ గలవంచు వచ్చె; నా

ధరణివిభుండు లక్ష్మణుని ♦ తద్వచనంబులు నాలకించి స
త్వరముగ నమ్మహామునుని ♦ ధన్యమునీశ్వరుఁ దోడి తెమ్మనన్. ౭ 3547

చ. విని రఘురాముసోదరుఁడు ♦ వేగమ పోయి స్వదేహకాంతులన్
గనుఁగొనఁ బ్రజ్వలజ్జ్వలన♦కల్పుఁడుగాఁ దగి లోక మెల్ల నా
క్కనిమిషమాత్రఁ గాల్చునటు ♦ క్రాలుమహర్షిని తోడితెచ్చె నా
మునియును రామచంద్రు ద్యుతి♦మూర్తిని గాంచి మనోజ్ఞవాక్కులన్. ౮

క. నరవర! వర్ధిల్లుము! యని, పరమాదృతిఁ బల్కె; రామ♦భద్రుఁడు తేజ
స్స్ఫురితుఁడు పాద్యం బర్ఘ్యం, బురుభక్తి నొసంగి కుశల♦మొప్పనె?మీకున్. ౯

క. అని ప్రశ్న చేసి కనకా,సనమునఁ గూర్చుండఁ జేయ ♦ సమధికయశుఁడై
తనరారి వాగ్విదుత్తముఁ, డనఘుఁడునగు నమ్మునీంద్రుఁ ♦ డట గూర్చుండన్. ౧౦

తే. స్వాగతంబె మునీశ్వరా! ♦ యాదరమునఁ
బల్కుమా దూతకృత్యంబు ♦ వైళమ యని;
రాజసింహుఁడు పల్క వి♦భ్రాజమాన
తేజుఁ డామునివర్యుఁ డా♦ధీరుఁ గాంచి. ౧౧ 3551

క. ఇరువురమే యుండఁగ ని, త్తరుణంబున నాదురాక ♦ తగుఁ జెప్పంగా
*ధరణీశ! యస్మదుక్తుల, నరుఁ డెవ్వఁడు గాని వినఁ గ♦నన్ వధ్యుండౌ. ౧౨

ఆ. ఇట్లు చేయఁ బ్రతిన ♦ నిపుడు చేయుదువేని, నే వచించువాఁడ ♦ నీకు నాదు
రాక యనిన నట్లె ♦ రాముఁడు శపథంబు, చేసి లక్ష్మణునకుఁ ♦ జెప్పె నిట్లు

క. ద్వారముకడ నీ వుండుము, యేరిని రానీయఁ గూడ ♦ దిరువుర మిచటం
జేరుదుము సుమ్ము మా నుడు, లేరైనన్ వినఁగ రా ద♦హీనగుణాఢ్యా!. ౧౪

క. వినినన్ మముఁ జూడంగాఁ, జనుదెంచినఁ జంపు నట్లు ♦ శపథము నేఁ జే
సినవాఁడ ద్వారమం దే,మనుజుని నంపకుము నీవె ♦ మరియాద తగన్. ౧౫

ఆ. నిలువు మంచుఁ బలికి ♦ నెమ్మి నాతం డుండ, నింకఁ జెప్పవయ్య ♦ శంక లేక
యోమునీంద్ర! మదిని ♦ నొప్పినదానిని, జంకుపడక నాదు ♦ స్వాంత మలర.

నూటమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౦౪ - వ సర్గము.

కాలుఁడు విష్ణుమూర్తివని రామునకుం జెప్పి వైకుంఠమునకు రమ్మనుట.

చ. అన విని యామునీంద్రుఁ డపు ♦ డారఘురామునితోడ నివ్విధం
బునఁ బలికెన్; మహాత్మ! నృప♦పుంగవ! యెందుల కేను వచ్చినాఁ
డనో వినవయ్య! తెల్పెదఁ గ♦ణంగి పితామహుఁ డంపె నన్ను నో
జనవర! పూర్వభావమునఁ ♦ జక్కఁగ నెన్నుము యాత్మజుండఁ జూ!. ౧ 3557

* య శ్శృణోతి నిరీక్షేద్వా స వధ్యో భవితా తవ-అనిమా.

సీ. నీమాయచేతనే ♦ నిర్మింపఁబడితిని సర్వహరుండను ♦ శమనుఁ డనఁగ
నలగువాఁడను బంక ♦ జాకరుం డఖిలేశుఁ డిట్లని పల్కె; న ♦ హీనతేజ!
జగములఁ బాలింప ♦ సమయం బొనర్చితి పూర్వము నీమాయఁ ♦ బూని లోక
ములఁ బుట్టఁ జేసితి ♦ వలజలరాశిలోఁ బవళించి పుట్టించి ♦ తివి తొలి నను;
తే. నవల నుదకాళిఁ జరించి ♦ నట్టి నాఁడు, నయ్యనంతుని బుట్టించి ♦ తాత్మమాయ
నవలగురుబలముల నొప్పు ♦ నట్టి యిరువు,రను మహాదానవుల జలం ♦ బునను నీవు

క. జనియింపఁ జేసితివి వా, రనుపమదోర్బలము మీఱి ♦ సమరి మధువనం
గను గైటభుఁ డనఁగాఁ దగి, రనఘా! యవ్వారియస్థు ♦ లంతటఁ బర్వెన్ ౧౪

క. గిరినికరాంచితమగు నీ,ధరణియు నవ్వారిపేరఁ ♦ దగి మేదినినాఁ
బరఁగెను; రవివలెఁ బొల్చెడు, వరనాభిసరోరుహమునఁ ♦ బరమకరుణచేన్.

క. నను బుట్టించితి వంతట, వనజాక్షా! సృష్టిచేయు ♦ పని యెల్లను నా
పనిగా నిడఁబడియెను నే, ననూనతద్భార మూని ♦ యంతట నిన్నున్. ౧౫

తే. జగములకు నెల్లఁ బతివని ♦ సంతతంబుఁ
గొల్చుచుంటిని; భూతాళి ♦ కోర్కు లొసఁగు
నాకుఁ దేజస్సు నిమ్ము శ్రీ ♦ నాథ! యనుచు
వేఁడుచుంటిని; నవ్వేల ♦ విశ్వరూప! ౧౬ 3562

సీ. అసనాతనభావ ♦ మందు దుర్ధర్షుఁడవయి నీవు భూతాళి ♦ కభయ మిడుచు
విష్ణుత్వ మొందితి ♦ విశ్వనాథా! యంత నదితిగర్భంబున ♦ నమలతేజ
మలరఁ బుట్టిన యింద్రుఁ ♦ డఖిలజగంబులఁ బాలింప నతనికిఁ ♦ బటుసహాయ
మొనరింప నెంచితి ♦ వుగ్రదైత్యుల బాధ నంది తపించెడు ♦ నఖిలభూత
తే. ములను గాపాడ రావణుఁ ♦ గలనఁ జంప
మనుజతను గంటి పీకృత్య ♦ మున గతించెఁ
బదునొకొండు సహస్రముల్ ♦ వత్సరములు
కొఱఁతలేకుండఁ జాలదే? ♦ క్షోణిపసతి. ౧౭ 3563

క. వనజాక్షుండవు నీవే, మనోమయాత్మజుఁడ విష్ణు ♦ మనుజతకు గతిం
చెను బూర్ణాయువు దీనన్, గనుమా కాలంబు దీఱెఁ ♦ గద యని యింకన్.

తే. ఇంకఁ గొంతకాలంబు నీ ♦ విల వసించి
ప్రజలఁ బాలింపఁదలఁచినఁ ♦ బరముదము
నంది వసియింప వచ్చునం ♦ చనియె బ్రహ్మ;
యెంచుమా యిందుఁ జేయంగ ♦ నేది హితమొ. ౧౮ 2565

క. సురలోకజిగీష యెయి, త్రిగుణంబునఁ గోరుదేని ♦ ధన్యులు గద? ని
ర్జరులు సుఖింతురు విగతజ్వరులై విష్ణువగు నీదు ♦ సన్నిధి మిగులన్. ౧౯ 3566

క. అని యిట్లు బ్రహ్మవాక్యం,బును గాలుఁడు తెల్ప హాస ♦ మున నోము చెలం

గను సర్వోహరణమును నెమ్మనమునఁ గాంక్షించి నృపతి♦మండనుఁ డనియెన్.

క. సురపూజ్యుని వాక్యంబును, బరమార్థము వింటి దానఁ ♦ బరమామోదం
బు రహిం జేకూరె మహా, త్తరమోదము నీదురాకఁ ♦ దనరె మహాత్మా!. ౧౭

తే. ముజ్జగంబులకుం గార్య♦ములు ఫలింప
జనన మొందితి మేలగు ♦ ననఘ! నీవు
వచ్చెదను మర్త్యభూమికి ♦ వచ్చినట్లు
మరల నిజధామమునకు బ్ర♦హ్మానుడీరీతి. ౧౮ 3569

క. మనమున నున్నదియే నీ,వును దెల్పితి నీదురాకఁ ♦ బొంగె మనము మో
జన లేదు నుంతయున్ నా, కనఘా! సురకార్య మిట్లు ♦ సార్థక మయ్యెన్. ౧౯

క. వనజాసనుండు చెప్పిన,యనువునఁ గార్యంబు చెల్లు ♦ నఖిలము శమనా!
చనవయ్య! శంకయించుక,యును మనమునఁ బొందకుండ ♦ నుద్యమ మలరన్.

నూటనాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౫ - వ సర్గము.

—రాముఁడు కాలునితో సంభాషించుతఱి దుర్వాసుండు వచ్చెనని లక్ష్మణుఁడు చెప్పుట—

క. అని యిట్లు రామచంద్రులు, మనమునఁ గలభావములను ♦ మన్ననతో నా
వనజాసనోక్తి గావం,గను బల్కుచునున్నయట్టి ♦ కాలమునందున్. ౧ 3572

క. మునిపతి దుర్వాసుఁడు వ,చ్చెను రామునిదర్శనంబు ♦ చేయఁగ ద్వారం
బున; కంత లక్ష్మణుఁడు వం,దనములు సల్పెను భయంబు ♦ తా నొంది విధిన్.

క. రామానుజుఁ గని యిట్లను, నామౌనివరుండు వేగ ♦ యవనీశుని శ్రీ
రాముని జూపుము కోరిక, నామదిఁ గల దద్ది తీర్చు ♦ నాథుఁ డతండే. ౩

చ. అన విని లక్ష్మణుండు పర♦హాంత మునీంద్రుని వందనంబులం
దనిపి వచించె నీగతిని ♦ ధాత్రిసురోత్తమ! కార్య మెద్దియో
వినవలతుం బనేదయిన ♦ వే యొనరింపఁగఁ జాలువాఁడ నా
మనుజవిభుండు కార్యభర♦మగ్నుఁడు గాన క్షణంబు నిల్వుమా. ౪ 3575

చ. విని యిటు పల్కు నానృపతి♦వీరకుమారునిభాషితంబు నా
మునివృషభుండు క్రోధరస♦మ్మున్ వెలివుచ్చుచు నేత్రవహ్నిచే
తను దహియించువానివలె ♦ దారుణవాక్కుల నిట్లు పల్కె; నా
పనుపున రామభద్రునకు ♦ వైళమ తెల్పుము నాదురాకనున్. ౫ 3576

తే. ఈక్షణంబున నా రాక ♦ నెఱుకపఱుప
నిష్టపడవేని రాజ్యంబు ♦ నీపురంబు
రామునిం గూడ శపియింతు ♦ రామునంత
తిని నిన్ భరతుని సంత♦తిని విడువక. ౬ 3577

క. మనమునఁ గల్గినక్రోధం,బును నిల్పఁగఁ జాల ననుచు ♦ మునిపతి ఘోరం
బు నిశాతవజ్రకల్పం,బును నగు వాక్యమును బల్క ♦ మోముకలంగన్. ౯

సీ. మనమున నిట్లు ల♦క్ష్మణుఁడు చింతించె; నీముని నిశ్చయంబి ద♦మోఘ మరయ
నాకు నొక్కనికె యా♦నరపతి మాటను దాఁటినందులకు నం♦తంబు గలుగుఁ
గాని యందఱ కది ♦ కల్గక యుండెడు; నని చక్కఁగా నెంచి ♦ యవనిపతికి
విన్నవించెను ముని♦వృషభునాగమనంబు విని తమ్ముమాట నా♦విభుఁడు కాలు

ఆ. సాగనంపి భక్తి♦సాంద్రుఁడై యెదురేగి
యత్రితనయుఁ గాంచి ♦ యగ్నివోలెఁ
దనరుతేజమునను ♦ దగ వెల్గు నమ్ముని
కెరఁగి దోసిలొగ్గి ♦ హితము వెఱయ. ౧౦ 3579

క. తెలుపుము మునినాయక! యిమ్ముల వచ్చినకార్య మేమొ ♦ ముందుగ నన న
ప్పలు కాలకించి మునిపతి, యలఘుమ నిట్లనియె సూనృ♦తాదృతమనసా!. ౧౧

తే. ధర్మవత్సల! వినవయ్య! ♦ తపము చేయ
వేయి వర్షము లయ్యె నే ♦ వితతదీక్ష
మొదలుపెట్టి, యీదినమున ♦ కది ఫలించె
వలతు నిష్టభోజనము నీ♦వలన నేను. ౧౨ 3581

చ. అన విని రాఘవుండు కడు ♦ హర్షము మీఱఁగ భోజనంబు న
మ్మునివరుకోర్కికీతిగను ♦ ముందుగ సిద్ధము చేయఁబంచి యా
తని కెఱిఁగించె; నంత నమృ♦తం బనఁగాఁ దగు నిష్టభోజనం
బునఁ గడుఁ దృప్తిఁ బొంది శరము♦పుంగవు మెచ్చుచు నాతఁ డేగఁగన్. ౧౩

క. తనయాశ్రమంబునకు నా,ముని చన లక్ష్మణుని యన్న ♦ ముసు కాలునితోఁ
దనచేసిన శపథంబును, మనమున యోజించి దుఃఖ♦మగ్నుం డయ్యెన్. ౧౪

సీ. కాలువాక్యంబులఁ ♦ జాల లోఁ జింతించి దుఃఖాబ్ధిమగ్నుఁడై ♦ తోఁప కూర
కుండి యాపద్ధతి ♦ యురుభయంకరరీతిఁ గన్పడ స్మరియించి ♦ కడుఁ దపించి
దీనాననుండయి ♦ మానసం బుత్తలపాటొందఁ బలుకక ♦ పార్థివేంద్రుఁ
డాకకొంతసే పూర♦కుండి కాలునివాక్యపద్ధతి మరల సు♦స్వాంతమందు

తే. నెంచి కార్యంబు లేదని ♦ మించువగలఁ
బొగిలి లక్ష్మణుకూర్మిని ♦ బొగడి యేమి
చేయఁ దోఁపమిఁ దల వాంచి ♦ యాయమూన
యశుఁడు చింతాసముద్రమ♦గ్నాత్ముఁ డయ్యె. ౧౫ 3584

నూటయైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

* సాధు రామేతి సంభాష్య స్వమాశ్రమ ముపాగమత్, తస్మిన్గతే మునివరే-అనిమూ.

౧౦౬ - వ సర్గము.

రాముఁడు లక్ష్మణుఁ ద్యజింప నతఁడు వైకుంఠమున కరుగుట

[క. మనమునఁ గలవిలపాటును, గనుచుఁ గమూఁకత్వ మొంది ♦ కడు నిట్టూర్పుల్
గనఁబడ నశ్రువు లొప్పఁగఁ, *పనుఁ దానే తిట్టుకొనుచుఁ♦దహతమాపడుచుఁన్].

తే. మోము వాంచి దీనుండయి ♦ సోమురీతి
జలకణము లొక్క మొగిఁ బడ ♦ జాలినొందు
రామునిం గాంచి లక్ష్మణుం ♦ డీమొఱఁ దగఁ
బలికె మధురతరంబగు♦భంగి మెఱయ. ౨ 3586

క. గురుబాహూ! నాకొఱకై, పరమంబగు తాప మొందఁ ♦ బనిలేదు మహీ
శ్వర! కాలగతులు పూర్వమె, నరులను బంధించి యుంచు ♦ నా విందముగా.

క. నను విడువుము శపథంబును, జననాయక! చెడక యుండు♦సందంబునఁ గా
వను జను శపథము దీర్పని, మనుజులకుఁ నరక మబ్బు ♦ మాట లిఁకేలా?.

క. కలదే నాపైఁ బ్రేమము, పలుకకె నన్నుం ద్యజింపు ♦ పరమకరుణగాఁ
దలఁచెద సందియ మందకు, మిల ధర్మము నిల్పుటొకఁడె♦ హితముమహాత్మా!.

చ. అని యిటు లక్ష్మణుండు పర♦మాద్భుతరీతి వచింప మంత్రులన్
ఘనమతులౌ పురోహితులఁ ♦ గ్రన్ననఁ బిల్వఁగఁ బంచి రాముఁ డా
త్రిని దనయంగముల్ కలఁగఁ ♦ దేకువమాలి వచించె వారితోఁ;
దనకును రుద్రమూర్తికి య♦థావిధి సాగినవృత్త మార్తుఁడై. ౬ 3590

తే. నడుమ దుర్వాసురాకయుఁ ♦ గడఁగి యతఁడు
శపథమును జేయుటయుఁ దెల్పి ♦ సచివవర్యు
లును బురోహితపుంగవు♦లును వినియును
బలుక కుండ వసిష్ఠుఁ డు♦జ్జ్వలతనుండు. ౭ 3591

క. మనమునఁ జింతించి వచిం,చెను; గాంచితి శాస్త్రరీతి♦చే గర్గుడు పా
టును బొందఁజేయు వార్తను, వినిపించెద మీకు సాగు ♦ విరహం బింకన్. ౮

క. అనుజుని కూటమి వదలం, జను నీకు మహాయశంబు ♦ తుదు గల్గిన యో
జననాథ! వదలుమా నీ,యనుజుని కాలంబు ప్రబల♦మై తోఁచెడుఁ జూ!. ౯

క. పరిపాలింపుము శపథము, ధరణిని సద్దానికిన్ వృ♦థా చేసిన ను
ర్వీర ధర్మము విలయంబగుఁ, జరాచరం బెల్ల ధర్మ♦సంతతి సలరున్. ౧౦

ఆ. అద్ది చెడిన నదియు ♦ నంతంబు గను దేవ
మునులు చెడుదు, రమల♦ము గద ధర్మ
పథము దానిఁ గాంచు ♦ పద్ధతియే మేలు
శంక యేల? విడువఁ ♦ జను ననుజుని. ౧౧ 3595

* సాస్త్రం నిందమానం ప్రియాప్రియే-అనిమూ.

క. పురుషవరా! ముజ్జగములఁ, బరిపాలన మొప్పఁ జేయు♦పద్ధతిఁ గొను సో
దరులక్ష్మణు విడనాడుము, సురమనుజుల స్వష్టమతుల ♦ సొరిది నొనర్పన్. ౧౨

క. [మనమున నెంచుము సద్గుణ,ఖనియగు సౌమిత్రిఁ బాయఁ ♦ గాదని తలపో
యను జన్నె దేవకార్యం, బునకయి త్వరపడుట లెస్స ♦ భూపాలమణీ!.] ౧౩

చ. అనుజునిపైనఁ గల్గు ఘన♦హార్దమునన్ శపథంబు మానఁగాఁ
జను నె? కకుత్స్థవంశఘన♦సాగరచంద్ర! ప్రతిజ్ఞ నీవె మా
నిన నృపధర్మ మెల్లఁ జెడు ♦ నిష్ఫలమౌఁ గద రాజ్యపాలనం
బనఘ! ప్రతిజ్ఞకై నిను మ♦హాటవి కంపఁడె తండ్రి యాతఁడున్. ౧౪ 3598

క. ఇది ప్రత్యక్షమె కాదే, ముదిమిని గనియున్ మహత్త్వ♦మునఁ బొల్చిన యా
త్రిదివేశసముఁడు దశరథుఁ,డు దగన్ సత్యంబు మానఁ♦డు గదా? రామా!.

క. నిను విడనాడినశోకం,బునఁ గద? స్వర్గంబుఁ జేరె ♦ భూపతి నీ వా
తనిరీతి సత్యశపథుం, డనుపేరును గాంచవలదె? ♦ యార్యగణమణీ!. ౧౬ 3600

తే. మేరుమందరభూధర♦పార మంటె, నీదుసద్యశ మస్లాట ♦ నిఖిలజగము
లలరఁగా లక్ష్మణుని బాయ♦వయ్య! సత్య,పాలనంబున వృద్ధిని♦బడయువయ్య!.

చ. అని యిటు లానభాభవన♦మందు సదస్యులు మెచ్చ ధర్మమున్
గనఁబడఁగా వసిష్ఠముని♦కాంతుఁడు పల్కిన నాలకించి యా
యనుజుని గాంచి రాముఁ డిటు ♦ లార్తి వచించెఁ; ద్యజించినాఁడని
న్ననుపమధర్మహానియగు ♦ నన్న భయంబున లక్ష్మణా! యిఁకన్. ౧౮ 3602

క. చనుమా తోఁచినరీతిగ;, విను వదలుట చంపుటయును ♦ విజ్ఞు లొగి సమం
బని తలఁతురు నా విని రా,ముని వాక్యము బాష్పపూర♦మునఁ గనులొప్పన్.

క. అన్నకు వందన మొనరిచి, యిన్నాళుల కిట్టు లాయె♦నే యని మదిలో
నెన్నుచు నింటికిఁ బోవక, క్రన్ననసరయూతటంబుఁ ♦ గానం జనియెన్. ౨౦

చ. చని సరయూనదిం గనుచు ♦ సాధుమతిం గరము ల్మొగిడ్చి నె
మ్మనమున రామునిం గనుచు ♦ మాటలు పల్కక యింద్రియంబులన్
దనవశమందు నుండెడు వి♦ధంబున యోగము పూని యూర్పులై
నను వెలిబుచ్చ కందు నవి♦నాశన మాపద మాత్మ నెంచుచున్. ౨౧ 3605

తే [అక్షరంబు సనాతన ♦ మమలతరము
బ్రహ్మ మవ్యక్తతత్త్వంబు ♦ వాసుదేవ
నామకమునగు తనరూప ♦ మామహాత్ముఁ
డాత్మఁ జింతించెఁ బూసిక ♦ యులరుచుండ. ౨౨ 3606

క. అనుపమయోగసమాహిత,మనసున నిశ్వాసయుక్త ♦ మహనీయుని నా
తని నచ్చరులును శక్రా,దినిఖిలనిర్జరులు మౌని♦ధీరులు గనుచున్. ౨౩ 3607

క. కురియించిరి సుమవృష్టిని, బరముం డాతండు మనుజ♦వరుల కదృశ్యం

దురుసత్త్వుండయి తనతను, వరుదుగ గ్రహియించె శత్రుఁ♦డాతనిఁ బ్రీతిన్.

క. కొని చనియె స్వర్గమున; కా, వనజాతుఁచతుర్థభాగ♦వరము సురపసం
బున కేతెంచుటఁ గని సుర, లనూనహర్షంబు పొంది ♦ యర్చించి రొగిన్.

నూటయాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

---

౧౦౭ - వ సర్గము.

రాముఁడు భరతప్రార్థనమురీతిఁ గుశలవులకుఁ బట్టాభిషేకము చేయుట.

క. అనుజుని లక్ష్మణు నీరీ,తిని ద్యాగము చేసి నెమ్మ♦దిని *వగ శోకం
బును గదురఁ బురోహితు మం,త్రినికరమును బౌరవరుల ♦ ధీరుం డంతన్. ౧

క. పిలిపించి వారితో నిటు, పలికెన్; ధర్మాత్ముఁడైన ♦ భరతుని నీకో
సలదేశంబుల నేలఁగ, నలఘుతరప్రీతిఁ జేయ♦నగుఁ బతి గాఁగన్. ౨ 3611

తే. ఇప్పు డభిషేక మొనరుప ♦ నిచ్చగింతు
నీయయోధ్యకుఁ బతిఁ జేసి♦యే వనంబుఁ
జేర నరిగెద; వస్తువుల్ ♦ సిద్ధపఱుపుఁ
డింకఁ గాలంబుఁ బుచ్చరా ♦ దిపుడె నేను. ౩ 3612

చ. వనమున కేగువాఁడ గురు♦భావుఁడు లక్ష్మణుఁ డేగె నెట్టు, లా
తనిగతి నొందువాఁడ నని ♦ ధారణిభర్త వచింపఁ బౌరు లా
ర్తిని దలలొగ్గి మ్రొక్కి యతి♦దీనత సత్త్వము దూలినట్టు లుం
డ నపుడు రాముచాక్కులకు♦డంకకు మూర్ఛిలి యానభాస్థలిన్. ౪ 3613

క. భరతుఁ డొకకొంతసేపటి, కురుదుఃఖము మిగులఁ దెలిసి ♦ యుర్విని గొను నా
దరమును బూనక యిట్లను, ధరణీశా! పల్కువాఁడఁ ♦ దథ్య మ్మిచటన్. ౫

తే. సత్యమును సాక్షిగా నేను ♦ శపథ మిపుడు
చేయుచున్నాఁడ స్వర్గంబు ♦ సిద్ధ మిదిగొ
యనిన నే నొల్ల నిను వీడి♦నట్టులైన
రాజ్య మేఁ గోరుదునె రఘు♦రామ! యింక. ౬ 3615

క. వీరే కుశలవు లిపు డీ, ధారణిఁ బాలింపఁ గట్టఁ ♦ దగుఁ బట్టంబున్
భూరమణ! కోసలమునకుఁ, దా రాజగుఁ గుశుఁడు నాదు♦తాత్పర్య మిదా.

తే. ఉత్తరంబగుకోసల ♦ మొప్ప లవుఁడు
పాలనము చేయఁగాఁ దగుఁ ♦ దవ్వరగఁ బోవు
దూత లేగి శత్రుఘ్నుని ♦ దోడి తేర
గాఁ దగున్, దూత లీరీతి♦గా ననఁదగు. ౭ 3617

* దుఃఖశోకసమన్వితః-అనిమూ.

క. మనపయనము స్వర్గంబున, కని యాలస్యంబు చేయ ♦ కచటు వదలి ర
మ్మని పల్కఁ జనును నాథర,ఘుని పల్కుల నాలకించి ♦ తోరపువగలన్. ౮

క. పౌరులు మోహముల వంచుచు, భూరితరంబైన చింతఁ ♦ బూన వసిష్ఠుం
డీరీతిఁ బల్కెఁ; వత్సా!, భూరమణా! రామచంద్ర! ♦ పురజను లెల్లన్. ౯

చ. ధరణిని దూలినారు జన♦తాహృదయేప్సిత మాత్మ నెంచి యా
దరమున దానిఁ దీర్పఁదగుఁ ♦ దప్పక వారల కప్రియంబు లే
వరునను జేయఁగాఁ దగదు ♦ వారలకోరిక యెట్లొ దాని భూ
వర! వినుమన్న నమ్మునిని ♦ భక్తిఁ గనుంగొని లేచి రాముఁడున్. ౧౦ 3620

ఉ. పౌరులఁ గాంచి యిట్లనియెఁ; ♦ బల్కుఁడు నే నొనరింప నర్హమై
ధారణి శాస్త్రరీతికిని ♦ దా నెటులే నవిరుద్ధమైన య
ట్లారసి తెల్పుఁడీ! యనిన ♦ నాపురవాసులు పల్కి రిట్టు లో
ధారణినాథ! నీ వరుగు ♦ ధాత్రికి నత్తుము తప్ప కే మొగిన్. ౧౨ 3621

చ. పురజనులందఱుఁ బ్రీతియును ♦ బొల్పగు స్నేహము మీకుఁ గల్గినన్
ధరణిఁ ద్యజించి పుత్త్రులను ♦ దారలఁ గూడి భవత్పదంబు నా
దరమునఁ బొందఁ గోరుదుము ♦ దాని గ్రహింపఁగ నౌను రామ! నీ
వరుగుపథంబు సత్తపము♦నందు వనంబయినన్ మనోజ్ఞమా. ౧౩ 3622

సీ. దుర్గమంబైనను ♦ స్వర్గతుల్యంబగునది గాని జలధియె ♦ యైనఁ దలఁప
మాకు నిష్టంబగు ♦ నేకడ నేగిన వత్తుము మము వీడ ♦ వలనుగాదు
ప్రభువు నీవే కాదె ♦ పరమగతియు నీవె సంప్రీతియును నీవె ♦ సాధుదైవ
తము నీవె మాహృద్గ♦తంబగు కాంక్షయు నీవె మే మెల్లను ♦ నీసరసర

తే. మున వసింపఁగఁ దలఁతుము; ♦ చనదు మమ్ము
వలదనుచుఁ బల్క నని యిట్లు ♦ పలుకుచున్న
పురజనులదృఢభక్తికిఁ ♦ బొంగి యట్లె
చేయవచ్చు నటంచని ♦ క్షితిపుఁ డనియె. ౧౫ 3623

క. అని యిట్లు పలికి తనదు గ,మన మాదిన మందె యనుచు ♦ మది నెంచి తనూ
జుని కుశుని గోసలంబున,కు నుత్తరపుఁగోసలమున♦కును లవు నునుపన్. ౧౬

క. తనమదిని నిశ్చయించుచు, దినమున నందే కుమార♦ధీరుల కభిషే
కనితాంతమహోత్సవము గల్గఁగ, నొనరిచె నాపురిమునందె♦యొప్పు మెఱయఁగన్.

చ. తనయుల నంకమందు నిడి ♦ తాను దృఢంబుగఁ గౌఁగిలించికొం
చును శిరముల్ మహోద్ధృతిని ♦ సొంపు దగన్ స్పృశియించి యంత స్వం
దనములు వేయి యేన్గు లయు♦తంబును లక్షహయంబులన్ ధనం
బును దమిఁ దుల్యరీతిగను ♦ భూవరుఁ డిచ్చెను బూన్కి మీఱఁగన్. ౧౮

క. ధనముల రత్నంబుల నొ,ప్పినపురముల వారి కొసఁగెఁ ♦ బృథుమోదరసం
బున నొప్పుజనము లలరఁగ, ధనపతినగరంబునాఁగఁ ♦ దనరెడువానిన్. ౧౯

క. తనయుల నిర్వురఁ బంపెను, జననాథుఁడు నృపులఁ జేసి ♦ చయ్యనఁ బ్రీతిన్
జనములఁ బాలింపఁగ వీ,రనిచయపూజ్యులను ధర్మ♦రంజితతనులన్. ౨౦

తే. ఇట్టు లిర్వురఁ దనయుల ♦ నిలకుఁ బాల
కుల నొనర్చి శత్రుఘ్నునిఁ ♦ బిలువ దూత
లను మహావేగవంతులఁ ♦ బనిచె భరతు
వాంఛితమురీతి నానర♦పర్యుఁ డంత. ౨౧ 3629

నూటయేడవ సర్గము సంపూర్ణము

---

౧౦౮ - సర్గము.

{ రాముఁడు శత్రుఘ్నసుగ్రీవులు తనతో రా ననుజ్ఞ యొసఁగి హనుమ
ద్విభీషణజాంబవదాదుల భూమి నిల్వ ననుజ్ఞ యొసఁగుట }

ఉ. రామునియాజ్ఞఁ బూని రఘు♦రామునితమ్ముని గాంచువేడ్క ను
ద్దామబలాతివేగముల ♦ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధిని గన్న దూత లా
భూమిపతీంద్రుఁ డున్నెడకుఁ ♦ బోయిరి త్రోవను జాగుసేయ కే
యామధురాపురంబును ద్రి♦యామల మూటను బొంది యచ్చటన్ ౧ 3630

తే. అరిసిషూదను శత్రుఘ్ను♦నందుఁ గాంచి,వృత్త మెల్లను జెల్పి; ర♦వీరవరుఁడు
లక్ష్మణత్యాగమును నృప♦లలితుప్రతిన,కుశలవాభిషేకంబును ♦ గోరి ప్రజలు.

చ. అనుగమనంబు వేఁడ నృపుఁ ♦ డట్టులె చేయఁగ సమ్మతించుటల్
తనయులలోన జ్యేష్ఠుఁడయి ♦ దర్పయుతుండను నా కుశాఖ్యు విం
ధ్యనికటమందు భాగ్యములఁ ♦ దద్దయు నొప్పు కుశావతీపురం
బున కధినాథుఁ జేయుట ల♦వుండను చిన్నకుమారు వీరునిన్. ౪ 3632

క. శ్రావస్తి యనుపురంబున, కావిధమున రాజుఁ జేసి ♦ యభిషేకము నా
భూవిభుఁడు చేయుటయు విని, యావిధముననయ్యయోధ్య♦యందలిప్రజలన్.

క. తనతోడ రాఁగ ననుమతి, జనపతి యిడి నిర్మనుష్య♦సంకీర్ణగఁ జే
యను దలఁచుట భరతుండును, దనతో రా స్వర్గమునకుఁ♦దరలఁ దలఁచుటల్.

తే. వినియె సర్వము దూతలు ♦ విస్తరించి
తెలుప నాదూత లివ్విధిఁ ♦ జెల్పి యూర
కుండ మహితుండు శత్రుఘ్నుఁ ♦ డురుజవమున
రమ్మనిన వారిపల్కుల ♦ నెమ్మదిఁ గొని. ౭ 3635

సీ. ఘోరాతిఘోరమై ♦ కులసంక్షయంబగు వార్తను నెంతయు ♦ వనట నొంది
ప్రజలను రావించి ♦ పరమమునీంద్రుఁడై కాంచనాహ్వయమునఁ ♦ గ్గాలు నటి

తనపురోహితుఁ బిల్చి ♦ తద్వార్తలను యథావిధిగ నెఱింగించి ♦ విమలమతుల
నన్నలఁ గూడి తా ♦ నరుగం దలంచుట తెలిపి వారల సమ్మ♦తిని గుమార
తే. యుగళమున కభిషేకంబు ♦ నొప్పఁ జేసి
మధురను సుబాహువునకుఁ గు♦మారులందు
నగ్ర్యునకు శత్రుఘాతి నా ♦ నలరు చిన్ని
తనయునకు వైదిశం బనఁ♦నగు పురంబు. ౯౪ 3636
క. పరిపాలింపఁగ నిచ్చి మ,థురఁ గల వాహినులఁ బంచి ♦ తోడనె వారి
గ్వర కిచ్చి ధనము నట్టులె, యిరుపురకు నొసంగి వారి ♦ కెల్ల తెఱఁగులన్.
తే. ధర్మములఁ దెల్పి మధురయం♦దర్మిలిఁదన, జ్యేష్ఠపుత్రుసుబాహుని♦జిన్నతనయు
వైదిశంబను పురమునఁ ♦ బాలకులుగ,నుండనియమించి తాఁ ♦ జోవ♦నుద్యమించి.
క. అరదం బొకండు తనతో,నరుదేరఁగఁ బంచి రాము♦నంతికమున కా
తురుఁడయి చని కనుఁగొనియెన్,బరమేష్ఠిముఖార్చితాంఘ్రి♦పంకజు రామున్.
క. జ్వలియించుచున్న పావకు,వలెఁ దేజస్స్ఫూర్తి నొప్పు♦వానిని ధర్మం
బులఁ దెల్పు మునులతోడం, గలిసి మహాసూక్ష్మమైన ♦ క్షౌమాంబరమున్.
క. ధరియించి యలరువానిన్, బరమాదృతిఁ గాంచి భక్తి ♦ వందన మిడుచున్.
గరములు ముకుళించి నరే,శ్వరుతో నిట్లనియె ధర్మ♦వత్సలతఁదగన్. ౧౩
క. తనయుల నభిషేకించితి, ననఘా! నియతేంద్రియుండ ♦ నైతిని నీతోఁ
జనుదేర నిశ్చయించితి, నని యెఱుఁగుము వేఱురీతి ♦ ననఁ బూనకుమీ!.
క. ఆనతిఁగూడ నొసంగకు, మూనినకృప నన్నుఁ జూడు ♦ మోరఘునాథా!
నా నతని యవికృతస్థిర,మానసచింతం దలంచి ♦ మహిపుఁ డతనితోన్. ౧౬
క. చనుదెమ్ము నన్నుఁ గూడియె, యనుజా! చింతిపనలవ ♦ దనియె; నపుడె రా
మునివాక్కు ముగియకుండం,గనె స్వేచ్ఛారూపులైన ♦ కపివరు లెల్లన్. ౧౭
తే భల్లుకంబులు రాక్షస♦వరుస్ఠ లర్క,తనయు ముందిడుకొని నచ్చి ♦ రనఘు లిట్లు
వేనవేలుగ శ్రీరామ♦విభునిఁ జూడ,స్వర్గమున కాతనిం గూడి♦చనఁగఁ బూని.
క. చనుదెంచి స్వీయలోకం,బునకుం జన నుద్యమించు ♦ భూపాలమణిం
గని; రంత దేవతనయులు, మునిగంధర్వాత్మజులును ♦ భూపతి దివికిన్. ౧౯
క అరుగం దలఁచుట తెలిసియె, యరుదెంచిరి వార లెల్ల ♦ నభివాదనముల్
పరమప్రీతి నొనర్చిరి, కర మార్తిం బల్కి రిట్లు ♦ కపిరాక్షసులున్. ౨౦ 3647
కనిరుపమకీర్తి! రామా!, సురపురినిన్ నిన్నుఁ గూడి ♦ చొత్తుము మము నీ
ధర విడిచి మీరు లేగినఁ, బరుసాంతకదండమున నె ♦ పటుకోపమునన్. ౨౧
తే మమ్ము దండించినట్లు నె♦మ్మదులఁ దలఁచి
యిట నశింతుము నా విని ♦ యెలమి నవ్వి
యట్లె కానిం డటంచు నా♦యధిపుఁ డనియె;
నంత సుగ్రీవుఁ డాభూప♦కాంతు పీరు. ౨౨ 3649

చ. కనుఁగొని వందనంబు లిడి ♦ కమ్రవచస్సుల హృద్గతార్థముల్
మనవి యొనర్చె నిట్లు; రఘు♦నందన! వీరుని లంకదుర్ బురం
బున నభిషిక్తుఁ జేసి నినుఁ ♦ బూనికఁ గొల్వఁగ వచ్చినాఁడ నీ
యనుగమనంబె కోరితి దృ♦ఢాత్మ నటంచును లోఁ దలంపుమా. ౨౪

చ. అన విని యున్నచిత్తముల ♦ నారసి రంజిలఁ జేయు రాముఁ డి
ట్లని యను వానరేంద్రుఁ గని ♦ యాతని నైత్ర్యము లోఁ దలంచి; యో
వనచరనాథ! మిత్రుఁడవు ♦ బంధులకన్నను నీవె యెక్కుఁ డం
చును మది నెంచినాఁడ, నినుఁ ♦ జూచిన సంతస మబ్బె నామదిన్. ౨౫

క. నినుఁ గూడక సురలోకం,బును నంతకు మించు స్థాన♦మును బొందఁ దలం
చను జుమ్మటంచు నంతట, వనచరభల్లూకదనుజ♦వారముసుదులన్. ౨౬

క. వినుచు విభీషణు నాదృతిఁ, గని మధురము మృదువునైన ♦ కమ్రవచనముల్
వినిపించె నిట్లు; ధరణిన్, మనుజులు చెలువారుదనుక ♦ మహిని వెలయుఁగన్.

క. తనువును దాల్తువు నీవును, దనుజేంద్రా! భూరివీర్య! ♦ ధరణి వెలయుదాఁ
కను లంకనుండి రాజ్యం,బును పాలన మొప్పఁ జేయఁ ♦ బూనుముసౌమ్యా!.

క. దినకరశశధరు లుర్వియుఁ, గను స్థితి నెందాఁక నాదు♦కథ యిల నెందాఁ
కను బొల్చునో నీరాజ్యం, బనఘాత్మా! యంతదనుక ♦ నలరున్ స్థిరమై. ౨౯

చ. అనుపమమిత్రభావమున ♦ నాజ్ఞ యొనర్చితి, నాదుశాసనం
బును గొని యీవిధిన్ నడువఁ ♦ బూనుట లెస్స నిరంతరంబు ధ
ర్మనిరతి నీప్రజాతతిని ♦ మన్ననమీఱఁగఁ బ్రోచుచుండు మే
మనకుము నాదువాక్యనకు ♦ నన్యవిధంబగుకీతి నోసఖా!. ౩౦

సీ. మఱియు వేఱొక్కండు ♦ మాటను జెప్పెద సన్మతీ! [1]యిక్ష్వాకు♦జనపతులకుఁ
గులదైవతంబయి ♦ పిలసిల్లు నాజగన్నాథు వాసవముఖ్య♦నాకివితతి
పూజ్యు నారాధింపఁ ♦ బూనుము సర్వదా; యన విని రాముచా♦క్యంబు నట్లె
యొనరింతు నని శిరం♦బునఁ దాల్చె నాజ్ఞను; రాక్షసముఖ్యుఁడై ♦రమ్యగుణవి

తే. భూషితుండయి పొల్చు వి♦భీషణునకు,నివ్విధిం జెల్పి హనుమంతు ♦ నిద్ధతేజుఁ
గాంచి యీవిధిఁ బల్కెనో♦గాలిశేవయ!, [2]బ్రదికియుండఁ బ్రతిజ్ఞను♦బల్కితీవు.

క. దానిని వృథచేయకుమా, నానిర్మలగాథ జగము♦నను నెందాఁకన్
మానితరీతిఁ జెలంగునొ, వానరవర! యంతదనుక ♦ వర్ధిలవయ్యా!. ౩౨

క. మనమున నిరంతరప్రీ,తిని బొందుచు నాదునుడిని ♦ దవిరి ప్రపంచం
బున విస్తరిల్లఁ జేయుచు, ఘనవయ్యా! సాధుమనుజ♦మండలనుతులన్. ౩౩

చ అని రఘురాముఁ డెంతయును ♦ నాదృతి సన్మతి నెంచి పల్కినన్
విని సుమహాప్రమోదమున ♦ విన్నప మివ్విధిఁ జేసెఁ జాలఁ బా

---

1 ఆరాధయ జగన్నాథ మిక్ష్వాకుకులదైవతం, ఆరాధనీయ మనిశం సర్వైర్దేవైః సవాసవైః-అనియూ. ఈవిషయము యుద్ధకాండమున వ్రాయఁబడినది కాన నిట వ్రాయఁబూనలేదని గ్రహించునది. 2 జీవితే కృతబుద్ధి స్త్వం మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః-అనియూ.

వనఁగు నీచరిత్రము సు♦వర్ణితమై ధర నెంతదాఁక స
జ్జనులు మదిం జెలంగెదునొ ♦ సాధుతమంబగు యుష్మదాజ్ఞ చేఁ. ౩౫౪ 3660
ఆ. అంతదాఁక నుందు ♦ నవనీస్థలంబున, నని పలికి; రాముఁ ♦ డంత బ్రహ్మ
తనయు జాంబవంతు ♦ వినుతుని వృద్ధుని, గాంచి యిట్లు పల్కె ♦ గారవమున. ౩౬
క. సుందరరూపంబునఁ దగు, మైందద్వివిదులను బ్రహ్మ♦మానసజుఁ డనం
గం దగు జాంబవదాదుల, బృందముగా నొప్పుచుండు♦వీరుల కెలమిన్. ౩౭
[1]క. కలియుగము వచ్చునందాఁక లకిన్ జీవించియుండఁ♦గాఁ దగునని సొం
పలర పలికి యింక మిగిలిన,యలకపి భల్లూకవితతి ♦ నాదృతి మీఱన్. ౩౮౪
క. కనుఁగొని నను గూడి యొగిం, జనుదెండిఁక మీకు వలదు♦సంశయము మనం
బునఁ గోరినకోరిక యిది, యని తోఁచెడునంచు వారి ♦ నందఱఁ బనిపెన్.

నూటయెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౯ - వ సర్గము.

{ శ్రీరాముఁడు వైకుంఠమునకు సకలభల్లూకవానరులతోడను స్త్రీబాలవృద్ధులతోడను బయనమగుట. }

క. తెలతెల వేగిన నారఘు, కులపతి ఘనయశుఁడు విపుల♦కోమలవక్ష
స్థలరాజితుండు ఫుల్లక,మలపత్రాక్షుండు రాజ♦మండనుఁ డెలమిన్. ౧ 3665
క. పరమపవిత్రు వసిష్ఠుని, బురోహితుని గాంచి పలికె ♦ భూదివిజులతో
సురుచిరదీప్తివిరాజితుఁ, బరముని ద్రేతాగ్నినాముఁ ♦ బావకుఁ గొనుచున్. ౨౪
క. చనవయ్య! ముందుగా మఱి, యనుపమసద్వాజపేయ♦యజ్ఞచ్ఛత్రం
బును దీప్యమానమును గొని, చనఁదగును మహాపథమున ♦ సరభస మొప్పన్. ౩
సీ. అనినఁ దేజస్వియా ♦ నవ్వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డారాముపానతి ♦ ననవశేష
ముగ విధిపూర్వక♦ముగ మహాప్రస్థానికంబగు ధర్మంబుఁ ♦ గడఁగి చేసె;
నంత సూక్ష్మంబగు ♦ సంబరమును దాల్చి తా బ్రహ్మ నెంతయు♦ధ్యానయుక్తి
బలరించి రెండుచే♦తులచేతఁ గుశలను గ్రహియించి శ్రీరఘు♦కాంతుఁ డట్టి
తే. చనియె సరయూనదీతీర♦మును గుఱించి;సుంతయేనుచ్చరింపక♦సుఖములందు
మనసుఁ జొన్పకనిశ్చేష్టుఁ♦డనఁ గఁబోల్చి,గృహమువెలువడెఁబ్రజ్వల♦దినునికర [ణి.
చ. [2]జనపతిదక్షపార్శ్వమున ♦ సారససంయుతహస్తయై రమా
వనిత చెలంగె సవ్యమగు ♦ పార్శ్వముపం దనురాగ మొప్ప హ్రీ
యుతతరుణీవతంసము వి♦హారముచేసెడునట్లు గొల్చుచుం
జనియె; ననేకరీతుల నె♦సంగుశరంబులు నస్త్రసంతతుల్. ౫౪ 3669
క. అనుపమ మాయతమును నగు, ధనువును బురుషాకృతులను ♦ దాల్చి చనియెరా

1 యావత్కలిశ్చ సంప్రాప్త స్తావజ్జీవత సర్వదా-అనియూ. 2 రామస్య దక్షిణే పార్శ్వే సప
ద్మా శ్రీ రుపాసితా-అనియూ.

మునిఁ గొల్చుచు వేదంబు లా,వనిసురరూపములఁ దాల్చి ♦ వైభవ మెసఁగన్.

తే. అఖిలరక్షిణియైన గా♦యత్త్రి యాస్లై, యోంకృతియును వషట్కార♦మూర్వ్యపతిని
ననుసరించి వెసంజనె;♦నంతఋషులు,భూసురులుచిత్తములయందుఁ♦బొంగు కాంత.

క. చనిరి మహాత్ముని శ్రీరా,ముని గూడి సురేంద్రుస్థాన♦మునఁ దగుద్వారం
బును భేదించి ప్రవేశిం,పను గోరుచు, నంతఁ బ్రీతి♦వనితామణులున్. ౯ 3672

తే. అంతిపురమును విడనాడి ♦ యాత్మవృద్ధ, బాలదాసీజనంబుల ♦ నోలిఁ గూడి
సేవకులు మందు లెల్లను ♦ శ్రీపదంబుఁ,గోరవారలఁ దోడ్కొని ♦ శ్రీరఘువరు.

క. మనమున నెన్నుచుఁ బోయిరి, [1]తనయంతఃపురముతోడఁ ♦ దమ్మునితోడన్
జనియెను భరతుం డగ్నులఁ, గొని నియమం బొప్ప భూప♦కుంజరుతోడన్. ౧౧

సీ. అంత మహాత్ములై♦నట్టి బ్రాహ్మణు లెల్ల నగ్నిహోత్రములతో ♦ నాత్మదార
తనయబంధువులతోఁ ♦ దన్మహీపతిఁ గూడి చని; రంతమంత్రులు♦ సకలభృత్య
తనయబాంధవ,పశు♦తతులతో సేవకవితతితో సంతోష ♦ మతిశయముగఁ
బొంగుచుండఁగ రామ♦భూపతివరుఁగూడి చని;రంతఁబ్రజ లెల్ల♦సాధుహృదయు

తే లగుచుఁ దృప్తజనావృతు ♦ లగుచు రాము,సద్గుణారంజితులుగాన♦సరసగతుల
నతనిఁ గొల్చుచుఁబోయిరి; ♦యట్లువనిత,లెల్లఁబురుషులుపశుపక్షు♦లెల్లరాఁగ.

క. గతకల్మషులై శ్రీరఘు,పతితోడం బోయి; రంత ♦ వానరవరు ల
త్యతిమప్రమదంబున స,మ్మతమునఁ బుష్టియును దుష్టి ♦ మానుగ నొలయన్.

క. కిలకిల యనఁబడు శబ్దం,బులతో శ్రీరాముఁ గొల్చు ♦ బుద్ధులతోడం
జెలఁగుచుఁ జని; రాయందఱఁ, గలయంగా వెదుక దుఃఖ♦కలితుండొకఁడున్.

క. దీనుఁడు వ్రీడాకలితుఁడు, గానంబడఁ డొక్కఁడైనఁ ♦ గాని తలంపం
గా నందఱు హర్షంబున, మానసములు పొంగఁ జిత్ర♦మంజులభణితిన్. ౧౫

తే పెండ్లి కరిగినచందానఁ ♦ బ్రియవచనము,లొక్కరీతిగఁబల్కుచు ♦ నోలిఁజనిరి;
జానపదులందు శ్రీరామ♦చంద్రుఁడిట్లు,బయలువెడలుటఁ గనుగొను♦వాంఛమీఱ

క. చనుదెంచి కాంచిరో యా,జను లెల్లను రాముఁ గూడి ♦ స్వర్గంబునకుం
జని రానందంబున, నా,జనులును బౌరులును గీశ♦సమితియు నెలుఁగుల్. ౧౭

క. పరమప్రమదము భక్తియు, సరిగా మది నొప్ప రామ ♦ చంద్రువెనుకఁ బో
యిరి, శ్రద్ధమీఱ! భూతో,త్కర మెయ్యదదృశ్య మగుచు♦గ్రాలునొపురిలోన్.

క. ఆయా భూతము లెల్లను, నాయధిపుఁడు స్వర్గమునకు ♦ నడుగ నెపలఁగాఁ
బాయక వెంబడి భక్తిం, బోయెను; శ్రీసద్గుణాభి♦పూరితు రాముల్. ౨౦

ఆ. కనిన స్థావరములు ♦ ఘనచరజంతువుల్,స్వర్గమునకుఁ జనియె ♦ సంతసమున;
నాయయోధ్యయందు ♦ నరసిన నతిసూక్ష్మ,జంతు వొకటియైనఁ♦జక్కఁ గనిన.

---

[1] సాంతఃపురశ్చ భరత శ్శత్రుఘ్నసహితో యయౌ-అనియూ.

క. ఆపురి నూష్పులఁ బుచ్చఁగ, నేపగిదిని లేకయుండెఁ ♦ నెలమినరిగె నా
భూపతితో. దివ్యర్క్కులు, శ్రీపతి యని నుది నెఱింగి ♦ చెచ్చెఱఁ జనియెన్.

నూటతొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౧౦ - వ సర్గము.

—శ్రీరాముఁడు సరయూనదిలో మునిఁగి వైకుంఠమునకుఁ బరివారముతోఁ జనుట.—

క. తనపరివారముతో, జనపతి రాఘవుఁడు సంతో♦సంబున నొకయో
జనమును బార్ధము వేగము, చని పశ్చిమముఖముగా నె♦సంగెడు నదికిన్. ౪

క. తనచే నాశ్రితయయి పా,వనజలముల నొప్పుమీఱు ♦ భవ్యశోభనదిం
గనియెను సరయు వసంగా, వినిర్మలఖ్యాతిఁ దగిన ♦ విశ్వపవిత్రన్. ౧ ౩౬౯౬

సీ. ఆకులావర్తయై ♦ యలరునదిం గాంచి ప్రజలతో భూతవా♦రంబుతోడ
నచటికేగెను; నంత ♦ నంబుజసూతియౌ పరమేష్ఠి దేవతా♦వారముతోఁ
డయి యామువూర్తంబు♦నందె దేవర్షులు మహితచిత్తంబుల ♦ త్మోపతిం ద్రుఁ
గను వేడ్క రా రఘు♦కాంతుఁ డు చెలువారు స్థలమున కేతెంచె♦స్వర్గమునకు

తే. రాముఁ డెసగవిమానవ♦ర్యములునూఱు, కోటులొప్పార దేవతా♦కుంజరులొగి
వచ్చె రా బ్రహ్మ వెనుకొని; భవ్య తేజ,మంబరంబున వ్యాపించె ♦ ననుపమముగ.

క. తమ తేజస్సులతోడం, గుమిగూడిన పుణ్యకీర్తి♦కూటంబులతో
నమరు దివౌకసు లభ్రప,థమునన్ నిలువంగ వద్ది ♦ తగఁ జెలువారెన్. ౫

క. పరిమళగంధమ్ముల భా,సురములుగా నొప్పి పుణ్య♦శోభితములుగాఁ
బరఁగెను వాయువు లోలసెన్;, సురతతిసిద్ధ్యర్థపుణ్య♦సుమవృష్టి తగెన్. ౬

తే. తూర్యశతనిస్వనంబులు♦తుంబురుముఖ,సంస్తవములును గంధర్వ♦నమితనుతులు
నప్సరలగానములు చెలు♦వారుచుండ, సరయువుజలంబు శ్రీరామ♦చంద్రుఁడపుడు.

క. చరణంబుల స్పృశియించెను, సరసిజభవుఁ డంత గగన♦సంస్థుఁ డగుచున్
బరమాన్పృతి నిట్లనియెను, బరమేశా! రామచంద్ర. ♦ భవ్యాత్మ! హరీ!!. ౭

ఆ. శుభము గల్గుఁగాక ♦ చ్యుతినాశనా! యదృష్టమునఁగంటిమెలమి♦సుమనరమ్ము
మురలఁ బోలుచున్న ♦ శూరసోదరులతో, వ్వయతనువుఁ గొనుము♦శ్రీనివాస!

క. మానమున దేనిని గోరుదో, తను వాత్మీయమును దానిఁ ♦ దమిఁ గొనవయ్యా!
వినుతంబు వైష్ణవమునగు, తను వదియే కాదె? శాశ్వ♦తంబయి యలరున్. ౯

క. పరమాకాశం బనఁగా, నిరతము శ్రుత్యుక్త మగుచు ♦ నెగడునది కదా?
పరమాత్మ! లోకగతివై, పరఁగుదు నిను నెఱుఁగరెట్టి ♦ ప్రజలును దేవా!.

సీ. ప్రాక్పరిగ్రహ మూయ ♦ పరమవిశాలాక్షి తపరుఁ గాదే! నీవు ♦ దాని మాన
సింపంగరాక యు♦త్కృష్ట్రంతి చహోభూతమను కొప్పి యుక్కయుం♦డనఁ జెలంగి
యుపహంపవై యుంచు, ♦ పంపుము నీయదిఁ గోరిన యత్యంత♦కోమలాంగ
మును దానిఁబొందుమా♦భూరితేజా! యంచువచియింపఁగా బ్రహ్మ♦వాక్కులవిని

తే. యట్లు చేయంగ నెంచిన♦హనుమయును, రాముఁడాత్త్మవైష్ణవశరీ♦రంబుఁజొచ్చె
ననుజయుతుఁడయి; యంతను♦మహావిష్ణు,ను మునినతసినర్చించిర♦మర్త్యులెలమి
క. మరుదధిపసాధ్యశతముఖ,పురోగమాదిత్యవహ్ని♦పూజ్యమునులు న
చ్చరలును గంధర్వులు ఫణి,గరుడులు యక్షులునుదనుజ♦కాంతులుదైత్యుల్.
ఆ. సకలరాక్షసులను ♦ సాధుసాధ్వియనవాద,ములను బూర్ణకాము♦ములను హర్ష
ములను జెలఁగి స్వచ్ఛ♦ముగఁ బాపహారము, గను నెసంగునిరికేఁ ♦ జనిరిపిదప
క. గురుతేజుఁ డంత విష్ణువు, సరసిజభవుఁ జూచి పలికె ♦ జను లిదె నాతో
నరుదెంచిరి వీరికి భా,సురలోకం బొందు వేగ ♦ మావు వసింపన్. ౧౬౹ తే౹ ౯౩
క. ననుఁ గూడి మైత్రిఁ బాయక, చనుదెంచిరి సాధుమతులు ♦ జను లతిభక్తుల్
నను నమ్మి వదలి రాత్మలఁ, గనుకఁ గాపాడవలయుఁ ♦ గాదే వీరిన్. ౧౭
చ. అనుటయు విష్ణువాక్యము మ♦హామతియైన పరమేష్ఠి చక్కఁగా
విని జగదాకరుం డగుట ♦ విష్ణువుఁ జూచ్చి వచించె నిట్టు లీ
జనులు భవత్కృపాలనము ♦ శాశ్వతభక్తిని బొందినారు గా
వునఁనె సుఖాలయంబగుచుఁ ♦ బూజ్యతరంబగు లోక మొందఁగన్. ౧౮
ఆ. తగినవారు వీరు ♦ ధన్యులు సాంతాన,కాఖ్యలోక మొక్కు ♦ నట వసించు
వారు; పశుపతత్రి♦వారమైనను నినుఁ, దలఁచి ప్రాణముల వ♦దలునయేని. ౧౯
క. అవికూడను సాంతానిక, సువిమలలోకంబునందుఁ ♦ జొచ్చి వసించున్
భవనాశక! యను నంతటఁ, బ్రవిమలరూపముల నొల్లి♦ప్రజలు మహిమలన్.
తే. బ్రహ్మలోకంబు మీఁదట ♦ బ్రహ్మగుణము,లొప్పునాలోకమున కేగి♦కప్పు ఋక్షల
కపులుత్తమతమ దేవాంశ♦కములఁబొంది,రల్లిభల్లూకములు నొందె♦నభవునాజ్ఞ.
క. వనచరపతి సుగ్రీవుఁడు, వనరుహసఖులోక మొందె ♦ వారక దివిజుల్
కనుచుండఁ దనకు జనకుం, డనఁదగు రవియందుఁ జేరె; ♦ నంతట నితరుల్.
ఆ. గోప్రతారమనెడు ♦ గోప్పతీర్థంబున, మునిఁగి రామముఖులు ♦ ఘనతరమగు
సంతసమునఁ బొదలి ♦ చని రందు మున్గిన, వార లంగములను ♦ వదలియపుడె.
సీ. వ్యోమయానంబులఁ ♦ బామొల్లి నలరుచుఁ జనిరి తిర్యక్కులు ♦ శతము సరయు
వున మునింగినయంత♦టనె భాసురాంగము లలరార స్వర్గంబు♦నందె; నంత
స్థావరంబులుమఱి ♦ చరములు చూడ దివ్యాదివ్యవపువుల ♦ నమరులవలె
వెలుఁగుచు సరయువు♦జలముల మునిఁగిన యంతనే దేవత్వ ♦ మలవడంగ
తే. నాతఱిని వచ్చి యున్నట్టి ♦ యఖిలకపులు, భల్లుకంబులు రాక్షసుల్♦పావనజల
మందుఁ దమతమతనువుల ♦ నట్టె వదలి, స్వర్గమున కేగి;రంతటఁ♦బద్మభవుఁడు.
తే. రామునే యాశ్రయించి యు♦ద్దామభక్తి,యలర వచ్చినవారల ♦ నర్హపదము
లందు నిల్పినమ్మోదంబు♦పొందినుతిలఁ,గూడిస్వపదంబునకుఁబోయె♦వేడుకలర.

నూటపదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౧౧ - వ సర్గము.

ఫలస్తుతి.

క. అని యిటు లుత్తరకాండం,బును గూడిన యీనుకావ్య♦మును బ్రహ్మాది
ప్రణుతమునౌ రామాయణ,మును వాల్మీకియె రచించె ♦ మోదం బలరన్. ౧
క. తరువాత విష్ణుమూర్తియు, సురపూజితలోకమందు ♦ శుభతమరీతిన్
గరము ప్రతిష్ఠితుఁడై యా,దరమునఁ బాలించె లోక♦తతులం గడఁకన్. ౨॥
తే. భువనములమూఁటవ్యాపించి♦పొలుచు నెవ్వఁ,డా మహావిష్ణువే వచ్చె♦నౌర యింత
కాలమునకంచు దేవని♦కాయములును,సిద్ధగంధర్వులును మోద♦సిద్ధి గనుచు.
చ. అనవరతంబు రామకథ ♦ నాయతభక్తిని వించుఁ బాడుచున్
ఘనతమహర్షముం గనిరి ♦ గావున నీకథ యాయు విచ్చుఁ బా
పనిచయతూలవహ్ని యన ♦ భాసిలు, భాగ్య మొసంగు వేదరా
శిని సరిపోలు నట్లగుటఁ ♦ జిత్తముఁరంజిలఁగా వినం దగున్. ౩॥ 3711
తే. శ్రాద్ధములయందుభక్తని♦జదువునట్లు,చేయఁగాఁదగుఁబుత్రుల♦సిద్ధిఁగోరిత్వరగ.
చదువఁబుత్రుఁడులభియించు♦సమదిఁధన,మునుమదింగోరఁగాఁబొందు♦ధనము
క. దీనిం బాదము చదివిన, చో నిఖిలాఘమును దొలఁగు ♦ క్షోణి నెవఁడు పెం
పూనిన గర్వంబుమెయిన్, మానక యనుదినము పాప♦మండలి చేయన్. ౪॥
తే. రామకథయందు శ్లోకమా♦త్రంబు చదువఁ
బాపరాసులు తొలఁగు; నె♦వండు చదువు
నాతనికి వస్త్ర కనకమ్ము ♦ లమర నిచ్చి
తృప్తి చేయంగఁ దగు, వాఁడు ♦ తృప్తిఁ గనిన, ౫॥ 3114
క. సుర లెల్లఁ దృప్తిఁగాంతురు,పరమాయుష్యంబు నొసఁగు♦భవ్యము నగుచున్.
బరినుతమౌ రామాయణ, మురుభక్తిఁ బఠించునాతఁ ♦ డున్నతి మెఱయన్.
క. తనయులతోఁ బౌత్రులతోఁ, దనివారఁగ నిందుమీఁదఁ ♦ దద్దయుఁ బొలుచున్
మనుజేంద్ర వాసరస్యం,బును గొప్పదియౌ నయోధ్య♦పుర మది జగతిన్. ౭
తే. పెక్కువేలవర్షంబులు ♦ దిక్కులేక,యుండిబుమభుని బ్రభువుగా♦నొందివెలసె;
నిద్ది యాఖ్యానమాయుష్య♦మిచ్చుదీని,భావిఫలములతోఁగూడ♦బ్రహ్మమౌని.
తే. ఉత్తరంబగు కాండంబు ♦ నొప్పమీఱ,గాఁ బ్రచేతసుపుత్త్రుండు♦కమ్రభణితి
నొనరిచెన్ బ్రహ్మయునుదాని♦నొప్పుకొనియె;నశ్వమేధసహస్రంబు♦లాచరింప.
క ఘనవాజపేయములు ప్రీ,తిని నయుతము చేయ నెట్టి ♦ దివ్యఫలము గ
ల్గునొ యిందొక సర్గము నే,మనుజుఁడు పఠియించు దాని ♦ మానక పొందున్.
సీ. పుణ్యతమంబులై ♦ పొల్చుప్రయాగాది సత్తీర్థములు మఱి ♦ జహ్నుకన్య
మొదలుగాఁ గల నది♦ముఖ్యంబులును నైమిశాదివనంబును ♦ నల్లి ధరణి
నలరు కురుక్షేత్ర♦మాదియౌ క్షేత్రలును భక్తి సేవింపఁ ♦ గనెడు పుణ్య.
మీపుణ్యతమగాథ ♦ నెలమితోఁ బఠియింపఁ వినఁగను,హాటక♦మును నెవండు

తే. భాస్కరగ్రహణంబున ♦ భక్తిమీఱఁ
గాఁ గురుక్షేత్రమున నిచ్చి ♦ కనుఫలంబు
దాని రామాయణంబును ♦ బూని చదువఁ
గాంచు సత్యము తలఁపంగఁ ♦ గా దనృతము ౧౬ 3720

క. ఫల మట్టిది రామాయణ, మెలమిం జదువంగఁ గలుగు ♦ నీయిరవురు తు
ల్యులు శ్రద్ధమీఱ రాముని, సులలితగాథల్ వినంగఁ ♦ జొప్పడు నతఁడుల్.

క. చనుఁ బాపవిముక్తుండై, వనజాక్షుని లోకమునకుఁ, ♦ బ్రాక్కావ్య మిదా
మునిభాషితంబు పూర్వం,బున వాల్మీకి బ్రహ్మయాజ్ఞఁ ♦ బూని రచించెన్.

చ. అనవరతంబు భక్తిమెయి ♦ నాదృతి శ్రీరఘురాముగాథనున్
వినిన మనోజ్ఞవైష్ణవము ♦ వీతమలంబును నైన దేహమున్
గను; దనయుల్ కళత్రమును ♦ గాఢతరంబగు భాగ్యముం దనం
తన యభివృద్ధి నొందు; నియ♦తంబగు చిత్తసమాధి నొందుచున్. ౧౯ 3723

క. వినఁదగుఁ బఠింపఁగాఁ దగు;, ఘనమగు నీకావ్య మెన్న ♦ గాయత్రియె యా
ననుపమమగు దీనిని జది,వినచో ననపత్యుఁ డొందుఁ ♦ బృథుసుతుల నిలన్.౧౮

క. ధనహీనుఁడు ధనముం బొం,దును బాపవిముక్తుఁడౌను ♦ దోడనె పాపం
బొనరించు మర్త్యుఁ డొకపద,మును జదివిన యంతమాత్ర;♦భూమీస్థలిలోన్.

సీ. ఎవఁడు నిత్యము భక్తి ♦ నీరాము కథవినుఁజదువునాతఁడుకల్మ♦షములఁ బాసి
దీర్ఘాయువును బొంది ♦ దీపించు;శ్రేయంబు నొంద నెవ్వఁడు కోరు♦డెందమందు
నాతఁడు విమలకా♦వ్యంబును దీనిని బఠియించి శ్రీరాముఁ ♦ బరముఁ దలఁపఁ
గాఁ జను; నిత్యంబు ♦ త్మ్రానురేణ్యులచేతఁ జదివింపఁదగు దాని ♦ శ్రద్ధ వినఁగఁ

తే. జను నదెవ్వఁడు శ్రీరఘు♦స్వామిసకల,చరితమునుజక్కఁబఠియింపఁ ♦ జక్రిలోక
మునకు నిస్సంశయంబుగఁ ♦ జను నతండె,కాక యాతని తండ్రికిఁ♦ గల్గు నద్ది.

క. ఆతనిజనకుఁడు తాతయు, నాతనిజనకుండు నిట్లె ♦ యుందఱు వనజా
క్షౌతలోకము నొందుదు, రీతెఱఁగున కేమిశంక♦యే లేదు ధరన్. ౨౨

క. పురుషార్థచతుష్టయమును, బురుషోత్తముఁడైన రాఘు♦వుని శాశ్వతస
చ్చరితం బొసంగుఁ గావునఁ, బరమంబగు దీని యత్న♦పరుఁడై సతమున్. ౨౩

క. మనుజుండు వినం దగు; రా,ముని గాథను భక్తి నెవఁడు ♦ భూరిముదమునన్
వినునో పదమును బొదం, బును నాతఁడు పద్మయోని♦ముఖ్యపదంబున్. ౨౩౪

చ. కనఁ జను నంతె కాక యటఁ ♦ గంజజుతో సరిగాఁగఁ బూజలం
గొను నిరతంబు; నివ్విధిని ♦ గోరిఁ బూర్వచరిత్ర మిద్ది మీ
కనుపమసాధుసంగళము ♦ లన్ని యొసంగును గాన విష్ణువై
తనరెడు రాముభక్తి సత♦తంబు నెసంగుచు నుండుఁ గావుతన్. 5730

నూటపదునొకండవ సర్గము సంపూర్ణము.

చ. వనజభవాది దేవపతి♦వారముహాహానిజప్రభావ! పా
వనిపరిపూతమస్తకవి♦భాసురదివ్యపదాబ్జ! సజ్జనా
వనపరతంత్ర! యోగిజన♦వర్ణితసుందరనామ! పార్వతీ
వినయితమిత్ర! భక్తజన♦బాంధవ! శ్రీరఘువంశభూషణా!.

సీ. ఇదిమహీసురకుల♦విదితకాశ్యపమౌని గోత్రజాపస్తంబ♦సూత్ర, శ్రీత్రి
పురసుందరీవర♦కరుణాప్తసంస్కృతాంధ్రకవిత్వవైభవ♦ప్రథితకీర్తి
జనమంచివంశాబ్ధి♦చంద్రసుబ్రహ్మణ్యవిబుధవర్యసుపుత్ర♦వినుతిపాత్ర
పండితగురుభక్త♦తాండవకృష్ణాపరాభిధేయార్యజ♦నాళిభజన

తే. నిరతశేషాద్రిశర్మ ప్ర♦ణీతమైన
యాంధ్రరామాయణమున సా♦ధ్వాత్రికాది
శాంతులు ఘటింపఁజేయుచు ♦ సౌఖ్యదాయి
యైనయుత్తరకాండ మిం♦పార వెలయు

ఉత్తరకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ